

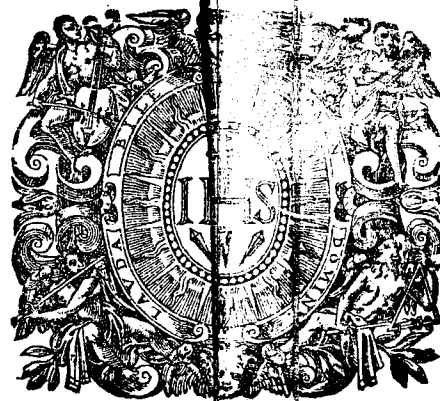
Del Collegio della Compagnia
DE VITA ET

S. IGM
SOCIETA
FVNDATA

LIBRI

Ex Italico R. P. DA
Societatis I E S

Latine redditi, à P. LVDOVICO

LVGDVNI,

Sumptibus LAVRENTII ANSON.

M. DC LXXV.

CVM PRIVILEGIO.

33.
OR 2346

TII
SV

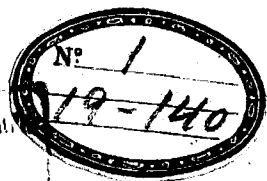
TOLI

in Societate.

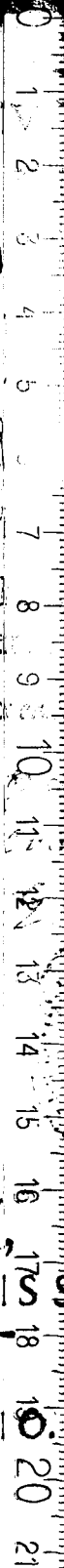
*del Collegio della Compagnia
di Gesù della
Fondazione*

Nota n. 29

Stamp with fields for 'PAGIA' and 'SIGNATA'.

Nota 4-29

Nº 1
19-140

GRANADA
TABLA

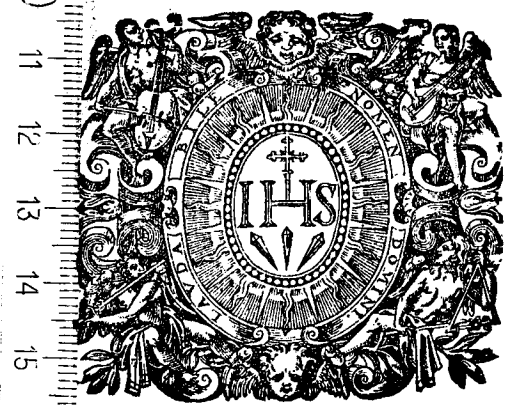
La Comp. de Jhs de
DEVI TA, ET INSTITVTO R 2346
Granada

S. IGNATII SOCIETATIS IESV FVNDATORIS.

LIBRI QVINQVE.

Ex Italia P. DANIELIS BARTOLI
Societatis Iesv, Romæ edito.

Laundreddi, d. LVDOVICO IANINO ex eadem Societate.

*Del colegio de la
comp. de Jhs de
Granada*

LVGDVNI,
Sumptibus LAVRENTII ANISSON.

M. DC. LXV.

CVM PRIVILEGIO.

2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21

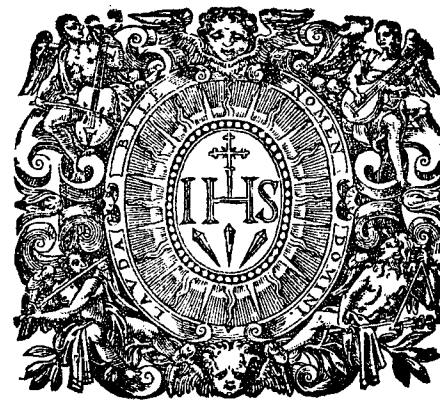
Del Colegio de la Compañia de Jhos de
DE VITA ET INSTITVTO R 2346 *B.B.*
Granada

S. IGNATII
SOCIETATIS IESV
FVNDATORIS.

LIBRI QVINQVE.

Ex Italico R. P. DANIELIS BARTOLI
Societatis IESV, Romæ edito.

Latinè redditi, à P. LVDOVICO IANINO ex eadem Societate.

*Del colegio de la
compañia de Jhos de
Granada*

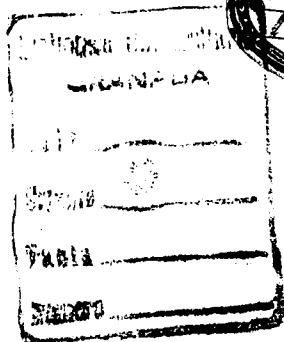
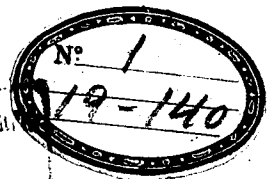

LUGDVNI,
Sumptibus LAURENTII ANISSON.

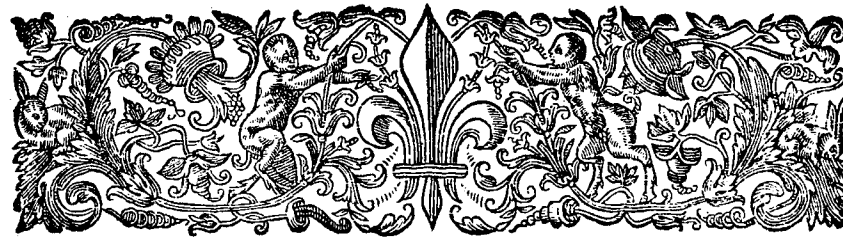
M. DC. LXV.

CVM PRIVILEGIO.

Nota 4-29

*Ed. J. Josef de Lima
Compro este libro.*

S. IGNATIO
PARENTI OPTIMO
INTERPRETIS VOTVM.

*IBI, Optime Parens, & amantissi-
me tuorum! qualiscumque hic meus
debetur labor; tenuis licet, sed non
in tenui: grati erga te, cui omnia
debeo, monumentum animi exile;
sed grande ab tua caritate, à qua omnia expecto,
soliciti, & anxij leuamen; meta si quidem raden-
da iam propior, Aeternitatis ancipiti suspendor, &
terreor aditu; quem tui fiducia, externis, & bar-
baris toties probatâ, mihi filio tuo quamuis im-
merenti, spero fore non modo securum, sed etiam
tutum. Ob hoc Italico ex fonte, tuas glorias orbe
toto; orbis & Ecclesie lingua spargo; tu arentis
eloquij, senili ex vena, & iam maioribus impari, ne*

*asp̄ernare humilem glariam, & qui v̄ni quondam
ex Filijs (tametsi refractario,) de calo spectabilis,
benigne professus es, paruo te esse obsequio con-
tentum; leui huic meo, annue illam opem, quam à
te in decretorium momentum aternitatis ineunda,
expecto, & flagito.*

Vir verè, quem præelegerat Do-
minus, vt eorum dux foret, qui
portarent eius Sanctissimum
nomen coram Gentibus, &
populis; & infideles, ad veræ
fidei cognitionem inducerent,
ac rebelles hæreticos ad illius
vnitatem reuocarent, sui que
in terris Vicarij auctoritatem
defenderent.

*Urbanus VIII. Pont. Max. in Bulla Canonizationis S. Ignatij
Loyola Societatis IESV fundatoris.*

LECTORI.

SOCIETATIS Historiam dum scribo, nomen exfoluo quod Publico debet, supputandarum interdum rationum collatæ in populos operæ; quod etsi arbitrarium est, iis ordinibus qui Deo, ac sibi sat habent viuere; quibus tamen salus incumbit aliena, necessariò videtur impositum; & inde quidem Societati præcipuè, quòd ei abortu informandæ, augendæque; tum exercendæ, atque occupandæ, suas Populi omnes iunxere operas. Patrem illi dedit Hispania: eandem Parisiis Gallia, velut matre concepit vniuersitate: nascituræ animam afflavit Italia, cum à Paulo III. cooptata est in album ordinum Religiosorum: mox ab Lusitanis, Apostolorum censa nomenclatione primos fundendi se latius aditus inuenit: exin Germania, iam quasi aduktam, & bello maturam, cum hæresibus illorum temporum commisit; Asiatici demùm Indi, & Africa regna, & America vtraque, superstite adhuc Ignatio exceptam, in campos miserunt, in quibus dum sæcula fluerent, sementem faceret, eamque haud parciùs proprio sanguine quam sudoribus rigaret. Sic præter officium, finis sibi à Deo propositi, eius item seruitij iure quo se omnibus deuouit, planè viderur statis temporibus debere cum iis ratiunculas suas subducere, & accepti, datique, iustum iis examen probare; ad hæc indidem nobis compendium duplex, historix simul, & apologix: nec enim desunt, & absque numero Hæretici, & magno Catholici, quorum linguis & calamis in contemptum, & inuidiam vocatur. Est qui laceram & incompositam; est qui etiam noxiam; qui sensum desuam; qui sibi iam minimè similem repræsentat; atque

quæ vt talis (quod auertat Deus) minimè sit, sunt qui talem conentur effingere, atque vt olim sui, Hieronymum in Palestina æmulis duas in Gallia pari sanctitatis & doctrinæ laude; Francisci, & Domini familias; ita nunc Societatem nostram libenter cupiant texendis sportis, & olusculis rigandis, sacra ministeria mutare, quibus publicam alit pietatem, & cellæ angusto circumscribi; vbi neminem spectans, nullius & ipsa spectaculum, viuis (vt scitè Nazianzenus) aut mortua, vel sibi dumtaxat vni viua, vulgo nusquam occurrat maledico, aut vulgi nusquam maledicentia, dignum satis argumentum appareat: tunc quidem pro illa minimè opus foret defensionibus quandoque, & rationibus, certum ius verumque armari. Atenim prodigus sui Deus, nec Solem concludi latebris voluit, nec tam turbulentis Reip. Christianæ rebus, tantæque necessariæ opis penuriâ, in priuatos vsus, & solitariam quietem nouum hunc ordinem vocauit; sed in commune subsidium, & commoditates publicas, Infidelium errori, Hæreticorum perfidiæ, malignitati morum, ac temporum illum opposuit: ex quo fieri non poterat, vt aduersariis careret, & in arenam missa, cruentas in se Cacodæmonum manus non verteret, à quibus (Deo labores fortunante) tot prædas partim extorquebat, partim auertebat. Neque verò me nomen fallit; dum historiam simplicem, apologiam vocare excidit; vt enim Zenonis, motum omnem negantis subtiliores argutias, mouendo sese Diogenes retudit, sic ad refellendos, si qui fortè negabunt religiosæ familiaræ, quam profitetur pietatem, atque industriam; longè omni conatu, & impressione disputandi, apud recti amantem, validior sit gestorum narratio, quibus tantum probatur, quantum re ipsa gestum ostenditur; quam depellendæ calumniæ formam Societatis parens Ignatius, inde à principio adhibuit, criminofam illi ab Sorbona, inuistam censuram, expuncturus, (quam tamen haud multo post eadem abrogauit) foeliciùs utique alia quauis refutatione, & patrocinio. Collectis siquidem quæ à præcipuis Europæ urbibus de Societate acceperat, quibus æquè fructuosa, & religiosa laudabatur, impressam illi minus religiosæ, imò & noxiæ maculam eluit, qua præter omne ius Viri sapientes, sed falsò imbuti, eam foedauerunt. Ad hæc spero nec leui fore solatio, nec præsidio debili, Societatis hominibus, spectare coram velut in tabula, maiorum effigies, virtutum merita, & sudorum

fudorum fructus, ut eorum æstimatione, ad imitandum accendantur; aut si qui ab illo virtutis heroicæ tam excelsæ gradu, se longè positos senserint, quem illis notat Societas; humili saltem viri valde sancti (quem diu Ignatius à Confessionibus habuit) Patris Eguix exemplo, profiteantur se inter homines tam pretiosi spiritus, perinde censerent, ut in summâ grandi probatissimæ ex auro monetæ, paucos non ita legitimi pōderis nummulos. Accedit quod habituri sunt in ministerio quolibet, ac statu, quorum se factis inflamment, ac stimulent, tum multos numero, tum laude insignes, ex quibus semper ob oculos positis, apographum ducant absolutissimæ virtutis. Sic illud non incurrent, quod feris Adami posteris Philo credidit euenisse, ut eò parcius retinuerint de illo perfectæ indolis, & naturæ flore, quem fons ille caputque mortalium alebat; quò illos ab ea generis sui stirpe longiùs sæcula tulerunt. Ad eum, inquit, fere modum, quo catenatim è magnete pensiles annuli, ut ab eo descendunt; ita minus de illa excipiunt latente animâ, quæ fusa ex magnete, suo quemque gradu suspendit vniuersos; sic planè homines iisdem spatiis, quibus recedunt ab Adamo, naturæ robore sensim destitui; & esto iis sic vsu reniat; sed hic vice versâ hæc ipsa nobis ætatum longinquitas, etiam lucro cederet, quod primigenius instituti, & Ignatij vigor, exemplis illustrioribus, sempérque recentibus incitatus, transfundendus sit in nopotes; ut fluuij ingentes vberiore tument aquarum ægmine, quo excipiendis in decursu riuis, longiùs prouehuntur. Certè æquè in votis Indorum Apostolo B. Xauerio nihil fuit, quam ut nominatim de suis illis cognosceret fratribus, & quotidianis eorum rebus, quos in Europâ reliquerat; quare inde Romam ad eos scribens; oro, aiebat per Deum immortalem, nostrum de singulis fieri à vobis certior, ut postquam de illis facie ad faciem iterum videndis sperare nequeo, eos saltem in ænigmate videam. Ardebat scilicet vir sanctus de illis rescire non tam ad suos, utcumque labores nunciis leuandos, quam factis domesticis incitandos. Ex iis deindè quæ ab Ignatio, vel amicis cognorat, discebat Societatem suo pretio æstimare, & condigno amore parentem prosequi; si minus prole numerosa, saltem eximia, fortunatam. Sermonem, inquit, de nostra societate ingressus, neque loquendi, neque scribendi exitum reperio, sed vel nolentem, huic sermoni, atque Epi-

stolæ, finem ponere, nauium festinatio me cogit. Clausulam autem nullam inuenio accommodatiorem quam ut illud profitear, si oblitus vnquam fuero tui Societas I E S V, obliuioni detur dextera mea.

Non dissimili euentu, maiorum nostrorum acta egregia hic legi poterunt, quæ suis idcirco sic locis digeram, ut non sparsis disiecta membris, & quasi lacera; sed quoad feret annorum ordo, vnum apta in corpus & integra reponam.

Nec tamen propterea suspectum me velim cuiquam fieri, styli ad gratiam famamque subornari, & pulchra solùm quantulacumque sunt, reddituri, quibus hætenus diuina bonitas Societatem commendauit, dissimulatis interea, defendendo, celando, eleuando, si quæ interdum inciderint, grauias, leuias, siuè intra recti lineas trunca, & mutila; siuè extra rectum perperam egressa, quibus formosam parentis faciem, deformes nonnunquam filij deturparint. Mihi pridem id certò constitit, tot hominum millia, etsi magno primum delectu conscripta, maioribus studiis, curisque educata, haud tamen successus feliciores habitura, quam aut vastæ illæ in cælo mentes; aut in terrâ lecti, ab Christo Apostoli; eæ quidem à Deo simul, & conditæ, & sanctimoniâ insignitæ, & naturæ donis & Gratia diuites; hi verò Christi pollice formati; primis tamen illis stipantur inferi; ex his autem prolapsi sunt aliqui; vnus etiam præceps iit; & planè, omnis in Ecclesiâ professio fictos habet, inquit Augustinus, nec est religiosum institutum tam adulescens, ac vegetum; tam custoditæ, sanæque regulæ, quod cum Iobo sanctissimo non profiteatur, rugæ meæ testimonium dicunt contra me. Hoc est, Gregorio Magno interprete, rugarum instar eadem ex cute, Versipelles, & Prothei qui religiosos simulant, & profanos viuunt. Verùm hæc etiam quæ carpit historia, vti magis volentibus quam abuti, plurimum conferunt; nam & syrtes, & scopulos monstrarunt incauta naufragia, quibus deindè, notata in cartis maria, cautas postmodum navigationes, & magna ex parte tutas præbuerunt, dum ex paucorum exitio omnes erudiunt; haud prorsus aliter dum signat historicus, qua disiecti, fractique alij; salutari clamore posteros admonet, alias caprent auras, cursus alios teneant, si veliat casus similes declinare. Iam si spectetur disciplina

quam hominum coetus vnâ vitæ lege, ac formâ colligatus ex obseruatis ducit auorum successibus, clarum est eorum defluxu, damnisque non minùs proficere, quam eorum recordatione, quibus olim crescens sublimem in locum conscenderat. Docet enim nos de multis experientia, vt prudentiæ mater, sic temporis filia, ad quæ solitaria meditatio non pertingit; vtque factorum correctio, & emendatio temporum, de mutationibus nascitur, haud quidem biennio, trienniove obseruatis, sed inspectione collectis annorum complurium; sic habet suos gubernatio quælibet regendi canones, & effata, quæ constare sat certò non possunt, nisi prudenti qualiscumque euentus, boni, aut secus, examine castigentur; quem vera præcedentium annorum historia repræsentat. Hæc ergo ratio cum fide iuncta, quam publico debent historici, apud me id ager, nihil vt referam, nisi valdè probatum; nihil quod referri conueniat, sileam, qualecumque id tandem futurum sit.

Verùm enim verò Societatis historia, res complexura tam multas, tam varias, locisque gestas inter se tam dissitis, necessariò confusa exeat, aliæque officiant aliis, nisi eas ordo perspicuus secernat: Is verò optimus & concinnior cæteris visus est, quem quadripartita orbis diuisio, rebus vnaquaque in parte ab Societate gestis commodabit; sed primam hanc reliquarum basim subiiciendum operi censui, & occupandam iis tantum narrañdis, quæ Ignatij ortus decet progressus, & merita spectarent, vt sacræ auctoritatis singularem, ac primum iure obtineat in monumentis eius locum; ad hæc, Ignatij filios paternis ex moribus fingi, eiusque vestigia premere, quibus si alia miscerem, quæ dum vixit complura & dissimilia contigerunt, omninò distractum vanesceret pulchrum illud, ac decens, quod grata cum toto consuevit partium articulatio reddere, vnde nec illa præterij, fortassis leuia, & tenuitatis præiudicio tacenda, quæ antiqui scriptores, de illo excidere passi sunt: Ribadeneira, Orlandinus, Maffei, aut suo æuo sensere minùs oportuna. Si enim homines ad reipublicæ commoda, & gloriam nati, curiosum quemdam relinquunt posteris ardorem, cognoscendi qua oris specie, quo essent corporis habitu, dum viuerent; & eruderantur è parietinis veteribus eorum imagines, ac si desunt ex quibus ad viuum exprimentur, excogitantur saltem ad veri similitudinem, illorum

genio

genio, famæque conformes, quo maius, vt equidem arbitror, nullum est felicitatis specimen quam semper omnes, scire cupere qualis fuerit aliquis. Aiebat Plinius. Hoc autem haud paulò certius ex historia habetur, faciem vultusque hominum referente, quam ex coloribus, vel cælo vnâ corporis vmbra reddentibus, dum stylus narrantis, fato pridem defunctos, tot modis in lucem reuocat, quot eorum præclara merita recenset. Iam sicut tabula exquisitè, de viuo & spiranti ducta, lineam habet nullam, ac neque apicem superuacaneum, modo ex archetypo venerit, sic in virorum præstantissimorum scribenda vita, minutia quædam, per se alioqui vix oculo dignæ, suum tamen ingens, ex eo momentum obtinent quod totius cuiuspiam excellentissimi corporis pulchritudinem absolunt, ac decorant. De Ignatio quidem si agitur, P. Ludouicus Gonzales, cum eo versatus, obseruatis, quoad licuit distinctè, & ex proposito, dictis illius, factisque singulis, demum redux in Lusitaniam Regi Serenissimo Ioanni sanctè professus est; repositam animo tantum Ignatij memoriam (qualem sibi illius obseruatio diligens reponebat) plus sibi ardoris ad omnem vitæ sanctitatem, lectione quauis, aut meditatione contulisse. Alij etiam qui testari de rebus iuebantur, quas in eo vidissent, tam dulci ac tenero sensu illas reuocabant, vt multis cum lacrymis beatos se dicerent, quod magisteria virtutis de tanto exemplari haurire potuissent: nobis autem quos ordo nascendi, tantis ab ipso semouit spatiis, quid restat, nisi vt illum in auersa, sed quam fieri potest eius simillima, spectemus imagine, in eorum, inquam, enarratione quæ de illo nobis maiorum fides simplex, & candida transmissit. Et hos quidem ad summam virtutem aculeos æquum sit nobis à quouis subiici, quem coram spectauimus instituto nostro perfectè insistere; sed longè iis impares quibus nos pungit Ignatij sanctitas: vt enim ipsemet, agens cum Iacobo Lainio dicitabat, quos statuit Deus sacrorum ordinum auctores, iisdem planè viis ad metam solet deducere, quas cupit eorum posteros tenere; & hoc esse discrimen inter excellens autographum & expressam ex eo imitationem. Hoc tamen haud mihi assumam, vt veteribus de illo testimoniis interseram aliquid minoris auctoritatis ac ponderis, nempe omnia ex primis haustus fontibus, ex quibus habuimus quæcunque à primis

Societatis initiis in lucem data sunt; ab recentioribus vero nihil. Ex primis dixi, & antiquissimis, Petri Fabri, Iacobi Lainij, Simonis Rodericij, Petri Ribadeneiræ, Ioannis Polanci, Ludouici Gonzales, Hieronymi Natalis, Oliuerij Manarei, Iacobi Mironis, Edmundi Augerij, Hannibalis Codreti, Iacobi Gusmani, & eiusmodi virorum, tantorum ac talium manuscriptis, qui vitam cum illo aliquandiu egerunt; ex literis item in multa spissaque volumina compactis; ex iisdemque auctoritatibus quæ ab quinque, & septuaginta supra sexcentos iuratæ sunt testibus, cum de illo est actum in sacra diphtica referendo; meo demum hoc primo in opere, licere ad mihi putabo, quod sibi Gregorius Magnus faciendum putauit, fluuiorum in morem obliquos sinus præterlabentium; nam sic illos implent, vt ab cursu tamen quem inierant recto, non deuiant; ita vbi forte res cogit à proposito digredi, non errabo ab scopo summaque argumenti. Cythara, inquit Augustinus, non solis constat, quæ sonos edunt musicos fidibus; aliis quoque aptatur partibus, per se mutis, sed canoras fides tendentibus, & sua quodammodo consonantia operâ ad cantum iuuantibus; Non dissimili modo, inquit ille, humana quædam, diuinis suis Prophetæ intexunt, quæ apertè licet Christum minimè sonent, illum tamen arcanè, intusque cum iis consonant, quibus artificiosè illigantur, quod in aliis item necesse est fieri, in quæ stylum diuertet occasio, vt in exercitiis spiritualibus; in aduersis Societatem vexantibus; in tutela qua semper Augustissima Deiparens Societatem nostram dignata est; in integrandam instituti forma de qua tertij libri priore parte agendum fuit. Quæ quidem omnia vt effecta causis, & occasionibus ita sunt connexa, vt non obscurè etiam Ignatium loquantur; præterquam quod enim de illo agunt, veruit iusta necessitas propulsandæ ab illis obtreccionis, ea prætermitti; quod historico non planè rustico nemo iudex æquus vitio dederit. Præsertim vero circa Societatis ideam eodem fermè diuersi prospectus iudicio, vel traduci solitam vel, laudari quo duos olim philosophos, sic solem non nemo dixit intuitos, vt Pythagoras Deum, Saxum Anaxagoras pronuntiauerit. Si vnde aliquò figitur oculus, eò inde defigi posset, & ratio ad inuestigandum propius quod procul oculus intueretur; haud quaquam de deuenissent animales quidam Philosophi, vt errantes stellas, pro

Max Tyr.
serm. 9.

animas

animantibus haberent, & Coelum pro stabulo; sed molè potius cælestium corporum spectata, eorumque consensu, & ordine, ac raris per illa stellarum flexibus, virginum instar choreas ducentium, vt loquitur Philo; sapientiæ artificis diuinum ingenium, & potentiam conditoris, venerabundi suspexissent; quæ tantis, tam vastis molibus, celeritatem expeditam, & rapidam addidit, motusque adè inæquales & diuersos, tam certa, perpetuæque constantia firmavit. Pari modo Religiosam familiam, si quis procul tuens, concipere animo valeat, illam diuino consilio, manûque delineatam, & fundatori (vt olim Dauidi templi descriptio) traditam; atque ipso ex fine scopoque illius penitus colligat, destinata in illum præsidia, & vias quàm conuenienter sapientissimus opifex dispensari; de partium verò eleganti consensu, fabricæ totius præstantiam si attendat, & æstimet, profecto de illa haudquaquam tale iudicium is ferat, quale fert de opere tessellato, qui tam angusta est videndi facultate, vt præter vnum ex iis tantummodo ex quibus confertum est lapillum videre nequeat. Hic enim vt pulchrè Augustinus vituperaret artificem, velut ordinationis, & compositionis ignarum, eo quod varietate lapillorum perturbatam putaret, à quo illa emblemata in vnius pulchritudinis faciem congruentia, simul cerni collustrarique non possent. Atque his planè ipsissimis oculis intuitus est Societatem Caluiniista Lermæus (vt eiusdem farinae reliquos sileam) qui damnatis primum eius consiliis quod actuosæ, & contemplaticis sancta studia copulasset, quarum alteram sectari philosophi veteres satis hobuissent, ad extremum subdit; *sola Societas Iesu professionum seruitutem, amœnitatem, disciplinam, laxitatem, paupertatem, opes, usus, abusus complexa est.* Igitur mihi explicatius aliquanto scribendum id fuit, quod, vt deinde clarum fiet, obiectum solummodo oculis, vno sui conspectu tueri se poterat. Hinc illa redibit ad Ignatium laus quam Nazianzenus ait ex opere in artificem redire, dum palmatis illius operis excellentia demonstratur.

Laſtanti de
orig. err. c. 5.

l. i. de ord.
c. 1.

CPM

PRIVILEGIUM.

GUILLELMVS de Lange Prouincialis Societatis IESV, in Prouincia Lugdunensi, iuxta facultates eidem Societati à Christianissimis Regibus Henrico III. 10. Martij 1583. Henrico IV. 20. Nouembris 1608. Ludouico XIII. 14. Februarij 1611. & Ludouico XIV. 23. Decembris 1650. permittit LAURENTIO ANISSON Bibliopolæ Lugdunensi, typis mandare ac diuendere librum cui titulus est, De Vita & Instituto Sancti Ignatij, Societatis IESV fundatoris libri quinque, ex Italico R. P. DANIELIS BARTOLI eiusdem Societatis Romæ edito, Latinè redditi à R. P. LUDOVICO IANIN ex eadem Societate, in decem annos proximos. Datum Lugduni die 18. Decembris 1663.

GUILLELMVS DE LANGE.

LIBER

LIBER PRIMVS LIBRI SYNOPSIS.

Ignatij ortus. Ingenium. Vita in saeculo. Vulnus in bello, & secuta ex eo ad Deum Conuersio. Manifestanae commorationis asperitas, singularibus à Deo repensa donis. Exercitiorum liber ibidem compositus. Peregrinatio ad sacra Palestinae loca. Studia literarum, piis erga proximum mixta laboribus. Variæ inter hæc Compluti, Barcinona, Salmantica, Parisiis impugnationes.

ANTABRIÆ veteris partem illam quæ Guipuscoa dicitur, Pyrenæos inter, & Cantabros, ad Septentriones mari obiacentem, Balda, & Oignes familiæ illustrarunt; notissima utraque, generis claritate, antiquitate, ac numero. Suam longo ab æuo ditionem utraq; tenuit, primariis aucta præfecturis, bello ac literis insignes per totam Auorum seriem plurimos censuit. Ognesia ex gente Loyolæ Domini prodire; ex his Bertramus; Oignes, & Loyolæ toparcha, per natu maiores familiæ caput, vndecim parens liberorum; quos de Marina Saezia Balda tulit, fœminas tres, & octo masculos. Horum vltimus in hanc lucem venit Ignatius, anno Christi ante sesquimillesimum nono, Innocentio octauo Pontifice, Federico tertio Imperante. Hunc præter indolem ortu suo dignam, excelsus quidam tollebat animus, in quo cuncta cerneres eminere, quibus adolescentes nobiles spem sui faciunt. Erecta illi mens, & capax, impetus ad quæuis ardua, par gloriæ ardor, & genius ad omnem militiæ cuiusuis meditationem. Comitatus verò tanta & affabilitas ut mira sibi popularitate omnes adstringeret. Quare hunc velut aulæ natum ei destinat parens, & quod aliud atas, adhuc mollior, non ferret Castellæ regi Ferdinando honorarium in ephebum tradit. Verum longè aliis intentum numen dum Ignatium formaret, has naturæ tot dotes, iam ed retulerat, ut nobilioribus gratiæ studiis ancillarentur aliquando, & melioribus quam aut cuperet pater, aut ipsi tunc iuueni saperent. Quod enim postea Ignatius dictitabat, expertus ipse est, quos fuerat naturæ bonitas ad amplam fortunam in sæculo prouectura, hos quoque

I. Ortus, & ingenium Ignatij.

quoque in Dei gloria strenuè proferenda successus habere vberimos. Robur enim illud inuicti pectoris quo ne vitæ quidem periculo territus, per acerbissimos dolores, gloriolæ ante meruerat; in patientiam vertit affligendi alacriter, & implacabiliter corporis; excelsitatem cogitationum, & animi, quicquid esset vulgare dedignatam, integrè retulit ad amplificandam diuinam gloriam; procliuè illud ad arma, & bellica, totum incubuit ad conscribendam militiæ nomine, ordinandamque societatem nouam, cuius vnum opus, ac studium foret, orthodoxam fidem & auctoritatem Ecclesiæ tueri, latiusque in dies propagare.

II.

Auctorum nomina (quorum nemo ex societate) qui scribunt Ignatium eiusque Ordinem, hæresibus nostrorum temporum diuinitus oppositum & Indorum conuersioni destinatum Greg. XV. Vr. 4an. VIII. Pius IV. Breui ad Philip. II. an. 1561. Pius V. ad Episc. Colon. 1568. Card. Ludouisus Monti, Alanus Ro. Rota audit. Concil. Terracon. 1602. Genob. Spond. Torn. Ioan. du Perron, Petrus Matth. Marcellus Pisan. capuc. Flor. Raymond. Falbius, Res. Dupleix, Surlius Payua, Rodr. tom. I. 99. rég. Stegnarius Maurolicus Sandoval Ep. Pamphil. & alij complures.

Atque hic iuuat memorare, inter cætera Ignatij decora, singulare hoc, ipsique proprium, & ab summis quæ Pontificibus, & Præsulibus; quæ huius, & superioris æui Scriptoribus plurimis illi attributum, quod ex militia sæculi eius belli ductor cœlitus lectus est, quo ad præsidium, vexata; ad defensionem, laborans Dei Ecclesia, esset magnopere vsura. In calamitoso videlicet Henrici per Angliam schismate, in Lutheri desertione per Germaniam; in rebellionem Caluini per Galliam; in extendendis per Castellæ, & Lusitaniæ Indias religionis veræ limitibus, quos per Europam hæresis impie arctarat. Fuitque hoc Deo ab ortu Ecclesiæ solemne, vt effusis in campum, hæresum ducibus, apostatis, tyrannis, propugnatores opponeret, nunc quidem singulos, nunc in turmas digestos, ad hoc peculiari prouidentia euocatas. Sic olim Athanasium Arrio; Basilium Eunomio; Iuliano Gregorium cognomento Theologum; Nestorio Cyrillum; Hieronymum, & Augustinum Eluidio, & Pelagio; ante annos demùm quadringentos Albigenium furori, & grassantibus latè hominum vitis, sanctissimorum Francisci, & Dominici Patriarcharum familias geminas. Et certè dignum obseruatione Ignatij ortus, conuersio ad Deum, & conscriptæ ab eo Societatis instructio, publicis Ecclesiæ necessitatibus quam opportune occurrerint: quo enim anno Ferdinandus Castellæ rex cum Christophoro Columbo de nauigatione decernebat quam hic nouum in orbem ab se primùm repletum instituit; eodem Ignatium Deus huic mundo dedit, vt barbararum tot gentium eruderatio, & in Christo cultus, eius tum operæ pretium, tum filiorum labor foret. Sexto vero post anno Orientem versus Vasco Gama in detectas ab se Indias nauigauit, quo item Xauerius nascitur, hoc est, 1497. Inde post quatuor, & viginti annos Martinus Lutherus Vormatiæ, effrontem coram Carolo quinto apostasiam professus, & desperatam emendationem Vatbergæ se abdidit, vbi nouus Ioannes, nouæ Patmos iactator ridiculus, præsentis veneni contra religiosa vota librum scripsit, qui pestifera sui lectitatione, breui cœnobio in solitudinem mutauit; è contrario hunc ipsum in annum cecidit humanis ex rebus Ignatij fuga, votumque Deo militandi, ex quo receptis post curatum vulnus corporis viribus Manresam secessit, vbi clara in luce æternæ veritatis libellum composuit Spiritualium Exercitiorum, cuius, vt dicitur, mirabili ductu & suam ipse sacram familiam collegit, & reliquas mirifice auxit. Vnâ Ignatius, & Caluinus Parisiis agebant; vnâ discipulos, & sequaces, quàm diuersi diuersos legebant. Illic Fabrum sibi finxit Ignatius, qui vita & doctrina sua malleo (verba sunt Florimondi Raymondi) hæresim fortiter obtinuit. Ibidem Caluinus,

ait

ait idem autor, alterum sibi Fabrum cudit, insignem oppidò suorum in fornacibus hæresum, Cyclopum ministrum. Henricus denique octauus Angliæ rex, qui valedicente mundanis Ignatio, Defensor fidei, gloriosè fuerat appellatus, eodem prima societatis rudimenta Parisiis designante, deuouentèque illam defensionem Ecclesiæ, Christi que Vicario, ab Ecclesia sese, eiusque capite Ro. Pontifice penitus abscidit, anno 1534. & pœna capitis eradi Papæ nomen quibuscumque in libris, cartisque legeretur, edixit. Licet id quoque aduertere, quantum Catholicæ fidei, postremis his annis, vtrisque per Indias lucra, iacturam superent, quam paucis ad Septentrionem in prouinciis fecerat; indicium verò euentuum, quàm manifestis docuerit Deus fuisse salutem populorum Societatem ab se destinatam. Nec enim defuit diligentissimus calculator, castigatorque damni, iuxta & lucris sæculis quindecim ab Ecclesia facti, qui diceret, Franciscum Xauerium, plures vnum Christo animas peperisse quam hæreticorum quantum est, ac fuit, perdidissent. Deum autem præter consilium frangendi per Ignatium Lutheri, virum sibi in eo legisse idoneum qui Castellanis, & Lusitania, trans vtrumque Oceanum vela parantibus, fidei magistros, & Dei præcones eodem mitteret, maiori teste non possum asserere, quam Pontifice ipso, ita de Ignatio loquente [Dudum felicitis recordationis Gregorius Papa XV. prædecessor noster Pie attendens quid ineffabilis Dei bonitas, & misericordia, quæ miro consilio, suis quæque temporibus aptè disponit, & præteritis sæculis, siue ad disseminandum Euangelium inter gentes, siue contra subnascentes hæresiarchas, destinauit plures sanctitate ac doctrina illustres viros, nouissimis temporibus cum per Lusitanorum reges in longinquas Indiarum terras, ac remotissimas insulas, latè patentem vineæ domini propagandæ aditum aperuissent; nec non minorem Catholicæ Castellæ reges, nouum in orbem, ad occidentem repertum, patefacerent; veterem autem religionem, omnemque illius sanctitatem, ac perfectioris vitæ professionem, Lutherus, monstrum terribilissimum, aliæque detestabiles pestes, blasphemis eorum linguis, in Septentrionis partibus corrumpere, & deprauare ac sedis Apostolicæ auctoritati detrahere conarentur; excitauit spiritum Ignatij Loyolæ qui ex medio honorum cursu, & à sæculari, & terrena militia, admirabili quadam ratione vocatus, ita se diuino imperio regendum, & formandum tradidit, vt demùm noua Societatis Iesu, (quæ inter alia pietatis, & charitatis opera, gentilibus conuertendis, hæreticis ad fidei veritatem reuocandis, & Ro. Pontificis potestati tuendæ, ex instituto, se totam impendit) religione fundata, vitam admirabili sanctitate traductam, sanctissimo pariter concluderet exitu, ac plurimis sit miraculis illustratus eiusdem Ignatij, catalogo sanctorum adscriptioni, de qua dudum agebatur, decreuit intendere] hætenus Pontifex in Bulla Canon. S. Ignatij.

Sequamur iam cœpto itinere, & iuuentutem Ignatij repetamus. Annos aliquot in aula egerat, cum vulgato fratrum bellicis in rebus egregio robore pungi cœpit, excitataque indole, aulæ seruitutem deinceps odisse, aulæ otium cum rædio ferre, & hanc eius impatientiam, duci Nagaræ Antonio Maurico, ex Principe nobilitate viro fortissimo denique explicare. Is bellicosum ingenium complexus, propinquitate etiam sanguinis impulsus, erudiendum iuuenem suscepit quotidiano ar-

III.
Arma capessit Ignatius Pampelonam propugnans, vulneratur.

morum in quibus excellebat ludo, nactusque haud imparem magistro discipulum, breui ab rudibus, ad militaris Doctrinae apicem perduxit, ita Ignatius ex umbra ad solem, arma iam seria & decretoria poscere, parendo primum, postea iubendo, ea utrobique, paucos intra menses fortitudinis fama, ut merito posset in stipendia opima, & militiae gradus praecipuos, spes volucres mittere, hac vero in arte iis attemperabat legibus vitam omnem, quae militem potius gloriae cupidum decerent, quam Christianum exquisitè pium; nullum quidem ex eo verbum licentius, nihil quod saperet inhonestum, necdum tamen sibi vitio vertebat apertos amores, & obsequia Principum foeminarum, iuuenili magis vanitate, quam prauo animo suscepta: in conciliandis inter se militibus eminebat, magnoque tum rei multorum priuata, tum publicae commodo id egit; nec semel scissum in studia populum, & in caedes ruentem composuit, ad sustinendum tamen magni animi nomen nihilo ipse ad capulum segnior, quam ad sensum offensae promptus; quod autem rarum in milite, amorem pecuniae tam procul habuit, ut expugnata in finibus Nagara, dataque ad diripiendum, praeter victoriae honorem, & saporem vindictae, nihil inde legerit, ab ludo praeterea, & otis valde abhorruit, quae pangendis Castellana lingua carminibus, libenter fallebat, eo quidem profectu, ut de Petro Apostolo poema elucubravit bene longum, cuius grato animo accepit mercedem, postea vitam ac valetudinem recepit. Fuit hic Ignatio morum cursus ad vsque annum aetatis trigesimum, quo visum Deo est, hominem à via militarem gloriam vnicè spectante, in aliam flectere, tantò ultra ipsius generosos, sed caducos ambitus exituram, quantum omnibus praecellit animae sanctitas, hominumque ad Deum conuersio, quod eo qui sequitur modo se habuit.

Nonnullis Castellae populis longinqua Caroli quinti absentia prouum fecerat moliri res nouas, & bellum ciuile pro libertate publica audere, hoc, uti assolent, colore praetexebantur tacitae rationes quorundam procerum, quorum impulsu hi motus ciebantur. Castellae Prorex Federicus, urbium quas regebat, (nam erat regni Admirallus) periculo cauens, muniendis illis, Nauarram omnem armorum, hominum, comaeatufque praesidio nudauit, occasione hac recuperandi eius regni tam opportuna & facili Rex Galliae vsus restituentique cognati Henrici Alberti, ex eodem regno, iam inde exclusi ex quo Ioannem tertium eius patrem, Ferdinandus rex Aragoniae inde expulerat, conficiendae rei prouinciam Andrae Fuxiensis cum exercitu tradidit; erat Andreas Fuxiensis Alparotti dynasta, Odetti Fuxiensis, illius nominatissimi, Lotrecij, toparchae, frater natu minor. Haec ubi prospicit Antonius Manricus Nauarrae tunc Prorege imperans, exarmatique regni fiducia gallos huic ingruere. Castellae Proregem mox adit ipsemet, vrgenti periculo properata ducturus subsidia; verum interea Nauarram, Guipulcoa ingressus Andreas, portui imminentem S. Ioannis urbem capit, occupatisque aliis minoris negotij locis ipsum regni caput Pampelonam obsidione arcta cingit. Hic ciues hostium numero territi auctisque in dies eorum copiis, defectarum conscij virium, ac ne spatium quidem tuendae urbis ad vsque reditum Proregis, ausi sibi fat tuto polliceri; de deditioe agere, ne vel restitendo vel morando, conditionem eius facerent

grauiore

grauiore neque illos ad defensionem promissa auxilia, & ad futura quantocumque mouere, nec aut ignauiae, aut perfidiae nota ab Ignatio exprobrata, cuius fidei magis quam auctoritati atque imperio credita ciuitas fuerat. Diu ergo frustra in torrentem conmissus, relicta urbe in arcem se recipit, ubi arcis praefectum comperit nihilo ciuibus meliorem, & omnia timentem; maxime cum vidit, hostes urbe potitos, applicitis machinis impressionem in arcem parare: prius tamen obsessis Gallus colloquium vltro defert, eò praefectus cum aliquot aliis descendit; ipse quoque adesse Ignatius voluit quod persuaderet sociorum timor, futurum ut acquiescerent conditionibus quamlibet iniquis, & propudiosis, nisi adesset qui eos erigeret. Nec vero alium vel minus timidum, vel minus animosum ea res poscebat. Hostis enim obsessis longè viribus praestans, & ex deditioe urbis tam subita multum sibi praesidens, conditiones ponebat durissimas, nec diu licet multisque agitando (quicquam agebatur, quo statuerentur æquiores, ad hæc arcis praefecto cum suis nutante, & deditioe coactae, velur ineluctabilis indicia prodente, Ignatius illorum magis ignauia quam fastu hostium offensus, vultu, verbis, animo indignans negotium abruptis retractis secum in arcem focis, vinci malens pugnando fortiter (si belli fors ferret, quam turpiter cedere inde milites hortari, fidem, & meriti praemia inculcare, atque ad extremum mortem gloriosam, deditioe timidae praestare. Ita paribus utrimque animis inuadunt illi, repellunt isti, & fertur Ignatius in propugnaculi fronte quae feruebat impetus hostium ad ascensionem, mira edidisse fortitudinis documenta. Gallorum interim machinae quam partem obtinebat Ignatius vehementissimè quatiebant, cum Deo volente, vicini muri ex margine reuulsus globo lapis, crus eius sinistrum verberat, sed idem retortus muro globus dextrum comminuit, sternitur itaque duplici vulnere, vnaque militibus animus, quos exemplo vocaeque sustentarat, & destituta praesidio in manus hostium arx venit Maij decimonono, altero à Pentecoste die Anni 1521.

Ignatium Galli perhumaniter habuere, virtutem mirati etiam in hoste amabilem, delectatique tum fide nobili tum animi robore quo deditioe consilia fregerat, & pro sua virili egregiè pugnarat; vulnere tamen gravitate curationem poscente, haud paulò doctiorem quam posset is locus suggerere, post dies aliquot liberum per leucarios baiulos reportandum Loyolam curarunt, illic malè priuatum repositis ab castrensi chirurgo, tibiae schidiis, deformem claudicationem cum perpetuo dolore minantibus, nisi diuisa iterum, suis aptè committerentur locis, nihil ipse veritus totum se chirurgis ad nutum permisit, quam carnificinam nec voce nec verbo testatus, eius sensum dumtaxat cogendis in pugnum digitis expressit, post acerbiter tot dierum nouo huic tormento succubuit natura, vnde periculosus afflictus, vel spasmo corpus variè conuulente, vel humorum perturbatione nouas morborum causas proritante, fatiscere stomacho, & eo vsque viribus defici, ut supremo vicinus articulo animum ad mortem sacris mysteriis compararet. Dies erat Apostolorum Petri & Pauli priuilegio sacer, & medicorum iudicio decretorius, nisi quid melioris indicij nox sequens afferret, vel medicina praesentior coelitus adesset. Hanc B. Petrus ipsa illa nocte

IV.

Periclitatur eius vita; sanatur à B. Petro. Curationes cōminuti crucis fortiter solerant.

tam efficacem ipsemet attulit, vt extra periculum, iacentem posuerit, non tam opinor in præmium religiosi; de quo paulo ante attigi poëinatis, quàm quod sciri vellet Apostolus sua interesse Ignatium viuere, cuius interitu sua Sedes propugnatorém eximium, ducem fortissimum amissura esset Ecclesia. Hinc ergo dolor vanescere, instaurari vires, cibo stomachus refoueri, redire valetudo. Sed adglutinatio fractorum tot ossium quantumuis scita & diligens, tam esse foelix non potuit, quin ex iis vnum deformi adspectu sub genu extaret, ac breuius altero cruce illud remaneret. Ignatius, vt erat elegantiz imprimis curiosus, deformitatem hanc ferebat tam impatienter vt eam cruciatu quouis corrigi cuperet: ad hoc eò venit, vt nudatam denuo carnibus, ossis illius protuberantiam secari iusserit, cruicis deinde breuitatem machina ferrea quotidie ad mensuram alterius distendit, ne quam, incessus inæqualis speciem præferret. Vbi sanè memoratu digna mentis inflexæ constantia, cum enim chirurgi prænuntiarent osse refecando, incidendisq; carnibus cruciatum iri longè acerbius quàm esset vsquam in vita expertus, tantum abest vt resilierit, quin expedito iam in oculis ferro ne ligari quidem sustinuit, vt solent alioqui maximè animosi, quorum, in similibus, virtus, naturæ satis non imperat, & motus etiam perleues, non leue periculum inferunt. Incidi tamen & secari tam æquali vultu, & tam immobilis passus est, ac si ferramenti saxum, non corpus viui hominis scalperetur. Fuit hic Ignatio animus sui adhuc amore deliranti, suæque martyrio vapitatis: neque tamen prorsus fructu in posterum caruit: nam præter vberem flendi materiam, relegenti stultitiæ veteris errores præbitam, extimulauit deinceps hominem ad quæuis ardua in Dei gloriam, ne plura studio placendi hominibus quam Deo, ab se facta, atque tolerata exprobrantibus ossibus proderet.

V. Dignus tanto ciue non erat mundus, nataque mens ad sublimiora funditus interibat; nisi, ommissis quæ cœperat, assurgeret altiùs quàm quo sua illum desideria leuarant. Gloriosius aliud spectabat seruata Ignatio vita, quamuis enim gratia interdum, velut miraculo, homines nihili ad magna adhibeat, vbi tamen capacibus animis sese infuderit, credas illam vires geminare, & ausus haud quaquam triuiales generosis moliri consiliis. Collatum Ignatio à B. Petro beneficium id modo egerat, vt donatam sibi diuinitus vitam agnosceret quidem, eius in melius formandæ quo teneretur titulum nondum attenderet. Quare dum lentiùs ex cruce postremum refecta conulescit, fallendo tempori, & discutiendo tædio, repetebat animo vanitatis pristinæ simulacra, vtque Patri Gonzales familiari suo postea fassus est, totus erat in confingendis vrbauitatum nugis, quibus nobiles scæminas in sui traheret admirationem, interque illas vnam præcipuè, quam gerebat pridem animo impressam, & cuius ducendæ quanto spem nullam dabat conditio celsior, tanto maius vt fieri solet eius ambiendæ studium inflammabat. Sed ne istud quidem laxamentum inane, in quo integras horas hærebat defixus, illam satis dici totius solidam nauseam sorbebat; & illa denique vigilantis perpetua, in vno somnia, fessam mentem fastidio opplebant. Sua ergo figmenta vt interpungeret alienis, librum aliquem ex iis poposcit, qui per artificiosi mendacij mirabi

mirabiles exitus, & varietatem fabulæ sic oblectant vt sibi legentem suffunderentur vixque sentienti, curas, & tædium adimant. Verum Dei omnino, nutu factum, vt qua in domo talium copia librorum passim occurtebat, ne vllus quidem tunc diligenter quærenti, vllò vsquam in angulo se daret. Duos fortè fors bona obtulit, sed longe diuerso ab iis qui expectabantur argumento. Landolfi Carthusiani alter, de vita Christi Iesu; alter verò de Sanctorum gestis Castellano vterque idiomate. Ad eos itaque legendos, magis quod alij deessent, quàm quod pietas suaderet, oculos adiecit. At enim diuina, cum multo aliter sapiant quàm caduca; palatum, licet nec syncerum nacta, nec bene comparatum, suum tamen quoddam huic dulce affundunt cuius primo mox sensu quicquid terrenum est insulsus sapit. Legere itaque cum voluptate Ignatius, quod ante ne aspectu quidem, nisi molesto dignaretur; ac mirari primum summopere, quàm duris, & prolixis pœnis viri sancti, quàm crudè in propria corpora sæuissent; Exin Deo agente in se ipse tacitis cogitationibus redire, & ex se quærare, cur non & sibi tantundem animi, quantum & illis ad eadem foret? Huic dura silex pro lecto est; ille catena ferrea stringit latus, & nudis carnibus cilicium adprimit; precando alius noctes ducit, alius multorum dierum longa ieiunia, crudis herbarum radicibus, & frigida soluit; est qui se viuam speluncæ cauo condit; qui peregrinatur ad ignota loca, & nudus hyemes, pluuias, solemque perperitur. Erant hi forsitan ex ære fusi, aut ex scopulis nati, qui nihil sentirent, dolerent nihil? aut si mei fuere similes, cur idem non postero quod & ipsi? Vixere casti, intra corporis, lutum; spreuere honores, & quicquid in sæculo eminet, prognati licet nobili sanguine, & magnos spiritus ab initio sortiti cumque omnibus egerent, contenti ad eò hac sorte; totque in ærumnis tam alacres hanc vitam traducebant, vt possessione aliqua ingentis boni necesse fuerit illos hæc infima calcare. Venam profecto fugebant quandam suauitatis incognitæ, quæ vitam condiret tot cruciatibus amaram. At hæc nisi vsu intelligi non valent, expertique dumtaxat ea norunt? hem igitur quid si & ipse pœnitentis cultu, nudus pedes, catena præcinctus in sacco compaream? si me ludibriis hominum, & sannis exponam? Quid si semota in heremo solus, Deo soli ac mihi posthac viuam? si pulpam hanc miseram vexando edomem, partemque nominum diluam quæ peccando infælix contraxi? quo potest mundus stipendio me sibi auctorare? aut ego ab illo quid tantum sperare? vtrumne aliquid, quod non iusto cariùs, aut emprum doleam; aut me velociùs interiturum sit, si tamen hoc ipsum assequi poterò: si quanta vt mundo placerem perpeti libuit, Dei causa pati maluissem; quantum inter sanctos nunc locum tenerem? ad hoc ergo si nihil præterea opus est, per me vnum stabit quominus eo perueniam: his incensus curis, ad legendum redibat; inde nouis subinde illuminatus flammis, ad eam quæ post securam est sensum mutationem parabatur: qua in re dignum admiratione, quam ab Ignatio nec supremæ, tunc horæ metus vrgens, nec adspectabilis B. Petri præsentia; nec probè cognitum receptæ ab illo valetudinis donum, vitæ mutationem extorserat: hanc piorum librorum simplici lectitatione ab eo stabilitam

bilitam : iſce libris in eius animum penetrauit Deus , & lucem intulit , ad quam ſua cum ſanctorum geſtis , ſtudiſſque componens , diſplicere ſibi vehementer cœpit , & cupere ardentem in virum alterum recidi : Sic magnum quondam Auguſtinum , quem nec lachrymæ ſanctæ matris , nec fidorum preces amicorum , nec Ambroſij flexerant rationes , breuis domuit S. Pauli locus , totumque Chriſto dedit. Ea vis eſt ſanctorum librorum , & latet iſ vigor in eorum verbis quibus arcanos legentium animos alloquitur Deus , vt ſæpe momento in ſanctos euadant , quamuis vel otio leuando , vel vt Beato Ioanni Columbino euenit , ex nonnulla etiam indignatione. Hinc iure omnino ſocietas debuit (quod & hæcenus præſtat) laborum ſuorum partem non minimam ſcribendis , vulgandis que addicere , quæ ad promouendam facerent pietatem ſiue arte hac admodum potenti , animarum ſaluæ quod maxime agit : profutura , ſiue gratum Deo animum teſtatura , reddituraque nonnullam gratiam , quod eò Patre nata ſit , qui piis ex libris renatus , primos ex iſdem ad progignendam ipſam ſpiritus duxerit. Haudquaquam tamen victoria conuerſi ad Deum Ignatij ; vno icu ſtetit. Reducens ab libro oculos , reuelleret mox etiam mentem ſexcenti dæmones contendebant , redibat ardor genij militaris , recurrebant ſperati honores quos præcipue deperibat , voluptatum trahebant illecebræ quibus ille flos ætatis potiſſimum capitur , verum præ cæteris animum reuocare dictoria & riſus , quos erat de ſe hominibus daturus , iterum enim per ora , ſcriptaque omnium , vt primum aliqua mutata vitæ indicia ederet , Ignatium Loyolam amiſſa Pampelona , impatientem iam publici factum , ne agnoſceretur , heremita ſe tegere , ignauia ſua vituperia & ſannas non ferre , abdidiſſe ſe ſyluarum reſſibus , & viuentem cauernis ſepeliſſe , ſic partim pellendus , partim exterritus , nec reſiſtendo par cedebat ſibi ipſi , non damnans quidem ſuſceptum proſiſitum , ſed veterem ducens deliciarum , & gloriæ ſaliuam , poſt Paulum verò meliore inſtinctus cogitatione librum reſumebat in quo ſeipſe quem perdere cœperat , ruruſum recuperans , repetebat ſimul priores impetus , & nouis accinctus viribus , ac noua in luce , mentem in Deo ægram obſtrabat , rediturus in hoſtem valentior : eluſas pia lectione impreſſiones , & machinas denuo iterantem , quæ boni , prauique conſilij alternæ vices , aliquamdiu tenuerunt , dum eodem ex libro toties , mutandæ vitæ idem verſans , tundens que proſiſitum id denique excudit , victorque tandem in ipſo Deus , ipſe que in Deo , perpetuum ſtatuit , & quia , vt ſemper animaduerſum eſt , ea ſingebatur Ignatij ſanctitas , quæ magis ratione , quam incitatione animi ageretur , voluit ipſius iudicio Deus , quæ conſtituebat ab eo exigi ; ergo eius animum aduertit vt ex obſeruatſ diligenter affectuum momentis conficeret , quoties Deo inferuire , vitæ que aggredi quam poſtea tenuit , ſiccam & aſperam decreuiſſet ; toties ſolituſ decreta hæc ſubſequi mentis quoddam ſerenum , iis delibutæ ſolatiis nihi vt præterea cuperet , ſed impletetur penitus alta pace cordis intima occupante ; quod ex caducis mundi delitiis , nec poterat , nec ſibi vnquam , ſenſerat contigiſſe , at cum vice verſa reuolueretur in priores nugas , ſingeret que ſe optatum apicem diuiciarum , & gloriæ , voluptatum que prehendiſſe ; hæſiſſe hunc animo ſequacem eius conſilij mœrorem , & inquietam amaritudinem. Præterquam quod etiam cernebat , quidquid ſibi dulce , venire ab terrenis poſſet , cum vir ,

prima

prima in cute fuſum , ſolidum animi non peruadat , nunquam deſideriis explendis par fore. Ita probe ratiocinantem , ac fidum interpretem ſeipſum ſibi adhibebat , dum iis ſe tædij ac triſtitia vocibus moneri ſentiebat : In ferendo de legendis rebus iudicio , hærendum non eſſe in fuco quem præferunt , ſed proſpiciendum quò deſinant , opponendæ que in lance altera , quas in diſceſſu relinquunt miſerias , cum iis bonis quæ ſecum videntur aduentu ſuo inuehere. Quis cæcus non videat , æterna quanti ſint præ iis quæ fluunt cum tempore ? ac demus , ſaſtigium attingas ſœlicitatis illius auido ambitu cogitata , nêdum meritis parandæ ; quid inde ? cum vt maxime ſida ſit , ad ſepulcrum , nec vltra comes ſit iturai , inde qui ea fruebatur præter infelicem eius memoriam , aliud ſecum ad inferos nihil refert , niſi ſoluenda æternum nomina , æternum exigenda. Hi ſenſus nouitium diuinorum rudem , tunc quidem confirmarunt , & concepti de mutanda vita tenacem proſiſiti fecerunt , poſt verò perſpicaciorum acceſſu luminum , claræ que intelligendi vi , affectus contrarios mœroſis , & lætitiæ relegens , ex diuerſo boni malique ſpiritus impulſu conſequi ſolitos , pro certa regula habendum ſtatuit , poſſe quemlibet motuum quibus agitatur , authorem iis quieſcentibus , cuiuſmodi fuerit bonus , an malus , diſcernere ex conditione affectuum quos menti impreſſos reliquerint. Dei enim eſt tranquillum , alacrem , ac miſe lætum ; dæmonis , è contrariò , triſtem , conturbatum , & ſibi ſimilem tenebriſoſum efficere.

Iam erat Ignatio fixum illos ſequi viuendo , quorum egregia virtute , deforme ſuum damnari ſentiens , ſe ipſum horruerat ; reſtabat tam vario ex vitæ genere in iis eſſulgentem , exemplum ſumeret , quod ſibi promptius ad imitandum eſſet ; in quo illi non fuit diu deliberandum , vt qui magno ardore ad ſaccum , cilicium , & ſpeluncæ rupem ; ad noctes orando peruigiles , ſomnos nuda in humo carpendos , carnem catena , inedia , itineribus frangendam , ſe rapi ſentiret , & modis omnibus diuexandam , ſeu vitæ conſcius antea delere lacrymis , ipſoque ſanguine amiſſa ſatagebat ; ſiue quod noua , naſcens que pietas , ſanctimonix medullam , ſummam que virtutis in excruciendo corpore ſtatim ponit ; aut forte quod ſolet recens ad Deum conuerſio ſuſcepti feruoris eiuiſmodi habere laxamenta , quibus ſe diuina gratia opportunè coaptat , vt novos homines ab ſui & ſenſuum amore diuellat , quem voluntariæ corporis afflictationes præcipue impugnant. Hæc animo voluens , dum conualeſcit Ignatius , nequaquam vt antea tempus inſumere percurrendis tantum Chriſti Ieſu , eiuiſque Matris ſanctiſſimæ , & beatorum geſtis ; ſed imitandi iam cupidus , ſeligere ex iis maxime heroica quibus pro exemplari , vteretur , eadẽ que referre in quaternionem trecentis conſtantem foliis , diligentia ſingulari , & eleganti charactere ; neque hic debet vt leue , omitti , magna pietatis argumentum , modus ipſe illa adnotandi , reuerentia nimirum quædam , & æſtimatio eorum quæ ſibi deinceps factis exprimenda colligebat : ratus enim hæc tam illuſtria parum decore atramento ſcribi , varios ad hoc colores adhibebat & Virginis quidem laudes eximias cœrulo ; Chriſti autem minio pingebantur , Sanctorum aliis coloribus alia , pro cuiuſque gradu pulchrioribus , aut minus præſtantibus , vt eminere magis

VI.

Primus Ignatij ad pietatẽ ardor , concutitur demum ſe deuouer Deo , viſendam ſe illi B. V. præbet , ſingulari dono caſtimonia illum ornatur.

minúſve ſingula videbantur ; fuitque hic liber tota res quam domo abiens ex bonis omnibus ſecum tulit. Mulcebat ex parte occupatio hæc flagrantem deſideriis animum , ſed iis aded non fiebat ſatis , quin tempus , & moras ſanitaris lentæ inculſaret , coactus ea quæ conſtituerat diſſerre , dum ſolidata iam probè crura greſſum tutò corpúſque ſuſtentarent. In iis primum erat , vnà domo & ſæculo exire , tum ignotis procul in oris abditum , & vili habitu obiectare ſe contemptui hominum , mendicitatis incommodis , & tolerantia cuiuſlibet aduerſis. Ad iſta anxie aſſiduè que anhelantem , nocte quadam , deſiderium vehemens ita inflammavit , vt cum illud explorare niſi vnis affectibus non valeret , lecto deſiliens , aduolutúſque coram imagine Dei matris , incenſis vocibus multò que cum fletu totum ſe illi eiúſque filio ad quæuis ardua dicaret , inſtaurato promiſſis fidelibus veteri ſuo propoſito. His totum palatium inopino ſuccuſſu intremuit , magis tamen Ignatij conclaue eiecto de fenestris vitro , rimíſque apertum patentibus , quæ nunc etiam viſuntur. Creditum palam dæmonis rabie id factum , futuros iam tum Ignatij progreſſus ex iis principiis metientis. Nempe in hunc optaſſet , ædium ruinam impellere eaque ſepultum obterere. Sed enim , dum in caſſum fuit , totum cum Deipara cælum geſtit , quæ deuoti iam ſibi recentem Ignatij clientelam placere teſtata eſt : alias ſiquidem nocte intempeſta viſendam precanti ſe obtulit infantem Ieſum brachiis ſuſtinens , vultú que amabili , ac familiari , in conſpectu dñi ſtetit , ſpectari facilis , & cernentis oculos explorare ; quos ſanè haud ſola videndi rapuit voluptate , ſed per eos ingens præſidium animo infudit : nam eo ſpectaculo dum tenetur , quod quidem ſat diu tenuit , moueri ſe quadam arcani artificis ſuauiſſime ſenſit , transformari que penitus , & alios ſenſus , nouas que cogitationes velut interiore ſibi manu excudi , quibus totus in alium ab eo qui fuerat mutabatur. Cum enim ſenſuum incuſtodita licentia multis eatenus impleſſet animum imaginibus parum caſtis , quæ non rarò nolenti importunius aduſtarent , omnes vnà hæc Virginis ſpecies & profuſus eraſit , & in perpetuum excluſit. Quod tanti fauoris , & tam paucis commune beneficium Ignatius tam excellens accepit , vt inde quandiu vixit , tanquam emortuo corpore , ſenſú que omnis voluptatis , ne motum quidem illius vel minimum ſenſerit.

VII.

Ignatiū fratrem natu maior fruſtra niſitur à pro poſſio dimo nere.

Firmatis inter hæc viribus quantum opus erat , vt lecto pariter , & paterna domo proriperet ſeſe , peragenda rei modum tacitus , deſignare ; Manricum ducem cognatum ſuum rependendi officij gratia viſendum fingere ; comœatum eundi fratri ſuo Martino Garziæ natu maximo probare ; quod ore conſtanti peragens , nullaque molliti animi ſpecie , quamquam vale poſtremum hoc fore ſtatueret , ſuſpicionem tamen conſilij germano fecit. Notatis enim morum veſtigij tantum à priſtino diuerſis , nimium clarè perſpexerat , iam non eſſe illum qui fuerat ; & de meditando vultu perpetuo , ſecum que habitantis ; de oculis etiam recenti ſæpiùs ex fletu ardentibus ; & de illo iam ita flaccido , ita emortuo iuuenili acríque militiæ genio , nihil vt ei placere , nihil non diſplicere videretur ; coniciebat illum noui aliquid moliri ; auxit que ſuſpicionem , profecturi ſalutatio præmatura , nutante etiamnum valetudine , malè que

que conſerta. Quare tam prætantis , ac tam cari fratris deſiderio , famæ ſimul timens domesticæ , ſeorſum ſed velut addubitans , ſuas illi ſuſpiciones edit : [Si tamen , inquit , hæc ſuſpicio eſt , non potiùs certa res , quæ tot mihi tam certis conſtat argumentis , alter enim totus , mi frater , ab illo es , qui ante fueras cum te hic caſus deprehendit. Diſſimulare hoc mihi vt ſtudeas , euincunt facilè res ipſæ , tuaque iſta viuendi ratio : huius vero tam ſubiti animi ambages , vt me quam diligentiffimè cælatum voluiſti , ita cauſas illius multo magis apud te premere , velut hoc quo te imbuiſti tuimet odium , tuos etiam tibi fecerit odioſos , & fratris erga me atque aded amici , te ſatis iure abſoluerit , ne fidei meæ arcanam mentem committeres. Benè eſt , itaque iam meum fuerit hoc ipſi tibi vt reregam , quod omnibus titulis me ex te potiùs , quàm te ex me diſcere oportebat. Hæc ergo , Ignati , profectio , fuga eſt , quam viſendi officio prætexis. Fugis , eſto ; at ſcirem , quo ſaltem ? & qua tandem ex cauſa ? Verum quo te cumque tua iſta mens ferat , quodcumque illud eſt quod tamdiu animo verſaſti , grande aliquid eſt , (ingenium noui) momentique in poſterum non vulgaris ; ad hoc porro tanti , haud alio te vſum conſiliario quàm teiſpo ? Quanquam , faxit Deus , vt etiam teiſpo , ac non triſti quadam , & recocta bile , pietatis vultum ementita , quam eſſe profecto neceſſè eſt in tui deceptione vehementem , ſi ne ſuſpectam quidem patitur tibi eſſe , quod tute ipſe iudicas tam ſcitu indignum , vt hoc vel vni proderet te pudeat , qui tibi & natura frater , ætate , amoré que pluſquam pater. Si ad genium tuum arma non faciunt , aut in iis , ſcilicet , aliquid extimeſcis ; deerunt nempe alia in quibus acquieſcas , nihilo minus glorioſa , neque ab tuis natalibus aliena ? Si vero perfectæ ſanctitatis deſiderio traheris ; per me licet , non obſto , quin & inuideo , & laudo : at vnde , te quaſo , ad illam raperis ? rea eſt aded hæc domus , nos aded perditæ , vt inueniri Deus apud nos non poſſit ? non potes ſcilicet hic tibi viuere , vbi tu hæctenus magis tecum & ſolus , quam nobiſcum egiſti ? Quid dicam neſcio , nec enim ſcire me pateris de quo dicam. Certò quidem , amore non erro , & perſuaſum habeo me fruſtra non loqui ; id tamen quicquid eſt , ſi fixum tibi eſt abire ; ſcito te , Ignati , quocumque ieris , tecum generis famam palam circumferre : ac ſi quid noſtro parum nomine dignum (quod auertat Deus) admiferis , penes te priuatim admiſſi culpam ; commune nobis omnibus damnum fore. Ac ſi tui te cura nihil tangit , patrem , maiores , me etiam cogita ; cui futurum ſit , inſolabile , ſi qua fratrem aliud profeſſum , aliud habitu præferentem homines videant , quam quod ſplendorem familiæ deceat.] Aurium tenus hæc , & ſimilia exceptit Ignatius , aut ſi animum quoque vellicarunt , commiſeratio id egit fraternæ cæcitatæ , cui mundi contemptus pro abiectione , pro inſigni probo crucis gloria cernebatur. Paucis ergo ſe ab eo expediens , ſua Ducis viſendi officia , minimè ficta confirmavit , & videri ſibi valdè mirum quod ſuſpicaretur , vel initurum ſe eam viuendi rationem , vel quicquam auſurum quo nobilitas ſanguinis , & maiorum decora fuſcarentur. Sub hæc vale dicto , duobus tantum equitibus famulis comitatus , intendit Nauarretum iter , vbi dux Manricus tunc agebat. Sed paterno excedens lare ,

ita omnem eius cogitationē, & amorem excussit penitus, vt Loyola, & Oñes, & domus suæ, ac familia nomina, pro barbaris vocibus apud ipsum sonarent, & significatus peregrini. quin multis etiam post annis, rogatus ab Sobrino suo quodam duce haud scio, consilium, an opem ad iungendum fœdus nuptiarum quod foret etiam Loiolæ dominis decorum; ab eo ministerio refugit, velut ab se alienissimo, qui mandî contemptum Christi causa professus, domum illic haberet nullam quam agnosceret pro sua, cuiusve honori, & commodis laboraret; atque istæ (sublebat) germanæ suat illorum comitates, qui vt Christum sequantur, sæculo nuntium remittunt, exuere animo quoad possunt omnem terrenorum memoriam, vt meminere tantum cœlestia; & vrbantates vſitatas eo minoris ducere, quo magis diuino obsequio student. Addit autem, totis vndecim rētro annis, nihil se quicquam, ex familia Loiolæ cuiquam planè scripsisse; quòd olim sæculum relinquens apud se ratum fixumque statuisset, nullam sibi deinceps illic familiam, domumque superesse. Iam quas inde acciperet literas, aliud ab eo responsum non ferebant præter serias ad humana spernenda, & sanctimoniam sectandam adhortationes: factum nihilominus aliquando vt è domesticis adiutor, quasi rem ferret illi gratissimam, importunè cubiculum irrumpens, fasciculum ei ab Loiola, redderet litterarum; ille, vt erat Deum orans, exceptum statim in ignem coniecit præſente adhuc illo qui tulerat, haud pensi plus habens recreandi suos aliquo responso, quam eorum literis recreari.

VIII.

*Quanta sit
venerationi
Loiola pala-
tium, & quan-
to illic ani-
marum bono
festus Igna-
tio celebretur
dies.*

Nec verò propterea ingloriam domum reliquit Ignatius, quod perinde illam habuerit velut ab se nunquam habitatam: imo ipse plus vnus splendoris, ac nominis, ex ea aufugiens, eidem consciuit, quam quicquid aorum fuerat censendis maiorum titulis, ostentandisque honorum insignibus. Palatium quidem, siue vt incolæ appellant, Loiolæ turris, in qua & mundo natus, & ad Deum conuersus, totâ dum hæc scribo Hispaniâ, nedum Cantabriâ, pro celeberrimo habetur frequentatûrque sanctitatis illius monumento. Sita est, quo more, & aliæ tractus illius ditiones, ab domorum frequentia procul, aperto in campo, qui se duo inter oppida expandit; vni Aspeitiæ; Ascoitiæ alteri nomen est. Illuc vicinis circum ex populis, toto quidem anno, sed potissimum Iulio ad festum S. Ignatij, qui pridie Calendas Augusti colitur, per totum octiduum, vis hominum innumerabilis confluit, veneratura nomen, sacraque monumenta popularis sui, tutelarisque Sancti. Estque vt pium sic mirum spectaculum, prospicere integros supplicantium populos, per angustos calles illarum rupium ex quinque prouinciarum pagis & oppidis per multa etiam nonnullos milliaria decurrentes, & audire procul sacra illa, & syluas, Rosarij Virginis, sacris cantibus personantes, interiectis vensitè vernacula lingua carminibus in Beati laudes, pia magis quam eleganti vena promptis. Et quia ædes sacra multitudini tantæ, longo spatio impar est, celebrandis sacris vestibulum illi pro Sacrario fit, planities latè à vestibulo patens pro Templi Basilica. Iam beneficia, iam & miracula, quibus ferui sui gloriosum nomen illustrat Deus; iam anathemata Eucharistica, in memoriam appensa impetratorum ab eo munerum quis facilè numeret? inter

ter quæ tamen, pretium fert omnium maximum, animarum prouentus, quotannis inde colligi solitus, & ab inueteratis flagitiis, perditorum ad frugem reductio, quos vbi fortè vicini comites, aut festi pompa, aut etiam nundinæ, quaqua versum immunes, eò pellexerint, pungit mox, vritque diuina lux quædam ex ijs velut parietibus expirans, qua salubri dolore colliquescunt; nec prius abscedunt, quin multo cum fletu confessione sacra animum expiarint. Ad excipiendos porrò pœnitentes, quorum multi vitæ anteactæ annos omnes retexunt, alij complures; nequæ Societatis Patres, nec propinquus duobus ex oppidis Sacerdotes in subsidium acciti sufficiunt, solenni concursu totos octo dies occupante, quos & pontificia pœnarum venia, & musici concentus, & præstantium Oratorum exornant conciones. Accumben- tium verò mensæ Christi annuus numerus ad quindecim millia. Est hæc pars altera pij cultus qui S. Ignatij natali domui exhibetur. Nec minor altera, quæ publica gratulatione, lætitiisque peragitur. Est enim ijs locis in more positum, vt Sanctorum virtutem, maximè tutelarium, militaribus ludicris cohonestent; quare statis inter octo quos dixi diebus, prodire turmatim videas hinc inde, aduersus & ante palatium acies, schemate Maurico, partitis coloribus elegantes, & strictis ad manum breuibus gladiis, singulari primum certamine: post manipulatim, mixto denique confusè vtrimque prælio, belli ciere simulachra; nec deest agitatio taurorum ijs regionibus vſitata; nec alibi etiam scenarum choragia, in quas decus aliquod viri Sancti ab egregiis actoribus edatur; noctes demum ipsæ & pingui lampade, & lætis funalibus, & missilibus ignium cometis vincuntur. His in sanctum Patrem addicti obsequij studiis, haud quidem prius vti cœpit illarum prouinciarum ingenua pietas, quam illi publicos honores suprema autoritas decreuisset. Verum multò ante, ipsoque adhuc superſtite, solum illud natale, domusque parietes, quòd eum mundo, & cœlo dedissent; & illic editus, ibidem se totum Deo consecrasset; apud magnos viros eosdemque Sanctos venerationem habuerunt B. Franciscum Borgiam, & Hieronymum Natalem, qui piis osculis, & lacrymis ea coluerunt, censueruntque digna æstimatione quam à posteris nacta sunt. Certè cubiculum vbi flens ac gemens Ignatius primos vitæ annos meliõribus mutauit, & nouos de cœlo instinctus hausit, donumque perpetuum castimonie singularis, eum veluti sensum sanctitatis illius retinuit, vt quem mala fors ad illud violandum, impulerit, aliqua præfertim fœditate, ipsi parietes sentire iniuriam visi sint, etiam priusquam ex profanis vſibus ad sacros transferrentur. Rescitum de quodam externo milite; nec diu postea de viro magis nobili quam probo; ab Loyolæ dominis hospitio exceptos, & in illo Ignatij quondam conclau locatos, dum nescio quid minus castum tentassent, concussæ domus terribilimotu, visisque ingentibus ita exterritos, vt horrerent toti. Contra verò nonnullis bonæ mentis, ibidem pernoctantibus contigit, abrumpi derepente somnos, infundique nunc insuetas alioqui de rebus diuinis cogitationes; nunc eorum quæ fortè peccassent detestationem, affectusque suauissimos ignotæ sibi antea pietatis.

Sed redeamus ad Ignatium in viam. Remissis ergo Nazareto famulis

Votum nuncupat castitatis, & Deipara honorem contra Saraceni tuetur.

duobus salutatur que duce, & quam illic habebat, sorore, solus & Dei, sui- que iam totus ad Montem Serratum viam init; & mente interea reuoluens, quo ornatu Parenti Virgini, cui visendi honorem utcumque reponebat, sistere se posset maxime gratiosum, decreuit (quod deinde præstitit) dicere se illi perpetuo voto promissæ Deo Castitatis, sicque huius ab ea inuisente coram sibi collatum munus eximium cumulare: at ecce his curis interuenit casus, qui proba specie inexpertum adhuc, rudemque nouitium tantum non euertit. Viator Maurus, Mahumeti sectator (cuiusmodi tunc Valentia regnum, & Aragonia habebat plurimos) dat se Ignatio comitem; utque primo affatu de iis facile quæ propius occurrunt, sermo inducitur, de profectio- ne Ignatii ad Montem Serratum, primum agi, deinde etiam disceptari: Mahumetano siquidem, Virginem à partu, Dei Matrem impiè pernegante, con- nitebatur Ignatius, quibus poterat modis, & rationibus, quas suggererat ingenio pietas, sacrilego homini persuadere contrarium. Ioco Maurus vertebat quicquid diceretur, & dicta dicere pergebat impius in religionem Chri- stianam, rebus quæ fieri non possent stolidè credulam, donec fastidiens lo- quentem vrgentisque petitionibus iratus, subditis repente calcaribus, insa- lutato Ignatio, inde se proripit. Ictus acriter barbari hominis duplici pro- bro Ignatius, contemptu sui, & iniuria Virginis; iraque pariter & religionis studio incensus deliberat, possitne, aut debeat, iniuriam Virginis, Saraceni morte continuo vlscisci; idque ut deberet officij ratio suadebat, quod Christi iam miles cum esses, in matris ipsius tuendum honorem stringi ab se ferrum oporteret; auocari se tamen ab ea mente, arcano instinctu sentiebat, quo ad- monebatur, reorum pœnas penes publicum esse; priuatam, homini Christiano vindictam minimè licere. Inter hæc dubius, ancepsque consilij, sententiam casui, vel Deo, ut putabat, permittere statuit. Quæ se igitur in duas semitas scindebat via; saxosam alteram, in montem asperam & arrectam; alteram planiorem, & latam in pagum exeuntem, cuius in prospectu quadragesimo vix passu patebat porta; illic equo habenas remittit liberatas, certus si viam iniret qua Maurus præcesserat, quasi sibi traditum cœlitus aut compellere ad palinodiam sacrilegiorum, aut restitantiem de medio tollere; sic religioni, & conscientia satisfacere dum putat, quæ sita desuper inter contendentes, quam ignorabat sententia, miserus est tyronis sui Deus, nondum satis edocti Christianum, à militari iure distinguere. Præter omnem naturæ impetum, omisâ equus via facili, & plana, proritantēque ad pabulum diuersorio vici- no quò Mahumetanus præerat, per montis ardua iter cepit; interpretante inde Ignatio velle Deum ut barbarus viueret; aut nolle saltem ab se in- terfici.

X. In pagum venerat ad radices Montis Serrati positum; illic sibi ornatum comparat peregrini simul, & palam professi pœnitentis, qualis deinceps videri volebat; pro veste vilem crassa ex cannabe tunicam, pro zona fun- nem, cucurbitulam aquariam, & viatorum baculum. Hac equi ephippio alligata sarcinula, mox ut templum Deiparæ attigit, præuertere omnibus voluit, ut totius ætatis maculas confessione sacra elueret, quod ex scripto

fusè & distinctè peregit. Est Monserratense cœnobium & miraculis clara imago Deiparæ ad quam orbe toto concurretur, in tutela Patrum Benedicti- norum, apud quos regulæ seuera custodia sic vigeret, ut cum eius loci digni- tate pulchrè incolarum consentiat sanctitas. In iis tunc erat, cum eò Ignatius peruenit, Ioannes Chanones, natione Gallus, Mirapicensis olim Ec- clesiæ Vicarius, qui veneraturus Deiparam cum se aliquando illuc contu- lisset, religiosi captus Monachorum exemplis, & innocentia, valedixerat sæculo; abdicatæque ab se officij dignitate & facultatibus, monasticam vi- tam professus fuerat anno ætatis trigésimo altero, inde ad octauum, & octo- gesimum eodem quo primum ardore in eo Ordine durauit. Valens aut ægro- tus, iuuenis aut senex decrepitis carnes attigit nunquam, & ex diurno quotidie dimenso, partem in pauperes tertiam diuisit. Vestitus illi vilissimus, promissum ad genua sub veste cilicium; noctes, demptis paucis ad quietem horis, precando peruigiles partim cum cæteris in choro, partim in cellula secreto. Morbis diuturnis & grauibus viri patientiam excoxit Deus, annis præsertim decrepitis (qui vel vni pro graui morbo sunt) in iis dolores æquis- sime semper animo excepit, semper Dei laude, & gratis rependit: demis- sione verò sui & obedientia tam sublimi fuit, totque aliis eminens dotibus, ut ad instaurandam Ordinis disciplinam, multis per Hispaniam, & Lusita- niam domibus exemplar, auctorque fuerit. Hæc è tabulario deprompta Monserratenensis cœnobij, breuiter attingere visum est, tum ut nomine sancti mei Patris, testimonij gratiam referrem, quod post memorabo; tum ut teste quali, & quanto dictum, quanti esse ponderis debeat, sciretur. Hic ergo vir tantus peregrinis sacra pro officio ministrabat, cum in Montem Serratum aduenit Ignatius, quare apud illum vitæ omnis peccata deposuit, tam dili- genti quidem exhomologesi, tam acerbo dolore fletuque toties abrupta, ut tres integros dies tenuerit; mentem præterea illi suam manifestauit penitus, & quænam in posterum de vitæ suæ ratione consilia agitare, in quibus ab eo ita confirmatus, institutusque est, ut sperare poterat feruidus pœnitens, ab tanta virtute, & regendarum animarum peritia. Confessione ritè iam obita, nouus hominem nouum decebat habitus, ad hoc latendi studio sub noctem mendicum quæsiuit cui vestes donaret pretiosas: quibus ad interulam exu- tus, pro iis incredibili gaudio, prælibatum sæpius osculo saccum sumpsit, fune cinxit, cucurbitula latus ornauit, prehensoque peregrinantium ba- culo in templum Deiparæ rediit, vbi sacrum in cultum vertit inanitatem fabularum, ex quibus legendo didicerat nobiles armorum tyrocinium posi- tuos, priusquam accingerentur primo ense, consueuisse noctem totam ar- matos ducere, quæ dicebatur armorum vigilia, sibi quoque hunc morem militaturo iam augustissimæ Virgini eiusque filio seruandum putauit, bea- tamque illam quæ Annuntiati Verbi festum antecedit noctem, ante aram Deiparæ, stans, vel de genibus precando vigilauit. Primum exinde crepusculo ad veteris templi vicinam altari parastatam, pugionem cum ense pro anathe- mate appendit; diuinæ mensæ accubuit; equum monasterio dedit; ac ne per celebritatem loci, ac diei deprehenderetur, summo manè discessit. Hæsit

ramen vigiliæ nobilis apud illos Patres memoria, quam & in exemplum vndique illuc peregrinantium, & Sancti honorem, vnus illorum Abbas marmorea lamina constare posteris voluit, ad latus altaris cum hac epigraphe affixa. *Beatus Ignatius Loiola, hic multa prece, fletuque, Deo se, Virginique deuot; hic tanquam armis spiritualibus, sacco se muniens, pernoctauit; hinc ad Societatem Iesu fundandam prodijt anno 1522. Frater Laurentius Nieto Abbas dicauit anno 1603.* Ibat alacer nouus Christi miles, seque illa in veste æque mundo contemptibili, & mundi contemptrice per otium intuens, miris secum gaudebat lætitiis; cum vix leucam emensus sistitur à ministro Monserratenfis fori; qui cursu hominem affecutus, quæsiuit ex eo sollicitè, num vestes eius nodi, (& eas designabat) mendico donasset, qui cum ei etiam iurato parum crederetur, ex suspitione furti captus tenebatur. Indoluit nuntio vir sanctus, & lacrymas dedit; cumque rei totius ministrum fecisset abundè certiozem; nihil de se præterea, quantumuis interrogationibus lacesitus quis? vnde? cur vestes dedisset? efferre sustinuit; sed ignoti virtutem peregrini dum admirans recedit minister, ingemiscentem Ignatium, pùdicit quod benè pauperi facere, nisi cum eius infamia, & periculo non liceret. Manresam post hæc eodem itinere appulit.

XI.
Vita asperitas
in Nosocomio
Manresano.

Est Manresa domorum ad quingentas vel oppidulum, vel pagus, tribus à Monserrato leucis, notissimæ hoc æuo famæ & reuerentiæ, ob ea quæ retinet S. Ignatij, & exantlatæ ab eo vitæ durissimæ, asperimæque insignia. Erat tunc temporis hospitalis mendicorum, & ægrototum domus, quadraginta ferè à pago passibus, pertinensque ad illam Thomæ Apostoli, & B. Lucie Virginis ades sacra, ex qua nosocomio S. Lucie nomen fuit. Huc se Ignatius haud tam hospitij gratiâ recepit, quam vt campum haberet exercendi feruoris heroici, virtutisque incensæ; contemptu, cruciatuque sui & pretiosis arumnis saginandæ. Primum igitur ab sese, quicquid poterat corpus non modo delectare, sed vel reficere, abscidit; nocturnæ quietis definitus paucis horis modus; eadem humi, ne molestia careret, subiecto pro cervicali faxo, vel ad summum ligno; idque perfrigida etiam hieme, corporisque habitu ita fracto & attenuato, vix vt illud miserè traheret; noctis residuum precatio, & flagellatio obtinebat; nam se quotidie interdum quinque, tet interdum catena ferrea cædebat, & cædendi mensuram dictabat ardor pietatis. Horarum septem erat oratio, eaque de genibus, præter diuina Officia, & sacrum quibus intererat. Ieiunium verò nullis vnquam diebus interpunctum præterquam Dominicis, quibus præter diuinas epuli sacri delicias, pauca oluscula prandij nomine fumebat; verùm, vt postea Iacobo Lainio narrauit, injecto cinere corrupta, quo omnis eorum elideretur sapor. Diebus cæteris fuit illi cibus frustum secundarij panis, inter illa quæ corrogasset deterrimum; & aquæ scyphus, idque semel in die. Ad asperitatem præduræ cannabis, quam induerat; cuius etiamnum Bârcinone segmentum visitur, nihilo quàm cilicia mitius, cilicium aliud subdidit, adiunxitque deinde crassiozem ex ferro catenam qua latera præcinxit; quandoque B. Virginis Viladordiensis sacram ædem petens sesquimillari Manresa diffitam, textum

textum propria manu ex aculeatis herbis addebat fasciculum, ad erodendam carnem, configendamque comparatum, qui Viladordij etiamnum honorificè asseruatur. Ad has corporis cruces, interiores aliæ accedebant: motionum seuera perpesque compressio, nihil desiderijs, & cogitationibus indulgens quæ carnem, aut sæculum olerent: hac imposita sibi lege, vt quicquid refugeret natura, cupidè huic occurreret; refugeret autem quicquid naturæ blandiretur. In quo ipsi antiquius nihil erat, quàm vt nouas excogitaret artes quibus in contemptum hominum veniret, nullà re ommissa qua euaderet despicibilior, & pristinos suos gloriæ ambitus, fastumque ingenitum proculcaret. Quod illi per diem, vacuum erat à precando, mortificationi tribuebat. Ægrotis aderat omni ope, vt quisque maximè purulentus, & grauiori nausea auersandus, ita is maximè Ignatio carus. Ministeria verò hoc iucundiora, quò deformiora, magisque vilia. Nec solum tractandis, ferendisque inter brachia ægrotis, lauandis, purgandis, sternendis eorum lectulis gaudebat, perinde vt qui Christum spectaret in singulis, sed in auctoritatibus publicis id quoque legitur, non semel eum vlceribus labra admouisse, saniemque illorum forti naturæ violentiâ luxisse. Ex nosocomio Manresam intrabat ad corrogandam stipem, colligebatque initio plus dictetiorum & ignominie quàm eleemosynæ (quod erat potissimum eius votum): saccum pueri vocitabant, & circumfusi nonnunquam, vt pessimè norant, certatim ludebant. Ac licet haud multo post pretio omnibus, & obseruantie fuerit, nunquam tamen defuit, quamdiu illic egit, homo publicè improbissimus, qui modestiam incessus, vestitus horrorem, humilitatem mendicantis; sanctimonie laruam garriret esse, & quoties oppidum ingrederetur Ignatius, obuiaret sannis, & deridiculo eorum mimo quæcumque ab Ignatio fierent, donec ad extremum, torquendi vultus, ludibriorum & risuum satur, turpissimis conuitiis oneraret; iteraturus eandem fabulam die proximo insequenti. Fuit hoc longum & arduum mansueti, patientisque animi examen, quo naturâ ardentem, & recens militiâ defunctum, per illam hominis bestiam, certabant dæmones indignatione commouere. Sed huius in Ignatio sensus non sopitus modo, sed erat omnino emortuus, & vindictæ omnis cogitationes, sensumque indignationis, cum armis vnâ, Beatæ Virgini, Monserrati constanter appenderat. Arcto illo quem legerat pane, pro quo salutaria referre monita erogantibus consuerat, alios recreabat in nosocomio pauperes, frusto sibi quod esset vilissimum seruato. Verum enimverò tam inuisa dæmonibus fuit familiaritas, qua miseris illos pannosos, & graueolentes adhibebat, industriaque traducendi sui & mendicitatis illorum rusticæ, exprimendæ, ne alius genere crederetur, ab eo quem vltro præferebat, vt tantam virtutem non ferentes, impressione valida aggressi sint illum euertere. Nam audire sibi oburgantem se animum videbatur; Hanc sui denique tam propudiosam despicientiam fas omne prætergredi, hac indignari Deum, cui cum nobilis Sancti, vellet in eo exemplum edere, placere non poterat in vile mendicabulum exisse. Quanto gloriosius ipsi fore, & virtutis quanto firmiter,

firmioris, sanctitatem colere in aula luce, quam in sordibus mendicorum, daturum illic de se nobilitati quod imitaretur, non jocos, risumque pueris? Plur isne apud illum essent contemptus sui, quam diuinæ gloriæ animarumque rationes? quàm multæ eatenus peribant, quas suo exemplo seruasset? Parem illi vel vnum abundè esse ad restituendam ciuitatis integræ probitatem, & hoc fuisse Dei consilium ac mentem, cum ipsi præluceret, facemque subderet ad conuersionem, non autem vt creditum, obscuro domus hospitalis, talentum conderet; multò verò minus vt tristi specie & inamabili, sanctitatem omnibus faceret exosam. Ad hæc, si suum prodigus libebat profundere, qualege profunderet alienum? Si parum placebant honores, procul abisteret, abderetque in tenebras sese; verum generis nomen decusque attenderet; tanto partum maiorum sudore, ac sanguine, quod perditum ibat indignis modis, nec illud insanæ plebeculæ ludibriis, & contumeliæ tota vrbe spectante, inter mendicos obijcere pergeret. Ad ista quiddam nauisæ tristioris, natura rediens viro sancto affluit, & illas pauperum, & jacentium in lectis deformes vitas, & olentes pannos, & morem insulsum & agrestem primum abhorruit; quod tamen vt animaduertit, vtrumque mox hostem eodem impetu inuadit, impugnantem se dæmonem, & naturam callidè prodentem. Nullo ergo quæ suggerebantur responso dignatus, ad suos illos cursu redit, & in oculis omnium, fœdiorem quemque, & horridiorem amplexu stringit, hæretque tam diu, dum auersantis animi renifus, & refugientis naturæ sensus planè vanesceret.

XII.

Mira in spelunca corporis afflictationes.

Fuere Ignatij ex nosocomio, meritorum, & virtutis hæc lucra. Sed cum hoc etiam sentiret impedimento esse, quò minus Deo arctius jungeretur, & ad vexationes corporis, in quas animo rapiebatur, liber esset, quærere aliquem in vicino secessum institit, vbi vno spectante, & arbitro Deo, desiderium expleret. Quærenti facilè occurrit passu ferè sexcentesimo, Manresa distans, instituto valdè idoneus; spelunca fuit ad infimum collem, viuâ in rupe excauata, tenebricosa, nec multum sepulchro dissimilis, loco tamen peramiceno sita, & angusta in valle, cui apud incolas, Paradisi valli, amœnitas fecit. Calamis inde octoginta Cardanerus riuus limpidissimis aquis fluit; è regione est via regia: hanc inter, & specum è saxo crux visitur è tribus vna, ad quas Sancto mos fuit pijs obire stationes; palmos habet in longum spelunca, duos & triginta, lata decem; alta, qua fornix multum attollitur similiter decem; depressior verò prout interius magis in illam receditur. Qua parte Monserratum spectat, fenestella pater, ex scissura rupis commodè captata, ex qua prospici templum potest, & Virgo parens adorari. Cæterum vndique nigra, & tenebris horrida, & incomposita, & prominentibus sursum, hinc inde ex caute cuspidibus aspera. Pauci hanc norant; adibat nemo, & hoc Ignatio opportunior visa. Aperto igitur in illam per objecta spineta, & condensa dumorum, angusto aditu, suam fecit. Illic alta loci silentia, solitudinem, tenebras, horrorem, totidem ratus ad pœnitentiam hortamenta, descriptarum sibi afflictationum laxare spatia, continuare noctes

noctes vigilijs; cibo triduum, & quadriduum abstinere; catenâ corpus ad sanguinem cædere; geniculationi ad septenas horas, alias addere; pectus quoque, vt olim Hieronymus, silice tundere (quod compertum est ab nonnullis, qui exploraturi quid rerum ageret, clam ad cauernam irrepserant) præter ærumnas cilicij, catenæ cinctum, hiberna patente in specu, & cannabina in veste frigora. Per hæc ita sensim viribus defecit, vt par miraculo videretur quod viueret: torquebant stomachum cruciatus perpetui; linquebatur animo sæpius, & inopinatò: destitutus haud rarò calore, ac sensibus pro mortuo deprehendebatur. Singulare fuit hac in re quod ei accidit Viladordium profecto, ad venerandam augustæ Matris effigiem: mortuo similis per dies aliquot, sine pulsu, flatuque jacuit, ex quo adeò fractus, & debilis redijt, vt in horas mori crederetur: refouendusque properè cibo fuerit, quem piæ ad illum matronæ attulerunt, & suffultis in nosocomium brachijs reducendus. Hinc verò dæmoni altera tentandi, exterrendique ansa; quærendo, ecquid tantum haberet animorum quantum fat esset ad annos quinquaginta, in ea vitæ duritie traducendos, qua corpusculum infœlix, lethali dolore pænè semper discruciabatur: at ex eo insultu mendacij artifex nihil præter ludibrium retulit, interrogatus vicissim vnde illi tantum suppeteret rei, vt fide iubere, vitæ punctum valeret, cuius tam largiter annos spondebat quinquaginta? Interea tamen accisarum virium vsque eò imbecillitas processit, vt febri superueniente, ad extrema Ignatius vergeret. Quo morbi periculo, vnum expertus est, dignum in quod aduerzat animus, & quod à me libenter enarretur, vt intelligamus quicum nobis pugna, & quantulis nostris, nitamur viribus, cum possit etiam ipsa virtus Deo parum solidè inhaerentem, in ruinam agere. Iacebat Ignatius in extremis, & salutem illius desperauerant medici, cum ecce tibi, superbæ vanitatis impressione vehementi pulsatur. Mori certè alacrem debere, cum moreretur sanctus: nam esse verum Sanctum, qui tantum rei in virtutis negotio fecisset, tantum meritorum haberet repositum. Hic crassa & stupea cannabis, hinc cilicium, catenæ, cervical saxeam, & spelunca, & numeratò dies, ieiunijs conditi, vigilatæ noctes, cruentata sanguine flagella, solum lacrymis madens, oberrabant morientibus oculis: quæ licet auersaretur vehementer, & erubesceret tot sibi ac tantorum reo, posse menti visa hæc obijci tam arrogantis jactantiæ, infigebantur nihilominus animo reluctanti, & discussa iterum concredebant, adeò molesta importunitate vt esset ijs Ignatio & morbus, & vicina mors tolerabilior. Quare repetita vitæ præteritæ serie, quæcumque peccarat reducere grauiora quæque, & maioris verecundiæ præcipuè pendere; inferorum pœnas quibus toties fuisset obnoxius intueri. Tum ex se quærere, num possent quæ paucis mensibus egerat, cum ijs composita quibus Deum tot annos offenderat, lancès iusto pondere æquare: His & eiusmodi exardescibat in odium sui, & abjectionem coram Deo, à quo misericordem veniam multis cum lacrymis; non meriti præmium poscebat. Viui denique, sed ex difficili, tam periculosi

meriti primum poscebat. Vicit denique, sed ex difficili, tam periculosi temporis conflictu adeo redijt consternatus, vt adstantibus sibi necessarijs supplicarit, si quid præterea simile incidisset, occinere sibi magnis vocibus pergerent, & exprobare: Ignati peccator, recense in animo, quantorum scelerum, quot poenas quantasque debeas. Caue tibi quicquam mercedis æternæ arroges; inferos cogita, & pudeat potius te toties illos esse commertum.

XIII.

Vt dura & multiplex Manræ fuerit Ignatij periclitatio, nulla tamen capitalior scrupulis, nulla molestior. Sic Deo placitum, ijs vt ab dæmone vexaretur, opplente viri Dei mentem, subruentēque dubitationibus infinitis de confessione obita Monferrati, etsi nihil in ea absolutissimæ diligentia, nihil ad sensum doloris omisisset. In ijs etiam quæcumque agenda incidere, graue aliquod scelus verebatur; ad hæc liquidæ illæ interioris hominis voluptates aruerant, mente perplexis iactationibus perturbata, nec iam idonea diuinis haustibus quos olim serena de cælo traxerat; angebatæ quin imo tunc grauius, cum ad diuinorum cogitationem animum applicaret: & hæc illi diurna nocturnaue occupatio, secum litigate, rixari, perplexari; in hoc, & illo, an ab se aliquid peccaretur, aut esset peccatum; & de pridem commissis, num quid resideret confessione expiandum. Vbi quanto fatagebat magis vt extricaret sese, tãto inuoluebat, implicabatque molestius. Restabat vna afflictissimo spes, qua se verbo vno persanandum putabat: si, quem habebat animæ ductorem, præterita omnia iuberet obliuione sepelesse, nec esse de ijs magis sollicitum quàm si pridie natus esset. Verùm neque id vnquam Confessario succurrit vt iuberet, nec scrupuloso poenitenti, vt de eo illum consuleret. Ac verabatur quidem autem scrupulis dare; sed quid foret ab ipso scrupuli damnandum, hoc verò scrupulorum nouam materiam præbebat. Præterquam quod, ita malè affectis, etiam quilibet leuissimus scrupulus, pro re saltem dubia habetur. Ita nihil se votis supplicibus, nihil assiduitate lacrymarum iuari sentiens, auersum ab se cogitabat Deum, & (quod solet ex ijs angustiis confici) velle se Deum æternum perdere. Cuiusmodi sit hoc tormenti genus, nisi expertus, intelliget nemo. Cilicia, verbera, catenæ, ieiunia, nuditas, & quantum poenarum est quod sponte suscipitur, vt corpus macerat vexando, sic iucundè animum solatur. Sed, hinc Deum quidem ardentè amare, velle fidem illi castam, inflexamque seruare; & anhelare ad fruendum illum votis ingentibus, hinc autem sibi perpetuo suspectum offensa numinis viuere; imò habere veluti persuasum te Deo ac tua non placere, contemni; odio esse verba omnia apud illum tua, coniectum quemlibet oculorum, criminis esse alicuius rea. Hæc verò carnificina est, quæ nec maiorem inueniat nec parrem; & cuius vna tantum hora perlubenter multorum dierum pijs cruciatibus commutetur. Hac sua dæmones tam dira infestatione, tanquam telovulnus multiplex vibrabant. Id enim primum ab ijs agebatur vt confusione anxiarum cogitationum sanctam eius quietem sus deque verterent; deinde rigidioris quam susceperat vitæ cursum, ipsi propterea repræsentarent ex-

crandum,

crandum, quod pluribus animi quam corporis supplicijs horreret, ac pro spe salutis in tuto ponendæ, hominem duceret in æternum discrimen: ad hæc vt tranquillâ Dei fiducia, & tenero in illum filij amore exuerent, quem experiuntur qui liberalem Deo seruitutem nauant; sed hoc mouebant potissimum damnati spiritus, vt tyronem vrgerent in vltimam desperationem, qua interiori lanienæ tam crudeli, ferendæ vitam iam imparem per se abrumperet; adeo vt omnia afflictissimus Ignatij animus sursum deorsum auara cernebat cuiusuis solatij, quo prohiberetur interire. Patres quidem S. Domini Manræ acerbum dolorem miserati, cœnobio illum exceperunt, sed loco sperati leuaminis, tam sæuo illic mœrore correptus est, vt versus cellulæ fenestram protrudi se quodammodo violenter ad præcipitium sentiret. Totus ibat in lacrymas, & rugitus, & clamores in cœlum (vt postmodum retulit) ad Deum vociferans, inde vt aliquid sibi opis adesset, quam frustra ab hominibus expectaret. Hic illi cum fortè rediisset quod olim legerat virum quendam sanctum, vbi quod diu incensis precibus quæsierat, minimè impetrasset, decreuisse tamdiu cibo abstinere, donec id à Deo exorasset, si minus meritis annuente, afflicti saltem misere. Visa Ignatio pia vis Deo adhibenda, nam etsi extremum remedij id erat, sed supremis adhibebatur malis. Nec dubitauit, mite pectus amantissimi patris, labore infelicissimi filij, tactum iri, nec passurum diu languere prostratum, sed piè indulturum, quod preces, & lacrymæ emereri iure non poterant. Ergo in ediam sabbato inchoatam in sequens sabbatum producit, ne panis quidem micâ, vel aquæ stillâ per octiduum admisâ, quod in exanguis, & exhausto perpeffionibus homine, nihilque propterea de vilitatis vexationibus remittente, videri possit instar miraculi. Et progressurus erat vltra has etiam ieiunij metas, nisi Confessarius rem edoctus, pergere vetuisset, eoque ipso die iussisset de more refici. Tam insolens ratio diuinæ expugnandæ bonitatis, haud scio an confidentius vsurpata, an obedientius omisâ, primam Ignatio quietem, & conscientia serenum reduxit; iamque se victorem gaudebat, cum lapsa vix biduo, improuisa denovo scrupulorum, diffidentia, tristitia, desperationis tanta est simul coorta tempestas, vt nec ipsis damnatorum poenis mitior videretur. Fuit quippe nobiscum erudiendus de re grauissima, & Dei famulis pernecessaria; non esse nobis Dei voluntatem vi, & machinis impetendam, quasi aut non videat laborantes, aut surdam aurem nostris vocibus præbeat, aut sit denique ita durus, vt nisi desperatis nostris & lethalibus casibus ad ferendam opem non emolliatur. Prima sit nobis & vltima volendi regula, quod Deus voluerit. Egere aut affluere cœlestibus gaudijs; nubilam, aut serenam; placidam, aut tentamentis exercitam duci à nobis vitam Deo placuerit, promiscuè nobis accipiendum est, si extra Deum nihil quærimus. Ad hoc sanè proficiat intimi cruciatus vt nostram Dei fiduciam accendant, dum quod illi gratissimum fuerit ex eo poscimus, liberationem, aut tolerantiam: At ne extra fines diuini arbitrij vel transuerso vngue nos impellant. Cœterum breui secundus hic turbo posuit,

C 3

nempe

nempe admonendo potius quam plectendo Ignatio inmissus. Suum enim menti tranquillum cœlum, clarumque rediit, sua alacritas, etiam priore vberioris enim Deo mos fœneratò refundere, quod in experimentum subduxerat. Præter hæc Deus in hoc discipulo magistrum effingens animorum, primam illi rerum magistrum dedit experientiam, quarum disciplinam alii erant traditurus. Ex iis profectò tam diuersis, & oppositis animæ vicibus, irriguæ & arentis; anxietatis & securæ, tristis & hilaris, tam peritus euasit alternantium motuum, quibus diuina bonitas suos agit, ut cum instituendi essent de iis alij, non aliundè exemplum ducere quam ex se ipso oporteret. Quod quidem fecisse sua quadam epistola videtur documentis referta sapientissimis, quibus Monialem Barcinone agentem Venetijs scribens, sic inter alia consolatur. [Duplici nos via instituit Deus, imò alterâ quidem ipse per sese, alterâ instrui per alium finit. Constat illa interiore sensu miræ voluptatis; quæ ubi se cordi affuderit, omnem ex eo tumultum abigit, & Dei amore plenius occupatum, in Deum totum rapit. Splendor verò quem secum inuehit, mentem corroborat ad pernoscenda quæ detegit arcana complura, & qua tuto, qua periculosè virtutis itinera capebantur. Iam eiusmodi est quem incendit ardor, nihil ut occurrat tam laboriosum, quod non vertat consolationi; nullus sudor adeò molestus, quin pro quiete sit: nullum pondus graue, nullæ non suauis pœnitentium ærumnæ. At enim hæc mentis solatia non habent fixam in nobis sedem, temporaria sunt, tenentque sibi diuino arbitratu descriptas periodos, cuius nutu eunt, & redeunt, nostro tamen vtriusque compendio. Abscedenti porrò diuinæ consolationi, quasi aditu laxato, suos dæmon inducit atræ bilis affectus satellites, & tristitiam omni leuaminis defectam luce, modisque nos agit diuino mori planè contrariis; hoc ardens scilicet ut boni studium in nobis extinguat, & diuini obsequij desiderio nos auellat. Mœrore itaque profundo nos opprimit, cuius haud rarò nec ipsi qui mœremus, causam deprehendere sat scimus: præcatio sicca, & sterilis: contemplationi nullus sapor: de Deo loqui, & audire, tædio plena, & odiosa res. Accedunt præterea de nobis ipsis adeò turbulentæ cogitationum imagines, ut vnum iam lubear illacrymari nobis, & ingemiscere, velut prorsus à Deo extorribus, destitutis, penitusque abscissis; nihil ipsi eorum quæcumque egimus, probari, quæ acturi sumus in posterum, nulli bono fore. Hinc deserentis seipsum animi abjectæ vires, hinc diffidentia, & desperatio, & culpæ cuiuslibet criminosa & imaginosa taxatio; cuiusvis autem molestiæ animum prægrauantis fixa opinio, tanquam nullâ sit curatione sanabilis. Ad extremum tamen neque ista interuallis suis caret vexatio; quare alteri opem, ab altera nos accersere oportet; ut læti, modeste cogitemus quam subito mœror in alios nos mutet; mœsti vice versa erigamur, redituræ spe consolationis, & caliginosæ tristitiæ, ad primos illius radios, reducta luce, dissipandæ:] huc usque Ignatij literæ. Ex iis autem quæ in se ipsemet expertus compererat, tam peritum in cernendis, curandisque scrupulorum morbis, magisterium est

est adeptus, & in sedandis conscientiæ iactationibus, tam certam manum & habilem, ut quem is postea non sanasset, nullâ arte sanandus crederetur, Scripsit etiam generatim aliquot de iis regulas, quarum solida, & arcana doctrina, potest pio lectori magno vsui esse. Sunt autem quæ sequuntur.

Primum, vulgò scrupulum appellant, quando ex proprio liberi arbitrij motu & iudicio, aliquid concludimus peccatum esse, cum peccatum non sit, veluti si quis animaduertens se crucem, ex paleis humi figuratam, in transitu calasse, crimini sibi vertat. Hoc autem non scrupulus propriè, sed iudicium potius erroneum vocari debet.

Secundum, scrupulus propriè dicendus est, quoties post calcatam crucem eiusmodi, vel post cogitationem, loquelam, aut operationem aliquam, oboritur nobis extrinsecus, peccati admissi suspicio. Et quamuis altera ex parte veniat in mentem, nos minimè peccasse; ambiguitatem tamen quandam, atque animi perturbationem sentimus, à Dæmone videlicet obtrusam.

Tertium, prior scrupuli species, impropiè sic dicti, prorsus abhorrenda est ut erroris plena. Posterior verò, per tempus aliquod (dum præsertim recens est vitæ melioris institutio) animam rebus spiritualibus vacantem, non parum iuuat, cum eam mirum in modum purget, atque ab omni peccati specimine abducat, iuxta illud Diui Gregorij: *Bonarum mentium est, ibi culpam agnoscere, ubi culpa non est.*

Quartum, callidè obseruare solet inimicus, qualisnam sit animæ cuiusvis conscientia, crassiorne, an delicatior. Et si quam inuenit delicatam, multo quoque delicatorem efficere nititur, & in extremum quandam redigere anxietatis gradum, ut sic miserè turbatam, à profectu spirituali tandem deiciat. Puta, si animam nouerit, quæ peccato nulli consentiat, mortali, siue veniali, imò ne vmbra quidem (ut sic dicamus) voluntarij peccati sustinere queat; tunc, quoniam non potest veram peccati rationem illi obijcere, eò satagit adducere, ut peccatum sibi esse credat, quod reuera non est, cuiusmodi est, de verbo aliquo, vel cogitatione repentina. Crassam è diuerso animam, seu conscientiam, reddere crassiorem studet, ut, quæ negligebat prius venialia peccata, mortalia quoque nunc parum curet, ac in dies minus respiciat.

Quintum, ut anima progredi valeat in via spirituali, ad illius partis oppositum tendat necesse est, in quam inimicus tentat pertrahere: ut, si laxiorem iste conscientiam facere adnititur, faciat illa strictiorem: aut relaxet contra, si dæmon nimium velit restringere. Sic enim continget, vitatis extremæ vtriusque partis periculis, animam ipsam in medio quodam quieto, & securo statu iugiter manere.

Sexta, quotiescumque homini, dicere, aut agere aliquid volenti, quod ab Ecclesiæ vsu, vel maiorum nostrorum sensu non dissonat, quòdque tendit in Dei gloriam, obuiat extrinsecus suggestio dissuadens, ne dicat, aut agat illud propositum, adducta vel vanæ gloriæ, vel mali alterius cuiusvis fucatâ quadam ratione. Tunc ad Deum eleuanda mens est: si que appareat,

appareat, ad eius gloriam spectare dictum, aut factum eiusmodi, vel certè contrarium non esse, tendendum recta erit aduersus talem cogitationem, atque obstrepenti nobis inimico respondendum cum diuo Bernardo: *Nec propter te cœpi, nec propter te finiam.*

XIV.

Dona singularia Manresa caelitus in Ignatium collata.

Verùm fuit mensura donorum quæ Manresæ Deus in Ignatium congeffit haud paulò exaggerator, quàm ærumnarum; licet ingentium, quibus eius patientiam ad purum excoxit. In quibus dignum est admiratione, pulchrum quoddam amoris, Dominum inter seruumque certamen. Nam etsi norat Ignatius, vitæ in sæculo transactæ debere se Deo multas pœnas; eò tamen (quod seni dicere excidit) spectauit nunquam, dum Manresæ fuit, vt quæ tulit, ac fecit imputarentur suis rationibus exæquandis, ac ne lacrymulam quidem misit animo satisfaciendi. Tendebat altiùs, & nobiliore commercio id spirabat vnum vt Deo placeret, honorémque deferret, totumque se illi, agendo, tolerando, ad maiorem ipsius gloriam, holocaustum sacraret. Ex opposito Deus Ignatium visus non est attendere veluti hominem è luto sæculi emersum, multisque nominibus obstructum; sed manu tam larga suis eum bonis cumulare, vt quo familiares suos, & intimos, post diuturni famulatus egregia merita; eò Ignatium statim à principio efferret, vt mox consequenter videbimus. Imprimis itaque cœlestium luminum tantam illi copiam profudit, & mentis aciem in prospectum rerum diuinarum eò vsque prouexit, vt potuerit Lainio suo, asserere plura se vna hora Manresæ orando cognouisse, quam quicquid doctorum est sibi tradere potuissent. Quod eum omninò nescisse oportuit, qui postremis his annis inter argumenta, quibus Exercitia spiritualia abiudicabat ab auctore Ignatio; non esse id opus ascetæ nouitij notauit. Quasi diuinæ scientiæ schola, suorum profectus metiretur, ex diuturnitate potiùs discendi quàm ex docentis voluntate: hoc profecto si foret, haudquaquam toties senibus, in eâ præuenterent iuuenes; nec biduo ante sæculo egressi, plurimis anteirent qui pridem eodem in puluere, sed non iisdem præsidijs canitiem miserunt. Docente Deo, breui omnia discuntur, & subitum lumen rupta de nube momento fulgurans tam multa detegit, vt multorum annorum meditationi sufficiant. Sunt ista fateor priuatæ legis beneficia, non tamen idcirco Deo figenda lex; qua nonnullis ea indulgeat, alios prorsus ab iis arceat. Visis deinde cœlestium dignatus est sapiùs Ignatium Deus, Die quadam orans in gradibus quibus in templum S. Dominici ascenditur, vidit nitida in luce aspectus intimi totam ordinatim orbis conditi rationem, & maximè abdita potentæ, ac sapientiæ creantis arcana introscepit. Sed longè sublimiùs aliàs eodem in templo cum supplicantibus procedens subuectus est, nam alienata ab sensibus mente, & in Deum translata, vidit inexplicabili formarum specie (quas quidem fas est à mortali cognosci) adorabile secretum Augustissimæ Trinitatis, ex quo tantum illi teneritatis animo inhæsit, vt in eius spectaculi suauissima recordatione multos dies flendo transigeret, diuque nullus ipsi de re alia sermo suppeteret. **Quamuis**

aurem

autem de hoc mysterio filetur faciliùs quàm agatur, voces nihilominus exprimendis quæ mente conceperat, tam aptæ in promptu aderant, & iis illustrandis tam accommodata similia, vt hoc saltem constaret, aliunde illi dictari sententias, & verba, quam ab studio speculationis: Et affluebat differenti tam copiosè quod diceret, vt homo tunc literarum expertus, folijs constantem octoginta de eo argumento, librum conscripserit. Neque verò nunc tantum beatissima Trias dignata est seruo suo adspectabilis fieri; de uexa ætate, fuit hæc illi sanè frequens objecta species, cuius suo loco figuras referens, verba ipsa ponam quibus illam sibi adnotarat. Vidit præterea in diuinissimo Sacramento infantem Iesum: quo eodem momento, cœlesti radio afflatus, modum perspicuè cognouit, quo Christus in Eucharistia sub sacris Symbolis lateret. Et hæc quidem illi seorsum singula monstrabat Deus; verùm alia simul quamplurima puncto temporis ostendit, cum sedentem in ripa præterfluentis specum Cardeneri, in profundum quoddam diuinorum coniecit, multaque illi tunc de ijs obiter indicauit, explicuit verò alibi enucleatiùs ad crucem oranti, Torti vulgò dictam, quæ Barcinonem euntibus obijcitur: de qua opportunè illustre miraculum narrabo. Denique fidei arcana, tam claro, certoque in lumine manifestæ intelligentiæ perspexit, vt non dubitanter affirmaret, etiam sacris pereuntibus Literis, nihil sibi periturum, vitamque nihilo cunctantius pro ea positurum. Tot inter eiusmodi Manresani secessus eximia, vnum est quod iure dicatur singulare, illa nempe ab sese mentis abreptio quæ toto octiduo ita Deo immersum, fixumque tenuit, vt vacante ab omni officio corporis anima, iaceret pro mortuo, sepeliendus omninò, nisi tenui cordis palpitatione vitæ indicium dedisset. Contigit tam admiranda res ad S. Luciam in nosocomij perangusto conclaui, ab se ideò optato quod exigua fenestra in templum pateret, vnde infirmi Sacro intererant. Cœpit hæc ab sensu alienatio, sub seruo diei Sabbati, dum vespertini pensum Officij, solitis cantibus completeretur; processitque in eandem horam Sabbati subsequenti, absque villo sensuum destitutorum vsu: vbi interea temporis ab sese tam procul degeret, quibus visis tot dies paceretur, quasve hauriret delicias, despicientissimus sui, Dei seruus, constanti semper silentio pressit, Tantum ad se, vt primum redijt, velut è placidissimo euigilans somno, sublatis in cœlum oculis, Ah Iesu iterauit, proferendi modo haud paulo plura significans, quàm pauca syllabæ sonarent. Fuit præcipuorum Societatis Parrum existimatio, qui vixere cum illo familiaris, & suis de rebus Manresanis loquentem audire: fuisse iam tum manifestatum illi diuinitus, quam in operis partem, ad præsidium Ecclesiæ legeretur; traditaque illius Ordinis, cuius designabatur Auctor, principes lineas, ex quibus aptanda essent vniuersa: cuius rei fidem id potest facere quod ei solenne fuit respondere, cum rogatus causam nonnullorum Societatis summam spectantium, dum eius scriberet Constitutiones; ijs se nimirum aiebat insistere quæ olim Manresæ didicisset. **Quam**quam autem in quotidiana horarum septem precatonæ schola, magistro

D

Deo,

Deo, peculiaribus illius monitis, tam sublimia doceretur, vt possit quemvis eorum peritum, in iis habere discipulum; se tamen adeo pro nouitio gerebat, vt totum animum accuratissime iis explicaret quorum in curam se dederat, eorum monita audiret, obseruaretque diligenter. Horum præcipuus Monferratenſis monachus Ioannes Chanones: adibat Ignatius stans temporibus sanctum senem primum animæ suæ patrem, apud quem initio reſexuerat omnem vitam; & sui distinctam rationem ex quo illum non viderat, minutatim reddebat: ac licet cum Ignatio vir sanctus, quas decebat partes, magistri ageret, & ductoris; interiore tamen iudicio pro sancto reueretur Ignatium, nec aliter de illo quàm de absolutæ virtutis homine loquebatur, & ex ore illius auditum, antiquos eiusdem Cœnobij Monachos referre accepimus, fore Ignatium insignem Ecclesiæ columnam, orbis Apostolum, Paulumque alterum in Euangelio, barbaros inter & idololatrias spargendo. Fuit tamen hæc in illum adeo cumulata cœli benignitas, & partæ Manresæ virtutis gloria, vitæ insequentis rudiaria delineatio, si crescentis in posterum spiritus, quæstuoſi progressus attendantur. Vnde ille Manresam, primitiuam suam vocabat Ecclesiam, vbi primum vitæ cœlestis alumnus, pietatis vestigiis humum signauerat.

XV.

Magna Ignatij existimatio.

Ex in locis circum proximis vulgari, alium esse ab eo Ignatio, quem panni viles falso exhiberent; latere illum sub stupea cannabæ, & velle nesciri, vno abiiciendi sui, afflictandique desiderio, ex nobili in mendicum, & ex milite in heremitam defecisse: quare hominis mores curiosius seruare, eisque singula studiosè rimari. Premi ergo diutius non valuit, modum supergressa vitæ asperitas, & singularis pars etiam aliqua fauoris quo dignabatur illum Deus: de illo quidem magnificè loquebatur mulier opinione sanctitatis tum illic notissima, tum reliqua Hispania, ipsaque in aula quo illam Rex Catholicus euocarat, de rebus animæ cum ea acturus. Præter hanc magnæ virtutis matrona, Agnes Pascalis, primo Ignatij Manresæ occurſu, reuerentia quadam, & obsequij studio erga illum, affici se intimè persensit; quare illi obsequium in nosocomio, dein suæ cuiusdam familiaris in domo curauit: vt verò quæ Ignatij erant accuratius pernorat, & certius; ita de illo mira referebat. Ex quo fama illius vsque adeo creuit, vt ex scrupulorum quem dixi angore in phthisin vergens, cum esset è S. Domini transferendus in domum cuiusdam Amigantis illic prædiuitis, exinde Simeon cognominatus sit; velut expressum in Ignatio Christum excepisset; vxor verò ipsius Martha, quod ille hospitium, hæc mensam Christo præbuisset. Inter illos verò, qui discedentem Manresæ Ignatium affectari auebant, fuit qui eius consuetudinem, & quos inde carpebat fructus, facultatum suarum anteponeret curæ: quare nolens ab eo seiungi, & patriam, & litrem magni ponderis omisit, flocci ducens quæ ex litis euentu incommodatura timebantur, quæ sanè nec leuia nec paucorum annorum fuerunt. Exeuntem interdum precandi gratia ad lapideas cruces tribus extra Manresam locis, aliasque circum peregrinorum stationes, ponè plurimi sequebantur; sed

sed confertim tunc, magnoque affluxu cum de rebus diuinis esset verba facturus; quod solitus erat ex editiore saxo, & hoc hodieque visitur ante S. Lucie nosocomium vetus. Nec multis opus erat, ad pungendum acri detestatione scelerum auditorem, ipsa dicentis species sat erat. Vestitus asper, isque vilissimus; capilli quantum olim crispati, tantum nunc incultri & sordidi; squalor oris exesi, catenatum latus, pedes nudi, præterquam initio cum intumescens quot noctibus pes dexter, fuit sparteo calceo inuolendus. Haud paulo tamen verborum vis maior, quæ ignito ex corde vibrata, ipsa ignea ignem audientibus subdebant. Accedebat multorum non expectata conuersio, quos priuata eius colloquia, & prima quædam salutis principia, ipsorum tradita meditationi, ad maiorem perductos Dei æternorumque notitiam relicto sæculo, Religiosis ordinibus manciparant. Et hanc primum expertus ad reuellendos ab terrenis, Deoque reddendos homines, vim admirabilem, solidorum quorundam, veritatis æternæ dictatorum, quam & senserat ipse maximè validam; conferre illa decreuit in methodum, & interioris vitæ disciplinam, quod aureo illo Exercitiorum Spiritualium libello perfecit; superiore instinctu sanè superioris intelligentiæ concepto; scripto verò ad lumen diuini vultus, & mox in vsus fructusque publicos collato, eo bonorum ingentium prouentu quem per primos Ignatij filios diues illa vena in Ecclesiam fudit vniuersam; ministrato iis generoso illo, ad magna & ardua robore, quæ in salutem mouebant animarum. Et haustura est ex eodem fonte animam & vires, dum qualis nata est, talis spirabit Societas, nec alio egebit, poterit iuuari præsidio ad reficiendos spiritus, si quando à primigenio vigore languerit. Verùm cuiusmodi sint, & quanti Exercitia hæc, cum futura sit eorum in huius operis decursu sapius mentio, videtur paulò accuratius explicandum.

Non sunt Exercitia Spiritualia S. Ignatij, summa quædam piarum meditationum, commodè in librum digesta breuissimum, ex quo artem secum vtiliter, religiosè cum Deo agendi, lectores ediscant; id enim si forent, præterea nihil; nec S. Ignatij Exercitia dicerentur, nec prærogatiua gauderent nouitatis, cum neque is primum hoc nomen excogitauerit, nec formam meditandi. Id ille, nec frustra, spectauit, vt curationem animæ in artem redigeret, quibusdam fidei principiis methodum imponens certis legibus adstrictam, quæ viis ad finem idoneis progressa, nunquam non optato exitu clauderetur. Quæ sancti viri mens, si rectè attenditur, tantum distabit ab simplici meditandi occupatione, quantum herbarum, & mineralium discretio, varièque in succos expressio, ab arte integra medicinæ, quæ probè perspectis tum humani corporis elementis, tum pharmacorum viribus ad intemperiam corporum corrigendam, & restituendam mediocritati; ex iis corpus juris medici componit, certis aptum, ac tutis legibus sanitatis. Fuit sanè ante Ignatium, finis cognitio in quem Deus hominem condidit; inferiorum penas, peccati grauitatem, conscientiæ examen, & confessiones generales ignorauit nemo, vt Christi mysteria, & vitam, & reliqua;

XVI.

Quid sint, quo sine, & ordine condita S. Ignatij Exercitia.

reliqua; verum attem vnam, quæ & explorata penitus ægritudine animæ, perturbatione affectuum laborantis; & comperta vi cuiusque meditationis ad componendos illos efficacis, modoque illius admouendæ, disciplinam ex iis plenam conficeret suis regulis definitam; quibus purgata, corroborataque, & confirmata mens, à primo spreti sæculi rudimento, perduceretur ad constantem Dei perfectumque amorem, hanc profecto artem ante Ignatium tradiderat nemo: cuius rei fides vt fiat clarior, pono hic summam vniuersam Exercitiorum S. Ignatii rationem. Meditationem primo loco præscribit quam ob sui præcæteris momentum, Fundamenti nomine appellat, estque huiusmodi. Cum in eum finem vniuersa ferantur in quem à Deo sunt condita, ministerium scilicet hominis, & commoditatem; nobis quoque inquirendum esse, cur simus à Deo in hanc lucem eduçti: ad dominatum? ad literas? ad bellicam gloriam? ad quæstuosam mercaturam? ad diuitias congerendas? nihilque præstantius & maius? Cùmque liquidò steterit, nihil tale à Deo nobis propositum: verum vt, vsu rerum ad vitam conditarum, famularemur Deo dum viuimus, post verò æternum Deo fruere; ex quo necessariò conficitur, rebus his infimis parandis vtendisse non plus tribuendum quam ad illum conferat supremum finem, in quem à Deo illas accepimus; conficitur item paupertatis & diuitiarum; honoris, & ignominia; valetudinis, & morborum, cæterorumque pretium non esse nobis ex eo æstimandum, quo vitæ huic fragili vel obsunt vel commodant, sed quo illi æternæ atque immortalis. Lubet concepta ipsius Sancti verba hic reddere, vt expendantur ab omnibus quorum in manus hæc historia venerit, feraturque de illorum incredibili virtute iudicium ad permouendas hominum voluntates, quamuis leui oculo percurrantur. Sic enim is loquitur: Creatus est homo ad hunc finem, vt Dominum Deum suum laudet, ac reueretur, ei que seruiens, tandem saluus fiat; reliqua verò supra terram sita, creata sunt hominis ipsius causa, vt eum ad finem creationis suæ prosequendum iuuent: vnde sequitur vtendum illis, vel abstinendum eatenus esse, quatenus ad prosecutionem finis vel conferunt, vel obsunt. Quapropter debemus absque differentia nos habere circa res creatas omnes (provt libertati arbitrij nostri subiectæ sunt & non prohibita): ita, vt (quod in nobis est) non quæramus sanitatem magis, quam ægritudinem: neque diuitias paupertati, honorem contemptui, vitam longam breui præferamus. Sed consentaneum est, ex omnibus ea demum quæ ad finem ducunt, eligere, ac desiderare. Consideratio tam potentis explorataque veritatis, horæ vnius spatium sensim hausta, dici non potest quam validè animam succutiat iniquis affectibus, & desideriis improbis prægrauatum; tum crassioribus vitiatisque succis liberatum, quam consentaneè præceptionibus medicis, peruium iam tradat secundæ purgationi subtiliorum affectuum, esto non ita lethalium, sed tamen caduca olentium. Hinc nouum lumen, nouique adeo nascuntur oculi quibus longè alia cernuntur omnia quam prius viderentur, cum cursus præposterè loco præmij amaretur, summaque industria ac laborum hæreret in infimis, velut satiaturis animam beatitatis supernæ cap-

pacem

pacem. Difficile dictum est quam multos hæc ratio altè in animum demissa potenter curauerit; ex eoque conclauit quo se ad eam percipiendam incluserant, quantum ab se diuersi prodierint. Martinus Olaius inter Doctores Sorbonicos insignis, non dubitabat profiteri plus se hora vna ex eius Fundamenti consideratione edoctum quam annis compluribus ex Theologiæ studio percepisset. Ipse hanc eius vim compertam habens Ignatius, vbi locorum vetaret longinquitas quo minus aliis traderet otiosius expendendam, suggerebat saltem, sat gnarus homini ratione vtenti, etsi leuiter cogitam non leui præsidio fore. Sic eum egisse accepimus cum magni nominis Præsule, aduersis resstantibus vehementer afflictò, ad eius enim de eo literas; [Tanti est, aiebat, Illustrissime Domine, vnaquæque res in hac vita, quantum valet ad æternam illam; tantum è contrario nocet, quantum ab ea nos auertit: quare affectionibus æternis instincta mens, & illuminata, suum deponit in sublimi nidum, totaque in eo est vt nihil capiat præter Christum, & hunc crucifixum, cui si amat in hac vita configi, cum eo excitanda est in futura.] hæc ille. Quod autem horam vnam, huic verandæ veritati attribuit, hodierni vsus ratione habita dictum velim; non quòd spatio illo Sanctus definerit tempus, cui metas debet, non hora ponere, sed necessitatis apud diuersos diuersa ratio, vt quisque terrenis pro conditione, vel affectione leuius, aut tenaciùs adhærescit: quo modo anosa, & altis diffusæ radicibus arbores, multo agrè conatu magnoque reuelluntur, nouellæ ac teneræ facili: sic horæ vnius breuitas, cogitatione hac occupata, vix sufficiat homini, ab inueteratis malis in libertatem afferendo. Nec enim agitur de simplici quadam, & philosophica finis illius notitia, desinente in odium, vel amorem rerum extra nos positarum, aut fortuitarum; sed vnum in scopum vsuque collimante, formandæ scilicet in melius vitæ nostræ omnis; cuius pro varietate finium, necesse est diuersas esse actiones. Nec potest voluntas, aliis consiliis, desideriis, moribus viuere, cum sensu pugnantibus, nisi eius prælucens cæcitati, mens perspicax imbiberit penitus, præter nouam illam quam præit voluntati viam, nullam esse rectam, nullam eò bonorum, tuto perducere, quò suapte naturâ voluntas anhelat. Quæ causa extitit sancto Patri, vt huic meditationi Fundamenti nomen tribueret, nempe haudquaquam superficiali, sed humo altius refossa demittendæ, vt ei valeat securè Christianæ virtutis tota fabrica imponi: & verò nouimus qui menses solidos cum in hoc descensu posuissent, tantò se inde in diuina, & mansura sustulerunt, quando se in hanc cogitationem profundius mererant. De fonte huius tam ingentis manifestique veri, vniuersè, ac per se concepti, quæ sequuntur partes Exercitiorum ad singularia descendunt, quæ res bene perspectas in opus vsuque conuertunt. Iam ad decernendum tenaci proposito quod animus probauit, abstinere scilicet ab terrenis, nisi quoad obtinendum id faciunt, cuius gratiâ in terra versamur; cum æquè nihil iuuet, vti serua animaduersio confusionis & malorum quæ finis illius obliuio, & negligentia inuehit,

quisque, inquit vir sanctus, vitam suam omnem anteaquam ob oculos ponat, accuratòque examine culpas eius sigillatim collectas intuens, in ijs attendat, quantum & quoties ab supremo illo & beato fine miserè exerrant; huius porrò exerrationis vt malignitatem, & damna intelligat; malignitatem docet contemplatio sequens de peccatorum gravitate; damna verò, altera ei suppar de pœnis quibus apud inferos luuntur: quæ quidem omnia, vt cuius palam est, eò spectant vt purgata mortiferis affectionibus anima sanitati, ac vitæ hoc est diuinæ gratiæ reddatur. Quod autem non semel idem catharticum iteretur, attempereturque medicaminibus, diuersæ quidem materiæ ac modi, vniustamen efficientiæ; causa est quod ij humores affectionum viscatarum pertinacissimi, nobisque innutriti, & consceleratus ille nostri amor, elidunt eluduntque remedia, & purgationis difficillimæ sunt. Huc usque prima Exercitiorum hebdomada. Sic iam emendatis affectibus, respirare incipit valetudo: quam vt facit in animantibus temperationum inter se diuersarum ad vitæ actiones apta consensio; ita illam in animis efficit exæquata inter se affectuum, ad mandata diuina consideratio, quorum executione vita hominis vera continetur. Dat ergo initium secundæ hebdomadæ Contemplatio de Regno Christi, hoc est, Oratio Christi Regis ad bellum nobile subjectos sibi populos euocantis, tam optimis quidem conditionibus, nihil vt ipsi agere aut pati sinantur, cui non exemplo Rex ipse præiuerit: quæ conditiones blandam vim quandam, & incredibilem admouent ad complectendam Christi Iesu constantem imitationem, vt quotidiano experimento comprobatur. Hac in vniuersum bene deliberata Christi Regis imitatione, congruenter venitur ad singula, vt spectetur in singulis iter pandens, ac præiens Christus: habentur itaque deinceps Meditationes de Incarnatione, de Natiuitate, aliisque præcipuis Christi mysterijs. Verùm quia fato quodam (si loqui fas est) Christum verè, ac fortiter sectari volentibus, totas dæmon immittit suorum copias, vt eos promissis contrarijs, & sollicitatione perduelli ab Christo auertat, manendi fuerunt egregio robore, quo virtus tenera contra hostiles impetus in gradu staret. Hoc præstat illa de duobus vexillis Meditatio incomparabilis, cui tor religiofæ familiæ tam multos debent præstantissimos alumnos: hinc illa Christum oculis obijcit; inde Luciferum, qui militem faciunt, & certatim proponunt quo stipendio depugnaturus sit: vnde æstimata auctoramenti (demus non dubij) quod in præsens spondet Lucifer reuitate, atque breuitate; in futurum atrocitate & æternitate; stipendij contra, quo militatur Christo, labore breuissimo, & fructu immenso, atque sempiterno, ingentibus animis, sprete mundi fraude in Christi verba, & arma juratur. Fuit autem hoc toto apparatu opus, ad vltimam hebdomadæ huius contemplationem optato exitu solidè claudendam: Est enim de eligendo vitæ instituto, stabiiliendæque ratione vitæ in posterum traducendæ, quod dici grauius nihil potest: cum igitur in eo agatur de tota re nostra, iaculaturque periculosissima alea, non vitæ modo huius fluxæ, verùm etiam immor-

talis,

talis, tam certis ab S. Ignatio, tutisque regulis, tamque habili manu ea tractatur deliberatio, vt si ex illius præscripto concludatur, nunquam eius postea subeat pœnitudo. Attendit enim res, tempus, ac modum eligendi. Res quidem, vt in delectum vocentur, bonas esse oportet, vel certe non malas: rerum autem cum sint aliæ stabiles; mutabiles aliæ; obstricti iam illis prioribus non debent illas in dubium vocare, licet fines optassent terrena labe inquinatos dum ijs sese inuoluerent; sed eò conatus intendere, vt quo in statu locati sunt, illo quàm optimè defungantur, seu sacerdotum sit, seu conjugatorum: conditionem verò nacti suapte naturâ mutabilem, ne sic quidem debent de mutanda illa cogitare, nisi ad sanctius aliquid adspirent. Iam opportunum delectui tempus, illud primum erit, cum sic voluntatem vis diuina impellit, vt ne restet quidem facultas vlla de diuina vocatione dubitandi: sicut legimus B. Paulo, & Matthæo, & aliis nonnullis, vocante Christo, contigisse: secundum, vbi res non tam certò constar, nec persuadetur impressione tam valida; eo tamen impulsu, conflictuque pugnantium, successu contrario motuum, sese insinuat, vt pro minimè dubia teneatur. Tertium, quoties tranquilla & composita mens, seclusis omnibus quibus possit turbari, fallive iudicium; ad fidei lumen sempiternique veri, sedatè complecti statuit, quod extra dubitationem agnoscit Deo gratissimum, suæque saluti maximè conducere. Sequitur nunc legendi modus, quem ita distinguit vt proferatur in medium res deliberanda, de officio, beneficio, rebusvæ cæteris, vel admittendis vel reijciendis. Deinde proposito creationis sine, in omnium rerum æquilibrio illo, de quo in fundamento dixi, mens iussa subsistere, paratissima sit eò ferri, quo diuinæ gloriæ & salutis pondus inclinari. Postea Deo supplicetur vt mentem erudiat, & voluntatem impellat quocumque maximè oporteat tendere; si quæ verò ab recto deflexerit, reducendæ in viam præluceat. Denique in vtramque partem exquirantur vtrimque rationes, opponanturque tum sibi confertim, tum singulæ singulis, librato cuiusque fideliter momento, idque ad examen supræmæ trutinæ, vltimi inquam finis, diuini scilicet in hac vita obsequij; & felicitatis in æterna: vbi cumque verò manifestè lanx altera, alteram superet, animosè illuc eundum est, eligendumque quod pars illa vindex suaserit: rei demum lectæ constans propositum Deo offerendum. Post hæc si quid anxios teneat, aut constabiliri fortius in cœpto cupimus, attendamus cuius ex duobus, auctores cuiusiam nobis peramico malimus esse, eadem in causa dubitanti, iisdemque æternis consilijs dirigendo: vtrum præterea ex duobus nos ipsi animam agente velimus tenuisse: vtri denique instituisse, vltimas rationes coram supræmo iudice posituri; & huic iam nunc incipiamus adherere quod factu optimum, ex cœlestibus illis principijs, certa consecutio à nobis euincit: Atque hic eligendi ordo secundam hebdomadam absoluit: in qua euidentis est eius partes, vt etiam primæ, quo nexu inter se committantur, quàm necessario inter se habitu, sic à prioribus secundæ pendeant, vt vigorem ab ijs acceptum, in sequentes transfundant, donec

donec hominem auulsum ab œceno cupiditatum infimarum, suis prudenter subuectum gradibus, perfectè cum Deo iunxerint; huc enim pertinent duæ sequentes hebdomadæ: harum prior in sanctis Christi cruciatibus versatur, ex quibus amandi sincera ratio ad perpeſſionum obrufam dicitur, altera in lætis gloriosisque Myſteriis animum occupat, quibus afficitur dulciùs quoad tandem quiescat in contemplatione beneficentiæ, & excellentiæ diuinæ, ex qua illæ ardent charitatis flammæ quibus arctissimo complexu Deo copulatur. Præstant itaque promissi fidem Exercitia S. Ignatij; nempe quod statim initio spondent, [præparare & disponere animum ad tollendas affectiones omnes malè ordinatas, & iis sublatis ad quærendam, & inueniendam voluntatem Dei circa vitæ suæ institutionem, & salutem animæ]; hoc, inquam, agunt, ratione atque disciplina, tam accommodatis ad obtinendum finem adminiculis, vt propè fieri absque miraculo non possit, quin ex Sancti præceptis adhibita salutem pariant, quam in se quantum in ipsis est continent; cuius tanti boni securus qui ea composuit, eorumque virtutem, velut alter Noë fatæ ab se vitis expertus, ab iis qui vellent aut vitam emendare, aut emendatam perficere, secessum tantummodo paucorum dierum exigebat, & ex iis horas dumtaxat aliquas meditationi capitum insumendas, quæ esset iis traditurus: hunc morem tenuit cum solutioris vitæ hominibus, & cum aliis mediæ virtutis, eo semper euentu quem expectauerat, vt illos ad frugem, istos ad perfectiora traduceret. Sic suum in Christo effecit discipulum, quem olim habuerat magistrum Emanuëlem Mionam Lusitanum eo enim Compluti dum studeret, à confessionibus utebatur. Sacerdos fuit, Algarbiæ natus, rarisque ornatus dotibus, cuius inter multos idcirco liber meminisse, quod eius mentio propè necessariò me cogit ad reddendas hoc loco literas quibus illum ad Exercitia scribens inuitabat: quanta verò id, quam præiudicata de efficacitate illorum sententia, ex verbis epistolæ colligatur. [Magno desiderio teneor, de te tuisque rebus cognoscendi; nec potest profectò fieri quin me illius cura sollicitet quem amantissimum habui in spiritu patrem, quemque propterea filij amore prosequor: atque hinc etiam factum est, vt in aliquam, dum viuo, mutuæ vicem beneuolentiæ, non sim veritus suadere, vt mensis vnus receptum Exercitijs donares, sub illius manu quem indicaueram: hoc tu mihi sanctè pollicitus, si reipsa implesti, fac te rogo vt sciam ad Dei gloriam quo successu; sin autem; per Dei erga nos amorem, perque illos eius supremos dolores nostrâ causâ susceptos, iterum obsecro, vt quem dixi mensẽ dare tuæ saluti ne graueris; tum si te facti pœniteat, habe me sanè pro mendaci, & deceptore hominis cui tantum debeo, Denuò ter, quater, ac sæpiùs obtestor, id age, in illius honorem, cui nolim esse sub postremum examen obnoxius adhibita participiùs operæ, vt hoc à te denique impetrarem: quippe ad salutis, & alienæ, & propriæ ingenerandam animo studium, nec præsentius quicquam inuenio, neque intelligo. Quare si te tui ratio parum mouet, quasi minus hoc bono indigeas, valeat apud te quam inde capies ad iuandos alios ingens

vtilitas,

vtilitas. Precor diuinam clementiam, suam nobis lucem ac robur imperat ad occupanda ex ipsius nutu quæ nobis credidit talenta, ne quando illa percellamur, atroci obiurgatione, Serue piger, sciebas, nec tamen fecisti] manus dedit Miona Ignatio; inde etiam diuino placito, quod in Exercitijs agnouit, seipso effectus melior, Deo sese addixit, vt alios faceret meliores, fundatæ demum Societati adiunxit sese, labores in ea strenuos quamdiu spiraret, Domino Deo nauaturus. Nec in eo solùm Exercitia hæc iuandis alijs idoneos faciunt, quos aut instituti professio, aut propensio animi ad hoc applicuit, quòd qui frigidus est, difficilè alios incendat; sed quod ea id habent proprium, vt diuino igne, & Christi amore animum inflammant; & quidem ita vehementi, vt (quod in Asia scripsimus) generosæ illius inter Iaponios Christianitatis, viri iuxta, & fœminæ, vbiicumque aduersum Christianos tyrannus cruentum intonaret, ad nostros accurrerent, Exercitiorum præsidio armandi, quorum illic famam, incredibilis fructus probauerat: quantos inde tollerent spiritus, quantum robur diuini amoris ducerent, admirandæ post paulum inter sæuas mortes, & inauditam earens pœnarum barbariem patientia prodebat, atque alacritas: qui verò aliquo fungitur ministerio animarum, mirum quantum ex iis, quàm purum lumen excipiat ad perfectam æternarum rationum intelligentiam. Vnde longè alius de iis sermo, longè diuersa vis, illas audientibus imprimendi, quam exscribentium ex libris, vel à se concinnatas velut in scena recitantium: qui si volunt quod fingunt, verè factum videri, seipsum fallant necesse est, fingantque sibi, se esse quos referunt, non autem quod verè sunt. Est hoc vsque ad eò certum, vt Mercurianus Societati Præpositus experimentis doctus continuus, idemtidem diceret, vna S. Ignatij Exercitia diligenti, assiduòque studio percepta, verbi Dei præconibus, & ductoribus animorum pro bibliotheca sufficere; & Foscararius ex S. Dominici Ordine, illorum approbator Mutinensi Ecclesiæ datus Episcopus Syluestrum Landinum illuc acciuerit prædicaturum Exercitia primæ hebdomadæ, nihil ad constantem & solidam commissi sibi populi conuersionem efficacius arbitratus, rationibus earum meditationum, si perita manu, vsuque assueta tractarentur, qualis erat Landini, qui alibi quoque multis in vrbibus motus ediderat ingentes, non exclamando & vociferando, plerumque inaniter, sed conuersionibus antea desperatis, & mutatione stabili animorum; Deo audientium mentibus per præconem suum affulgente ad perspiciendos viuendi fines, confirmantèque ad eosdem aptis moribus inquirendos.

Illud tamen pro comperto habetur, in Exercitijs cum fructu obeundis plurimum posse periti ductoris industriam, nec esse cuiusuis promiscuè id munus. Nam & sanctus Pater ex tam multis suo spiritu imbutis, & scientissimis rerum diuinarum tam paucos censuit ad Exercitia, suo ex ingenio, mentèque tradenda, vt vbi quatuor nominarat, de alijs omnibus sileret. Primo loco fuit Petrus Faber; deinde Alfonsus Salmeron; tertius Hieronymus Domenechus & quoad primam hebdomadam Franciscus Strada. Diffi-

XVII.

Non est cuiusuis exercitia S. Ignatij cum fructu tradere.

cultatis causa ex eo petitur, quod exercitia, medicina sunt ægrotantium animorum, cumque sit horum ut temperatio diuersa, sic intemperies, ita vnâ æqualis, & immutata curatio non potest singulis prodesse. Vnde sapienter, ac peritè vir sanctus quosdam Additionum nomine præfixit regulas, partim exercenti animum, partim Exercitia tradenti. Ac si grandes illas mutationes morum in multis hodie post Exercitia non videmus, quæ primis illis temporibus elucebant (vnde nec facilè nunc fidem inueniunt, vti nec mirabilia effecta musicæ veteris, cuius intercidit character) primaria causa est, quam in schediis Iacobi Mironi viri in Societate grauissimi, scriptam in hæc verba reperimus: [Clarum est quæ dantur, tribuunturque nunc Exercitia, fructus illos præstantes non parere, quorum erat certus primis annis proventus: neque huius rei alia occurrit, magni saltem momenti, ratio quàm quod Patris nostri Ignatij præscriptis nequaquam insistitur, bonum enim ex integra causa, & si Additiones aliquot, vel annotationes negligantur, boni iactura fit, quod erat integræ illarum obseruationi alligatum; imo si quid etiam immutetur in Exercitiis tradendis, iam non erunt Ignatij opus, sed diuersi ab eo spiritus, & inuenti; ita enim eæ Additiones, iis, & illis meditationibus intimè inhærent, huic & illi hebdomadæ; vt si aliter vsurpentur, careant suo fructu; multo magis si interferantur meditationes alienæ, aut meditationi cuiuslibet additio quælibet appendatur. Estque peculiaris hic illarum, & proprius regularum vsus, qui potissimum varia Exercitiorum genera modoque secernit.] Hæc Mironus: ex quibus palam fit num Exercitia sancti Ignatij obeant, & possint ex iis innocentiorem, aut perfectiorem, ex rea aut tepida vitam expectare quam certo spondebat experientia; qui sibi sunt in iis suo arbitrio magistris, aut habent ad hæc pro magistris libellos; quibus quadripartitæ in septenarios quatuor meditationes, vel etiam forma vulgariore explicantur. Sunt autem nec pauca, nec modi vnus quæ iis regularum Additionibus iniunguntur. Primum vt Exercitia susceperurus, id aggreddatur, magna animi generositate, nec Deo manus arctare audeat, præfigens quatenus duci velit, nec plus vltra; sed sancti Spiritus benefico motui se totum permittat, paratus quocumque vocauerit, mox sequi, *Ecce ad sum.* Hac animi comparatione in cellam subiens in qua se solum cum Deo inueniat; debet extra fores curam rerum fluxarum omnem deponere, quin & ita se totum in eius dici meditationem immergere, vt ne cogitet quidem quid postredie sit meditaturus, nec legat quicquam et si maxime piuum, quod extra propositum præsentis dici videatur. Idque ne dissipatus in varia, ad illud quod præcipuè molitur, obtusior euadat: victus ipse, solitudo, silentium, corporis afflictationes, orandi materiam, per suas quæque hebdomadas prudenti discrimine comitentur. Nocturnæ contemplationis præoccupatus memoria decumbat; eandem statim experrectus resumat; vno aut altero passu a precatório cubitali, orandi principium faciat. Ibi apud se totus sub Dei præsentis aspectu se videat eumque humili corporis proclinatione veneretur; & prostratus, aut pronus, stans vel de genibus, aut si quid aliud orantem magis

magis afficiet, aggrediatur contemplationem; cuius si quod caput vberem venam præbuerit, ex eo cupide effodiat, nec prius ad aliud transeat, donec auidam pietatem inde expleuerit. Si sterilem tædioque arentem, nihil tamen rescindat de spatio meditationi destinato, sui potius, tædiique vincendi gratia tantisper id proferat, in silentio, & spe cæli torem benignum oppetiens. Si autem ex aduerso mentis deliciæ affluent, & pleno alueo consolatio exundabit, sedulo caueat ne præcipitati voti religione se obliget, ad mutandam præsertim conditionem vitæ, aut aliud perpetuo seruandum. Postremo intimos animi sui motus bonos aut secus ductori euoluat, vt norit quem modum suggerendis iis tenere debeat, quæ præsentī statui conducant, nec timidiori nouum addat terrorem meditationum; nec præfidentia attollat, nimium audentem: non agat metu, qui spe melius, & amore aguntur; & ab corporis sui, & sæculi tabo nondum sat liberis, consideranda non ingerat quæ prouectioribus debentur. Cursum denique naturæ pariter, & gratiæ sic attendat, vt suam operam, personæ, ac temporī prudenter accommodet. Inspectam hactenus per summa capita Exercitiorum S. Ignatij aturā, quæ utilitates consequi soleant, superest saltè ex iis indicandum, quæ apud sui studiosos efficiunt.

Ad hoc mihi conferret plurimum quod Gabriel Lermæus Calvinista consueuerat garrere, & vero etiam p̄ celo dedit, quanquam exitu votis plane contrario quibus stylum infecit, vt de Exercitiis quam absurdissima scriberet. Hic animaduersis conuersionibus hominum absque controuersia sapientum, doctorum, honoribus & nobilitate, omnique alio prærogatiuo iure insignium, quorum multi ab Exercitiis in religiosos strictioris virtutis Ordines transcribi certabant, euentum perosus, & causæ ignarus, stylum stringit in Exercitia non tam satyricum, vt maxime ardebat, quam panegyricum, quod minimè omnium volebat. [Quid hoc, ait, incantamenti est, quæ fascinatio, qua Iesuitæ homines dementant? sua quædam illos extra frequentiam ædium, in conclauia inductos, illic meridiana in nocte luce omni exciula, profundo mœrore obruunt, tristique horrore consternant. Miseri quos ea fors prehenderit! vt qui olim in antrum Trophonij descendebant; sic dicant hi licet ab ipso limine, lætitiæ ac voluptatibus longum vale. Illuc enim homines ingressi, indidem stipites prodeunt, stupidi, amentes, vitæ deliciis funditus mortui, vnique in posterum lacrymis, & tristitiæ victuri. Iis cauis sepulto, nec datur videre, nec videri, nisi magorum illorum ab aliquo bis illuc quotidie submissa voce, vultu attonito, magica carmina inferente, quæ paucis in carthula lineis infœlici tradit, vt iis apud se assidue versandis grauius fascinetur. Quas vero illic chimæras fingant, quas forment imagines, quæ visa somnient, quis satis enarret? flent, exclamant, irruunt; velut iam fumo ignis tartarei morderi sibi oculos sentiant, & anticipatis vrantur flammis. Iurant quotidie se ita victuros, tanquam sub noctem morituri, neque caduca hæc nisi puncto indiuiduo tacturos. Cum autem inde se efferunt quasi syderati mundum hunc intuentur, vt si, nunc primum in eum subirent; intuentur verò non iisdem quibus antea oculis, sed perinde

XVIII.

Effecta Exercitiorum admiranda, eorumque præsertim apud homines præstantis virtutis.

vt scenam interea vertisset, spectant illum vt mare tempestatibus horrendum, & naufragiis infame, vbi nauigare non sit facilius quàm perire: vnde ad quemlibet ingressum videntur sibi aut allidi, aut transuersum ire: quare in portum quantocyus subducere sese deliberant, tandemque monachismo se dicant. Ad hæc Iesuitæ, si fortè quod habeant emoti iam cerebri caput, in hac illud fornace eliquatum, recoquunt, & recidunt, tamdiuque malleo contundunt, quoad edomitum suum ad morem, formamque redegerint. Ex molliore viuendi habitu ad durum; ex obediendi duritie ad docilitatem; ex pigro actuosum; firmum, & stabilem ex fluctuante efficiunt.] Ita de Exercitijs Lermæus veris fabulas intexens. Sed quanto illa deprimere voluit, tanto apud illos magis commendauit, vbi ipsi, cum fide anima non prorsus periit. Nam efficax illa atque inuicta vis, transformandorum in alios hominum, cuius ipse per Germaniam & alibi cernebat victorias, nisi ex veris, & fortibus, optimèque cohærentibus principijs existere non potest, ex quibus ea pressis conclusionibus colligantur quæ has morum commutationes, & progressus certò secum trahunt. Vel ea tantum quæ ab Ignatij socijs, Exercitiorum ope, contra grassantes in fidem Catholicam Lutheranos sunt gesta, incredibile est quanto præsidio Germaniæ fuerint: nam præter illustrem scientiæ famam qua clarebant, deuinctos sibi religiosa consuetudine ad quorum imperium, & mores populi formantur, eò pelliciebant non inuitos, vt dies aliquot ab curis feriati se sibi redderent, ac negotium salutis in reliquam vitam conscientia hilari transigendam, rectè componerent. Ita illos egisse fidem faciunt tomi literarum quibus Petrus Faber ex aula Cæsaris, Vormatia, & Ratisbona ex Comitibus, Moguntio, Spira & ex compluribus alijs superioris, & inferioris Germaniæ locis, parentem suum ac magistrum Ignatium recreabat. Idem ab Iacobo Lainio Alfonso Sabnerone, Claudio Laio Tridenti præstitum, vbi ad Synodum Generalem, suis in Episcopis & Prælatibus collectam spectabant Christianitatem, & Theologorum obibant munus; nec tam excellentia doctrinæ Præfulum admirationem, quam priuatis de Deo colloquijs eorum studia rapiebant, tum sensim permultos ad degustanda Exercitia impulsos, vnde ipsè spirabant quod hauserant; ita diuino implebant spiritu, vt vberissimo prouentu in subiectos populos funderetur; fauissetque tantum huic operi Deus, felicitate successuum euidentissima in eos qui Exercitia suscepissent, vt unum essent tres Patres huic operæ impares quam plurimi ab ijs flagitabant, necesse fuerit eorum vicem ab ijs suppleri, qui paulò ante in ea discipuli, cogebantur magistri mox esse; sic Tridenti subsistens Societas sui notitiam ac desiderium tota Europa sparsit, ex qua vndequaue viri omni laude clarissimi eò conuenerant. Soluta igitur Synodo, reuersisque ad suos Præfulibus, Societatem apud se habere expetere quam plurimi, vt cui præter subsidia, saluti animarum valdè opportuna, tam potens ad manum, diuinæ gratiæ ad restituendos mores remedium esset. Hinc ille quorundam interior coram Deo pudor, qui pridem in primarijs pulpitis grande nomen doctrinæ con-

secuti,

secuti, post reiectas per Exercitia ad Euangelij lucernam metalli venas pretiosioris, profitebantur eo vsque fuisse planè rudes, quod mentem doctrinis superficie tenus aspersissent, cuius capax, & amplum penetrabile, nisi æternæ veritatis cognitione non impletur. [Mirari satis non possumus (notabat suis in aduersarijs Iacobus Miro) celeberrimos Theologos, Exercitiorum antea contemptores, & impugnatores, & scientissimos eorum quæcumque continent, illorum tamen visu aded commotos, atque immutatos, vt multo cum animi sensu faterentur se tunc primum cœpisse Theologos agere, & intelligerent quantum sibi de sapientia post tantum librorum, & disputationum defuisset.] Horum vnus Petrus Ortizius Caroli quinti apud Pontificem Procurator, & Parisijs olim in Academia inter Doctores eximius. Hunc ergo tacitè obseruantem quo suo compendio Cardinalis Contarenus Exercitia S. Ignatij peregrisset, quòdque de iis esset viri talis ac tanti iudicium (quippè sua manu illorum apographum penes se habebat, quod suis deinde hæditarium velut rei suæ præcipuum reliquit) hunc, inquam, cepit etiam cupido experiundi quid possent hæc Exercitia, ac ne qua incideret ex negotijs quæ gerebat interpellatio, in Montiscassini cum S. Ignatio secessit. En autem tibi ex primo aditu in meditationem Fundamenti, per dies quadraginta, visus est sibi alium orbem incolere, nec in terra versari: inde ingenti voluptate, & dolore affectus, gratulabatur sibi quod scholam tantum quadragintadiali, ea se Philosophia imbutum diceret, cuius antea tot annos studendo docendoque ne nomen quidem scisset; dolebat verò, in hanc scholam venisse ferius, cum iam per ætatem quod pulcherrimum ex ea hauserat, non posset in opus conferre, remisso nempe aulæ, principibus, & nugis sæculi nuntio, cum Christo paupere, & abjecto crucem in religioso Ordine complecti. Nec mirum pauca documenta libello Ignatij comprehensa, apud viros aded excellentes fuisse tanti; sunt enim saporis longè dissimilis quæ ad parandam animæ salutem ex indubitata fidei fontibus, pietas deducit, ab ijs quæ ad intelligendum solum, & docendum mens philosophia speculatur; nec minus videntur inter se differre, quàm ex ora Piscaria vniones ad ornatum capitis aduecti; ab iis differant quæ ad cardiacos languores medicato artuitu digeruntur. Quamobrem à Patre F. Mancio ex Prædicatorum Ordine insigni Theologo scitè dictum narratur, pluris apud se Francisci Villanouæ Theologiam esse, quam omnium simul toto orbe Doctorum, intelligebat autem de Exercitijs quæ multis Franciscus per Hispaniam dispensabat. Non ita ille nescio quis inter Hispaniæ Doctores magister egregius, magnæ quidem virtutis, sed huius interioris scientiæ tam expertus, vt dicta in eam dicere soleret, & Exercitia S. Ignatij adhuc superstitis; joco traducere, negaret, etiam aliquando Martino Guttiero potuisse vnquam fingere cogitando, quo pabulo mentem reficerent, quidve tam diu nostri cerebro figerent, quos coram altari cernebat precando vnam, & plures horas absumere; se quidem si liber Euangeliorum non adesset, nescire quo pacto animum occuparet; cumque videri non posset Deus, repente hunc

D 3

sibi

sibi ab oculis subduci: ita ille. Quapropter magnis ingeniis commune id votum infederat, ut sicut multæ per Europam sonant disputatricis Theologiæ exedræ, sic mysticæ huius, & arcanæ aliqua saltem pateret schola, ex qua non lumen siccum, & sterile, sui pompam; sed ferax, & salubre; vitalem ederet charitatis ardorem, qui Deo pascitur, & constanter in Deum agendo fertur. Cocleus certè Romanorum Regis Ratisbonensi confessu Theologus, scriptorum eruditione, & bello aduersus Lutherum orbi notissimus, post auditum Fabrum de hac animæ scientia differentem, quam redegisset in artem Ignatius, lætitia gestiens, apertisque in cœlum oculis; *Gaudeo*, inquit, *quod tandem inueniantur magistri circa affectus*, & ijs quamprimum licuit, se permittit Exercitijs excolendum; quæ ita expertus probauit, ut eorum magister non vulgaris doctrinæ Præsulibus, & Theologis fuerit. Suum hic deinceps post Doctores locum, magistri asceticæ postulant, in quibus Abbas Ludouicus Blossius, Ludouicus Granatenis, Ioannes Auila, doctissimi fautor, sed excoctæ perfectæque virtutis; & in vsu docendæ pietatis versatissimi, Exercitijs tamen S. Ignatij adeo addicti, ut sui religiosissimi Ordinis cœnobio Blossius ijs excoleret; Ludouicus verò Granatenis dicitaret vitam sibi videri breuiorem ad noua diuinarum æternarumque rerum lumina explicanda, quæ sibi ab Exercitijs affulsissent; M. Ioannes Auila suos ad recentem hanc scholam discipulos mitteret. Omnium loco sit Cardinalis Archiepiscopus Carolus Borromæus, cuius paterno, liberalique animo debebit semper Societas, quod eius modestia profitebatur Societati se debere, ob efficaciam quam in se ab Exercitijs S. Ignatij ad Apostolicas virtutes expertus esset singularem: junior enim ad sacram purpuram à Pontifice patruo adlectus, Romæ in Professorum domum Societatis IESV recepit sese, ut daret Exercitijs operam, quod ei deinceps quamdiu vixit, semel quotannis solenne mansit, ac bis etiam quoties licuit; Ioanne Baptista Ribera, post verò Francisco Adorno, dicamne discipulis & admiratoribus, an ut ipse iubebat, animi ductoribus & magistris; ex quo illud ipsius in Synodo saluberrimum decretum: Ne quis initiaretur sacris, & sacerdotio, nisi aliquot dies primis saltem Exercitiorum meditationibus purgatus. Reliquo dehinc anno sanctus Archipræsul libellum terebat Exercitiorum, & contemplandi argumenta ex eo quotidie depromebat; sentiebátque de illo ita magnificè, ut duci Mantuano Vincentio bibliothecam suam locupletissimam monstranti; Mihi quotique, dixerit, bibliotheca est perampla, sed in libelli coacta epitomen, ex quo plura intelligo quàm possim ex cæteris omnibus discere; subdiditque hunc esse Exercitia S. Ignatij. Ex hoc illi Deus tanto digna magistro ac discipulo monita prælegebat. Alium è contrario Præsulem instruendæ bibliothecæ curiosissimè adlaborantem; incessit cupiditas Exercitiorum, quorum effectus mirabiles fama vulgante acceperat, mox ergo ut in manus venerunt, auidè, versare, ac legere, insolens aliquid expectans, & saporis minimè publici, sed amfractibus tortum subtiliorum speculationum; assuetus nimirum synopsis granum, molis intuitu metiri, non sensu efficacitatis; quare sibi, si vn-

quam

quam, affirmavit splendide illustum, projectoque contemptim codice, indignum putauit quem, inter scriptores eruditos loco aliquo dignaretur. Eam ob rem prudenter S. Ignatius eiusdem copiam nonnullis Florentiæ religiosis enixè poscentibus, prius vetuit fieri, quam re ipsa per se degustassent, quid in se boni contineret, doctus nempe hic etiam parum ex sententia processurum *Videte*, nisi *Gustate* præcederet. Extra modum fuerit ire per singulos dignitate tum sacra tum ciuili claros, qui magno tum suo, & cleri, tum creditarum sibi ouium bono Exercitijs sunt vsi, quod nunc est, compendij gratia sat erit in falcem eos colligere, paucis quas Meronus, de ijs scriptas reliquit lineis. [Non hæsit, inquit, intra Societatis septa, istarum fructus meditationum; multum quoque ijs debent aliæ Religiosorum familiæ: præterquam quod enim cœnobio impleant; vacillantes in ijs confirmantur; & restituere disciplinæ agentes licentiùs; sed ne religiosis quidem claustris circumscribi potuit is fructus, quin ad omnis generis homines, omnis conditionis, dignitatis, ætatisque manaret; viri tum è sacra tum è ciuili Republica principes, & absque numero alij, docti, & indocti; vxorati, & liberi; iuuenes, & senio graues; Deo sacri, & adhuc sui, diuersi ab ijs qui ante fuerant, ab Exercitijs, vitam ex improba emendam, vel sanctiorem ex proba retulerunt]: hæc Mironus testis oculatus. Iam verò si ad singulantes, ac præter omnem opinionem, ac morem, successuum exitus venit, narrationem quilibet suggerat benè longam. Eiusmodi verò sunt ex inferorum contemplatione, voces plenas terroris mittere, aduocare homines sceleribus deditos, ad explorandum in æterna domo in quam præcipitant, quo pacto damnati stabulentur, priusquam illuc nunquam exituri subierint. Flagellis publicè per vicos in seipso sœuire, ac veniam poscere offensionis populo præbitæ; in bonorum per nefas possessorum, restitutionem, non modo contra spem omnium, adduci, sed vltro bonis omnibus nudari, & in hospitali pauperum domo, ministerio ægrotorum, & peregrinorum sese addicere; post desertionem annorum complurium, & fœda conscientie perpetuaque naufragia, in portum redire religionis olim sacrilegè abjectæ; condonare offensas grauissimas, non datâ solum inimicis pace, sed petitâ quoque ab ijs veniâ, scripta ex profanis contexta scientijs vano diu labore sudatis comburere, vniue exinde libro omnium instar, Christo Iesu de cruce pendenti incumbere, eiusdemque generis non pauca. Duo tamen prætermittere non possum, & valdè insolita, & rari ad posteros exempli. Tendilia pagus est, Compluto paucis milliaribus disunctus; ornatur cœnobio nobili ex disciplina S. Hieronymi, illic Pettus Aragonius, auctoritatis inter eius monachos præcipuæ, amicitiam junxerat cum Francisco Villanoua, Compluti tunc Societatis Collegium inchoanti, cuius dulci consuetudine illectus Exercitia apud nos obiuit; & erat Villanoua ex ijs paucis quorum Ignatius laudabat peritiam in hominibus ad Deum per Exercitia traducendis, quique illa non viuendo minùs, quam præcipiendo exprimeret; ex quo in omnes quidem, boni plurimum contulit, sed in viros præsertim

præsertim doctrinâ, & nobilitate primarios, qui toti deinde non modo Hispaniæ, sed orbî Christiano valdè vtilem operam nauarunt: cum esset tamen ætate junior, necdum sacerdotio præditus, sed magnopere aliis præterquam huius scientiæ mysticæ doctrinis. Tulit è secessu Exercitiorum Aragonius quod solet, nempe vt esset ab eo qui fuerat omnino diuersus, & quod ferè semper vsu venit, quàm possit plurimos, in eandem secum eorum experientiam trahere cuperet, maximè Tendilienses suos cœnobitas. Sed obstitere homini natu grandes, nempe suam ætatem, & ordinem haudquaquam decere, vt in eius disciplinam se darent, qui nondum hanc lucem adspexisset, cum ipsi iam primas inter suos tenerent; instare nihilo lentius Aragonius, & rogare ne grauarentur experiri, demùm quoddam ab ijs nihil assequeretur, pacisci, de Exercitijs ratum fore, quicquid ipsimet iudicassent, postquam in vno quem solum nominabat eorum fecissent periculum. Vtrò, & cum ritu admissa conditio. Erat enim is laicus, ortu valdè illustris, naturâ indomitus, peruersus ingenio, qui nondum ab ijs eo vsque recudi potuerat ne esset militi quam religioso similior: ferebatur tamen, licet ingratis, quod suis bonis monasterium ditasset, & hac vna virtute, vitia omnia tuebatur; & diuinæ prorsus benignitatis fuit, illam eius liberalitatem largiore indulgentia rependentis quam quæ vsurpabatur ab ipso perperam, quod persuaderi ab Aragonio se siuerit, quamquam apud illum certò plus Aragonio valuit inanitas quædam curiosâ cognoscendi, suisque referendi, quid tandem mercis Exercitia illa essent, quæ vtramque in partem, tantopere in cœnobia iactarentur. Hac mente eques, subsequente seruo, Complutum contendit, rogatus, vt sit, ab occurstantibus amicis, quod cuius negotij Complutum, aiebat, incantamenta probaturus lesuitæ cuiusdam, quæ quo spiritu fiant, mei fratres ignorant; seque ipsum vrbane, falsè deridens Villanouam, pergebat. In Collegium vt venit, & quæsito Rectore, Villanoua comparuit iuuenis, veste centonis in modum resuta tectus, & inamabili specie; resiliit scilicet, toruûmque aspiciens, insalutato equum vertit, multùm aduersus Aragonium mussitans, quod se dolo aut ioco misisset ad hominẽ, quem nec aspectu dignari deberet, nedum illi instituendum se tradere; at eius ingenij conscius Villanoua qui præstolabatur aduentum, fræno comiter prehensio sistit abeuntem; totque illum vrbanitibus, tam religiosè, atque humaniter obruit, vt magna vi denique ad prandendum secum subegerit; inde nouis beneuolentiæ precibus etiam extorsit, vt in posterum diem reditum differret, illa interim sua de Deo, & animi rebus familiariter agendi suauitate mirabili, illo summi obsequij studio, & sedulitate officiorum humili, & amicissima, ita sibi hominem obstrinxit, vt totum se illi addiceret, quacumque libuisset suis Exercitijs versandum. Vnum ergo & viginti dies, in meditationibus primæ hebdomadæ, quibus egebat potissimum, durauit; seque ipse in ijs, illucente Deo, tam deformem, ac miserum inspexit, vt se assiduis lacrymis, & vexationibus corporis, tum valdè insolitis, tum sibi antea ignotis conficeret; anim

tamen;

tamen voluptate haud paulo maiori quam corporis cruciatu, sic parte nominum deleta quæ apud Deum contraxerat, expiatæque labe omni vitæ totius antea, totus iam alius in cœnobium rediit. Nec alio eguit Aragonius deinceps, quàm eius inspecti argumento, ad vincendam Exercitiorum causam; nec rogatu, & rationibus ad persuadendam illorum experientiam, quæ conuersionem illam in monacho, tam inexpectatam miraculo egisse videbatur. Primus igitur manus dare, qui acrius omnibus, tum se, tum alios ab ijs defenderat, venerabilis fenex, annorum in Ordine quinquaginta, & sæpe regendi munere perfunctus; deinde alij seorsim bini; vltimo ipse Prior, olim Salmanticæ Professor, qui de fructu quem ipsemet legerat, Exercitia æstimans, Complutensi Collegio vix inchoato, & inopi annum attribuit prouentum, in eorum sumptus, quicumque apud nos ad Exercitia vellent se cedere. Quo subsidio longum sit scribere, quot religiosæ familiæ veterem disciplinam vel restituerint languidam, vel adhuc vigentem promouerint, idque sæpe vnius suasu, qui quod ipsemet explorasset, suis persuadebat vt idem explorarent. Exemplo sit Augustinus Caruagialius in Theologicis Magister, ex Ordine S. Augustini, ad magna in Occidua India, in Hispania, totaque passim Italia iure adhibitus; nominatim verò ad S. Iacobi Bononiam instaurandum conuentum à Clemente octauo missus, cum potestate Apostolici Inspectoris, ad hoc vim aliam admouit nullam præter suauitatem Exercitiorum, quam erat ipsemet mense integro expertus, aiebatque illis diuinam inesse, sero (quod dolebat) denique repertam, cum iam inde ab inito ordine, optatam quæsisset. Sequitur alterum ex duobus quo efficacia Exercitiorum, se mirificè exerit. Senis fuit sacerdos scribendis comædijs famosus, tum ridiculis, tum parum modestis, quibus dum effusè spectator plaudit, homini verecundia non decedit modo, sed sui etiam flagitij ambitus stimulos subjicit; nec stetit leuitas in mimorum compositione; sæpe ipse in scenam recitator impudens se dedit; indignitate vtrunque execranda, sacerdotis in scena sub noctem; postridie mane comædi ad aram agentis. Sub id tempus, duo ex Ignatij sociis Senas adueniunt, Pascasius, & Rodericius, quædam illic iussu Pontificis correcturi, accedebatque iis tertius, ardens concionator, Strada. Hi virtutis suæ eximie quæ non vulgaribus documentis, quæ publicis, priuatique colloquijs, sed Exercitijs præsertim, breui totam vrbem aliam fecerunt. Inter auditores, concioni quoque Sacerdos improbus dum forte interest, vi magna dicentis percellitur, Deo miseri oculos detegente vt tandem aduerteret quanta Dei iniuria, characteris sui dedecore, & labe populi; quàm deforme in monstrum infelix transisset: concepto igitur meliorum ardore, concionatorem adire, ad hæc opem ex eo aliquam rogare, cumque validior nulla suppereret, Exercitia ab eo proposita aggredi. Vix erat primis meditationibus adpersus cum in rerum fluxarum inanitate ridicula, in æternarum mentium, & Adami lapsu, nocentiûmque apud inferos pœnis; alias vidit scenas, castrophes alias, & nunquam prius ab se

F

cogitata

cogitata tragediarum argumenta. Quare in se ipse descendens, ancepsque virtum erubesceret grauius an se sacerdotem, an comœdum; tantum sui, tantum diuinæ, & populi offensæ horrorem concepit, vt non putarit, tam immanium nominum dissolutionem, nisi à publica petitione veniæ inchoandam; post hanc sese extra sæculum abditurus, Deunque, vt possit omni asperitatis genere placaturus. Igitur Patri in exercitiis ductori vtrumque consilium vbi aperuit, animatus est ad agendum, modo Vicarij facultas accederet. Ea impetrata, die quodam, post concionem ad populum à Patre Franciscano habitam, euadit in pulpitum, & alligato ad collum fune, pudore, ac lacrymis confusus, veniam cœpit perniciosæ suæ inuerecundiæ rogare. Quamquam vnus hic miserabilis conspectus plus fati valuit, ad ciendam totius populi miserationem; & illa tam serio, tantaque sui despiciëntia pœnitentis vel sola species, abunde pensauit quicquid ciuibus suis ante nocuisset. Ac optauit quidem Patribus adiungi, sed prolixioris experimenti rem fore sentiens, quam ferret eius incitatus ardor; sacrum Capucinorum habitum induit. Fuisse porro magnum conuersionum huiusmodi numerum, qui anno post Ignatij mortem harum erat spectator Ludouicus Strada ex S. Bernardi Ordine, sic tradit: [Quanta præstet hæc Exercitiorum sanctorum medicina in variis conditionibus hominum, nec dici potest, nec ab iis credi qui ipsi non spectarunt, vti mihi videre contigit complures vitiorum cœno per ea emerfos, in cultum transcriptos veræ pietatis; & peccatis incoctos veteribus, ac turpitudini, ex iis persanatos.]

XIX.

Exercitia S. Ignatij quanto magis impugnata tanto illustriora, & magis probata.

Illud magnam habet admirationem modis quàm hostilibus, & inopinatis prouidentia diuina Exercitiorum famam auctoritatẽque promouerit, passã videlicet mordacissimos calumniatores in ea consurgere, & aduersarios nomine, doctrina, dignitatibus præpotentes; horum alij temeritatis accusabant, velut id sibi arrogarent vt Spiritum sanctum è cœlo deducerent; alij dolosæ vanitatis, quasi artem docerent alienandi ab sensibus animi, & visa videndi; artis nonnulli magicæ suspecta habebant, cum metamorphoses ex iis profectas, nisi magico cantu fieri non posse crederent, cuius argumentum aiebant silentium, solitudinem, tenebras quibus delectabantur meditantes; quosdam metus pungebat doctrinæ ambigux quod secretum amarent, nec lucem publicam, qui verus est erroris genius, sustinerent. Et inurebatur Exercitiis censura hæc multiplex à docētibus, concionantibus, scriptoribus, probrosa de iis iudicia sua spargentibus, dum tandem ad tribunalia ventum est, vbi necessitate defensionis ad innocentiam; cognitionis legitimæ ad defensionem, dum probantur non esse, qualia multi garriebant, manifestatur cuiusmodi reuera essent: hinc probe iam perspicui, iam desiderari, iam cum laude absolui; plusque ex agnita veritate honoris referre, quam sibi ex calumnia decessisset: haud secus ac primis Ecclesiæ sæculis, ad fidei propagationem, & gloriam, multo feliciorum turbulentissima tempora, quàm tranquilla cesserunt. Nam pœnis vexatam

atrocibus

atrocibus intuens, causam auct rescire, quæ ream tantopere faciat; crimina inuestigans, comperit innocentem; & vbi cognouerit veritatem, & ipse stragem sequitur, ait Tertullianus. Vnde aliquando Petrus Faber Ratisbonæ Theologus, in comitiis quæ tunc habebantur, ardentem optasset, hæreseos ob Exercitia reus agi, vt captum haberet apertum, ac necessarium, depulsionis titulo apud confessum Præsulum, Principum, & Theologorum, de Exercitiis dicendi, certus hunc fore iudicij exitum, vt (quod deperibat) damnaretur ad singulos deijs per otium edocendos; sic breui comitiorum silentio, reparandam Germaniæ salutem, quam quotidiana disputationes, & colloquia frustra molirentur. Parisiis quidem an. 1535. cum pro tribunali Exercitia sisterentur, sententiam tulerunt accusationi plane contrariam. Matthæus Ori ex Ordine S. Dominici, pro ratione officij, quod tunc illic gerebat, cum ea perlegisset, examinasset, comperisset esse quod reipsa erant, magisteria salutis, & Deo plena; posito iudice, factus est eorum discipulus, exemplumque illorum quo ipse vteretur ab Ignatio petiit: quæ verò decimo post anno Conimbricæ, iisdem Exercitiis intentata est his cessit, etiam aliquanto felicior. Erant ea in vrbe homines, in sensum, & terrena curui, qui palam à Patribus obras ad captandos contemptus, afflictationes, minuti capitis interpretarentur ludibria. Spargit rumor ab Exercitiis id agi, in ea diebus aliquot solitarios Patres incumbere, inde ijs cerebrum exliccari, in obscuro clausis spectra quædam, umbræque horribiles objici, quibus & extra se, & in illam sui publicè diuexandi stultitiam impetu raperentur: hæc ad Henricum Cardinalem (post Lusitaniæ Regem, tunc sacrum Quæsitorem) perlata, inuestiganda diligentissimè mandantur F. Iacobo Murcia ex Ordine S. Hieronymi Monacho, & Academiæ Rectori: Hic dum interrogat seorsim socios, ad Rodericum Menesium deuenit, iuuenem, non virtute minus, quam genere nobilem; ex eo concepit, nihil esse certius, quam terribilia simulachra in Exercitiis spectari; sibi etiam cusum deformitatis ad eò portentosa, vt mallet præ horrore in terram defodi, quam eius ad spectum sustinere; hortante Murcia ad pergendum fidenter, & scriba excipiente quicquid is diceret: Vidi, inquit, inemet in Exercitiis, quem nunquam videram, portentum, quo nullum turpius, nullum informius occurrere poruit, ac nisi meipse, quocumque fugero, necum circumferrem, lubens ad ima tartari potius fugero quam vt mei ipsius ad spectum perferam. Explicatam hoc modo visionum naturam quas Exercitia pariebant, & consentaneos explanationi cœteros, vbi ex callido examinatore cognouit Cardinalis, extemplo in summam æstimationem apud omnes attolli; cumque paulo ante pro arte subuertendi hominum cerebri riderentur, exinde iactari pro disciplina compendiaria sanctitatis; in aulam subire, ab Infante D. Luisio, ab ipsamet Regina, à Cardinali Henrico adhiberi, etiam (quod mirabilis) Lusitaniæ regnum obtinente. Alia enim procul tuentibus Exercitia apparent; alia propius: quod si aduertisset quidam Theologus, aurem melioribus consiliis

dedisset: proripatus ab Religioso, qui etsi literatissimus audiret; in Societatis & Ignatij rebus erat planè puer, quare nullum dum vixit eas exagitandi finem fecit; huius vt creditur impulsu, famosum libellum accusationis nomine obtulit D. Ioanni Martino Siliceo Archiepiscopo Toletano, non alio magis studio, quam affundendi ignibus olei, inflammandæque indignationis, quâ Præsul optimus, sane gratuitâ irascebatur nostris. Excusari è vulgo quilibet, si minus purgari, damnatam ab se pietatis scientiam, cuius principia ignorari; at frustra hunc sibi colorem obtendar, qui eam propterea damnat, quod eam cognoscere recuset, quam si cognouerit, & prægustauerit, non sit damnaturus quasi saporis venenati. Ab hoc, & eius incentore, longè diuersissima sentiebat P. Pascalis Mancius ex Prædicatorum familia doctissimus, primusque Compluti Theologus, qui censuræ suæ commissum ab Archiepiscopo libellum Exercitiorum cum cepisset perlegissetque acutissimo oculo, aliud quod argueret non inuenit, præter impotentiam accusantis: quare proferente Archiepiscopo aliud eorundem apographum, multis ad marginem confixionibus ab illo quodam Theologo notatum (cuius nomen Religionis quam profitetur reuerentiæ condono, quamuis multi pridem Societatis historiis, verè putarent inferendum:) hic vero, addidit Mancius, damnandus liber est, qui totidem erroribus scater quot habet ad marginem confixiones iniqui censoris. Hoc ipsum merito docuit, quadam sua in hoc argumentum Apologia Bartholomæus Torres, doctissimus Canariarum Episcopus. [Exercitia, inquit, ab experientibus melius, quàm ab scrutantibus capiuntur: vidi homines præstantis doctrinæ & excellentis ingenij, quos doctrina carere, & ingenio putasses cum de huius libelli scientia quæreretur, tametsi limpida, explorata, ex Euangelio sanctisque Patribus decerpta. Paucis diebus ex eius præscripto Compluti, positis plura (testis mihi sit veri Deus) salutis meæ profutura percepi, quam annis retro triginta perceperam, vel studendo, vel Theologiam docendo: nec est quod quisquam sibi valdè intelligens, miretur se istud non intelligere, factò est opus, non studio: experiatur mecum, & mecum sentiet, quanquam meæ quoque huius sententiæ non sit fortassis obscura ratio; dum enim scientias tractarem, ad docendum omnia conferebam; dum Exercitiis incumberem, omnia ad meipsum, opusque designabam; aliud porro est studere, vt doceas; aliud intelligere, vt agas. Adde notos mihi permultos qui vsu hæc Exercitia probarunt, multos meo suasu ex meis discipulis, tum religiosos, tum alios qui ijs institui voluerunt; qui vero melior non inde euaderet, quique non palam deprædicet, nec quicquid vsquam est bonorum, reportato se ex ijs lucro minimè mutaturum, fateor me nosse neminem. Et fecisset Deus vt tantus Thesaurus suum apud omnes pretium inueniret: cum enim precatio, & meditatio tantum in animam valeant, ea forma vtrumque ita peragitur, vt breui pietas plus inde promoueat, quam alias insistens fortuitas vias, magno, & diuino labore. At enim non ignarus demon, horum Exercitiorum aucto-

ritas, rationibus suis quantum officiat, omni arte contendit ea obruere, proripusque de medio tollere, sed frustra, nam rumpatur licet, hoc ipso indicat, opus diuinum omnino id esse, quod infestationibus alatur, & tempestatibus germinet,] hæc tamen aut parum amici, aut nimirum ignari Exercitiis opponebant, non solo contemptu refelli oportuit; quòd præsertim auctores, partim manifestos, partim occultè infestos præferrent, qui si minus veris, vno saltem nominis pondere, suspicionem mouere poterant. Quare Dux Gandiæ (postea B. Franciscus Borgia) causæ bonitate, & publici commodi studio apud Paulum tertium suppliciter egit, de Exercitiis Spiritualibus Ignatij, post seuerum Examen approbandis, & Apostolica auctoritate muniendis: acquieuit lubens roganti Pontifex, & librum ab Andrea Frusio, ex Castellana lingua Latinæ redditum, censuræ commisit virorum trium, qui tunc Romæ scientia, & dignitate eminebant; Ioanni Aluaro Toletano, Burgensi Episcopo, ex Ordine Dominicatorum; Philippo Archinto Pontificis Romæ Vicario, & P. F. Ægidio Folcarario, sacri Palatii Magistro: quorum vbi accepit tam plenam cum laude approbationem, vt ne syllabam quidem in ijs attigissent, anno 1548. ea Pontificio diplomate munita, confirmauit, tutumque illorum vsuum declarauit. Relatu dignum, lectuque diploma appono.

*PAVLVS PAPA TERTIVS,
ad perpetuam rei memoriam.*

Pastoralis officij cura, in vniuersum Christi gregem nobis commissa, & diuinæ gloriæ ac laudis amor, facit, vt ea quæ salutem animarum, & spiritualem earum profectum iuuant, amplectentes, vota eorum, qui aliquid, quod fouere, & nutrire pietatem in Christi fidelibus valeat, & nobis exposcunt, ad exauditionis gratiam admittamus. Cùm ergo (sicut dilectus filius, nobilis Vir, Franciscus de Borgia, Dux Gandiæ, nobis nuper exponi fecit) dilectus filius Ignatius de Loyola, Præpositus Generalis Societatis Iesu, per nos in alma Vrbe nostra erectæ, & per nos auctoritate Apostolica cõfirmatæ; quædam documenta, siue Exercitia spiritualia, ex sacris Scripturis, & vitæ spiritualis experimentis elicitæ, composuerit, & in ordinem, ad piè mouendos fidelium animos, aptissimum redegerit; illaque Christi fidelibus, ad spiritualem consolationem, & profectum magnopere utilita, & salubria esse, non solum famâ ex plurimis locis allata, prædictus Franciscus Dux didicerit; sed etiam experimento manifesto, cum Bareinone, tum Valentia, tum Gandiæ, id compertum habuerit. Quare idem Franciscus Dux nobis humiliter supplicari fecit, vt documenta, & spiritualia Exercitia prædicta, quo latius eorum fructus pateat, & plures

Christi fideles, maiori cum deuotione ad vrendum illis, inuidentur, examinari facere: & si approbatione, & laude digna inueniremus, appobare, & laudare, aliasque in præmissis opportunè providere de benignitate Apostolica, dignemur. Nos igitur, qui documenta & Exercitia huiusmodi examinari fecimus; & quæ testimonio, ac relatione, dilecti filij nostri, Ioannis Tit. S. Clementis, presbyteri Cardinalis Burgenfis Episcopi, ac hæreticæ prauitatis inquisitoris, & venerabilis fratris nostri Philippi Saluatiarum Episcopi, ac dictæ Urbis nostræ in spiritualibus Vicarij generalis, necnon dilecti filij Ægidij Foscaratij, nostri Sacri Palatij Magistri, nobis desuper factâ, pietate, ac sanctitate plena, & ad ædificationem, & spirituales profectum fidelium valde vtilia, & salubria esse, & fore comperimus: debitum etiam respectum ad fructus vberes, quos Ignatius, & ab ipso instituta Societas præfata, in Ecclesia Dei vbique gentium producere non cessant, & ad maximum adiumentum, quod ad id prædicta Exercitia attulerunt, non immeritò habentes: huiusmodi supplicationibus inclinari, documenta, & Exercitia prædicta, ac omnia & singula in eis contenta, auctoritate prædicta, tenore præsentium, ex certa scientia nostra, approbamus, collaudamus, ac præsentis scripti patrocinio, communimus. Hortantes plurimum in Domino, omnes & singulos, vtriusque sexus, Christi fideles vbilibet constitutos, vt tam pijs documentis & Exercitijs vt, & illis instrui deuotè velint. Necnon concedentes, vt huiusmodi documenta & spiritualia Exercitia imprimi, à quocumque Bibliopola per prædictum Ignatium eligendo, libere & licite valeant. Ita tamen, vt post primam editionem, sine consensu eiusdem Ignatij, vel successorum eius, nec ab hoc, nec ab alio omnino, sub excommunicationis & 500. ducat. pijs operibus applicandorum, poenâ imprimi possint. Ac mandantes nihilominus vniuersis, & singulis locorum ordinarijs, ac personis in Ecclesiastica dignitate constitutis, & Cathedralium, ac Metropolitanarum Ecclesiarum Canonis, & earundem ordinariorum Vicarijs, in spiritualibus, generalibus & Officialibus vbilibet constitutis, quatenus ipsi, vel duo, aut vnus eorum, perse, vel alium, seu alios, cuius de Societate prædicta, vel alijs, quorum intererit in præmissis spiritualibus Exercitijs, efficacis defensionis præsidio assistentes, faciant auctoritate nostra illos dicta concessione, & approbatione pacifice frui, & gaudere: non permittentes eos, per quoscumque, contra præsentium tenorem quomodolibet molestari: contradictores quoscumque, & rebelles, per censuras, & poenas Ecclesiasticas, ac alia opportuna iuris remedia, appellatione postposita compescendo: inuocato etiam ad hoc (si opus fuerit) auxilio brachij sæcularis. Non obstan. fel. rec. Bonifacij Papæ VIII. Prædecessoris nostri de vna, & Concilij generalis de Duabus diætijs, dummodo vltra tres, aliquis, auctoritate præsentium, non trahatur; & quibusvis alijs constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis cæterisque contrarijs quibuscumque. Aut si aliquibus communiter vel diuisim ab eadem sit Sede indultum, quod interdici, suspendi, vel excommunicari

municari non possint per litteras Apostolicas, non facientes plenam, & expressam, ac de verbo ad verbum, de indulto huiusmodi mentionem. Volumus autem, quod præsentium litterarum transumptis, manu Notarij publici subscriptis, & sigillo alicuius Prælati, seu personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ, munitis, plena fides vbique habeatur & illis stetur tam in Iudicio, quam extra, ac si originales Litteræ exhiberentur, & ostenderentur. Datum Romæ apud sanctum Marcum, sub annulo Piscatoris, die vltimo Iulij, millesimo quingentesimo quadragesimo octauo. Pontificatus nostri anno xiv.

BLO. EP. FVLGINEN.

Ita demum os aduersarijs vel occlusum, vel factum ne posthac audent, quod Petri Sedes comprobasset, absque temeritatis nota & maledicentiæ, damnare, aut carpere. Ex eo diplomate duo consequuntur momenti ad veritatem grauissimi. Primum, (quod notat illustris Theologus & in nouarum hæreseon expugnatione, posteris memorandus) Baij sequacibus, mirum videri non debere, si suis artibus disturbandis, euertendisque machinis, aduersarios potissimum senserint ex Ignatij familia socios. Habent enim Exercitia S. Patris tum quatuordecim Regulas discernendorum à fallacibus, & dubijs, piorum diuinorumque spirituum; tum decem & octo alias, cum Ecclesia Catholica sentiendi; quæ multa continent falsis & Baij dogmatis, & recens damnatis Iansenij erroribus planè opposita; sunt tamen eæ Regulæ supremi quam retuli auctoritate oraculi, clare aded disertèque probatæ, vt dixerit Pontifex, *Documenta, & Exercitia prædicta, & singula in iis contenta, auctoritate prædicta, tenore præsentium, ex certa scientia nostra, approbamus, collaudamus & præsentis scripti patrocinio communimus.* Ergo illa quam impetierat doctrina cum esset nobis hæreticaria, & patrimonij iure, ab ortu debita, omnino à nobis defendi eam oportuit ab iniqua vsurpatione, nec possunt sperare fore vnquam ex hac familia iuris huius præuaricatorem, & transfugam, nisi se eadem opera degenerem profiteatur, & spurium. Nec illud alterum ex duobus, quæ sequi dixeram, habendum minoris, quod via quam tenet ad virtutem, pietatemque Societas, auctoritatem hinc etiam nacta est securitatis non dubiæ, cum tota iis constet regulis quas sanctissimus Fundator, eo libello consignauit. Hoc verò quanti sit, ob periculum exerrandi, si quis seipsum sectetur ducem, aut calles ineat parum tutos, fidem facit Ioannes Auila, magnus ille in diuinis præceptor, solitus nostris ingerere quantas Deo deberent gratias, quod ab ipso primo in Societatem ingressu, certi essent se iter ingredi, securi ad perfectam virtutem ad quam vocarentur successus, sibi multo secius euenisse, vt qui sæpius se hallucinatum in orandi modo, suo damno, sed diu post, animaduertisset. Nam vtrumque nunc passim in externis, (qua causa non dixerim) non sit Exercitiorum tam frequens vsus, vt olim fuerat, cum vel Parmæ tantum, centum simul iis operam dabant, Petro

XX.
Secura quam tenet Societas pietatis via & quam sæpe Exercitijs utatur.
Franc. Annat. c. 8. l. vlt.
Aug. à Baian. vindic.

1.3. Inf. c.3.
S. 2.

Fabro, & Iacobo Lainio manucentibus; vigeat tamen in Societate perpetuus, & processu annorum euasit stabilior. Primum enim iis sub ingressum nouitij excoluntur, quasi rudinario humanis mundique inaniis auulso: quod stoliditati attribuens Calvinus, velut à fœce perturbationum momento purgatos, in sanctimoniam adyta mitteremus, ita scripsit. *Omni rationis specie caret eorum deliramentum qui ut à pœnitentia exordiantur, certos dies suis Neophytis præscriptum per quos se in pœnitentia exercent, quibus deum transactis, in Evangelica gratia communionem ipsos admittunt, de plurimis Anabaptistarum loquor: iis præsertim qui spirituales haberi mire gaudent, eorumque sodalibus Iesuitis, & similibus quisquiliis;* sic ille superciliosè, breue id pœnitentiæ spatium, quia scilicet breue est condemnans. Repetitur verò ab tyronibus idem labor priusquam Deo ac religioni, votorum nuncupatione se obstringant; à sacerdotibus ante sui consecrationem; ab auditoribus scholarum post absoluta studia per mensem integrum; ab omnibus denique in Adiutoris, aut Professorum gradum destinatis. Præter quæ septima Congregatio Generalis (quod sexta decreuerat) neminem voluit ab annuo penso Exercitiorum immunem haberi, quicumque iis tandem, & quacumque occupatione teneretur, quod incredibili accuratione Societas pergit exigere, nullo legis priuatæ interpretamento: nempe P. N. Ignatius hoc ministerium (verba sunt Mironi quem paulo ante retuli) pluris quam dici possit æstimauit, dicitans hæc esse Societatis arma, quibus tantum roboris indidisset Deus ad gloriæ suæ procuracionem; nec passus est vnquam persuaderi sibi vt diuersum ab iis orandi stylum vel doceret, vel inter nos induci fineret. Hæc prima nouitii præcepit spiritus rudimenta quibus ad religiosam vitam fingerentur; hinc posse censuit perfectos viros tuto euadere; hinc etiam, si Deus annueret, sublime Orationis fastigium prehendere; his, quem forte notasset intepuisse in animi sui cura, vigori pristino reddere consuevit, atque vt verbo complectar omnia, hinc à nobis trahi interioris vitæ animam oprauit.] Ita quidem Mironus: Sed quia magnopere interest vt siue externis seu nostris Exercitiis traditurus, rite id faciat, Romæ statim à morte S. Ignatij prima Congregatio generalis colligendum decreuit ab experientissimis quibusque, quicquid huic operæ, valde profuturum, vel obfuturum, videretur; cui libello Directorij præfixum nomen: ac velut id parum sufficeret, ab Societate vniuersa mandatum est, adnotaret quisque, si quid ei libro addendum, detrahendumve iudicasset, iteratisque ad vltimum adnotandi, & retractandi curis, Generali Claudio Aquaiua, liber editus est qui nunc habetur præ manibus. Nec illud omiserim Generalis eiusdem communi ad Prouinciales Epistola an. 1599. data, exstimulatam vehementer superiorum charitatem, ad excipiendos domi qui cuperent Exercitiis iuuari, negligendisque ad hoc propenso animo vel sumptus domestici, vel incommodi rationes; cum apud homines quales esse nos decet, anteponendum ijs esset tam efficax bonum salutis proximo paranda; auctor quin etiam idem fuit, vbique apud nos in hoc opus

opus seiuncta conclauia aptari, & in ædificandis Collegiis designari. Atque hoc fuit approbationis, & securitatis, Societati lucrum ex infestatione, damnantium, vel despicientium Exercitia S. Ignatij: sed fuit haud pridem vice versa, qui nimia illorum æstimatione, maiorem iis (si res processisset) iniuriam, non minore damno molitus est. Videns enim quos fructus in Ecclesia tulissent, quanta esset illorum apud omnes existimatio, conatus est illa Societati eripere, & Garziæ Cisnero Benedictino Abbati vindicare ex cuius aiebat *Exercitatorio*, magnam partem essent ab S. Ignatio descripta. Et architectatus est in eam rem librum futilibus nixum coniecturis, quibus veri fundamento cassis, breui hæc machina ruinam trahens Architectum oppressit. Rei seriem in pauca confeto. Diximus S. Ignatium ex paterna domo, Monferratum profectum, vitam omnem apud Ioannem Canones Monachum S. Benedicti confessione sacra expiassè; fuisse ab illo sanctis consiliis in suscepta virtute institutum; addo forsitan ad hoc & librum aliquem, ac si lubet hoc ipsum quod commemoratur Exercitatorium accepisse. Ex his nescio quis, quodcumque huic nomen, libros scripsit duos, indicem hunc facit. *De religiosa S. Ignatij siue S. Enneconis Fundatoris Societatis Iesu, per Patres Benedictinos institutione, deque libello Exercitiorum eiusdem ab Exercitatorio Veri serui Dei, Garziæ Cisneri, Abbatis Benedictini magna ex parte desumpto.* Ex quo patet probare conatum, de Cisneri libro S. Ignatium magna ex parte Exercitia sua exscripsisse, proinde, vt planè sequitur non sua, nisi si alieni iniustus occupator, vocari possessor legitimus debeat. Qui enim potuit diuinorum rudis, inquit ille de cultu intimæ virtutis tam exquisita peritia, & coherenter adeò scribere; vnde porro illi in tractandis animis experientia, qui delituisse eatenus vel inter mendicos, & ægrotos in Nosocomio; vel in solitario cauo eremita; ex Cisnero igitur librum illum descripsit. Hoc verò nec vnum, nec tamen grauissimum eorum quibus S. Ignatij gloriam, eiusque Ordinem is liber perstringit; sed cum ab sacra Indicis Congregatione notatus sit; vnaque ex hominum oculis, & memoria erasus, nullam sui deinceps meretur mentionem. Ad Exercitia quod spectat, hoc solum dixero, si quid valent quæ ante retuli, euidentissimè ex iis oppositum confici, Ignatium scilicet ex Cisnero Exercitia nec descripsisse neque compilasse: nihil quidem verius, quam oportuisse illum aliunde id haurire in quo ipse nec satis versatus, nec per se sat esset eruditus, vnde verò, & quonam id modo? dicant eius fidei testes, quam Illustrissimi Ro. Rotæ auditores, nominis sui pondere commendant. *Cum dicta*, inquit, *Exercitia facta fuerint eo tempore quo dictus B. Pater erat idiota, & literarum ignarus, utique cogimur fateri dictam cognitionem, & lumen supernaturaliter infusa potius, quam acquisita fuisse.* Quæ vox de iis auctoritatibus deprompta, & ab iis auctoribus edita quibus rei commissæ grauitas veri necessitatem imponebat, apud quemlibet cordatum plus debet posse quam vt velit certioribus confirmari. Habemus tamen S. Ignatij intime conscios, & familiares Iacobum Lainium, &

XXI.

Calinia mō
dorni vsur
patoris Exer
citorum, falsè
damnata.

Ioannem Polancum à quibus extra ambiguum nobis traditum est, S. Ignatio in Exercitiis componendis magistrum primum prater Deum fuisse neminem, documenta praterquam è cælo fuisse nulla: nec defunt vitæ sanctissimæ homines, idem diuinitus edocti, quos & longum referre, & mihi non necessarium, testimoniis nixo iuridicis, dum ageretur de illo in sanctorum album adscribendo: illud potius necessarium meminisse quod disertè nobis consignarunt qui ex ipsomet audiuerant; vt nouis subinde radiis illuminator, de diuinis plura cognoscebat, sic libro Exercitiorum noui semper aliquid addidisse, donec qualem habemus perficeret. Ex quibus egregiè, ambigentibus fit satis, qui potuerit tam absolutum opusculum prodire ab homine neque literato, nec regendis animis assucto, qui vero etiam eiusmodi cum esset, vt potuerit Conciliorum, & Patrum locis, & boni malique spiritus naturam statis discernere regulis, quæ nisi ab apprime docto, & interioris hominis gubernatione iam longa trito, præstari nequeunt. Manresæ siquidem dum solus ageret. *Ex iis qua diuino magisterio didicerat* (quod coram Gregor. X V. ex authentico relatu Illustriss. Ro. Rotæ Auditorum, confessus Pontificij dixit Aduocatus de illa tractans Manresana sancti commoratione) ex iis inquam præcipuas, eo quem exposui ordine descripsit Exercitiorum partes; quibus deinde veluti substructis inædificauit semper totis quinque, & viginti annis, ad 1548. quo Pauli III. auctoritate communita in lucem exierunt; diuque iam interioris vitæ œconomiam vsu ipso perdoctus, nouas iis adiunxit regulas, quas Additiones vocauit; & iam Theologus, varios ex Conciliis, & Patribus textus; hinc eo Pontifex, quod paulo ante exscripti diplomate, *Documenta* nominauit, *sive Exercitia spiritualia ex scripturis, & vita spiritualis experientis elicita, & in ordinem ad piè mouendos fidelium animos aptissimum redacta*, qualia videlicet tunc erant, cum à Duce Francisco Borgia ea acciperet summo suffragio confirmanda; non autem qualia fuerant cum Manresæ primum à sancto fuerant conscripta. Ergo Ignarius neque ab vno se, Exercitia protulit; sed neque ab Cisnero; quod adeò liquet inter se vtraque componenti (esto materiæ aliquid commune habeant) vt arcem Regiam liquet à Palatio differre, licet portas & muros vtraque habeant. Vbi enim in Exercitatorio Cisneri meditatio Fundamenti, de fine in quæ conditus homo est, quod est. Exercitiorum S. Ignatij principium, ad extricandum absæcularibus animi, vt ab initio in nullum eorum propendat: Vbi de duobus Vexillis, ad efficiendos ad Christi vexillum animos; vbi alia de tyranno, & Rege, ad præcipiendum belli vtriusque euentum, & præmia; vbi stabilis vitæ Electio; totius pars maxima, in quam tendunt quæcumque præmissa sunt; vbi modus orandi triplex; vbi conscientiæ Examen singulare; (de quo commodius alibi) vbi tot Additiones & regulæ ad secernendos inter se spiritus; ad correctionem scrupulorum; ad ordinandam in posterum vitam; ad sentiendum cum Ecclesia Catholica; ad sua in pauperes cum fructu eroganda; Estne horum quicquam in Exercitatorio Cisneri; estne reliquorum quæ sunt S. Ignatij Exercitiis propria, & repeti ob prolixitatem absque tædio non possunt; materiam tamen dumtaxat attigi; nam si modus, & partium inter se spectetur

spectetur commissio quæ S. Ignatij Exercitia in artem quam antea descripsi, formamque concinnat; quæ vel umbra istorum in Cisnero; quidve horum fac vidit illius propugnator vt apud Cisnerum id inuestigaret. Est tamen hæc summa Exercitiorum, hæc germana illorum & tam propria ratio; vt eadem licet eorum materia, vel temerè, vel diuerso ab iis ordine digesta, non Exercitia Ignatij, sed alterius generis conflatura in librum, natura, & efficientia ab iis diuersum. & esse planè oportuit memorem, quem huius tuendæ falsitatis prurigo incescit, ex varietate effectorum, quàm tutè assèratur causarum diuersitas, & demonstrare ab Exercitiis Cisneri eas morum vbique commutationes profectas, quæ ab Exercitiis Ignatij tam arduæ tantòque numero factæ sunt vt propterea incantamentorum, & magiæ suspicionem quibusdam facerent. Cæterum secluso quouis argumento ex causæ huius visceribus vtriusque nato; ægrè admodum sit, multis, iisque grauissimis quod mendacio finxisse, vel stolidè creduli dicantur putasse, hoc esse Ignatij opus. Franciscus Borgia, dux Gandiæ, tum Religiosus, nunc Beatus, hoc Paulo III. obtulit approbandum, pro vero Ignatij partu (quod ipsa quoque significat bulla) vt quem pro suo Ignatius Franciscus tradiderat. Decepit igitur aut Pontificem Borgia, aut ipse à sancto deceptus est, at quali; & quàm industrius in subducendis ab luce hominum, & deflectendis in alios rebus suis præclaris; ita vt iam propè confectas, at texere alteri niteretur, ne qua inde ad se gloria rediret. Familiæ ipsius cuius fuerat parens, ne parens, & Fundator audiret, nomen esse voluit, quod nihil penitus de Ignatio sonaret. Iam si de Cisnero Exercitia non dicam integrè, suffuratus; sed quantum sufficiat ad ea Cisnero adscribenda; illa scilicet sibi adscripsisset; si vero non adscripsit, quem tandem illorum censeret auctorem voluit, prater Deum, quo præceptore illa didicerat. Sed nimium quantum Ignatij intererat, ne ab se is liber abiudicaretur, qui sibi (quod omnium cupidissimè optabat) obtrectationes, probra, accusationes veneficij, & hæresis, carcerem, catenas, alia sexcenta insectationum cruciamenta lucri fecit, quæ illius causâ pertulit æquissimo animo; cum nihil magis in promptu esset, quàm vno Cisneri titulo ea redimere, cuius pridem opus sine suspitione legebatur. Verùm etsi tantus sui contemptor Ignatius non fuisset, vt etiam propria libenter aliis vellet attribui, an & veri, & æqui pariter contemptor; an sui, & generis immemor; Proiecti ruboris hunc esse oportet qui alienam lucubrationem ita venditat pro sua, vt eo adhuc etiam puero auctoris iam nomine celebratam, possit quisvis è vulgo, ei exprobrare, rapto magis quam furto vsurpatam. Quod igitur ferti iudicium debeat, non tam de obiectis S. Ignatio, quàm de illorum scriptore, & auctore, manifestè opinor defensionem probant, quibus hæctenus ea depulimus, vtpote ex libri vtriusque, vario inter se discrimine petita, ex S. Ignatij virtute, ac genio; ex fide testium in decernendo illi sanctorum cultu iuratorum; ex Illustrissimis Ro. rotæ cognitoribus, quorum is qui acta omnia in grauem & solidam causæ totius cognitionem Paulo V. oblatam redegit, fuit qui nunc sedet Innocentius X. ex relationibus item coram Gregorio XV. in Pontificio confessu priuatim ac publicè editis, ex luce demum quam archiuij nostri,

valdè claram manuscripti ingerunt codices, quos exscribere hoc loco, quàm prolixum, tam foret superuacaneum. eam ob rem scriptoris, qui contra ius omne officij, nomen Religiosi Cassinensis assumere ausus est, inuerecundiam sapiens illa & venerabilis Congregatio non tulit, præter quod etiam magnam animaduertit iniuriam fieri religiosæ familiæ, nihil tale commeritæ, sed semper, (vt & in posterum) tam officiis obsequenti, tum spiritu filiæ. quare in conuentu Generali quem anno 1644. Rauennæ habuit, placuit communi decreto, Societati & omnibus testatū facere quid de illo contra Exercitia opere, quid de operis auctore sentiret, quod sic præstitit luculenter. Cum nobis relatum fuerit libellum quendam, sub nomine D. Constantini Caietani Monachi Cassinensis, & Abbatis fuisse impressum, Societatis Iesu existimationi insigniter præiudicalem, doluimus sanè, provt par erat, vehementer hominis leuitatem, & audaciam (siquidem talis scriptio est auctor, quod nobis difficillimè persuaderi potest) summopere admirati, ac vt religiosissimis Societatis Patribus, qui tanti à nobis sunt quanti egregiam ipsorum virtutem, ac doctrinā fieri æquum est, per nos satisfiat, & cæteris omnibus cōstet, inconsultis nobis, ac planè insciis prædictum librum prodiisse in lucem, per occasionem nostrorum comitiorum, in vnum congregati, istud ipsum, publico vulgare edicto, ac contestari statuimus; addentes insuper, præfatum D. Constantinum, quod extra Cōgregationem nostram multis ab hinc annis pontificia auctoritate degat, potestati nostræ non amplius, quam alium quemvis alterius religiosi instituti professorem, subiectum esse. quare, si quid ab eo in hoc genere peccatum est adhuc, vel in posterum (quod Deus auertat) peccari contigerit, tum ipsos Societatis Iesu alumnos, tum alios quoscumque omnes, enixè rogatos volumus, vt certo sibi persuadeant, communi totius Cōgregationis sensui, & peculiari in Societatem Iesu obseruantia id omnino aduersari, ac repugnare. Datum Rauennæ in nostris generalibus comitiis, die 23. Aprilis 1644. D. Horatius à Volaterris scriba capit. Quòd autem incautius Leo à S. Thoma, scriptor Benedictinæ Historiæ, Lusitanæ in eam eadem transtulisset, ratus librum nomine Abbatis Constantini Caietani, nihil habiturum in re tam lubrica, nisi saltem probabile; hunc vnus lapsus Congregatio Lusitana communi consilio emendauit; lecto enim decreto Cassinensis quam vt parentem reueretur; suspicata primum, post facta certior quod res erat, vnus errorem suffragiis omnium damnauit, quare Reuerendissimus P. M. D. Antonius Carnerus, Generalis Abbas Benedictinæ Congregationis Lusitanæ cum Patribus Ordinis definitores, sequenti testificatione factum cumulatè purgavit. Cum nostra Benedictina Congregatio Lusitana, summo semper, vt par est studio, & reuerentia Doctissimam, & Religiosissimam Patrum Societatis Iesu familiam prosequuta sit; idque omnes Christianæ disciplinæ, nedum arctioris instituti sectatores deceat, vt charitate simul ambulantes, honore sese inuicem præueniant; testamur nos infra scripti prædictæ Congregationis, Abbas Generalis, & definitores, ad hoc specialiter congregati, in libro inscripto, Historia Benedictina, vernaculo idioma Lusitano, nuper edito à nostro Reuerendo admodum Patre Magistro Leone à Sancto

Sancto Thoma, Congregationis nostræ Lusitanæ Monacho, & in Conimbricensi academia primario Theologiæ Professore, nonnulla referri ex Constantino quodam Caietano, nostræ item Cassinensis Congregationis Monacho, quæ vt prædictæ religiosissimæ Societatis existimationi aduersantia, sic minus probabilia quam fides historiæ postulat, ab ipsa Congregatione nostra Cassinensi (quam vt parentem libenter veneramus) decreto publico indicata iam sunt. quocirca, ea, vt sine fundamento relata, certè à communi Congregationis nostræ sensu aliena, declaramus. In quorum fidem, testimonium hoc scribi iussimus, & nomina nostra subscripsimus, Religiosos Sacræ dictæ Societatis Patres enixè rogantes, vt de antiqua illa nostra in ipsos, quam hætenus experti sunt, obseruantia, nihil detractum, vel diminutum fuisse, vel etiam in posterum fore, sibi certo persuadeant. Datum in hoc nostro Monasterio Tibanensi, die 29. Octobris, anni 1645. Magister F. Antonius Carnero, Abbas Generalis. Hæc tam insignia Venerabilium S. Benedicti Monachorum voluntatis summa erga nos monumenta, eos toto statim per Societatem orbe, motus fecere animorum, vt ad Conuentum Generalem anno 1646. Romæ congregata publica comprobatione decreuerit, Congregationi vtrique Cassinensi, & Lusitanæ, agendas communi nomine amplissimas gratias, pignori futuras nexus perpetui, quo vtrique Societatis æternū tenebitur. Vtque amor veri, & consensionis mutua studium nihil possint, non feret profecto Ordinis vilius prudētia priuati cuiusquam cæco arbitrio, nunc pacem Ordinum, nunc famam proscindi, serendis rixis, & litibus, quibus interdum ad tuenda sua qui perperam iēti sunt coguntur apologiis armari, vnde haud raro grauius saucij exeunt prouocantes, quàm iniuriose prouocati. Pariunt hæc contentiones (quod vtinam certa non firmaret experientia) offensiones in publicum, in Ecclesiam damna; & si causam priuatam, tota Religio suscipit, timendum magnopere, ne priuatos quoque publica dissidia vellicent, quasi communium partium sequaces. Sed iam facta Ignatij repetamus.

Plus decem mensibus Manresæ egerat, prima pietatis tyrocinia, partim in domicilio pauperum, partim in spelunca cum fructu posuerat; qui locus ad pœnitentiam mirè aptus inquilino suo moras illic suadebat longiores, nisi quæ sanctis solet esse importunissima, inde illum sui reuerentia fugasset, quam tota iam ferè prouincia vitare non poterat; fiebat ad eum concursus in dies auctior; frequentabatur eius specus, itantis ad pias circum stationes, ponè vestigia legebantur; ac si veraret, interpellandi metus accedere propius, obseruabatur procul curiosè, nec amouere ab se vlllo pacto, nec declinare molestiam sinebatur: accedebat quietis alienæ, famæque ratio, multos enim ardore incenderat pietatis minime vulgaris, quibus ex prima Exercitiorum cultura fixum erat aliam deinceps conditionem viuendi quærere, legiturque in actis, Manresæ, cum eò venit Ignatius, ægrè Deum sat notum fuisse; cum inde abiit, magna sui parte fuisse sanctam. Verùm improbissimi nebulones, siue bonorum probitate rati sua flagitia perstringi, siue sua quapiam alia ex causa, eorum complures vulgo probrosè infamabant, & pessimis modis

XXII.

Manr. sa discedit Ignatius; Nosocomium & spelunca in quibus egerat, reuerentia sunt.

infectari pergebant. His ad discessum motus Ignatius, incitatus præterea est multo acrius, studio visendi loca sancta quod ille iam cum se Deo dicasset, conceperat animo: nec illum tam veneratio in monumenta illa Christi vestigiis adoranda; quam ingens desiderium trahebat Christi orientalibus prædicandi. Hic ubi Manresæ discessus percubuit, mirum dictu quam multi, quantis & precibus, & lachrymis, & obiectis quæ aditurus esset periculis auocare à cæpto contenderint. Sed obsurduerat hominum vocibus, qui Deum audiret contraria monentem: quibusdam vero inter amicos lectissimis, qui esse illi comites ambiebant, constanter respondit, nolle se alios itineris socios, præter fidem, quam sequeretur duces; spem quæ sibi deesse nihil sineret; charitatem, quæ incomitatum relictura non esset; quare nec in viaticum subsidij ex eleemosyna admisit quicquam, ne pleniore Dei fiducia caret, si humanam opem, comitis, & pecuniarum ei adiunctam vellet. Impetratum ex eo id tantum, vt deposito cum catenâ sacco vestem indueret clericalem, sed breuem, & vili crassoque ex panno; ita lugentibus, & frustra morantibus discessum Manresæ, Barcinonem contendit: illic Agnetem Pasqualliam nactus, cuius olim sollicitudine, hospitio pauperum Manresæ exceptus fuerat, eadem apud sacerdotem ipsius germanum tamdiu diuertit, dum illi portui, pestilentiæ suspecto, commerciorum rediret securitas, possetque Italiam versus nauim conscendere. Mansit tamen Manresæ locis veneratio quæ fuerat præsentij exhibita: redibant animo lacrymæ, ieiunia, cruentæ flagellationes, precatones, inconsti de diuinis sermones, peregrinationes, & alia quibus illa tam diu consecratur, visebantur velut sanctimoniam insignia, tandemque publici honoris illustri decorata epigraphæ; & cultu dedicationis qua in vsu sacros ex profanis translata Deo addicto sunt. Pro Nosocomij foribus in quo sancti ardoris primigenios ignes effuderat posita pyramis hoc elogio insculpta.

Ignatio Loyola, Beltrami filio, in Guipuscoa nato, fundatori Clericorum Societatis Iesu, qui anno ætatis trigesimo, in propugnanda Pampelonensi contra Gallos arce, fortiter pugnauit, indeque lethaliter saucius, & singulari beneficio sanatus, desiderio ardens sacra Palestina visendi loca, in ipso itinere, castimonia voto se obstrinxit; & Montisferrati consecratis in templo, Beatissimæ Virgini, quæ tanquam miles ferebat, armis, sacco, & cilicio opertus ac propè nudus, cæpit hoc loco vitæ anrectæ peccata lugere, nouisq; iam Christi miles, ieiuniis, lacrymis, orationibus à seipso vindictam exigere; tam illustris facti monumentum, in Dei gloriam, & Societatis splendorem

Ioannes

Ioannes Baptista Cardona Valentianus, Episcopus Vichensis, & Tortosanus Electus, eiusdem Patris sanctimonia, & Ordini ad-distissimus hunc lapidem posuit tanquam viro piissimo, & de tota religione Christiana benemerito.

Nosocomium vero ipsum Societati in Collegium cessit, ægrotis intra oppidum commodius locatis: angustum conclaue ubi dies octo in ecstasi fuerat, in piam ædiculam mutatum: spelunca tot eius voluntariis pœnis, & visis cœlestibus nobilis; eleganter strata, & quoad licuit, ornata ne cum saxi deformis natiua specie, religiosus illius horror tolleretur. Spectatur ibidem tabula opus non imperitæ manus, hæc Dei famulum exhibet, qualem olim cauerna incolam habuit passio temerè capillitio, vultu exsucco & pallido, sacco tectum, catena præinctum & nudis pedibus, coram Deo para infantem Iesum brachiis complexa, de genibus nixum, defixos habet in eam oculos, dextram sustinet extans petra, quasi scripto Exercitiorum dictata excepturam quæ peculiari Christi, & Virginis instinctu illic creditur accepisse, legiturque his verbis in coronide tabulæ.

Hoc loco S. Ignatus, anno 1522. librum Exercitiorum composuit, qui primus fuit librorum à Societate scriptus, & approbatus est Pauli tertij Pontificis diplomate.

Illic item magnis honoribus colitur Christi effigies de cruce pendentis, palmi ferè vnus, ex petra cui incisa est dimidio eminens. hæc dum Ignatius Manresæ degeret, basi imposta, regiæ imminebat viæ, Barcinonem ducenti ad comitantium pietatem; inde aliquot annis, haud scio quo casu, deiecta, iacuit aliquamdiu, donec Thomas Fadreus Canonicus, sublatam, domi suæ habere voluit, postea tamen venerationis maioris sensu quodam permotus, in specu Ignatij filiæ rupis hiatu ad læuam altaris excepit, addens fore tempus quo summis honoribus tota vicinia coleretur; quod facillè pro vaticinio à multis creditum quibus Canonici nota erat pietas singularis: & cœpit euentus, dicti fidem præstare anno 1627. dum enim pridie S. Ignatij, sacri cantus in sacello complentur, & stipant proximam Ignatij specum quotquot in eam subire potuerant; ecce tibi primum ex plaga lateris crucifixi, fluere sanguis tam recens, & vegeti ruboris, deinde ex manibus, capitique punctationibus, vt viuo ex corpore fluere videretur. Nihil omissum est ad deprehendendam noui ostenti causam; donec absque vlla dubitatione compertum tandem est, fingi præter miraculum nullam posse, pro quo sedecim testes dixerunt iuridicè, ex quibus Canonici duo, Doctores medici tres, Iurisperitus vnus, & rubent hodièque vestigia sanguinis maximè à latere, ad pedes deflui. Commendat autem mirificè sanctitatem loci, fidelium pietas quos ad eum sancti memoria magno

magno concursu venerabundos trahit, iamque vsus ferme in legem abiit, vt qui Monserratū ad Virginem adit, insalutata Ignatij specu, tribus dista leucis non redeat: quod spatium à multis præ reuerentia nudis pedibus obitur, nec deest sua pietati merces; soli enim ramenta peregrini; & de rupe assulas referunt, quibus efficacissimis, vtatur præsertim aduersus fascinoes, & veneficia. Anno quidem 1603, Margarita Austriaca, Regina, imminente partu, lapillum optauit ex Ignatij spelunca, vt fauentem de more parturientibus, sibi quoque propitium faceret. Verum antequam ornaretur, & communi pateret venerationi indicauit successu mirabili Deus, quanto esset honore digna. Iuuenes octo impudici, cum eiusdem farinae scorto Manresa progressi, locum turpitudini suæ arbitris vacuum dum quærent, cauernam subeunt, ignari fuisse Ignatij, vt ex vno illorum rescitum est: sed qui cubiculum vbi primos nouæ vitæ iatus Ignatius hauserat, non est passus foedari probrosi flagitiis, speluncam frequenti Virginis specie, & sancta in corpus proprium crudelitate dedicatam, ab eiusmodi spurcicia immunem seruauit. dum enim facinus attentant iuuenes scelerati, cadauerum instar stupere membra, & emorifentiunt, horrore insuper nulla ex causa repente coorto, extra specum impuri, canes exturbantur.

XXIII.
Ignatius in
Palestinam
contendit &
singularis
Dei in eum
tutela Barci-
none, Pata-
nij, Veneriis,
& mari.

Cæterum Barcinone subsistens Ignatius, dum per suspiciones pestilentia, liceret in Italiam transmittere, nullum sibi tempus otiosè abire passus est: cursare per Nosocomia, itare in carcerem, miseris illis omni consolatione, omni ope adesse, nec tamen de quotidianis septem precandi horis, quicquam minueret; mendicato quoque per urbem, pauperibus stipem corrogare, de se vero, & viatico, & nauulo tam esse sine cura, vt si thesaurum in Dei manibus haberet depositum, suis vbique sumptibus consulturi: & nitebatur planè dispensatore Deo, hoc ipso quod totas in eo spes suas locauerat, quæ mox quam essent in securo sitæ, sic illum docuit. Sedebat in turba puerorum, ex suppedaneo altaris concionem cum illis audiens: Isabella Rosella, matrona nobilis, coniectis fortè in illum oculis, videt eius vultum circumfuso splendore radiantem, simul audit interius, hominem aduocaret, vnaque intelligit, sub neglecto illo & vili panno, magnum Dei famulum latere: illa vt erat valdè prudens, tunc quidem nihil mouit; sed domum reuerfa viro narrat, quicquid visu, & mente cognouerat. vtriusque mandato quæsitus domum Ignatius adducitur, & simulata in pauperem beneficentia, mensa excipitur vt sanctus. ibi ex condicte in sermones de Deo ab iis coniectus, pro solito suo, ita disseruit, vt multo clarius, ex luce inde sibi oborta, quam quæ emicuerat ex eius facie, verè perspicere hominem esse diuinis opibus locupletem, grandi sibi bono ducturi si possent illum domi perpetuo tenere. Sed cum aduertissent in Palestinam animum obfirmasse, iamque sibi locum in myoparone vsus Italiam parasse, motu magis diuino, quam quod res magnopere suaderet, rogare institit matrona, ne tam periculoso nauigio committeret sese, cum posset nauis se tutius credere, quæ breui esset transmissura, se vero de necessariis ad iter, suo sumptu visuram. mouit idem haud dubiè, ad piæ foeminae admittendas preces Ignatium, qui eam impulerat ad rogandum; dempto tamen nauulo, quod

quod sibi ab nauarcho donari propter Deum omnino voluit, nec agrè subinde soluens Myoparo, vix erat in altum prouectus cum fera correptus tempestate in conspectu portus obrutus periit, omnibus & vectoribus, & nautis, excepto nemine pariter demersis. Nauim autem prius quam Ignatius conscenderet diu secum ipso iurgatus est, nauarchus siquidem etli condonato nauulo, volebat tamen illum de suo in nauis habere quod ederet; id licet exiguum, breue iter aggresso, & quotidie ieiunanti, sed hoc diffidentia maioris sancto videbatur, quo erat vilius cuius causa cessaret suspensus in omnibus à Deo viuere. Optasset etiam in nauis mendicare, Deique impensis quæ solæ ipsi sapiebant, in mari agere, nam quod sibi ex amore in Deum porrigebatur frustum panis putabat porrigi ab ipsomet Deo, quare vt acquiesceret nauarcho, necesse fuit ab confessorio cuius nutum vbique pro lege sequebatur, securum fieri, nihil sibi eo viatico de sua in Deum fiducia decessurum. Id saltem euicit, vt repudiata Rosellæ largitate, ostiatim illud corrogaret, in quod etiam visa est peculiari cura, prouidentia diuina ludere: mendicanti enim occurrit quærere ex nobili foemina, cui Zepillæ nomen. Huic erat filius qui relicta matre, ac paterno late vagus, propudiosa obcaluerat mendicationi. Hæc Ignatium contuita, & ex ore, statumque honesto, non frustra coniciens nobilius aliquid reipsa tegere, quam quod stipem rogando præferbat, acerbò dolore abripi, & recurrente filij specie, quem videre in Ignatio videbatur; pessimis modis illum excipere, exprobrare illi scelerosam ignauiam, erronem profugum, nihili, & eiusmodi honorum titulis decorare, quam indignantis eleemosynam, quauis alia carius, gratulatus sibi Ignatius, tamdiu sustinuit, quamdiu illi furere libuit. Tum actis placidissime gratis, subdidit; bellè quæ diceret, in se omnia quadrare; nec ignauiozem, nec peiozem se quemquam vsquam nosse, quæ verba & animi sensu eo sui pudore dicere visus est, vt si ex imo pectore rumperentur. Hoc tam insperato demissoque responso confusa mulier, diu & que pœnitens, intellexit non esse Ignatium qualem mente præcipiti finxerat, mutatoque in reuerentiam contemptu, misit qui panes ad eum deferret, excusaretque inconsulti doloris, & iudicij culpam, quæ sibi verba tam cruda expressisset. Narrabat autem hoc vulgò mulier, præcipuo affectu pietatis colebatque postea reducem ex Palestina Ignatium aded propensè vt sanctus eius consiliis plurimum vteretur, ita commeatu, Deo ipso curante instructus est; pecunia tamen quam piorum coactu admiserat, ne ab nautis quidem emereri voluit, quò humanius tractaretur, sed eam in littore abiectit, illius futuram cui primum Deus illam obiceret fuit nauigatio vi ventorum præcipitata magis quam prospera; quinto die Caietam appulit; illic vicini diuersorij stabulo cum successisset Ignatius nocte intempesta, vobis excitus euilantis, opemque supremam implorantis, quò tumultus monebat accurrit. Facinorosos milites deprehendit vim honestæ foeminae moliri. Ergo Deo ardens, & periculo miseræ, oculis, oréque inflammatis obiurgare, irasque de cœlo minaciter intentare, quæ licet ex homine Italicè ignaro, parum caperentur; tantum valuerunt, vt scelestissimos homi-

nes à flagitio deterrent, duplici quodam miraculo, tum quod effræni in scelus amentia repente abstiterint, tum quod externi, & pannosi minacibus monitis tantum detulerint, nullo ausu iratæ libidinis, in mendicum adeo liberè incessentem. Inde Romam deuectus die sacro palmarum anno 1525. peruenit, acceptaque ab Adriano VI. Pontificiâ adprecatione, traiectusque in terram sanctam, facili copia, octauo post diem Christi resurgentis, pedes, ut semper, & mendicans, Venetias tetendit. Perpulerat illum importunâ suorum quorundam beneuolentiâ, ut nummos septem acceperet vel in futuram nauigationem, vel in discrimina quæ possent euntem venetias morari; acceptos tamen (ne temerarius, aut nimium pertinax recusaret) grauitè doluit, erratique à Deo veniam petiit, præstitisse nimirum credi rusticum, & stultum ab rudibus arcana Christi paupertatis, à Deo omnia capientis; dum Dei causâ omnia reiicit; quam humanis cedentem urbanitatibus, videri de eo minus sentire confidentes. Vnde nummos septem mox ut vrbe exiuit, ne obolo quidem sibi residuo, in mendicos diuisit. Suspecta tunc erant pestilitatis per Italiam omnia, & scrupulosissimo examine sanitatis, externi probabantur, priusquam in vrbes aditum impetrarent; quod ut ærumnarum, ita & consolationis lata Ignatio seges fuit. Valentibus enim, & bene habitis de sua sanitate, cum perdifficile crederetur, ipse pallidus, & exesus, & itineris permolesti duris incommodis, sui que diuexatione attritus, velut peste iam tactus, non excludebatur modo, urbium aditu, sed ne propius quidem manum ad stipem tendere sinebatur. Quare illi sub Dio fuit sæpius pernoctandum, & miserum corpus, molestias inter grauissimas trahendum; verum defixo in eum animo, cuius id fiebat gratiâ, quàm ei placere ardebat, vehementer, eiusque amore crescere, tam iucundè omnia tolerabat, & pensabat hos labores Christus ingenti fœnore sanctarum voluptatum, suo etiam illum conspectu refouens, & suam illi patientiam gratulans. Contigit hoc haud procul Patauio, cum plane defectus viribus, & ab comitibus viam monstrantibus relictus, humi se abiecit; nullo ad refocillandum corpus subsidio, nullo itineris reperendi duce, in illa omnium solitudine atque inopiâ colligit sese ad precandum, quo viri sancti secreto Antidoto, omnes elidunt molestias, dum supra se animum attollunt ab infimis ne corpus illas deorsum sentiat. Hic autem hilari, & placida facie, adest oranti Christus, verbis solatur quæ vel afflictissimum hominum repente lætissimum facerent, pollicetur faciles Patauium, & Venetias ingressus, à quibus esset alioqui omnino arcendus, & verò non aliâ quam diuina ope id affectus est, velut enim custodum ab oculis nube aliqua submotus, tam liberos aditus nactus est, ut ex eo Patauij ad portas, & Venetiis ad Lacunas (quæ seuerissimis obseruabantur excubiis) saltem vnde veniret, quaesierit nemo, comitibus interim à quibus desertus fuerat, ingenti suo tum labori, tum ob subditiam valetudinis fidem, periculo vix tandem admissis. Nec stetit Dei benignitas erga Ignatium in dando illi Venetias ingressu, sed eidem illic non incommodè alendo, imponendoque in nauim gratuitam

gratuitam consuluit, quod peregrinos excipere solita in terram sanctam deuectus paulo ante soluisset. Venetias sub noctem deuectus, & externus, linguæ, xenodochij, ac locorum ignarus, in S. Marci Forum recesserat sese, noctem illam sub procuratorum porticu acturus, sed enim Deo curæ fuit maior, quàm ipsemet sibi. Erat tunc inter Senatores Illustrissimus Marcus Antonius Treuisanus, vir sapientissimus, & quod pluris est, vere sanctus. Sic enim publici commoda, & curas, cum priuata suigubernatione, & rationibus animi coniunxit, ut religiosum non minus ageret, quàm egregium Senatorem sibi quidem tam implacabilis, ut præter stata quibus corpus vexabat aspera, nunquam cilicium poneret; in egenes vero adeo profusus ut domus ipsius hospitium pauperum videretur, quam in rem suâ tam liberaliter expendebat, ut nisi ex Fratris filij, Illustrissimi Marcelli, alendum apud se suscepissent, iturus in mendicantem vltimam libens esset, qua vero fide administraret commissa munera, satis hoc vno testatum redditur; quod eum Cyprij dum Prouinciam illam procuraret, non alio quàm sancti nomine appellabant. Illum denique sua virtus cum ad supremam Ducis honorem extulisset, haud paulo maiori gloria, hunc ab se excutere contendit, quàm fuerat illum promeritis, & excussisset planè nisi Laurentius Massa, & Antonius Milledonnius, qui reipublicæ ab Secretis erant, hominem perpulissent ut priuato suo bonum publicum anteferet: ambiebat enim erogatis in pauperes quæ sibi supererant, receptui canere, & in cœnobio aliquo sibi ac Deo quod vitæ restabat exigere. Hac vitæ totius perpetua ad mortem optimam comparatione, in extremam perducta senectutem, die quadam dum sacro interest animam efflauit. Huic igitur viro tanti apud Deum, & homines meriti, allapsa vox, nocte somnum abruptit. Sic beneuole increpitans: te vero commodè pluma, & stragulis sepultum dormire, seruum autem meum, & amicum sine tecto humi, & in publico iacere? qua voce etsi erubuit vir pius, magnopere tamen gauisus est cohonestari se peculiari monito, excipiendi Dei seruum, ac probe intelligens, quantum esse illum oporteret, cui de hospitio Deus ipse dignaretur esse sollicitus, festinauit ad eum requirendum & nuda sub porticu repertum, velut Dei famulum insignem reuerenter æque ac perhumaniter, domum duxit, recreauit languentem, cibo, & quiete refecit. Ad hanc optimi Senatoris beneficentiam, addidit Deus pia officia Cantabri Mercatoris, cui non erat ignotus Ignatius. Eo siquidem prolixè admodum, & vestes, & quidlibet aliud ad subleuandam inopiam deferente id vnum admisit, & petiit, ut sibi accessum ad serenissimum Venetiarum Ducem Andream Grittium pararet, à quo locum sperabat in nauim pratoria, reipublicæ præfectum Vicarium in Cyprum insulam peruectura. Perductus est ab amico ad Ducem, à quo cum statim impetrasset quod expetierat, parum abesse quin statim perderet, nisi hoc illi diuina bonitas miraculo seruasset. Nauim cum Ignatio eandem vectores conscenderant, qui turpi verborum, morumque licentiæ, fallenda tædia prætexebant otiosæ nauigationis. Peiora audebant, & nautæ; Deum tunc scilicet

vereri soliti cum tempestate admonentur; post vitata eundem lufuri pericula quem paulò ante naufragi inclamarint. Non tulit Ignatius maiestatem supremam tam petulanter lædi, & dum apud scelestos, & proiectæ conscientiæ lurcones, ciuilia monita nihil agunt; vrgere institit minaci terrore diuini iudicij, quod vix quatuor à morte digitis seiuncti, tam flagitiosè prouocarent. Sed bonæ sementis hæc messis extitit, vt de Ignatio condicerent in desertam insulam deportando, destituendoque in ea quibusuis incursum casibus. Hoc subodorati ex fociis nonnulli, quibus mens melior, eiusque miseratione grauius affecti, rogant sibi esse exitio ne pergat, dum frustra prodesse aliis nititur; sed frustra, nec vllius metu periculi quo minus pergeret euincunt; vt qui nosset Deo ventos, & maria; non artibus nautarum obsequi. Quod illi tunc clarè patuit, cum ad insulæ conspectum terram legentibus, iamque pœnè littus mordentibus, reflans ex improuiso incurrit ventus, totisque illos procul ab insula reiecit, quoties terram prehendere tentarent, quoad denique iter in Cyprum repetere coegit. Serui tamen sui religiosa studia vt hominibus improbis inuisa, sic fuisse sibi gratissima, subsecuta ostendit merces, Christi videlicet adspectabili forma, sui præsentiam non semel exhibentis, consolantisque dolorem, ac lachrymas quibus cæcitate hominum perditorum, & illatas Deo iniurias, in naui angulo deplorabat. In Cyprum appulsus nauim in anchoris iam iam vela facturam commodum inuenit, quæ in Palæstinam peregrinos portabat, & hunc omnium instar operiri vnum dumtaxat putasses, ita Iulij quarto & decimo cum Venetijs soluisset, pridie Calendas Septembris anno sesquimillesimo vigesimo tertio Saphum Syriæ attigit diebus octo supra nonaginta in mari consumptis, & quarto demum post die Ierusalem peruenit.

XXIV.
Singularia
quædam
Ignatii in
Palestina.

Quantis pietatis effusæ gaudijs delibutus beatas oras salutarit, quàm dulcibus osculis libarit terram Christi vestigijs, & sanguine sacratam, conuicere pronum est ex desiderio illius videndæ, quod cum primis tradendi se Deo ignibus conceptum, crescente immensum per variam Christi familiaritatem amore creuetat; ex inuictò præterea robore, quo quicquid timendum, tolerandumque obsisteret, peruicit. Nam & Venetijs confensurum auertebant fortiter amici, ob pericula tunc solitis maiora, turcis capta Rhodo, latè illo mari grassantibus, multisque peregrinantium, ne in illorum manus inciderent, retro in patriam vota vertentibus. At is Dei, & cœli aspectu, terrenos metus doctus eludere, responso mirabili vrgentes stupefecit, tam certa se vocantis fiduciâ niti, vt si naui deesset, crederet se nuda in tabula posse illuc saluum appellere; neque verò amicis, in auertendo consilio, feliciores fuere medici. Egrotus pharmacum hauserat, cum auris repente afflantibus panduntur vela, datur vectoribus classicum, accurrit ex templo Ignatius, sui & morbi & medici negligens, contestantis vitæ manifestum discrimen, certoque affirmantis debilitatem virium, fore omnino & maritimæ nausæ, & conuelli pharmino impari, quod tamen planè contrarium euenit, alteroque alterum mutuo iuuante

iuuante inde multò facilius est leuatus. His tam ardentibus potitus optatis, & tam expetito terræ sanctæ contactu, totus in lacrymas, in laudes, in lætitijs distuere, maximè verò ad conspectum sanctæ ciuitatis, & Franciscanorum Patrum (penes quos locorum sanctorum custodia) peregrinos supplici agmine cruce præuia excipientium, inde beata illa monumenta singula lustrare, spectare animo & tantum non oculis natum Bethlemitico in stabulo Christum; Ierosolymis prædicantem, expirantem in Golgotha; ex Oliuarum monte in cœlum redeuntem. Quòd autem suæ meditandi formæ, præludendum scripsisset locorum imagine animo efficta, in quibus gesta, dictæque sunt quæ ad meditandum proponuntur; eorundem locorum ichnographiam sibi vt potuit delineatam sumpsit, vsui futuram aliquando, si minus Deo visum esset, vt illic prædicans, aut infidelibus populis Christum, aut sibi mortem pro Christo lucraretur. Et si enim Manresæ lectum se à Deo rescierat ad quæstus animarum ingentes, dandisque ad hoc sibi socios, quorum etiam rudem quandam, quæ tunc sufficeret, viuendi normam acceperat; necdum tamen locum, nec conditiones sociorum sciebat, & adhuc sibi cœlitus ignorata, ex boni iudicij dictatis colligens, putabat in Palæstina perfici oportere, quo illum iam inde ab conuersionis suæ ortu, magna desideria vocarant. Quare vt illic consisteret commendatitijs ex Europa ad Franciscanos munitus venerat, quas cum Reçtori cœnobij reddidisset, tacita consilij sui quauis alia ratione, præterquam priuatæ pietatis; bona verba ex eo retulit conciliandi fauoris apud Prouincialem eius loci, à quo illius commorationis penderet facultas, & qui propediem esset ex Bethleem adfuturus. Verum erat alia Deo mens, & Romæ non Ierosolymis, mirificè Ignatio decernebat esse propitius, vt ipso mundi ex capite in orbem reliquum ab eo, veræ religionis spiritus funderetur. Dum spebus itaque, ac promissis diues Ignatius, amicos in Europa alios salutatur per literas, alios inuitat, à Prouinciali accersitur, qui laudato primùm eius consilio, dolere se tamen significat quòd illi tunc satis fieri non posset, ob egestatem cœnobij suos ægrè alentis, & elemosynæ parcitatem; quin licèt is vellet mendicatò visitare, tantumdem tamen de tenui illo decessurum, quod cœnobium corrogabat; cuius rei fidem facturum ipsi diem proximè sequentem, quo cum peregrinis redeuntibus, remissurus in Italiam esset aliquot è suis Fratribus, haud alia ex causa quàm necessarij victus inopia. Negare quidem Ignatius futurum se illis oneri, quæ ad animum spectarent, audiri confitens, communionem sacra impertiri, hæc se tantum ab iis petere; sed Prouincialis detrimento cœnobij quod commemorasset, Ignatij quoque periculum adiunxit, ex aduenis enim illic hærentibus, dum extra limites Christianis notatos lubet interdum excurrere, alios à Turcis intetfici, alios manu capi, quod monasterio valde officeret à quo essent ex Turcis caritatis iussu deinde redimendi; quare in diem proximum discessum cum alijs adornaret, quod cum Ignatio vehementer doleret, isque se flocci eruitum, mortemque adeò facturum dixisset, vnòque se offendendi

numinis timore eiici Palæstina posse; es vero inquit, Prouincialis, offensurus, si meo iniussu remanseris, proferebátque Pontificium diploma, quo potestas Fratribus fiebat arcendi ab sacris, quos ipsis inuitis sua illic pertinacia tenuisset. Sed absque diplomate, dicto plus satis persuasus iubenti morem gerit Ignatius, & qui amicis in Europa valedixerat paulo ante, Christo sibi valedicendum quodammodo sub discessum putauit. Clam se itaque ab fociis subducens, nullo viæ duce, aut contra Turcas defensore in collem recurrit oliuarum, veneraturus denuo mente, & osculis impressa faxo adscensuri in cælum Christi vestigia; & cultello ab custodibus transitum exorauit, inde vterius audenti Sacrarium Bethphage adire, succurrit ex Christi vestigijs ab se minimè obseruatum, quam in mundi obuertus partem Christus è terris ascendisset; igitur in Oliuetum regreditur, & datis custodi quæ sibi supererant forficulis, sanctam explet curiositatem. Inter hæc Patres Franciscani deesse Ignatium numero vt vident, suspicati quod erat, Armenum destinant Cœnobij famulum, qui eum reduceret; is in Oliueti iam descensu sibi obuiam factum, barbarè excipit, intentatòque sæpius baculo, correptum brachio, in cœnobium raptat; nullo ad hæc Ignatij vel motu animi, vel sensu: Nam ad primum Armeni occursum, Christum in aëre viam præeuntem, sequè animantem perpetuè vidit, quoad in hospitium peruenisset. Sic naui conscensa discedens è Palæstina Ignatius, & suos illic amores reliquit, & spem secum retulit eò reuertendi.

|XXV.

Nauis spreto, in foveam Ignatio naufragus.

Excendentibus in Cypro, præsto sunt tres naues quæ Venetias soluerent. Turcica vna. Secunda Veneti mercatoris egregiè instructa. Tertia cuiusdam exigua, & quassa: in Venetam fere vectores confluere, quò contra discrimen hibernæ navigationis tutiores irent: instare ex illis aliqui, & nauarchum rogare, vt Dei amore Ignatium quoque admitteret, cui nihil ad nauulum suppeteret, sed esset apud Deum diues, cœterum sciret hominem verè sanctum se naui vecturum. Si sanctus, ait ludens Nauarchus, quid sancto naui opus? siccis pedibus mari inambulet, ac miraculo aquas premat, quasi liceat sanctis pro libito quod semel Petro licuit Christi iussu; aut mergi non possint, etiam nauigando, si Paulus ter naufragium fecerit, nam cum vtriusque virtus, dispar fuerit in miraculo, vtriusque tamen meritum dispar non est in cælo. At nauis infirmæ, ac tenuis Nauarchus, nec auarum sapiens, nec stultum locutus, rogantem Ignatium, sine mora propter Deum excepit, qui suum vtrique Nauarcho præmium non diu distulit. sub auroram tres illæ fœderatæ naues, plenis velis in altum feruntur, cursu ad solis occasum prospero, tunc enim sæua coorta tempestate subruui momento totum mare, distici tres naues, Turcica miserè cum vectoribus forberi; Veneta dum in terram molitur, prope Cyprum allisa saluis tantum vectoribus deprimi; postrema illa ægra, & exilis quæ Ignatium portabat & diu laborans, & sæpe aquis haurienda, sed Deo magis quam Nauarcho regente, in Appulia consedit, vnde instaurata tertio tandem mense Venetias tenuit anno 1524. Ex quibus didicit scutillis Nauarchus quassos etiam leuissimos, si sanctos tulerint, esse validis nauibus

Greg. l. i. dial.

uibus tutiores, quæ sanctorum grauentur contemptore.

Iam fracto conatu, iuuandarum in Palestina animarum circumspicere Ignatius cœpit, quo & modo & loco, hinc in dies ardentius flagranti animo pabulum præberet. Sed obuabat talia versanti tacita quadam vox, nihil ei satis in eo genere processurum, nisi solide ab literis munito, quibus prædicatio verbi Dei, & animarum procuratio fulciretur; quod fuit principium eius viæ qua illum Deus ad Societatem postea fundandam, sensim inducebat; ad hoc enim illum & legerat & sanctum effecerat. Hoc instinctu Barcinonem redit vbi nec ad victum piorum subsidia defutura sperabat, nec magistrorum caritatem ad doctrinam, hysc erat perfrigida, ipse ex peregrinatione incommodè valens, & sub tunicella, tela simplici malè tectus, vt non crederetur per densas niues, & montes asperos, vita incolumi Genuam peruenturus; imperare tamen sibi non potuit, vt amicorum officiosa humanitate vteretur, nisi breui tantum ac vili panno, quem conduplicaret labanti stomacho, ad sedandos illius cruciatus; Nummulos vero sed hac lege aliquos admisit, vt in egentes diuideret. Quare Ferrariæ in templo maiori Deum orans, roganti Eleemosynam mendico dedit, tum alijs atque alijs minuta primum æra; Romanos deinde ad quindecim Iulios, quæ cum alter vt sit alteri ostentaret, circumsteterè mox tam multi, vt eum penitus exhaurirent. Vnde succedentibus alijs excusauit nihil iam aut iis, aut sibi restare. Mirum turbæ illi famelicæ visum, fame ac frigore enectum, esse vsque adeo sui immemorem, vt erogandi in poscentes omni pecunia nihil inde sibi reliquum faceret, & post mentem orando satiatam, victum eius dici ostiatim rogaret. Hinc illum pro sancto habere, sanctum & digito monstrare, & palam nominare. Fuit itineris residui multiplex discrimen inter Hispanum, & Gallum militem, per loca vtriusque deprædationibus vastata. Noctes illi in aliquo domus euerse busto, malè ab gelu, & pluuiis tecto; stipsis vbi directa omnia, nulla spes. Captus identidem ab excurrentibus in agros manipulis, semel etiam ab Hispanis tentus, pro exploratore creditus est rogatusque minaciter quis? quo? quid ageret? aut ferret? detractis ad scrutandum ecquid literarum occuleret vestibus, nudus plane vt erat per media tentoria ad Ducem pertrahitur. Ibat Ignatius inter publica ludibria, & probra lætus, eaque Christo nostra olim causa ad infamem columnam talia perpeffo offerebat, cui mysterio tam viua mentem imagine defixit, vt se quid fieret diu non aduerterit, donec tam fœdæ indignitatis patientiam non ferens Dæmon, sæuo illum timore concussit; rem vltra ignominiam nuditatis, scilicet ituram; speculatorem credi ab hoste submissum; datum iri ad diram quæstionem, vt extorqueretur, num quæ ferret arcana vtque hinc viuis fortassis euaderet; sed neque carcerem, nec calamitosas vexationes vitaturum; prudenter itaque periculum bonis artibus redimeret; hominem gereret tantisper, quis esset cælare ne pergeret, vrbaniatibus consuets deliniret ducem, condignis saltem titulis honestaret. abstineretque plebeia illa tu, & tui compellatione, quam simplicitatis, probæ

XXVI.

Redit Barcinonem das literis operam vt proximos iuuet, Damon est consilium interurbat.

probæ studio solitus erat vsurpare. Verùm haud fuit orationis huius tam sincerus sapor, quin priuati amoris callidissimam dialecticam Ignatio saperet: eumque, quod consequens erat, ad planè opposita moueret. Vt ergo ducis in conspectum venit, nulla reuerentiæ significatione, inciuiem, & rusticum prætulit; interroganti paucis lentè, neglectimque respondit, inter singula cunctabundus velut ex obliuione retractanda honorarios verò titulos adhibuit nullos, nec aliud quidpiam quo sui commiserationem excitaret egit; denique nihil prorsus quo timori suo concederet qui discriminis contemptus illum discrimine exemit. Dux artem ignotam virtutis eximie pro imminuti capitis stoliditate ducens, militibus hominem remittit, non absque indignatione, quod stultum ab exploratore tam imperitè discernere, iubet suas illi vestes vt reddant, ac liberum amittant. Quod ab iis non prius factum est, quàm os, & latera, pugnis, & calcibus tamdiu barbarè contudissent, dum à quodam ex optionibus miserante ereptus, tectoque, & cibo refectus est. Ex Hispanis elapsus paulò post incidit in Gallorum castra è regione fixa, spe prædæ confimilis ex inspicionibus & petulantia militum potiunda. Nec longum à stationariis sistitur, & rapitur ad ducem, qui vt Cantabrum agnouit, & ipse Cantaber, perbenignè lautèque habuit, ex quo præter miserie præsentis opportunum leuamen suam illam sibi firmiùs fanciuit animi destinationem suas neinpe omnes habendi suspensas à Deo rationes; eodèque vultu secunda & aspera excipiendi ab eadem manu, æquali amore prouidè vtraque alternante. Inter has laborum, & solatij vices, Genuam denique, inde Barcinonem nauì Hispanica delatus est, vitatis agrè Oriæ nauibus; quorum partes Gallorum sectabatur. Barcinone in Grammatices Magistrum & valdè humanum, & gratuitum incidit, qui tunc illic publicè docebat. Ibi vir annorum triginta trium, in turba puerorum, puer esse; elementa verborum, & nominum discere, & latinitatis prima tyrocinia mereri, quod etsi speciem non præfert magnificam, & grandem, sed habet ostentum singulare, ac rarum ardentis in Dei gloriam animi. Vt enim agnouit Ignatius fingi se ad Dei honorem, qui de salutis alienæ nascitur procuratione, nisi literarum adminiculo non posse; nec priuatam attendit pietatem cui tantum decerperet temporis, quantum illis erat daturus sterilibus rudimentis; nec recogitauit lentas molestias annorum complurium quos esset per studia tracturus, & suo ingenio aduersa aulicis otii, armisque trito, & suo peculiari genio per se ab literis abhorrente; sed ab rudi prorsus doctrinæ omnis ignoratione, ad Theologiæ fastigium, per linguarum, humanitatis, & artium disciplinas eniti voluit; quod tantum, profectò est, vt vix dignè possit suo pretio æstimari. Et visa sagacitas Dæmonis tantò ante præfaga diuinare quod ne suspicionem quidem sui tunc facere poterat. Illa videlicet studiorum Ignatij tam macra, humiliâque initia in magnum aliquando, & æternum opus diuinæ gloriæ, hominumque salutis exitura. Manresæ quidem, rot horas diu, nocturque contemplanti, fruenticque diuinis procul ab sensu commerciis, & cognitione rerum cœlestium supra hominem

minem sita, numquam tantum Dæmones inuiderunt, vt illa eius consilia palàm disturbare contenderent; spectro solùm iocoso veluti serpentis lucidi, mille coloribus oculati blandiri eius aspectui tentarunt; sed animaduersâ serpentis antiqui in eo imagine, nequissimam bestiam contemptim baculo abegit. Nunc verò ab discendis literis auersuri, tam cæca fraude grassati sunt, tamque omnis doli ab artificio probè in speciem secura, vt ad eam tandem aliquanti sper offenderet. Nam ad scholæ ingressum, velut recludente se desuper toto cœlo exundare obortis gaudiis, & causam gaudendi nescire; piis diffluere sensibus, in notitiam admirandarum rerum tam sublimem rapi, vt schola de cœtero, & libri, & studia sorderent; totus in læta suspicia, in fletus, in amoris diuini affectus ire, dum illud *amas* terit, cuius deinceps modos, & tempora discere frustra erat. In turba demum puerorum molestâ, & strepera, nihilo rariùs, cœlum incolere quàm olim in specu Manresana; & has inter animi voluptates dies & hebdomadas iucundè ducere, post hæc re nulla quàm antea doctior; tanti est Deo sociam operam in conuersionem animarum dare, vt earum ardentem salute, Theologiæ mysticæ studiis, ab Grammaticis impedire, dæmones contendant quòd illa in pias circumscribantur dulcedines; hæc ad plurimorum æternam salutem, & Dei æternam gloriam in vsu æternos porrigantur. Erat Ignatio procliuè de hac à susceptis aberratione probè colorata, interpretari Deo cordi esse, contemplationi attenderet, sciendi curam omitteret; & adhærere hic dolus facilè potuit homini seipsum plus æquo amanti, ludôsque Dæmonis pro diuino afflatu eò quòd placeant, libenter audienti. Ignatium ex vna Dei optimi gloria, sua omnia metiri solitum, non diu fraus latuit, eaque vehementer confusus, præceptorem adit, & in ædem S. Mariæ ad mare perducto, aduolutus ad genua, petit negligentie præteritæ veniam, eius causam ingenuè explicat. Cœterum voto ad prosequenda studia se sanctè obligat, applicandùmque ad illa feridè laborem; rogat denique quotidiana scholæ pensâ æquè ab se, vt à pueris seuerè, & si qua re minus faceret satis, pœnas etiam publicas perinde vt ab illis reposci. Mirum dictu, emendata in hunc modum fallacia, omnis ille deliriarum cœlestium, & peregrinorum luminum violentus, & rapax apparatus euauit: & si quando pietas aruisset, consolabatur eam spe solidiori, prouentus animarum doctrinæ studia secuturi. Qua item cogitatione multò post, iamque Societatis parens illorum mulcebat fastidia quibus propterea minus literæ sapiebant, quòd in iis vbertatem illam liquidissimarum voluptatum minimè sentirent, quam experti aliàs fuerant. Monebat repeterent animo, patientiam illam, abiectionem sui, obedientiam quibus mentis ariditas materiam suggerit, alium habere saporem ab illo triuiali, qui ex tenerritate affectuum interdum percipitur. Illos præterea, qui sunt in ordinem conscripti sine planè diuino, in vera mortalium bona, literarum studia conferentem, nulla tangi debere iactura consolationis, quam præparatio animi, & armorum ad nobiliora ministeria abundè pensaret. Quod

Ignatij præceptum egregia eius expressum Epistola, in manus meas cum venisset, placuit latinè ex Hispanico redditum, posteris consignare. [Quod nostri scholares, inquebat, pios illos quos vellent affectus non sentiant, nihil mirum, illos enim qui potest, quibus, & quando conuenit, dispensat: & credibile est tempore studiorum, quibus solet non parum spiritus affligi, sensus eiusmodi diuinorum prouidè à Deo inhiberi, etsi enim mentem suauiter pascunt, sed corpus emaciant valdeque atterunt. Ad hæc occupatus scientiis animus, exlugit, & siccat voluntatis motus, sunt tamen studia si purè suscipiuntur in Dei obsequium, optima pietatis exercitamenta, & ubi virtutis integrum constet firmamentum, orandique spatium obseruetur constitutionibus definitum, adsint vel non, interiora solatia nihil admodum refert, nec inde magnopere dolendum, sed quod annuerit Deus dare, æquo gratoque animo accipiendum est, semperque illa præcipuè curanda quorum est momentum grauius, tolerantia, contemptus sui, parendi amor, & charitas] sic ille.

XXVII.

Virtutes
Ignatij Barcinone.

Consueta interim vitæ asperitas, & quoad liceret vñtata precandi tempora studiis iungebantur, & quamuis Ioannes Pasqualius apud quem angusto sub regulis in cubiculo manebat victum quoque ab se velle accipere, maluit tamen iens, & rediens è schola, frustum illud quotidiani panis corrogare, quo solo alebatur; (Potum enim dabat limpida aqua siphus) quam vii hospitis liberalitate: mendicanti verò si quid iusto amplius obuenerit, selectis sibi deterioribus id-omne particibat in pauperes; ex quo factum vt notæ illius virtuti, copiosæ conferrentur elemosynæ, quas statim egentibus tribuebat à quibus semper obsidebantur fores, ipseque ab illis duplo egentior, prouisor, & pater vocabatur, & re vera illos prosequabatur incredibili amore, ministrabatque illorum inopiæ tanquam Christo in ijs latenti. Vnde Agneti Pascaliæ aliquando carpenti, quod ipse pauperior, & calamitosior cæteris; largiretur ijs tamen quicquid meliusculum accepisset; tu verò ait quid egeris, si petierit abs te Christus? an sustinueris illi dare quod vilissimum est, & non potius quod lectissimum est dederis? Repetit quoque interceptas morbis, & doloribus stomachi, summet afflictationes; humi somnos, cilicia, verbera aliaque, sed dissimulanter; nam & sacco, & catenam abiecit; & calceis pedes, ac tolerantiam contegentibus detraxit soleas; precatio suas septem horas retinuit, magnam partem ereptas nocturnæ quieti. Nec raro contigit, vt obseruaretur curiosius ab Ioanne Pascali benignæ ipsius hospitiæ filio, tunc admodum iuvene, rescire cupido quid noctu actitaret videbat. Hominem defixis parumper in cælum oculis precandi initium facere, nunc passis in crucem brachiis; nunc toto prostratum corpore, interdum similem adoranti, post verò in genua, statuæ in modum velut extra se persistere immobilem, donec ore accendi, & totus ardere videretur, simulque in dulces vbertim lacrimas dissolui. Videbat, etiam frequenter (& sunt hæc concepta narrantium verba) immensum ex eo splendorem cubiculum implere, sensimque vt erat

erat de genibus ad quatuor, & quinque palmos ab terra suspendi, vnde voces, & gemitus mittebat animi tenerrimè affecti. *Ab Deus! si te homines nossent! ô &, Deus infinitum bone: qui me tantum sustines peccatorem!* Et similes, talia quem dixi Ioannes suis deinde filiis narrare solitus, addebat, si scirent quæ de Ignatio ipsemet viderat, futurum vt nunquam oculis experlerent solo figendis quod calcaffer, ac parietibus intra quos egisset; quæ cum diceret, profusè flens ac dolens, tundensque manu pectus, infelicem ac reum se aiebat, quod viri sancti consuetudine nescisset proficere. Neque vero in solo conclauis secreto, eiusmodi raptus Ignatium à terra sustulit, sed quamuis talium occultatorem diligentissimum diuini vis spiritus, inuitum quandoque attollebat; vt Barcinone apud Moniales S. Hieronymi, cum ad aram Matthæi Apostoli ad tres horas precando, vultu sereno & alacri hæssisset, visus est palam, à terra efferri, & flexis genibus pendere in aère.

Saluti nihilo secius alienæ, quam perficendi sui desiderio incumbens, multa Barcinone reliquit documenta insumptæ foeliciter in reducendis ad Deum hominibus operæ, sed in ijs eminent patientissima caritas in Parthenone Angelorum emendando; qui tunc extra muros inter nouam, & S. Danielis portam situs erat. Agebatur ibi licentius à parum modestis hominibus, cum periculo minimè obscuro, & offensione in publicum graui. Huic malo remedium, quanquam difficilis alex molitur Ignatius, vt cui propria damna præ Dei offensa flocci erant: huius ergo templum cœnobij ad vñtata sua pietatis officia delegit, multas illic horas quotidie orando ponit, susceptique negotij exitum Deo assiduè commendat. Precantis modestia, lacrymæ, vultus ardens; & illa tot horarum tam constans de geniculis oratio, mouere primum Sanctimonialium ad inspectionem hominis curiosam; deinde ad reuerentiam, postquam vulgò haberi pro sancto accepissent; postremò etiam ad illum de rebus diuinis audiendum; morem gessit cupientibus libenter, & principio quidem de excellentia religiosi instituti, magnisque illius implendi nominibus verba fecit; inde tanto ardore de probrosis Deo quarundam inter illas apud populum offensionibus dicere aggressus, de infamia Parthenonis, exempli prauitate innocentibus præbiti; animarum crudeli exitio cui occasionem ministrabant; de supplicio denique fontibus parato, & eo atrocius in eas sæuituro quo ab amicis, iniuriæ quam ab externis Deum acerbius vulnerant, vt demum se ipsas non respicerent modo, vitæque suæ conditionem miserrimam, sed multis etiam lamentarentur ac desererent. Nec vno conflictu debellatum virus; repetita tamdiu curatio, dum adigerentur ad meditationem certorum capitum, quibus suscitaretur emortua pietas, & refingeretur ad pristinum vitæ disciplina: restituto in hunc modum secessu, & moribus, iam & cœnobium aliud, & occlusæ saluatoribus impuri fores. Hinc efferata illorum rabies aduersus Ignatium continuatis auxiliis incepta munientem, terrore, minis, plagis per emissarios iteratis adorta, cum futura sensit in cassum omnia

XXVIII.

Disciplinam
monialium
instaurat,
quare ad
mortem ca-
tus præcipuè
aduersario-
rum sua pa-
tientia lu-
crificat.

nia, quamdiu illic diuersaretur Ignatius, statuit illum de medio tollere, ac morte infantis interclusam licentiam denud laxare, die ergo quodam ex cœnobio redeuntem, cum Puigalto sacerdote sancto, sanctique illius operis administro, aggrediuntur ad portam S. Danielis, ex mancipiis Mauri duo, & tam dirè vtrumque fustibus, contundunt, vt ex iis sacerdos intra paucos dies obiicit; Ignatius pugnis, calcibus plagis cruentatus conciderit, & ab semiuuio idcirco cessatum, quod iam mortuus crederetur. Dum tamen sensus & lingua superfuit, stetit ad vulnera ictusque immobilis, Deum laudans, suisque carnificibus, ac sibi veniam supplex ab eo flagrans, cui vitam cupidè impendebat. Iacuit afflictus, nec valens in pedes assurgere, donec illum molendinarius, casu præteriens, in iumentum iniicit, domnique Agnesiæ & Pasqualis detulit. Eò autem peruenit ita prorsus animo destitutus, vt mori videretur; quod erat forsitan euenturum, nisi foret pannorum fomentis, vino madentium frequenter excitatus. Liebat tamen corpus omne, vsque ad eò fractum, omnique sui parte, dolens, vt integrum nihil præter linguam, & oculos retineret, quibus in cœlum suspiceret, Deoque gratias ageret. Moueri, tametsi linteamine suspensus, non poterat sine acerbissimo cruciatu. Post trigesimum verò diem, velut omnino depositus, vltimis Sacramentis, supremum iter adornauit. Visebant illum interea concursu perpetuo nobilitatis primariæ viri, ac sceminae, apud quos (vt scriptum reliquit idem Pasqualis) pro Barcinonis Apostolo erat, in iis Stephana Rechefentia, Palamensis Comitissæ filia, Ioanni Rechefensio nupta; Isabella Bogadesia; Guiomaria Gralia; Isabella Sosa, & alia, quæ sensu intimo beneuolentiæ prosequerentur iacentis calamitosum casum. At illas gratulari sibi quàm misereri malens, nunquam sibi melius in vita fuisse aciebat, quàm in eo proinctu, ad eius exemplum moriendi, qui animarum vitæ, sua morte litasset. Sibi quin etiam cilicium detrahi non tulit nisi iussu coactus Iacobi de Alcantara ex S. Francisci ordine viri admodum pij quo à confessionibus utebatur, quasi dolor plagarum, & lethalis acerbitas voluptati essent, id porro cilicium ab Ioanne Pasqualio asseruatum, suisque chirographo proprio, instar opimi patrimonij traditum, multos Barcinone ægrotos sanauit, sed anno tandem 1606. Dux Montis-Leonis multis illud precibus emercatus thesaurum domus suæ fecit. Verumenimverò tædior multò Ignatio pauperum accessus quàm nobilium fuit; confluebant ad illum turmatim, lugebantque illius iacturam quam vt auerterent, Deo vota fundebant, ne se patre tam bono, tam fideli seruo priuari Ecclesiam patere-
retur. Neque verò erat vnus cœnobij lucrum iacturam hominis condignè pensaturum, quem Deus ad præstantiora honoris sui obsequia delegisset. Quare post dies tres, & quinquaginta, cruciamenti agrè, & vitæ discrimine defunctus, vixque gressum regere iam valens, mox ad Angelorum Parthenonem se trahit confirmatus. noua cohortatione Moniales in tenacitate concepti propositi quod partim admirans, partim dolens Agnesia, cui pro filio erat Ignatius, veritaque ne exasperatus perditorum hominum tur-

pis furor, vitam denique illi eriperet; rogauit loco tam capitali abstineret. Ad quæ ille quem nihil timere Dei vnus amor docuerat, & iniurias in beneficis, mortem Christi causa, in præmiis tolerantia cense, nihil se optabilius intelligere respondit, quàm ob Christum pati, & ob animarum salutem mori. Promerita est tam fortis, & mascula caritas, non solum vt Deus, in sancti operis progressu casus similes prohiberet; verum vt etiam cruenti facinoris auctorem præcipuum ad frugem conuerteret. Redeunti enim aliquando, ex illo cœnobio, Ribera quidam mercator, in genua procidit, factusque crimen, cuius fuisset primarius artifex, magno animi dolore, eius ab illo veniam petit, sanctè fideliterque iuratus exinde se vitam morèsque mutaturum, quod vt promiserat, postea non fide præstitit. Hac verò se ausus nefarij, pœnitentiæ stimulatam professus est, non tam atrocitate sacrilegij barbari, quàm sancti virtute, cui tot inter Mauri crudelia verbera, nec vllum impatientia specimen excidisset; nec verbum, aut indicium illius, à quo esset tam crudeliter cæsus, aut cuius mandato cædebatur. Præter hanc tamen Ignatij virtutem minimè dubium contulisse ad hoc plurimum eas preces quas pendentem in cruce magistrum imitatus, pro insensissimis hostibus fuderat.

Nec verò hæc solum paruit, quantum apud Deum posset Ignatius, & tunc potissimum cum ageretur salus perditis hominibus impetranda, litigabant ibidem Barcinone germani duo cognomento Lylani, horum alter dolori ex lite amissa impar, & in sui exitum præceps, domi se miser, ex trabe suspendit. Erat domus in vico cui Bellioeo nomen rectà mare versus porrecta inde clamor; eiulatúsque familiarium, & accurrentis ad funestum casum vicinæ, accurrit etiam cum iis Ignatius, qui ex Parthenone Angelorum sæpius memorato, tunc redibat, misertusque animæ infœlicis, funem iubet abscondi; postque frustra tentatas artes omnes ad reuocandos iacētis spiritus, demum iudicio omnium mortui ad laus genua flectit, breuisque, sed ardentis prece, tantum vitæ miserrimo homini à Deo flagitat quantum ad expiandum confessione scelus sufficeret. Auditur, & cunctis stupentibus; vt Rom. rotæ auditores tres loquuntur, & rei exitum expectantibus, *Lysanus ad vitam rediit*, ac ne dubium foret cuius precibus donaretur, conditione absoluta quæ illas desinierat Ignatius, hoc est confessione peccatorum, ritè, integrèque peractâ demò animam efflauit.

Biennij spatio in Latina lingua Ignatius eò processerat, vt posset magistri iudicio ad superiores scientias transire; itaque Complutum scholam, tunc nouam, & celebrem ob idque viris insignibus in omni doctrinarum genere insignem proficiscitur; vbi tamen Deus, maiora de illo cogitans, gymnasium illi virtutum potius, quàm disciplinarum, & patiendi magis quàm philolophandi instruebat. Discessuro multi optabant se comites addere, non tam sodales in literis quàm in pietate discipuli, ex iis lecti ab eo tres tantum Callistus, Ariaga, & Cazeresius, nec ipsi stabiles: quorum exitus parum scælix suo loco dicitur, sed inter illos quos sequi se noluit,

XXIX.

Mortuum qui sibi laqueo vitam abruperat, ad confessionem peccatorum in vitam reuocat.

XXX.

Prædicationes Ignatij de quibusdam volentibus se illi adiungere.

fuere duo, singulariter adnotandi quibus causam exposuit repulsæ, haud sanè aliudè quàm prophetiæ lumine præceptam, quo quid esset iis tandem futurum aperuerat illi Deus. Primus fuit Michaël Rodesius adolescens patria Gironensis, cui affectari se ambienti; minimè verò, inquit, sed vitam in sæculo traduces, professione iuris peritus, statu coniugatur ex quo liberos tolles quorum vnus vicem tui supplens religiosæ familiæ quam fundaturus sum se adiunget, nec tamen Societas nisi decimo quarto post hoc anno fundata est, & prædictioni fidem fecit suis temporis euentus, in Iuris peritum consultissimum euasit Michael, vxorem duxit, & de susceptis ex ea literis Michaëlem sibi cognominem Societati dedit, quam austeræ vitæ, ac lucrandarum studio animarum in feram mortem decorauit. Sed planè mirum, nec prætermittendum, quod patri consilium detegens, Societatis ineundæ, prædictum id illi ab Ignatio quondam ex eo cognouit, iamque in opus procedere, quod summam vtrique attulit voluptatem; sed Prouinciali in excipiendo iuvene agente cunctantiùs quàm vel ætatis impatientia, vel incitator pietas pateretur, aliò desideria conuertit, & Chartusiam prehensauit, bisque diuersis temporibus tentatam, bis quidem obtinuit, sed semper intercidit aliquid quo disturbata re, Societatem repetiit, in eamque admissus, fidem vaticinij duplicis ab sancto editi integrè probauit. Alter nobis toties iam dictus Ioannes Pasqualius; cuius mater Ignatium domo Barcinone acceperat. Huic sibi iam tum se in socium danti cum in terram sanctam iter capesseret, denuntiauit velle Deum vt vitam in sæculo duceret communem, & quicquid esset illi euenturum aduersi, aut prosperi distinctè admodum, clarèque pertexuit. Nam ducturus es, inquit; virtutis egregiæ fœminam vxorem, & reuera duxit. Multi tibi ex ea nascentur filij. Sed multæ cum iis pariter æruinæ. Quod item contigit, nam eorum primus mutus vnà, & furdus in lucem venit: alter annos iam natus viginti duos, amens effectus est: tertius profligatè viuens, repentina morte patris oculos fœdauit. Filiarum verò cum essent quatuor, vni tantum dari dos potuit. Significauit denique, supremam ætatem in summa tracturum egestate, in eaque diem obiturum, nec aliter obiit, nam ære obrutus alieno, extremum vitæ tantum non mendicans exegit. Sed horum ipsi laborum tristitiam, lætiore vaticinio diluens, confirmauit vir sanctus, cessuros magno eius animæ bono, quorum quidem tam certos sigillatim euentus Ioannes expectabat, vt consolantibus amicis melioris fortunæ fiducia; patientiam aiebat, tantummodo, mihi impetrare, nam sperari non possunt mitiora, nec secus vnquam quicquam eueniet, quam vt præuidit Ignatius, & cum steterit hætenus ex ipsis rebus, vaticiniis eius fides, necesse est eam ad extremum constare.

XXXI.

Præclara specie Ignatius affectum amicum consolatur.

Multus tamen fuit Ignatius in amico fideli suauissimis literis erigendum in viuus egit; postea verò tum alia, tum hac quàm subdo singulari consolatione. Solebat Ioannes ab annis quadraginta, matutinis in templo maiori cantibus adesse, ad subterraneum S. Eulaliæ sepulchrum, situm ad

aræ

aræ principis radices. Ed igitur aliquando statò citiùs cum venisset, in aræ gradibus orabat, moram occupans benè longam, inchoandi de more sacri officij, & cum recenti tunc conflictaretur casu; illum, seque ac sua, Deo & Ignatio commendabat haud pridem ad superos translato, & ô Pater! exclamans aiebat, quàm nimium verè, mihi cuncta hæc præuidisti, & nunc rerum mearum statum certò cuiusmodi sit è cælo vides, qui tantò antè in terra positus, qualis esset futurus adspexeras. Da, si minus afflictò malorum solatium, at patientiam constantem, vt in eam tandem quam pollicitus es beatam salutem desinant. Hæc & similia oranti en tibi velut ex longinquo musicorum sonus paulatim ad aures accidere, eaque concentu admirabili mulcere, tum ex porta sinistri ad aram lateris chorus totus prodire, post hunc mentium beatarum pompa ingens, tum clerus numerosus forma omnes insigni, ac planè cœlesti. Hi templum ingressi, & prope altare hinc atque hinc discreti, venerabili specie ac diuina virum medium exceperè, qui sacris vestibus itola, & chlamyde verendus agmen illud clauderat. Erat antea templum in tenebris, quarta vix post hibernæ noctis dimidium hora: verum vltimi huius ad ingressum, sic repentè totum resplenduit vt ardere lucidissimis facibus videretur. Stetit hic Sacerdos supra monumentum S. Eulaliæ, ac diuinissimam Eucharistiam prona corporis inclinatione veneratus, sumptoque de ministri manu thuribulo, fragrantissimo suffitu aram circum sapius vaporauit: eo ministerio perfunctum præire quasi ad egressum sacer chorus dextram versus altaris portam, vbi Ioannes splendore, symphonia, ritu nouo, hærebat attonitus, & stupens, cum fixo Sacerdos in eum obtutu, & velut admirans quod ab eo non agnosceretur, nutu illum acciuit, atque hic demum apertis oculis esse Ignatium agnouit, surgensque ad eum profiliuit, excepit sanctus vultu maximè hilari accedentem, quæsiuitque familiariter ecquid sui memor? cum illius ipse perpetuò meminisset, mœrorem solatus est, reficitis spebus quas ipsi olim æternæ salutis fecerat: hic rogata Ioannes venia completendi, sanctus adeunti, manu beneprecatus ex oculis vanuit, totusque visi illius apparatus. Ad quæ, O Pater! ah mi Pater Ignati! succlamans Ioannes exiuit aliquos è Sacerdotio, qui cum accurissent, hominem extra se repererunt, & effusissimè lugentem cuius ab iis interrogatus causam, enarrati nunc visi seriem iis omnem exposuit. Cuius vna in posterum quamdiu vixit, & quoties aduersis pressus est vel sola recordatione, magnum sensit doloris leuamen: hoc futurorum oraculo duplici, mitigauit Ignatius duorum repulsam disciplinæ ipsius adiungi petentium, & quæ pergeret affectari. Eam de cætero Barcinone reliquit sui famam, ac desiderium, vt appulsus illuc decimo quinto ab hinc anno affinis ipsius, & adhuc Societatis nouitius P. Antonius Araozius, frequentatus sit aditu plurimorum sexcenta ex eo de Ignatij rebus inquirantium, & referentium vicissim quæ de illo audissent, vel coram ipsimet spectassent. Multos sequi optantes auertit; multorum reiecit pecunias quas ad aperiendam illic Societati do-

muna

num ingerebant, paucis tantum ad eos cohortationibus habitis, regula aliquot Christianè viuendi tradidit, quæ perinde ab iis acceptæ sunt, vt si ex ore Ignatij prodirent, cuius instinctu edebantur. Fuit hic amor Barcinonensium erga Ignatium, & hæc de illo existimatio.

XXXII.
Complutensis
commoratio,
studia literarum,
&
pia opera.

Complutum ad Calendas Augusti peruenit anno 1526. sed scholis ibi ante Litalia ex vsu silentibus, quod supererat temporis, partim excolendæ virtuti propriæ, partim proximis dedit; subsecutis interim sociis, accessit quartus, natione Gallus, Martini Cordubensis Nauarræ proregis honorarius ephebus, Compluti propterea coactus subsistere, quod in transitu proregis, rixa quadam exortâ fauciatus, in nosocomio ex vulneribus curaretur, quo infortunio, fortunatius ei nihil esse potuit. Dum enim medici corpus remediis, Ignatius adhortatione mentem restituit. Vnus erat omnium habitus, subnigra talaris tunica eiusdemque coloris pileus. Ex iis duos Ernandus de Para pro sua caritate apud se habebat; duos Andreas Arcæus. Degebat Ignatius in hospitio pauperum, cui ab Antezana vocabulum, vbi hoc promptius cubiculum nactus est, quod pridem illic vacabat vnum, verum spectris umbrarum, & horribili strepitu infestum, quod rei totius ignarus prima nocte nimium comperit, & quidem si erant Dæmones, vltro iam suas in manus datum, erant pessimè habituri, cum identidem antea testarentur se peius Ignatio odisse neminem. Formidandis ergo territuere simulachris & immani fragore, quibus improuisis, anteuertentibus deliberatam mentis constantiam, totus inhorruit; tum colligens sese, resumptisque animis in genua assurgens, si vobis inquit posse in me aliquid datum est, en adsum paratus, agite placet de me quodcumque Deus probauerit cuiuscumque id manu fieri iusserit; neque in vobis est nocendi meta, vel puncto transgredi, quas ipse vobis præfixerit. Sin autem vobis nocendi facultas nulla est, quod tot vestrum simul, ignaui tot strepitus ad interpellandam vnius homuli quietem? his se Deo integrè committens, dispensaturo Dæmonum feritatem, quicquid essent aufuri, fortiter operiebatur. Sed sefellit successus prima illorum terriculamenta, ex eo, statio vel iis erepta, vel spontè deserta, ne vexando Ignatio, vexarentur illius patientiâ durius, quam ipse truculentiam illorum. Erat hæc itaque Ignatio Compluti statio, victus mendicatio cui cum plura necessariis amici adderent, ea in pauperes tribuebat; ad eos verò ferebat ipsemet quos honestorum pudor natalium, aut morbus à mendicando absterret. Notauit hæc ita factitantem Martinus Sæsius, inter Aspeitiæ primarios opulentus; Complutum enim negotij causâ cum venisset; olim sibi notum, nunc fama celebrem videre Ignatium voluit. Præstolatus ergo è scholâ exiturum, & probè agnouit, & tacitè subsecutus, vidit quandam in casam subeuntem, post paulumque ex ea redeuntem; tunc & ipse ingressus, iacentem ex morbo sceminam inuenit, omnium egenam; hæc de illo rogata, qui ad se adisset studioso, negauit nosse; sed sanctum videri, sibi que ab eo quotidie & stipem necessariam deferri, & piis de Deo sermonibus consolationem adhiberi:

Benè,

Benè, inquit, Sæsius, tu cras redeunti significes velim, sibi aut aliis si pecunia egebit, scire te hominem qui sit non grauatè collaturus. Illa quod mandabatur fecit verum Ignatius obsecuari se videns, ego hæcenus soror, tibi, vt potui succurri, succurret deinceps alia via Deus, cui ego te plurimum comendo. Quibus dictis abscessit; nec illò pedem postea intulit. Prælegebatur in Academia, Sorus in Logicis, in Physicis, Albertus Magnus, sententiarum Magister in Theologia. Vires ingenij ex affectu metitus Ignatius, impatientiam ardoris, in aliorum salutem præproperi, complectebatur ingentibus animis, sed nullo ordine hæc tria, multoque labore, ac tempore dum sequeretur confusè omnia, nihil assequeretur, neque tunc illis discendi primordiis affulsit à Deo lux melior, digerendæ in studia operæ, nec verò tam Complutum vocatus fuerat, vt inde literas referret, quam vt illuc inferret pietatem; vtque post suimet voluntarias diuexationes, exerceatur quoque ab aliis, eorumque insultus alacri patientia superaret. Ex processu siquidem literario parum lato, facillè animus versus est ad procurationem salutis alienæ. Ergo irare in nosocomia; Christianæ doctrinæ tradere rudimenta; de rebus diuinis conferre, & colloqui; versari assidue cum academicis, & familiaribus cum iis qui aut solutiùs agerent, aut frequentarentur à pluribus sociis, vt iis ad mentem reuocatis copiosa esset tractus vnius piscatio, & fauebat huic operi Deus perpetuis morum conuersionibus, iamque propterea apud omnes vir Apostolici Spiritus audiebat. Nec sanè dicendi vis in ore illius nascebatur, sterili potius quam deserto; sed ipso ex cordis penetrati, quod diuino amore æstuabat, quo dum loqueretur, & ipse totus absumi videbatur, & flammæ iacere quibus accenderet audientes. Sic multi de illo referunt, qui & coram dicentem audierant, & vim dicentis mirabilem, in seipsis experti, in aliis item perspexerant. Præter quod illa solidioris veri firmamenta quibus tot horas tantæque in luce percipiendis consumpsert, & quibus Exercitia inædificarat, eo acrimoniæ vigore pertractata, quo sibi ea impresserat, tantos impetus habebant vt eos nullus eluctari valeret auditor. Hinc ille, in publicè notis, & prociectæ conscientie sceleratis, fortiter inuadendis conatus audentior, & certa confidentia. Euangelij veritatem expugnaturam efficacius reas mentes, quam vt possent ei obistere: ac licet initio restarent, terrorèque ac minis abigerent monentem, sed vsu didicerat, cicurari tandem, & recto domitas, manus dare. Sic illi acta res cum nobili clerico, dignitatis in Hispaniæ Ecclesia primariæ: huius erat viuendi ratio, vniuersitati illi tam pestilens, vt sequacem turbam multorum iuuenum in societatem suam; ac scelerum traheret, pessima apud omnes fama, magno apud bonos dolore: edoctus Ignatius rem totam conueniendi hominis à Deo veniam, vt solebat, orando roburque petere ad propugnandam causæ bonitatem; dein meditata ad ferendum patientiam munitus, & validis ad impressionem monitis armatus ad eum adire; & significare per famulos, habere quæ sciri ab eo oporteret. Egrè homini fuit tam obscurus,

K

&

& subito nuntius, & exclusurus erat alloquio Ignatium, nisi, quod viderat sapius mendicantem, suspicatus esset aliquid potius eleemosynæ quàm emendationis rogaturum. Admisit nihilominus vultu prius ad quæcunque forte obiicerentur obfirmato, auctaque animi conturbatione, ac suspicione, cum procul arbitris audiri se peteret, duxit tamen in secretiùs conclaue. Hic verò Ignatius, sibi quidem vili, ac misero ex amicitia tãti viri nihil quicquam arrogare; sed fide erga illum vera, & animo esse tam casto, & integro, vix vt talem fortassis inter sexcentos esset reperturus, maiore quin etiam se illum amore prosequi, quàm se ipse amaret, vt qui animam negligeret suam, hoc est principem sui partem, cuius ipse salutem vehementer optaret. Quod verò Compluti vulgò de se iactata ignoraret, nihil mirum; comitum culpa id fieri, à quibus obsideretur assiduè, & auerteretur ab eius auribus quicquid minus iucundè esset auditurus. Illud autem magnoperè mirum, quod ea interiùs non audiret, quæ cælare illum conscientia non posset. Ad hoc nempe te Deus, aiebat, in hunc mundum misit vt eo, nihilo immoderatus fruerere, quam si post eum nec cælum, superis, nec inferi? éstque tam flocci æternum seruari, aut æternum perire, vt non mereatur inter curas tuas locum? si te hoc ipso quod loquor, moti occupet (auertat quidem Deus, sed neque tibi vel de momento cõstat) quid te quæso æternum futurum sit? quid iis tot bonis quæ Dei optimi beneficio possessa in Dei contumeliam & contemptũ vertis: quid fœdis illis quibus te inquinis voluptatibus? quarum nulla est quam animæ tuæ pretio non emas. Quid iis denique, quod acerbius est, adolescentibus, quos tam multos tecum in ruinam trahis. Horum ab te reddi ratio quæ possit? quò tuam redigis animam infœlicem, alienas dum perdis? Et pergebat aculeos subdere, cum impotens iuuenis, ac fremens, domi tam audenter ab homuncione despiciabili se perstringi; probris illum turpissimè excipere, ac si mutiret ulterius, iussurum fenestra eiici. Quibus tanquam validè delirantis, nihil comotus Ignatius, instat curationi etiam acrius, & in paucis illis quorum adhuc credidit patientem, quiddam illi suggestum diuinitus, quo furentem ad viuum pungens compefcuit: quare secutus quæ cœperat, demum hominem sibi, ac Deo restituit. Hic verò admiratio seruorum, quos exciuerantheri voces inconditæ, ad quiduis insolèis expeditos, cum videre placidè prodeuntem, & omni genere comitatis demissè Ignatium prosequentem. Sed iis multo magis nouum, cum iussi mensam instruere, nam se illi cœnam externo daturum; nec abnuat humanitatem Ignatius quo se illi præberet gratiorem, & inductis de Deo sermonibus faciliùs caperet, vt re ipsa euenit; equum tamen, & famulos, qui præluerent domum redeunti, omninò respuit, & exinde sibi amiciorem illo, & acriorem sui defensorem habuit neminem, ipseque vicissim amauit illum vehementer, quod in eius lucro, plurimos Deo peperisset.

Huic similia in dies contingebant, incredibili Ignatij voluptate, sub cuius etiam disciplina in pauperum domo coaluerat quædam pietatis academia,

demia, haud paulò frequentior numero quàm literaria. Sed hanc diù ferrè Dæmon non potuit, cuius tantum iacturis quantum Ignatij quæstibus accedebat, cumque sparæ ab eo per sceleratos nugæ, de Ignatij veneficiis & incantamentis, pro fabula passim haberentur, nefas commentus est ingeniosius, quo carcere, vinculis, inquisitione multiplici de vita, & moribus iactatum, probitatis fama apud ignaros euerteret, nulliusque iam ad pietatem fidei, & autoritatis efficeret. Damnarat non pridem in Hispania Tribunal sacrum doctrinæ fatores mortiferæ, qui se Illuminatos nuncupabant, cum tenebriones essent hæretici. Serpebat ad hæc in totam Germaniam Lutheri carcinoma: quare ad hoc sacri Quæstiores mille oculos intendebant, ne qua istiusmodi veneni regnum Catholicum liberet contagio. Videbant feruere concursu vicos ad audiendum in Nosocomio Ignatium nec à plebe tantum, se à primariis etiam audiri. Videbant iuuenem ex academia diuersos à pristinis mores, quibusdam eius præceptionibus quæ secessum, & silentium poscerent. Hominem igitur, vix benè grammaticum in vrbe literata tantum posse ad persuadendum, etsi eatenus inde nihil exisset nisi laudabile, suspicionem tamen fecit, prauis consilij, sanctimonix prætexti fuco, & sensim noua dogmata sparsuri; aut errorum saltem ex ignorantia pro veris docendorum. Ad hæc eius, & sociorum in vestibibus modus ab communi diuersis, non satis probabatur. Sacrorum denique ille vsus frequens, multis octauo quoque die adeuntibus sacram mensam, quod perinde tunc fuit vt si nunc quotidie adiretur, nouitatis insimulabatur, damnabaturque ab nonnullis apertè. Nam Alfonso Sanchez ad S. Iusti Canonici idemque doctor, palam aliquando Ignatio, eiusque sociis Eucharistiam negauit, iniecto etiam scrupulo familiaritatis cum Deo nimix; sed mente mox in meliùs versa, eam illicò præbuit, quam dum impertiret, delibutus est tam dulci pietatis sensu, vt ægrè tenuerit lachrymas volueritque Ignatium habere secum ad prandium, & eum obseruauerit tanquam sanctum, præsertim vt audiit de rebus animæ differentem. Acres tandem quorundam conturbationes, cum deliberarent de mutanda vitæ ratione, effectioibus maleficis incantationum attributæ; multo apud nonnullos suspectiorem Ignatium fecerunt. Cuncta porrò hæc simul, sed eundo (vt solet) in peius aucta deferuntur Toletum ad sacros Quæstiores, vt ipsi per sese de remedio viderent: inde illi ad hoc secretò Complutum destinant Alfonso Mechium maioris Ecclesiæ canonicum, vt cum Michaële Caruscio doctore, eodemque Compluti ad S. Iusti canonico probè ritèque cognita referret. Nihil ab eo ommissum in examinandis quàm occultissimè de Ignatij vita domesticis testibus, auditoribus quotidianis de doctrina; comperitque vt erat utrobique sanctus. Redit ergo Toletum Alfonso ne conspecto quidem Ignatio, suis tamen in quemlibet euentum Ioanni Roderico de Figueroa vicibus demandatis. Erat hic Compluti vicarius, & vel esse Alfonso, vel videri volens accuratior, quam primum ad se Ignatium vocare, significare de illo quæsitum subtiliori examine; cessisse omnia in eius com-

mendationem, nihil deprehensum quod argueretur, vnum esse quod minus placeret, nouum formæ vnus, vestium colorem; & figuram quas ipse cum sociis vsurparet, religionis id esse proprium, quales ipse non **essent**, variandas curaret ab infectore; de cætero pergeret, vt ante fecerat animarum saluti viuere; non fuit difficile morem gerere imperanti, ipse cum Arriaga nigro, **Callistus** & Cazares russo induuntur, Ioannes Gallus, suum retinuit, calceos Ignatius assumpsit, quod Vicario displiceret eum pedibus nudis incedere. His ad Christi natalem gestis, cum Nouembris 19. anni 1526. tractari hæc primum cœpisset causa; proximo de hinc anno ad sextum Martij cognitionem Vicarius integravit, ex qua præter prolixam Ignatij laudationem nihil confecit, eumque propterea & magni fecit, & multum amavit, quoad casu valdè inopino, repente in alium est mutatus. Erant duæ inter auditores Ignatij scemina nobiles, mater, & filia, vtraque vidua, sed annis adhuc florentibus filia, formæque conspicua Ludouica Velasques; mater verò Maria de Vado; ambæ pari ardore, magnum aliquid audendi, Deoque gratissimum, versabant inter se consilia peregrinationis perpetuæ, ob eundique omnia per vniuersam Hispaniam Nosocomia, seque illic in omnia charitatis, & mortificationis miracula fingendi, nihil tamen prius exequi visum est quam communicassent cum Ignatio suam mentem: at is grauius obiurgatas manifestis rationibus docuit sceminas præsertim iuniores, quas ægrè sua tueretur domus, passim & publicè vagari, aliud nihil esse quam occasiones querere pereundi: id hosti maligno scilicet propositum esse, eas ab suorum auelleret oculis, vt lapsus, quibus innumeris forent obnoxia, eo prouiores quo occultiores euaderent: non deesse Compluti ægrotos, & nosocomia, vbi non dispari merito, sed absque periculo, possent caritati, & sui victoriæ, si hæc aded cordi erant, se totas dicare, & hoc illis tum quidem persuasit; sed exeunte iam maiore ieiunio, nouæ aliquod pietatis commentum rimantibus, succurrit idem denuò impetus; & clam cunctis, præter intimè amicas, peregrinarum cultu, & pedites, Guadalupam versus ad B. Virginem, & ad sindonem Iansensem mendicando iter arripiunt. Vt illas abesse vulgatum est, multa de iis temere effusa. Sed vbi ab consciscis proditum eas pie peregrinari, non fugere, omnis in caput Ignatij execratio versa est quod non viderentur nobiles scemina, fuisse tam præceps & periculatorum negotium tentaturæ nisi eius, qua erat dicendo vi, allocutionibus permotæ. Indignari ergo in illum plurimi, sed præ omnibus doctor Petrus Ciruelius, penes quem fuerat earum cura, bacchari, & furere, hæud magis illarum discrimine, quam suo dedecore agitatus: queri palam, & vociferari apud omnes, enim verò rem esse minimè ferendam, à mendico, ignaro, literarum rudi, suscipere totam urbem verti, & quantum liberet, tantum ei licere, restare scilicet hoc solum, vt ab sinu parentum filias, à maritis vxores diuelleret, & eas nomine pietatis, vulgi fabulam faceret: inuhibendam esse illam audaciam, quia omnem etiam abrogandam ei facultatem, ex qua non posset aliud expectari præter

præter

præter huiusmodi offensiones, & probra, vt quæ nec scientiæ ductu, qualiscumque mens esset, nec prudentiæ consilio regeretur. Iam studentium causas apud Rectorem Vniuersitatis cum disceptandas nosset Ciruelius & Mattheum Pasqualium Catalanum, Rectorem, amicissimum Ignatio esse, non putauit inde quærendam sententiam, qua acerbissima multandum censebat Ignatium; quare apud vicarium Figueroam suas admodum criminose querelas deposuit, tantumque valuit authoritas hominis, apud Cardinalem Ximenem gratiosi, qui primas illi Theologiæ docendæ partes contulerat in ea recens ab se fundata vniuersitate, vt mox Figueroa duci Ignatium mandarit. Obuium ferunt dum inter lictores ignominiosè in carcerem ducitur, habuisse Franciscum Borgiam ducis Gandiæ filium, annorum septemdecim iuuenem, inter populi salutationes, & urbana officia, numeroso famulitio stipatum, cuiusque hic casus diuinæ prouidentia quidam ludus, futura diu post Ignatio gaudia iam tum meditantis ex eodem Romæ futuro Ignatij & Societatis libente captiuo, eò quidem cumulatione, quo vnus potestatis, demissionis alter longinquiora recordaturus esset initia, non tamen carcere, sua Ignatio vel imminuta authoritas, vel suorum amor: concurrebatur ad videndum illum, audiendumque; nec ab eo visendo pudor, aut loci grauitas principes sceminas arcebat: animum verò gerebat tam lætum ac liberum, vt illuc vltro subisse videretur, ad asserendum re ipsa, quod verbis docuerat, qui Deum possideret, felicitatem vnà vbique possidere ac frui: Captata quin etiam ex occasione materia, de amore in Deum tam sublimia loquebatur, vt mentis potius ob impotentiam inclusum diceres quàm reum, nihil esse dulcius quàm pati propter Deum; eius amore nihil esse iucundius, & hunc eius amorem nusquam esse quam ferendis pro eo aduersis maiorem. Fuit in iis qui eum adibant Georgius Nauerus Scripturæ Compluti interpretis primarius, sapientiæ nomine pietatisque clarus, hunc ab ore Ignatij suspensum penitus cum docendi hora incautum præterisset, mox in auditorium festinans, operientibus in eius atrio discipulis; *vidi*, inquit stupens. *Paulum in vinculis*, quod nec maius dicere potuit, nec minus dicendum putauit. Interea rerum pergebat Figueroa multiplici examine de causa cognoscere, nec deerant accusatores calumniis, nec querimoniis perperam affecti sed aduersus insontem proferri nihil potuit, quod vel vmbra præferret probabilitatis, contra verò tam multis eius innocentia testibus claruit, vt ad probandam eius sanctitatem, non ad crimen damnandum instituta lis videretur. Doctrinam eius sanam; probi exempli vitam, labores Apostolicis suppare, ante omnia priuatim, ac publicè inculcasse Deum præ rebus omnibus amandum; iuuandos egenos, adeunda nosocomia & carcerem, ærumnas æquo animo perferendas, redimendos voluntariis pœnis annos perperam exactos, conscientiam ad examen bis quotidie vocandam, cuius formulam tradebat, laudare ad diuinissimum epulum octauo quoque die accedentes; eius denique verborum esse pondus tantum, vt in mundi contemptum &

K 3

solitudinis

solitudinis amorem audientes validè incitaret. Dum autem causa instruitur, multa Ignatio, multis magnaque officia deferuntur à multis, seu fauorè optaret, seu defensionem, in iis Ducis Machedæ mater Teresa Henriques, & Leonora, Mascarenia Imperatricis honoraria, post verò Principis Philippi II. moderatrix, quæ Vallisoleti ante biennium, Ignatij de Deo sermonibus captæ, tanquam sanctum miratæ suspexerant; sed erat vir Dei tam procul à captanda per amicitias liberatione, vt ne tuendæ quidem causæ Procuratorem admiserit. Dei enim causam censebat Deo committi debere; nec posse nisi per calumniam damnari; quod si contingeret, id verò sibi fœlicitati summæ fore; imo vnus è sociis Calistus, cum tunc Segouia audito carcere venisset, seque cum illo in eum sponte coniecisset, hominem statim ad Vicarium remisit, vt eum quamlibet in partem, versaret, eoque indice ac teste pro arbitrio vteretur. Hæc dum ita feruent adsunt peregrinæ tres in patriam reduces, post, quadragesimum alterum ab discessu diem, statimque iuridicè rogatæ, cumulatè Ignatium à culpa vindicarunt, purganda suspicio restabat, arrepti suasu Ignatij, non priuato suo, itineris, sed ante Vicarius officij credidit consolationem aliquam sancto adhibere, quam tamen instar lapidosi panis, iniqua seueritate asperauit. Igitur carcerem ingressus, cum ex eo quæsisset, num illis fœminis peregrinationis author extitisset, negallètque is tranquillè & candidè se fuisse, manu humerum tangens & subridens æquo animo, ait, hæc sola carceris tui causa est, melius tamen & ipsi tibi, & meo iudicio, consultum à te foret, si sermo tuus minus haberet nouitatis: quam vocem Ignatius, conuersionis animarum, insimulantem nouitatis, & ab eo profectam quem officij ratio ad eas inuandas mouere debuerat, vultu excipiens ad grauitatem modestè composito. Mihi verò, inquit, nunquam venit in mentem, notandum nouitatis, Christianos inter, de Christo loqui; quo breui plenòque responso ita hominem confudit, vt non absque rubore recederet. Duodecimo ab hinc die, tot enim fluxere in perficiendis causæ huius actis, Calendis Iunij 1527. Ignatius sistitur ad audiendam sententiam, qua doctrinæ, vitæque inculpatæ pronuntiabatur, at huic subinfert, se iustas ob causas præcipere, vt omisso talari habitu, ipse cum sociis; cultum studiosis communem assumeret: cogendis præterea, cœtibus & concionibus, imò & priuatis hortationibus tamdiu abstineret, dum qui supererant, tres annos in Theologia posuisset, & hæc sibi sub anathemate, & exilio intelligeret imperata. Vicarij iussa, haud secus ac Dei excepit Ignatius, de veste subdidit, omissurum non ægrè; scholasticorum tamen emendo vestitipi, quotidiana stipe victitanti nihil suppetere.

XXXIV.

Ignatij honorem calumniantis morte vindicatur.

Quamobrem Vicarius Luzenæ honestissimo Compluti, notæque in pauperes misericordiæ illum commendauit. Is cum Ignatio mendicans, in turbam nobilium incidit propius ædes Lopij Mendozæ, tum pila ludentium, tum spectantium ludentes: rogat ex iis Luzena aliquid eleemosynæ. Lopius pridem Ignatij monitis de corrigenda morum licentia offensus; non pudet

pude (inquit Luzenam alloquens) clarum virum, mendicum agere, idque in huius nequissimi gratiam, & flagitiosi hypocritæ, velim viuus ardere nisi sit hic planè rogo dignus. Respuere quidem omnium aures qui aderant sceleratam criminationem, oppidique torius indignatione damnata est; sed quod magis horrendum à Deo signata, & in miseri rationes relata sponso. Paucis enim post horis Complutum peruenit de Philippo secundo feliciter in lucem edito, sequuntur mox gratulationum, & lætitiæ apparatus, priuati, & publici. Lopius vt erat nobilis ex edito sui palatij cum seruo, & ephobo pro virili sua in explodendis bombardis totus erat; cum scintilla iræ flatu diuinæ perlata in aceruum nitrati pulueris rapta, ex eo ingenti flamma Lopium inuoluit penitensque incendit, is rabiosè vociferans præcipitavit in aquam descendere, quam mox vt attingit, animam efflauit. Sic pœnam sequacem paucis horis anteuertit crimen, viditque Ignatius illud Augustini *Magnum spectaculum, Deum pro se armatum.* In quo duplex elucet Dei consilium, & tuentis serui sui honorem aduersus Lopij atrox conuitium, & asserentis eius famam à dura Vicarij afflictatione, qui tanquam reum damnarat silentio, quem ex doctrina, & moribus pronuntiauerat absolutum.

Sic iussus de Deo tacere Ignatius, & quod consequens erat. nouos illi clientes tum quærere vetitus, tum excolere quæsitos, nihil vidit fore consultit quam si proficisceretur Salmanticam, quod suadebat Alfonso Fonseca, Toletanus Archiepiscopus vt studiis finem dum illic imponit, obstante nemine feruori suo indulgeret. At ne illic quidem passus est Deus hære diutiùs, quin vrgere potius videbatur, eius ex Hispania egressum, vt illo studendi proposito quod tenaci semper animo seruauit, Parisios denique traheretur, vbi illi Xauerios & Fabros, & Rodericios parabat, aliòsque, cœtus quem meditabatur primarios lapides. Nec verò aliò spectasse res docuit paucos illos menses Complutensis moræ, etsi tunc secus videretur; eam enim illic opinionem sui, & desiderium fecit, vt propterea illum in Galliam, atque Italiam, ad Societatem eiusdem vitæ conuenerit Salmero. Bobadilla, Olaius, Natalis, Equia, Ledesma, Miona, & alij sanctitate, & literis insignes, de quibus erit dicendi locus. Siue autem illum Complutenses actus à tergo premerent, seu conditio temporum, sancta quoque suspecta faceret, si vel minimum olerent nouitatis, vix dies Salmanticæ quindecim labori solito incubuerat, pari semper conuersionum fructu; cum defertur ad Dominicanos, ij pro sua in fide vigilantia, scire liquidò volunt cuius doctrinæ, ac vitæ sit, & facile obtinent, ex illo enim S. Stephani cœnobio vnum sibi eorum à confessionibus habebat. Is Dominico quodam Ignatium inuitat ad prandium monétque adesset bene comparatus ad interrogata quibus illum quidam ex fratribus tentare decreuerant. Venit Ignatius, prandiòque expleto in sacellum deducitur, vbi Vicarius opera illius in pertrahendis ad salutem quamplurimis vrbantissimè collaudata dicendique ad populum ardore, quæsiuit ex eo quantum literis dedisset temporis,

XXXV.

Salmantica profectus obnoxatur & carcere clauditur.

poris, quid inde scientiæ hausisset; ille se nec diu in studiis versatum, nec profiteri admodum quicquam scire; nec diu subiecit Vicarius, studiis excultus, nec quicquam sciens? concionari tamen, expers Theologicæ doctrinæ? concionari, absit voluerim, respondit Ignatius, sed familiaribus alloquii de Deo, vnam morum emendationem, & sanctimoniam suadere, rogatus de Deo quænam illa essent de quibus ageret? de virtutibus ait, & vitiis. Sunt ista, subdit Vicarius, Theologiæ reconditoris. Hanc tu studendo non es assecutus, nam hoc tu te ipse modo professus es, ergo infusam, tibi diuinitus oportet. Scire ex te velim num ita sit? visum Ignatio non satis consequens quod opponebatur; & ille subtilem virtutum, vitiiorumque anatomen interpretabatur Theologis vsitatissimam, Ignatius vsus & opera, quæ vel saluti officerent, vel prodesse. Responso itaque superfedit, ex quo Vicarius, tanquam deprehensum; & audes, inquit, tam ambiguus temporibus, & sementi errorum obnoxius, publicè de iis verba facere quæ nescis? & durius accipis, quod quæ doces iuberis ei exponere, qui possit in iis si quid à te erretur iudicare? Vt quid ea premeres si sana? si secus ut quid ea docere? ad hæc quid sibi vult socij vestitus hic insolens? Erat is Calistus qui paulò ante Compluto aduenerat, & peregrinorum baculum, galerum grandem, & sagum gestabat breuiorem, corporique procerò maximè ineptum, pro se ille satisfaciens, quod superfuerat vestium, ait se mendico egentiori se dedisse: cui velut expedito mendacio arridens Vicarius, quando, inquit, Ignatius sua tantopete cælaret, scire se qua via, ex eo illa exprimeret; his in cellam conclusum cœnobij, triduana illic ad ianuam custodia tenuit, dum causa legitime tractatur. Per id temporis multi ex religiosi ad eum adire, quidam inspecturi, alij audituri, ipse cum vtrisque, de rebus diuinis vt solenne habebat tranquillo animo agere, eoque sublimiùs, quo erat eorum capacior, & intelligentior auditor; quare factum ex eo vt conuentus diuideretur in varia, alijs sanctum vocantibus; vt cui tanta cœlestium cognitio, nisi ex eorum altissima contemplatione, non potuisset obringere; nec adimendam ei loquendi libertatem, in quo Deus sine dubio loqueretur aliis è contrario, qualiscumque is esset, docendi munus absque periculo, illiterato committi non posse, examinari saltem oportere, quid sciret, ac traderet; & num quid fallacis erroris tegeter exterior sanctitas in lucem extrahi. Elapso triduo adest scriba educatūque Ignatium cum Calisto, secreto carcere includit puniendos potius quam illic asseruandos, adeo erat deformis, & horridus, omnique ex parte incommodus, & quasi leuius hoc foret, vtriusque pes alter, catenæ inditur, quæ palmos tantum duodecim sic illos diiungeret, vt mouere se alter non posset vterius, nisi secum alterum trahe- ret. Scripta præter hæc viri sancti aſſetica (nam alia non erant) inuaduntur, vtriusque illorum quilibet vocatur ad cálculos: vincit illa in cauea erat ram alacer, liberque Ignatius, vt noctem primam canendis quos suppeditabat memoria Psalmis; hymnisque cum socio iucundè absumeret, visitur

ab

ab amicis postridie, qui ne humum quidem nisi cœnosam pro lecto & fedili dum vident, nulla ipsius dehortatione vetari potuerunt, quin mitius aliquid ei prospicerent, etsi hoc minus ab iis amari se diceret, quò plus sibi de suis deliciis decerperent, nam si probè nossent quàm beatum sit pati, futurum vt se dignum inuidia non miseratione iudicarent. Diebus inde iam quatuor, iudicio sistitur quatuor Examinatorum, erant hi Isidorus, Parauigna, & Frias Doctores; quartus, Frias item nomine, baccalaureus idemque Vicarius, horum quisque certatim quæstionibus variis, eum lacerare de sanctissima Triade, corporato Verbo, Eucharistiæ Sacramento, etiam de iure canonico; quibus Ignatius, præfatus se doctum non esse, ea tamen doctrinæ soliditate satisfecit, verbisque ad explicandum tam propriis, vt mirari satis ad responsa non possent. Post hæc audire dicentem voluerunt, in primum Decalogi præceptum, vt erat solitus ad populum dicere, quod fuit ignem quo interius flagrabat ventilare, ad proferendam ex eo flammam, nam de amando Deo, præferendoque rebus vniuersis, loqui nisi ardentè non poterat, totusque perinde incendebatur, vt si Dei amandi potius, in seipso typum exprimeret, quàm exponeret documenta. Interrogatus ad vltimum, vnde suis quibusdam scriptis, venialem inter, ac lethalem culpam discrimen accerferet, quod vel doctissimi, difficilè admodum auderent. Si rectè, inquit, assignatum censeris, nihil potest in contrarium obijci; sin minus, vos ipsi pro vestra sapientia emendate. Hæc dum pertractantur, viri sancti candor & innocentia subito casu mirificè claruit. Socij eius duo tenebantur communi reorum carcere, vltro enim illos iudici indicarat, vt expiscaretur ex iis quicquid vellet: contigit autem nocte quadam, vincetos omnes effracto carcere fugere, demptis Ignatij duobus sociis, ne limen quidem prætergressis; quò nec ipsi sibi, nec Ignatio timerent, & essent ab eo edocti perpeſſiones Christi causa, esse in maximis Dei beneficiis collocandas. Sic opinionem de Magistri innocentia conceptam, auxit discipulorum virtus, & ij quidem iam non vinculis tenendi, quia tamen donec absolueretur causa, asseruandi, in domum vicinam translati sunt; sua vt ante in catena relictus Ignatius, maiore in dies cœcursu, primariorum quoque adibatur; adibant enim loquentem auditoris spectaturique, beato similiorem quàm vincto. Adfuit Franciscus de Mendoza, Burgenſis deinceps Episcopus, postea Cardinalis; & Vicarius Frias, inter quatuor Examinatores acerrimus. Hic Ignatium tuens, tam indignè catenæ affixum, miserentis voces tenere non potuit, ad quem Ignatius, ore vt cum in Deum assurgeret, incenso, tibi etiam idem retulero quod paulò ante matronæ nobili, quæ meam hanc, vt ego sentio felicitatem summam, velut summam lamentabatur miseriam: si Deum ex præcordiis amares, scires tantum inesse, in patiando pro Deo gaudiorum, vt quicquid est in mundo voluptatum nullam habeat cum iis comparationem; de me quidem (quantuliscumque sum) affirmo, nullas Salamanticæ tot esse catenas, & compe-

L

des,

des, quin eius amore expectant multo plures, pro quo hanc vnam gero quam putas etiam grauiorem.

Parisiensem adit & in uersitatem, unde quotannis in Belgium ad eleemosynas excurrit.

Dies aderat vigesimus tertius ex quo Ignatium catena, & carcer mace-
rabant, accitur ab Iudicibus, tandem cum sociis, restituitur in pristinam li-
bertatem agendi docendique, dumtaxat quamdiu non esset Theologus ab-
stineret à culpis lethalibus, & venialibus discernendis, haud quidem in pœ-
nam vllius erroris. Verum quod ea res ita sit lubrica, vt etiam docti de ea
timide decernant. Putarunt Iudices, & in iis Frias ciuilitatis officio se perfun-
ctos quo dignum censebant Ignatium, & profecuti sunt singulari beneuo-
lencia recedentem; sed hinc longè diuersa confecit Ignatius, vt qui prof-
pectu longiore animaduerneret hac, quam vocabant, libertate, sibi silen-
tium imponi, ab se enim peccatum impugnari, vt impugnabatur vicissim à
peccato tot accusationum & hostium authore, iam si perpetrata in Deum
scelera damnaret, pronum fore, ansam captantibus, dicere definitam ab eo
peccati grauitatem, & infracta iudicum præscripta. Quare tribus à carcere
lapsis hebdomadis, per amicorum retinentium officia, & preces, modeste
reiectas Parisios contendit, eoque mense Februario anni 1528. peruenit.
Illic aliquot Hispanorum contubernio, adiungit sese, conducto ex eleemo-
synis inter eos loco, quas Barcinone acceperat, ne iis corrogandis studia
turbarentur, quæ nimium expertus senserat esse ordinatius regenda, & ab
humanitate retexenda. Verum consumpro perfidia socij, aureorum vigin-
ti quinque deposito, compulsus est rectum in S. Iacobi, Hospitali domo,
panem verò quærere ostiatim: distabat plurimum ea domus à montis acuti
collegio in quo humaniores discebat literas; & clausæ ante noctem fores
nisi clara iam die non patebant; vnde truncas solum, & mutilas præle-
ctiones referre cogebatur; nec vlla valuit amicorum diligentia obtinere vt
professorum cuiquam inferuaret, hero pariter, & Magistro cui vice Christi,
sodalibus tanquam Apostolis operam nauaret. Necessitate igitur consiliaria
& religioso amico suggerente, per vacationes autumnales in Belgium ex-
currens, à mercatoribus Hispanis corrogabat, quod in sumptus anni se-
quentis sufficeret; & protendebatur excursio interdum in Angliam, quæ Ca-
tholica tunc erat. Sed displicuit ea res Ioanni Maderæ qui erat Ignatij po-
pularis, & Loiolæis dedecori credidit, quasi opibus essent adeo accisis,
vt non possent; vel tam sordidè parci, vt nolent consanguineo adesse.
Quare aliquando Ignatio religionem iniicere vehementer satagit manifesta
in suos iniuriæ, quorum ita famam detereret, cuius ipse Dominus non
esset: atque in hoc Ioannes hærebat tam pertinax vt ab eo errore nullis
potuerit Ignatij rationibus abduci. Quæstionem ergo præcipuis aliquot
Sorbonæ doctoribus examinandam scripto dedit, possentne vir nobilis, ab-
dicato ob Christi amorem sæculo, absque suorum, dedecore passim elee-
mosynas quærere? quorum vnum, & consentiens responsum nullam scilicet
in eo suspicionem culpæ esse, Ioanni exhibuit, haud quidem tam sui
defensor quam voluntariæ paupertatis quæ nobilitate Christi amore, &
exemplo,

exemplo, ne regias quidem obscuret familias, ex quo tamen quis esset,
mercatoribus, certo innotuit, curabant literis per argentarios annuas illi
eleemosynas numerari, quibus non modo ali possent, verum & socios Fa-
brum, Bobadillam, & alios liberaliter subleuare.

Verum ea quam dixi causa in Belgio diuersanti euenit, quod in eo san-
ctis adscribendo, iurati testes, indubitata fidei tradiderunt, nempe Igna-
tium tanto ante, à Deo edoctum se fore Societatis patrem. Negotiabatur
Antuerpiæ iuuenis patria Metinnensis Petrus Quadratus, huic dum ma-
num ad stipem porrigit quam sane ex eo accipiebat, liberalem, prospexit
diuinitus quanto largiorem esset quondam ex eo accepturus defixisque in
eum oculis. Erit, ait, cum tu Domine mi, tam benigne nunc in me be-
neficus, tua in patria, religiosæ familiæ Collegium fundabis, quàm per
me nihili hominem, editurus est in lucem Deus. Fecit oraculi nouitas; mo-
dusque tam certo asserendi, & partum iam, auctumque deinceps apud om-
nes sanctitatis nomen, vt mercatoris animo, nunquam ea verba excide-
rint; & Francisca Mansonia eius vxor, primis Societatis primordiis, in
quemcumque nostrorum incidisset, consueuerat hoc idem memorare:
fidem vaticinio euentus fecit, fundatumque Metinnæ à Quadrato Colle-
gium, prædictam cum Societatis ortu foundationem eius confirmauit. Di-
gnum quoque literis quod ei accidit, cum Ludouico Viues homine corda-
to, magnaque eruditionis: Is cum Brugis Ignatium ad mensam, siue vt pau-
perem, seu alio titulo habere voluisset, agentem audiens de rebus diuinis,
tam sublîmi stylo, tantaque peritia recondita pietatis, hæsit attonitus, ac
post eius discessum, iis qui aderant, hic inquit, planè est vir sanctus, & re-
ligiosum ordinem quandoque fundaturus, adeò in illo iam tum eminebant
ingentis animi ad Dei gloriam opes eximia, vt quæ esset olim patraturus
vel humano possent iudicio conici.

Neque verò (quod dictum sapius) id eum latuit, ex quo factum vt cu-
ras adiiceret nouo delectui hominum habendo quorum par esset animi
suppellex magnis rebus quas designauerat in Dei gloriam gerendis. Nouo,
inquam, delectui, nam illi quatuor quos ante legerat, instar fuere sterilium
seminum quorum herbescens viriditas spem fallit agricolæ, cum æquis se
passibus vidissent non posse gigantem affectari, & quocumque pedem
intulissent, inde continuo delatores, calumnias, carceres, carenas enasci.
Præter emendicandi victus penuriam miseram, boni licet viri, vitæ sibi hoc
genus putarunt fore non tolerabile, nec ei profecto pares esse alij pote-
rant nisi homines excoctæ & Heroicæ virtutis. Quamuis, ei primus eorum
feruor patienter se accommodasset; in eo autem Ignatius velut in delitiis
nataret. Quare alius alio paulò feliciter, sed in diuersa omnes abierunt. Cal-
listus peregrinatus in terram sanctam, velut tacto; cælo, humi reuolutus
mercaturam fecit, & luci avidus Indiam petiti; quique Ignatio, constanter
adhærens, Xauerius alter esse potuerat, deserto illo tenuis mercatoris, &
vitam, & mortem obiit. Infulis inhians Arriaga in Americam nauigauit,
cumque

XXXVII.

XXXVIII.

Primorum Ignatij Socio- rum leuitas, & exitus in- falix.

cumque iam sibi ut ille alius de vita iucunde fruenda plauderet, ei succisa est, veneno incaute epoto periit. Iacobus Carezes Segouiae suorum illecebris haesit implicatus, & quasi fascino totus in alium versus est, viliisque saculo, cuius ipsi amore Deus viluerat, pro exploratore captus, vinculisque in Anglia: deinde in Gallia & in Caroli quinti castris; bis quidem aegre laqueum euasit: semel vero tam diris cruciatibus distortus, ut vitam exinde miserrimam traxerit. Ioannes demum natione Gallus iunior ceteris; tamen prudentior, religiosum habitum induit, & deserta propositi forma, Deum nequaquam deseruit. His primis a ministerio magni operis auersis, ne secundi quidem commodiorem exitum nacti sunt. Horum vnus Ioannes de Castro Toletanus, praestantis ingenij doctor Sorbonicus; alter adhuc studiis incumbens, cognomento *Deraja*. Tertius de Amadoriis iuuenis Cantaber. Sacrarum meditationum exercitiis ab Ignatio exculsi, tulere mox fructus consuetos mutationis insuetae: nam venditis omnibus, distractoque in pauperes pretio, in Nosocomium S. Iacobi concedere, inter pauperes agere, precatione assidua, praclaris dignas principiis cogitationes concipere. Verum haec vulgaribus oculis, quam erant per se eximia, tam insigniter stulta credita sunt. Nobiles iuuenes, ac diuites (quales duo primi) foeda familiae nobilis, & patriae macula, velut dementatos, aut terrae filios, mendicare, idque Parisiis? circumstare itaque certatim socij, rogare, increpare, aduertere, ad mentem reuocare. Sed agebant animis altius diuinæ gratiae femina, quam ut possent verbis eorum praefocari, qui tantò insipientiam prodebant suam, quantum autumabant sapientius se loqui. Responione hac denique hos ab se amouent: se quoque diuina iisdem oculis olim contuitos, quibus stulta videri assolent; nunc Dei, & Ignatij gratia vnxisse collyrio, quo ipsi dum rentur se valde oculatos, plurimum egerent; irent ad illum tantummodo; redituros quamprimum, sibi que accessuros; sibi salutem ne vellent impedimento esse, si tantum pigeret imitari. Desperata ergo persuasione, ad vim confugitur, manu armata è Nosocomio, suam quisque in domum retrahuntur, induuntur decenti, & urbano cultu; sursum, deorsum toties agitantur, ut foris pacti sint fore se aliis similes, donec Hispaniam post studia expleta repetèrent, domi interea pro arbitrio victuros. Sic isti quoque abortiuui, non tamen penitus exciderunt, Castro enim haud diu post conctorator, suismet non ferens adhortationes, quibus defectiois à Deo maculam aliis exprobrabat, Valentiae Chartusianus effectus est, de quo sunt quæ libro proximo dicantur. Profectus in Palestinam Peralta, incidit in cognatum & praecipuis in Italia militum duccem, à quo Romam perductus à Pontifice habuit suscepti itineris condonationem, vnde in Hispaniam rediit. Quid factum sit Cantabro, non est memoriae traditum.

XXXIX.

Singularis
erga in se de-
lem socium
varium.

At ecce hinc tibi, solennis in caput Ignatij tempestas, & veteres de illius magia & cantionibus naenae, quibus homines dementaret. Ibant haec per indignantium sermones, duorum praesertim magni nominis doctorum;

Petri

Petri Ortizij, & Iacobi Gouæ, quorum ille duobus Hispanis; hic Amadorio discipulo studebat. Tam multorum querelis ventilata, Inquisitorem latere non poterat. Erat is Matthæus Orius ex S. Dominici Ordine, qui ratus de incantamentis, homines ab sese tam sapienter mouentibus, quod res erat, videre Ignatium oprauit, sed tunc Parisiis aberat; qui enim (ut pridem narratum est) apud se depositam illius pecuniam, sodalis decoxerat, in Hispaniam rediens aegrotauit Rothomagi; vnde ope omni destitutus, eius quem prodiderat charitatem, infelicitatis suae admonuit. Dedit hic nuncius charitati alas Ignatio, ad reponendam celeri beneficentia fraudulento sodali infidelitatem: proficiscitur ad illum quantocyus, utque miserum iuuare incipiat nondum praesens, Deo laborem itineris longinqui, pedestris, ieiunii; nudis pedibus decurrendi, Deo dicat, exquisito tamen sub discessum, in templo S. Dominici, eius nutu, ne quis consilio error obreperet. Ac sensit quidem initio, naturæ quoddam frigus, auersantis abstinentiam cuiusuis alimenti cum labore itineris iungendam, donec vsque Argentulium venit, nonnum emensus milliare; hic secum iurgando, pugnando, vi viam vrgendo, in collem enititur integrato etiam feueri ieiunij proposito, quoad vel toto corpore rependo attingisset Rothomagum, cum repente interius, tam pleno se flumine inundari, caelestium aduertit voluptatum, tanto membra vigore refici, ut conficiendis eo die quæ supererant nulliaribus tribus & triginta, vento ferri per aëra, non nudis incedere pedibus videretur. Tam nullo famis tædij, fatigationis, sui que aded; Dei vero sensu tam perpetuo ac tanto, ut cogere inter dum subsistere, & magnis vocibus, pectus sancto ardore vaporatum laxare. Prius nox illum domo pauperum excepit, idemque cum mendicolectus; altera sub dio paleæ cumulus. Rothomagi tertia iacenti sodali reddidit, quem beneuolè complexus, & inuit necessariis incredibili beneuolentia, & commoditate nauigandi, datis etiam illi ad amicos commendatitiis. Has enim sancti vindictas nobiles exigunt offensionum acceptarum: his inflicta damna, & iniurias rependunt. Interuebat aegrotto illi suo Rothomagi, cum ex amicorum literis cognoscit quaeri se ab Inquisitore Parisiis; quare reditu, festinato prius illi reuersus se sistere voluit, quam suum hospitium adiret, id modo ex eo enixe petens, ut interrogatis quaecumque libuisset, expeditum se vellet ad Remigalia, ut posset tempori cursum Philosophiæ inire. Moras illi non fecit hæc causa, paucis sacer Quæsitore illum ab se dimisit, innocentiae illius abundè conficius. Quare Ioani Pennæ Philosopho in S. Barbaræ Collegio dare operam instituit.

Hic vero solito acrius extimulare illum Deus ad molitionem strenuam operis, ob quam, frustra toties alibi tentatam, illuc denique ipsum perduxerat. Priuatim igitur cum scholæ sociis de Deo colloqui; ad Deum sensim pellicere, signare animo, & lucrifacere, quos sibi Deus vitæ imitatores, & operæ comites, tum destinauerat, tum vero pollicitus fuerat. Nec multum interfuit temporis, cum dimissis scholis, cepit etiam Magistrorum

L 3 nedum

XL.

Fructus ab
eo Parisiis
inter Academi-
cos editi.
Pana illi pro-
pter hoc in-
sentia, sed
Deo fauente,
honorificè de-
clinata.

nedum discipulorum circulis ambiti, ad nouæ de cælo effata Philosophi æ audienda, cuius ipse interpretes haud paulò melior, quàm terrenæ, Academi- ci Professores. Imo vt erant quæ consequerentur ex æterna Euangelij do-ctrina, quam ex Aristotelis sterili, momenti longè alterius, & depromeban- tur ea vi dicentis, vt in auditorem altè descenderent, breui euenit vt plu- ris ipsius quàm Pennæ consilia fierent, qui discipulos malebat Philosophos quàm sanctos. Atque inde àlius contra illum decumanus turbo, sed mox Deo placante compositus. Exercebantur feriatis diebus, Ad S. Barbaræ, dis- putando scholastici; at ex quo sacrorum frequentationem inter illos Igna- tius intulit, concursus ad templum ex schola; ad Deum à magistro defluxit. Ictus ea solitudine magister, postquam id semel, & iterum frustra cum Igna- tio questus est; non iam remedium, sed vindictam à Gouea poscere, tunc eius Collegij Rectore: mos erat in aula Collegij, perturbatores studiorum publicâ pœnâ castigare, vocabantur ad æris sonum professores, virgis, ad plagas, flagrisque instructi; discipuli ad spectaculi exemplum. Supplicio vt non magnus dolor, sic grauis infamia inerat; & probro ducebatur, cum eo agere qui foret semel ea nota multatus, inuri tamen Penna Ignatio vo- luit, non tam eius emendandi causa, quàm dedecorandæ illius consuetu- dinis, vt vitaretur ab aliis. Nec abnuuit petitioni Rector, vt qui etiam ip- se ob Amadorium vehementer aduersabatur Ignatio: condici tamen ad eò secretò de re non potuit, quin per aliquot sibi fidos moneretur, abstineret Collegij aditu; illic pœnam ipsi publicam parari. Perculit hominem indig- nâ infamiæ nunciis, & ignominiam probrosi supplicij primùm exhorruit, sed mox, acerbè se increpans, ac velut iumentum refractarium conuictis fodicans, atque, ait, asine! pigrum pecus illuc te adigam; nec, vt toto tu collo pugnes, capistrum abrumpes, iturus certò es, aut à me raptandus. In hac sui obiurgatione Collegium subit, clauduntur eius fores, stat in omnem euentum tranquillus Ignatius: verùm ex hoc eius liberali promptoque ani- mo Deus, præter suimet victoriam, nihil habuit ratum, multamque, maiori aliis detrimento futuram, quam ipsi, ab eo depulit. Post detectos enim cacodæmonis cuniculos in eam tacitè incumbentis ad subruendos hac ignominia in iuuenem animis Ignatij labores, diuersam illi ab desiderio abiiciendi sui cum quo Collegium intrarat, subiecit mentem; salutis videli- cet alienæ, cuius erat ad Dei gloriam minister. Correctori ergo in aulam vocanti ad instructum, aiebat, ipsi apparatus, Respondit iturum non gra- uatè, priùs tamen Rectori se sisteret: illic ore & animo affectus, vt solent qui non propriis sed Dei rationibus metuunt; dixit, longe se aliis casibus, catenis, & carceri assuesse, nec esse tam fracto animo vt leuem multam vitare voluerit, in quam vltro induerat sese, cum eius præmonitus nihilo fecius in auditorium venerat. Se item aliàs, neque vno loco, actum scele- ris eiusdem reum, hoc est iuandarum ad æternam salutem animarum, nul- quam tamen verbum in defensionem, aut sibi excidisse, aut patrono com- missum; tanti enim ministerij dignitati & pati, & si vsus est immori futu- rum

rum. putasse non meriti solum ad mercedem ingentis, verùm etiam ad ho- norem. Sed quando non sua, nunc sed boni res publici, salusque multorum ageretur, eius se iudicio, æquitateque permittere, foret ne satis Christianum, pro refractario punire hominem quærendis Christo animis insudantem (nam quid sibi posset aliud opponi?) & vtrum fas esset illum pœnæ igno- minia publicè notare, vt arcerentur ab illius colloquio, quos illi destinabat Deus ad meliora reducendos. His quidem ille, aut per illum Deus Recto- ris animum conuenit, qui iam cæcum suum aduertens impetum, oculis prius quàm voce respondit; & prehensum manu Ignatium in aulam induxit ex- pectatione, & discipulis refertam; tum multis ei cum lachrymis in genua procidens, iniuriæ veniam rogauit; quam ipsi, pariter, & Deo, vel annuis- set fieri, vel non vetuisset. Est verò hic idem Iacobus Gouea qui Societate nondum stabilita Ioanni Tertio Lusitanæ Regi auctor fuit, vt in conuersio- nem Indiarum Ignatij socios adhiberet. Ex quo illa deinceps animarum messis vberissima, cuius fecit sementem Xauerius, Indorum Apostolus, & qui Xauerij generosas ærunnas, non minus animosè, quàm vestigia triue- runt, haudquaquam profecto Xauerium expugnasset Ignatij sanctitas, si dedecorata iniquo supplicio, ne sperare quidem in S. Barbaræ illius contu- bernium valuisset, nedum agere cum illo familiariter, auersaturo videli- cet fastidio nobili, consuetudinem hominis ea infamia notati. Sic auctori- tatem Ignatij quibus illam perditum ibant ipsius aduersarij, iisdem artibus diuina bonitas stabiluit. Nam Gouea sensus talis viri ac tanti, tam humi- libus publicè officiis testatus, consciiuit Ignatio affectationem, plurimorum, sed omnium admirationem. Ipse proximæ auctor tempestatis, illius magi- ster, non modo in gratiam cum illo rediit, sed amauit etiam illum vehe- menter, habuitque semper tanquam virum Dei, nec dissimilis fuit apud primos Vniuersitatis præceptores Moscosum, & Vallium illius existimatio. Præ cæteris tamen Martialis quidam Theologiæ Professor, intima illi ne- cessitudine adhæsit, & de magnis diuinorum arcanis ab eo institui solitus, facile animum induxit, hæc illum cælesti magisterio dedidisse, quæ nulla in terris pulpita senarent: atque eo processit, vt ei prius doctoris Theolo- gi tradenda insignia deferret, quàm cursum artium peregisset, quod quidem Ignatius nec sustinuit audire; sed hinc non ægrè colligitur: illud cuiusmo- di iudicium fuerit Vicarij Complutensis, quo tamdiu Ignatium silentio dam- nauit, quamdiu Theologus non esset.

Dum hæc Ignatio adspirant auræ, haud quaquam eius ardor septis Col- legij se tenere, ac licet æquè vt in Hispania non palam, quod esset gallicè imperitus, at occasione vbicumque se daret, ad opem miseris ferendam præ- sto esse. Pauca referam ex multis, quorum, in suscipiendo industriâ Cha- ritas in conficiendo felicitas, æternam merentur memoriam. Homo im- pudicus alienam perditè deperibat, flocci habens vitæ discrimen perpetuum ob eam subire cui iam demens animam immolasset. Nihil omisit Ignatius ardoris, & contentionis quo ex tam præsentî, exitio infelicis eriperet vi-

XLI.
Mira Ignatij
opera conuer-
siones anima-
rum.

tam, & temporariam, & æternam. At neque diuinis, nec humanis rationibus quicquam egit; aures enim, vt solet, & oculos, libido insana, ad omnem veri lucem, & recti auditum misero obturarat. Quare aliò conuersus antidotum ipsemet, vltro sanus & valens haurire decernit, quod à moribundo illud respiciente venenum ac mortem expelleret. Hiems erat qualis Parisiis perfrigida, dies in noctem prona, aqua scelesto ad amicam eunti, ponte transmittenda. Illuc se abiectis vestibus collo tenus demergit Ignatius, tenebriorem expectans impudicum, Deum interea cum fletu enixè supplicans vt flagitiosi hominis propudiosos ignes extingueret, atque in hunc finem has suas lachrymas, & conglaciati dolore corporis ne dignaretur admittere. Oranti, & aquis in medijs argenti, en adest nocturnus amator solus secum totus, suisque cum turpibus animi simulachris. Huic Ignatius, vt primum audiri potuit, tremulum sed terribile intonans, verborum telis ardentibus tunc demum pectus misero confixit. Iret perditum sese, suòque se spurcus in luto conuolueret; æquè ad perniciem animæ, & vitæ periculum cæcus: se verò illic & pertinaciter hæsurum, & iunctis ad Deum precibus, luiturum illo suimet cruciatu eius nefarias fœditates: iret rediret quot noctibus, reperiturum se eodem, & loco, & statu, dum aut illum sua dementia, aut se quod supererat vitæ deficeret. Ad hæc infœlix inhorruit, tum verba spiritus vehementis, tum miserandi tormenti spectacula, & apertis tandem tam inusitato, & cruciabili remedio in vtraque corporis, animique exitia oculis, ad frugem rediit, & amicissimus Ignatio, cui tanti steterat, semper fuit. Nec aut vulgarius, aut imbecillius, quo alium quendam, & Sacerdotem, & religiosum à turpissimi exempli moribus reuocauit. Erat hominis conditio, & gradus qui libertatem corrigendi in laico, licentiam facilè interpretaretur; re igitur, vt in similibus cum Deo, communicata diligenter, Dominica quadam, homini ad pedes accidit peccata confessurus, ac velut vnà persanandæ, & seranandæ conscientia gratia, vitæ omnis præteritæ, particularim lapsus omnes recenset; nec erat hæc sterilis, & nuda sui ipsius manifestatio, sed acri dolore & lachrymis ardens, ad exemplum imitationis lucem præferens audienti, cuius interea Deus sollicitabat mentem, eamque ipsi repræsentabat coram, hoc scelestiorem, quò Sacerdotis cœnobitæ, quàm laici, multo sunt lapsus grauiores; exprobrabat eidem grauius cum intolerabili pudore suam duritiam ac frigus, illa errorum confessio interpuncta crebris suspirijs, & fletu, à quibus se tanto longius abesse sentiebat, quanto suum illum confitentem reum improbitate superabat, ac si tum foret Sacerdos Ignatius, munerum vices mutabantur, & rei sui locum, ipse index, dubio procul accepisset. Certò quidem habetur ante confessionem absolutam, fuisse ab eo qui primum fuerat mutatum pœnitens Sacerdotem, manifestasse deinde pœnitenti, animum pessimè laborantem, eique præsidium ex eo ad emendationem petiisse, per quem iam erat morbi sui lethalis, cognitionem sensumque affectus, Potius voto Ignatius curam eius suscepit; Exercitijs spiritus excoluit, exemplar

exemplar vitæ pœnitentis ex eo effinxit haud paulò clarius, quàm solutæ, ac perditæ antea fuisset. Fuere hæc duo ex ingeniosæ charitatis disciplina; Ignatij inuenta: tertium quod item Lutetiæ contigit, suppeditatum ab eodem qui eius materia exitit, seu potius à Deo piscem sua esca captante. Adibat vir sanctus Doctorem Theologum, virum imprimis clarum, inuenit tudiculis ludentem, exceptusque magna comitate, inuitatus est etiam ad ludendum, siue honoris gratiâ, seu ioco: excusauit Ignatius inscitiam; ludi eius rudem, vt qui nec globulum tenuisset vnquam, neque tudiculum, sed vrgenti nihilo secius Doctori, ex interiore afflatu Ignatius, admittam, inquit, Illustrissime Domine quando ita iubes, prouocationem, verùm ea lege ne ioco ludam, nam mei similes pauperes, non decet ioco, sed lucro ludere. Cum autem mihi, præter me nihil sit, meipsum libenter in ludi pretium deponam; & siquidem ludo excidero, solidum mensum me tibi auctorabo ad præstanda quæcumque me posse censueris; at si è contrario victor euasero, vna mihi tantummodo in re morem geres, quàm à te repetam, tuis rationibus maximè opportuna. Conditur in conditionem, Deo vtrunque inspirante, vt proponeretur: & acciperetur, diuersè vtrunque luditur, tam enim feliciter ludum suum lusit Ignatius vt ne semel quidem anulo globulum Doctor traiecerit; euidenti planè auspicio numinis rectè Ignatij globulos, temerè, & indoctè missos dirigentis: quem ludi euentum in aliquid maius superiore consilio, sibi comparatum, optimus Doctor intelligens, manus dedit, & conuento stetit, acceptisque per integrum mensum ab Ignatio Exercitijs, eum inde prouentum legit quem semper profuerunt, vitæ scilicet vel in bonum, vel in melius castigatæ.

LIBER SECVNDVS

SYNOPSIS.

Agit de sociorum delectu ab Ignatio habito ad formandam ex iis Religiosam familiam: de illorum conditionibus, & modis quibus illos Deo, ac sibi quaesuit. De primis eorundem votis, seu Societatis Iesu rudimentis, in Templo B. Virginis ad Montem Martyrum Lutetiae editis; & hic digreditur in Societatis vexationes, & patrocinium B. Virginis, cuius illi fiduciam iam inde tum locus, tum tempus quo orta est dederunt. De fecundis Ignatii eiusque sociorum per Italiam laboribus. De saeva admodum tempestate Romae in illos excitata; post quam Ignatius, & Societatis absoluit formam, & Paulus III. in Religiosos Ordines illam cooptauit, & quibus de causis Societas Iesu vocata sit.

I.

*Petrus Faber primus Ignatii socius, eius doctus, qua via Ignatio adiun-
ctus.*

P R I M V S Ignatio Parisiis fuit cum Petro Fabro amicitiae sanctae nexus: erat is iuuenis Sabaudus, Villareti natus, Geneuensis Dioecesis pago, male ab re instructus ut qui ortu esset paupere ac vili. Quare admodum puer, paucis ouibus pascendis à Patre rus mittitur, haud sanè, Dei paulò meliori quam egestatis consilio, ut inde iam illum à vulgi prauitate, rustica munitur solitudo, & primæuum illum simplicis innocentiae candorem, nulli (ut ferme, sit) æqualium ludi sinistro vapore inficerent. Imbuèbatur interea à patre viro bono, & pio, prima salutis disciplina, quæ mox ita puero accedebat, ut posset eam aliis tradere, & verò, vsque nunc monstratur saxum paulò editius, ex quo vixdum sexennis vocatos agrestes fidei mysteria docebat, scitè quidem & probè, sed ea gratia ut bono numero ad eum vicina cogerentur, & prosequerentur munusculis pietatem pueri, & doctrinam, qui ægrè idoneus ad loquendum, magistri iam munere fungeretur. Sed ea felicitate ingenij, mirabilius eminebat desiderium salutis alienæ, in ea ætacula quæ necdum sat caperet quid esset salus. Quibus indiciis præmonebat Deus

Deus, longè aliò puerum quam agendo pecori designatum, & congentium illud iuandi proximi studium, quod tum quale poterat edebat, exiturum in eos animarum quaestus, quos cumulauit postea ingentes, ut olim puer, & pastor David ferarum expugnatione gregem incurfantium, Philistæorum internecioni præluserat. Neque illa tamen primorum rusticatio annorum Petri ingenium stipauit, quamuis indoles cæteroqui viuax, cultura inopia syluescat, contra is sibi studendi copiam deesse impatientissimè ferebat. Quamobrem precando ac flendo denique euicit, ut rure amotus, Petro Veliardo præceptori in Rupensi Collegio traderetur, patre indignum rato, magnis rebus natum, in ministerio bubulci tabescere. Erat Veliardus & probatæ virtutis, & eximiae charitatis, quem ad erudiendos pueros, non lucelli cupido, adegerat, sed ætutulæ illius piè informandæ, ut quæ vitam omnem iisdem ferè moribus exigat quibus fuerit primitus imbuta; Magistrum itaque agebat non magis literarum, quam Christianæ probitatis. Vndè inter alia in vsu habuit quæcumque interpretaretur, vel dictaret, virtutum exemplis, & præceptionibus distinguere; tantum verò aberat ut ex Historicis & Poëtis qui solent discipulis prælegi aliquid impurum, aut impium iis sineret inhalari, ut etiam (quod ipsemet Faber testatum reliquit) casti, piæque ex lasciuis & impiis; Evangelici ex profanis in ore illius euaderent. Quantum tali magistro in virtute, ac literis, tam rara indoles profecerit, non est difficile assequi, nam ad virtutem quod attinet, annis tantum duobus sub illo positus, vixque duodennis, castimoniam voto se Deo obstrinxit, vitæque strictioris, etsi nondum callebat de forma illius statuere, aded iam tum puerili in corpore, placendi Deo studium ardebat, hos enim impetus non habet virtus nisi iam modum supergressa mediocritatis quo ad nobiliora subuecta sit. Iam quoad litteras, præter linguæ peritiam tum latinæ tum Græcæ, Rhetoricis etiam optimè tinctus est, nec potuit eo præceptore ulterius prægredi: verum anhelanti ad superiores disciplinas paterni amoris obstabat teneritas, non ferens tam charum ab se filium diuelli; res præterea domi perangusta, sumptus ad studia necessarios non ferebat; neutrum tamen delectui obfuit quo Deus Fabrum multis ad salutem reuocandis prouinciis designarat, non ad familiæ vnus, aut pagi consolationem: huius enim cognato Georgio Fabro Charusiæ Requiæ Priori vim tantam addidit, ut obtinuerit à patre de mittendo Parisios filio, vbi tunc erat præ tota Europa diuinarum flos, humanarumquæ doctrinarum. Ibi nactus in Philosophicis eundem, quem postea Ignatius Magistrum, Ioannem Pennam, charus in paucis illi fuit, ob integritatem morum, & candorem mirè amabilem, accedente præsertim soliditate præstantis ingenij, & laboris assiduitate quibus effectum est, ut parem inter condiscipulos haberet neminem. Ipse quin etiam præceptor vbi Aristoteli aliqua ex Græco lux ducipotera, Fabrum adhibebat, velut mentis illius interpretem optimum. Ita decursis artium spatiis, Doctoratu inauguratus est vnà cum Francisco Xaverio, & iam erat in Theologiæ limine, cum in Collegium S. Barbaræ

Philosophiæ operam daturus venit Ignatius, sub eodem Penna cursum de-
nuo incunte. Agebat utque tunc annus supra sesquimillesimum trigessimus,
quamvis enim legatur in Academia illius tabulis in laterculo Gallorum (in
quem referebantur etiam Hispani, cum Nauarræis, & Lusitanis) 1529.
Martij 15. renunciatus Doctor: cum tamen anni exordium à Pascha tunc
Parisiis duceretur, eius temporis vigesimus nonus in nostrum trigessimum
cadit. Constatque idem ex eo pariter quod de duobus Ignatij sociis eodem
libro habetur consignatum; Claudio Iaio, & Simone Roderico, quorum
ille Martij 6. eoque Sabbato anni 1534. Hic mensis eiusdem quarto & deci-
mo, sed anni 1535. die Martis, secunda ieiunij verni hebdomade, Magistri
artium creati sunt, quod nostro computandi more respondere non potest,
nisi eius sæculi annis proximè sequentibus trigesimo quinto, & trigesimo
sexto, quorum priore, Martij sextus in Sabbatum incidit; altero quartus,
& decimus in eum quem diximus diem Martis, negare hanc lucem anno-
rum dispositioni non debui, nec rebus Ignatij dispositionem iis annis al-
ligatam. Ingressus Parisios Februario mensis Ignatius, anno 1528. initum
Remigalibus anni subsequenti curriculum 1533. absoluit, & doctoratus
insignia Martij 13. accepit; inde annos quatuor integros in Theologia
posuit ad vsque annum 1537. ut postea enarrandum erit. Cursu igitur ar-
tium in S. Barbaræ inchoato, qui tunc annos tres & sesqui tenebat, Petro
Fabro à Penna Ignatius tanquam secundario Magistro commendatur, ut ei
prælecta publicè, priuatim repeteret, inculcanda sibi eorum memoria, & fie-
rent illius intelligentiæ proniora. Ex hac mutua consuetudine breui alter-
rum alter primùm intimè perspicere, dein, quod consequens, mirari, &
amare, cum vtrique abundè inesset quod miraretur, & amaret in altero: nec
possent Ignatius, cœptis suis nancisci Fabro aptiorem, nec Socium Faber
Ignatio sibi gratiorem. Diu tamen vterque affectus pressere tacitos, licet Fa-
brum Ignatius suis valdè consiliis vtilem; Faber Ignatium ad interiorem
sui curam, cui par solus non esset, pernecessarium iudicaret. Eoque demum
increuit necessitas, ut semota iam obseruatione, apertè se totum Ignatio
crederet. Pulsabatur enim imaginibus impuris eò molestius, quò erat inte-
gritatis amantior, & mente Religiosior: vrebatur hinc illum susceptæ voto
castimoniam ingens amor; foeda hinc animo simulachra motusque insulta-
bant, quibus licet vehementer abhorrens, inquinari perpetuo videbatur, nec
domabant corpus hostiles pœnæ quibus in se asperè sæuiebat; accessit quin-
imo aliud ab gula malum cuius proritabatur illecebris; auxitque vtramque mo-
lestiam quod leuare illam debuisset, constans videlicet aduersus vtramque ani-
mus, ex quo illum inanis gloriæ, dum blandi titillarent motus, nihilo securior
siebat victoria, quam pugna. Ad hæc denique, quod ferè bonarum est men-
tium, verminatio scrupulorum tanta, ut silentio tandem impar, & patro-
cinium quæsierit ab Ignatij precibus, & ab consilio medicinam, scique illi
propterea integrè manciparit. Quòd autem scrupulo si exoticas planè alic-
natasque ut plurimum curationes moluntur, ubi vis morbi vltra modum in-

sanit,

sanit, indicauit sibi in mentem venisse, de solitudine petenda, ubi nec
occurreret cuiquam, nec quicquam occurreret, cuius obiectu impudicæ co-
gitationes mouerentur; herbis verò, & frigidâ tamdiu corpus illic emacia-
retur, donec animi quietem in lucro ponere didicisset. Sed non erat tanto
ad victoriam opus, cum ex Ignatio grauioribus præliis defuncto, possent
artem vincendi tum securiorem, tum faciliorem condiscere; nam ut lon-
ginquam in heremum se altè quis penetraret, se tamen ipse semper secum
portat, nec transuersum vnguem ab hoste capitalissimo recedit; & do-
cet expertus, præter alios complures. Hieronymus etiam deserta Palæ-
stinæ Romani Theatri clamoribus, & plausu; sonuisse feris peruios solis
sylviarum recessus, puellarum choreis gestire visos ac strepere, nempe quas
animo impressas illuc intulerant, qui dum iis se latebris conderent, pu-
tabant se illas omninò erasisse. Nec item extrema ieiunia sat certò lasciu-
iam expugnant, cum ceruum sit homines exhaustos ieiuniis qui ægrè vi-
tam pelle, & ossibus retinebant, carnis stimulis fuisse obnoxios: quare no-
uo tyroni, vsu edoctus Ignatius, aliud censuit plus posse conferre, cuius
præsidio, fusisque pro illo ad Deum precibus, breui grata pace illum com-
posuit. Præter quod partæ libertatis bona pars videtur demissioni tri-
buenda, latentia vulnera candidè retegenti. Siue est hæc merces abii-
cientis sese, remedij gratia, ad aperiendos alteri verecundos næuos; siue
hostis ingenium, refugientis pugnam, cum duobus deinceps incundam.
Spectabat tamen grandius aliquid in curando Fabro Ignatius, sublimiorem
nempe gradum absolutæ virtutis, cuius illum optabat desiderio incendi,
ut eum operis quod meditabatur, postea socium haberet. In illa itaque tri-
stia libidinis; gulæ, & gloriolæ tentamenta, examen illi præscripsit singu-
lare, cuius triplici quotidie vsu, fibras sigillatim reuelleret affectionum co-
gnatarum, ex quibus tot illa pullularent germina vitulenta: quod si ab Dæ-
mone proficiscerentur, etiam in solo naturæ ab iis alienæ, spuria semina
spargente, interiores dictauit motus; quibus clam omnibus procul peri-
culo vanitatis aduersus illum tueretur sese: ab scrupulis denique, sito enim
sumptu & quidem graui, horum euaserat optimus medicus; ita paucis
diebus hominem extricauit, ut vitæ totius hexomologem illi suaderet;
quod iis non potest sat tutò committi, quorum facile solet conscientiam,
miscere, & quietem fuscèque vertere. In quo tamen id quoque studebat
Ignatius, ut de se Faber in posterum aliquid certi statueret ad suscipienda
cœptis prioribus maiora. Quam in rem mirum quantum iuuat, vitæ an-
teactæ, probæ, malæ, decursus omnis distinctè simul oculis obiectus: va-
luit etiam ad eum fortius Deo adstringendum frequens inter illos de di-
uinis sermo, quo tam iucundè vtrique pascebatur ut nisi de cœlo, ac Deo
nihil nosse præterea viderentur; eoque res venit ut inhibenda necessariò
fuerit. Vbi enim sub noctem confederant ad Philosophica eius diei retra-
ctanda, seu ex re ipsa quæ repeti deberet aditus pateret ad superiora; siue
alter ipsorum (quod iis frequens erat, animi affectum in piam aliquam

laxaret vocem, mox vt stipulæ ex scintilla, sic flammam illicò rapiebant; aliisque ex alio de Deo, & cœlestibus sermo, bonam noctis partem velut momentum absumebat; vt qui rebus mirè placentibus occupantur, sic in iis toti sunt, vt ne sui quidem nedum aliorum meminerint. At hæc literarium profectum cum magnoperè retardarent quem ex mutuo de Philosophia congressu quærebat Ignatius, conuenit inter illos, ne quid de Deo interficeretur horis repetitioni attributis; pactumque deinceps bona fide vtrinque seruatum. Sic in expoliendo sensim Fabro, biennium insumpsit Ignatius, cui iam altiorum capaci, die quadam non alia quàm amicitia vnus fiducia; fixum sibi esse aperuit in Palæstinam nauigare, suamque illic operam & vitam infidelibus conuertendis impendere; qui Deum ex animo diligeret, nihil posse melius Deo dare; nihil posse à Deo maius accipere quem Deus haberet charissimum. Nullam excellentiorem Apostolicam vitam; mortem nullam Martyrio pretiosorem. Ad hæc Faber, sexcentis hætenus in deligenda vitæ ratione, anxietatem flatibus agitatus, quasi Deo tunc illas dissipante, rapi se penitus in idem consilium pensit, arctèque Ignatium complexus, illi se socium instituti dedit, fuitque hic primus Ignatij filius, patri non indecor, vt eo filio dignus quoque pater Ignatius; hunc igitur nactus meliorem terreno animi sui patrem, huic putauit relicto alio inhærendum. Quare in patriam matre iam mortuâ reuersus, substitit illic menses octo, multorum potius interiori solatio, quàm vt suis gratificaretur. Inde post patris adprecationem, & veniam mancipandi se diuino obsequio, Parisios repetiit, vnum se ex paterno lare, & sæculi rebus, tam nudum secum ferens, vt ab Ignatio alendus fuerit piorum liberalitate: atque hic mundanis iam vinculis & curis vilibus solutum, maturum ad Exercitia capeffenda Ignatius censuit, vt eorum vi tota, primos innaderet aditus virtutis illius excellentis, cuius erat mirificè capax. Sed nouo planè ad stuporem modo ea Exercitia transegit: nam ex Collegio S. Barbaræ vbi contubernalis Ignatio & Xauerio erat, in pauperem casam via Iacobæa secessit. Hiems erat tam fera vt congelians Sequana quæ urbem diuidit, onustos currus tuto transmitteret. Faber cœli aspectum conferre sibi ad benè orandum sentiens, prodibat angustam in cortem gelu ac niuibus constratam, & sub aperti cœli rigidissimo algore malè vt erat à vestibis munitus, horas aliquot nocturnas traducebat, quodque aliis foret intolerabile, precanti nihil oberat, cum applicatâ vix ad orandum mente, igne interius maiori, quàm exterius frigore, vreretur. Vndè ratum habebat ne scintillam quidem dum illic hæreter admittere, & carbone ad focum antea parato, vtebatur pro lecto, in eum vno tectus indusio se iactans, ad cruciatum potius quàm ad somnum: cui tormento præterea adiunxit: sex totis diebus continuatum ieiunium, solo diuinæ Eucharistiæ pabulo contentus, producturus quoque in ediam quamdiu illi sufficeret natura, si non Ignatius vetuisset, nam ex vultus deflui pallore, labrisque liuentibus argumentatus quod res erat, cognitâque porrigendi ieiunij voluntate,

luntate, post consultum precibus Deum, iussit eodem die cibo, & foco recreari: fuit tamen hoc Fabro suum huius ieiunij pretium, quod extincta sit profusus illa fames quam illi seu Dæmon, siue natura incendebar ægrè ieiunij patientem. Expleto penso Exercitiorum, initiari Sacerdotio optauit, cuius primos in iis fecerat apparatus; incredibili affluxu deliciarum cœlestium consecratus, seque ipsum Deo in Sacerdotem, ac si dignaretur in victimam deuouens, sacrorum primitias obtulit die S. Mariæ Magdalænæ Festo, quam præcipuo venerabatur cultu, inde secutus est in studio Theologiæ viriufque haud segnus mysticæ, quàm scholasticæ pergere.

Francisci Xauerij fuit sors altera; nisi fortè verius Ignatij dixerim, qui nactus in eo pectus capax ingentis illius animi quem ipse alebat, sancta illius institutione: id assecutus, est vt discipulum haberet Apostolum. Quod profectò semper agnouit Xauerius; nam vsque ab Indiis magnos illos quibus agebatur in labores, & quæuis ardua spiritus, profitebatur sibi ab Ignatio inditos, cum quo ipse tanquam superiore vi, conatus, & operam iungeret. Nec verò minus fortunatus, vel vno Xauerij quam multorum lucro foret Ignatius, vt neque infœlix egestas illa est quæ suis omnibus pretiosam emerit margaritam, cum lucro immensum quæstioso, iacturas mille, sed exiles, & macras sarcinerit. Felicior planè vna de Paulo victoria Stephanus, quam longinquis & sparsis conuersionibus plurimorum; is enim Christi tunc efferus infectator, post orbis integri piscator, vt eum Chrysostomus nominat, & chori Magister domesticas iuxta, & barbaras voces omnium gentium in concentum vnus Christianæ fidei collegit. Sauerium, siue Xauerium, vt indigenæ efferunt (ex quo Francisco Xauerio cognomen) in Nauarra Castellum, diei itinere Pampelona distat, ad quam Ignatius vulnus accepit salutare, quanquam autem Ioannes Xauerij parens gente Giassia ortus esset, cognomentum matris penes filios mansit, Mariæ scilicet, Azpilquetæ & Xauerij Dominæ, ne clarissimæ, & antiquissimæ inter Nauarræ familias oblitteraretur memoria. Huic meritorum insignium à Rege Theobaldo Castellum Xauerij præmium datum est, cœpitque tunc dici Xaueria, cum prius Asnarezia vocaretur, & trecentis plus annis Castellum id tenuit. Cœterum eodem quo & Ignatius anno 1497. In lucem hanc venit Xauerius, fratrum natu postremus, sed eo felicior, quod eos ambitus, hunc sibi mundi contemptus abstulit. Ad hunc tanto ante atemperauerat illum Deus ingenita puero indole multum à fratribus diuersa. Capiebantur illi armis, hic literis paterni hæres & æmulus genij: fuit enim consultissimus Iuris pater, & Consilij Regij auditor, atque apud Ioannem Tertium Nauarræ Regem magna gratia floruit. Sub annum 1527. Lutetiam profectus Xauerius, tertio post studiorum anno appellatus est artium Magister, Martij quinto & decimo; mox triennio & sesqui, Philosophiam docuit singulari laude præstantis ingenij. Studiorum sodalem habuit, vt ante indicauit, etiam aliquamdiu & contubernalem in S. Barbaræ Petrum Fabrum; fuitque mira res, & ortu nobilem, & pares

II.

Xauerius primus Ignatij contemporor, post eius socius, quo pacto Deo, illique adsumptus, quam dire ne id fieret à Dæmone pugnatum.

ortui animos tollentem, non fastidisse contubernium rustici iuuenis; adhuc opilionem redolentis. Sed nimirum hæc erat prouidentia diuina circa illum cura, & nimium interest ad continendam studentium iuuenum incautam licentiam, socius aliquis cuius vel aspectus, & occursum, modestia, honestatis censura sit. Quamquam id Xauerij potius virtuti tribuerim, quam fuisse oportet egregiam; quod florens aetate, succo, & sanguine, suisque arbiter & mirè amabilis; sui tamen custos tam Religiosus exiterit, ut quem materno ex utero tulerat pudorem virgineum, moriens secum abstrulerit. Eius de cætero cogitationes, ultra honores euanidos non ibant. Hos metam ponebat vltimam generosarum animarum; vnde Ignatium qui tunc alter ad Fabrum accesserat socius, famæ, sui, cultusque negligentem, & malè ab rebus necessariis habitum, spernere; abiecti & vilis animi, eius illam excelsam deiectionem sui arbitrari; vixque in eum oculos sine aliquo nausæ renitu conicere; monita verò introspectendi sui enitendique ad Deum propius, interdum ab Ignatio iniecta non aspernari modo, sed ipsum quoque monitorem falsè ludere, & ioco traducere. Verùm Ignatius, eorum quibuscum ageret periclitator vbique mirabilis, statim animaduertit, non esse Xauerij vulgarem geniū, & mediocribus contentum; huiusmodi autem, soli humiliter radendi nescios, & passim aliis teri solita dedignantem, si semel ab caducis ascensum ad æterna tentarint, in altissimos volatus assurgere; inde quanto cernebat Xauerium alieniorem, tanto contendebat omni officio illum demereri ut eius animo Deum insereret. Ad hoc igitur callidè ipsius ambitum vertere, ut amorem Iuditha ad irretiendum, & debellandum Holofernem; obseruare studium hominis, ingenij famam & doctrinae captantis; prensare illi auditores, discipulos aucupari iisque illi tradendis, perductoris munere perfungi, vbique demum honoris illius, tenues etiam pro aris & focis tueti ac prouehere rationes. Quibus Xauerij nobilis indoles facilè obstricta, videre iam aliis Ignatium oculis, haberèque illum ex vero amicum, admodum familiariter confidenterque cum illo agere. Ad hæc probè norat illustribus ortum natalibus, & hos etiam illi aliquando inanitatis, & gloriae fumos cerebrum opplesse; quod autem, nunc aded alius ab illo, idque Dei vnius amore quo flagrabat; videri iam prorsus aliunde quam ex vili, & degeneri pectore profectum sed magno potius, & excelsiori rebus his infimis, quas velut suo indignas ambitu calcaret. Ita sensim Ignatij sanctitas, diuersam illi à prima facie præferre; Dei etiam castra, campum illi magnarum mentium, magnisque heroicè gerendis pandere haud paulò ampliorem quam esset in quo serpillam pro palmis captaret. Optimis interim occasionibus, quæ multæ se dabant, opportunè vsus Ignatius, validè hominem adoriebatur, & quæ se ille tutiorem rebatur, illac Ignatius magis debilem sciens impressionem acrius urgebat. Crebrò igitur ipsius auribus illam intonabat potentissimam Christi vocem, quæ si altè animum subiret, in frigidatuta mox erat omnem illam bullientis gloriae vanitatem, quid prodest, aiebat

bat homini si vniuersum mundum lucretur, anima verò suæ detrimentum patiat. Exin Christi fidelis interpres, ad hoc eius effectum mirabile, Francisce, inquebat, si præter hanc quam trahimus vitam alia nulla est, & nostrum hoc exiguum viuere, & mori æterna non sequitur viuendi necessitas; do manus, & victum me fateor. Sapis vnice, vitæ huius commoditatibus & honori studens: erro ego & stultè facio qui tibi author sum partis quoque proiectis, te abdicis; at si hoc tantulum vitæ punctum, immortalitatis lineam inchoat; tuum est tecum vtrumque otiosè metiri, illam tempore, hanc æternitate, ut ex indiuiduo momento, & infinitate sæculorum conficias, quid puncto temporis, quid æternitati tribuere debeas. Tu tibi foelicitatem vitream ut hic struas, teipse destruis, cogitationibus insistens quas tibi iudicio, profecto nimium humili generosas, & sublimes fingis; nondum ergo tibi fortuna tua peracta est, ut necessè sit ad eam absoluendam teipsum absumere? si tamen non credis te hoc tuo conatu elaboraturum aliquid melius quàm cælum, & durabilius æternitate. An non tua est in præsens, aut tibi parata cum cælo æternitas? quis te horum si voles possessione prohibeat? quis te si semel possideris expellat? non tempus, non vsus, non casus aliquis, equid placet certare & immori, in beatitate lutea, cælesti animæ fingenda? & exaggeranda fumo, & flatu illius magnitudine ad implendam mentem, Dei vnius immensitate explebilem? cæcorum est, quos latent longinqua, quod primum occurritprehendere. Cælum qui suspicit, aut illum terræ conspectus deserit, aut æstimatio: nihil sentit de illa maius, quàm de terra, & luto; indignis scilicet ob quæ cælum periclitetur animo, & animus cælo. Nam etsi suum illud summum, suum illud *Omnia* tibi addicat mundus, cuncta orbis regna, pompamque illorum in luce fulguris raptim obiciens; quandiu illud tuum, tecumque futurum est, nisi angusto quibus superstes futurus es aliquot annorum spatio? & protendas illud in centum ætates, annon eius demum supremæ diei, vitæque occasus veniet. Fuisse paruo, & breui diuitem; post Dei exhæredem, & æternitatis, hæc nempe cuiquam compendiosa negotiatio videri possit? quis illorum aut nomen, aut numerum edat, qui vixere hæctenus diuites, illustres, excellentes; nec tamen reipsa tales esse sinebat numerus. Præstantia nomine dominatio vocabatur, & cuius Domini, & possessores videbantur, ad hoc sibi seruabant ut breui relinquerent. Est ne inter illos qui secum hinc obolum tulerit quo illic vteretur? qui vel seruulo vili comitatus abierit? qui de purpura sua filum discedens reuulserit quo se Regem fuisse, illic ostentaret? æternitatem momento initari, viderunt retortis oculis novos in ea quæ possederant Dominos inuolare, dum ipsi secum abibant soli non rerum sibi creptarum, sed operum vicem recepturi. Neque his à me hoc agitur, ut tui amplitudinem pectoris, & nobiles curas in angustum cogam, imo suis potius ex angustiis humi stratis, in sublime, & immensum educam. Angustas voco, & humiles curas, quarum se quantumuis complexus

exporrigit terræ punctum ad summum colliget; quantumvis se efferat, vix palmum se humo attollet: ac licet optatis desideria impleas, non explebis tamen, sunt enim capaciora orbe toto, neque felicitati vnquam, delictis; honori dicturus es plenus sum, abundè est, ne plus vltra. Hoc verò tunc solum dicturus es cum Deum possederis, nihil aut extra illum, aut illo inferius requires, vt pote omnibus in eo potiturus. Mundi autem huius qui tibi nunc tanti est, vniuersa bona, tuis comparata, stillam ad oceanum putabis. Pulchra omnia, & formosa, scintillam morientem, ad pulchritudinem immortalis, & æterni solis. Prudens es Franciscæ, ac sapis, prudentiæ tuæ statuendum relinquo, præstetne terrenis omnibus nunc illud opponere, *quid prodest homini?* an vero postea iis breui potitum, frustra æternum eiulare, *quid profuit?* Hæc sacra Philosophiæ capita Franciscus tradebat Ignatius, vt in eo Christi stultitiam formaret, mundi sapientes derisuram, nec egit ille Magistrum præstantius, quam hic discipulum, nam qui linguam Ignatij, aures idem soluebat Xauerij, quibus se in eius animum penetraret. Ac turbarunt primum insueta hominem monita, qui solet esse motus primus virtutis, & gratiæ, cum natura, & vitio pugnantis, at motum secuta iudicatione admodum scelici, quicquid terreni & caduci fermenti latebat ex mente libera exsudauit. Optasset Ignatius curationis huius initia Exercitiis ab eo confirmari, sed docendi munus, & discipulorum interpellatio tunc quidem obstiteret: horum vicem secreta interim & frequens subibat de summa salutis communicatio, in qua spiritus lacte, ad solidiorem sensum cibum ab Ignatio firmabatur. Sed grandis illa vox, *quid prodest?* cuius quanta vis esset expertus senserat (hoc enim remulco, ab rebus fluxis auulsus est) fuit illi exinde in ore perpetua, & validissimum telum ad extorquenda ab aliis eadem, quæ ab se per illam extorta gaudebat. Legitur eius Cocino ex Indiis ad Simonem Rodericum Epistola desiderio ardens, Ioannem Tertium Lusitanæ Regem ad propagationem fidei ærius inflammandi, reuocanda illi horum tantum verborum memoria, *quid prodest?* [Si possem putare, inquit, Regem à meis consiliis, sanè fidissimis, non fore alienum, cupide illi supplicique suggererem, quartam horæ partem quotidie huic versandæ sententiæ tribueret, *quid prodest homini si vniuersum mundum lucretur, anima verò detrimentum patitur.* Eiusque, cum intimo sensu intelligentiam, infundi sibi à Deo posceret, nec vellem eius ad Deum preces alia præter hanc absolui clausula, *quid prodest homini?* nunc enim demum est cum ab errore eximi debeat, propiore scilicet quàm credat hora illa qua Rex Regum, & Dominus dominantium percussurus illum est hoc vadimonio. *Redde rationem villicationis tuæ.* Quare te quæso id cum eo agas, vt necessaria infidelibus conuertendis auxilia mittat.] Hæc ille, cuius tam commodi clientis indoluit quidem iactura Dæmon, sed multo acerbius innumerabiles sibi ereptum iri ab eo animas, & primos in semota regna Euangelio aditus referandos, quod præ quidam Dei famulæ prædictum, fortè rescuerat. Quare artes suas eò non distulit,

Quid profuit
superbia, aut
diuitiarum
inæstãtia quid
contulit nobis
sap. 5.

distulit, dum sibi mutuo Ignatius, & Xauerius in S. Barbaræ Collegio occurrerent (illum enim vel sola Ignatij, Parisiis mora, nimis tenebat sollicitum) sed Ioannem Xauerij patrem per suos perpulit vt eum ex Academia domum reuocaret, quod tantum pecuniæ, spe nulla utilis, in sumptus proicere, esset omnino superuacaneum, qui planè dolus hosti procedebat, nisi hunc Religiosæ Virginis & sanctæ contraria monita elusissent. Fuit hæc soror Xauerij Magdalena, olim inter præcipuas Reginæ Catholicæ honorarias, tunc verò Gandiæ in cœnobio S. Claræ, Christi beatorum famula, insigni dum vixit, & post obitum fama sanctitatis, & singularibus de cœlo suffragiis aucta. Illi cœnobio dum præesset, præsciuit diuinitus quam vberem operam, Dei & Ecclesiæ rebus daturus esset Xauerius: deditque ad patrem literas vt quanta ipsum diuinæ gloriæ tenebat cura, tantoperè caueret ab reuocando Parisiis Xauerio, pergeretque suppeditandis illi quæcumque opus forent, donec Theologiæ studia clausisset; hunc enim à Deo aiebat aperte, Indiarum Apostolum fuisse designatum, & in firmam Ecclesiæ columnam, & hanc diu seruaram Epistolam multi ab se lectam iuridicè sunt testati. Haud grauatiore parens filiæ literis persuasus propter eius opinionem sanctitatis, omnem de reuocando Xauerio cogitationem abiecit: aliunde igitur cacodæmon aggressus Xauerij vota euertere, quandam ad hoc Michaëlem Nauarrum, genere, & animo vilem in furorem egit, hic videns Xauerium, cuius alebatur sumptibus, totum se Ignatio credere, futurumque vt totus pariter in eius vitam egentem, & humilem transfret, decreuit eodem scelere, victum sibi qui erat defecturus, & domus Xaueriæ honorem qui abiiciendus, vnà stabilire, idque tollendo è viuis Ignatio. Quod erat scelesto nimis ex voto successurum, nisi sollicitus amborum Deus auertisset ictum ab Ignatij corpore, qui erat Xauerij animum confossurus; dum ergo sicarius scalas iam frigide incendit, vt improuisus suo in conclaui adoriatur Ignatium, voce terribili sistitur, quo te infœlix? & quò tendis? quibus perterritus, suisque dubius, ac tremens aduoluitur Ignatij pedibus, & deliberatum confessus crimen, & criminis causam, veniam petit.

Secuti sunt in disciplinam Ignatij Xauerium adolescentes Hispani duo, egregiis dotibus Iacobus Lainius Almazanensis (qui est in Sequenzi Dicecesi pagus) & Alfonso Salmero prope Toletum natus. Prior annorum vnius & viginti, alter decem & octo, raris vtræque ingenij, studij, doctrinæ, & supra ætatem ornamentis: erat enim Lainius in Philosophia magister; Salmero præter hæc, Græcè, Latinè, Hebraicè callens. Compluto illos confectis studiis Parisios pellexit, haud tam illa cupido, familiaris veteribus, consuetudine præstantium vbique hominum fruendi; quam Ignatij sanctitas, cuius remanserat Compluti, & afflabat Parisiis Complutum is odor, vt eius videndi studio, audiendique ex eo pietatis doctrinam, dum specularentur subtiliores scientias, in Galliam venerint, & Deo placuit, profectioem hanc non obscure probare: cum iis Parisios ingredien-

III.

Iacobus Lainius,
Alfonso Salmero,
Nicolauus Bobadilla,
& Simon Rodericus Ignatio socij accedunt.

tibus primum obiecit Ignatium, quem cum Lainius vidisset nunquam, quia tamen sanctum inquirebat, talisque aspectu & incessu visus Ignatius; creditus est esse quem expetierat; & quasi excipiendi sui causa diuinitus misso, amicum se ac discipulum dedit, magna sua & Ignatij voluptate, gratulantis sibi, lectorum accessu militum, Deum suis desideriis fauere. Nec enim hic solum, operis socius quod meditabatur, illi venit, sed eidem fundato iam operi post Ignatium proponendus. Hic enim ille est Iacobus Lainius, qui sparsis Europa & Africa, claris pro Ecclesia Dei laboribus; qui Pontificis Theologus, Synodi Tridentinae, praesens saepius admirationem promeritus; qui paratam sibi à Paulo Quarto sacram purpuram constanter auersatus, vitare non potuit quin ab Societate, defuncto Ignatio iudicaretur firmissimus, eique praeficeretur Generalis: quodque inter tot laudes splendet augustius, par orbi regendo habitus, ei se oneri demissione sui verecunda, fugaque subduxit, cum duodecim Cardinales in secreto concessu de Pauli Quarti successore, hoc ipsi tentarent imponere: raro in historiis exemplo vocandi hominem ad Pontificatum, quem nec Mitra, nec purpuræ honor antea decorasset. Comitem, non diu post, secutus Salmero, exercitiis cum illo ab Ignatio excultus est, ea in utroque contentione pietatis, ut totum triduum absque vilo cibo peregerint; Lainius alios quindecim solo pane & aqua contentus; praeter cilicia, flagella, & nudis in tabulis somnum breuem. Diuersam ab his in Nicolao Alfonso viam inuit Deus. Huic cognomen Bobadillæ, natalis prope Palentiam pagus fecit. Vallisoleti iam philosophiam cum laude non vulgaris ingenij docuerat, & Theologiæ cupidus Lutetiam venerat, vbi eum egestas ad Ignatium compulit, postquam enim rescivit de frequenti, & larga multorum liberalitate, quam nota sanctitas conciliabat Ignatio, subsidij aliquid ex eo quaesivit, optabiliorem profus quam sperauerat euentum; nam praeter pecunias ad victum, pretiosius ab eo lucrum tulit, auxilij ad salutem animæ efficacis; vnde Ignatium sentiens meliori quam primò rogasset moneta diuitem, post mensem obitum in Exercitiis, quintus ad eum socius accessit. trium de quibus egimus cum Ignatio nexum praecesserat, summa cum eo Simonis Roderici Azeuedij necessitudo: natalis huic erat Buzella pagus, Diocesis Visei in Lusitania; parens Aegidius Consaluus loci primarius, qui morti proximus, vocatisque liberis benè adprecatus, amissis ab se natu maioribus, oculos in Simonem vertit, qui tum matris Catharinae Azeuediæ brachiis gestabatur. Diu verò & tacens infantem contuitus; hunc ait, Domina, enixè tibi commendatum volo & peculiari sollicitudine educari, illum enim Deus magnis in sui obsequium gerendis destinat. Videtur pius parens priusquam huic luci clauderet oculos, prauidisse, quantum bonorum Europæ, & Indiis esset is infans allaturus ad subdendos Christo infideles, & restituendos dignis moribus Christianos. Eum igitur Deo pia mater, Deus eum sibi educavit, donauitque Angeli puritate, & charitate Apostoli: prioris fidem victoriæ faciunt iuueni reportatæ de amoribus pro-

brofif

brofif infidiantium sibi feminarum; alterum probant quos ante alebat communes cum Ignatio sensus de adeunda Palaestina, & infidelibus illic omni ope ad Christum adducendis; quæ mens illum prius Ignatio adstrinxit, quam Salmeronem & Lainium: Hanc enim cum eo dum communicaret aliquando consilij gratia, ut idem cognouit Ignatio inesse, iamque propterea illuc nauigasse, & nunc colligere socios ad profectioem cum iis iterandam, componi rem cœlitus credidit, nec absque Dei nutu, Regis Lusitani iussu, & sumptibus ad Parisiensem Academiam missum, ut se Ignatio in socium daret: ita se illi absque vlla mora penitus commisit, cuius tenacitatem propositi Exercitiis spiritus arctius obligauit, in quibus etsi ob valetudinem ex morbo debilem, asperitatis sociorum non potuit assequi, sed liquidius perspexite Deum velle, ut sibi ex forma Ignatij inseruiret.

Fuere hi sex, Patriarchæ nouo Parisiis filij; tres alij postquam inde abscessit; nam praeter hos quendam tunc valde optatum, nisi post annos aliquot obtinere non potuit. Erat is Hieronymus Natalis. Maioricæ ortus, de cuius aduersus Ignatium refractario primum; tum docili genio hic à me oportet edisseri, ne si partem illius in suum tempus reiecero, quod dicam admutilatum displiceat. Iis fuit conditionibus Natalis, ut summa omnia ad Dei gloriam adeptus vno egeret Ignatio, cuius Apostolico instinctu moueretur: & inuitatus quidem ab illo est; sed prius, ac multo validius à Fabro, & Lainio: verum petitiones illorum omnes alacris exiuit. Successit his Emanuel Miona animatum piscator egregius, & confessiones Ignatij audire solitus, nam & Natalem sibi consistentem audiebat. Verum ut ab se reposci aduertit, cuius ne mentionem quidem sustinebat, tueri se indignatione, cum rationibus non posset, cœpit; & cur sibi tantoperè suaderet Miona, quod ipse non faceret? si tantum inerat cum Ignatio boni, prior sibi ad illud praeret; tum se ab illo accersitum, consideraturum quid facto opus. Sic spebus his quoque euanidis, tentare ad vltimum si quid posset Ignatius voluit, ut cui doleret vehementer tantarum pro Deo partium iuuenem saculo cedere. Die igitur quodam opportunè in illum incidens, in vetus sacellum quasi aliud agens cum illo subit, ut absque interpellatore, cum eo aliquid de Deo sermocinaretur, quod vbi fecisset aliquamdiu, Epistolam profert bene longam, & fortem qua fratris filium vrgebat, ut mallet Christo quàm mundo seruire. Hanc porrò Natali Epistolam uti amico, & familiari dum tractim, & lentè perlegit, insistens etiam nonnullis grauioribus commentandis, captansque hamo vno duos, fratris filium, & Natalem; sensit hic se interius pungi, moxque foelix præda fieri metuens, suspicari se dolum finxit; re autem vera, Deum Deo opponens, librum producit Euangeliorum, eumque Ignatio ostentans, hanc, inquit, mihi certum est sequi, & hic abundè est: si præstantius nihil habes, frustra es, nec ego te sequar, hætenus quidem tu, ac tui qui sitis, haud scio (vestrum enim, vobiscum arcanum, habetis soli, & intelligitis)

IV.
Natalis vocatio.

qui verò futuri in posterum sitis, multo minus id noui. Cùmque his propriis sese, deinceps Ignatij, eiusque sociorum accessum quemlibet incatamenta videlicet eorum metuens, vitauit. Indè reuersus in patriam decem plus annis fluctuauit, vt qui in ea quam consectabatur probitate parabili non acquiesceret, nec ab se tamen satis impetraret, vt vellet excellentiorem, neque etiam ipsi (vnde olim Ignatio insultarat) Euangelium satisfacerebat, Angelum optasset eius interpretem, qui sibi iuratus assereret præceptum de cruce post Christum ferenda ad se pertinere: hæc enim fere est illorum pœna qui spernunt vocantem per homines Deum, vt incassum expectent moneri ab Angelis, vel prodigiosa aliqua specie percelli, & miseram interim seruitutem sæculo seruiant. Quasi sit tam periculosum Christum propius sequi, vt declinando periculo imperiis velint ipsomet à Deo editis compelli. Vfus est tamen solitarij cuiusdam consuetudine Natalis quem ipse plurimi faciebat; verùm ad aliquam dumtaxat colligendi sui, orandique opportunitatem, cuius etiam fructum, à priuato profectu, in aliorum quoque deriuauit salutem. Meditatus est enim sociorum aliquot delectum, quibus secum egregiè à virtute instructis, plurimos iuuaret. Nec animaduertit, quos vocabat, quod Ignatio dixerat, multo sibi æquius obiecturos, ostentatòque Euangelio dicturos, esse hoc vno perfecte viuendi ductore contentos, quo nihil haberet ipse præstantius. Interea rerum coalescens, & ritè fundata Societas cum sole iam manus extendenderat, dabatque Xauerius vsque ab Indiis in Europam ad Ignatium, & socios literas, quibus significabat, quàm multa in dies infidelium millia se ministro Deus ad fidem adduceret. Harum exemplum Maioricam, cum fortè perlatum passim legeretur, venit etiam in Natalis manus, id auide perlegens, vidit Xauerium, probè sibi Parisiis notum inter Ignatij socios (de quibus dixerat, nescire se quid futurum iis esset) factum esse Indorum Apostolum; ad hæc in canonem Ordinum Religiosorum Societatem à Christi Vicario adlectam, nam iisdem literis, eius quoque rei gratias agebat Xauerius; & redeuntibus quæ olim Parisiis indignans Ignatio dixerat, pugno mensam cædens exclamauit, hoc vero planè aliquid est. Ac recipiens sese, mox iter Parisios suscepit, quo illum etiam, suus ille quem dixi solitarius, Antonius nomine animauit. Proficiscendi causa fuit, reuiscendi Ignatij ardor, proficiscendique sancta illius institutione, haudquaquam tamen ei adhærendi; quæstus imò est apud Ignatium quod esset ab Lainio, & Domeneco ad Exercitia inuitatus, hoc est, vt aiebat ad Societatem, cui nec parem virtutem, nec dotes condignas habere se crederet. Verùm Ignatius de Exercitiis animos addidit; de Societate veniit esse sollicitum; Dei negotium id esse; ab eo ad illam si euocaretur prouidè quoque ab eo in illa occupandum. Dia secum pertinaci lucta in Exercitiis pugnavit; quippe illa ingressus, animo tantum non obfirmato reiiciendi ab se quicquid sibi ratiocinant; pro ea occurreret, certusque vt olim vocanti non parere, nisi certò vocari se sciret, vel sensu aliquo deprehenderet vocantem. Estimulabat

labat tamen illum Deus, nolens alio in Societatem, quàm interiori suo impulsu adigi, quo solet homines tacitè affari: contra ille secum & eum Deo luctari, stipate paginas rationibus in vtramque partem, an se adiuncturus esset Ignatio, an secus: Verumenimverò, meditandis vexillorum duorum conditionibus diuersis, tandem aliquando tunc Deo cessit, cum minimè omnium facturus videretur. Nam versandis quæ ad Christi vexillum oprandum impellunt (qui scopus est eius contemplationis) in ipso eius legendi articulo, tam perplexè dirèque exagitatus est, vt deficiente lassitudini capite; & angustiis animo, nihil abfuerit propius, quam vt omnia desperaret, atque abiiceret. Sed ea demum noctis hora quam velut vltimum conatù eidem impendit cogitationi, Deo propitiis oculis perturbatù animum seranante, & purgante se in apertum nube, tempestas momento posuit: eius autem loco tantum flumen diuinæ consolationis mentem inundauit, vt sumpto mox calamo in Dei conspectu de genibus hæc verba scripserit. [Hoc demum ex iis de quibus hæcenus altercatus sum mecum, certò conficio, omnium est quæ me à Christo auocabant, nihil tanti est, vt mea dignum sit refutatione: quin & iis etiam quibus primum ab eo auocabar, ad eum nunc vrgeor, atque corrobolor: nam ex serio omnium diligentique examine, id mihi constitit, nulla me dubitatione, pugnaque, iactatum, nisi quàm priuatus mei amor, & abhorrens à cruce, sensus corporis excitarunt. Nunc tantò certius Deum intelligo id à me reposcere, quanto pertinacius caro mundusque resistit, quibus sapere nihil potest, quod pietatem cælumque sapiat. Quare obsistat licet quicquid potest mortali, durum asperumque accidere, quicquid cacodæmon suggerere, nedum quicquid me hæcenus tenuit; In nomine sanctissimæ Trinitatis Patris, & Filij, & Spiritus sancti decerno, & statuo, Euangelica sectari consilia, & in votis Societatis Iesu vitam traducere, paratus quæcumque in ea seruantur religiosè obseruare, & ad illa me voto, si à me exigitur alligare, cuius mei propositi fidem, cum summa reuerentia, & tremore, magna illa confisus Christi misericordia, cuius nunc capio tam certa inditia, tota mente, totòque animi conatu, voti Religione stabilio, huius Deo sit gloria. Amen. Hoc die Nouembris vigesimo tertio, Exercitiorum decimo octauo] quod sponderat exsoluit, Societatem amplexus est, in qua illi (quod præmonerat Ignatius) non defuere occupationes, in Italia, Sicilia, Hispania, Lusitania, Africa, animorum saluti peritiles, & qui primam laudem sibi excidere passus est, vt Societatem cum primis Ignatij sociis constitueret quod semper deinceps doluit; secundam adeptus est, vt in eius gubernatione fieret Ignatij adiutor, & in constitutionibus explicandis, quas per magnam Europæ partem ipsemet promulgauit.

Hoc tam feclici commilitonum sortium delectu, vidit Ignatius sua iam posse consilia exire, si vt animo secum coniunctissimos iubebat singulos, sic inter se secum in eundem finem conuenirent, nemo dum enim erat alterius conscius, sed solum se quisque in suo proposito credebat. Vt

ergo

V.
Prima cum sociis Ignatij deliberatio de inuenda vnus forma vita.

ergo omnibus singulorum mentem apertam faceret (quod incredibili vniuscuiusque voluptate, faustitateque mirabili factum est) illisque inuicem, secum, Deoque copularet, certos iis indixit ieiuniorum, precum, aliarumque afflictationum dies, quibus interim animum confirmarent, in suscipienda vitæ ratione quam ipsi diuinæ gloriæ (cui studebant) magnificè promouendæ, iudicarent summè idoneam; post hæc die, quem dixit, conuenirent, edituri quod deliberassent: scirent autem non fore se solos, sed adfuturos eiusdem consilij socios: adsunt igitur condicito die, cupidissimi suos illos qui significati fuerant eiusdem operis sodales cognoscendi. Cumque vnà iam essent, Ignatius, Petrus Faber, Franciscus Xauerius, Iacobus Lainius, Alfonso Salmero, Nicolaus Bobadilla, Simon Rodericius, notæ præstantiæ singulis, tantum singuli detulerunt, vt se omnium quisque postremum censeret, magnæque gratiæ duceret iis accenferi, eaque omnium lætitia extitit, vt prius etiam quam ipsi se proderent, dulces tenere lachrymas non possent. Humi abiecti, cum paulisper orassent, sic primus dixisse fertur Ignatius. Illos tanto aliorum è numero, diuino lectos consilio, ad magna vt arbitrabatur, opera, non vulgares successus in salutem mortaliū habitura. Viderent quibus sociis gesturi rem essent, quantis vel inde animis, illam aggredi par esset, etiam præter illos quos sua cuique charitas, & diuini amor obsequij subdebat. Et si autem priuatis ad ardua Deoque & Ecclesiæ gloriosa pollebant præfidiis, acturos tamen potentius, si vnius instar, eundem in scopum consensione mutua raperentur. Quare ab se indictum singulis deliberandi tempus, diemque quod decreuerant efferendi sibi quidem (vt ab se, Dei nomen præfatus inciperet) fixum esse, ac ratum quam possent proxime Christum sequi, compertum iis esse, exemplum aliunde, nec posse magis absolutum duci, nec magis securum, aliud quodlibet hoc fore perfectius quo illi similis. Christo præter sanctimoniam priuatæ studium, ita cordi fuisse homines, vt quicquid egit, passusque est, publicæ illorum saluti consecraret; ad hoc se quoque fastigium duplex, quantum homini fas est anhelare, perfectione sui, & aliorum hominum salutem. Non ignorare se vitam sua vnius virtute, Deoque contentam, & conscientiæ gaudentem seræno, vt minus operosam, sic iucundiozem; vt leuioribus exercitam casibus, ita placidam magis & tranquillam; at enim quid istud rei sit? cedent videlicet rationes diuinæ gloriæ, quæ nusquam maior est, quam in salute animarum pro quibus omnia, & egit, & passus est Christus; cedent, inquam priuato commodo, & quieti? possim meæ ardore charitatis soluere aliorum gelu; illuminare illorum cæcitatem, mea in diuinis perspicacitate, exerrantes in viam ad cælum, quam scio, & teneo, reuocare; negligam artem, & omitam ne quid huic apricæ quieti meæ incommodem: mea cæteris inflammâdis, forsitan charitas in tepescer: illuminandis, cæcutier? ducendis, à via aberrabit? qualenam iacturæ hoc genus? imo proprium quisque si lucrum attendat, vnde vberius existat, vnde meritum honorisque feracius? nam quid aliud agebant primi illi nascentis Ec-

clesiæ sancti, quid Apostoli? quid ipsemet Christus? quod institutum diuinus? Sed semoueamus ab oculis priuata hæc emolumenta, quæ si nobilis est, & castus Dei amor; ne aspectu quidem dignatur suo; nobis omnium instar sit diuina gloria, & Christi obsequium, nihil æquè ardentis, quam vt sanguinis sui pretioso commercio, animas illi redimamus. Sed quia factum iam opus erat, addidit ab se lustratas animo Prouincias omnes, vt campum in iis cerneret, vnde posset meti diuinæ gloriæ, animarumque fructus vberior. Illuc se ante aliquot peregrinatum annos ingemuisse vehementer illam humanæ libertatis parentem Palæstinam, Lucifero seruire. Illi se fidei sacrosanctæ sementem parare scelicem nimium! si sibi obtingeret, suo quoque illam sanguine irrigare vbi Christi sanguis quodam modo etiamnum ruberet. Quæ cum diceret Ignatius, ardentis animi toto in ore flamma eminebat. Clausit denique orationem professus; interea dum nauigandi, & agendi tempus appeteret, certum sibi esse Deo se penitus consecrare, nec sui quicquam deinceps retinere; facturum autem nuncupato illic proficiscendi voto, paupertatis item voluntariæ, ac perpetuæ castitatis. Sub hæc tacuit expectans vt mentem suam singuli ederent; sed visi sunt intimi eorum animi, linguam dicentis Ignatij mouisse, ipseque sensus proprios referens, expressisse omnium communes: vnâ omnibus mentem, indiderat Deus, qui omnes inter se, vt cum Ignatio colligarat. Haud tamen intra Palæstinam arctari placuit, vt quibus ingentia in Dei gloriam per se ac posteros aucturis parere terræ ambitus deberet. Eius quidem pars illa quam suis laboribus obiuit Xauerius, multis Apostolis præbere campum agendi potuit. Fuit ergo consentiens, omnium vnâ vox, communis applausus ad ea quæ velut omnium interpres præfatus erat Ignatius; ita se illi in socios, & affectatores in perpetuum manciparunt. Inde cum lachrymis inuicem complexi, mutuæ charitatis strinxere nodum, tam tenacem; & lentum, vt se non alio deinceps quam fraterno spectarent oculo; nec vllò discrimine nisi singularis erga Ignatium amoris, & reuerentiæ, tanquam natu maiorem, & obsequij velut patrem. Post hæc, Deo illorum ardorem in destinatos ab se exitus dispensante, dubitatio incidit, interclusa fortè in terram sanctam nauigandi, aut illic hærendi facultate, an essent alias explicandis laboribus regiones adituri; & post multa prolixè disputata, conuenit denique. vt si expectanda per annum Venetiis nauigatio negaretur, exiuvoto solutos se intelligerent; sed Romæ se Christi Vicario sisterent quocumque gentium placuisset, in auxilium animarum ab eo mittendi: quod verò ipsorum bona pars, Theologiæ cursum, quod necessarium videbatur, nondum confecisset, iis datum à mense Iulio anni 1534. ad Ianuarij 25. anni 1537. in studiis pergere, inde Lutetia Venetias peterent. Ita quidem ab ipsis decretum, aut certius dixerim à Deo, prospiciente quod constituerant, de expectanda in Palæstinam nauigatione, hoc solum inter tot alia tot annorum decursu propòsita, fore irritum, & inane; mouente tamen vt hoc decernerent

ad eos Pontificis arbitrio, & obsequio tradendos, & Societatem hac occasione statuendam.

VI.

Ignatij & sociorum vota in S. Mariae montis Martyrum prope Parisios quod fuit primum Societatis leisu rudimentum.

Ad coronanda quæ constituerant votorum nuncupatione, nullus æquè placuit dies, vti Augusti quintus & decimus Assumptæ in cælum Deiparæ facer. Spes fuit prima hæc Deo vota, quæ per Virginem offerebant, profecuram semper favore præcipuo, veluti rem suam, & eo fore gratiora quo per manum venissent digniorem. Quod ergo superfuit temporis, ad hoc quotidiano ieiunio, precatione, & asperitate varia, pro suo cuiusque feruore contulerunt, vt paratiores diem illum obirent. Lectus solo in colle, leucæ dimidio extra urbem, locus (quod tunc arbitros nollent) S. Mariæ in monte Martyrum, insigni templum veneratione. Illic statò die, subteraneo in sacello soli, Fabro celebrante, præter quem nullus ex iis erat Sacerdos, vota edidere, is sacratissimum Christi corpus, mox ab se sumendum manu tenens versusque ad socios, tum ipse, tum singuli deinceps voce clara, obstrinxere se Deo ad paupertatem, & castitatem perpetuam, ad transmittendum in terram sanctam, & deferendas, vti condixerant summo Pontifici operas. Ad reiciendum præterea cuiuscumque stipendij donum quo compensaretur sacramentorum administratio. Paupertatem interpretati sunt, qua sine studiis posito quicquid sibi reliquum foret abiicerent, dempto quod opus censeretur ad professionem transmarinam: quanquam ne hoc quidem ab ipsis seruatim inuenio, sed elemosynis ad iter supplementum: Relectio verò cuiusvis ob sacra stipendij, idcirco ab iis promissa, quod & pertineret ad absolutam paupertatem; & os obstrueret calumniantibus Lutheranis, clericos Christi sanguinem cauponari, & sacrorum, nundinatione ditescere; ac demum vt sui copiam nullo sumptuum metu omnibus facerent. Nuncupatis in hunc modum votis, eo animi sensu, ea profusione lachrymarum, Christi corpus sumpserunt, vt trigesimo etiam post anno, ex iis vnus, Simon Rodericius hæc narrans horum suauissimo influxu perfunderetur. Sed ea omnium cœlestis voluptas in vnum Ignatium conflavit tota, vt qui sudoris tam diuturni primos meteret fructus, & spes longas videret tam ybertim à Deo fortunari, factus iam familiolæ scelix parens, numero quidem exiguæ sed eorum virorum delectu eximia, quorum erat quisque par multis futurus. Hic non est silendum quod meminere huius & superioris æui scriptores grauissimi momentum clarum diuinæ erga Christi Ecclesiam, eiusque Pontificem curæ. Quo enim anno 1534. Societatis iacta sunt semina, peculiari obedientia summo Pontifici deuinctæ, (vt huius operis initio attigi) eodem Rex Angliæ Henricus, nomine octauus, ex defensore fidei, desciiuit in impugnatores, sedique Apostolicæ rebellem; eodem edictis adeò infestis, & trucibus insectatus est eius Pontificem, vt Papæ nomen non oblitterasse vbicumque scriptum legeretur, crimè fecerit capitale. *O ineffabilem, exclamat, Sanderus, ipsius in nos Ecclesiamque vnice: sam bonitatem, & misericordiam. Qui* ipsis temporibus quibus à Blasphema Lutheri lingua alibi, & in Anglia per inaudicam ini-

quissimi

quissimi Tyranni sauitiam extincta planè videbatur omnis Religionis, ac perfectionis vitæ professio, & erga Christi Vicarium ita omnis subiecta obferuantia, vt ipsius Papæ ac Pontificis venerandum fidelibus nomen fieret execrabile, exitauit Spiritum viri Dei Ignatij Loiola sociorumque quorundam suorum, qui castissimam, purgatissimamque religionis viam ingressi, ad cætera perfectionis studia, & vota, illud quartum singulari quadam ratione ex Dei instinctu votum contra Lutheri & Henrici impietatem spontè addiderunt, vt in omnibus officijs pietatis, ac Religionis peculiariter Romano Pontifici se suamque operam pollicerentur, ipsiusque iussu quiduis periculorum, aut laborum in religione propaganda subirent; & quocumque demum terrarum, ad infidelium errantium, ac peccatorum instructionem, & conuersionem ab eo mitterentur, mox absque omni contradictione, etiam non petito viatico, tanquam à Christo missi proficiscerentur. Hi se hoc modo, & in eum finem collectos pulcherrimisque Ignatij Institutis edoctos vocarunt Societatem Iesu, eiusque sanctissimum nomen, ac fidem in communionem Romanæ Ecclesiæ incredibili celeritate, & industriâ non solum ad extremos Indos, aliisque remotissimos populos, & Reges (quod maiori cum labore, sed periculo certè minori fecerunt) sed & ad miserè deceptos ab hæreticis septentrionales, & per Tyrannorum sauitiam à communionem Christiani orbis inuitò penitus diuulsos Britannos, etiam cum periculo capitis, ac cruoris sui effusione; regnante, & in Ecclesiam sauiente Henrici filia Elizabetha, ita Deus posuit nobis semen pro Abel quem interfecerat Cain. Huc vsque Sanderus. Post expleta pietatis officia, actasque Deo ex animo gratias, diei residuum ad fontem duxerunt, ex collis, eiusdem radice profluum, & amœnum, & S. Dionysij Areopagitæ olim sanguine consecratum, eo enim fertur caput sibi abscissum propriis manibus lauissè. Illic solutum ab iis ieiunium mensa quidem pura, & paupere, sed alacritate, piisque sermonibus sapida; quorum pars fuit de viuendi modo quem essent retenturi dum Lutetiæ morarentur; in quo Ignatius qui vt munus paternum, ita & Spiritum recens à Deo nouum acceperat, ad filiorum gubernationem, mensus est quadam communia omnibus opera quæ nec arctarent studendi spatia, nec primigenium feruorem intepefcere sinerent. Fuerunt hæc quotidianæ quadam preces, ac voluntariæ pœnæ; Eucharistiæ diuinæ vsus quot dominicis, ac festis solemnibus (quod haud paulò pluris erat tunc temporis, quàm nunc videatur) ad hæc instauranda, eodem & die, & loco vota, quod annis subsequenter duobus ritè peractum est; mutuis denique inter se tanquam fratrum amor quo se quisque non minus in alio, quàm alium cerneret. Ad hoc inquilini sparsis in ædibus cum essent, voluit sapius, vti Iob Filios, inter se, & apud seipsos, in orbem conuenire, & parabili prandio, sanctisque colloquijs, animare mutuam, charitatem, quæ familiari consuetudine, vsuque domestico fouetur. His animi nexibus ita coaluit nodus ille, quo erant à Deo inuicem copulari vt in cœptis

non solum fortiter steterint, sed illa etiam promouere adiungendis sibi sodalibus impensè contenderint. Accessit quoque nouus animo vigor, & perspiciendi acumen in literis. Doctrinarum enim apparatu in multorum salutem instruendo crescere visa est intelligendi vis, ex desiderio agendi. Alij certè sunt operæ successus in Dei honorè literis insumptæ; alij in pabulum sterile, inanis curiositatis. Prior illa laborem per se ancipitem in æterni præmij meritum transmutat (quod palmaris chemicæ genus est) facitque ut duretur in eo constantius; sed præter hæc à patre luminum, cuius denique interest sibi famulantibus adesse, insolitis radiis perfusa cognitionem abditorum quæ inuestigabat assequitur. De hac sui deuotione à patribus congregatis peracta, quæ Societatis conceptus fuit, Societatis mater Lutetia dicta est: quod præter alios auctores testatur inscriptio æræ insculpta laminæ, quæ ut esset magis conspicua in superiori templi Martyrum æde affixa est, sub quo Patres vota ediderant, eius verba sunt.

D. O. M.

Siste spectator, atque in hoc Martyrum sepulchro, probati Ordinis cunas lege. Societas Iesu quæ S. Ignatium Loyolam Patrem agnoscit, Lutetiam Matrem, anno salutis MDXXXIV. Augusti XV. hic nata est: cum Ignatius, & socij, votis sub sacram synaxim religiosè conceptis, se Deo in perpetuum consecrarunt, ad maiorem Dei gloriam.

Quæ res etiam mouit Ludouici decimi tertij piam mentem ut daret supplices ad Gregorium XV. prolixas, & manu propria literas de referendo inter Sanctos Ignatio, sibi que honori futuram duceret, quam inde Societas ductura erat dignitatem, utpote domi suæ nata; & res sua. [Regno, inquit, meo hoc decus obrigit ut tantus Dei seruus in almam hanc meam veniret, Lutetiam, ad comparandas sibi scientias, lectisque in ea locis in æde sacra ad montem Martyrum. Societatem suam inchoaret.]

VII. Licet tantisper hic mihi digredi, lectorémque ad duo aduertere quæ & intra lineas futura, & placitura non dubito. Vnum est nascentis Societatis locus; alterum tempus. Primum quod attinet, haud sine arcano Dei nutu, Ignatium, & suos ad destinatum vbique prouidè gentis, factum existimo, ut inter innumera, foris, & in vrbe Parisiis templa, Montis Martyrum omnibus anteferet, manifesto, ni fallor præfagio, affectiones cœli

cœli ac superum in Societatem consentaneas fore, loco eius natali, & fundendi sanguinis prodigam, ac perpeffione mascula excitandarum in se tempestarum, Martyrum omni responsuram & tenemus euentus, ominis huius claros interpretes; nam lapio vix sæculo, supra trecentos hodie censemus, qua serendo in ethnicis Christo qua propugnando inter hæreticos, lentis ignibus coactos diu mori, præfocatos mari, quadratum dissectos, confixos telis, & lanceis, suffixos in crucem, capite truncatos, aquis vel congelantibus extinctos, vel ardentibus necatos, veneno, laqueo, fossa (tormenti apud Iapones genus) crudelissimè consumptos. Iam quidem ipsa ad excolendos Indos paratura iter & Martyrium longum est, vita inter sæuas furentis tempestates, & iacentis Oceani pertinacem languorem ærumnosissima: nauigationes infinitæ, zonæ torrentis æstus vix tolerabiles, populorum immanitas barbara, linguarum difficillimarum fastidij plena; refugique horroris disciplina; ferina interdum in subterraneis, in antris, syluisque habitatio, victus coctæ orizæ breuis, post hæc mortes non rarè, tam ingeniosæ in cruciatus sæuitiæ, ut in iis mors ipsa gratiæ loco sit. Hæc nihilo segnius perrumpit spargendi pro Christo desiderium sanguinis, quod suo ab ortu hausit Societas, tam quidem fortiter, & latè per eius filios grassatum, ut tanti huius boni aucupandis apud Indos occasionibus, illorum bona pars, si modo finatur, desertura sit Europam.

Iam si diras insectationes mente repetimus quas Societas passa est, haud scio an vllum in ordinem res duæ conuenerint, adèd inter se non modò dissipta, verum etiam prorsus opposita, tot, in quâ sequaces habuisse, tot insectatores, tot exceptâ locis, tot eiectâ: tam multis & linguis, & calamis in publica commoda locutam tam multis, assensu publico laceratam. Eius historiam qui leget, creuisse comperiet, ut duce olim Nehemia, restitutos Ierusalem muros, cum manu altera, trullam, & malleum opifex; arcum, & lanceam altera moueret; illa operi faciendo, hæc ab hostis impetu defendendo. Illata Gentibus Euangelij lux; disputationes, & libri aduersus omnes hæreseon festas, propugnatio Synodi Tridentinæ, tum in fidei dogmatis, tum in morum instauratione; defensa auctoritas summi Pontificis; promulgatus emendati Calendarij vsus, & his similia, Societatem quot locis expulerunt? Iaponia, Siniis, Æthiopia, Congo, Anglia, Scotia, Transyluania, Hungaria, Liuania, Bohemia, Belgio, Gallia, Grizonibus; additis sæpius probrosi exilij decretis, columnis, & pyramidibus ad æternandâ infamiam, cõmuni ad ludibrium, & vituperium adplausu; addictione etiam nostrarum & domorum, & vitæ, in direptionem, & furorem populi, contra nos debacchantis. Vulgati deinde aduersus Societatem, omnis generis libri, historici, Poëtici, fabulosi, mercuriales, censorij, forenses, prouocatorij, Satyrici, Philippici, etiam, si superis placet, prophetici, & qui non? certe bibliothecam soli occupaturi sunt benè grandem. Quod à me tam certò scribitur, ut ante annos quadraginta, procedente primum Petri Ribadenairæ manu, scriptorum

guinis, &
rendarum
persecutio-
num.

VIII.
Eiectionibus,
& famosis
libris exagi-
tata Societas

nostrorum catalogo, contrarium illi contexuerit hæreticus eorum qui contra nos scripserant tam multorum, vt vel vna ipsorum nomina iustum volumen conflare potuerint. At enim callidus compilator quod habet optimum Ribadeneira, id cauit quàm maximè auctorum nominibus quos censebat, vitæ illorum summam attexere noluit, haud sine improba calumniatoris benè consulti laude, ne Societatem quam cupiebat exosam facere, hostilitate talium aduersariorum faceret omnibus venerandam. Hortatur idem, oratque Principes, & Europæ Respublicas ad conferendam pecuniam in sumptus ingentis operis consarcinandorum in corpus librorum, quicumque eatenus aduersum Societatem exierant: cœptum iam Rupellæ tam salutare negotium; tomòsque sex editos, sed animis supra facultatem; congesta promiscuè à collectoribus strenuis, quælibet obuia; omiſſa quæ cerni ponique debuerant, in quorum typos, tanti scilicet est, totius Europæ Principes conferre subsidia oportere. Ex eo tempore, turba eo excreuit, vt multo sit minus operosum eos refellere, quàm enumerare; nisi verius fortè, quod interrogatus in arreptio Dæmon, de nomine respondit. *Legio, quia demonia multa in eum intrauerant*, idem respondeat ex iis auctoribus non nemo: vnus enim complures effutiens in Societatem libros, variis titulis, & adscititiis multorum nominibus quasi ab iis prodiissent, palam fecit, instinctum dæmonum legione, se scribere, in maledicendi concordem rabiem, diuersis linguis furentium. Alij quod suis æmulis obicebat Hieronymus, *in tantum imperiti, vt ne maledicta quidem habeant propria*, describendis quæ dudum prodierant, & alieno vomitu ebrij, *alienis vocibus blasphemant*. Quid autem exoricæ titulis, & prodigiali nomenclatione, librorum frontes, ignota, grandia, priuatis æquè vt Regibus scita per necessaria professæ? quem stultum, & stolidum non cogant ad eos thesauros toto suo patrimonio emendos? hic torquet, hic interpretatur, hic damnat, Societatis Iesu nomen; alius doctrinæ ipsius adumbrat arcanum; alius reregit; est qui characteres Societatis diuinat, qui catechismum exponit; qui physionomiæ describit notas; non deest qui subtili anatome spiritum dissectet; qui scrutetur fibras, & interiora vitalia; qui latentia examinet, & secreto commissa studia; refert ille priuata eiusdem colloquia; priuata spargit alius monita; arcana documenta hic euulgat; ille aphorismos eius enucleat, quidam à pristino defluam repræsentant; sunt qui eius agendi peculiarem modum; qui veram eius historiam ab ortu, per suos deducunt progressus; qui artes aperiunt; qui flagitia enarrant; infantes videlicet sexcentos, vt minimum, domi sacrilegio nobis natos; parricidio necatos in piscinis in quas coniecti fuerant repertos: congesta templorum in cameras arma, perduellibus vbi vsus foret armandis: nocturnos cuiusque suo cum dæmone tractatus ad condiscendas ab eo incantationes quibus cerebro moti religiosorum Ordinum professores in verba Pontificis iurent: thesauros vndique in sepulchra veluti orbis spoliaria defossos. Consultationes hebdomadarias in rerum omnium publicarum politicam gubernatio

bernationem, ad priuatas nostras inde componendas, augendasque, quæ ventus adspirauerit, rationes. Concubinas Cardinali Bellarmino additas mille sexcentas quadraginta duas, & ab ipso denique occisas, vt hinc nempe intelligeretur quid credi de alijs deberet, quorum erat virtus debilior, cum inter optimos insignis, fuisset nihilominus tantorum flagitiorum capax. Ad hæc prouinciarum rebelliones, cædes Regum, orbis deprædationes; & ruinas, denique scribebat ante annos septuaginta Nicolaus Sanderus. [De Iesuitis plures fortè fabulæ feruntur, quam olim de monstris. De origine enim horum hominum, & genere vitæ, & instituto, de moribus, ac doctrina, de consiliis, & actionibus varia simul, & contraria, ac somniorum simillima, non priuatis tantum colloquiis, sed publicis concionibus, librisque impressis publicantur.]

Nec ista librorum colluuiæ, perdita auctorum consilia segenius promouet, quàm olim, Christi & Christianorum execrationem pestilentissima Pilati acta, Maximini iussu toto orbe Romano peruulgata, & in scholas inducta. Fingebat scriptor sacrilegissimi operis, exscriptum bona fide, ex cognitione iuridica causæ Christi, ex actis Pilati præsidis in illius condemnatione, ex tabulario Ierosolymitani prætorij. Stiparat autem horrendis flagitiis, quibus innocentiam Christi Iesu, furcifer incestabat. Quæ vulgo credita tam exosos fecerant Christianos, vt vbi se primum darent in publicum, ad ignem mox palam à conclamantibus poscerentur; ex quo & sarmenitij dicti sunt, quam artem, quilibet cuilibet Dei seruo, pro libidine inuendi, ad proritanda in illum hominum odia, nemo ferè est veterum, qui scriptis à se defensionibus non queratur, nemo cuius verba magnam partem, Societati non bellè congruant, vel exostulanti, vel seipsam solanti. [Illi verò, inquit Athenagoras, etiam epulas detestandas, & concubitus incestos fingere nobis audent, partim ne temerè infensi nobis videantur, partim quod ita existiment, vel nos metu percussos à nostra professione abduci, vel principum animos, propter flagitiorum magnitudinem aduersus nos concitari, & exasperari posse. Nos verò illud vos intelligimus; & non contra nos tantum, sed omnibus retro sæculis morem hunc fuisse scimus, diuina quadam lege, ac ratione, vt contrariam sibi virtutem improbitas impugnaret.] Et suo quidem grandi periculo id sensere præstantissimi etiam mendicantium Ordines, ex quibus vt ducit Societas sanctimonix exempla, ita etiam consolationis, & Gregorius XIII. suprema sua autoritate Societatem erigens afflictam, duos profert *sanctorum Dominici, & Francisci, præstantissimos Ordines*, suis etiam vexationibus perfunctos, & publico bono à summis Pontificibus seruatos. Nota Guillelmi à sancto amore, Parisiensis Doctoris in illos factio, scriptiones, conatus; quamuis prius adhuc vt vnquam deinceps spiritu vegetos. Tam criminoso atrox impius sanctissimos homines, & doctissimos deformauit, subornauitque tam fraudulento veri fucos suas calumnias, vt eos & toti Gallix faceret odiosos, & extruderet pulpitis quæ Parisiis obtinebant, imò & spes suas sacrilegas mitteret

L. 3. de
Schism. An-
glic.

IX.

Libri aduer-
sus innocen-
tes quantum
nocent.

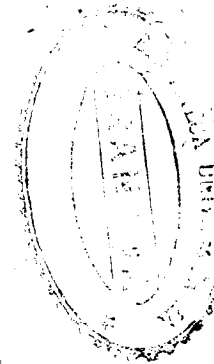
Bull. Ascen-
dente Domi-
no &c.

mitteret ad eos ab Ecclesia, & hominibus extirpandos, tanquam germina virulenta. Sunt autem hæ pessimi hominis accusariones aduersus mendicantes, ex iis impromptu, quibus duo Ecclesiæ Doctores Thomas, & Bonauentura eas confutarunt: Usurpari à mendicantibus primaria in Academiis pulpita, extrusis contra fas possessoribus antiquis; excussam ab iis Præsulum potestatem, atque imperia, Apostolicis privilegiis prætexi: domos passim inuadi, lupina fame, ad prædam ex iis faciendam: fastu ac superbia tumidos, terere aularum limina ad aucupandam Principum gratiam; immiscere se consilij specie, negotiis alienis, re autem vera vt propria commoda nundinentur; arrogantiam, docendo; concionando, vanitatem; sua narrando, iactantiam ructare: cursare vagos, & vbique semper: nunquam vllibi esse. Obistere aduersantibus pertinaces, & vice maxillæ alterius præbendæ, ictum vsuris centesimis reddere: inhiare honori, famæ, ac plausibus, & priuatam suam in Christi gloria venari: versari frequentes in litibus; & de re aut fama disputetur, de summo iure nec apicem cedere, modesta specie animum impudentem; ementita virtute Pharisæicos spiritus premere. Illorum ergo cellas esse non aulas; chorum non Academiis; sportas, & stareas, & manuum opera, non doctrinarum, & artium studia, non conciones, & sacra pulpita, sed triste silentium; non alienorum iudicia criminum, sed suorum detestationem & luctum, quantumuis forent integritatis inculpatæ; at pseudo-Apostoli cum essent & pseudo-Christi, ac prodormam operam venturo anti-Christo darent, esse de medio tollendos, an possit atrocius aliquid in vllam hæreticorum sectam vomit: tam cæcus fuit paucorum errore grassabundus in omnes furor; inuidentiæ, sui tam impotens. Quod literario eius Regno, ex iis ordinibus magni viri, maiori splendore officerent; & primas docentium exedras suis meritis occupassent. Tanto demum damno, improborum suasu ab Innocentio IV. Sancti Dominici depressus Ordo, haud alterius reus quam auctæ altius sanctitatis, scientiæ, ac famæ; vnde hostium in illum ausus tam efferi, quem cernerent ab eo abiici à quo vno tutelam sperare debuerat: vnde ingens, pariter discrimen, vel scindendæ in partes Ecclesiæ, vel subruendi funditus Ordines egregiè meritos de vniuersa Christianitate, actumque profecto de iis erat, nisi fauentiorem sibi nacti essent Alexandrum IV. & Thomæ ac Bonauenturæ non segnes, mutosve calamos, quales doctor, cum suis optasset, sed in suorum propugnatione strenuos, ac robustos, alioqui nec venti tam immanes, tam citò confedissent; nec Guilelmum à Sancto Amore probrosi censura silentij, exiliūque domuisset. Iam à simili canum allatrato amplissimi Ordines liberi, diurnæ inuidiæ, ac perpeffionum præmio fruuntur, alta pace, nec est qui contra ganniat, aut stylum moueat; In nos adhuc manus exserta, Sunt tamen qui velint, nos Iobo crudius, manu nihilo mitiori quàm Dæmonis, Iobi carnificis, ne debere quidem retinere derelicta labia circa dentes, ad patrocinium aliquod innocentia laceratæ; sed quod de Philosopho Christiano Nazianzenus dixit, cædenti

non modo alteram, verum, & tertiam quæ nulla est, maxillam porrigere. Habent nos si vocem mittimus vindictæ cupidos; si tacemus, confitentes reos; vt illum in Euangelio qui ad crimen obiectum *obmutuit*.

Ad Societatis quoque iactationes sed ab ortu suo repetitas eæ spectant, quibus eius fundator exagitatus est retortis præcipuè in parentem, scelestis in filios molitionibus impiorum. Gabrielem Lermeum, Simonem Milfenum, Heliam Hallenmullerum, Rudolphum Hofpinianum, Pascasium, Arnaldum, & alios famosos effecit, collecta ex hoc argumento infamia, dum vitam Ignatij Ribadeneiræ opus configunt tum stolidis, & puerilibus; tum hæreticis censuris; & nomen ipsum contemptui, gesta vituperio traducunt, quod tamen ex recens edito de vita S. Matris Teresiæ exemplari, detracta sint illa præsidia, quæ sibi ab Ignatij filiis collata, suis ipsamet scriptis profitetur, Typographi rationculæ cuiquam certò tribuerim decurtare sibi editionem illam ea potius parte quæ Societatem attinebat, quam alia qualibet indulgentis, quanquam & edita suo toto pars illa, vt sanctæ illi perhonorifica, ita nec esset vel vnum apicem de cuiusquam gloria decerptura. [Deo, inquit, Teresiæ, sub finem capitis vigesimi tertij vitæ suæ) Deo laus à quo id accepi vt quos à confessionibus habui, semper iis obtemperauerim, esto non absque meo aliquo defectu, fuere autem illi ferè perpetuo, viri Deo cari de Societate Iesu,] & alius quidem per annos quatuor, alij sex, decem, duodecim alij. P. Ripalda; & Baltasar Aluarez vir Sanctus; Hieronymus Perez; Ægidius Gonzalez præter, & alios, diu P. Franciscus Ribera qui Virginis postea vitam composuit, opus dignum authore, & sanctitate argumenti. Nec ab simile est quod in enarrandis, magni Archiepiscopi Mediolanensis Caroli Borromæi rebus pariter actum est. Earum post alios scriptor, quæ voluit edere auctiores, inde vt potuit maximè, qua mente haud scio, Societatis exclusit nomen, omnemque illius operam in iuuandis sancti progressibus, eiusque Ecclesia, clausis præterit oculis, quamuis ab testibus oculatis, particulatim, & disertè posteritati tradita, vbique passim perlegatur. At hæ profecto comitates quocumque animo adhibitæ fuerint, placere superis non possunt, quorum beata de cælo mens ad defossam radicem ramos fructibus graues libentissime inclinat, quasi gratias habitura (vt dixit de arboribus non nemo) præstiti sibi quo creuerant alimenti. Quod ab ipsis quoque dum viuerent, sedulo factitarum, cum æterna virtutis ipsorum commendatione attendat qui volet, ex aliquot lineis datæ ad Christophorum Rodriguez de Moya à S. Theresia Epistolæ, qui essent eius in Societatem, & de Societate sensus [horum poterit fieri certior ab nonnullis è Societate Iesu qui hic versati sunt, & probè me norunt, eaque spectarunt. Sunt enim ij, patres mei, quibus si quid habet anima mea boni, post Christum integrè id debet. Mihi pro nostris cœnobis non omnes probantur quæ pietati student, sed eæ tantummodo vel quas audiunt confitentes, vel suis consiliis regunt; nec vllam à me huc vsque admissam meminere quæ non esset illis in Christo filia, nam eas video esse

X.
Alia Soc. con-
fessiones,
& vndenam
ortæ.

esse præ aliis Ordini nostro idoneas, vtque ab iis eram in Spiritu, Dei beneficio educata, sic eodem accepi vt his cœnobiis idem spiritus inferatur; ac si regulas ipsorum V. D. legerit, opinor viderit, Constitutionibus illorum, nostras multis in rebus consentire. Pontificio enim diplomate id obtinueram vt possẽm. &c. Auilæ 8. Ian. 1568. mihi quidem hæctenus periuicundum fuit ea memorare quæ Sancti Ignatii beatis primordiis contulisset tum D. Ioannes Chanones Monachus S. Benedicti, tum ex S. Dominici familia nonnulli quorum ductu Manresæ regebatur, tum ex Franciscanis Iacobus de Alcantara, & Theodosius quorum Barcinone, alter ei à confessionibus; Romæ alter fuit. Ac si ad me plura in hoc genere peruenissent, plura omninò retulisset, certus, præter fidei laudem historiarum amissam, & animam; futurum me quoque acceptiorem S. Ignatio fuisse summè in eos grato, per quos in Domino profecit. Non solos autem Chemnitios sensimus, solos Osiandros, Lermeos, Hospinianos, Lauseros, Cambilonios, Misenos, & fatinæ istiusmodi sexcentos, Apostasi, hæresi, laude vtraque notos; suo allatrato, & probrorum honore Societatem dignatos, vt de, infectatore suo, Apostata Iuliano, Nazianzenus scribit; *felices lesuite, si hos proferant solos instituti, & famæ carnifices, quod ab iis vituperantur, qui nihil vnquam nisi aliquod grande bonum vituperare consueverunt.* Sunt, nec paruo numero alij, hoc nocentiores apertis hostibus, quod eandem professi, & Christi fidem, & fortassis vitam; proferre infestum animum non possunt nisi pia velatum specie charitatis. Ipsa ordinum religiosorum dissimilis ratio, cuius tamen formosa varietas Ecclesiam vestit, illos censet interdum exerrare, quos in aliam viam Deus induxerit, pari cum iis figmenti ludibrio qui antipodas cogitant inuersis capitibus terræ insisterè, quod terras incolant recta illi terræ oppositas; vno tamen omnes, & puncto medio, & situ reguntur; *vnus quidem sic, alius verò sic.* Nec iste dissensus est, sed concors dissonarum fidium concentus. Ille Reginæ Ecclesiæ ornatus, inquit Augustinus, nec de vili materia ob dignitatem, nec de vno colore ad pulchritudinem, sed *pretiosus, & varius.* Ergo subdit ille, *in veste ista, varietas sit, scissura non sit.* At eecam è contrario, ex eodem siue pietatis seu literarum ministerio natam *Schismatum matrem, æmulationem, illudque velle ditescere aliena paupertate.* Quod iniquissimum dixit Augustinus, certò quidem ab illo diuinæ gloriæ studio profus alienum cui esse optabilius nihil potest, quàm cum ea secum parcius latius ab aliis promouetur, eum ferè in modum quo Dei gloriam enarraturi mundo cœli, veloci motu se inuicem rapiunt quo circùm lustrent vniuersum.

XI.

Septem cause
turbarum in
Societatem.

Prima igno-
ratio illius
cuilibet lo-
quaci credu-
la.

Hic si causas lubet cognoscere vnde tam læua mens, affectusque in Societatem, vltro illas nobis suppeditet Iacobus Gretserus, qui vt de anatomista Herophilo Tertullianus dixit, *sexcentos exsecuit, vt naturam serua- retur*, longo saltem vsu defendendæ à nobis calumniæ, tentata arteria scriptorum calumniantium, peruenit ad focum, causamque paroxysmi quo tantoperè insanirent, & eam septenario numero comprehendit: prima,

rerum nostrarum non alia quàm ex triuio rapta cognitio; ne in dubium quidem vocans an credendus sit potius esse maledicus, cui prona sit ad maledicendum libertas, & libido; quàm esse improbus quem diuinæ, & humanæ leges, prohibent ne velit esse improbus si possit; nec possit, si velit. Primis Ecclesiæ sæculis, affingebantur Christianis nefaria, & execrabilia scelera: adoratio capitis asinini: vnus infantis quotidiana sub auroram cædes, eiusque farre inuoluti, sacrificium, & esus carniū, ac sanguinis potus: inductæ versis per edoctos canes lucernis tenebræ, in iisque promiscua nullo discrimine turpitudine. Hæc de Christianis tam horrenda, latè credita, & nusquam probata, tam certæ fidei censebantur, vt damnandis ad bestias, ad ferrum, rogam infontibus Christianis sat esset *confessio nominis, non examinatio criminis.* Christianum confessus, eadem voce, ac nomine sacrilegum, homicidam, incestum, maiestatis reum, falsus putabatur; haud alio quàm famæ publicæ argumento, Christianos tales garrientis. Hinc illæ tot veterum eius aui scriptorum querelæ, nulla Christianis inesse crimina præter illa de quibus non inquireretur; & idè minimè inquiri, quòd inuisita non inuenirentur. Qui damnari hos vellent, noluisse scrutari vt reos, ne deprehenderent innocentes. Perstringebat quoque malignos oculos, quòd facinorosi palam, ac publicè, christianæ lucis tenai radio afflari, vbi primum illam animo exceperant, repente quidem in alios transisse cernebantur; at licet religiosi ex impiis; ex homicidis mansueti; veraces & candidi, ex fraudulentis, & versipellis; ex alienæ rei direptoribus, suæ prodigi reipsa probarentur, negabatur tamen ipsis oculis fides; præiudicio sceleris, de Christiani nomine concepto, euidentia cedebat innocentia; de manifesto quod addubitari non poterat, pronocabatur ad secretum, quod non dabatur introspecti. Sic omnis infontibus eripiebatur defensio; omnis ad accusandum, licentia calumniatoribus laxabatur: Quamdiu enim teneri sepulta latebris putantur crimina, abstinebatur à probatione illorum exigenda, & poterat quilibet, quicquid somniasset, cuius imponere. Subire hanc legem tristem, & barbaram primi Ecclesiæ filij cogebantur; opinione rei; præiudicio damnandi, inuita nihilominus, & ringente iniquitate hac adeò impudenti, Romæ potissimum, vbi tanta Christianorum strage volitabat, stetit Christi fides inuisita, & viuida etsi multa interdum eorum millia quotidie caderet; sementem faciebat cædes, ex vno centum nascebantur, & mortui vnus sanguis, messem dabat viuorum latissimam. Erant tamen illæ immanes, ac truces sententiæ; quibus tot hominum populi, non ex cognitione criminum, sed ex stulto plebeculæ stolidæ rumore necabantur. [Natura famæ omnibus nota est, inquit Tertull. vestrum est, fama malum quo non velocius vllum. Cur fama malum? quia velox? quia index? an quia plurimum mendax? quæ ne tunc quidem cum aliquid veri affert, sine mendacij vitio est, detrahens, adiiciens, demutans de veritate. Quid? quod ea illi conditio est, vt non nisi cum mentitur perseueret; & tamdiu viuunt, quamdiu non probat. Siquidem vbi probauit

Tertul. c. 1.
apol.

Apol. c. 8.

cessat esse, & quasi officio nuntiandi functa rem tradit: an vero famæ cre-
dat nisi inconsideratus? quia sapiens non credit incerto. Omnium est æsti-
mare quantacumque illa ambitione diffusa sit, quantacumque asseueratio-
ne constructa, quod ab vno aliquando principe exorta sit. Necesse est
exinde in traduces linguarum, & aurium serpat; & ita modici sermonis
vitium cœtera rumoris obscurat, aut ingenio æmulationis, aut arbitrio sus-
picionis, aut non noua, sed ingenita mentiendi voluptate. Merito igitur
fama tamdiu solâ conscia est scelerum Christianorum. Hanc indicem ad-
uersus nos profertis, quæ quod aliquando iactauit, tantoque spatio in opi-
nionem corroborauit vsque adhuc probare non valuit. Hæc Tertullianus,
Romanorum inculans licentiam spargendis clam, palam, & aure credula
bibendis quibuslibet flagitiorum probris quæ confingerentur aduersus
Christianos. Vt verò Ambrosius de Naboth per calumniam lapidato *hista-*
ria Naboth tempore antiqua est, vsu quotidiana; ita de hac tam iniquè vul-
gata maledicendi libertate dici potest, quàm vna fulcit vesana credulitas:
cuius præbita pro sua libidine garrienti, huius iniuriæ quanta pars ad So-
cietatem pertineat, longum sit narrare; ex eo tantum fiat coniectura, quod
in Saxonia, & aliis Germaniæ tractibus hæresi contactis infantes adhuc
pueros, doctrina hæc imbuit quasi extra dubium cunctis notissima, Iesuitas
(vt etiam Papam, vultus præferre Dæmonum similes, vespertilionum alas,
caudas, cornua, & pedes hircorum, digno certe prædicantium acuminibus
commento, à quibus tales plebeiorum oculis pingimur, & mentibus fin-
gimur, ex quo (vt de Christianis olim Minutius) ante nos incipiunt odisse,
quam nosse. Iam si maledica odia tantum audent, vbi possunt nullo nego-
torio, euidētissimi mendacij damnari, quid non sibi assument vbi argui
non possunt, vt nos apud se animo describant tam monstrôsè deformes,
quàm lubitum maleuolis fuerit, si præsertim exterior species puretur simu-
landi arte composita, ne possit ex illa de interioris hominis probitate be-
nignè conici. Paucorum est Henrici secundi Regis Galliarum prudentia
qui nos hypocritarum nomine apud se inuisos facere conatis; æstimandi
sunt, inquit, de gestis & moribus, non de mente, Deo vni perspecta, nec
sermone hominum sit reus, qui verè sit innocens.

Causæ huic succedit altera haud multum dissimilis. Scribunt videlicet
in nos Catholicè quidam hæretici, & vice versa hæretice ex Catholicis
non pauci. Fidem illi sibi arte parant dum mentiuntur fidem, vt cumque
tamen leone se tegant, in eo pecudes se produnt, quod velut mente, & ani-
ma cassi, animarum saluti studere se fingunt. Hi verò aut aliquo priuatim
commodo, aut alia quauis perturbatione extra modum communis odij
abripri se sinunt, solenne vtriusque, potissimum primis, alienis nominibus
cælare propria ne sibi aut Caluini aut alterius hæresis deprehendantur asse-
cla, præiudicio nominis negetariis fides quam facere cupiunt, dum volunt
pro Catholicis legi. Quare illorum mendacia nudaturo, succurrit in pri-
mam statim periodum illud Stanislai Rescij in sponsia, quâ tergit, nobis
asperfas

asperfas maculas ab quodam semischismatico, semizuingilano iuvene, no-
bilis Poloni cognomentum mentito *Atheus sis, an Iudeus; hæreticus, an*
Schismaticus; ater an albus, Iesumastix procacissime! ignoro, Catholicum esse
non credo, Christianum vix puo. Habent hoc etiam vt suis præfigant Indi-
ces arma defensionis publicæ pollicentes & florem sinceri ad coronandam
veritatem, vt fuit illa ad Regem Christianissimum. *Oratio sincera.* Planè,
inquam, sincera mendaciis, veri nullius interpunctione; illud item *Patroci-*
nium veritatis tam vbique manifestè falsum, vt in plenam confutationem
mutata litera plus satis fuerit scribere *Latrocinium veritatis.* Aliam fabulam
putarunt alij processuram sibi lepidius, credi voluerunt fuisse de Societate,
& ea perfidè eiurata, dum fanda nefanda in illam scribebant: arcana pro-
ferre, quorum pars fuissent & testes oculati, tantum non illud D. Ioannis
vsurpantes, *quod audiuiimus, quod vidimus oculis nostris, & manus nostra*
contrectauerunt, testamur & annuntiamus. Placuit duobus ista fraus Ioanni
Cambilono, & Ioanni Schloffio, horum alter Germanus, alter Anglus,
volens vterque ab Ecclesia & Societate, quam nunquam inierat, videri ad
hæreticos perfuga, exceptus ab iis est mercenaria comitate, & collati sibi
ad argenti sonum, Ecclesiæ & Societati ocyma decatauit. Postremò denique
inueto; velut à nobis & nostro nomine, data est in typos, gubernationis pesti-
feræ ratio titulum præferens (*priuata monita, institutio secreta Societa-*
ris Iesu) quasi duobus staremus institutis; publico vno eoque sancto, quod
nobis scripsisset fundator; politico altero, & arcano, quod Præpositus Ge-
neralis priuatim Rectoribus dictaret, refertum cauponariis artibus, ad rem
faciendam, & emungendos quæstus ex nundinatione animarum, & Reli-
gionis. Ac ne fabulæ suum deesset mangonium, commendabantur ea mo-
nita plausibili nomine RR. PP. Capucinatorum à quibus vulgata dicebantur,
eorum autem in manus venisse, cum Dux Brunsvicensis hæreticus Pader-
bornensi nostro Collegio direptioni dato, libros nostros, & scripta iis con-
donasset, at enim quorum esse veri laruam falsis detrahare compulere hoc
mendacium in lucem, cum auctoris, si minus nomine, at saltem infamia.
Nam in Polonia Pontificis Nuncius, & Cracouiensis Episcopus, in Hispania
sacri Quæitores, librum tanquam falso Societati attributum, & perni-
tiosum confixerunt. Romæ Cardinales Eminentissimi sequenti decreto
proscripserunt. *Die 10. Maij anno 1616. in sacra Indicis Illustriss. & Re-*
uerendiss. S. R. E. Cardin. Generali Congregatione, habita in Palatio Illustriss. &
Reuerendiss. D. Cardinalis Bellarmini, facta relatione cuiusdam libri cui titu-
lus. Monita priuata Societatis Iesu Notobrigie anno 1612. sine nomine au-
thoris, Illustriss. DD. Cardinales decreuerunt præfatum librum, vtpote falso
Societati Iesu adscriptum, calumniosum, & difamationibus plenum, omni-
no esse prohibendum prout de facto illum prohibuerunt, & mandarunt ne cui-
quam in posterum licitum esset illum legere, vendere, vel apud se detinere,
&c. Iam istarum lucubrationum si quis in aliquam incidat, magis curio-
sus, quam catus, & solidus; tam sinistra de nobis concipiet, vt sit par
miraculo

XII.

Secunda cau-
sa. libris con-
tra Societa-
tem fides fa-
cilis credi-
ta.

miraculo futurum, si vllius vnquam apologetici machina reuellantur, præterquam quod enim pronior est in accusatorem, quam in patronum fides; plus valet sæpe confictis mendacium, quam rectis veritas ad persuadendum, illudque Ambrosij de lilio, etiam plerumque in virtutem cadit, à maledicis laceratam, *quæ tanti est artificis manus, quæ possit liliij speciem reformare?* Quæ confutandi vis tam perita, & potens, vt quantacumque contentione ingenij & artis primo flori probitatis, famam restituat, publicæ semel infamiæ, aut vituperationis vredine perstrictam?

XIII.

Tertia, odere improbi, sua improbitati obfistentes, quocumque tandem modo ei obstitierint.

Tertia est, quod inter Catholicos bene multi, tam illustre hoc Catholici nomen, labris solum extremis retinent; habentque in promptu tantillum id ex quo se nominant; expuere, si non vereantur ne flatu eodem rogum sibi accendant, palam alioqui professuri alius Machiauellum, Epicurum alius, etiam non nemo Diagoram, hoc est homines sine Religione, sine anima, sine Deo. Ab his quicumque diuersâ graditur, vel hoc solum ab eo offendi se putant, eiusque occursum sui esse censuram, quin vt de pallio Tertullianus dixit illius, vel *ipse habitus sonat*, pessimam eorum de diuinis mentem, & vitam peiorem: militare verò sacramentum aduersus vitia apertè suscepisse, longè grauius illos vrit, cum sint omnibus infensi qui non sunt eorum vitiis amici. Planè illud scelestum, & deliberatum sacrilegè circumueniamus iustum, aliundè non fluxit, nisi quod *contrarius est operibus nostris, & improperat nobis peccata legis*. Sed sinantur hi sanè coaxare, & scribere, tales denique agnoscendi quales ranas describit Augustinus, *de paludibus personantes tantò tumultuosius, quanto sordidius ex delictorum cæno*. Ad extremum verò si fortè accidat vt contra rem suam venisse nos credant, tunc demum vitaces Iacob inter, & Esaiù incrudescunt inimicitia: cœperant illæ materno ex vtero, nec potuerat communitas illius hospitij longè ab se dispar ingenium emendare; nec agrestis alter, & multum de bestia sapiens, alterius Angeli contubernium sustinere; sed hæc demum rixa ad summum euasit, cum id sibi Iacobi vindicauit industria, quòd iure suum iam fecerat; tunc enim tandem mors ipsi decreta est; tunc ei ad eam vitandam necessitate indictum exilium. Iisdem his actus stimulis scripsit quidam (fortè adhuc superstes) ediditque variis titulis, & idiomatis libros contra Societatem quatuordecim singulos ex æquo pessimos; vt sunt *Mysteria Patrum Societatis Iesu. Actio perduellionis in Iesuitas. Anatomia Societatis Iesu. Iesuita exenteratus. Arcana Societatis. Relatio Alfonso de Vargas, Consultatio fratris Iuniperi. Relatio Fratris Ludouici Soletii, &* his persimiles. Atque ad istius farinae homines alludere visus est Paulus IV. Pontifex Max. cum patres alloquens primi nostri confessus Generalis, & in iis coram genu flexis Societatem recens natam. *Ne putetis*, inquit, *vos melioris esse conditionis, quam legis vtriusque sanctos Dei legatos. Similiter vobis continget, multi enim non recipient vos, nec doctrinam vestram, sed persequentur vos, & interficient, obsequium se præstare Deo arbitantes. Perturbatissimum enim seculum hoc est, quo Dominus vocauit istam beatam Societatem.*

Sap. 2.

Societatem. Ecclesiam Dei diris modis vexari, & ubique ferè oppugnari videmus. Oppugnant Christi sponsam, non tantum à fide alieni, barbari, & qui in nouis insulis Christianum nomen hostiliter insectantur, sed etiam illi qui communi nobiscum Christianorum nomine gloriantur.

Quarto, priuatorum seu nauis, seu lapsus, largitate iniquè prodiga in omnes conferuntur, & ex acini liuore, non racemus tantum, sed & vitis ad falcem damnatur. Communitatem hominum, culpæ semper vbique expertium, frustra quis extra cælum quærat; illic inter beatos nemo vmbra mittit vllius nubeculæ, cum sit illorum cuiusque lux septemgemini solis, hic lumine vtimur lucernarû, quæ ex S. Ambr. non extinguuntur solum defertæ pabulo, sed olent extinctæ grauitè, & latè putorem adstantibus inhalant. Non est vbi aliquid peccatur, ordo religiosus propterea malus; alioqui nullus sit vsquam bonus; sed vbi impunè peccatur. Nam si errans punitur, inquit Augustinus, in ornamenta errore vertuntur, vt picturas vmbrae manu erudita dispensatae distinguunt, & distinctio ordinis mater est; Ita lapsuum prudens negotiatio, quæ meritâ illorû castigatione peragitur, vigere ordinem demonstrat, & viuendi regulam tenere: quo etiam modo, ex criminibus hominum exprimit sibi diuina iustitia gloriam dum ea suppliciis vindicat, quorum hæc sapiens administratio id facit, aut si minus specie, at saltem ordine placeant; sic enim *ipso faciente pulchra sunt singula, ipso ordinante, pulchra sunt omnia*. Verumenimverò, si vnus ex omnibus reus, cur omnes inuoluat damnantis sententia? fiat id prorsus quod se facere solitum Ferdinandus II. Imperator aiebat *Alicui ex Societatis hominibus irasci possum, Societati vniuersæ non possum*. Ne dignus laqueo parricida Iudas, totum faxit secum laqueo reum Christi collegium; nec tot hominum millia; maximam partem nec de ingenio inuicem, nec de facie nota, perinde vnus in mente censeantur vt omnis in Adamo illius posteritas; sitque propterea vnus contra fas, sermone factõve admissum, omnium odio, poenæque multandum. Si iusto humanius videtur, multorum virtute, paucorum culpas prætexere, hoc saltem æquitati detur, ne paucorum error, virtuti officiat plurimorum. Durum hoc & intolerandum queritur Augustinus, ad populum scribens, offensum duorum ex suis, mutua accusatione, ex qua necessariò aut alter impudicus, aut erat alter pronuntiandus calumniator. [Nempe esse hominum genus quibus vnice cura sit venari, an Episcopus Sacerdos, Monachus, aut virgo Deo consecrata, in aliquo lapsi sint, vt indè conficiant cæteros omnes eadem peccare, licet de his nihil eiusmodi audiatur, nec tamen iidem vxores repudiant, nec matres incusant, licet audiant adulteria maritarum. At si de aliquo sanctum institutum professo increpuerit sinistri quidpiam, si falsus aut verus noxæ odor eos afflauerit, hic verò ingenium acunt, huic adlaborant, & sudant vt persuadeant omnibus, omnes eiusdem propositi, vni eorum esse persimiles.] Licet ex vno illorum cognoscere quid de nobis alij obloquantur, qui omnes vnus aut culpa, aut suis suspicionibus reos esse nos volunt, *Nec causa*, inquit, *nec culpa earum re-*

XIV.

Quarta, errores paucorum omnibus attribuiti.

In psal. 118.

Aug. de Genesi c. 5.

Epist. 137.

rum quarum Iesuita insimulantur, ita partiri, & separari potest, ut alter altero mitius, aut durius tractandus sit; sic enim secta hæc tam arte inter se compacta est ut totum corpus, & cum hoc omnia eius individua membra in unum conspirent, & ad unum scopum mente, & corpore ferantur. Ita scilicet fieri oportet, nec quicquam interesse, inter communitates hominum, & metalli venas, sed ex probato utrobique vno, utrobique omnia eadem æstimari, inde communionem omnium, hinc vnius culpa liquido comperta, omnes æquè pro reis damnari. At cur non potius insontes haberi? post exploratam vnius innocentiam, & consensionem omnium palam notam? sic iste arguator dum nimium premit, nihil exprimit. Sed ita sit sanè, & consensionis mutæ præiudicio, partis vnius malum pertinere ad omnes iudicetur; ergo ne si cui extremus digitus abscedat, totum corpus secari utique oportebit? huius enim, membrorum inter se, quam Societatis vnius hominum coniunctio maior est, atque consensio, suaque singuli propria, diuersa ut plurimum sentiunt, & sæpè contraria. Nihilo præterea iustiùs, sententiã omnium ex vnius sensu colligere; quàm probum, aut improbum eorum animum, ex vno. De tot Societatis scriptoribus, dictum forrè, ab vno seligere, esto, vel assertum leuius vel parum ad censoris saluam faciens, & hoc pro communi Societatis doctrina obtrudere, in qua sunt plurimi qui illud improbant, plures etiam qui non probent hocine ius vllum, hoc vlla æquitas patiatur? *Iesuitarum Aphorismos*, anonymus nebulo Emmanuelis Sa opus nominauit, & ex eo quod illic peccatum ab illo putauit, nigrum theta nobis omnibus præfigit, quasi prophético septuaginta interpretum consensu, vel minimos etiam conueniremus in apices, & forent omnium quotquot sunt in Societate Doctorum ingenia, ex vnius cuiusque calamo apta. Omitto quod opiniones pro nostris damnantur, quæ orbe toto iam inualuerant, priusquam nostra in elementis literarum lallaret infantia, alij nimirum silentur auctores, ne qua pars odij nobis depereat.

XV.

Quinta, qui malè agit, omnes sibi semiles putat.

Quinto, id habent improbi, ut libenter credant omnes sibi esse consimiles, ut iis qui vertigine laborant, verti omnia videntur, quod tunc deterius agit, cum peccandi assuetudine, in licentiam quandam necessariam conuersa, irretita vsu scelerum voluntas, impotentiam mentitur emendandi, ita ut plurimum qui peccant, libidinosi præcipuè, patrocina sibi fingunt in credulitate sua arbitraria, qua omnes ut eadem secum ex carne concretos, ita pariter voluptarios esse volunt; qui vero minus id præferant, cautos magis esse quàm castos: hinc se fronte quidem manifestè leprosa cogitant; alios sinu, & occultè, plaga eadem maculosos: Porro hi de se dum alios pendunt, dumque (quod improbis innatum Ambrosius notat) nolunt alios videri innocentes; palam est linguam cuiusmodi, ac stilum in sui dissimiles exerant. Susannæ causam impuri Iudices dum tractant; adultera est, & lapidibus obruenda, Daniele appellat virginem castimonia ipsius, *Secura est de victoria castitas, cum est indicatura virginitas.*

Sexto quoduis in literis, virtute, aut hominum gratia, paulò spectabilius incrementum, iniquos statim oculos pungit, & maledica eorum odia, incendit, quæ se hoc miserabili remedio solantur, ut auerso ab iis aspectu, quæ cogantur fateri si videant; persuadere sibi conentur nequaquam æmulis ea bona inesse, quibus illos carere quàm maximè cupiant. Illa quam ex Sacro Capucinatorum Ordine vir doctus, *Typographiam inuidia dixit ex qua libelli tot famosi in Ignatium, & Socios eius prodire; diabolo exagitante, eloquio, & scriptis Societatem*; Illa, inquam, æternum Typographia illos premet, quoscumque virtus extulerit aliùs, quàm ferre valeant, qui nec maiorem patiuntur, nec parem. Quas linguas Sidonius, *cote liuoris acuminatas* nominauit, docètque rem esse omnium pessimam; nam & lethales ictus habent, & qua defigunt aculeos, vnà & venenum infundunt, quo semper insano turget inuidia. Earum tamen perniciës multiplex, quamuis certa solum cogatur in capita; cum nec mihi scribenti, nec legenti opinor non possit non esse permolesta, vltro hic à me omittitur: vnum tantummodo referre liceat, quod scriptor nescio quis, proximis retro annis non est veritus in lucem edere; Nempe S. Franciscum Xauerium, Clericum fuisse secularem, non autem de Societate Iesu Religiosum; quod videtur magis in Societatem quàm in illum torqueri. Quod enim tanta Societatis nostræ commendatione summi Pontifices, Xauerium dixerint [nouum Indiarum Apostolum, sanctitatis gloria, & meritorum splendore singulari Illustrum.] Quod iidem tot regna enumerent, quibus etiam vltra Indos, Euangelij solem, primus omnium intulit; quod multis centenibus barbari censeantur, quos sua ipse manu, sacro fonte intinxit; quod quæ mari, ac terra, pedes obiuit spatia, terræ ambitum aliquoties adæquarint; quod tam multos ad vitam mortuos reuocarit; quod charismate linguarum claruerit; quod illius nomen magnificentius in dies miraculorum perpetuitate diuina bonitas celebret; hæc omnia faces sunt quibus radiata Societas, fulget augustius, quam ut tantum splendoris nonnulli valeant æquis luminibus sustinere. Inde aliis nouum succreuit acumen ad mouendam de iis etiam aliquam saltem dubitationem, quæ ante apud omnes in confesso erant. Ex quo nisi isti nugarum mendaciam fatores consecuti essent apud multos, pasci fabulis assuetos, quod potissimum volebant; nec vlli cordato refutatione nec mihi viderentur digni; cum fastidioso plerumque silentio melius enormis falsitas, quàm defensione confutetur, & fiat suspecta res simplicioribus, fidei non adedò certæ, quæ disputationi committitur; at si hæc ratio valeat, triumphum certò hinc ducat effera hæreticorum audacia: nam quid Catholicis dogmatis certius, quid autem hostilius impugnatum? nedum controuersia subiectum, ab iis quorum perfidiam seu inuidia siue ambitio, seu amor effrænis licentiæ ad exagrandam illa ingeniosam fecit & acuit: nec tamen propterea quicquam sanctissimæ illorum decedit veritati, siue in arænam aduersarij prodeant, siue argumentis fortioribus prosternantur. At vndenam quæso propositum

Marcellin. tom 2. mor. encycl.

L. 8. Ep. 1.

ut validius asseram quàm ex rei ipsius per se notissimæ, & vulgatissimæ exploratissima certissimæque euidentiâ. Sunt enim quædam lucis instar, tam splendide certa vix vt illi qui ea non videat, possint luce alia monstrari; sed collirio sit opus oculis vt cernant; non rebus ipsis alio lumine vt cernantur. Nam quòd Xauerio Prouincialis munus in Indiis crediderit Ignatius; quòd multa mandarit illic peragenda; quòd obedientiæ præcepto ad parendum quandoque obstrinxerit, etiam ad Europam relictis Indiis repetendam, quòd item Xauerius Societate gloriaretur magnoperè, vt suis tot literis fecisse legitur, Deoque perpetuas gratias tanti boni, quòd pro ratione officij Societatem gubernarit; admissis qui eam expeterent; eiectis qui se illa indignos præberent, iisque etiam Rectoribus; quòd iussa culpæ lethalis religione sanciuerit; quòd se per literas S. Ignatio paratum obtulerit ad redeundum Romam si vel innueret, iubendi nimirum præditus potestate, quòd Societatis vota quotidie instauraret; quòd theca reliquiarum, cum Ignatij Chirographo ex eius Epistola reciso, & officulo Thomæ Apostoli, inclusam gestaret professionis suæ solemnem formulam manu sua scriptam, qualis in Societate edi consuevit; nullus sit opinor ita effrons qui neget. His autem tam claris, Apostolico Breui nihil quicquam derogari quo creatus est Apostolicus Nuncius, plus satis constat ex sola illorum diplomatum lectione, quibus id munus, illi creditum est: ad hoc enim solum id illi concessum in iis legitur, vt posset obstante nemine, opportuna munitus facultate Societatis ministeria, vel apud Æthiopes, vel in India obire, hoc est concionari ad populos, sacramenta iis administrare, & alia quæuis æternæ salutis præsidia. Fuere quoque Apostolici Nuncij Salmeron, & Codurius, è primis Ignatij sociis, à Paulo III. anno 1540. mense Martio dicti, sex prius mensibus quàm ab eodem Societas in Religiosum ordinem formaretur, nec ante annum consequentem in destinatam sibi Hiberniam sunt profecti, substituto in locum Codurij defuncti Pascasio; ecquid verò id obfuit quo minus ij Romæ solenni ritu profiterentur Societatem? ecqua verò ad hoc noua facultate, aut diplomate opus fuit? Nam si Paulus III. eorum nominibus eo diplomate, quo Societatem statuebat expressis, priuata lege tacite vsus cum illis dicitur; in eandem legem necesse sit pariter Xauerium venire, qui cum iisdem nominatur. Quid autem si ante Societatis Xauerius fuerit professus quàm nuncius? At extra dubium est fuisse. Iussus Ignatius à Paulo III. quos idoneos iudicasset duos è suis ad Ioannem III. Lusitanæ Regem destinare, ituros, inde in Indiam; Rodericium & Bobadillam legit; sed cum Xauerium noui illius orbis Apostolum designasset Deus, Bobadillæ ex morbo ad iter prorsus inhabili, Sanctus Patriarcha Xauerium subrogat, professionem iudicat Martij 15. anni 1540. & proficiscitur die proximè infrequenti. Quod autem quamprimum Societas crederetur à Pontifice confirmanda, triplex suum ea de re decretum scripto consignauit, priusquam Romam discederet. Primum assentire se regulis, & constitutionibus vniuersis

sis, quas esset Ignatius Romæ cum sociis scripturus, probare se illas suo suffragio, polliceri que se religiosè seruaturum. Alterum, ab se Ignatium eligi in præpositum Generalem. Tertium iam inde nuncupare se religiosa vota, quæ Societate post Paulum formata essent suam vim omnem habitura: suas autem vices Iacobo Lainio demandare, vt hoc suum autographum Patribus suo nomine exhiberet, cuius tertiam partem ex Romano nostro vbi assèruatur tabulario Hispanicè scriptam Latinè hinc reddo. [Simul, inquit, postquam confirmata Societas fuerit, datûsque illi præpositus. Ego Franciscus, exinde in id tempus promitto perpetuam obedientiam, paupertatem, & castitatem. Rogo itaque te Laines mi Pater charissimè, in Dei Domini nostri obsequium, meo absentis loco, Generali quem delegeritis meam hanc mentem, offerre ne graueris, cum tribus religiosi votis, ex in siquidem in diem quo lectus fuerit promitto me illa seruaturum in cuius animi mei, & sententiæ veram fidem, scriptum hoc meo chirographo confirmo. Datum Romæ anno 1540. Martij 15. Franciscus.] Post hæc aduertendum non fuisse Xauerium Nuncij munere insignitum, nisi mensibus septem ab Societate, Pontificio maiori diplomate probata. Leguntur enim inter Pauli III. Rescripta, quatuor de legatione Xauerij simul & Rodericij Nunciorum; vnum 27. Iulij adnotatum anno 1540. ad Ioannem III. Lusitanæ Regem, quo ampla illi fiebat potestas, illius eorum alteri, aut duobus, vel neutri etiam tradendi, vt magis luberet; eos in Lusitania vel retinere, vel inde amittere. Constituebantur verò Pontificis Nuncij cum auctoritate Euangelij promulgandi, explicandæ scripturæ, &c. Secundum Augusti 2. annoque eodem signatum, cuius facultate possent Ecclesiæ reconciliare hæreticos, & cum iis quos labes aliqua ab sacro Ordine arceret; vel à coniugio propinquitas sanguinis, indulgere; & eiusmodi alia. Postrema duo data Octobris 4. eiusdem anni, vtrumque Nuncium Imperatori Æthiopiæ, & Indiæ Regi maiorem in modum commendant, nec quicquam præterea continent. Ex his colligitur hoc primum, Nuncij dignitatem non fuisse ante Xauerio collatam, quàm Roma discederet; cum diplomata breuia quibus ea illi collata est, nisi post quartum & quintum mensē ab eius discessu data non fuerint. Ea verò in Lusitania ab Rege (cuius erant arbitrio permissa) non prius accepit; quàm Regem postremum salurans, nauim esset quamprimum in Indiam conscensus, quod Aprilis 7. factum est anno 1541. mense septimo post Societatem inter religiosos Ordines coopratam: præterque hunc omnium qui de illo scripsere, in hoc idem consensum habetur autographa in Romano nostro Archiuio eius Epistola à Rodericio pariter, cuius erat communis, subscripta. Interea temporis de Societate confirmata edoctus professionem in ea emisit; verum quid attinet in probationes alias diffundi, cum Paulus III. à quo Nuncius missus est, cum primis nouem Societatis Patribus Xauerium numeret, primo illo quo Societatem confirmat diplomate, cuius est initium *Regimini militantis Ecclesiæ*; Secundo item, cuius prima sunt verba, *Iniunctum nobis*

bis ann. 1543. Xauerium apud Indos versantem iisdem accenseat & coniunctim omnes Societatis religiosos vocet. *Cum itaque*, inquit, *nos alias postquam dilecti filij Ignatius de Loyola, & Petrus Faber, & Iacobus Lainez & Claudius Iaius, necnon Paschasius Broët, & Franciscus Xauer ac Alfonso Salmeron, & Simon Rodericus, necnon Ioannes Codurius, & Nicolaus de Bobadilla socij Societati Iesu nuncupata presbyteri, &c.* quod ipsum quoque declarat Iulius III. diplomate *Exposcit debitum* anno 1550. quo institutum nostrum fanciebat; nec deest auctoritas recentiorum Pontificum idē probantiū, audiuit enim Greg. XV. Probauitq; Eminentissimū Card. de Mōte, referentem in Consistorio de Xauerio Societatis Religioso, & S. Ignatij potestati subdito, cum auctoritatibus testium publicis, ad eum sanctis adscribendum. Quā relationem in hæc demum verba Eminentissimus conclusit. *Hæc sunt Beatissime Pater quæ ex legitimis actis huius causæ dicēda fuerunt de vita, & moribus serui Dei Francisci Xauerij, Societatis Iesu* Ad hæc tum idem Gregorius, tum Vrbanus VIII. eo diplomate quo in album sanctorum refertur Xauerius; *Sancto verò Ignatio* inquit, *Præposito suo non nisi flexis genibus scribebat*, cum dabat ad illum ex Indiis literas. Denique instar sit publici decreti, pertinaciæ cuiuslibet præscripturi, quod eius memoria Ecclesiasticis tabulis Romani Martyrologij consignata est iuridica potestate in hæc verba. *In Sanciano Sinarum insula S. Francisci Xauerij, Societatis Iesu, Indiarum Apostoli.* Sed hæc satis quidem ad retegendam radicem vitulentam, ex qua tam luculenta mendacia germinarunt; ad fidem verò rei clarissimæ atque apud omnes certissimæ plus satis.

XVII.

Saprima causa, desertorum malignitas, & eiectionum ex Societate. Ep 82. Serm. de pudicit.

Septima deniq; odiorum aduersum nos causa, improbitas est desertorum, & eiectionum è Societate, in qua nobiscum dum viuerēt non fuerunt ex nobis; *neque enim pudet*, inquit Ambr. dicere quod *dicit Euāgelista Ioannes*, *spes illa suis haud paulò frigidius adamarant, quas in humana quædam præmia cum misissent; iis postea cassis, eiurataque propterea Christi domo, inde uti senes Susannæ proditores, ex amatoribus accusatores, ut ait S. Zeno, euaserunt & ad eluendum transfugij sui sacrilegium, damnare illam pergunt, tanquam sua indignam habitatione. Hostis cælo peior dæmōne nullus est, qui cælo excidit; religiosis familiis, præter earum desertores; nulli acrius aduersantur aguntque id scilicet, proterenda modis omnibus earum fama, ne quis eò ascendat, vnde ipsi in præceps iere. Nauim ad latus insulæ qui fregit, antennæ truncum in eo erigit, ad notandam magis loci infamiam quàm nauigantium cautelam, sic isti odiis pietate prætextis; lingua si calamo non valent, passim monent, qui nolint perire, aliò diuertant, & locum auersi execrentur, quasi omnes illic certa naufragia maneant, vbi vnum sua stultitia perdidit. Quos primis seculis malorum turbines Ecclesia experta est, eos ut plurimum desertores illius mouerunt, ut cum Martyre Cypriano respondendum sæpius fuerit. *Hoc de apostatarum scilicet rumoribus nascitur, neque enim laudare possunt nos, qui recedunt.* De qua fratrum falsorum iniuria habet Societas quod multum queratur, nam ab ea expulsi, eiusque proditores oculatæ fidei venditione, aures credulas nacti, vbi ei nocere pro libidine*

bidine statuerint, quibusuis externis damnosius quicquid ira somniauerit affingunt. *Ep. 137.*

Postquam enim illos decretoriæ illius vocis perculerit tonitru, *non es aptus regno Dei*; solet quasi iam proiecta spes omnis in scelus omne audaces agere, ut gladiatores olim, necis suæ securos, impudentia criminum efficiebat metuendos, *quid timeant non habent, & vehementer timendi sunt.* Pro lege illis est, ut in psalmorum enarratione notat idem sanctus *absterre intraturos, quia ipsi cum intrassent perdurare non potuerunt*, idque agunt spargendo de singulis, ac de vniuersis quicquid pessimè auditum iri existimant, *quales illi? inuidi, litigatores, neminem sustinentes, auari. Ille illud ibi fecit; & illa illud ibi fecit.* Ita non habentes in causa diuisionis suæ quod defendant, non nisi hominum crimina colligere affectant & ea ipsa plura falsissimè iactant, ut adducant in odium de quibus fingere quicquid in mentem venerit, possunt. Ad Societatem quod attinet fructus sensu scelestæ istorum contra se volūtatis, libros illos quorū alteri nomen *Historia Iesuitica*. Alteri de modo agendi Iesuitarum. Ac præter styli eiusdem consimiles, alios recentius editos, ab domesticis quidem exterius nostris, occultè re ipsa hostibus, qui Societatem tam ream faciunt, quàm erga se iniquam statuunt, quod efferre ipsorum ambitus in eos gradus nequiuert, quorum dignitatem sustinere meritis non valebant: nam si ad honores perperam cupitos, & pulpita, censores hos suos, & reformatores, Societas prouexisset, nihil foret apud illos eius institutione sanctius, excellentius doctrina, gubernatione ordinatius, nunc nihil non dissonum, & discors, & quod pessimo quouis peius, eo redacta est, ut necesse sit exleges qui censuræ ipsius sanctæ impatience reuelli se ab ea passi sunt, legem illi ad iura, & censuram distare: nam qui verso deorsum capite, pedes sursum attollit, versa fuscæque omnia intuerur, haud quidem re vlla suo loco mota, sed illo vno sursum pedibus verso. Statum ille vnus suum recipiat, & qui prius inuersus videbatur orbis; pulchrè, rectèque cernetur constituisse, sic se, in cæco præfecturæ, aut pulpiti ambitu repulsam passi vsque adeo vindicant, ut vertant infœlicissimum ingenium in Ordinis viscera, in quibus nec occupari voluerunt intra tenuitatis suæ limites, nec extra officij regulas potuerunt. Grande opinor artis opus, caputque scientiæ, omni maius admiratione! Præpositorum Generalium diuillas literas, Congregationum disiectos canones, & decreta, in alieni commenti librum contextere, artificio minimè ab eo dispari, quod in re simili describit Ireneus, decerptis videlicet vnionibus, smaragdīs, carbunculis, cœteraque suppellectili gemmarum, Imperatoris vultum reddentibus; ex iis confertis, caput vulpeculæ fingere, ut ex eò quod eadem agnoscantur gemmæ, credatur quoque idem vultus esse. Egit aliquamdiu in Societate, seu religiosum, siue ut ipse vult, eius pro hæreticis exploratorem, Helias Hasenmullerus, & hoc, aliquamdiu, longum tamen Lutherano visum cui pro sale cum esset anima, cogebatur interim tātisper virum bonū præferre. Erupit tandem è Societate, eiusque secum regulas abstulit, ut suis illis commentariis præclaris eas illustraret, quos

Aug. tr. 33. in Ioan. in psal. 99. Ep. 137.

L. r. c. r.

Aduersus
Præzem.

in historia Iesuitica euulgauit. Inter illas verò quas illic damnat constitutiones, illa est qua iubemur in rebus omnibus, iis qui nobis præsent, tanquam Christo parere & textum quidem constitutionis verbatim refert, sui tamen nequaquam immemor, hoc est hæretici, qui Tertulliano teste. *Ex veritate accepit, quod ad mendacium suum struat*; vociferatur aduersus Ignatij alumnos, quibus tam parui sint propria scelera, vt se alienis etiam auctorent; quæcumque scilicet præposito cuius lubitum fuerit imperare, nam qui ad omnia se illi obstrictum voluit, nec homicidia, inquit bonus interpres, nec latrocinia, nec quicquam aliud excepit. Cui stolidissimæ explicationi quanta fides habita fuerit, norant qui tot libros euoluerint, quibus tam dirè Societas scinditur. Ferè siquidem nostram illam carpunt animi comparationem ex præpositorum suspensam arbitrio, vocantque quadrupedum, & assassinorum obedientiam: tanti est ad probum religiosæ familiæ, sanctum quoque illius institutum apud eius ignaros, nec de illo nisi ab eius plagariis edoctos. Nam si regulam integrè reddidisset Hansenmullerus, subdens quæ deinceps legebantur, non potuisset homo perfidiosus, Iesuitas impudenter traducere velut omne profectos facinus quodcumque possit cuius regentium iubendum incidere; illic enim diserrè legitur, nostris rectoribus dicto audientes debere nos esse in omnibus, *vbi peccatum non cernitur*. Quod idem facile euenit cum fragmenta de Generalium Epistolis, & monitis trunca referuntur. Excubant illi è summo vertice Ordini sibi concredito, & vigili acie indè circumspiciunt vniuersa, indè vocem attollunt identidem, monent, hortantur, iubent, nec lenti expectant dum error vnus in omnes proserpat, licet videantur dum vnum increpant, alloqui vniuersos. Id enim agitur ne cui culpæ laxetur aditus, & si quæ iam pedem intulerit, indè fortiter expellatur. Quare ad hoc mittuntur publicæ admonitiones, vt publico profint, & ægritudines, vel current vel occupent. Quod de Generali etiam conuentu intelligendum est cum adstringit, cum firmat & perficit religiosam disciplinam. Nec sunt ista laxati, perturbatique Ordinis testimonia, sed firmamenta conseruandi: nam benè regendi officia qui callet, videns quæ pilus cumque mali germinis surgat, in religionis campo, toto orbe diffusæ; concurrì statim ad eum euellendum, facile conficit, non posse id fieri sine insigni studio pietatis, quod illic vigeat; nec sine illius studij detrimento, aut periculo prætermitti. Iam illa quædam grauiora, quæ feuerioris præcepti religione sanciantur, quanto sunt momenti aut per se maioris, aut propter illa quæ secum in alios trahunt; tanto sane pauciorum fuerunt; factum tamen prudenter dum deliberata cautione iis occursum est quæ non essent tam mala quod ad paucos spectarent, quàm quod bono multorum officerent. Ordinis denique Religiosi totum corpus, in reuellendis vitiis, haud aliter se habet quàm humanum in spina quæ pedem confixerit extrahenda, punctiois dolore, intacta licet, & dissipta lingua, hei mihi? exclamat, & illacrymatur oculus & totum corpus, inquit Augustinus, *contrahitur, & sedet homo, curuatur, spina*

In Psalmo.

*spina dorsi vt queratur spina qua habitat in planta. Omnia membra quicquid possunt faciunt, vt de infimo exiguo loco spina qua inherat educatur. Sed quamuis ad curationem malè totius corporis opera confertur, haud tamen totius corporis malum est, nisi ait idem, per concordiam charitatis. Quod consensione mutua membrorum pars sana & valens laborantis ærumna doleat, eiusque remedium poscat. Sed, Dei gratiâ, non sunt tam breuis iudicij, curtiq; prospectus homines vt esse hanc nesciant calumniatorum artem, fingere medicinam vt morbi grauitas de illa æstimetur; nec animaduertant ad Societatis famam pluri esse, quod præcipitium ad inferos ambitione leuius censeat, quàm ad Societatis infamiam, quod monstrum quoddam ex laceris eius instituti confutum frustis famoso libro in lucem proiectum sit: nam *quid est claustralem, redire ad seculum, nisi cæli habitatorum cadere in infernum*. Quid autem is liber nisi concauum speculum quo rerum formosa species tam prodigialiter immutatur, vt pro Angeli pulcherrima facie obiecta, Dæmonem horrendum referat *seruata similitudine in peius*. An erit qui credit euocatos vndique terrarum, ex Societate vniuersa viros, numero quinquaginta ad hanc anni 1646. Congregationem Generalem, morum integritate, studio disciplinæ, vsuque instituti præstantes, post tantum curarum, atque examinum, tam parum vidisse, vt egerint eius luce, qui ad discernendas religiosi quem gerebat habitus maculas, tunc primum illuminatus est, cum detestabilem in modum, illum ab se proiecit? egerint scilicet eius consilio qui tunc totus in salem sapientiæ concreuit; cum se denuò spumofum in mare secularium sordium immisit, vndè olim Deo miserante fuerat ereptus? At si nihilominus non desit qui ex illius eiusmodi libris, ferre de nobis iudicium velit; non debebit videri magis nouum, quàm quod merito dolet Clemens Alexandrinus, Ethnicos arguens, qui fidem sibi suo arbitrio ex corui garritu certam, ex discursu hominis dubiam fingerent. Infelices, inquit, & miseri, qui gracculum, & crocitantem coruum, reueremini vt Dei interpretes, iisque velut diuinitus & diuina sonantibus creditis; hominem ratione, ac sapientia differentem non modo exploditis, sed infectari, & perdere pergitis.*

Hoc verò quod mihi huc vsque licuit adnotasse, ne videret dixisse audientius Societatem in monte Martyrum nascentem, crucem in Horosco-po habuisse; particula solum est illius influxus, quem sibi ab cruce impressum agnouit, sensitque Societas, sit tamen ad propositum satis. Nunc illa nostri, rerumque nostrarum commiseratio qua dolent nonnulli, durè nobiscum præterque fas agi, etsi perhumana est, & pia, sed eam aduerto, pietatis errore aliquo non carere, vt nec illa carebat boni senis Iacobi pictas, dum Iosephi sui Polimytam laceram largo fletu perfundens, laniati corporis deuorata membra lugere se putabat, & pro inuidentiæ fraternæ iniuria, ferarum immanitatem incusabat. Quotquot nos externo ab hoste conflictationes, damna, iniuriæ, incurfarint, vestem profectò solam vellicabant, & distrahent; nec fortè absque meriti lucro, & diuini fauoris, etiam

Blesens.
Ep. 13.Sener. 1.1.
q. nat.

XVIII.

Infectario-
nes aduersa-
riorum Socie-
tati perusiles.

tempo

temporarij, & caduci. Obseruatum ab ineunte Societate notat suis in aduersarijs Hieronymus Natalis quoties Deo uisam munere aliquo singulari Societatem attollere, toties illam vexationis alicuius prauio uerbere humi afflixisse. Nullam S. Ignatius tranquillitate ipsa tempestatem Societati timebat sæuiorem; nullum genus aduersariorum periculosius quàm aduersariis carere. Notatus uerò aliquando præter illam suam ut animi, sic oris, serenitatem perpetuam, uultu tristior esse, & suspiriosus, causam indicauit, quod in Prouincia quadam, Societatis rebus ab aula & populo adspiraret flatus secundior, & cuius alij propioribus attenti, gratulabundi, Deo gratias agebant, ipse alta ex animi specula cernens longinquius, euentus timebat ambiguos aiebatque se multum suspicari ne esset illic parum scælix diuini obsequij cursus. Quod illum non modo sanctorum prudentia, sed fida & uetus experientia sæpè docuerat: cum enim sibi attenderet vni, tantum abest ut quenquam experiretur aduersantem: ut uerò agere cum proximo cœperat, ibatur in arma continuo, stabantque mox ex aduerso accusatores, vincula, catenæ, silentij imperia, & pœnæ seditiosorum. Mira pax oppido ista est qua gaudes Parisiis, aiebat quondam Ignatio amicus. Mira intulit uir sanctus? mundo pax mecum est, dum linguæ ignarus Gallicæ, bellum mundo tantisper non moueo; sine possim in campum exire, uidebis in me totam urbem illicò surgere, me uerò undique pugnantem. Sentiebant hoc idem magni illi Francisci duo Xauerius, & Borgia; metuebat ille uehementer, cum Societas tranquillè agere sineretur; gestiebat hic dum illam uideret speraretque de cœlo uisurum nunquam non aduersis exercitam. Nihil igitur est quod iis terreatur, ex quibus potius eandem se agnoscat quæ fuerat cum primum nata est, reflante in illam perpetuò, impugnantium casum, & hostium, qui nascentem exceperat, primo nisu. Quod religiosæ familiæ metuant, nisi ab se solis non habent. Dabunt illis infidelium gladij Martyres; hæreticorum odia conciliabunt famam eo sanctiorem quo ab iis diuersa, & planè contraria incedunt; ærumnarum ardor ex persequentibus Catholicis æstuans, uirtutem illarum excoquet; cautioreque factas, tum sibi mutua suorum inter se necessitudine connectet arctius, tum à solo Deo certiore fiducia suspendet. Ad summum infani ab impijs turbines, quatent, esto, nos, ac perstringent, sed eadem iacturâ, ut Baltazaris Aluarez sententia utar, quasi cœlum in vineam densis vnionibus grandinet, stragem edat ruina pretiosissima fortunatam: intestino ab hoste timendum est, interius nascitur quod nocet, ut si philauria dissidiorum parens, & scindendi Ordinis artifex, nexus dissolueret publicæ charitatis, & lingujs discordibus seducta, dissiliret illa partium inter se articulatio, quæ ab toto seiuncta non possunt consistere. Si supra ceteros eminere, industria quærat, non merito; si amicitia fauorque procerum Religionis pars dispensio, ad priuatam disciplinæ communis laxitatem, contra ipsam Religionem instruantur; ex quo illa existat amara necessitas, ut dissimulari noxas aliquas oporteat, ne grauioribus occasio præbeatur;

præbeatur; si publici honoris studio ex quorundam ingenijs caprandi, uel sperata priuatim utilitatis, propriæ, claudantur eorum defectibus oculi, & torbere illis muta licentia annuat, quod vulgo ab alijs strictior disciplina rigidè exigit. Si tandem ut olim pulchrè Nazianzenus foris procella saeuiente, peiorem nauæ inter se dissidentes, ac depræliantes in naui excitent, & his similia. At è contrario si nos inculpara, uitæ agendique innocentia sustentabit, ex tuto illius fastigio ridebimus tempestates, & turbines, haud magis de Ms solliciti, quàm imposita rupibus insula ad cuius latera allisu perpetuo frangit se, ac refoebet mare, stat ipsa immobilis, fluctusque despicit, *tundi potest, frangi non potest.* Iuuat quæ diximus omnia, testimonio uiri grauissimi Ludouici Granatensis fulcire: fuit is è sacro S. Dominici Ordine, diuinorum aptimè intelligens, & si quis alius hoc æuo ad summam uirtutem magister tutissimus, eritque nobis aliàs etiam memorandus. Venit ad me ex eius Epistolis quam scripsit, paucis quàm obiret Ignatius mensibus, scribendi occasio fuerat, quam uitæ illius sic auctor explicat: Societatis, inquit, beneuolentiam, & amorem quàm abundè promeritus sit Ludouicus Granatensis: manifestum est ex literis, quas dedit ad quendam Societatis eiusdem Sacerdotem, de vexatione in eam concitata per uirum Religiosum, grauem, canum, omnia molitum ut eam & Imperatori, & omnibus inuisam efficeret. Huic restitit Ludouicus non hac modo quam reddo Epistola, sed concionibus è sacro pulpito. Ex quibus quidem palam est Societatem quantum diligeret, & de illa quàm præclare sentiret; sed multo illustrius, uiri optimi candor, & probitas, sic enim ea Epistola loquitur. Quanto me dolore R. Vestræ affecerint literæ, Deus scit: etsi enim uehementer optem uos crescere, prouehique ad ueteriora, sed sumptu nostro parabili, cum in hoc negotio uerear plurimum, ne sit inferenti, maiori damno iniuria quàm accipienti: ac noui hunc esse Deo morem ut sale, aquarum saluginem diluat; luto detergat cæcitatem; sicuum emplastro uulnera perlanet; Hebræos Pharaonis; tyrannorum barbarie Christianos immenso numero augeat; suis quin etiam Deum consueuisse aduersarijs uti, ad sua consilia in destinatos exitus perducenda, ut uenditionem Iosephi contulit, ad fidem eius somniorum euentu præstandam, cum esset ad eam infringendam à fratribus uenditus. Atque huc denique uidetur hæc mihi noua tempestas desitura, esto ad Societatem subuertendam conflata; uerum incremento humilitatis sanctæ, pietatis, exempli, & prudentiæ undique oculatoris, commendatura est illam existimationi, hominum & amoris; sic iisdem illam Deus attollit, quibus Religiosus ille contendit eam deprimere, Estque haud paulò uerius, eum uobis serere, quàm uos (ut aiebat) Anti-Christo. Mihi quidem hoc persuadeo *qui ponit uentis pondus*, & Paulum carnis stimulo oneravit, ad sabuerandam qua perfruebatur sublimitatem dictionum cœlestium; uos quoque hoc flagello terruisse ne efferremini plausibus, beneuolentia, & obseruantia populorum meminerit, quæso,

Orat. 35.

Luis. magnos
l. 3. c. 4.

Iob

egere sata, interdum cœli clementia, & tepore; rigore interdum, ac gelu; vt altero germinent, altero radicem demittant altiùs: iisdem egerentiam Christi plantæ, in Ecclesia ad Dei gloriam consistat: vt enim virtutem iusta laus prouehit; sic animi robur aduersæ conflictationes. Gaudeat R.V. eodem iure Societatem regi, quo primigenia olim Ecclesia; vâ Romæ! si Chartagine caruerit, vâ Societati, si concertantium impugnatione. Id vnun à R. V. effictim peto, vt pro suo charitatis perfectæ studio, à Deo exoret ne vnus culpam vniuersi luamus. Quod præ quouis alio hac in re pertimesco. [Ita ille. Vlissipone Martij vltimo 1556.

XIX.

Aug. in Ps.
96.

B. Virgo
Deipara So-
cietatem do-
mi sua na-
tam, vt rem
suam iuerit.

Dixi de natali Societatis loco; addo de tempore de quo inter alia compendio tradita, narrat Simon Rodericius, vnus ex decem Ignatij sociis concepta in domo Deiparæ Virginis Societate, dièque illi præ omnibus sacro fuisse communi Patrum suffragio, ipsius tutelæ Societatem eandem ab ipsis concreditam; delectam exinde Virginem in Societatis parentem, illofque tum sese, primùmque illud votum; tum verò spes omnes ita eius è manu pendere voluisse, vt certò confiderent, sua consilia ipsius auspiciis in Christi gloriam feliciter exitura. Iam quisquis parenti optimæ fidelem, atque intimè deuotam, Societatis seruitutem hinc quidem attenderit; hinc verò illam seruitutem quam profusis, & singularibus Dei donis Societati Virgo rependerit, profectò intelliget, iam tum nexum teneritatis quendam velut matrem, & filios iunxisse, & mutuas vices officiosæ clientelæ, & beneficentiæ herilis velut inter seruos, & dominam constituisse. Vt enim certò Reginam Virginem, propius tangit filij gloria, quàm sua; & exhibitos filio honores, vltro sibi imputat reponendos: ita dubitari non potest religiosam familiam, Iesu Filij sui sanctis obsequiis penitus consecratam, quin præcipuo affectu complexa sit, ex iis nempe compositam, qui vt loquitur Pius V. *Verè mundi huius relictis illecebris, ad eò Seruatori suo se dedicauerunt, vt conculcatis thesauris, quos arugo & tinea comedit; lumbisque paupertate, & humilitate præcinctis, non contenti terrarum finibus, usque ad Orientales & Occidentales Indias penetrauerunt, ac eorum aliquos ita Domini amor perstrinxerit, vt etiam proprii sanguinis prodigi, vt verbum Dei inibi efficacius plantarent, Martyrio voluntario se supposuerint, perque eorum spiritualia Exercitia, etiam regna ipsa fidem agnouerint.* Si pari vt aiebam gressu, crescentem filij gloriam materna sequitur, & quanto filij honoribus additur, tanto gloriosior fit mater, clarum videtur Deiparam Societatem filij sui, asseruisse sibi tanquam suam, vtpote cuius laboribus iam tum prospiceret, agnoscendum latè à populis filium, propagandam illius fidem, augendam gloriam cum ingenti quæstu innumerabilium animarum.

XX.

Seruitutis
fructum quæ
Matri Vir-
gini ocie-
tas profite-
tur.

Præter hæc tamen officia quibus Societas filio seruiens, simul etiam matri obsequitur, habet alia erga illam propriè nec pauca nec leuia. Imprimis enim haud facillè dicitur est, quantum possit ad clientelas Deiparæ magno numero proferendas, orbe toto ab Societate iuuentutis educatione suscepta, qua nona magis quidem ingenia literis, quàm pietate animi excoluntur

luntur, sed peculiari cura Virginis cultui studetur. Hoc enim imbuti iuuenes, illi se statim initio solenni formula ritùque se addicunt, sua illi perpetua obsequia obstringunt, hanc sibi æternùm venerandam, æternùm matrem profitentur. Quæ institutio in omnibus Societatis Collegiis constanter viget, florentibus illic sodalium cœtibus qui magnæ parenti sub variis festorum titulis militant. Ex quo si nihil aliud rediret boni, nisi quod paruuli ad eam deducantur, quibus ad se patere aditum iubebar Christus, res esset non parui æstimanda, quàm gratum enim spectaculum Virgini tot adolescentum millia suis coram facellis vbique gentium distincta, ad celebrandas, legendas, audiendâsque laudes suas festis diebus conuenire, in sui cultum & honorem lectionibus sacris attendere, visere pauperos in nosocomiis, diuino epulo, saltem quot mensibus refici, aliâque obire, pietatis, & pœnitentiæ munera, quorum illa ætatula capax est. Verùm hoc insuper vsu compertum est, primigenia hæc virtutis semina nunquam interire, sed altis radicibus durare, & crescere, lætòque fructuum prouentu vitam omnem ditare consequentem. Quantum verò hac officiosa sodalitatum suarum obseruantia delectetur ad eò multiplex in earum alumnos eius beneficentia testatur, vt possit, grâde volumen implere: eius sunt miris modis vitata iuuenibus hominis vtriusque pericula; conuersiones morum parentibus tam nouæ, ac lætæ quàm contra spem editæ. Magni fortisquæ animi Heroica decora, in propugnando potissimum castimonix candore; frequens, nec ea vulgaris impulsio ad religiosos Ordines capeffendos, qui hoc annuo, lectòque reditu perpetuò augentur; eiusdem Virginis obiecta interdum præsentia, etiam quandoque prælectiones grammaticas, non aspernatæ familiariter puero tradere, denique inter eius brachia obitu mortes iuuenum sanctæ. Nunc si tantoperè illi placet, exhibitus à pueris honor, quàm caros habeat à quibus illa instituuntur disciplina? Henricus IV. cognomento, & re ipsa Magnus, Societatem restituens, seu calumniis, siue hæretica factione Galliâ exulem, præclara commendatione, Parisiensi curiam iubebat perpendere, iuuenum plus centum millia intra paucos annos, nostris è Gymnasiis progressa, in Iurisperitos, Philosophos Mathematicos, Medicos, morum ac Theologiæ magistratos euasisse, magno regni totius ornamento, & vtilitate; quantam ergo est apud cœli Reginam Societas commendationem habitura, quàm certum fauoris, & tutelæ pignus, in educatione innumerabilium iuuenum, quos in regni ipsius splendorem toto orbe format, & expolire. Nec ista adolescentiæ ad Deiparæ cultum eruditione, inferior est, & officij minoris, librorum de illa scriptio, qui absque numero ex Societate prodierunt, quæ incitandæ populorum erga illam venerationi; quæ suggerendæ concionibus sacris laudum ipsius materiæ; quæ ad vindicandas tum contra hæreticos, tum alios ipsius glorias. In quo non obscurè illud enituit, qua nocte nuntiati Verbi diei præuia, Monserrati post militares vigiliâs, ense Virgini matri sacrauit Ignatius, quo ipsam de Mauro sacilego vl-cisci voluerat, fuisse Ignatium ab ea conscriptum in militem suum, instru-

Etūque ab ea ensibus lacu intinctis meliori, hoc est stylo, & linguis Canisij, Turriani, Richeomi, Cottoni, Pelletarij, qui Doctor Virginis, cognomento illustri, hinc dici meruit, & aliorum e suis complurium qui aulos Virginem Dei Matrem, sceleratis linguis appetere, huius ætatis hæreticos fortiter expugnarunt. Quò etiam pertinet duplicis illius gloriæ luculentæ defensio, vna ab insigni Theologo Turriano, qui rationibus euicit, vt Præsentatio Virginis in fastos Ecclesiæ restitueretur, cum Pio V. Pontifice, insimulata nouitatis ex iis fuisset erasa, ipse veterem eius memoriam, & probatam in Ecclesia venerationem ab antiquis accitam temporibus asseruit, quod sibi quàm gratum accidisset visa est significare Deipara, dum illo ipso sibi festo die, illum in cælum euocauit. Altera Francisci Suaris qui excellentiam meritorum, præ sanctis simul, vniuersis incomparabilem vni Deiparæ tribuit, siue potius aduersus quamplurimas impugnationes vindicauit, cuius obsequij gratiam, ipsa per se Martino Guttiero cæli Regina testata est, qui elucubrandi eius pro se tractatus impulsor Suari fuerat.

XXI.

B. Virg. erga
Societatem
amor.

Societati verò vniuersæ tanquam, sibi addictæ, & peculiari, quantum amoris testata sit, tum primi loquuntur eius ortus & incunabula, tum eius incrementa. Imprimis enim Deiparæ fundatorem Ignatium debet Societas; illa primos satus futuræ sanctitatis Ignatio infudit, inter quos illud est castimoniam donum singulare, quo restinctis affectibus quibusuis, & imaginibus parum castis erasis ex animo, ad vsque obitum à iunctis præstitit certaminibus corporis immunem, cuius doni vis illa præcipua, quæ vitam feruat ab integritatis labe alienam, ab Ignatio parente, hæreditaria in eius familiam transfusa durat, habentque hoc suo quodam iure ipsius nepotes, vt peculiari cultu, demereantur sibi præsidium Virginis, vt possint cum omni ætate, conditione, sexuque, velut in spinis lilia tuti esse, adeoque inter populos barbaræ nuditatis, vbi ex solitudine sociorum, & incolarum libidine, prona foret in lapsus natura, nisi sustentaretur præsidio Virginis (quod quisque sibi, vt nouit optimè, exposcit) essetque hoc pars eius Gratiæ quæ vocationi tribuitur; opis videlicet copiosæ arque affluentis ad instituti munera tuto, & feliciter obeunda vocatis, cœlitus destinatæ. Hinc illa Deo laus frequens & tenera ab vno ex antiquissimis nostrorum Patrum quò tria quæ suspiciebat in Societate, optabatque ad hoc à posteris suspici, vt ea deteri nunquam paterentur; Vnum, tanta tot hominum inter se consensio, diuersis licet ex nationibus editorum: Secundum, tanta & sanguinis, & scientiarum præstantia, tam ab omni præstantiæ ambitu, & sui opinione aliena. Tertium, in tam numerosa, florentique iuuentute, casti, & honesti tanta integritas, creuit deinceps Ignatius in sinu optimæ parentis, beneficiorum eius singularium proflua vbertate, dum illi quamdiu vixit familiarem sui conspectum fecit, nunc sola, quandoque cum filio, modo quasi posita maiestate, humanius, perducens nonnunquam ad Augustissimam Trinitatem, vt quartò libro narrabitur, nouis tamen semper adiectionibus

nibus donorum quorum tantæ Regiæ tam beneuolus aduentus non potest non esse liberalissimus. Duo sibi parauit mirè chara pœnitentis vitam inchoaturus Ignatius, gestauitque sub sacco pectori appressa: alterum fuit Christi de cruce pendens, sesquipalmaris effigies, quam vel pio sublatam furto, vel benemerenti donatam Pasqualio pro thesauro domi religiosè semper asseruauit, ille quem toties memini Ioannes. Alterum imago Deiparæ penicillo expressa, quam post fundatam quoque Societatem retinebat; sed ea tandem carere sustinuit vt P. Araosium affinem ab se ægerimè discedentem utcumque solaretur; nam vt erat eius eximia comitas, abeuntis mœrorem non ferens, protractam de sinu imaginem perinde illi dedit, vt si cordis dimidium donaret, vetuitque vlli omninò eam dare, addens ex quo vestem mutasset, secum ab se perpetuò circumlatam, & sexcentis animi, & corporis casibus cultus eius mercedem cumulatissimam, multiplici auxilio expertum. Nec alio egebat stimulo Araosij pietas, sed ei tam grato munere diu potiri non licuit, illo enim in Hispaniam reditu, dum negotij causa, Loiola transit, Maria sancti viri ex fratre filia illam sibi, mutuo saltem expetiit regredienti post illac Araosio redditura; sed neque is vnquam postea rediit, nec illa se teneri promissio credidit. Verùm annos iam agens octoginta, cauensque ne pretiosum pignus, post se forte aliquibus cederet, à quibus minus honorificè haberetur, Syracusano Societatis Collegio illud dedit. Spectatur in pictura illa, Virgo dolore, pectus & ense confixa, augent pretium colores vetustate, & gestatione, tamdiu benefica palentes atque euanidi. Verùm potissimam Deiparæ opem in Societate fundanda sensit Ignatius. Duos enim eius, veluti cardines, Constitutiones, & Exercitia spiritus, illi magna ex parte dictata scimus instinctu Virginis, spectandam se illi sapius dum ea scriberet exhibentis; vt esset alterum Societati radix cui insisteret; alterum succus quo aleretur, & fructum ederet. Quare Paulus III. Sapientissimus Pontifex Instituti nostri recognoscens formam iure addere potuit illam esse Deiparæ manum, vt dixit verè & grauitè *Digitus Dei hic est*. Nec abs re videtur aduertere qui nascentem excepit Societatem locus, Romæ scilicet ædes ab Iesu dicta, fuisse hanc antea S. Mariæ de Via dicatam, vt utrobique Societas in domo Virginis, & conciperetur Parisiis, & Romæ nasceretur. Præter quam quod nullo potuit loco Iesu Societas conuenientius, quàm domo Mariæ excipi. Ipsius verò felices progressus in diuersi orbis, abiunctissimas plagas Franciscus Xauerius Mariæ bonitati acceptos refert, quam suorum ducem in Iaponiæ regna itinerum legerat. Hanc verò tutelam Apostolicæ huic expeditioni ab ea præstitam, per infestissima tempestatibus maria, vel ex eo constet, quod ipso illo eius ad superos Assumptæ die, quo suis pedibus aduolutam ante quindécim annos Virgo Societatem exceperat, eodem Xauerium Iaponiæ intulit, vnaque in illam fidei, Societati, Martyriis aditum patefecit, quibus etiam nunquam quotidie decoratur. Nec fuit auxiliij parciore erga Gonsaluum Syluei ram ad portandum in Africam Christi nomen, & Societatem, subiugandamque

dúmque cruci Monomotapæ Regem, & matrem ipsius Reginam, quam in rem animos, ac vires per sacram Deiparæ tabulam ingentes accepit. Multos præterea vel specie præfens, vel iussu propitio, vel inusitatis beneficiis Societati dedit quibus eam & numero, & sanctimonia auget. Duos illi Beatos debemus Stanislauum Kostkam, & Aloisium Gonzagam. Ad hæc Venerabilem Patrem Bernardinum Realinum, & Iosephum Anchieta, alterum thaumaturgum, & (quem primum è nostris Æthiopiæ Patriarcham summus Pontifex esse iussit) Ioannem Nunnium Barrottum; Thomam etiam Sanchez quo ægrè solidius de rebus conscientiæ quisquam scripsit; Sebastianum item Barradium scriptis quoque voluminibus illustrem, Iacobum Ledesman, & similes, de quibus fusiùs cum hanc historiam ad eorum ætatem perduxero. Tot argumenta beneficæ in suam, & filij sui Societatem Deiparæ, Generalibus eius Præpositis indidere hanc mentem, ut quæcumque in nos aduersa insurgerent, ad pedes Virginis velut arcam salutis confugerent, quam eorum confidentiam, nunquam bono exitu destitutam, quotidianæ aliquot confirmant preculæ, quas tributis loco tunc quidem supplicis, nunc grati animi confidentisque, illi exsoluimus. Vnde suis eorum nonnulli ardentibus literis ad Societatem vniuersam, vehementer hortantur, hanc superam Reginam veneremur ut dominam, ut parentem amemus, tueamurque illam nostri quam gerit exploratissimam tutelam, quam Patri quondam Gutthiero indicauit, cum Societatis, illi vniuersæ sub stolæ suæ regio sirmate, collectæ speciem ostendit. Sed nunc in viam redeamus.

XXII.

*Gesta Ignatij
Parisiis, pro
sectio in suâ,
& sociorum
patriam.*

Ignatij socios, si minus vna iam, at simili vita voti religio ligabat, parque omnes agebat literarum, & virtutis ardor suo ipse feruori plura quam quæ præscriperat sociis imponens, seipsum sibi, & proximis liberaliùs commodabat. Distant Parisiis sesquimillari ad Montem Martyrum fodinæ gipsi quibus passim apertus collis totus, multo hiatu patet. Illic sibi penetralem specum Ignatius legerat, vbi velut semota in heremo, ab vrbe & strepitu procul, diem in corpore diuexando, noctes precando exigebat, idem factitare solitus in æde S. Mariæ de Campis paucis frequenti, & pietati mouendæ valde idonea in S. Germani Suburbio sita. Fuitque hic illi solennis in solitaria secessus, ut se identidem contemplationi, & voluntariis pœnis totum reddens, horas literis impensas pietati reponeret, & quasi repetita fornace animum inflammaret. Saluti verò alienæ haudquaquam propterea deesse, multos ab hæresi reuocatos, ad sacrum Quæsitorem, reconciliandos Ecclesiæ perducere; multis auctor esse religiosæ vitæ quam in variis ordinibus disciplinæ tenacem amplexi sunt. Quemdam etiam peste istum omni opera iuuare nec à medicandis quidem eius an thracibus absterreri, ex quo sæuis repente doloribus, contagij indicibus correptus, aliquot dies extra Collegium, & socios egit, sed mira Dei bonitate restincta morbi vis, liberum iis illum restituit. Demum Parisiis ita vixit, eaque præbuit absolutæ virtutis documenta, ut eius olim, & familiaris,

liaris, & discipulis, sed notæ scientiæ Doctor affirmaret quæ illic in Ignatio viderat, & notarat plus satis videri ad sanctorum honores illi decernendos. His acquiescentem, & inhabitatem piis laboribus stomachi dolores acerrimi inuadunt, eoque in dies incrudescunt, ut planè viribus exhaustus vni iam tolerantia par esset. Cùmque remediis omnibus consumptis, residuam Medici eius curandi spem in natali cœlo reponeret, pia sociorum importunitate adactus est ad suscipiendum illud iter, quanquam haud adeo valedudinis causa illum à sociis quam eorum securitas tantisper abiunxit quæ turbari vtcumque potuisset (fas sit de hominibus tam exactæ virtutis ita loqui) nisi eorum vice Hispaniam repetiisset Ignatius: nam & Xauerium, Lainium, Salmeronem, nuncupati ius voti urgebat ut suis se bonis abdicarent, & præterquam quod erat magno futurum incommodo, si eorum tam multi, distraherentur in varia; non ignorabat Ignatius quam pellaci visco paternæ domus, blanditiæ, & incantamenta cognatorum, facile animos implicarent. Quare profectioem illam persuadeti sibi passus, magis illam sociis quam sibi obiuit. In procinctu ad iter iam erat, cum ecce tibi profecturo mora iniicitur; indignans simul, & inuidens, furensque eadæmon quod Societatem illam magnis suis in posterum damnis ab Ignatio colligatam, non potuisset dissoluere, vidensque illum quandam de se triumphum ducere, extremam in illum experiri rabiem statuit. Suspicionem ergo quibusdam mouit, ne ex arcto illo paucorum assensu, & moribus à communi vsu alienis, sectæ aliquid hæreticæ pullularer. Nec fuit pluribus virgenda suspicio, defertur illic ad sacrum tribunal Ignatius sodalitatibus eius auctor, saltem examini subdendus; haud enim alio crimine oneratur, nisi quod res eius, ob oculos positæ, nouitatem doctrinæ sapiebant, probæ, an secus; id quidem nesciri; sed nimio latendi studio, suspectam fieri prauitatis; posse tamen certis vestigis detegi, si retractaretur acuta disquisitione libellus quidam, Ignatij opus, ex quo illam cum omnem commutandorum in alios hominum, & ad se trahendorum ducere ferebatur. Hæc summa totius accusationis, quam fortè excuset mens deferentium non mala; sed illius auctor si dæmon attenditur, exagitaui illum haud dubio iactura, quam ab Ignatij sociis, & sibi tantoperè inuiso Exercitiorum libello iam tum metuebat. At enim & huius malignitas, & suspicio illorum grauioribus Dei consiliis ignara seruebat; fera siquidem Romæ post annos aliquot erat incubitura Ignatio procella, ex eo maximè collecta effronti mendacio, quo dicebantur aufugisse Parisiis; flammis damnandi nisi euasissent; in eorum effigies id factum, quod in corpora non liceret. Sic ergo rem totam prouida bonitas digessit ut nunc iuridicè de hac causa ille ipse cognosceret plenias, qui post esset Romæ innocentia illorum testimonium illustre, ac legitimum dicturas; quod alioqui ægrè aliunde haberi potuisset. Erat Parisiis de rebus fidei Quæstor Matthæus Orus, cuius & alias meminî. Sic lego vocatum in veteribus nostris monumentis, tametsi autographum de Ignatij fide ac moribus testimonium habeo, Valentini

Licuius Dominici nomine consignatum; eius scilicet qui successerat Orio. Amabat Ignatium Orius ob egregiam virtutem, & fidem præcipue ardentem, cuius studio multos ad illum hæreticos, restituendos Ecclesiæ duxerat. Ne tamen officio, & accusatorum suspicionibus deesset, secreto examine, clam de moribus, doctrina, & quibusvis aliis ad Ignatium eiusque socios utrumque spectantibus cognouit, conceptaque ex iis, ut expectauerat, admirationis materia, vnde alij errorem timuerant; quasi foret abundè suspicionibus, & causæ satisfactum, hæsit videlicet, nec pergendum vterius censuit. At contra Ignatius instare, nec dubitare profectioem illam sibi à Medicis imperatam, in suspicionem præiudicati erroris, fugæque vertendam. Vltro igitur Inquisitori se sistere; de se ac suis ecquid præterea, vel quærendum, vel agendum restaret, in promptu offerre. Sed enim viro sapientia præstanti, vna resederat curiositas pia legendi libelli, quo tantos ad Deum motus animorum, tam potenter Ignatius ederet, easque tam fortiter illi deuinciret. Libellum itaque non examinandi, sed piè legendi gratia ex Ignatio rogatum, & acceptum, auidè perlegit; atque ut erat non modo speculandi, sed & sanctè agendi scientissimus, facile aduertit, diuini vim spiritus, qui paucis paginis clausisset quæcumque animum poterant ab caducis purgatum, & illuminatum, perfectè Deo adstringere. Quare reuertenti ad recipiendum illum Ignatio quanti faceret indicat, petit sibi exscribendum concedi, & aliis; quorum bono, si nosset, eo uti sperabat & quidem facile paruit vir sanctus. Verumenimverò apud se reputans, nequaquam deinceps iam solum, uti Barcinone; sed neque cum nouis, sui adhuc iuris, atque arbitrij sociis agere, ut Compluti olim, & Salmanticæ egerat; sed factum se nouæ patrem familiæ, tunc quidem exiguæ, ac eo ingenti numero grauidæ quem mente præuiderat; ad hæc probè gnarus, bonum nomen, quanti momenti sit alienæ salutis operam daturis; nec abstuturum dæmonem quocumque pergeret, ab aliqua semper infectatione; fidei Quæsitorem interpellauit sapius, cognitione legitima causam absolueret, & supremum de illa pronuntiaret; ab se enim quamprimum in Hispaniam redituro, & ab sociis Lutetia paulò post abituris, nullam velle relinqui umbram, vitæ ac fidei parum sanæ; quod foret aliàs procliue, si suspicionibus, delatione, & examinibus passim notis, de illorum exitu, non constaret. Verùm Quæsitore obiectæ accusationis tam clarè patuerat vanitas, tam erat perspicuum ex eorum orta ignoratione quæ Dei virtus solet efficere, instrumentum, nacta Ignatio simile, ut induci non posset, vel breue id temporis quod exposcebatur, causæ plus nimio perspectæ insumere: Ignatio verò satisfaciebat, aiens, illi potius emendas quam timendas accusationes, cum in eius laudem omnes desinerent; at his Ignatius minimè acquiescens die quodam, cum scriba publico, & præcipuè aliquot auctoritatis doctoribus, quæsitorem adit, petitque ex eo vehementer, ut quando censeret delationes sui, ac sociorum, indignas esse de quibus iusta quæstio haberetur ad ferendum de innocentia iudicium huius saltem

saltem sui iudicij fidem ne grauaretur publicam facere, & legitimis tabulis munire id sibi pro innocentia absolutæ sententia futurum. Annuit petenti Quæsitore sacer, adedè prolixè, & ea Ignatij prædicatione, ut plus inde pudoris, quàm satisfactionis retulerit.

Ab hac itaque postrema solutus remora, commendatis Fabro reliquis sociis in quibus velut maximus natu erat, & solus Sacerdos; conditioque Venetiæ die Ianuarij quinto, & vigesimo anni 1537. post mutuos, & teneros complexus profectus est, quæ si exeunte 1535. profectio contigit, ut ex Polanci manuscripto, edidit Maffeus, & Orlandinus, liquet Venetias non potuisse artingere, ante finem anni proximè sequentis; nec enim breuius, affecto vir corpore, vulgarique instructu potuit de media hieme, milliaria septingenta confecisse, quantum Parisiis Aspeitia dissidet, nec totum trimestre egisse Aspeitæ: nec inde in variis vrbibus sociorum negotia expedisse; ex Hispania demum in Italiam redisse. Profectum quidem Parisiis certum est, primis anni eiusdem mensibus, vnde necesse sit Polanci stylum animo præuerrisse, clarèque ex eo conficitur, quod interiecto inter Pentecosten, & Ascensionem, dierum denario, anno 1535. agebat in patria vir sanctus, quibus rectè consentit testimonium iuratum Chartusianorum Vallis Christi, de officioso illuc Ignatij, eo anno aduentu, sociorum iam rebus compositis, ad inuisendum eius Cœnobij Monachum. Patet ergo sub finem eius anni non potuisse Parisiis abire; cuius mensè Maio iam in patria versabatur, anno nondum ad medium prouecto. Venetias autem præcipitante 1535. peruenisse, ex eius literis, suo loco manifestum reddam. Et si verò ab suis tam sanctis, carisque sociis, abiungebatur Ignatius, sed ibat alacer, virtutis illorum minimè dubius, securusque illorum se absente, neminem retro abiturum. Nec sua illum fallebat opinio, eo enim virtutis, & constantis proposito robore valebant, ut si morte Ignatij parentis, vel alio casu solui contingeret, quo neciebantur nodo, fixa tamen cuique permaneret in Palæstinam peregrinatio, & deliberatus ardor, vitæ omnis iuuantis infidelibus absumendæ. Erat Parisiis in Cantabriam iter haud paulò iniquius quàm posset ab homine valetudinis fractæ pedibus confici; vili ergo iumento leuandum socij iudicauerunt, quod Aspeitæ postea nosocomio datū, ligna pauperibus comportauit. Hoc ille in patriam commeatu, denique peruenit, auebátque clam in vrbe subire, ut suorum partim vitaret occurfus; partim obstituros ne in pauperum domo sibi hospitium legeret, sed frustra: duabus enim ab Aspeitia leucis, in eam domum in quam diuerterat superuenit quidam Ioannes de Equibar Loiola per familiaris, percunctatusque, ut sit ecquis intus externus? accepit de paupere sat malè ab omnibus instructo, nisi quod ore aliquid præferret, linguâ verò accentum illius regionis; non posse tamen probe in memoriam reduci quis esset. Hic rimis cubiculi in quod secesserat, Ioannes oculum admoquet, tentaturus an posset dignoscere, & videt hominem de genibus precantem, sibi que ac Deo immersum penitus; redeuntque mox, curiosius inuenti, antiqui vultus

XXIII.
*Exceptus
 Aspeitia pro
 sancto Ignatij
 tuis, trimestre
 ill' c' sanctissimè
 inè tranjigit*

veteri specie, ambigere desit quis esset, misa igitur omni salutatione, effuso equo latissimus, Aspeitiam aduolat, & Loiolæ toparchas, eo nuncio beat. Vix enim credibile dictu est quanta non modo gratulatione, verum etiam sensu quam pio acceptus nunciatus. Paratur illicò venturo ingressus, supplicantium pompam clerici instruunt, germani, & affines equestrem, veriti attamen, quod erat nimis pronum ne illo absterritum honore, fugarent prius à patria, quàm eam attingeret, consulto metu substitere, destinato interea sacerdote viro graui qui salutandi officio fungeretur, & ediceret, Loiolæ, vt semper, ita & nunc suæ, impatienter expectari. Quod autem prudenter aduerterent illum aliquo metu honorifici occursum, flexurum è Regia in desertam viam per montes, ruinis, & latrocinii infestos; illac item armatos submittunt famulos, qui simulato itinere comitarentur venientem, & acutè futuro cauerant; fratrum obsequiis apud Sacerdotem Ignatius modestè declinatis, eodémque ad illos ne sibi comior obstaret, confestim remisso, per montosa solus, non Loiolam sed Aspeitiam contendit, vt illic sibi optatum hospitium in domo pauperum metaretur. At enim honores quos tantum vitauerat incurrit, nam oppido propior videt obuiam sibi procedere supplicantium ordinem clericorum; & ingenti numero agnatos: illos quidem vt sancto, humili reuerentia sibi gratulari; hos tanquam consanguineo, miris modis Loiolam diuerteret instare. Sed qui non fugerat, quod non potuerat futurum diuinare; nullis certè quamlibet importunis adduci precibus valuit, vt quod sui arbitrij fuit, admitteret; excusans se nusquam domum propriam habuisse, ex quo paterna excesserat; nihil pridem apud se hunc titulum posse: ex quo esset Christi paupertatem professus, exinde tot sibi ab eorum domos apertas putasse, quot hospitia pauperum patrent; denique parum sollicitus hunc sui receptum velut indecorem, ferri ab germanis iniquis; in nosocomium S. Magdalensæ recepit sese. Quod ergo iis restabat vnum, elegantem lectum, parémque lecto mensæ comitatum eò mittunt. Sed nec eo lecto vnquam decubuit, quanquam summo mane, ad hoc illum quotidie frangeret, vt eo vsus videretur, cum nisi humi somnum non caperet; quo tandem ministri deprehensio ferici loco ex stratis ægrotorum vulgare subiiciunt quod ipse deinceps adhibuit. De lauta verò quæ mittebatur quotidie sportula, nihil vnquam attigit, quin & sui postredie aduentus, qui sabbathi fuit, panem ostiatum cum palam mendicasset, eum morem trimestri quo egit Aspeitiæ perpetuum tenuit; si quid paulò commodius accepisset, pauperibus tribuens quibuscum eadem vtebatur mensa; sibi quod erat vilissimum seponens. Domum semel omnino coactus subiit, post consumptas enim in cassum preces, prouoluta ipsius pedibus cognata, cum obtestaretur per quicquid Christo debebat patienti, ne id sibi negaret; demum cessit roganti, magis vt factò doceretur quanti eum facere oporteret per quem obsecraret, quàm vt eius consolationi, vel paterna ex domo commoditati propriæ aliquid indulgeret. Quare illuc sub vesperum ingressus, postero die, conscio nerpine nosocomium repetiit.

Cæterum

Cæterum stomacho prius iam cœpto restitui quàm cœlum natale hausisset, rediit vnà prior asperitas, præcincta nudis carnibus catena; cilicium, flagella, ieiunia, & chameunia valde frequens. Ad iuuandas autem aliorum mentes, multo plus etiam roboris accessit, confestim itaque prodire, ad tradenda Christianæ doctrinæ pueris capita: nec vlla Garziæ, fratrum maximi dehortatione, ab eo munere auerti; sed diuina lusciosus tuenti obiectantique neminem adfuturum; respondere, se vel vno fore auditore puero contentum, & in eo docendo, bene operam omnem, se collocaturum. Verùm ad vnum, vel ad paucos laborem ab eo contrahi nequaquam oportuit; frequenti corona circumdatus, hominum quoque illustrium, sua cuique credendi, ac viuendi opportuna tradebat documenta: inter quæ factum vt quæ essent pueris duobus euentura mente præciperet, verbisque indicaret; horum alter Martinus Halartius, hic vultu deformi, & lingua balbus de Cathechismo dum respondet, risum nobilibus feminis aliquando mouit; ad quas Ignatius, ridetis, inquit, simplicem puerum, nempe id solum quod oculi nuntiant de illo nostis. Sed hoc habetote, longe hunc animo formosiorum esse, quàm ore deformem, & hanc eius animi speciem noua semper pulchritudine decorandam: euasurum insignem Dei seruum, bonoque ingenti animarum illustraturum præclaris laboribus patriam. Cui vaticinio egregiè res ipsa successit vitam egit in clero sanctam, & in studiosè promouenda suorum ciuium salute quamdiu vixit strenue actuosam. Alterum octennem Franciscum Almarium mater Ignatio sistebat postulans enixe vt benè illi precaretur, posceretque à Deo ad Mattis solatium, & leuamen seruari eum incolumem; defixis in illum Ignatius, tantisper oculis, tum ad matrem conuersus. Bono animo sis, nam hic, inquit, puer, & futurus est æui longioris, & multorum pater liberorum. Quod sic ad amissum vtrumque exactum est vt quindecim parens filiorum, octogessimum ætatis attigerit. Ter quothebdomadis præter dies Festos, de meridie dicebat ad populum, etsi lenta semper exhaustus febricula, producebatque concionem in duas, nonnunquam & tres horas, labore validioribus etiam vix totetabili; nempe animi ardor, Deique auxilium prorsus singulare infirmitatem virium incitabat. Is erat populi vndique concursus vt capi nullo templo posset, dicendumque erat sub aperto cœlo, sed vocem & latera supplebat euidenti, miraculo Deus; trecentis enim passibus semoti æquè vt proximi distinctè audiebant, tametsi languidè, & ægro anhelitu diceret. Verùm apud me haud paulò magnificentius miraculum id fuit quod prima sua patrauit concione, qua magno doloris, & pudoris sensu causam exposuit sui in patriam regressus, qua se tam pridem in perpetuum abdicarat, acrem videlicet, eumque continuum conscientia morsum surdo verbere exprobrantis, quæ olim iuuenis, & vita solutior peccandi exempla de se illic dedisset, delenda sibi esse melioribus exemplis: ex quo illinc abisset, illorum à Deo venia, lacrymis, & sanguine, poscenda nunquam abstulisse; darent ipsi quoque petenti veniam, & per eam quæ solet,

XXIV.

Charitatis,
& opera fratrum
Aspeitiæ
ab S. Ignatio
collecti.

reos infelices, suique similes prosequi pietatem, suas secum iungerent apud Deum preces, ad eluenda ex parte nomina quibus illi plurimis teneretur: si qui verò adessent quibus offensionem quondam fuisset peccans, saniore consilio tunc imitarentur poenitentem. Subiecit deinde, iure alio strictiori reuocatum, ad restituendam homini cum pecunia famam, quorum ipsi damnatum creauerat; & nominabat hominē designabatque cōcioni tunc temporis presentem, hic enim aiebat, planē insons, coniectus in carcerem pecuniæ est damnatus, ad faciendā horti damna, clam à me, ac mei similibus stultis iuuenibus derepti quorū ipse falsò insimulabatur. Nunc illius ut innocentiam, sic meum id crimen volo esse omnibus testata, & pensando quod inde passus est detrimento, quæ mihi supererant possessiones duas vobis quicumque hîc adestis publicis testibus mancipio, & qua iusti debiti, qua si debitum excedunt gratuiti nomine consigno. Iam verò quod tulit ex animorum cultura pretium, ardenti operæ eximie respondit. Primum Cleri mores restituit miserabilem in modum dissolutos, nam multi etiam Sacerdotes, suas domi alebant concubinas, & quidem sacrilegio tam effronti ut vxorum ornatu locorum illorum proprio eas induerent; hos ergo sibi, & castimoniam reddidit, tanto ministerio exhibenda. Ludendi libidinem, iactura temporis, salutis, & familiarum infamiam, cum exagitasset; toto inde sequenti triennio, nec tesseræ, nec luforia folia Aspetiæ visa sunt, antea etiam vbi contra illa dixisset, in vicinum fluium vt author fuerat, proiecta. In cultum vestium inanem, & periculosum feminarum ornatum cum inueheretur, exortus est ingens earum fletus quæ malè conscia cædenda facie, dissipandòque capillitio, & abiciendo inani mundo, poenitudinem animi peracerbam prodebant. Decem illos dies qui à Pentecoste, Ascensionem diuidunt, explicandis Decalogi præceptis singulos dicauit, eo quidem successu, quo prius in eos qui aderant Spiritum sanctum accerferet quàm solemnitas eius ad quem illos parabat, dies appeteret: aliter enim illorum dierum falso, vanèque iurandi consuetudinem aboleuit, quæ longo abusu familiaris iam inoleuerat. Sexto verò die aliquot meretrices ad pudorem reduxit, sed eo profligatæ vitæ horrore confixas, vt sibi non satisfacerent, nisi eiusdem dedecoris socias in viam retraherent. Ex iis tres, relabendi metu, & desideria luendarum, vt cumque ex parte aliqua poenarum quas erant committitæ pedites in longinqua peregrinatæ sunt; alia cum vires ad idem deerant, in nosocomio, ægotarum ministerio vitam omnem dicauit: Opus quoque fuisse Ignatij, sodales augustissimi Sacramenti, nam illos instituit, & curæ pauperum præfecit quos à victu quærendo pudor ingenuus absterret; quam in rem de suo summam attribuit bene grandem cuius censum rectores illius oppidi ministrant: ex quo illius dispensator quibusque Dominicis, stipem pauperibus diuidit. Vsum præterea induxit, meridiana præcis, pro iis quos culpa lethalis obstringeret, quòd ne sensim in neglectum abiret, mercedem ei constituit, qui artis publici statò pulsu orandi populo signum daret. Precautionem serotinam pro defunctis dilapsam reuocauit. Fratris domui pium

hoc

hoc onus imposuit, vt Dominicis diebus panes duodecim, pauperibus totidem distribuerentur ad recolendam Apostolorum memoriam. Demum Aspetiæ quacumque optauit in Dei obsequium fieri, perfecit, hac enim clausula totum sui examen eius oppidi testes collegere, ad hæc verò, præter charitatem agendo strenuam, plurimum contulit, existimatio quam de illius sanctitate Deus exciuerat, editis illius operæ multis clarisque prodigiis. Pertracta est ad illum procul, à quadriennio iam arreptitia, cui adhibita solenni ritu execrationes id solum egerant vt agnosceretur verè à Dæmone occupari, eius nempe liberationem Deus Ignatio seruabat, qui manu capiti eius imposita cruce tantum signatam, à maligno Spiritu integrè absoluit: tam prompto permoti miraculo nonnulli, aliam obtulerunt magnis tumultibus validè furentem, & eam ob causam pro energumena creditam; hanc vt vidit vir sanctus, diuino instinctu certò asseruit haudquaquam à Dæmone possideri, sed exterreri ab eo imaginibus horrendis, quibus in eam insaniam ageretur, & hanc pariter crucis signo ab ea vexatione liberauit. Plus habet admirationis mulieris sanitas eo vsque iam tabe consumptæ vt ægrè se trahens, in horas animam actura videretur. Precanti vt sibi benè precari dignaretur, negauit Ignatius facturum quòd Sacerdos non esset, & eius adprecationis officium ad Sacerdotes pertinere; Cessit tandem modestiæ charitas miserabilis femina, & adstantium precibus coacta. Sua ergo illa benedictione, tantum ipsi vigoris, ac vitium infudit, vt Gamaram patriam ex quo illuc pago delata fuerat, per se repeteret, nec ita multo post huic suo se sancto medico bellè valens denuo sisteret, cum grati animi teste munusculo, fructibus aliquot, quos ne tristem ab se dimitteret, admisit Ignatius, & in nosocomij pauperes tribuit. Illud fortè mirabilius ab eo præstitum comitali morbo laboranti; degebat eodem in quo Ignatius S. Magdalena in nosocomio, eius nomen Bastidæ, frequentes mali impetu allidente lapsus, quibus aliquando cum præsens adesset vir sanctus, misertus hominis, in cælum suspexit, missaque illuc pro eo precatiuncula, iacentis frontem manu pressit. Hic verò tactu benefico excitatus ad se redit, surgit, nec vniquam postea dum vixit, eius morbi accessu tentatus est. Neque vni tantum ipsius tactui vis salutifera inerat, sed rebus etiam quæ essent in familiari eius vsu: id in muliere, emortuo brachio planè capta luculentum fuit; Abluendos enim eius pannos cum partim studio pietatis, partim valetudinis reparandæ fiducia poposcisset, eorum contactu momento conualuit. Verùm interea dum in aliorum salute reparanda, miracula edit Ignatius, placuit Deo ad eius cumulum meritotum, patientiæ exempla in eo edere, eumque lecto affigere, vt nosocomio ad sui etiam curationem vteretur, cuius tantam gerebat pro aliis curam. Nam preces Garziæ ipsius germani, & obtestantium agnatorum suasiones permota, nihilo plus ponderis habuere, ad eum Loiolam hac occasione ex nosocomio auellendum, quàm cum venit Aspetiam habuissent. Quare pietatis & amoris officio vt satisfacerent, illuc eum adibant, vt iacenti

S: 3:

adessent,

adessent, in iis Maria de Oriola, & Simona de Alzaga ipsius sobrinæ dum noctes aliquot excubant spectatrices fuere rei admirandæ, nam cum aliquando ad quietem aliquam recessuræ, accensam in omnem euentum candelam relinquerent, extingui iussit, monens, importunius obstantes, si quid contigeret, lumen sibi à Deo minimè defuturum. Exincta igitur candela abeunt, ipse cuius ad agendum cum Deo animus ex benè ansecus habito corpore minimum pendebat, mentem applicat ad orandum in quo dum horas aliquot traducit igne illo beato diuini amoris cœpit vehementius ardere, quem olim expertus fuerat, utque alias, non latis eius flammæ compos, laxare pectus longis suspiriis, magnisque vocibus cogebatur, in eiusmodi aliquos tunc etiam clamores erupit: ad eos extemplo cognatæ accurrere, cubiculum pandere, & cœlesti quo totum lucebat splendore attonitæ stupere; nec minor Ignatij cum pudore stupor, dum se ea in luce videt inopinato deprehensum. Quare illas infimis precibus æternò de hac re silentio obstrinxit.

XXV.

*Ignatij cum
Chartusiano,
suo quondam
magistro de
Societate
fundanda
colloquium.*

Recreatus ex morbo, iter ad discessum comparabat, quod ubi percrebuit, uterque mox ordo, & clericorum, & populi eum obsidere, verbis, lacrymis obsecrando, suadendo; ne se desereret, flagitare, neve ciues suos externis post haberet; cum suos præsertim labores cerneret, nec male positos, nec eorum melleum ipsius arbitrio maligne respondisse, teneri tamen his minimè valuit, quòd diceret, (& ita res erat) aliò se à Deo vocari. Obiciebat præterea parum sibi Aspetiam conferre, quod perinde illic in suorum complexu velut in sæculo ageret: fuit ipsi quoque non parua lis cum Garzia fratre, hic enim illius humilitati sanctæ obsecutus, licet ægrè id ab se impetraret, ut eum sineret mendicatio, & in pauperum domo victitare, sperabat profecturo saltem, equum, & famulos se daturum, à quibus si minus ulterius, deduceretur vel ad portum ubi esset in Italiam conscensurus. Id enim ab se præter fraternum animum, decori etiam titulo exigi, & vrbanitatis apud homines confirmatæ, interpretaturus alioqui haud dubiè, illam Ignatij immoderatam modestiam, duritiam Garziæ inurbanam, eoque pronius quod annus in hiemem vergens, & corpus à morbo debile, recidiuum ex longo itinere valetudinem minabantur. His tamen vinci, nec Ignatius potuit, nec vicit. Admisit fratris, cognatorumque comitatum, sed non ultra fines Cantabriæ hoc est tractu miliarium paucorum; inde illis supremum salutatis Xauerium versus, Almazanum, Toletum, pedes viam iniuit; explicaturus Xauerij, Lainij & Salmeronis negotia. Deinceps Valentia Segorbem profectus suum olim Parisiis magistrum, & amicissimum; illic verò tunc in Carthusia Vallis Christi professum M. Ioannem de Castro inuisit, & pro veteri necessitudine sua cum eo consilia de petenda Italia, inde Palestina contulit, deque aut illic aut vbiuis monstrare dignaretur Deus, stabiliendo Ordine, qui ex instituto salutem haud minus alienam, quam propriam virtutemque curaret. Eius illi proposuit ideam, descriptis præcipuis ex illo partibus quod eatenus rude, impressum animo cœlitus

cœlitus gerebat exemplari: illos præterea quos operis socios legerat nominavit, Xauerium Fabrum, Lainium, cæteros, probè illi, ac pridem notos. Postremo de hac re quid ipse sentiret confidenter quæsiuit, eiusque precibus eam commendauit, responsum distulit Ioannes in diem posterum, noctemque cum Deo solidam super eo transegit. Postridiè mane totus lætitia gestiens, ut qui hoc esse Dei opus, Deo monstrante præcepisset, ad vrgendum quod cœperat, vehementer Ignatium animauit. Addiditque de prosperis in Dei gloriam illius successibus, ita sibi constare, ut non dubitaret, omiſſa Chartusia, ubi tyro iam erat aliquot mensium, se illi socium adiungere. Sed absit, inquit Ignatius, & illum è contrario. Solitudinis sanctæ, ad quam vocatus fuerat amore acrius incensum, post pactam inuicem mutuarum precum communionem perpetuam reliquit; huius porrò certam, colloquij fidem, eius Chartusiæ tum veteres tabulæ; tum eius monachi virtute insignes, fecerunt qui de Castrij ore ista exceperant, ac trium denique ex iis Patrum testificatio auctoritate publica, iuridico firmata, ex cuius autographo Ianu. 8. anni 1641. subnotato, placet hinc aliqua ponere, quæ rei modum pressius indicant: *Sanctum Ignatium*, inquit P. D. Antonius Martinus de Altarriba, *anno millesimo quingentesimo trigesimo quinto, è Ciuitate Valentis in Regionem Vallis Christi Chartusianorum conuentum accessisse, ut suum videret dilectissimum præceptorem P. D. Ioannem de Castro, & suum insuper aperiret animum, de fundanda Societate Iesu, amea conceptum: in eius ad Deum precibus felicem tamæ rei exitum collocabat. annuit D. Ioannes de Castro votis Ignatij, & illo vespere, nocteque proxima, Deum ardentissimè, super hac vna res precatus est; sequenti die, sic est Ignatium allocutus. Ita ò Ignati, tua de fundanda Societate Iesu arridemi vota, ut si lubet, Chartusiam deseram. Nouitiis sum nondum votis adstrictus: meam opem, operam, vires, consilium, in te unum transferam, dummodo tantæ molis negotium, felicem exitum consequatur. Ad qua Ignatium. Nequaquam Reuerende Pater: sta in cœptis, tuis me precibus Deo commenda, &c. ex eadem vero familia P. Andreas Solerus, suo testimonio peculiare aliquid notauit S. Ignatium accessisse hanc Chartusiam Vallis Christi, ut videret præfatum P. D. Ioannem de Castro anno 1535. & ut conferret cum illo conceptum de fundanda Societate Iesu animum. Tunc S. Ignatius expectans P. D. Castro nouitium, vespertinis horis adstantem, cum reliqua religioſorum familia sedit ad crucem cœmeterij conuentus, &c. Ad hæc denique P. D. Nicolaus Bonetus testatur se insuper audiuisse à dictis Patribus S. Ignatium nunquam habuisse animum ingrediendi aliam religionem, nec Patrum Chartusianorum. Ignatium igitur Societatis fundandæ consilio in Italiam venisse, certo quidem ex dictis habetur, verum multo ante id illi ostensum diuinitus, ut alia taceam, duo illa probant ab eo edita de quibus libro præcedenti vaticinia. Alterum Michaëli Rodesio Barcinone, prædicens fore ut eius filius adscriberetur in Societate quam erat ipse conscripturus Antuerpiæ Alterum Petro quadrato, fore ut Collegium Methinnæ Campi sua in patria, religioſo ordini*

Ordini fundaret quem esset ipse fundaturus. Quorum vtrumque promissus exitus consummavit.

XXVI.

Ignatij Venetias iter, & illic animarum bono ab eo gesta.

Post hæc Valentia Genuam in nauis oneraria cum vectoribus aliis se mari dedit: periculosa tunc nauigatio & valde anceps euaserat ob classem Turcicam Barbarossæ in naues & homines immani deprædatione toto illo tractu grassantem; cui tamen periculo haud paulò tristius, remedio fuit: atrocissima tempestas, & nauim iam iamque haustura, vt miraculo fuerit, facta mercium iactura, nudam vectore incolumi appulsi. Nam post temonem decumano fluctu diffractum & vela ruptis adminiculis iam inutilia, fuit ventorum marisque ludibrio, necessariò permittenda. Hic inter vota vocésque miserorum mortem in momenta præstolantium, nihil sibi sollicitus, nihil timens tranquillum animi, orisque serænum retinebat, utpote assuetus haud alio loco quàm in Dei manu cogitare se ac tutari: hoc vt postea fassus est, pungebatur vno, quod tantis erga se Dei donis parum ex officio respondisset, sanctorum est scilicet hoc stimulo vri, vt qui scitè norint, magna Deidona, magnos esse nominum titulos, quibus vt sentiunt se premi grauius, eo timidi magis, ac suspensi de expediendis rationibus laborant. Mari demum sedato, nauisque vt potuit instructa Genuæ denique exscendit. Verùm aduersis ingrauescentibus, multo sæuius terra quàm mari adijt discrimen, superato Appennini iugo ex Genuensi ditione in Cisalpinam Galliam descendebat; hinc viæ errore, per saxosa fissi montis angusta se immittit, quæ visa primum in plana distendi, in præcipitium torrenti imminens desinebant. Pergebat spe falsa deceptus, & ferè continuo per saxa desultu, incautus iam induerat sese, cum præcipitio proximus, vt retro inde resiliere se vertit. Verùm vsque adeò inuio, & horribili ascensu reuocandum illi iter fuit, vt manibus pedibusque adreptans, prehensisque saxis se attollens, quot passus promoueret, toties fallente aut vestigio aut saxo in præceps iturum se crederet. Quo vitæ discrimine, narrauit deinde sæpius, nullum vnquam se maius, & terribilius adiuisse. Hiems erat imbribus supra modum infesta, viæ tota Longobardia; eluuiouibus abruptæ, iter pedestre Ignatio ærumnosissimum fecerant, ex quo & Bononiæ agrorauit. Collectas enim varij perpeffionibus morbi causas, exeruit grauis corporis lapsus, cum ipso in vrbe ingressu, de ponte in fossas corruit; inde aquis vt erat & luto disfluens, ne captandi contemptus occasionem corrumpere tam bonam, vicos vrbe, quæ erant maximè frequentes, lento gradu mendicans obiuit, & quam potissimum auebat stipem, reportauit omninò largiter, nempe dicteria, & fannas quibus abundè aspersus est; nam alioqui ne obolum quidem in vrbe tam nobili, & eleemosynis dedita inuenit. Exceptus tamen est Hispanorum beneficentia qui habent illic Collegium locuples, & intra hebdomadam, ex febris, & tormento stómachi curatus. Quare iter Venetias secutus, illuc anno quinto & trigésimo supra sesquimillesimum exeunte peruenit. Quod mihi liquidò ex autographa eius Epistola constitit, Februarij 12. ann. 1536. Venetiis data, qua Barcinonensem Archidiaconum,

Archidiaconum, de suo illuc appulso monens, sesquimensem iam, ait Venetiis ago, pergiteque scribere de Theologiæ studiis quæ ibidem esset ad vsque vernum ieiunium proximi anni continuaturus; & libris sibi ad hæc vtilibus, quos ad Rosellam postmodum remissurum se ait. Quod item aliis repetit literis, indidem Nouembri anno eodem datis. Hæc tamen studia, vt alibi semper, cum studio iunxit salutis alienæ, nec absque operæ pretio. Duo erant Fratres ex Nauarra orti, è Palestina tunc reduces, vnus Iacobus, Stephanus alter de Equia, ab his Ignatius fortuitò obuius, & olim Compluti bene notus, non perhumaniter solum salutatur, sed velut è cælo ad se destinatus, ex primo aditu creditur, ad fluctuantem vtriusque animum placida pace componendum, iis enim sancta, ex qua tunc redibant peregrinatio, magnum ardorem promerita fuerat caducis abdicandi sese, Christoque propius adhærendi, sed incerti quis modus, omnium maximè ad hoc conduceret; lucem consilij, & precum subsidia ex Ignatio quærebant. Horum votis benignè annuens, exercitia illis de more tradidit, per quæ manifestò ab iis perspectum, placere Deo, vt se ad Ignatium applicarent, quod tunc quidem vtcumque ab iis iam cœptum est, post verò condita Societate, integrè confectum. Difficilior fuit Baccalauri Hozij deliberatio. Pertinebat hic ad Hoziorum stemma, de stirpe prognatum Cordubensi in Boetica, & longo ab æuo, ob egregia merita, ditione Albaidæ à Castellæ Regibus ornatum. Is ergo & sanguine, & doctrina illustis, magnis desiderijs ardebat perfectæ virtutis, & quantum ad eam valerent Exercitia Ignatij, multorum experientia obseruarat; verùm hæc illi tot & calumniæ, & Quæstorum sacrorum examina, vsque adeò suspecta fecerant, latentis, in auro veneni; vt inducere animum ad illa non posset, ne inficeretur vel inuitus. Haud tamen denique, tantum boni, tam certi, ob suspicionem mali leuissimam omittendum putauit, & anteueri ab se antidoto posse si quid boni, fucus erroris pestiferi occultaret: fuit autem antidotorum prodromum, Conciliorum; Patrum, Theologorum, multis voluminibus ingens moles qua se munierat. Verùm exacto vix triduo, primarum meditationum vbi mutari se in vtrum alterum pensavit, & hanc mutandi vim non peregrinis, & exoticis, quas extimuerat; sed simplicibus ac nudis Euangelij documentis inesse; tunc verò suos mirari metus ridiculos, & stoliditatem suam non sine lacrymis inculcare quæ se tanto tamdiu prohibuisset bono, eiusque perdendi periculo obiecisset, suas quoque illas quibus fuerat agitatus suspicionum umbras Ignatio aperire, & defensionis apparatus quo se contra, illas tueri sperauerat. Petita dehinc ab eodè demissè venia exercitiis finè imposuit, quem mox secutū est fixum cum Ignatio eiusque sociis viuendi prospectum. Quod etsi breuissimi temporis, fuit tamen valde inuidendum, cum Societatem, vix dum benè in terris conscriptam, moriens cælo transcripserit. Præter hos iisdem meditationum nunquam iactis in cassum rebus, alios ad Deum, atque ad se pertraxit. Sed fuit eius lucrum singulare, Societatis fautor, ac parens optimus Petrus Contarenus, SS. Ioannis, & Pauli, tunc nosocomio Præses; Bassi deinde Episcopus, neque vero is solum,

sed Zacharias, Marcus, Philippus, & Illustrissima ipsorum familia vniuersa, qui ad Societatem postea fundandam, paterno nobis præsidio semper adfuerunt. Bellè res hæcenus ferebantur, & mirum erat tamdiu Venetiis dæmonem cessare, alibi semper Ignatio aduersatum. Eius ergo ac sui non immemor, eò in illum detestabilius incubuit, quo falsi vix posse conuinci, sparsæ de ipso calumniæ videbantur, iactabatur enim fator hæreseon versipellis; Hispanias primum, tum Gallias iis contemerasse, in Italiam demum sese penetrare ad contaminandam illam eadem lue. Procedere illi rem ex sententia beneficio secreti, nam cum alioqui cœpisset detegi, ad primam delationis auram, quam ei familiaris afflabat dæmon, salutem fuga redemisse, delusis sacrorum Quæstorum tribunalibus, & pœnis. Sic & Compluti, sic & Salmanticæ, sic Parisiis ab eo factum, eiusque illic effigiem, quod in eum decerni aliud non posset, ad sempiternam infamiam rogo traditam fuisse. Iam fidei aliquid, hæc licet somnia, publicè vulgata, in quorundam animis fecerant, cum admonitus Ignatius, nihil conturbatus vt qui optimè nosset, vnde quòve spectarent, placidè Hieronymum Verallium Pauli tunc tertij Venetiis Nuncium, postea Cardinalem, conuenit, rogauitque de sua vel rei, vel actoris causa plenè cognosceret, haud quidem calumniatores, sed ipsas calumnias damnaturus, & annuit postulationi æquissimæ Nuncius, eo fructu qui consueuerat ex causis similibus ad Ignatium redire, pronunciatum est iudicio publico pro illius innocentia, aduersarij, falsitatis, & calumniæ damnati.

XXVII.
Tres Ignatio
socios Petrus
Faber Parisiis
adiungit.

Hæc ab Ignatio dum Aspeiæ, & Venetiis gererentur, Parisiis Faber cum fociis studiorum cursum ad metam vrgebat, ibi conditum discessit, operiens diem, moliri & ipse aliquid magistro dignum (cuius illic agebat vices) in piscatione animorùm aggressus est: quantos verò ex ea quæstus retulerit, vel ex vno solum intelligatur plenius, quam si per singula eatur; vt enim rescitum de illius discessu ad conueniendum Ignatium, eius Academiae doctor, & fama conspicuus, & eximia probitatis, religionem ipsi lethalis criminis iniicit, si quam illic Deo nauabat operæ in conuertendis ad illum tam multis, spes anteponeret dubias & longinquas, mira quædam cum Ignatio patrandi; quæ quantumuis magnifica, futuri specie blandirentur, nunquam tamen essent vtilitatum præsentium mensuram æquatúra. Subdebátque in hac sententia si parum se crederet fide dignum, daturum se illam Theologorum Parisiensium multis chirographis munitam. Hic verò animos generosæ illius familiæ nisi & inter se, & cum Ignatio, certa persuasio colligasset, qua se per eum à Deo electos ad ingentia opera statuebant; mutasset profectò Fabri constantia, forte illo concussu ab Ignatio diuellenda, forte etiam socios diuulsura, vel aliò quopiam impulsura. Grandi enim, si minus culpa, at certe iactura, omitti Parisiis videbantur innumerabiles animæ quæ lætissimos prouentus impensæ sibi operæ reddebant, ob transmarinam expeditionem, ad profanos, barbaros, ignoti moris, & linguæ populos, nec fortassis culturam passuros, aut fructu certe non alio quam emeriti laboris, nulla fruge conuersionis animarum. Verum enim verò Ignatij fabricam machinata fuerat Dei manus, nec aut iste, aut

quiuís

quiuís alius impulsus eam conuoluere, aut quassare ac ne imminuere quidem vel vno lapidum valuit; accessere quin etiam prioribus alij; cuius planè Fabro, incrementi merces, & gloria debetur. Nam erat hominis mira dexteritas, in colloquiis familiaribus pietatis sale condiendis; de qua cum ageret, suo quodam agebat proprio caractere, tam simplici, atque ingenno, vt ab exquisita illius arte, procul esse ars omnis videretur; tam valido tamen, & tam piè dissimulato pij sermonis imperio, vt subire illum in animos adstantium crederes, & eorum de quibus diceret affectus iis insculpere. Ad hoc eorum in quos incidisset colloquiis immiscere sese admodum comiter, iisdem affici, eandem animi relaxationem cum iis captare; sed temone paulatim occupato (sic aures vocauit Clemens Alexandrinus, vt quibus animi totius nauigatio regitur) prouectum sermonem, in suam sententiam flectere, quæ vnâ spectabat animæ salutem, efficeréque, vt nihil minus agentes, nihil magis egisse se deprehenderent, quàm quod minus agere cogitarent, inde nemini suspectus esse, aperti martis imagine mouere neminem (qua solent ad defensionem ij quoque accingi, qui aliunde vinci optant) nullum ab sua consuetudine auertere, iucunda de cætero multumque amabili. Per hæc æternorum lumen potens, & multiplex, pæne absque sensu insinuabat medullis audientium intimis, ex quo morum frequens admirandaque mutatio sequebatur. Præter hunc de diuinis agendi, tam omnibus gratum, industriumque modum, Exercitia S. Ignatij tam docta, peritæque tractabat manu, vt vel ipso iudice Ignatio, parem in eo genere non haberet. His itaque artibus tum Deo plurimos, tum tres Ignatio lectissimos socios peperit, Claudium Iaium, Pascasium Brouetum, Ioannem Codurium; omnes Theologiæ magisterio ornatos, Sacerdotio etiam priores duos. Claudius raro ingenio, & candidissima indole, Anecij prope Gebennam natus. Pascasius Berramcurtij haud procul Ambiano, Ioannes Ebreduni Delphinatus metropoli. Sic decem omninò fuere primi Societatis Patres, qui numerus multarum hæreticis fabularum argumentum fuit. Denarium apud Pythagoram ait Misenus Calui nista, fuisse cognominatum ex Atlante, quare primis illis qui ad Societatem iungendam conuenerant, non ab re contigisse vt eum efficerent numerum, Iesuitas nimirum perinde Papatum sustentare, vti *Vertice supposito sidera fulcis Atlas*. Iussit prudentius in eum numerum scriptor eruditus, & pius Florimundus Remundus libro de ortu hæres. Deum videlicet pondere, numero, & mensura, omnia digerentem, hac etiam decade quæ Societatis fundamentum erat omen edidisse rerum ab ea gerendarum, foréque hoc decumanum mare, quod esset aliquando Lutheri piraticam depressurum. Atque hi quoque tres socij prioribus additi dum alij instaurant, sua tunc primum vota nuncuparunt, eodem Virgini Assumptæ die festo, eademque ad Montem Martyrum in æde; quam vororum instaurationem, annis duobus iterarunt 1535. & 36. quibus Parisiis sustiterunt.

Sub hæc Francisci S. soprziæ obitu, controuerti caput Ducatus Mediolanensis

lanensis inter Carolum quintum Imperatorem, & Franciscum primum Regem Christianissimum, iamque Imperatoris exercitus, Germano, Hispano, & Italo milite confertus Salios intrarat. Quæ res Ignatij socios Ianuarij tantum vigesimo quinto ann. 1537. Venetias ex conducto ituros pepulit, ad maturandum in Italiam transitum priusquam à militibus clauderetur. Quare paucis, tantisper hærentibus ad componendam communem reculam, & diuidendas pauperibus, eius reliquias, cæteri Nouemb. 5. anno 1536. proficiscuntur Melodunum milliariibus triginta Parisiis distitum, inde cum alij aduenissent vnà Venetias iter arrepturi. Eorum aduentum dum illic cum alijs Simon Rodericius expectant, diuinæ pignus beneuolentiæ accepit, valetudine affectus graui, eademque, contra quam futurum putaretur, mirabiliter liberatus; huic improviso humorum concursu intumuit humerus; exin valida febris, ex qua, iuncto dolore humeri abscedentis, tota nocte, iactari, humique voluari (erat hic eius, & comitum in tenui hospitio lectus) sed vrebat iacentem morbo peior; moratum necessitas, quas, dum excoquitur ad suppurandum tumor, iniicere fociis cogebatur, fortassis enim vjarum commentus intercludendos interea, vel se ab socijs & quod consequens erat, ab omni solatio deserendum. Quamuis ergo afflicto, seges patientiæ cara erat, ne tamen per illam, ingentis boni spes sibi deperiret, Deo supplex intimo, affectu flens institit vt flecti meritis sanctorum comitum dignaretur, se quidem illorum Societate, & militia indignum, in quam illos ducebat Ignatius, sed iis ad hoc suam donaret sanitatem vt se pro seruo vterentur, huic se muneri libentissimè addictum cupere. Eodem reliqui ardore à Deo flagitabant ne quem dedisset Ignatio socium; eripi sineret; neque committeret veliter omnibus intercludi, vel relicto vno mœrentes abscedere. Non lentæ ad cælum hæ preces fuere; ratas fecit Deus adeo euidenti supra morbi naturam miraculo vt immisus ad hoc Simoni videretur; quo intelligerent peculiarem erga se Dei curam nolentis penitus vt vel vno imminerentur, idque tam euidenti prodigio cauentis. Nocte in summis doloribus traducta, sub crepusculum diei, obrepit ægroto breuis quies, inde nec febris, nec tumor; nec vestigium tumoris; excitatus omnia comperit vanuisse, detumuisse, absterfa esse, paucis denique interiectis horis, qui Parisiis resederant socij cum venissent; læti omnes, lætum; & alacrem secum abduxerunt. Hoc Simon documento, vetus propositum sic corroborauit magistro Ignatio per aduersa quæuis constanter inhærendi, vt affixam sibi post biduum à fratre, & à ciue suo amicissimo potentem remoram veluti ludens excusserrit. His vbi patuit Simonem præter quod animo finxerant, non rediturum abiisse, factumque affectatorem Ignatij, consecuti mox equis cursorijs breui assequuntur; primusque delapsus ex equo frater, in amplexum fratris cum lacrymis ruit, supplicat, obrestatur, admouëtque vim, & artem omnem quam ad auertendum à suscepto fratrem naturæ impetus dictabat; alioqui futurum ab Lusitania se perpetuò exulem, ne coram cerneret cogere intabescentem dolori, & luctui matrem; & impropertem sibi crudellem filij iacturam

iacuram, quem supremis verbis moriturus pater maternæ sollicitudini tanto amore commendasset Pietati parentum, addebat amicus æquitatis iura, nefas esse spes sumptusque fallere quibus ab rege fuerat ad scientias prouectus, regis certè obsequiis occupandas, non affectationi vnus homuli vndique expulsi, vndique profugi, & illum nunc etiam quò nesciret trahentis. Verum nec germani mollita lacrymis, nec rationibus amici, vel vngue transuerso Simonis constantia de gradu cessit in quo illum Deus statuerat. Sic ergo vtrique satisfecit vt videretur propior ad eos secum abducendos, quàm ipsi ad eum secum in urbem reducendum. Quare Parisios, vbi cum eo studiis operam dederant, re plane infecta redierunt.

Ne Xauerio quidem sui aliquot sinistri occurfus defuerunt. Prior tam excelso animo valde impar dignitatis canonicæ Pampelonæ ineundæ diploma, abeunti Parisiis redditum. At generosa mens, & capax, mundumque quantus est vniuersum, crucis cui se confixerat amore, factu nobili calcatura, ne aspectu quidem id munus dignatus est, nedum illius fucio motus. Maius aliud Ignatij, & vitæ cum Ignatio, incauto feruore amittendæ, discrimen adiit. Vitæ enim decursæ vestigia sigillatim apud se relegens, rationibus cum Deo subductis, decreuit sanctorum exemplo contracta apud illum culparum nomina, pœnis voluntarijs delere. Cumque is membris habitus, & mire agili, ad saltum, cursumque corpore se olim plusculum gauisum meminisset, gloriatumque præ studentibus alijs (quorum tunc erat Parisiis saltus vñitatum ingenij laxamentum) sibi que inaniter placuisse, culpæ leuissimæ; pœnas ab se exegit grauissimas luculento sane iudicio, grauiori culpa quam in se plecteret caruisse. Funiculos itaque multis asperos nodis ad stringenda brachia, & crura, genuum tenus adhibuit, & eo tormenti viatico, iter cum fociis in Italiam cepit, crescente ad omnem progressum cruciatu; sed naturâ post dies aliquot, ardorem animi deserente, humi se solutis repente viribus abiicit, negans posse vltèrius moueri. Dolorem augebat aperiendi mali necessitas, veritus ne sancto feruori daretur, quod suis peccatis reponendum putarat. Sed fuit rogantibus fociis, & remedium iterque vrgentibus denique cedendum. Hæsit stupens, ac dolens nouitate periculi eorum charitas, dum vident circum arrosas carnes, ita funiculis increuisse, vt eos penitus mergerent, sublatum illicò deportant in vicinum pagum, chirurgum accersunt natione Gallum, qui vt sectionem necessario vsurpandam, sectionis tamen animaduertit discrimen euidentem artem & animum despondit, monens ferrum haud posse carnibus, tutò nervis intactis, inferi, & saluo quod hinc sequebatur membrorum officio, eius curationem mali ad Deum spectare, cuius causâ optimus iuuenis id sibi acciuisset. His vna opera, spem simul detrahi, addique sibi comites sentire; & hoc maiori Dei fiducia quo iam nihil suberat quod humanitus expectarent. Recentis ergo in Simonem gratiæ memores, confidenter Deo communibus votis, curam representant consuetæ erga se ipsius bonitatis tan-
topere hæctenus, ne quis illorum aut corpore, aut mente periret sollicitam;

XXIX.

Xauerij ar-
dor in ve-
xando corpo-
re, & despe-
rata inde
valetudo mi-
raculo resti-
tuta.

eam verò idcirco tunc præcipuè ex posci propitiâ quod eum casum vno De amore Franciscus incurrisset. Non fuit longa precatione opus ad hoc impetrandum quod Deo cordi erat concedere, nec enim ferebat Apostolum Christi nomen in oras vltimas portaturum, ipso in itinerum aditu labori succumbere. Iacentem itaque nocturna quiete placidè refecit, postridie manè sic persanatum exhibuit, vt dissipatis frustatim funiculis resedentè que in integrum carne, non vulnerum modo, sed sine vinculi quidem, vestigium vllum appareret. Hic tamen tam crudus Xauerij casus, Iacobum Lainium, nihilo effecit in corporis sui tractatione mitiorem: asperrimum enim cilicium quod Parisiis discedens induerat, vsque Venetias nunquam sibi vt detraheret indulisit, tamen si corporis temperatione imbecillus, ægrotanti propior quàm conualescenti, Parisiis exisset.

XXX.

Reliquum iter occasionibus patientiæ iucundis, congressione cum hæreticis & felicibus periculis exercitū; huiusmodi fuit. Pedites ibant vestitu paupere, sed oblongo, qualis tunc academicorum Parisiensium, schemate peregrinantium; manu baculum, scriptotum sarcinulam humeris gestantes, cæterum tam rara collectaque modestia, vt quibuscumque occurrerent admirationem & sui quandam venerationem iniicerent. Contigit autem primo die vt in Gallorum inciderent locatas, quâ transitus erat, excubias; interrogati, qui, vnde, qua patria? vnus vice omnium responderet, quod qui erant inter illos hispani, profiteri absque periculo patriam non possent. Ad horum interim aspectum qui substiterat resticus, ad milites conuersus, sinite, inquit, abeant boni viri, ad corrigendos mores alicuius prouinciæ certo pergunt. Quod ex ore hominis simplicis temerè effusum pro dictetio quidem fuit, futurum forte in aliqua vaticinij opinione, nisi fundens magna orbis parte eorum labores, in vnâ prouinciam coarasset. Horas porrò diei sic aptè digestas obseruabant, vt darent aliquas diuinis meditandis; Psalmis aliàs aut voce aut cantu summissio recitandis; quoddam communicationi mutæ piorum sermonum, & sensuum quos orando, meditandoque conceperant, qui tres in iis Sacerdotes erant, quotidiano sacro fungebantur; diuino epulo alij accumbebant, ita quisque sibi itineris comitem assumebat Christum cuius causa peregrinabatur. Hospitia sub noctem mox vt subierant, mane verò antequam exirent flexis vnâ genibus aliquid temporis precando tribuebant, pro tutela præterita grati, supplices pro futura. Quod pietatis speciem in diuerforiis singularem mouebat admirationem sibi quidem ad victum, monetæ aliquid seruarant, sed erat is tam parcus, & sobrius, vt perpetuo esset ieiunio similis. Ad spontaneas pœnas accedebant necessariæ difficultium viarum, rigida membris, & effusissimæ per Lotharingiam quotidie pluuiæ, tantarum verò in Germania niuium, vt tridui moram interdum facere cogerentur, dum vias regias locorum periti vestigijs præuijs signassent, & esse inuiæ desisset. Verum quantacumque siue vltro, seu necessariò tolerarent, incensa pietas, & caritatis alacritas iucundissimè condiebat, erat omnium ita cor vnum, & anima vna, vt quisque

que itineris comites, haberet octo amore fratres, obsequio, & subsidio famulos; adeo singulis & solliciti omnes erant, & omnium commodis posthabito proprio quisque seruibat. Nemo inter illos auctoritate superior, quòd nullus ex iis eam admittere voluisset. Vbi consulto opus foret, suffragiis pluribus stabatur. Itinere vt dixi per Germaniam inito, ne si per Salios, incurrerent in Cæsaris militem; haud tamen Gallos vitare potuerunt, qui Belgium per Lotharingiam subibant. Latrocinia palantium militum ipsos quoque domi tenebant indigenas, & vbiicumque nostri conspicerentur peregrini, velut inusitato Dei præsidio sospites, stupori erant; quæsiuitque ex iis non nemo, an aère venissent, cum terra iter esset penitus inaccessum. Sed hoc præ cæteris insigne, Dei suos tuentis prodigium, cum in exercitus Gallici aciem inciderunt. Nam sexcentis versati modis, quinam essent? quò tenderent? cum semper idem de omnibus qui Gallicè norat, responderet; esse ex Parisiensi Academia studiosos, ad S. Nicolai pietatis causa proficisci, (& erant reipsa in Lotharingiæ sinibus illac transituri) nihil vnquam præterea ex ipsis interrogatum est, ex quo possent qui erant in iis Hispani detegi, & quod certò futurum erat ab hoste detineri. Alios nacti sunt in Germania casus, alteriusque discriminis ac benigna quidem hospitalitate non raro sunt ab catholicis accepti quos emolliebat in lacrymas, fortis & vegeta iuuenum nouem Religio, suspensa de collo Virginis corona, palam se inter hæreticos proferens; sensere tamen haud semel impiam hostium rabiem & insolentiam, non sine aperta, vitæ quoque perdendæ alea. In vrbes Luthero addictas vix pedem intulerant, & circumstiterunt illos statim ministrorum turba, & ad disputandum prouocare, haud quidem extricandi veri desiderio (nam Romanæ Ecclesiæ fidem veri studio reliquit nemo) sed innata hæreticis confidentia petulanti, quam incendebat, illa sui secura hospitum libertas aut prouocantium ad certamen, aut non timentium, professæ fidei manifestum signum, contrariæ fidei hominibus inferre. Nec abnuere nostri cum iis congregari, spe licet nulla bonæ illorum frugis, quos ad defensionem prauis iudicij, peior voluntas fulciebat; & quibus idcirco arbitraria erat credendi regula quod esset arbitraria viuendi. Sed Ro. saltem Ecclesiæ nomen, & Religionis Sacrosanctæ, disputatio sustinebat, auertebatque probra quibus insultaturi erant hospitibus, si vna illos aduersariorum ad disputandum inuitatio elingues effecisset; ac fidem præterea illorum falso damnaturi in qua propugnanda, defensores illius tacuissent. In hoc autem conflictu ingeniorum, & doctriinæ, mirum quantum Lainius ericaret, in prompta responsa, & vim arguentis acrem, & solidam ministralli ferre non poterant: & fuit qui victum se publicè fassus sit, etsi dans manus Lainio, veritati non dederit, sed vel in pristino errore defixus hæserit, vel in dissoluta ex eo errore viuendi licentia. Verum huic si parum profuit ita vinci, profuerit saltem iis qui aderant, indeque didicerint haudquam deinceps illi se credere, qui sui licet deceptionem apprimè doctus, nollet

Sociorum Ignatij cum hæreticis in Germania congressus, & vita in itinere ratio.

nollet tamen eam dedoceri, nec decipiendi munere abstinere. Nihilominus ingenio minor singulorum moderatio elucebat, & humilis de seipso sensus, ex tumultuosa, & audaci prædicantium superbia clarior, qui conuictio, & contemptu soliti essent petitiones & vulnera exire, quæ rationibus non valerent, quod licet apud imperitos plausum suum ferret, apud quos semper is victor est cuius est magis insana, & arrogans inter disputandum vociferatio, sed non deerant cordati, qui rectè aduerterent, ministellos suos conuictis, nostros argumentis, & rationibus vincere. Quare erga illos afficiebantur, eosque hospitio eleemosynis, viarum ducibus, humanissimè iuuabant. Iam decimo sexto ab Constantia milliari in Lutheranorum deuenerant pagum, cuius olim pastor tunc deserta Ecclesia lupus, vidit illos in diuersorium subeuntes, facileque dignouit esse Catholicos, ex templo itaque loci primarios accire, futuros victoriæ plausores quam de papistis perillustrem spe anteuertat; inuitare hospites ad pugnam, & ne punctum quidem respirandi de via iis concedere. Accepta libenti animo prouocatio; ei sustinendæ, primus in campum se dat Lainius, quanto indole mitior, tanto ad disputandum ardentior; tenuit horas aliquot certamen pastore multum infremente quoddam ingenij falsus bonitate expectationem quam fecerat, vno omnes hauistū extorbendi, videret se fallere; ac ne ab vno quidem illorum se posset euoluere. Tandem seu fessus siue famelicus, inducias, inquit, dum cœnatur; & placidè mecum ait cœnabitis, post integrabimus: & prælium vobis in crastinum condico ad videndos aiebat *libros meos, & liberos*; seorsum tamen ab eo cœnam tenuem, & sobriam cœnarunt; dum is cibo, & merò sese ingurgitat. Remota mensa, iteratur certamen, adstat frequens concursus, magna huius secundi conflictus fama, & fuit sanè haud paulò acrior priori, nam in hæretico præter ingenium, partes etiam vinum suas aliquanto fortius agebat quam disputantem condeceret; eratque idem, inter Lainium, & ipsum; quod inter siccum, & bene madidum discrimen. Haud tamen aded exerrabat quin argumentis Lainij, eo vsque stringi se intelligeret, vt nullum sibi relinquerent exitum. Quare id denique in eo factum quod natium vno S. Ambrosius adscribit, vt absque cruciatu, dulci quæstione verum extorqueat, & vicisti, ait, nec quod possim referre suppetit vis aliud? Planè subdit vnus ex sociis, aliud restaret, abiecto scilicet errore, ab eo pariter istos eximeres, qui tua fide illi credunt; nam cur & tueris, & doces, quæ vides cum vero non posse consistere? Et nosti optimè à fide errantibus, multoque magis auertentibus alios, æternas pœnas esse comparatas. His homo ebrius in furorem actus, multa dictu fœda, & barbara, sermone germanico fundere, ac minari; rescituros postredie, ecquem haberet præter disputationem tuendi sui modum; coniecturum se illos in compedes, exinde ipsos per se reliqua comperturos: post quæ furens, iactansque impias in Deum voces, sese proripuit. Quæ statim furiosi verba qui patribus interpretaretur non defuit, magnoperè suadens, quamprimum aufugerent, hominem esse

esse iis locis potentem, peiora etiam, quàm quæ minatus fuerat ausurum. Sed Professioni sacrosanctæ, vilis animi notam sua fuga inuri abnuerunt, qui pro illa tam doctè, & fortiter steterant; ac si tum foret pro illa quoque moriendum, magno compendio quod in Palæstina quæsitum ibant, in Germania inuenturos. Suam igitur quisque vitam Deo libentissimè consecrare, & noctis eius partem potissimam precando, animandoque inuicem ducere: vix dilucebat, hæretico adhuc hesternam coquentem crapulam, cum Patrum hospitium procera vir, & eleganti forma ingreditur, annorum vt conici poterat, triginta; hic vultu facili, & lingua germanica; tum videns se minimè capi, nutu vario inuitare vt sequerentur; mox illum omnes, cunctante, quod mirum, nemine, ignotum, quocumque ductaret subsequi. Ille extra pagum, cæcis extra frequentiam semitis præire, respectare à tergo identidem; & interdum renidens nutu erigere, ac nihil metuerent, aut suspicarentur admonere; sed enim timori admiratio præuertebat, cum se illum nec tritis, nec rarè saltem vestigio impressis affectari viis cogitarent, quæ principio difficiles aditu, faciles postmodum, commodæque exirent. Præterea omnibus illic alta niue coopertis, per calles se duci qui soli essent tum niue vacui, tum sicci; post octauum denique milliare, in regia via cum illos statuisset, indicara quæ esset pergendum, comiter admodum ac beneuolè salutauit. Hic certè si bonus genius hominem præferens, non fuit, vt eorum quibusdam persuasum mansit, homo fuerit planè Angeli speciem, & officium gerens, à quo sunt ebrij prædicantis furori, & exitio erepti. Urbem Constantiam præteruerti pariter ab Luthero stantem, en tibi ex nosocomio, quod à pago vicino milliare distabat, anicula progredi, agnitique rosarij signo Catholicis, obuiam adire, lætitia gestiens, iisque iam propior, cancellatis in crucem brachiis, sublatisque in cœlum cum fletu oculis, omnem illis honorem exhibere; demum illorum de collo pendentes Virginis coronas venerabunda osculari, & quiddam germanicè loqui ab iis minimè perceptum, nisi quod pios Catholicæ femine hos esse motus interpretabantur, idque mox ab iis cognitum certiùs, indicans enim se iam iam redituram, cum recurrisset in nosocomium, fasce illicò rediit onusta miserabili, dissipata ferens rosaria, contractas cruces, comminutas Deiparæ statuas, impietatis Lutheranæ tristes reliquias; quas ipsa collectas piè afferuarat. Dedere sacrilego spectaculo lacrymas serui Dei, proiectoque in terram corpore violati numinis, ac religionis, notas superstites adorarunt. Illa suo illo reportato domum thesauro, in pagum præire, ingressa Patres digito monstrare, & magna voce quibuscumque occurreret, quod post ex interprete rescitum, videre perfidi, quam falsò iactetis, vniuersos mortales Luthero vestro adhæsisse, nihil vsquam de Romana fide superesse: vnde igitur isti? è locis videlicet extra mundum sitis? quonam autem? opinor extra mundi fines vt loca reperiant in quibus catholicè viuatur. Factum bene quod vobis aures non præbui. Stultam creditis quod falli noluerim; stulti vos potius, & vsque stulti. Cognitum deinde à Patribus fuisse hanc

minam in religionis proposito maxime constantem, quae suavis, ac minis ad Lutherum diu à ministris in caelum pelecta, & demum ab iis velut amens, extra pagum eiecta, in nosocomium redacta fuerat, peste contactos excipere solitum. Mulieris voces, & peregrinorum fama, multos ad disputandum exciuerat, nullius detrectata prouocatio, admissi omnes ad certamen; sed inani successu, haereticis vbiicumque argumento premerentur vni sacrae paginae textui, stare obstinantibus, & ex vna illius editione Germanica proferri, adulterata, & mutila.

Parisiis haecenus socios nouem in Italiam affectamus, dierum itinere supra quinquaginta, per continuata discrimina, & perpeffiones; quibus optatus Venetias appulsus die Ianu. 8. ann. 1537. longaeque optatior parentis primi ac Magistri Ignatii conspectus finem dedit. Salutantur ab eo manantibus praegaudia lacrymis, & inter charissimos eorum complexus amplissimae Deo aguntur gratiae, quod non sanos modo & integro numero, sed accessione trium aucto illos reciperet. Noluit autem festine adeo, & sine mora Romam illos contendere, sed non nihil quietis, dum opportunior vocaret tempestas, interea capere; quale capi ab sanctis scilicet consuevit, non omitendo labores, sed mutando: quare in duas tributi pauperum hospitales domos se diuidunt; alteram insanabilium, quae Xauerio obtigit, SS. Ioannis, & Pauli alteram, in qua pridem frequens erat Ignatius. Illo in duplici charitatis, & sui ipsius edomandi ludo, quanta publice ad exemplum, priuatim ad meritum pararint, nemo quidem ex iis discrete prodidit, quantulum tamen est quod ad nos peruenit eiusmodi est ut etiam virtute praestantibus admirationi magis, quam imitationi futurum sit: fuit qui rogatus ab aegroto pessima scabie confecto, spinæ dorsi aliquid admouere, horrore foedissimi vlcetis auerti se sentiens, collectam saniem ori indiderit, tam inuiso plane, quam violento infemet imperio. Vltius quoque Xauerius ausus est, labra sanioso applicuit vlceri, & purulentum ex eo virus lingua duxit. Videns alius ab Nosodochio SS. Ioannis, & Pauli, lektorum inopia leprosum excludi, huic sui lectuli parte cessit, ex quo factum ut die insequenti totum se lepra squalere viderit, leproso nusquam praeterea apparente. Neque tamen suae illum caritatis poenituit, sed eam patientiae segetem; officij premium censuit infelici leproso praestiti: quamquam breuis admodum haec fuit, mane posterae diei perinde se mundum & sanum ut ante fuerat reperit. Sunt haec aliquot gesta Heroicae, charitatis, & illustres suimet victoriae, imo quam illic ponebant seruitus perpetuum erat arduae virtutis gymnasium lectos sternere, mederi vlcetibus, aegrotos in brachia tollere, abluere, purgare ab sordibus, & sordidissimi cuiusvis ministerij operam iis dare; noctes ad haec cum illis vigiles trahere, solari pijs de Deo sermonibus, precibus ad Deum iuuare, monere, hortari ad fructuosam patientiam, ad mortem parare, postremo functorum componere corpora, & terrae mandare; haec eo animo suscepta, ea pietate, modestia, & alacritate obita quam ij sadihibent qui suam Christo in suis pauperibus seruitutem locare se cogitant, totas ad se Venetias breui

breui tempore verterunt, ipsique adeo inter Senatores praecipui aduentabant, nouitatis fama euocati, & pijs lacrymis ac teneritate, pietatem spectaculi celebrabant. Ex altera parte rumpebatur mala rabie daemon, & per arreptitiam feminam suas in illos testabatur iras, quoties enim culinam intrassent cui illa ministrabat, flectere in illos contemptim, ac fetociter aspectum, retortis oculis tueri, submurmurare ferum quiddam, & saeuum, quae à malo Spiritu proficisci nondum cuiquam suspicio venerat, necdum enim ab eo vexari putabatur; donec aliquando ad eorum conspectum, in clamores repente inconditos, eiulando erumpere, & resiliens, ac semet distorquens lamentari, prohi quid ego non moui, ut hosce hinc procul auerterem, male pereat qui huc illos aduexit. Probè noram qui essent, longè vtiq; pluris, quam videtis & intelligitis, seu virtutem manultris, seu literas: ex eo tempore si quem forte illorum vidisset, efferabatur, insanis modis, vnoque ex iis aliquando placidis verbis mitigare aggresso, in eum furorem acta est ut praiceps in ignem excurreret, & aegrè inhibita, ira se supino in flammam dorso incuruauit, ut igni caput tantum non iniiceret, vultu immani totam domum exterrens, dum ab nosocomij Sacerdote iussu inde multorum manibus reuelli, in templum abrepta est ut sacris curaretur exorcismis, in iis ut sit extra rem meam, sed extra scopum non fuerit vnum meminisse, in quod voce mulieris cacodæmon erupit, cum enim coacta fidei symbolum, articulatum, & fractè recitaret, ut ventum ad illa, inde venturus est indicare viuos & mortuos, lamentabili voce, & miserabili eiulatu, vae, inquit, vae misero mihi, quid ego tunc illo acturus sum tremendo, & terribili die? afflictæque solo femina, velut exanimi, tacuit. Exacto Venetijs mense altero, & sesqui inter clara illa nosocomij obsequia, & tempestiuo iam ad iter anno, sub verni ieiunij exitum, Romam omnes dempto Ignatio contendunt, remanendi causam prouida cautio praebuit ne profectionis illius optatus euentus eius praesentia periclitaretur. Venetijs siquidem parum sibi fauentem expertus Ioannem Petrum Carasam, verebatur ne Romae vbi tunc is erat Cardinalis in communi negotio aduersaretur sociis sua causa. Quod ipse quam iure timuisset quae consecuta sunt postea probarunt, habeturque ex schediis Lainij, Carasam haud quidem mala mente, multum tamen iis obstitisse. Caeterum Romanum hoc iter ex animi sententia iis cessit patiendi, ac perpetiendi magnopere auda, & si quod alias, eam copiosissime impleuit. Cum enim Venetijs aliquamdiu nauigassent, & Rauennam versus exlensione facta pedites tenderent, triduo toto nec panis frustulum quo ieiunium soluerent nancisci potuerunt. Laboribus itaque recens exantlatis, & vexatione sui spontanea fracti passim humi collabi, nec posse gressum vltius ferre miserantibus qui adhuc in pedes consistebant & eo denique redigi, ut pinetum ingressi ad leuandam famem nucleos frangerent, quod mox quoque missum facere sunt coacti, ob acerbiter strobilorum & maiorem lucro molestiam. Tempestas praeterea cum assiduis imbribus solueretur, aqua madebant perpetua, atque ut

erant madidi, & combibito vestibus humore diffuebant, noctem tamen sub dio interdum, compellebantur exigere, magno sibi vertentes commodo, si quem in paleæ acruum inciderent in quo possent interquiescere. Ad transmittendos verò fluuios, quod pecunia deesset, thecam modo calamariam; post cultellum, & istiusmodi egestatis suæ minutias in naulum dabant, etiam nonnunquam partem interioris indumenti; fuitque Rauennam inter, & Anconam qui vt sæuientem placaret nauarchum, exiret cimba breuiarium sacrum cuius nondum lege tenebatur oppigneraturus, comites interim relinquens obsides, donec eos relato ad Charontem pretio redemisset, vt ipsi postmodum, Anconæ corrogata ostiatim stipe, redemptum socio breuiarium reddidit. Iam cum eluuiouibus imbrum refusi torrentium, & fluuiorum aluci, vicina inundarent, contigit aliquando, vt in aquis supra umbilicum, milliare conficerent, cui tanto vnus eorum labori contra spem Deus reposuit, vt cum ei ex erispelate ægra tibia tumberet, eo balneo sanaretur. Rauennæ non nihil quietis datum est, nosocomij recto saltem excepti sunt; lecto nequaquam; præter duos, quorum fors quam comitum peior; cum enim esset tribus assignatus quos omnium maxime leuamento illo refici oportebat, ij lintheaminibus inspectis illuuiæ, ac tabo maculosis, animaduertunt haud paulò plus ad eorum vsum, opus esse virtutis quam necessitatis, vnus itaque ex tribus Simon Rodericius retrocessit, maluitque humi, duriori quidem, sed mundiori strato decumbere; cuius tamen illum fastidij sui, ea statim pupugit pœnitudo, vt illum dolore memori notarit Deo quamprimum luiturus. Nec diu præstandi occasio defuit, quæ licet relatu aliquid nauisæ præferat, sed eam nauisam virtutis adiunctæ gratia oculis subducet. In aliud igitur nosocomium cum venissent, excusare mulier cuius curæ id erat, egestatem loci, lintheamina non esse; duo quidem ex lixiuio sublata se illic habere, sed quod pridie ægrotus pediculari morbo in iis interisset, non audere se illis ea obiicere, & vero exercitu foedissimorum animalculorum formicantia cernebantur, occasione vsus Simon quam expectauerat velut à Deo data, ad expiandas repudiati paulò ante lecti vt ipse vocabat delicias, iis se lintheaminibus inuoluit nudus, & molestissimo noctis integræ tormento puncturis illorum animalium agitatus, supra debitum, quod se contraxisse doluerat exsoluit. Porro hi nostri peregrini transalpini, eodem habitu, Romam vnâ petentes, quacumque transissent, suspecti vulgo habebantur enormium scelerum; interdum etiam obiter notabantur vt qui Pontificem adirent grandium criminum, & censuræ nodis ab eo soluendi; & Apostolici studij labores interpretabatur quilibet obuius, luitionem culpæ valdè insolentis. Verùm has inter tot nobiles ærumnas, magnis incessabant lætitiis; Deo tum illos resciente interiorius, qui erat illis tolerantia merces, & stimulus; tum alterna vice perpetuæ omnium erga vnumquemque, & officiosissimæ charitatis. Terni incedebant, cum suo par quodque sacerdote, cum Hispano Gallus, tam coniunctis omnes inter se animis: vt si vna non dicam patria sed matre editi aliorum

aliorum incommoda suis quisque ferebat grauius, & postquam vt poterat iis consulisset, tum vero de suis cogitabat. Refert ex iis vnus cum passim Anconæ ad repignerandum quod dixi breuiarium mendicarent, coniecisse oculos in quendam è focis, qui nudis pedibus, veste genuum tenuis, media in platea, demisso vultu ad muliercularum accedens pluteos, ab hac pomum, ab alia pugillum oleris rogabat; hæsisse autem in illius aspectu vehementer commotum, repetitis animo illius quondam diuitiis, nobilitate, literarum, & ingenij dotibus, præter eximias virtutum opes, quibus inter suos potuerat splendide eminere; se verò indignum conuuisse qui talibus focis adnumeraretur: additque, ad hoc se crebro aduertentem, sensisse semper de iis præclariùs, & ad omne in illos officij genus fuisse animatum. Iste quin etiam omnium, cum esset de singulis sensus, inde incommodis propriis lenius afficiebantur, quod ea cernerent sibi esse cum iis communia quibus se longè posthabebant, & quos reuerentur magis vt Dominos, quam vti fratres & socios, quandoque præterea recreati sunt à Deo peculiaribus curæ quam pro illis gerebat indicis, vnum modo sat fuerit hinc poni. Laureti triduum morati, & quæ interiorius omni pabulo abunde, qua etiam corpore aliquantulū refocillati, Romam versus sequuntur, Tolentinum de itinere fessi cum noctu, & pluuio cælo artigissent, deerat panis, à quo poscerent illa hora cõparebat nemo, ex tribus qui aliis præibant, captabant duo subgrundia vt se à pluuia tegerent, medio vico tertius incedebat, aiens sibi ab aqua, & ab luto nihil posse iam peius accidere: quæ is apud se dum reputat, videt proceræ hominem staturæ forma quantum dignosci poterat liberali, & annorum triginta, medio quoque & vico & luto aduentantem. Hic vbi ex aduerso peregrini stetit, manum eius prehendit, apertæque nummulis aliquot impleuit, & presâ denuo cum strinxisset, silentio abiit; inde ad panem, vinum ficus, quæ fuit lautissima illis cœna suppetiit, cuius residuum etiam aliquot mendicis profuit. Romam tandem optato cum venissent; suæ quisque gentis Xenodochio admittuntur; post tamen cum Hispanis, & Galli ad S. Iacobi diuerterunt, & quoad mos pauperum sinebat illic humaniter, & commode habiti. Eos aliquando cum Petrus Ortizius, ille olim Parisiis tantum Ignatio aduersatus obuios offendisset, facile agnouit, & tunc Caroli V. apud Pontificem Procurator in causa Catharinæ, ab Rege Angliæ Henrico VIII. per summam iniuriam reiectæ, longè se alium ab eo qui ante fuerat erga illos gessit; nimirum virtute Ignatij demum illi perspectâ clarius, sinistra iudicia, & priuatas vincente rationes quæ iniqui orem Ignatio fecerant. Quare focis in eius gratiam multum fauit, curauitque illis ad Paulum III. summum Pontificem aditum, laudans enim illi magnificè illorum excellentiam virtutis, & doctrinæ; ad hæc raræ amorem paupertatis, ardoremque salutis alienæ ob quam id vnum expetebant vt sibi liceret cum felici S. Sanctitatis adpreccatione Palæstinam Euangelij prædicatione excolere, iussus ab eo est postridie illos super mensam inducere, libenter se iis accessum, & aures daturum, nam eimos erat discumbenti literatos audire disse-

rentes, vel quæstionem aliquam versantes. Duxit ipse Ortizius, & coram statuit, ubi Pontifici sapientissimo ad eum placere, ut satis mirari non possent acumen ingenij, & supellestem scientiarum locupletissimam, cum castigata atque amabili in disputando modestia; quod iis etiam de mensa surgens, sereno vultu, hac voce testatus est. Summam capimus voluptatem ex tanta cruditione, cum tanto sui contemptu sociata, quæsiuit præterea si quid vellent, audiensque nihil aliud quam quod supplicasset, pro iis Ortizius, extentis velut ad omnium communem amplexum brachijs Apostolica benedictione illos impertit, addidit tamen eo anno terram sanctam fore illis accessu difficilem, ob foederatos Ecclesiæ, Cæsaris, & Venetiarum aduersus Turcum exercitus. Ad hæc aureos sexaginta ab eo missos acceperunt & facultatem ad sacros Ordines à quouis Episcopo paupertatis, & doctrinæ titulo obtinendos, pro absente licet Ignatio, & aliis qui nondum essent Sacerdotes, consignata est literis hæc facultas à Cardinali sanctorum quatuor ann. 1537. Aprilis septimo, & vigesimo, quibus item Salmeroni dabatur, ut cum ætatis vigesimum tertium attigisset, Sacerdotio initiaretur. Post hæc relegunt Venetias iter, pedites ut ante ac mendici, admissos enim sexaginta nummos, uti & alios centum quadraginta pia sibi quorundam Hispanorum donatos liberalitate in profectioem transmarinam seponendos purarunt. Venetijs pristina in nosocomijs operæ se reddunt, quoad votis ad pedes Nuntij Veralli, Paupertatis, & Castimonix nuncupatis, à Vincentio Nigufantio consecrati sunt Sacerdotes, S. Ioannis Baptistæ festo die ann. 1537. ea cœlestis lætitiæ copia, ut in consecrantem refusa sit, professus enim est Vincentius, tam multos toties cum initiasset, numquam se ex illis pieratis sensus tam teneros expertum. Inde primitias sacrorum varijs, suo quisque delectu celebrioribus diebus obtulerunt, dempto Ignatio qui ad tanti operis apparatus, annum sibi solidum depoposcit quem etiam postea in mensem decimum octauum protulit, annoque tantum insequenti, die Christi nascentis ad S. Mariæ Maioris, & Christi præsepe celebrauit, vnâque se primo cum sacrificio victimam Deo spontaneam deuouit ad omnia eius obsequia promptam, & paratam. Cum enim iis quotidie spes nauigandi diffluerent ob Reipublicæ Venetæ, & Solimanni classés mare quamprimum peruasuras promissioni tamen Deo factæ ne qua sua ex parte deessent, expectandum Venetijs si quæ se daret occasio censerunt.

XXXIII.

Ignatius, & socij solitarij sparsi locis in ditione Venetia, post ad predicandum procedunt.

Interea igitur communibus studiis, primitiarum quas diximus nouum instituerunt apparatus, secessus captant ab strepitu solos, & velut extra humana sotos, ut secum penitiùs, & cum Deo ipso habitarent, Ignatius Faber, & Lainius Vincentiam petunt, Monselicium Xauerius, & Salmeron; Treuigium Codurius, & Hozius (eandem hic cum alijs decem viuendi iam normam inierat) Iaius & Rodericius Bassanum: Parauium Pascasius, & Bobadilla: in harum confinio urbium & pagorum deserta quæ primum occurrerunt tuguria occupant; lectum nuda humus vel aliquid paleæ, victum mendicato

dicato quæsitæ, panis aliquot frusta, potum frigida præbebat; ad hæc multarum horarum precatio, voluntarias autem pœnas metiebatur cuique feruor suus. Ignatium quod spectat, Manresam suam Vincentiæ reperit, visorum illic cœlestium frequentia eadem, animi deliciae pares; lacrymarum par suauitas, & vberitas; quibus cœpti exinde oculi grauius affici in reliquam vitam malè habuerunt. Ex hac dierum quadraginta solitudine progressi, ut quod in ea de cœlo hauserant in alios spargerent, in diuersas vrbes operam diuidunt, nec opus fuit prensare templa, & pulpita, vtrumque forum, & compita supplebant: illuc è scamno, saxo ve fortuito, sparsam longius plebem aduocabant, currebatur ad signum agitari galeri vocésque inuitantium, velut ad planipedes, & circumforaneos ludiones, audiebantur Italicè omnino perperam dicentes, sed ea vi spiritus inflammati, ut qui visus, & iocos captaturi venerant, suspiria & lacrymas referrent: cum enim prodirent ad pœnitentiam suadendam, quod vnum erat illis propositum, pallore, ac macie totòque aspectu, exemplum edebant eorum quæ dicerent, credebanturque tunc ex deserto adesse. Concione dimissa, in sua tuguria redibant. In iis cum degerent periculosè quidam ægrotarunt, tolerantia exantlatæ fructu minimè pœnitendo, in iis sortem benignam Simon Rodericius inuenit, hunc Iaius comite, sanctus Senex Antonius nomine, diuino instinctu, sua heremo secum admisserat, certus alioqui omni consortio carere, quod iam aliquos habuisset, sui primum conuictus & asperitatis cupidos tyrones, mox impatientes atque desertores. His tamen duobus in cellæ angulo tabulam dederat ad nocturnam quietem, quod humi cubare solitis non nihil commodi afferebat: de nocte surgebant ad orationem, & psalmodiarum cantum, & ieiunia cœterósque labores cum eo pariter obibant.

Inter hæc itaque Septembri Simon grauius ægrotans pœne ad extrema deductus est, ut accitus ad illum ab heremita medicus eius desperauerit salutem: rei certior factus Ignatius, Vincentia cum Fabro (nam iacebat in nosocomio Lainius) Bassanum aduolat. Quantos autem illi animos daret suorum charitas, cum alijs semper, tum verò hinc egregiè patuit, etsi enim ex febris adhuc infirmior, gressu tam celeri properabat, ut Faber valens, & robustus ægrè sequeretur, expectarique illum identidem à subsistente Ignatio oporteret; charitatis magnæ haud absimili documento, ab eo quo Lainium olim fuerat profectus, repentina enim correptum Febre dum vna iter agunt, quæsito iumento imposuit, & detractis sibi operuit vestibibus, & laborantis immemor tibix, equitanti tam citus præiuit, ut equum vrgeret, Lainius ne ab eo longius remaneret. Quas autem interposuisse in expectando Fabro moras illum dixi, colligenda in Deum mente occupabat, precibusque ad illum pro ægroti salute ardentibus, quorum ipsemet vim præfensit, Fabro enim, cui expectando substiterat accedenti, vultu quali solebat orans, incenso velut cœlitus edixit Simonem hauquaquam moriturum. Neque vitam solum, sed valetudinem magna ex parte iacenti contulit, primo enim affatu, caroque complexu salutantis non modo esse de vita iussus

XXXIV.

Ignatij charitas erga vnum è socijs ægrotum, & erga vacillantem.

est securus; verum etiam sic corroboratus, vt morbo exinde sensim decedente conualescere cœperit, tabulas quoque in quibus iacebat lectulo murauit pia heremitæ diligentia ad hoc vsus. At receptum ex morte socium nihil propius absuit quam vt amitteret; vel hunc ipsum vt habet vetus suspicio, vel eius socium; fallaci specie delusæ virtutis ab se sibi abstrahendum. Horum enim alter priuati secessus illectus dulcedine, cum Ignatij cursationibus, heremitæ tranquillum; solitudinis otia, cum necessaria inter homines dissipatione; vitam vni Deo sibi que attentam cum sollicitudine salutis alienæ conferre, libratisque, quas expertus probarat æqua lance ambabus, statuere, laborum sumptus cum Ignatio haud paulo minoris æstimandos, quàm lucra meritorum; cum heremita è contrario minus inesse periculi, plus sanctæ quietis, cum præsertim quem non ita pridem videbatur cursum ingressus Ignatius, illius iam metam raderet heremita; ad hunc igitur promior fieri, ab illo retrahi, ac prope resilire; sed enim deuota promissio fides; sed nuncupatum Deo votum; sed præstantium exempla sociorum qui sanctitatis absolutæ numeros omnes, & apprimè norant, & vno illius ambitu agebantur; hæc, inquam, homini lancem alteram deprimebant. Sic anceps, inopsque consilij, decreuit denique totum heremitæ se credere; quod is author fuisset, id se pro diuino habiturum, Bassano itaque ab sociis, cum quibus illuc Ignatius tunc erat clam sese subducens, ad S. Viti heremitam adibat. Verum Societatis etiam tum informis auctor Deus, informandæque in posterum educator intelligi voluit, displicere sibi quos ad procurandam aliorum salutem cum Ignatio vocasset, auaro solitariæ quietis studio eam deserere, abeunti viam monstro interclusit, quo perterrefactus, retròque compulsus, palam in brachia relictæ perperam magistri cursu se reulit. Vix enim Bassano exierat cum simulachrum hominis armati obuium habuit feroci vultu aspectu terribili & stricto gladio minantis: hæsit aliquamdiu turbatus, & territus, sibi tamen vim fecit incertus quid hoc portenderet, iræque vltius tentauit; at ille acerbè irato, inuadentique similis gladium vibrare; hic præcipitare Bassanum versus, & sociorum hospitium, stupentibus omnibus fugientem, cum terroris causam, & infrequentem viderent neminem, Ignatius diuino monitu prædoctus socio infideli prodierat obuiam, passisque in illum brachiis, velut hunc sibi asfereret denuo Christi verbis Petrum admonentis, subridens excepit *modica fidei quare dubitasti*

XXXV.
Solitarius
Ignatium
parui pendens
à Deo corrigitur.

Fuit aliud quoque Ignatio cum heremita Bassanensi. Erat is quidem verè sanctus, & iuuat hic eius honorificè meminisse, tum ob illius in Simonem religiosam beneficentiam, tum ob ea quæ ipsi cum Ignatio contigerunt. Mira quædam de illo narrabant indigenæ, iisque finitimi, prolixa præcipuè orandi spatia, & tolerantiam, vltroqueis ærumnis contritam, quas esse aiebat solitudinis adipem. Vel ipsa vt cœteri sileant illius effata abunde illum de prædicent, vt pote ex illius vsu, morumque regulis deprompta. Ex iis aliqua ex Gaspare Gropellio habemus eius quondam discipulo, dein Societatis,

tatis, sed breui tempore alumno, solus enim assuetus, ac suo proinde solius arbitrio viuere, nunquam sibi tantum potuit imperare, vt se maiorum imperijs præstaret docilem. Pauca referam scitu digniora. Eius itaque fuit. Animam frigore interire, quod seipsa omnino non exueretur. Hanc esse maxime sublimem vtilémque sapientiam, propriam excire voluntatem. Cui malè cum Deo conueniret, fore ab se perpetuo discordem, frustra que ad Deum aspirare, nisi qui ab se recederet. Vitam hanc aiebat totam esse, in exigendis exsoluendis que nominibus, nec esse diuitem nisi qui vt Deo potiretur, iacturam sui libenter faceret. Bonam hominum partem deridebat, quibus cordi esset stulti, hoc est mundi; & stulta, carnis videlicet, consilio regi, esse que illos in vtroque stultissimos. Morti bonæ dicebat, præire mortem oportere, & sui ad magna patranda esse nihili conscium. Ad felicem verò Christiani vitam, nosse bona, ex malis etiam ducere. Deo gratias agebat, quod nullos Bassani sua in patria propinquos haberet superstites, cum fere quod magis domestici, eò sint magis inimici; pluresque in iis sibi aduersantes, reperturus esset quam æmulos. Cœlestem gloriam negabat dari, caro putantibus illam emi, sed iis à quibus quantumcumque graui pretio emeretur, censebatur semper nimium vili empta. Illud Davidis; *in circuitu impij ambulans*, ita explicabat, homines sæcularibus addictos, circum vertere, qui ab sui amore, in creata flectens, in eundem sui amorem rediret; contra verò sanctos, ab amore in Deum suum orbem mouere, quem per charitatem in proximos ductum, cum iis, & per illos in eo vnde ortus erat erga Deum amore iungerent. Diuiti cuiquam, hac vita gaudenti, & dulce pulchrumque hic viuere dicenti; si tantum placet via, quantum inquit placebit quod itur palatium? nobili viro, suarum libidinum sordibus immerso; iactanti, se quicquid bonorum est in cœlo, millies daturum pro hac vita si foret perpetua; alterum, inquit, ex duobus; aut reris fabulam, quod de alia post hanc creditur vita; aut grauium tibi malorum conscium, iure horres post mortem eò ire, vbi tibi peius quàm hic futurum sit. Erant hæc viri Dei sententiæ, vita nihilo dictis inferior, vt cui nihil esset in vita dulcius quàm spes volueris cito moriendi; quare cuidam ægrotantem visenti, recreantique vt sit, annos quinque supra vinginti ei augurando, ego, ait illos, si quis mihi venales fecerit, teruncio non emam. Morti tandem propinquus (quæ vigiliam Pentecostes præcessit ann. 1552. miris affluens gaudijs sæpius iterabat, tu me diu mors præstolata es; te nunc ego cupidè expecto, crucemque stringebat complexibus, vnicum morienti solatium, vt fuerat viuenti comes charissima, & hac quidem virtute & sanctimonia vir Dei claruit, hospes aliquamdiu Rodericij, & Iaij. Verum vt durum, & asperum vitæ genus professi facile inducunt animum, Deum extra illas ruborum spinas non ardere, aut in iis solam perfectæ virtutis medullam crescere; de Ignatio ex eius sociis cum magna quædam vir sanctus audisset; videret tamen habitu, ac more nihil à communibus discrepantem, spreuit apud se, vnumque de vulgo habuit, donec eius errori; simul, & Ignatij gloriæ,

Deus eodem tempore, operaque succurrit. Oranti monstratum est cœlitus, quàm sublimi gradu sanctimoniam singularis apud Deum fulgeret, quem pro vulgari apud se despexerat; & consueuerat bonus senex seipsum inculans id narrare, vt inde homines discerent, à cortice nucleum differre.

XXXVI.
Starguntur
in varias
urbes socij,
sed prius stan-
tunt de So-
cietatis Iesu
nomine assu-
mendo.

Conualuerat Rodericius, & Ignatius Vincentiam repetens illuc suos coëgit, deliberaturus omnium consensu de difficultate inuperabili in Palaestina nauigandi, effecturusque vt noui Sacerdotes suas Deo offerrent primitias quibus comparandis solitudines illas captauerant. Excepit tecto suo omnes Ignatius, erat id inter monasterij veteris rudera, bellorum tempore disiecti, pauci tunc extabant parietes, & ruinosum tegmen, fenestræ nusquam, sed nec fores, nec commoditatis vllius quicquam præter aliquid straminis ad somnum. Panis tamen, & aqua non defuit, quamuis enim per dies quadraginta vni fere orationi datos Ignatium cum Fabro & Lainio bis quotidie oporteret ostiatim ad stipem circuire, sed postquam in publicum ad conciones prodire, tantum mox beneuolentiæ erga illos confluit, vt possent vndecim ex collatis sibi eleemosynis alere. Sed inhospitæ illius stationis, cœli, ventique iniuriis peruiæ austeramansio, duos lecto affixit, Xauerium, & alium, cuius excidit nomen; quibus ne illic ærumnis interirent, quærendus fuit in nosodochio insanabilium receptus, seu magis inter semirutas, & solas, prope Nosodochium casus, vbi aliquanto meliusculè iis foret, vilis saltem non defuit, sed vnus duobus lectulus, illic febri iactatis ex eo leuamen fiebat difficile, quod rigente vno, alter æstualet, vnique consuli, absque alterius molestia non posset. Verùm hanc illis humani ad corpus subsidij seu æram inopiam pensabat Deus solidioribus delitiis, potissimum verò Xauerio, quæ vt essent eius magnitudini animi colores, non abstulere ab eo quæ patiebatur, sed spem ei fecere acerbiora patiendi. Huic igitur per noctem B. Hieronymus adstitit, quem prosequabatur honore præcipuo, vtque tantus valebat consolator, cœlesti eum affatu refecit, inde quæ cuique lociorum tribuenda fors foret indicauit, vrbesque de nomine expressit in quas essent mittendi, cessuram verò ipsi Bononiam vbi crux illum quanto spinosior maneret, tanto meritorum feracior. Quæ vt præmonuerat sanctus, sic ad amissim euenerunt. Hic iam obstaculis traiectus in terram sanctam interclusi extra omnem compertis dubitationem; exsoluenda restabat voti pars altera; ad hoc inter illos conuenit, vt Ignatius, Faber; & Lainius Romam irent, & omnium nomine se Pontifici sisterent; in vrbes interim alij spargerentur quæ Academiis florerent, vnde seges posset animarum sperari benignior, & noui socij conscriptis adiungi: prius tamen quam diuiderentur, visum est communem inter se statuere vitæ vnus rationem, ac formam quæ seruaretur ab omnibus, nisi quid forte aliquando seu necessitas seu prudentia diuersum posceret. Fuere autem hæc eius capita. Mendicato & eleemosynis vitam sustentare, & in nosocomiis hospitium habere. Alternis hebdomadis inuicem præesse, ne quem maior viribus animus, in suscipiendis laboribus falleret, sed præsidis socij moderatione

moderatione regeretur. Concionari per compita, vt vbiicumque se daret occasio; dicendi verò argumenta ex pulchritudine, præmissisque virtutum vitiorum turpitudine pœnisque legere, & maiori pietatis conatu, quàm eloquentiæ tractare. Christianæ fidei capita pueris tradere, & bonis moribus eos informare: quicquid præterea occurrisset iuandis proximis opportunum, in opus conferre, verum quamcumque aliis impenderent operam, ne obolum quidem in eius mercedem admittere, vna Dei solius cui adlaborassent gloriâ abundè contentos; in has leges consensione omnium itum est. Cum autem identidem quæri ex iis soleret, quinam essent; cuius instituti tenerent regulam, quid nominis haberent? Responsonem aliquam præscribendam omnibus decreuerunt, in qua semper eadem acquiescerent percunctantes: nec tamen ea res consultationi permittenda est: Prædem Ignatius, haud ab se priuatim sed cœlitus deliberatam illam animo tenebat, ex quo nempe vt constans fama est, in solitudine Manrefana, de vexillis duobus meditati, Deus prima ipsi Societatis lineamenta descripserat. Sanxit ergo, auctoresque fuere vniuersi vt de Societate Iesu se esse dicrent, nec alia vsquam vterentur nomenclatione, vt qui vnus Iesu amore, & gloria impulsus in Societatem vnâ diuersi conuenissent. His ritè inter se stabilitis, delectisque vrbium habito in quas operam partirentur, post suauissimos salutationis mutæ amplexus, Romano itineri Ignatius Faber, & Lainius se dederunt: Xauerius & Bobadilla Bononiam; Ferrariam Rodericius, & Iaius; Pascaus, & Salmeron Senas petierunt; Patauium Codurius, & Hozius.

Cæterum successu admodum diuerso, acceptam quisque obiuit prouinciam, quibusdam pati, magis quam agere contigit; pinguior aliorum labor, messis animarum conatibus tulit non impari. Codurium, quidem & Hozium, vix paucis diebus in nosocomiis & in foris auditos, Episcopi Suffraganeus suspectos habuit, veritatisque ne fuco sanctitatis, vulpem regerent fraudulentam, coniecit in compedes: quid iis fuerit animi tam subito in casu nox illa prodidit quam vnâ egere in carcere, recitandis psalmis, & sermonibus de Deo totam occuparunt, tam effusis interioribus gaudiis, vt cogere optimus Hozius dulcissimo artisu interdum iis aditum laxare. Vulgato eorum carcere, tam densis de illorum virtute, & innocentia testimoniis obrui Suffraganeus cœpit, vt inde postridie eductos amplissima ornari potestate, quicquid vellent, ac possent in subsidium animarum præstandi. Verùm iis hac vti nondiū licuit, eorum alteri beatam quietem sub ipsis laborum primordiis Deus assignauit. Fuit is Baccalaureus Hozius. Ad populum dixerat paulò ante in hæc Christi verba. *Vigilate, & orate, quia nescitis diem neque horam*, moxque febri ardente iactatus, moneri interius credidit, concionem illam ad se proprie pertinere. Quare abdens sese in nosocomium, ad mortem parandam curam omnem conuertit, ea tamen animi voluptate ex æternæ vitæ fiducia, vt temporariæ iactura præcoci, nullo modo tangi videretur: fœlici obitu præreptus illorum fortem adeptus est, quos postremum in vineam conductos, primos ad mercedem pater familias acciuit.

XXXVII.
Mortuus præ-
mus è Socie-
tate, eius ani-
ma inter
beatos ab
Ignatio cons-
picitur.

acciuit. Agebat tunc temporis in Monte Cassino Ignatius, & Exercitia Petro Ortizio (de quo antea dictum) Caroli quinti Procuratori suggerebat, illic ubi rescuit de Hozij morbo, magnis ad Deum precibus pro illo institit; en autem, vt quondam Patriarcha Magnus Benedictus eodem ex loco scandentem in cœlum Beati Germani animam viderat, sic videt Ignatius Hozium circumfusa luce radiantem, in cœlum ab Angelis deduci. Neque tunc solum ea ipsi obiecta species, aliquanto post dum sacro interest (quamuis enim Sacerdos, nondum se satis ad operandum sacris paratum putauerat) cum illa solemnibus confessionis verba pronuntiarentur, & *omnibus sanctis*; videre visus est discedente cœlo, beatum socium in magna Supertum corona, eodem cum illis splendore, ornatuque fulgentem; ex quo tantum illi affluxit dulcedinis, vt per multos dies tenere lacrymas non posset, beata illa socij specie semper oculis obuersante, & vero defuncti cadauer non vana exhibuit animi felicitis indicia, cum enim esset colore subnigro, orisque conformatione parum grata, morte qua fit inuisum & horridum quicquid ante pulcherrimum fuerat, Angeli speciem induit, vix vt agnosceretur à Codurio, qui spectando, flendo, osculando expleri non poterat.

XXXVIII.
Pia opera, &
molestia So-
ciorum Pa-
dua, & Bona-
nia.

Defuncto Hozio, Ferraria Parauium Rodericius venit, solatium & opem Codurio ferens, qui labori solus illic sufficere, nō valens ita paulo post ægrotauit, vt Rodericius missionis pondus totum exceperit; huic tamen iuuando, & leuando socio ægrotanti, Deus opportune & commodè prospexit, diues & nobilis Clericus, quem ab inueterata libidine, Codurius potenter abduxerat, licet multos annos cum amica, effreni amore traduxisset, tulissetque etiam ex ea filios; tanti sibi boni auctorem non tulit iacere in nosocomio, sed domum sublatum incredibili sollicitudine, restituendum valetudini curauit. Sed neque obniti Rodericius valuit primariæ feminæ nolenti omnino illum degere in nosocomio, nam huius liberis duobus omni ope cum Rodericius adfuisset; alteri, vt sanctè moreretur; alteri vt sanctè in Religiosæ familiæ regula viueret, iam orba & vidua, liberorum loco alendum illum eo cupidius suscepit, quod filij duō supremis verbis alter moriens, alter valedicens ab ea petissent vt Rodericium suo loco haberet. Priusquam verò Ferraria exiret, vbi cum Iaiō, iuuandis animis dabat strenuam operam, aliud expertus fuerat argumentum illustre charitatis, & Dei suorum peculiarem gerentis curā. Assignatum iis erat in nosocomio cum victu cubiculum, victus tamen demensō minimè utebantur, sed corrogato per urbem pane. Concionibus interim illorum, viæ, & compita feruebant, nosocomia verò & alia loca vbi prodesse animis daretur, illorum ministeriis. Obseruabat hæc diligenter anus nosocomio præfecta, mirabaraturque homines, tantum sibi laboris priuatim assumere, cum iam tantoperè aliis laborarent, vt autem quid noctu etiam actitarent resciret (lucernam enim animaduertenter, in eorum cubiculo vigilare) rimis oculum admouit, viditque ab iis post aliquid somni ignem ex silice in lucernam accendi, tum vt erant rigentes frigore, pensum diuini officij, genibus flexis ambos per-

soluere, dehinc in alto silentio, itemque de genibus ad diei exortum orationem producere, exire denique ad celebrandum Sacrum, indeque ad solita charitatis officia diuidi. Hæc ergo quæ viderat cum iis componens quæ de fructuosis eorum laboribus fortis audierat, cepit illos pro sanctis venerari; augebant publicè hanc opinionem exempla egregia contemptus proprij, tolerantia, studijque in Dei gloriam incensij. Quare de illis cognoscere optauit Piscariensis Marchio, tunc Ferrariæ præsens, quinam essent, vt si quod prædicabant, hoc viuerent, communicare cum illis conscientia arcana tutò posset. In eorum itaque alterum cum aliquando incidisset, quaesiuit num esset ex sacerdotibus qui in Italiam venissent vt in Palæstinam proficiscerentur, & vbinam hospitium haberet, audiensque in nosocomio, tacitè illuc se contulit, accitæque anu interrogauit admodum serio, cuiusmodi homines Sacerdotes illi externi forent qui illuc diuertissent. Illa magno pietatis indicio viros esse sanctos; demptis aliquot ad quietem horis, noctem totam orando ducere, nunc vnà, nunc singulos; se suis id oculis spectasse; ne demensum quidem ab nosocomio benignè oblatum admittete, nec alio vesci nisi emendicato pane, sic malè à vestibus munitos contra asperrimā cœli eius anniæque frigora durare, nunquam tamen ad focum accedere; nihil posse in eorum moribus nota vlla dignum aduertij, nihil ex iis audiri nisi de Deo ac diuinis. Postremo actuosam illorum & beneficam in omnes operam, vrbis vniuersæ oculato præconio laudari. His pia Marchio, planè qualia optauerat auditis, ambos in vicinam palatio domum iussit ex hospitio pauperum transire, & quotidiana deinceps sportula aluit, adhibuitque ad res amari sui pro voto componendas. Ad hæc etiam illos in aulam induxit, vbi Iaius Ferrariæ iam solus, feraci labore excolendis animis insudauit, apud Ducem præsertim Herculem, qui eum sibi in patrem animæ delegit, eiusque gratia paulo post magnis auxiliis Societatem tutatus est; fera vexatione agitatum. Xauerio inter hæc, suum Bononiæ arduum, nec pati nec agere defuit: illuc aduenerat cum ante omnia enixe cupiit ad beatum corpus S. Dominici celebrare, quod habetur illic in magna veneratione, cumque illi esset propensè addictus, faciendo sacro pietatis motus insignes persensit cum grandi copia lacrymarum: aderat facienti inter alios monialis, sancta & nobilis ex tertio Ordine S. Dominici quæ ex Hispania ad sepulchrum optimi parentis, vitæ reliquum actura venerat. Hanc cepit desiderium cognoscendi de paupere illo Sacerdote, quis esset, cuius essent in Deum tam sublimes affectus tamque insoliti; secum ergo adscita sibi amicissima comite, alloqui hominem voluit, nec fuit nisi de diuinis sermo, in quo Xauerius tantos pietatis exeruit spiritus, vt Isabella Casalina monialis comes, & ipsa eodem ex Ordine, velut Deo plenum suspexerit, & mirificè apud patruum suum deprædicauerit. Erat is Hieronymus Casalinas Foroluiensis S. Petronij Canonicus, & in templo S. Lucie Rector, cui nec difficile persuasum vt educto extra nosocomium Xauerio domi suæ hospitium daret; nec ægrè ab eo agnitum quantæ

sanctitatis hospitem haberet, nam ex solo affatu quis esset Xauerius eminebat. Sed multo clarius vita omni perspecta inedomitis animi motibus admiranda, & in discruciendo corpore inuicta, serena nihilominus, valdeque hilari ut in qua Deo placendi alacritas, sensum omnem cuiusvis molestiæ sopire videretur. Haud tamen valuit pius Canonicus ex eo extorquere, ut alio pane quam emendicato vteretur, vel remitteret aliquid de severitate erga corpus, quæ concionum sanctis laboribus, aliarumque occupationum ingrauescens vires illi diuturnas spondere non poterat. Magnis quin etiam desiderijs opperiebatur prædicti sibi Vincentiæ ab S. Hieronymo agonis, futuras Bononiæ cruces, & vero his breui dedit initium haud paulo acerbior aliquor mensium quartana, quam si nullis cessisset interuallis, nam & ferendo ægrotum agere, febris necessitas cogebat; & sanum quietis vacuæ ardor impatiens, nec existimabat tanti esse quartanam, ut vel deberet animorum quæstum inhibere, vel asperitatis assuetæ partem aliquam sibi detrahere. Aliundè verò ex fractis naturæ viribus, dolorum sensus fiebat acutior, quanquam, ut hunc Deus voluptatibus animi leniebat, iisque potissimum, quæ illi de reconciliatis Deo hominibus perditis affluebant. Quod si coniecturis assequi lubeat, cum scripto traditum non extet, referam quod illi Bononia dum Indias peteret transeunti obuenit. Nam ut primum adesse percubuit, gestire lætitia ciuitas, ardere desiderio videndi, audiendique supræma ex eo monita, faustamque adprecationem, magno numero ad S. Luciæ duabus ante ortum diei horis accurrere, (diuerterat enim in ædes Casalini Canonici proximas) præstolarique dum prodiret ad peragendum sacrum, ut autem comparuit, circumstiterunt illum peramica gratulatione & teneritate tam familiari, ut oportuerit seorsum singulos ab eo audiri, & peculiari quemque affatu recreari. Re diuina multis cum lacrymis peracta, cœlesti epulo multos tum eo die impertit, tum consequentibus alijs quibus ibidem cum Oratore Lusitanicæ substitit; eo quidem, & confidentium, & consulentium affluxu, ut de eo Martij ultimo ad Ignatium scripserit, multo plus sibi negotiorum fuisse, quam Romæ ad S. Ludouici, vbi tamen occupatissimam operam copioso prouentu collocarat: proficiscenti demùm amicorum, & piorum ingens frequentia adfuit, ut sibi vltimum bene precaretur flagitantium, quorum ipse vicissim cum sibi ad Deum preces deposceret, subdidit extremum hoc fore quod se essent visuri, quæ verba omnium excepta sunt fletu, & fuere qui vellent quocumque gentium ac maris, illi se comites addere, quorum ad iter adeo immentum, ut acquiescere votis non potuit, ita nec vetare quin affectarentur sat longo spatio, euentu licet optatis contrario, quo enim diutius illius aspectu audituque iucundè potiti sunt, eo ægrius tandem ab eo diuelli oportuit. Haudquaquam tamen Xauerij discessu, nobilissimæ ciuitatis in Xauerium, aut Xauerij in illam amor intepuit: in eius siquidem gratiam, accita est illuc Societas, eademque illi S. Luciæ ædes attributa, ad quam cubiculum habuerat, quod eius postea dicatum memoriæ in sacellum egregium

egregium Deo sacratum est. Vice versa sanctus hodièque pergunt benè de se meritam ciuitatem miraculis, & beneficijs proficere, admoto ad ea obtinenda lucernæ oleo quæ coram illius imagine, in eodem sacello perpetuo ardet.

Atque hæc de rebus sociorum Patavij, Ferrariæ, & Bononiæ gestis ad nos peruenerunt. Ignatium verò, quem Roman profectum cum Fabro, & Lainio diximus, quàm carum gratumque haberet, viso admirabili ostendit Deus, quod in hunc modum ei obiectum est. Postquam Galliâ discedens, in Italiam venerat, redire animo illos sensit familiares cum Deo congressus, & inusitatas effusi cœli delicias quibus olim Manresæ assuetus, Parisijs dein subtiliorum studiorum perplexa meditatione fuerat imminutus. Nunc vitam agens omninò cœlestem, annòque sibi post Sacerdotium assumpto, ad parandas sacrificiorum primitias, totum se votis ardentissimis apud Beatissimam Virginem dicabat: quorum summa hæc fuit, ut Magna Dei mater se totum integrè, in filij sui perpetuam possessionem transcriberet. His verò precibus subdebat faces ingens amor nouis quotidie ignibus inardescens, exprimendi ad viuum in seipso Christi; cuiusque pro Dei gloria, bonòque animarum pattantis grandia, magnaque patientis veram imaginem in se transferendi: huic apparatus intentus, Romanam iter suscepit, in quo apud se assiduè versans quam deuotum ibat Vicario Christi suam sociorumque vitam omnem, eo incendebatur validius quo fiebat vrbi propinquior, vrgebátque vehementius, ut nihil iam sui, sed Christi totus esset, totus in eius gloriam absumendus. Pergebat flammis talibus incitatus, cum Senas præteruectus, paucisque iam Roma miliaribus, tantisper duobus ab socijs velat obiter subducit sese, & sacram ædiculam viæ imminentem, semirutam, & incompositam solus subit, solus illic non longa, sed feruenti prece, pusillum Christo Societatis eius commendat gregem, quam eius Vicario delatum ibat, & quæ destinabatur in aliquod populoræ illius Societatis initium quam toties illi delineauerat; facturum se illius auctorem patremque pollicitus. Atque hic raptu occupatus dulcissimo repente ab sensibus auelli, & mentis oculo æternum Patrem clata in luce conspiceret, audirèque vultu summè amabili ad filium conuerso (qui sub crucis fatiscens pondere ibidem adstabat) commendantem se illi mancipantemque se ut illius esset, atque ut verbis Ignatij vtar, cum illo statuentem, hoc est illius obsequijs totum penitus addicentem. Filium verò, tantæ deferentem commendationi, reductis in se ore admodum sereno oculis, concepta hæc sibi dicere. *Ego vobis Roma propitijs ero.* Post quæ sibi iam redditus varijs cœpit motibus affici, fiduciæ præsertim maximæ, timorisque non parui. Christum enim se illi sic præbuisse spectabilem, velut cruci magis qua erat onustus, quàm sibi adiungi eum veller, omen credidit durorum casuum, quibus esset Romæ certò exercendus: promissionem verò propitij ab Christo præsidij spes esse duxit, minimè dubias, cruces quamlibet graues portandæ incumberent, fore semper secum iunctis Christi

XXXIX.
Iter Ignatij
Romam &
Christi promissio de præstando illi Romæ auxilio.

Christi humeris leuiore. Quare egressus sacra illa æde, suosque affectus inflammato vultu, & gaudio impar, visa auditaque distinctè iis exposuit, vt in omnem euentum eos animaret, tum, haud scio, inquit, cruces ne an rotæ nos Romæ maneant, quo tanquam victimæ ad aram duci videmur Deo præeunte; quodcumque illud est quod minatur, eamus illi alacriter obuiam, securi crucem quæcumque ferenda sit, sine Christo minimè futuram, & Christi præsidium ad opem fore semper nobis hostium omnium coniuratione potentius.

XL.

Franciscum
Stradam suis
Ignatium
adiungit.

Romam Octobri attigerant anno 1537. & voti fidem præstituri, suo & sociorum nomine confestim Christi Vicario se sistunt; admisit Pontifex oblatam operam magna significatione paterni amoris; & sacris paginis in Sapientiæ schola explicandis Fabrum; Lainium Theologiæ docendæ assignauit, Ignatio interim iuuandis animis, totis viribus attento. Nam viros Principes nonnullos Exercitiis spiritus excoluit, inter quos Contarenus S. R. E. Cardinalis, deinde (quod ante iam memini) Ortizius, cum quo propterea in Monte Cassino dies exegit quadraginta, vnde rediens Romam socium recepit succidaneum Hozio quem Deus ei abstulerat, licet eo inter superum choros viso, vtiliorem illic Societati putaret fore esse in quam terris potuisset. Noui socij nomen Francisc. Strada, natione Hispanus magnis ab natura dotibus præditus, Romam, vt assolet, fortunæ in aula melioris illicio adductus; sed solum nactus operosæ culturæ admodum ingratum, aulam militia; Roma Neapolim mutare cogitauit, esto futurus minus diues, at magis suus. Hæc dum animo versat, Deo sortem illius secundante, Ignatio occurrit sibi minimè ignoto, vtque mos est infelicibus, suas cum amicis dotere miseras, sua cum illo aduersa questus est, nec de Neapoli, & militia tacuit, eiurandæque aulæ fastidio. Ad quæ Ignatius tantisper se colligens, motusque potius iuuenis cæcitate, quam querimoniis, alia omnia quam quæ expectauerat respondit. Nam de hominibus, inquit, nec iure, nec benè exposulas; nihil præter quod decet ac solet, ab iis peccatum est, dum frustrati sunt spes tuas; quin imo gratiam iis debes, quod se tibi non dissimularunt, verum ab initio statim palam tibi fecere cuiusmodi essent, quo pacto suos habere soliti, qua mercede illorum feruitutem pensare: iniquiores tibi fuerant si benigniores, aliàs tamdiu illos ignorasses dum te amara mors ab iis seiuingeret, cum vltro nunc possis magno tuo merito illos contemnere: si prudenti aure quod suadent auscultas, alium tibi quærendum inclamant cui melioribus conditionibus feruias, quam vitæ, laborumque iactura. At tu naufragi more, dum exccraris mare in quo periisti, aliud in quo denuo pereas inquiris mare, militiam ex aula, urbem aliam ex alia captas; quasi non sint futuri homines iidem Neapoli qui & Romæ mihi crede, si roges sursum deorsum hanc viam commeantes, multos reperies, iisdem Romam Neapoli cogitationibus actos transcurrere, quæ te nunc Roma Neapolim agunt, nempe vt alibi hoc quærant quod vndique hominum, & locorum sapientius fugissent.

Quare

Quare tuas sanè spes magis superstities doleo, quam delusas; & si consilium ab amico lubet accipere, audire saltem quod decet suggeri ab amico, nec tibi sat vnquam cum hominibus conueniet, neque illis tecum, & illam animi quietem frustra tu semper aliunde sperabis, quæ extra Deum nullibi est. Nam finge homines supra datam fidem, & obsequij meritum vincere spes tuas liberalitate, dent licet quicquid sunt, ac valent; non ita explebunt desiderij tui sinus, vt nihil præterea requiras; at si Deo incipies adhærere, tantùm statim bonorum potiere, vt præ illis tibi cætera omnia flocci futura sint. Horum Ignatij verborum tam præsens fuit, & opportuna vis, vt retro hominem verterit pro explorata re iam prospicientem, miserum esse malè ab hominibus haberi, sed multo miserius haberi benè. Ergo Ignatium secutus, eiusque post obita Exercitia socius; in virum euasit Apostolici Spiritus, quem magnis tota Italia, Belgio, Hispania & Lusitania, concionum, itinerumque laboribus consecrauit, grandi sane fructu conuersarum ad Deum animarum.

Fuit is Romæ Ignatio, & sociis cursus, cum tempus rem agi visum est, in quam semper defixos tenebat oculos. Dandi videlicet religiosæ quam moliebatur, familiæ certum initium. Ad hoc socios omnes Romam literis euocauit ad diem Christo resurgenti sacrum anni 1538. nec leuis negotij res fuit, suis illos stationibus mouere, vrbesque illorum operam, magno suo expertas commodo, adducere ad concedendum iis commeatum. Eorum aliqui piorum humanissimo comitatu deducti sunt, inter quos Rodericus & Codurius comitem habuere Patavinum ex primariis Canonicum secumque pariter peditem, quem Laureti demum reliquerunt virtutis suæ constanti duritie mirè captum, quod præter quotidianum ieiunium nocturnæ quietis pusillum quod erat nuda etiam in humo caperent. Quod autem noctis supererat precando de genibus ducerent, dum hora repetendi itineris adesset. Degebat tunc Ignatius ad radices montis à Trinitate dicti duobus cum sociis commodata in domo ab Quirino Garzonio nobili Romano: excipiendis aliis, hospitium amplius piorum charitas parauit, vbi paterna Ignatij cura ex itinere recreatis, Xauerio maximè, cuius in posterum desperabatur valetudo; Valentiam vsque aureos quatuor Ignatius remisit, quos à Martino. Perefio in transmarinam iter acceperat, ducentos decem quos à Pontifice, & quibusdam Hispanis, Ortizio reddidit, quo suggerente donati fuerant, vt quando iam esset irritum petendæ Palæstinae cui fuerant assignati, consilium, pro prudentia illos dispensaret. Inde bona cum venia Ioannis Vincentij Carafæ Cardinalis, Romæ Pontificis Legati (Nicæam enim Pontifex ad Carolum V. & Franciscum I. conciliandos adierat) partitus est suos in diuersa loca, ad conciones, doctrinam christianam ceteramque animarum procuracionem: is quidem sibi templo Monferratensis Deiparæ ad Sauellum forum reseruat, Xauerium & Fabrum ad S. Laurentij in Damaso; ad S. Saluatoris in Lauro Lainium misit; Salmeronem ad S. Luciae; Iaium ad S. Ludouici Gallorum; ad S. Michaëlis

XLI.

Y

in

in piscina Rodericium; denique Bobadillam ad S. Celsi in argentariis. Magnam primum exciuit ad audiendum frequentiam, nouitas, & Sacerdotum ex pulpito in sacra castula agendi vsus inuictus; post efficacitas, quam eorum verbis, diuinus indebat spiritus, vitæ sanctioris exemplo incitata, audientium numero, fructum breui adiunxit Romæ in aliam mutata. Nam restitutus est postliminio tandem Sacramentorum frequens vsus, vigetque nunc etiam ac floret, in omnem porrectus Christianitatem; puellis periclitantibus, orphanis; ex Iudaismo conuersis, & meretricio, liberali consultum charitate, quam Ignatius postea perpetuam fecit. Reliquis præterea vrbis templis pulchra laudis eiusdem æmulatio gliscere; eadem quam nostri opera præstari iniandis doctrina fidei pueris, & more stabili docenda festis quibusque diebus populi concione. Tametsi verò Lainius, Salmeron, & Bobadilla cum admiratione audirentur, vt qui præter dotes perfecti oratoris, diuinæ gloriæ studio flagrant; sed Ignatio par nemo vehementia pietatis, efficacia sensuum, & rationum grauitate; illo itaque audito aiebant cordati homines, Dei verbum in ore Ignatij natiuum pondus obtinere, cumque id alij vestirent, ab eo exutum adscititio ornatu, grandius, & præstantius videri; suo enim quodam excellenti modo, rationes ad persuadendum, instar ferri ad pugnam, nudatas stringere, illasque magis vt per se ipsæ sunt, quam vt esse dicebat intorquere. Ea demum in omnes locos redibat voluptas, ex prouentu laborum vberissimo, vt illos in noctem sapius, non ieiuni modo protenderent, verum tunc etiam cogentur ad ieiunium soluendum cibum precario quærere, quæ sola iis erat ad victum annona.

XLII. Sic ergo fluebant Societatis negotia, cum adspirantes inter fauonios à violento correpta turbine, peribant funditus, nisi misericors Dei manus, illis opem tulisset. Tempetatis auctor frater quidam Augustinus, ortu Pedemontanus, Augustinianum heremitam professus, fide ad speciem orthodoxus, clam exquisitissime Lutheranus. Hic Papæ aulæque absentia bellè vsus ad profeminandam Romæ hæreseon pestem, periculum sui & dare, & facere concionando aggressus est, in quo dictionem à natura fortitum euolutam, & sponte fluentem, mira dulcedine pellectum tenebat auditorem. Haud tamen se statim vel palam protulit, sed famam sibi, iam nactus aliquam, & populi gratiam, tunc veris, & ab Ecclesia probatis, Lutheri interiiicere placita, obiter tamen, furtimque obiecta; móxque fuco obducta probabili, ne cui facile paterent. Contigit verò Deo ita volente, vt audiretur à quibusdam Ignatij focis, qui tum ex recentibus studiis calentes, tum ex assidua cum hæreticis concertatione, vulgarum hæreseon notissimos habebant characteres, statimque ab iis deprehensum, eo in homine Lutherum loqui, sed lingua truncum, vt qui nimis quidem intelligi cuperet, sed non auderet disertè se prodere; cumque iterum ac sapius interfuisent concioni, numquam non aut sibi similem, aut seipso peiorem inuenerunt. Occurrebat vna illius defensio, si fortè infonti deceptus

ignoracione,

ignoracione, populum quoque vel nolens deciperet. Quare illum officiosissime adire, bonam eius mentem, & candidam laudare; quæ tamen ipsi veluti excidissent seorsim coram singula censere, probaréque hæc ipsa mera esse, ac puta Lutheri dogmata, vt ipse ab iis & pedem referret, & inductum in ea populum quoad ius & fas dedoceret. Mirum est hominem dum se vidit manifestè aded tenei, haud tamen fuisse suo tam grandi periculo conturbatum: sed enim & aura populi, & beneuolentia procerum, apud quos valebat plurimum, frontem sacrilego aduersus monita fecerunt: monentium itaque malignitatem inculcare, & obiurgare ignorantiam, qui se illi magistratos obruderent quem indigni essent magistrum habere. Si erant indocti, discerent; si neque id possent, tacendo sibi consulerent, nec nomen captarent singularis doctrinæ, improbando quæ probaret Roma, & communi consensu adplausuque audiret. Quod si sua luce iis officiebat, dolebantque iis oculi, dum esse hunc cernerent, quod ipsi non erant; tentarent & ipsi aliquid, niterenturque eadem præstare, nec crescere ambirent deiectione alterius, notandis quæ docebat sanis, & integræ fidei, censura hæreseos periniqua. Cæterum vt intelligerent quanti eos, & monita illorum quam nihili faceret, suæ quamprimum adessent concioni, effecturum se vt hæc eadem & ipsi magna sibi voce occentari audirent, ex quibus se hæreticum probare, quales forte ij erant, voluissent; quæ si ab aliis sexcentis haud paulò melioribus quam essent, cum laude excipi, vel inuitè viderent; erubescerent tandem, aut impugnare saltem desinerent. Hæc ille, quæ nimis abundè postea impleuit. Patres ergo priuata admonitione, tam infelicem sortita exitum, incumbere sibi pro officio statuerunt, vt modis omnibus publico exitio cauerent, cæperuntque suis quisque de pulpitis, interserere doctrinæ de moribus, controuersa quædam de indulgentiis, de auctoritate Pontificis, de excellentia cælibatûs, de bonis operibus ad fidem necessariò adiungendis, in quibus articulis præuaricabatur Lutheranus. Ictus est inuicta audendi constantia homo nequam, desperatòque effugio publicæ disputationis, qua compelleretur ea liquidò explicare, quæ nisi ambigè fraudulenterque proposita admitti non poterant, artem commentus est sceleratam, asserendi sibi Catholici laudem, aduersariis in suspicionem hæreseos coniectis. Magna igitur pompa fidelitatis eximia, exaggerare primum auitam fidem, eiusque tuendæ obligationem; tum ad Ignatium paulatim delabi; monere cauendum vnicuique ab simulato in pastorem, nedum in ouem lupo, qui diu latens, per celeberrimas Europæ Academiis oberrasset, magnis editis stragibus animarum, quibus & confidentior & robustior euadens; Romam demum cum aliquot concoloris pili bestiis aduenisset, vt supremos in ea conatus depromeret: meminissent hanc esse magistrorum hæreticorum artem, suam aliis lepram, doctrinæ prioris simulatione affingere, vt ab luce putentur immunes, cuius alios implacabiliter condemnant. Scirent etiam, nullas Ecclesiæ infestiores

fuisse sectas, quam quæ sanctimoniam præferrent; attritas vestes, & asperas, seuera ieiunia, modestum sermonem, sui que contemptorem; victum ultra parsimoniam austerum; mentis speciem à priuatis suis rationibus, & commodis alienam; & ab culpæ cuiusuis nubecula abhorrentem. Ne vellet Roma, esse minus prouida, quam (serius licet) fuerat Complutum, fuerat Salamantica, Lutetia, & recens Venetia, in quibus Ignatius apertissimæ damnatus hæreseos, quæ palinodia, quæ fuga se rogo subduxerat, cui suis cum aliquot scriptis fuerat addictus; esse autem Romæ integerrimæ fidei homines eiusdem cum illo nationis, imo vnum eius inescatum dolis & olim Sectatorem, post verò agniti horrore periculi desertorem; & hos sibi pro testimonio dicturos. Porro testes istos tam sanctos, intelligi volebat Hispanos tres, Petrum quendam de Castella, Franciscum Mudarram, & Barreram nescio quem quos sua probè tinctos fuligine, virorum principum in aulas sparserat (ad quas illis dabatur aditus quod essent alicuius notæ) vt quæ ipse dixisset, serio, sancteque confirmarent, porro quem aiebat Ignatij desertor, fuit ille Michaël Nauarrus quem postquam sæculo valedixisset Xauerius, interficere Ignatium voluisse initio diximus, quod se subsidio priuatum videret, quo ab Xauerio alebatur, paulò post bono malove instinctu, Xauerij forsitan retrahendi, dederat se Ignatio socium; sed vitæ illi magnarum mentium nimis impar (cum esset tota ex carne concreta, & vilis anima) ne experiri quidem illam sustinuit, verum ea inspecta, pedem retro mox tulit: postea verò, incertum quo fine, Venetiis iterum, ignauæ illius pœnitentiæ pœnitens Societatem Ignatij prensauit, sed ob leuitatem hominis vitream atque infidelem, repulsam passus, eaque offensus, ex discipulo, & affectatore, quod esse ambiuerat; vt primum res tulit calumniator, & hostis effectus est. Romam Ignatium præuertens, & per tres alios quos dixi, cum iis prædicanti hæretico fœderatus, illius egit interpretem, vulgandis atque adstruendis suo & experti & oculati testimonio quæcumque is euomuerat; eoque homo venalis animæ processit, vt calumniam pecunia venditam, ad tribunal deferret Benedicti Conuersini tunc Gubernatoris, sic enim apud se Pseudo-Monachus ratiocinabatur, nostros domi suæ validè occupatos, aliorum curam facilè omissoiros. Hac tam atroci grassante calumnia dici non potest, quàm pœne momento, Ignatij, sociorumque res, vrbis tota scenam mutauerint: auditi prius obseruati que velut homines Dei, nunc vbicumque occurrerent, despici; dictariis appeti, notari digito pro scyphantis, & hæreticis, hominum vero sermonibus, clam & in circulis haud aliter iactari quam vt flagitiorum immanium, & contaminatæ doctrinæ comperti. Omnis iam eorum & vitæ ratio, & occupatio ob quam cunctis ante fuerant venerationi, larvata vastitates cantabatur, & personata improbitas, nec erat qui sibi cum iis aliquid fuisse indicaret; tantum aberat vt verbum pro illorum causa mutire auderet, cum enim in dies crederentur ex probroso damnationis Theatro ad rogam trahendi; nemo sibi tantum confidebat, vt videri posset illos nosse, vel quicquam

quam negotij cum iis habuisse: tantumque valuit hic timor apud Sacerdotes duos, vt relicta Roma, & quæ Romæ habebant omnibus, extra ditionem Ecclesiæ sese proriperent; & quo nescitur, se abderent; etsi enim iussu Cardinalis Vicarij fuissent in audiendis populi confessionibus Ignatij, & sociorum adiutores, sed vbi putarunt omnia in præceptis tueri, veriti sunt ne eadem, & ipsi ruinâ premerentur. Iam ex decantata de iis fama volabant quaqua versum Epistolæ, scribebant aliqui reducta simulatio- ne, hæresis conuictos; nonnulli etiam enormium scelerum; quidam ad iudicatos igni, alij iam crematos: Dormire interea videbatur in nauicula Christus, dum supremam tempestat in rabiem surgeret, excitatusque ventis ac mari minaretur, fieretque vt ait Origenes *de magna tempestate, magna tranquillitas*. Triumphabant verò Ignatij hostes, vulgo spectabiles, & multa tumidi gratulatione, quod eam detexissent luem, quæ hoc nocere solum potest quo potest latere. Verumenimverò cuius præcipuè caput petebant hi turbines, nunquam illos sibi metuendos putauit, sed pro gymnasiis habuit illius fiduciæ, cuius opus est palmare, tanto confidentius de diuino auxilio sperare, quanto videntur magis omnia extra spem afflictæ, & perditæ. Quare animos addebat sociis si quem vidisset iis turbis attonitum, & assiduis lacrymis repræsentabat Christo, quod sibi Romam aduentanti dignatus fuerat polliceri, cuius quidem promissi, expuncta parte iam altera quæ sibi tacite crucem sponderat; dignaretur se altera quoque parte, qua propitiæ opem, perspicuè aded clarèque promiserat. Audiuit preces, & lacrymas Deus, ac ne dubium foret quo sedante tempestat posuisset, inde primus quietis affulsit radius, vnde minimum sperabatur. Ignatium amici non omnes adeò fugerant vt ne vnus quidem in fide perstaret. Is fuit Quirinus Garzonius, qui Romam appulsum domo exceperat, & familiari cum eo assuetudine sic introspexerat, vt ad euertendam quam de illo formarat sententiam, frustra Romæ totius sermones, & iudicia pugnarent: aliundè verò tam erat sinceri, & candidi pectoris, vt vilis animi duceret, amici salutem, aduersantium gratiæ donare. Hunc ergo & sibi affinem & valde carum Ioannes Dominicus de Cupis sacri Collegij Decanus, & vir grauissimus acerbè increpuit, quod se Ignatio addictum non dissimularet; addiditque, ad illum ab eo affectu extricandum, non agi modo de fœda macula eius nomini inurenda, sed de ingenti quoque perniciæ in eius animum reditura ex vsu hominis qui torus esset ex flagitiorum colluue concretus, & de quo incertum qua fide viueret, nisi quod procliuis erat coniectura illum pessimè credere, qui tam nefariè viueret. Pergebat narrare quæ illo audierat sane atrociam, verum Compluti, Salamantica, Parisiis, Venetiis, procul videlicet, ab eo perpetrata, pro tribunali- bus cognita, exiliis, & igni damnata; cumque intulisset Quirinus se satis non capere cur linguis paucorum longinqua iactantibus debet plus fidei quam propriis oculis rerum præsentium testibus; misereri se illius, vultu significans, & hoc, inquit, inter alia hominis facinora animaduersum est

quos libuerit ab ipso incantari, & cerebro minui, ita sibi aliquot adiunxit socios, ita quantum intelligo, te quoque sibi adstrinxerit. Huius colloquij feriem ipsimet Ignatio cum distinctè exposuisset Quirinus; nihilo inde commotior, Cardinalis studium ac fidelitatem laudauit Ignatius, quod amicum vellet à suspecto sibi, & quem improbum censeret homine quam longissime abesse; ne suam scabiem illi affricaret, tibi de cætero illud persuadeatur futurum contra omnes mortales in mea causa Deum, cuius victoriæ ipse & suo tempore spectator futurus es, Cardinalem verò, quem norat sapientia præstantem, si vel semel daretur alloqui, dixit non dubitare se quin esset ab eo errore abducturus, nam sua denique veritatem semper luce splendere; tenebris suis horrere mendacium, huic dissipando apertè purgando, sat esse veri præsentiam. Suscepit Quirinus curaturum se illi aditum apud Cardinalem, paulòque post non ægrè impetrauit spondens scilicet fore, si eo audito reum iudicasset, se quoque pro reo habiturum, nec deinceps cum eo sibi quicquam futurum negotij: At hic optimus Cardinalis dum admissurum se hominem annuit, nesciens vaticinatus est; adducis illum, & veniat; audiam non grauè, atque vt commertus est habebò, & habuit verè, sed planè alio quàm intelligi volebat sensu. Venit Ignatius, in secretum conclauæ accersitur, auditur. Quid autem, quo modo dixerit aliunde hand sciri quàm ex iis quæ consecuta sunt, potuit: primum enim ex mente Cardinalis, perperam impressa opinionum atrocium simulacra deterfit penitus; eo illum deinde adduxit, vt iis doleret se præoccupatum incautius, nec dubitaret earum veniam flexis genibus ab Ignatio poscere. Quod ex ore ipsius Cardinalis, Quirinus postea retulit, tunc verò congressus euentum operiebatur qui duarum ferme horarum fuit, cum ecce tibi prodit Cardinalis honorificè deducens Ignatium, & singulari beneuolentia, audientibus clarè qui aderant, suam illi tum in causa præfenti, tum in alia quauis tutelam deferens. Exinde iussit vt quot hebdomadis panis & vini eleemosyna ad eum eiusque socios perferretur, quæ nunquam intermissa est quamdiu fuit in viuis Cardinalis. Hoc euentu tam fausto edoctus Ignatius defensionem sui à Deo susceptam, animos sumpsit ad vrgendum quod illi tunc sua dictabat prudentia; causæ videlicet tam grauis perfectam, & liquidam absolutionem, in Gubernatoris foro apud quem Michaël, suas Ignatij deposuerat criminationes. Ergo dicto die sistit se cum accusatore Ignatius. Hic effrons, & confidenter accusator, se testem fuisse spectasseque Compluti, Parisiis, & Venetiis, cum Ignatius apertissimè hæreseos, & flagitiorum immanium damnaretur. Eum decretam iudicio pœnam fugâ deuitasse; inde contumaciæ haberi reum & hæc certo esse, & vidente se gesta sanctissimè iurabat. Contra Ignatius frigidè ac sereno vultu, Epistolâ profert, aduersario ob oculos ponit, quærît, ecquid eam manû, ecquid recolat characterem: ille nihil præterea cunctatus manum absque vlla hæsitacione agnoscit suam vt re ipsa erat. Benè est, subdit Ignatius, Te quidem haudquaquam hæctenus de me tuo ore loquentem audiui, sed cuius agebas interpretem

interpretem quique linguæ tuæ edenda credidit, quæ tute pro tuis venditasti: nunc volo te ipse audias, at qualis tunc eras, sincerum, & castum, nulla tuarum rationum cupiditate actum, sed de explorata mei notitia, & beneuola de me animi tui sententia locutum, sub quæ illi Epistolam perlegit, ab eo ad amicum datam priusquam Ignatio hi venti reflarent, ipsèque illum odisse inciperet. Scribebāt autem de virtute & innocentia viri sancti, cuius vbicumque cum illo fuisset, spectator, & testis fuerat, & iis laudibus eam efferebat, quibus non potuisset Ignatius ampliores suggerere, si eas in rem suam dictasset literas. Impalluit scilicet periurus nebulo, videns se manifestò teneri secumque apertè pugnare, & qui confidentia petulanti tantopere antea perstrepat obmutuit, anceps verum fateri, an eiurare Epistolam; effugij aliquid comminisci, aut nouam deberet calumniam struere, in pauca igitur, & inuita verba responsionem aded confudit, vt nihil aut pro se, aut contra Ignatium coherentè dixisse visus sit. Sic primus ille congressus solutus est, verum nec vna neque potissima Ignatij defensio hæc fuit. Accersuerat inde diuina bonitas patrocina innocentis, vnde Romam calumniæ venerant, Venetiis, Compluto, Parisiis; & miraculo par adfuisse tunc Romæ tres illos Iudices à quibus Ignatius pronuntiatus fuerat, innocens iis tribus in vrbibus, in quibus perfidus accusator damnatum fuisse iurauerat. Nam Venetiis Gaspard de Doctis pro Nuntio Auditor; Compluto Vicarius Ioannes Figueroa venerant: Parisiis Orius sancti Officij Quæstor, suis quisque Romam priuatis rationibus aduectus, quas ad Ignatij gloriam conferens clementissimus Deus, testes illi virtutis vnà tres protulit qui fuerant illius iudices vt apud orbis vniuersi primarium tribunal, innocentiam illius fide publica indubitatèque contestatam posteritati transmitterent. Quo facto pariter videbatur postremus fabulæ claudi actus, in qua tristi & lata diu egrè partes suas calumnia, & æquitas egerant. Restabat ad vltimum vt ab omni nauo vindicaretur etiam Sociorum fama, etsi enim purgata in laudato absolutoque Ignatio videri poterat, cuius solum causa & communionem fœdàta fuerat, verum ad Ignatij bonum nomen intererat plurimum, vt Sociorum quoque probitas, & virtus testimoniis illustribus constaret. Quod item Deo prolixè fauente contigit. Vt enim percrebuit de confictis in illos criminibus, adfuere confestim Ferraria, Patauius, Bononia, à Vicariis, & Episcopis literæ, cum amplissima innocentia illorum testificatione, & luculento virtutis præconio: præter quæ Hercules Ferrariæ Dux suo Romæ Oratori mandauit, vbicumque res ferret, pro Iaio, & Rodericio autoritatem interponeret suam, eorumque virtutem sua etiam fide tueretur.

Iam ergo sedatis tot fluctibus, solæ videbantur Ignatio gratiæ superesse quas Deo ageret, & pacis tranquillum quo tandem frueretur, nam & obstitinebat adiudicatam sibi causam, & damnatus calumniæ Michaël Nauarus, in exilium eiectus, & incensores illius tres dicta sibi ab Ignatio die

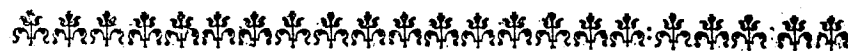
XLIII.

Sententia pro Ignatio fertur, eius calumniatores puniuntur.

vt

vt quæ de ipso, & sociis vulgarant, coram iudicibus confirmarent, calumniarum probationibus desperatis, intercessores adhibebant potentissimos, vt sat habere Ignatius vellet, si Scribæ Forensis instrumento profiterentur se nihil habere quod ipsi obiicerent, nec se vnquam de illo, rebusque illius, aliter egisse quam de viro integritatis inculpatæ. At is probè gaarus succissis solo tenus virgultis, pullulaturi spem, surculi radice foueri, & mala gramina, diu licet emortua, præter opinionem caput attollere, ipsas causæ fibras; & fila vltima omnino reuellenda duxit, eamque suprema sententia claudendam, vt cum delationis iuridicæ falsitas, cognitione item iuridica fuisset, & claris innocentia argumentis depulsa, postremo demum iudicio, de vtraque ab Iudice pronuntiaretur; fore alioqui aduersariis in promptu pro sua versutia fingere, comperendinatum, truncatum, sopitum negotium, magnis intercessionibus per Ignatium admotis & præoccupatæ damnationis famam contra Ignatium magna parte Europæ diditam, nullis sat tabulis rescindendam, nisi essent de absoluto Ignatio, autoritate publica confectæ, summisque fidei certæ præsiidiis munitæ. Accedebat quod vna eademque sententia purgandas videbat omnes prorsus accusationes, quibus eatenus in Hispania, Gallia, Italia fuerat appetitus, ex quo calumniis occludebatur os, dentesque concidebant, vt si vel maximè furerent, mordere tamen in posterum non possent. Nam si vnus ipse, sinistra fama laborasset, si pro lycophanta, venefico, sceleroso iactatus; ferendum id non modo patienter verum etiam ob meriti scenus aiacriter. At enim hominem collectis operæ sociis, Christi fidem, ac mores suadere populis parantem, suspicionem hæreseos passum; delationibus vulgaris, etsi non vulgata condemnatione, videri haud factum aliunde, quam quod inhibitus fuerit causæ cursus, vetitusque ad finem perduci. Hoc verò Ignatio ex Dei gloria maiori sua omnia libranti, plane visum est non ferendum. [Scio aiebat scribens ad Petrum Contarenum, hac diligentia me tamen haudquam frænatarum, maledicas aduersum nos linguas, nec sum adeò inconsultus vt mihi hoc arrogem, ab earum telis immunem viuere, sed committi non debuit, vt sanæ & Catholicæ doctrinæ adhæreret, erroris nomen, & macula; vitæque proba, & innocens pro flagitiosa haberetur. Rudes sane audiamus, agrestes, ignari; etiam fallaces, & vagi, & improbi; nihil nostra magnoperè interest; vt autem quam populis tradimus doctrina, notam sustineat erroris; & quam viuimus profitemurque vitæ formam, existimetur vitiosa; planè nobis non fuit integrum id pati, cum ad nos proprie neutrum pertineat, sed Christum, & Christi Ecclesiam petat.] Ab hoc quidem illum proposito cogendæ ad exitum causæ, auocabant quidam ex sociis, modesti magis quam cauti, & prudentes; id enim fore necessitatis metas prætergredi cui oppressiois periculum seruire iusserat; ruina reuoluere in aduersarios, solenni iudicio illos damnare mendacii; indignantis ac vindicis animi aut culpam, aut specimen subire, obstabat etiam iustæ Ignatij postulationi, Gubernatoris vt videbatur eratque reipsa quoddam infrigus, auersus

auersus ab iis animus, & in partes propensus aduersariorum, qui cum essent in aula gratiosi persuaserant, promissionis specie, bona verba Ignatio daret quæ negare non poterat; facto negaret quod videri volens promittere, præstare tamen nullo modo vellet. Viro igitur sancto bilinguis huius idiomatis ignaro, significat, mentem hanc esse, Cardinalis legati, vt pro confecta lis, absolutæque haberetur, iuberenturque partes de cætero silere. Verum tota longè in oppositum res cessit: reuerso Romam Pontifice & in secessu Tusculano sub autumnum agente, rediit Ignatio sua spes, impetrandi scilicet ab eo, quod tanto ambitu petitum, Gubernator semper negauerat; & sanè tam æquum petebat, vt eius simplici expositione, illicò fuerit ex Pontifice impetratum, missus continuo ex eius cubiculariis, qui Gubernatori ediceret placere Pontifici vt quæ in eius tribunali pendebat, Ignatij causæ imponeretur finis, & pro partium merito supremum pronuntiaretur. Interrogantur itaque & tres illi Iudices à quibus Ignatius fuerat Compluti, Parisiis, & Venetiis absolutus, leguntur dicta pro Ignatij socii testimonia, Exercitiorum liber examini subditur, & iudiciis omnium in rectam Ignatij doctrinam, probitatemque vitæ consentientibus pronunciatum vt sequitur, missæque pronuntiatæ sententiæ apographa quocumque gentium æmuli suas calumnias sparserant,

BENEDICTVS CONVERSINVS.

Electus Britouoriensis, Vicecamerarius
almæ Urbis, eiusque districtus
Generalis Gubernator.

NIVERSIS & singulis, ad quos præsentem nostræ literæ peruenerint, salutem in Domino. Cum Reipublicæ Christianæ multum interfit, vt eos, qui in agro Dominico vitæ exemplo, & Doctrina plurimos edificant in salutem, & item illos qui è conuerso potius superfeminare videntur Zizania, publicè notos esse, & nonnulli rumores sparsissent, & delationes ad nos factæ, de dogmatibus; & conuersatione vitæ, & spiritualibus exercitiis, quæ aliis conferunt, Venerabilium virorum Dominorum Ignatij Loio-

la, & sociorum; videlicet Petri Fabri, Claudij Iaij, Paschasij Broët, Iacobi Lainez, Francisci Xauier, Alphonfi Salmeronis, Simonis Rodrici, Ioannis Codurij, & Nicolai de Bobadilla Magistrorum Parisiensium, presbyterorum secularium Pampilonensis, Gebennensis, Seguntinensis, Toletanensis, Viscensis, Ebredunensis, & Palentinensis respectiue Diœcesis: Quæ quidem eorum dogmata, & Exercitia à quibusdam dicebantur erronea, superstitiosa, & à Christiana Doctrina nonnihil abhorrentia, Nos pro Officij nostri debito ac speciali etiam mandato Sanctiss. D. N. Papæ, circa hæc diligenter animaduertentes, quæ visa sunt ad pleniorẽ causæ cognitionem opportuna, inquisiuimus, si forte de quibus prædicti culpabantur, vera esse deprehenderemus. Quocirca examinatis primum quibusdam oblocutoribus contra ipsos, consideratis partim publicis testimoniis, partim sententiis de Hispania, Parisiis, Venetiis, Vicentia, Bononia, Ferraria, & Senis, quæ in prædictorum venerabilium virorum Dominorum Ignatij, & sociorum fauorem aduersus eorum criminatores prolata fuerunt: & ad hæc examinatis iudicialiter nonnullis testibus, & moribus, & doctrina, & dignitate omni exceptione maioribus, tandem omnem murmurationem, & oblocutionem, & rumores contra eos sparsos nulla veritate subnixos fuisse comperimus. Quamobrem nostrarum esse partium iudicantes pronunciamus, & declaramus prædictum D. Ignatium & socios ex prædictis delationibus, & susurris, non solum nullam infamiae notam, siue de iure, siue de facto incurrisse, verum potius maiorem vitæ, atque doctrinæ sanæ claritatem retulisse: cum certò videremus aduersarios vana, & penitus à veritate aliena obiecisse, & contra, optimos viros, optimum pro illis exhibuisse testimonium. Hanc igitur sententiam, & pronunciationem nostram, ut publicum eis te-

stimonium

stimonium sit, contra omnes aduersarios veritatis, & in seruationem omnium, quicumque sinistram ullam de eis suspicionem, prætextu talium delatorum, & criminatum conceperint, faciendam duximus. Monentes insuper, & exhortantes in Domino, & rogantes vniuersos, & singulos fideles, ut dictos venerabiles viros D. Ignatium & socios, habeant, & teneant pro talibus, quos nos esse comperimus, & Catholicis, omni prorsus suspicione cessante. Ita tamen quatenus, in eodem vitæ, & doctrinæ tenore, Deo adiuuante (quod speramus) permanserint. Datum Romæ in adibus nostris die decima octaua Nouembris, millesimi quingentesimi trigesimali octaua.

Nequè tamen hîc Deus causæ huius cursum absolui passus est; Sed ingravi, & iusto accusatorum supplicio, quos eorundem conuictos scelerum quibus Ignatium infamare, tot conatibus moliti fuerant, consentanea sceleribus inuoluit poena. Delatus ab iis Ignatius fuerat quod hæreseos damnatus, & adiudicatus rogo, poenam fuga vitasset; quæ fuisset in eius statua executioni mandata; hæc verò fors plane eadem ultore numine Mudartam comprehendit, probata enim, damnataque illius hæresi, flammis addictus est, quas cum effracto carcere fugisset, probrosè sua in statua ad Campi floræ cremata perfoluit. Sacrilegij eiusdem reus Petrus de Castella perpetuo carcere clausus est. Pseudo-Monachus Lutheranus, sceleratæ machinæ primarius artifex, ruinam illius in caput suum vergere sentiens ex fuga quam arripuerat Gebennæ constitit, ibidem cucillum quem ad liberum in varias vires comheatum, Luthero, si posset, scedandas, assumpserat, proiecit. Inde inter ministellos nomen professus est; tum author, ut fama est, fuit, pestilentis libri, quod Summarium Scripturæ inscribitur; ad extremum, tradit coæuus illi scriptor, facinorosam vitam, ignis supplicio clausisse. Sed dempto illo, omnes, conscientia ducti saniores, accusationes aduersus Ignatium veraci palinodia reuocarunt, & obire in eius gratia mortem voluerunt. Petrus de Castella, errorum diu pertinax, diuque demorsa sui carceris catena, demum respuit, atque inter manus vnius de Societate animam efflauit. Mudarra de Ignatio vsque adeo cœpit alia sentire, ut eam ab illo expectauerit bonitatem qua solent viri sancti malefacta beneficiis rependerè. Suis itaque in extremis malis, eius opem nec frustra implorauit. Barrera denique, in vltima vitæ periodo palinodiam, & ipse cecinit, fidèque iis quæ effutierat abrogata, innocenti famam restituit.

XLIV.

Charitas Ignatij, & sociorum in summa annotatione caritate.

Sic boni nominis auctoritate recepta Patres, iam in publico conspiciant intercepta repetere ministeria salutis alienæ, atque etiam paulo post, maiori quam prius apud populū in gratia, & pretio esse. Ad hoc mirum quantum contulit charitas, cuius exercendæ in summis annonæ angustiis, Deus illis ardorem iniecit; nam eodem hoc anno perfrigida hieme, Romæ in vicis & compitis iacebant tristi spectaculo, dira fame enecti pauperes, ne valentes quidem insisterent pedibus, ut panis tantillum, si quæ possent, sine bi corrogarent. Hic Patres, qui & ipsi emendicato victitabant, inexhausta Dei opulentia confisi, miserorum sibi curam assumere, tollere illos ex compitis, ducere, humeris quoque impositos vectare, & domo colligere, quam tunc satis capace[m], prope turrim mali aurei incolebant. Comportatis illuc quam multos licuit tum lectis, tum ubi deerant ex palea stratis, in iis ægrotos ut commodissimè potuit componere, & alij quidem illis domi adesse, ablucendis, purgandis, curatione adhibenda, suggerendis necessariis; ut qui dare se Christo in illis operam certò scirent; alij per urbem de subsidio videre quod sustentandi sufficeret, in quod piorum liberalitatem exporrexerat Deus tam largiter, ut alerent supra quadringentos, atque à frigore nuditatem multorum vestitu defenderent; nec defuit, quem hæc officia inusitata pietatis, curiosius inspectantem calamitas pauperum, & ministrantium effusa alacritas tam piè afficeret, ut sibi etiam detractis vestibus, tegetet seminudos. Quæ cum faustus rumor tota late urbe differret, Romani proceres indignum rati, cum pauci nihil habentes pares tamen fuissent tot hominibus alendis tantumdem ut minimum ab se non fieri; cepere benignius & victus, & pecuniarum stipem submittere, qua variis locis tribus millibus calamitosorum vsque ad nouas fruges vita seruata est. Sed hæc leuamenta miserorum corporibus præbita, minoris fecerit, quisquis illa cum animorum auxiliis compararit. Nam ut domum quisque in latus fuerat, ante omnia id exigebatur, ut confessione animum purgaret, excolebantur Christiana doctrinâ, & frequenti adhortatione, statisque quotidie horis ad certarum precum recitationem vnâ cogebantur. Quibus studiis assueti dum illic tenentur, eorum fructum tulere longius, sibi que impressam Christianè viuendi rationem deinceps adamarunt.

XLV.

Soc. in Religionem formanda delibatio.

Tam hac partim tam noua, & conspicua charitate; partim explorato detertis ad purum calumniis; innocentia candore; Patrum existimatio creuetat, & quidam eodem vitæ genere capti, Societatem illorum ambiebant, cum summus Pontifex significauit Ignatio velle se opera sociorum vti. Quare tempus venisse conspicatus, Societatis in Religiosum Ordinem formandæ, quam vna hucuique sociorum voluntas continebat; rem tanti ad Dei gloriam momenti, ardentissimè illi commendauit, ut in id flecteret sociorum mentes, quod foret ipsi maxime acceptum. Conuocatos deinde monuit proximè instare ut iussu Pontificis seiungerentur in varios tractus, tum; Itane verò, nos, inquit, Deus miro modo, ex diuersis nationibus selectos nodo mutui amoris tam forti adstrinxerit; tantoque consensu animorum

animorum; honoris sui destinauerit procurationi, ut longa demum post studia, & itinerum ærumnas, Romam appulsi dissoluamur, seiungamurque soli nullo inuicem nexu, nisi qui solet affectu volubili longinquos necere: tanti moliminis apparatu, certò mihi suggerit Deus, se maiora spectasse, ardoremque illum diuinæ gloriæ qui nos, lare, patria, bonis, ipsoque adeò iuris nostri arbitrio exiit, haudquaquam nobiscum extinctum iri, quod certè contingeret si nullus foret desiderij nostri hæres, nullus consiliorum ac vitæ superstes imitator. Huic autem malo quo pacto iri obuiam possit, nisi conueniamus in typum Religionis formatae fixum atque immobilem. Exclusit nos Palæstina Deus, auxit tamen in nobis hominum iuuandorum ignem egregium, indicans, non benè voluisse vnâ prouincia circumscribi, cum ferè vbique omnia, par necessitas premat. Cùmque hæctenus tam pauci, tam vastum ad opus non sufficeremus, videtis socios ab eo nobis subsidio transmitti. At quibus victatos conditionibus, suæ iuris & arbitrij dominos, ex nullius aptos imperio, & quam liberè susceptum propositum, non minus liberè mutaturos? longe profecto alia est religiosi Ordinis grauitas, & potestas, autoritate Apostolica firmati; vis alia roburque membrorum corpus vnum coagmentantium, gradus sublimior virtutis, ex certis perpetuisque regulis perfectæ. Rem grandem moueri sentio, multaque & magna transuersum ventura, sed ei facile superabilia, cuius vnus confusus praesidio, nihil despondeo. Si repulsæ metu, & aduersantium incurfu gloriosis cœptis fundandæ familiæ abstiterint Patriarchæ magni Dominicus, & Franciscus, quot nunc populis beatorum, careret cœcum, quot Ecclesia filiis, quanto sapientiæ splendore, meritorum thesauris, exemplorum luce heroïca, orbis egeret vniuersus. Nihil hic tantum quod timeam video, quantum quod debeam sperare, dum mente repeto quicquid Dei causa moliamur, fore nobis Christum Romæ propitium, & oppigneratam eius rei fidem ab eo nos tenere. A nobis cauendum, metuendumque solis esset, si nostris iam omnibus voto consecratis, exile id quod retinimus libertatis nostræ residuum, ægrè, obedientia accessu vni capiti subderemus ex quo vnum coalescere oportet, & pendere corpus. Quæ sanè delibatio, nostra illa veteri egeat solitudine dierum quadragenum, quibus de illa liceret cum Deo propius conferre, sed vetat incertum temporis quo sumus iubente Pontifice diuidendis, & dilucidè ut reor cernitis seiunctionem hanc, propiorem fore dissolutioni, quam arctiori, si semel discessionem fecerimus vnitati. Quare optimum videtur fore si dies aliquot ab aliis omnibus feriaros præcationi totos, & spontaneis pœnis tribuamus, ad exquirendum in se tanti, quid Deo placeat à nobis potissimum fieri. Post hæc sua quisque in medium collata sententia, quid opus factu sit denique statuemus. Ad hæc nihil propius absfuit quam ut socij omnes, non consulto, sed facto opus esse statim responderint, tum rationibus Ignatij permoti, tum sua illa iam præoccupati consensione mutua, & ardore diu confirmato diuinæ charitatis. Collegere se tamen per aliquot dies, tum concordibus animis inter eos

conuenit, de Societate eatenus libera certis deinceps legibus in Religiosum Ordine formanda, & hic rediit cunctis sensus intimæ voluptatis quo delibuti olim Parisiis fuerant, cum huius quam nunc attollere decernebant Societatis ponerent fundamentum: quod verò totum iis diem conderent auxilia proximis præbenda, statas quot noctibus sibi horas legere, quibus Societatis rudimenta partésque illius præcipuas communi suffragio designarent, quæ tranquilla per noctem deliberatio menses tres tenuit. Ac ne in semel iam decretis, sententiæ denuo vacillarent, deliberandi modus hic obseruatus est vt procederetur his tribus gradibus, meditatione, Consilio, & Decreto. Posita ergo in medio, re deliberanda, quisque illam seorsum secum coram Deo statuebat, omni que versus illam affectu seposito cernebat velut alienam, nihilque ad se spectantem, ita semoto proprii instinctus pondere, quod fere mentis iudicium deprimit; eminebat ratio sui potens, & domina, ad perspicendum, eligendumque quod optimum foret. Sic autem apud se meditata, fas non erat communicare cum alio, ne ius rationi auctoritas diceret. Postmodum verò ubi conuenissent, suam quisque edebat sententiam, quæ in partem omnem versata, cum in aliquid certi constitisset, tunc committebatur suffragiis, & eorum assensu stabiliebatur. Sic ab Ignatio posita, communibus semper omnium votis probata sunt, vno tantum, atque vna in re excepto Bobadilla, qui munus tradendæ pueris Christianæ Doctrinæ voto nunquam adstringi voluit, ceteris licet id exoptentibus; quare illi magis, quam rationibus illius deserti placuit, nec Societatem ei officio strictius quam ad alia obligari. Non vitauit tamen Bobadilla, hac etiam in re, pertinaciæ notam quandam, quod cum in grande incommodum videretur cessurum, si quod alij censuissent, obstinato magis vnius iudicio quam rationibus irritum fieret; decretum ab iis est, vno contra omnium assensum, animum obfirmante, cassum fore ac nullum eius suffragium. In hunc modum formatum Societatis institutum (de quo explicatius sequenti libro) ab Cardinali Gaspare Contareno Ignatii nomine, Paulo tertio Pontifici offertur, excipiturque admodum clementer, & retractandum committitur Sacri Palatii Magistro F. Thomæ Badia, qui postea fuit S. Syluestri Cardinalis. Is vero bimestri examine diligentius perspectum, omnique ex parte laudatum, Pontifici retulit cum summa illius approbatione; legit nihilominus illud idem ipsemet Pontifex, non vulgari accuratatione, & luce à Deo perspicaci auctus cum rerum eximie gerendarum non ambigua semina in eo comperisset, *digitus Dei hic est*, inquit, & viuæ vocis oraculo probauit Tybure Septemb. 3. an. 1539.

XLVI.

Societ. Iesu
authoritate
Apostolica in
Religionem
formatur.

Sed probatio hæc vt Apostolica confirmatione sanciretur, & deinceps peritum, & diu multumque in eo laboratum; nam etsi faueret Ignatio Pontifex, sed hac lege, vt Cardinales tres auctores fierent, magnæ quidem illi ac seuerioris prudentiæ, flectique difficilis. Cuius primum in manus negotium venit, aduersaturus certò creditus est, nisi recta in Deum id tenderet. Erat enim is Bartholomæus Guidiccionius, vlti integerrimus, & peritissimus

tissimus sacrorum Canonum, adeoque virtutis, & sapientiæ nomine Pontificatu dignus, vt defuncto illo Paulus tertius diceret, successorem se suum amisisse. Verum ab numero religiosorum Ordinum augendo ita abhorrebat, vt omnes potius ad solos quatuor sentiret esse redigendos, quam de nouo aliquo cogitandum: & elucubrasset de hoc argumento aliquid ferebatur. Vbi ergo sibi mandari didicit de cognoscendo illo quem meditabatur Ignatius, vix proponi rem sibi sustinuit, formam certè videre instituti, omnino noluit, eiusque condendi damnauit consilium, quod diceret, cuiuscumque modi formæque id foret, melius semper, eo carituram, quam abundaturam Ecclesiam, Religiosas enim familias dum sensim laxantur, Ecclesiæ progressu temporis, eundo plus nocere; quam olim nascendo profuissent. Atque vt erat tantum apud omnes opinionis eius pondus, facile collegas Cardinales duos, in suam sententiam traxit. Haud tamen propterea fractior, & minor animo effectus Ignatius: sed pridem edoctus magnis perripendis difficultatibus, magna contentione opus esse, pro soleenni suo, suscepit negotium, cum Deo vi multa tractare, securus admodum obstiturum ei mortalium neminem, si cœlesti suffragio probaretur, quod quidem haud diu dilatum est, sed modis in speciem optatæ rei contrariis: Magnorum enim & Principum, & Antistitum rogatu Pontifex, socios in diuersa misit. Verum suam quisque stationem vix obtinuerat, cum Romam vndique perfertur de mirabili successu, quo egregiam illorum operam diuina bonitas fortunabat. Faber enim, dicere liceat, sanctam breui tempore Parmam fecit, cuius (alias enarrandi) vel hoc specimen sit quod plus centum simul quæ Sacerdotibus, quæ laicis, eodem tempore, Exercitia tribuebat, quibus accipiendis cum pares sint, etiam inter bonos pauci; inde fit facilis coniectura, quantus fuerit numerus reliquorum, ex quibus tam multos seligere licuit, qui possent ad summam virtutem adspirare. Nihilò erat Placentiæ fructuum parcior, Lainij labor quibus Ennius Philonardus Cardinalis, per literas assidue Pontificem Maximum recreabat, à quo eisdem Fabrum, & Lainium suæ in eam Prouinciam, legationis acceperat comites: de Pascaio, & Rodericio Senis idem scribebat Franciscus Bandinus Archiepiscopus; ab iis nempe cleri, ac populi mores, mirabiliter emendatos, moniales præsertim cœnobij cuiusdam implacabiliter Archiepiscopo aduersantes. Nec dissimili opera in Regno Neapolitano Bobadilla; Iaius Balneoregij; Montispolitiani, & Brixia Strada, animarum salutem incumbabant; Strada præcipue tametsi iunior, neque dum Sacerdos, sed adhuc ardore nouitio fetuens. Præter quæ Ioannes Tertius Lusitaniæ Rex, de Ignatii sociis à Pontifice sex petebat quos in Indias mitteret, quamuis duo tantum concedi potuerint, Xauerius, & Rodericius. Ortizius item Caroli quinti Procurator Fabrum impetrauit, ad fulciendam fidem Catholicam, Vornatiæ quidem comitorum tempore futurum, post verò in Hispaniam iturum. Tam ampla & multiplex testificatio virtutis & Spiritus quo in omnium salutem, & Ecclesiæ sanctæ obsequium versabantur ij Patres. Pontifici sapientissimo

pietissimo fecere perspicuum, hanc esse venam Apostolici Spiritus ab Ignatio profectam, quæ si posset in similes posteros traduci, futuri essent Ecclesiæ magno, perpetuæque, præsidio, sed tunc potissimum in Septentrione calamitosè laboranti, non tamen satis mouebant hæc desideria, ad obtinendum Societati Religionis characterem, Guidiccione animum semper in oppositum obstinante; videbatúrque Deus, ita hoc opus digerere, ut eiuidens foret, suum vnus opus esse, quando tunc illud confici voluisset, cum esse extra spem censeretur. Visus quoque est gratificari Ignatio velle, ut qui Societatis semina solo mandauerat, suis etiam lacrymis in segetem ea educeret. Flendo enim supplicandóque instabat Deo finem faciens nihil, sua Christo promissa memorandi atque inter hæc illi succurrit aliquid, ut collectis secum sociorum omnium animis, nouam impressionem in diuinam clementiam faceret. Fecit omnium nomine, & tria millia sacrorum, grati animi Eucharistica promisit si se compotem voti facere dignaretur. Quo certe supremo impetu expugnari visus est Deus voluisse: nam Guidiccione repente se, quo pacto nesciens, mutatum ab eo qui fuerat mirari, circumspicere, nec vnde id fieret assequi; nisi ex vi quadam suauissimè sibi cœlitus illata. Vltro iam itaque, Instituto formam deposcere, legere, perpendere singula, cunctisque mirè placentibus tandem concludere, ab nouis Religionibus in Ecclesiam inducendis etiamnum se esse alienum; sed ab iis eam excipere quam proposuisset Ignatius. Aded in illo alium ab illo loqui censuisset. Duos quin etiam Cardinales negotij secum ministros, ut secum sentirent effecit, ac demum apud Pontificem, ex aduersario patronum se præstitit vehementem. Quare submotis quæcumque obstiterant, formaque Instituto; quam Cardinales oblatam cognouerant, particulatim, & placidè librata, Paulus tertius Christi Vicarius Societatem Iesu in Religionem formauit; eiusque Institutum, & nomen maiori diplomate probauit, cuius initium est. *Regimini militantis Ecclesiæ, &c.* dato Septemb. 27. anno 1540. nam etsi voluit sexagenario numero Societatem professam definiri, sex tamen post biennium mensibus, nouo Martij 14. Diplomate, angustias illas penitus laxauit anno 1543. Incredibile est Ignatij pectus quantis tunc affluerit gaudiis, quam generoso erga Deum affectu creuerit. Tandem enim post longas peregrinando; studendo, continuandis precibus, & lacrymis, vexationibus, & periculis perferendis ærumnas, & gemitus, tandem, inquam, sua in tuto vota aliquando conspexit, quorum summa hæc erat, ut labores suos Ecclesiæ sanctæ obsequiis, & animarum bono ad Dei gloriam faceret æternos. Ad agendas gratias tanti doni, confestim animum cum sociis contulit, exsoluendumque quem nuncupauerat sacrorum numerum quorum vnusquisque sibi imperata, tam religiosè supputabat, ut Indorum Apostolus Xauerius Vlyssipone ad Ignatium scriberet, quam multa iam inde persoluisset, ex quo de iis monitus fuerat. In Societate verò vniuersa immortales vivere gratia Paulo Tertio Pontifici Maximo quem solemus inter nos alterum

rum vocare Societatis Patrem idque propensius quod paternus illius erga nos animus hactenacum cum illo interit, sed in stirpis illius principes transfusus cernitur, loquitúrque magnificentia operum ab Alexandro & Odoardo Cardinalibus Romæ positorum; ab ducibus vero Alexandro in Belgio, & Rainuccio in sua dictione. Secundam eiusdem beneficij gratiam debet Societas Illustrissimæ domui Contarenæ; scribens enim ad Petrum (cuius ante mentio facta est) vir sanctus, de Cardinali Contareno (rei, inquit, huius à nobis tantoperè expetitæ factorem vbique se præbuit) & hæc licet obiter dicta sint, ut quorum æternis erga nos meritis, futuri sumus æternum impares, iis loco æternæ gratiæ, æternam debiti confessionem rependamus.

Hæsitauit diu effemne hinc indicaturus saltem diuina oracula, & prædictiones quibus Societatis ortum, instituta, labores, & fructus laborum Deus monstrauerat. Hæc enim cum laudis plurimum habeant, verebar ne minus historicum viderer agere, quam ostentatorem, à quo certè tam longè abhorreo, ut nec propterea velim apicem pingere. Attamen si Deo placitum, suam quoque hanc inter alios Ordines, minimam Societatem hac luce ornare, per me licet, habeat sanè quod Dei munere, ac iure suum est. Porro Deum, & religionum, & eorum à quibus fundandæ, futuros natales, cursusque operum præmonstrasse ex somnio clarum est, quo doctus est Honorius Pontifex SS. Dominici, & Francisci quas deinde probauit familias, quanto essent Ecclesiæ firmamento futura. Illa Romualdi in cœlum scala, & scandentes in veste candida Monachi; illi S. Norberto circum Christi caput de cruce pendens, spectabiles radij, & peregre ad illum vndique confluentes; stellæ septem, Brunonis, & comitum S. Hugoni Episcopo prodromæ indices, aliaque eiusmodi non pauca, hæc idem loquuntur; ut non sit ita mirum Societatis nomen, institutum, occupationes, si tanto ante Deus ostenderit. Imprimis Rainolda de Arnemio, virtutis heroicæ femina magnique in Belgio nominis, anno 1534. quo Ignatius ad montem Martyrum prima illa edebat Societatis præludia, Petro Canisio tunc admodum iuueni, prædixit Religionem Iesu complexurum, quam breuè excitaturus esset Deus, publico quidem omnium, at peculiari Germaniæ bono: præter hanc Mediolani Angela Panigarola in S. Marthæ monialis, multis ante Societatem annis, de illa vaticinata est, ac de rebus tum alibi, tum Mediolani ab ea gerendis. Sed vtrumque quod nunc est notasse sufficiat, suis quas Romæ in tabulario habemus literis opportunius explicandum: vnum tamen neque hic differam, nec ita obiter perstringam quod in posteriori Asiæ parte scribenda memini, & ex veteribus Ordinis monumentis (qui Trinitatis sanctæ nomine captiuorum Redemptionem profitetur) haud pridem ad me transmissum est, cum id ex Tabulario Conimbricensis cœnobij, F. Ioannes de Figueras, totius fere orbis lustrator, magna fide in sui Ordinis historiam transtulisset. Quo igitur anno in hanc lacem venit Xauerius, postea Indorum Apostolus, eodem illic necatus est Petrus de Couillanis vel ut

XLVII.
Prædictiones
de ortu, Spiritu,
& operibus Societatis.

alij vocant, Cuibianus nempè 1497. Olyssiponenſis hic olim prior, tum Vasco Gamæ celebratiſſimo illi Orientalium Indiarum exploratori & debellatori, à confessionibus, & comes nauigationis extiterat, cum vero à Barbaris, Chriſti quam prædicabat execrantibus fidem confoderetur telis (quod eius anni Iulij VII. accidit) [in hæc verba prorupit (reddo enim hîc ipſa Hiſtorici verba) Breuiter nouus Ordo excitabitur in Eccleſia Dei; Clericorum ſub nomine Ieſu, vnuſque ex illis primæuis partibus, diuino ductus Spiritu in remotiſſimam Indiæ Orientalis regionem penetrabit, maximamque partem illius, eiufque diuini eloquij prædicatione fidem orthodoxam amplectetur] ſic ille & ab Xauerio gerenda, & Societatem ab Ignatio ſexenni tunc puero fundandam vaticinio eodem prænunciatis, ſed hæc de prima, & rudi Societatis origine. Iam pono de progressu ipſius quod ex S. Teresia accepit, qui ab confessionibus illi fuit, quodque in ſanctæ legitur manu ſcriptis, Societatis etiam nomine expreſſo, audiuit igitur concepta hæc à Chriſto verba [ſi ſcias iſti quanto futuri ſint Eccleſiæ adiumento, neceſſariis, & periculosis illius temporibus] alijs futuros, in Dei honorem Societatis progressus didicit, roburque in fidei promulgatione, ac defenſione eximium: præſertim dum ſemel animo ſuauiſſimè, vt ſcribit ac plaudentiſſimè collecto, cinctaque beatis mentibus & Deo proxima; pro eius Eccleſia precaretur, tunc enim de aliquot viris inſignibus, & de Societate ſimul vniuerſa, ait ſe magna quædam contuitam, inter quæ illud eſt, quod vidit in cælo ſæpius Ignatij filios vexilla candida geſtantes, & alia non minus admiranda. [Quare, ſubdit illa, magnam habet apud me hic ordo venerationem; egi diu cum Religioſis illius, talèſque comperi, quales mihi deſcripti fuerant; quæ verba, & quicquid præterea de Societate perhonorificum S. Teresia conſignarat, ex vulgata quadam editione eralium eſt, qua cauſa, manuue incertum; verum integrè habetur in eius autographis quæ bibliotheca regia Eſcurialis S. Laurentij aſſeruat, ex quibus fideliter exſcriptum manu, & iuridicè ab ſcriba publico, oculatiſque teſtibus retractatum, ad nos tandem peruenit, nobiliſſimi viri vltronea liberalitate. Si quid tamen honoris, Societati ablatum fuerat, id illi certius, & luculentius, tam euidentis plagij damnatione publica repoſuere filij tantæ Matris, Romæ anno 1650. congregati, quam ab ipſis acceptam pro æterno monumento beneuolentiæ ſanctiſſimi Ordinis in Societatem hic ſtatuerè placuit, *Accepimus*, inquit, *Scripta S. Matris noſtra Teresia edita eſſe truncata quoad illa omnia quæ ſpectant Societatem Ieſu, ita vt cum & in manuſcriptis codicibus plerique, & in plerique exemplaribus pridem editis, ac in ipſomet S. Matris contextu Originali, omnia illa quæ notantur in libro cui titulus (Gloria S. Ignatij) exarata inueniantur, tamen in ea editione de qua dictum eſt omnia fuerint erasa. Hanc infidelitatem editionis, non tam Sotati Ieſu, quam ſanctæ Matri iniurioſam, omnino improbamus, & à nobis non eſſe proſectam teſtatur: quin imo ſi quis ex Ordine noſtro deprehenderetur tale quid admiſiſſe, aut fieri curaſſe, impunitum non debere eſſe decernimus.*

Ipfam

Ipfam quoque editionem truncatam in uſum noſtrorum eſſe prohibemus. Propoſitionem hanc capitulo noſtro Generali propoſitam, & per acclamationem omnium approbatam teſtamur. Die 16. Maij 1650. F. Franciſcus à S.S. Sacramento Prepoſitus Generalis. Addo & tertiam vitæ ſanctiſſimæ Virginem, Magdalenam de Pazzis Florentinam, quæ tametiſ magis ad probandum Societatis Spiritum faciat, quàm prænotionem futurorum, ad vtrumque tamen hic mihi conferet, in gloriam S. Fundatoris ex quo Spiritum hauſit Societas. Reddo totidem verbis quæ inter viſa ipſius leguntur eo libro qui de illis Florentiæ habetur in cænobio Angelorum, provt ad me fide publica venerunt. [Die 26. Decemb. anno 1599. S. Stephani Feſto, Beata extaſim paſſa eſt, viditque Deum S. Ioannis Euangeliftæ raptoperè anima delectari, vt quodammodo præter illum, nemo eſſe in cælo videretur, quod idem præſtabat animæ B. Ignatij Societatis Ieſu fundatoris, de quo agens ait: idem eſt S. Ioannis cum Ignatij Spiritu, amborum enim fuit ſcopus hic, & finis; amor, & charitas in Deum, & proximum. Amore atque charitate ad Deum homines trahebant [tum addit,] nullius felicior in terris nunc viget quam Ignatij Spiritus, eius enim filij in regendis animis contendunt potiſſimum vt ſciant, Deo quantoperè placeat, interiorem excolere hominem & interioribus exercitiis ſe dare, his enim efficitur, vt ardua, & difficilia, facile obeantur, nam virtus interior, lumen animo infundit, ex quo naſcitur is amor quo amara omnia dulceſcunt. Videbat præterea Ignatij filios, quoties in terris, hoc modo cum proximis agerent, toties illam inſtaurare, quam ex Ignatij anima, Deus percipit voluptatem] his poſſet adiungi quod multi ex vaticiniis antiquis de Societate interpretati ſunt, qualia ſunt paſſim apud Abbatem Ioachim, qui anno circiter 1200. ſcribebat: in iis Ordinem deſcribit [in Ieſu, inquit, deſignatum, qui ſexta ætate Eccleſiæ florebit, hoc eſt in ipſo mundi fine hic autem præcæteris, ſpiritalis futurus eſt, & Deo carus. Diligètteque hunc Deus vt Beniaminum ſuum Iacob quoddam illum in ſua ſenectute genuerit] alibi vero prodibunt ait, in Eccleſia doctores, & prædicatores, qui carnales ſigent, & terrenis hominum animos omni genere plagarum, ſuiſque ſtudiis, ſuperba & tumida magiſteria ſilentio damnabunt: & benè ac merito. Melchiæ filius Ieremias dicitur, nam venturus hic Ordo, in ſummi Pontificis obedientia recumbet] ſed prætermiſſis pluribus, quorum quæ pertinent ad Indos conuertendos tum Aſiaticos tum Americanos ſuis locis reddentur, id ſolum ad vltimum referam quod Apoſtolicus plane vir ſanctus Vincentius Ferrarienſis prænunciaſſe de Societate ab ſapientibus putatur; imo quoniam eius verba tam ſublimem oſtentant virtutis, ac meriti gradum, vt nulla vi quam modèſtia religioſæ familiæ, illa ſibi audeat arrogare, hîc mihi ſat fuerit, ex breui vnus, de decem Ignatij focis, Rodericij hiſtoria referre, ſenſiſſe communiter homines S. Vincentium diuinitus aſſatum tam heroico charactere voluiſſe Societatem, deſcribere. Nullum inquit Rodericij, queritandi, ex nobis finem complures faciebant iſte eſſemus quos

S. Vincentius vaticinatus fuerat venturos ? Euangelicos homines Societatis sanctissimæ, fidei studio, omnique alia virtute præstantes: quid porrò scripsit S. Vincentius, nostrum aut legerat aut didicerat nemo, nec suppetebat quid responderemus, nisi risu quæsitæ eludendo, eratque somnio simile, tam excelsa oracula posse in nos conferri, cum essent Patres *non alta sapientes, sed humilibus consentientes*. Annis hinc aliquot in Lusitania Ioannes Soares ex Ordine S. Augustini Conimbricensis Episcopus legendum mihi porrexit, illum S. Vincentij textum quem putabat omnino intelligi de Societate voluisse. Fecisset Deus tales vita effemus, ut possent tam grandia in nos conuenire; altior est diuiniorque virtus, Euangelicis illis hominibus ab eo attributa, quam ut de se à quoquam vel de suis, modestè possit explicari, sunt enim illa quæ dico grandia quibus illos depingit, paupertas Spiritus; puritas cordis; contemptus sui; mutua charitas omni ex parte absoluta. Præter Iesum nec loqui, nec posse quicquam cogitare; nec oblectari alio quam Iesu Crucifixo. Mundum seque ipsum negligere, ad beatam immortalitatem perpetuare suspiria, eiusque desiderio, ferre horæ ultimæ moras impatientius. De se oro quis tam magnificè sentiat? subiungit merito vir sanctus, suos tunc excitans ad conditionem istorum, quos vocat Euangelicos homines, æstimandam, *hæc imaginatio ducet te plusquam credi potest in quoddam desiderium aduentus illorum temporum*. Hæc Rodericius. At dicere liceat, quisquis vitam illorum decem in quibus tota, suo in ortu fuit Societas (de iis tantummodo nunc loqui iuuat) illorum, in quâ Patrum vitam quisquis fuerit contemplatus, prorsus fatebitur quantacumque fuerint decora, quæ concionator Sanctus de illis vaticinatus est, Euangelicis hominibus; nullam partem eorum ab iis patribus abfuisse; fuere siquidem sic omnium pauperes, ut præter se & crucem (quod de quibusdam Nazianzenus dixit) possiderent nihil, sui quin etiam ne possessores quidem; adeo solemne iis fuit nec vitæ parcere, ubi Deus, & animæ, & deuota Christi Vicario obedientia posceret. Hinc longinqua, & periculosa in Asiam, Africam, & semotos per Europam tractus itinera; Hinc sæuæ quas illic pertulere insectationes, & laborum molestiæ, voluntariis adiunctæ pœnis, & vitæ ærumnosissimæ: fuere in magnis scientiæ opibus, simplicissimi candoris, qui cum singulari affabilitate, & innocentia coniunctus eorum aliquos Angelorum nomine ornauit. Humiles præterea æstimatores sui, & ab iis ad eodè alieni quæ honorem, & fastum olerent, ut Lainius, Iaius, Pascasius, Rodericius, Bobadilla, & præsidum infulas, & iis altiores, supremosque gradus, vi magna defugerint; fueritque ex quo auditum est, si quando ipsum pœniteret Ignatio socium fuisse, ea tantum de causa id futurum, si non valuisset dignitatem Ecclesiasticam ad quam vocabatur ab se excutere: ad hæc inuicem arctè colligati nodo mutui amoris, quo sociorum perpeffionibus, quam suis dolebant acerbius, quanquam diuerso natura ingenio, & nationibus orti mutuo infestis. Crucifixi vero absque villo fine, ac modo amantes extra quem iis nec quicquam placere poterat,

poterat, nec mentem aut linguam occupare. Quare illius quoque Iesu dulcissimo nomine appellari optarunt; vnum iis & summum operæpretium Iesu placuisse; quodius aliud caducum præmium dedignatis, quæuis præterquam animarum, pro detrimento lucra ducentibus. Laborum denique pro Christo modum, suis cuique in illum affectus, non vires propriæ dictabant; non sensus imbecillitatis, sed desiderium Christi Iesu, regnis omnibus inferendi, eiusque amore omnia inflammandi. Ignatij vitam, annis maximè postremis, pro miraculo medici habuere, creditumque ignem quo flagrabat, diuini cultus promouendi vires illi dedisse, quas iam natura negauerat. Franciscus Xaerius post tot illustria in Oriente gesta, in aggressionem illius operis quod in conuersionem infidelium designarat, ingens, planèque Heroicum, animam efflauit. Faber illo quod vixit exiguum, prælusisse tantum gerendis videtur, longæui tamen, & gestis ad Dei gloriam insignes, tanto illum præ se admirantur, quanto illo diutius vixere, idemque de cæteris, sua quoque pro parte velut in transcurso dictum esto. Hæc enim postea singularibus exemplis, & testimoniis, historiæ series, tam enuleata dabit & probata, ut mihi potius vereri liceat, ne res detriuisse scribendo arguar quam exaggerasse.

Iam intermissus rerum ordo ad ea nos reuocat quæ consecrata sunt post Societatem confirmatam, de qua Ignatius socios fecit quamprimum certiores. Quod autem decerni constitutiones, & regulas necessario oporteret, vnusque ex ipsis eligi qui Societati præponeretur Generalis, quorum neutrum cofici, nisi eorum suffragiis valebat; Romam illos acciuit sub initium maioris ieiunij anno 1541. Sed numero quatuor defuerunt, Xaerius enim, & Roderitius nauigaturi in Indiam in Lusitania iam erant. Vormatiæ Faber: Bobadilla circa Neapolim tam vtilem ponebat operam, ut à Pontifice illic hæreere iuberetur. Et in regulis quidem approbandis, qui aberant, aliorum se stare iudicio scripserunt, hi porrò magna voluntate decretis ab Ignatio in hærendum dixere. Haud tamen sat firmum prius quicquam Ignatius habuit quam foret aliorum iudicio, consiliis, & approbatione sancitum. Et vero tunc primum Constitutionum rudiarum descripsit formam, & suas in partes distinxit, quibus addens paulatim, demum illas nobis quales habemus in patrimonium tradidit. De eligendo autem Præposito nullius suffragium defuit, præterquam Bobadillæ qui Neapolim missus, præscire non potuit se illic retinendum, vnde quod alij tres Lusitaniam & Germaniam petaturi, id ille scriptum non reliquit, nec de illo postea mittendo cogitauit. Cæteris in vrbe agentibus triduum indixit Ignatius ad communicandum cum Deo electionis negotium; allaturis deinde in schedula, electi nomen sigillo munitum; denique per aliud triduum precaturis Deum ut electionem faustam vellet, eamque de cælo confirmaret. Post quæ apertis schedis communi suffragio, tum absentium trium; tum quinque præsentium Ignatius renuntiatus est Præpositus Generalis. Dabo hic eorum suffragia ex hispanico autographo latina, digna quæ à posteris legantur. *Ego, inquit Xaerius, Ego Franciscum, dico & affirmo me nullo*

XLVIII.
Ignatius in
Societatis
Generalis
eligitur.

modo suam ab homine, censere ex animi mei conscientia, eligendū in Societatis nostra prelatum, cui omnes obedientiam prestemus, antiquum nostrum prelatum, & verum Patrem D. Ignatium qui ut suo non exiguo labore nos collegit, ita omnium optimè conseruaturus est, rectorus, & semper in melius prouecturus, ut qui penitius omnibus nos norit; & post mortem illius, loquendo ex animi mei sententia, ut si mox essem moriturus, iudico eligendum P. Magistrum Fabrum, & in hac parte Deus mihi est testis, me non aliter loqui ac sentio, in cuius fidem subscribo manu propria. Roma ann. 1549. 15. Marty Franciscus. In Fabrum quoque Ioannes Codurius, post Ignatium iuit, eamque attulit suæ sententiæ rationem ex qua Fabro plus laudis accedit, quam ex ipsamet electione. Is est, inquit de Ignatio loquens cui testimonium reddo quem etiam Dei honoris zelatorem ac salutis animarum ardentissimum semper cognoui, ac ideo etiam aliis debere præfici, quia omnium semper se fecit minimum, ac omnibus ministravit, honorandus Pater D. Ignatius de Loyola, post quem non minori virtute præditum, censeo præferendum, honorandum Patrem D. Petrum Fabrum hæc est caritas coram Deo Patre ac D. N. Iesu Christo, nec aliud putarem dicentem si hanc horam ultimam esse mea vite certo scirem, &c. 5. Mart. 1540. Ioannes Codurius. Tulit enim tam pridem consignauitque suffragium, quod esset proxime à Pontifice Nuncius in hiberniam mittendus, etsi deinde res exitum fortita non fuerit. Sententiam Salmeron hanc tulit, se pariter & Ignatio dignam. In nomine Iesu Christi, Amen. Ego Alfonsus Salmeron huius Societatis indignissimus, præmissa ad Deum oratione, & re pro qualicumque meo iudicio maturè pensata, eligo, & pronuntio, pro meo & totius Congregationis prelato, & superiore D. Ignatium de Loyola, qui iuxta sibi datam à Deo Sapientiam, sicut nos omnes in Christo grandiores, solido Obedientiæ cibo deducet, ac diriget in pascua pinguis, & vberissima paradisi, & ad fontem vita: ut cum gregem hunc pusillum Iesu Christo pastori magno reddiderit, veraciter nos dicamus, & nos populus pascua eius; ipse vero gaudenter dicat, Domine ex his quos dedisti mihi non perdidisti ex eis quengquam. Quod ipse Iesus pastor bonus, nobis dignetur concedere. Amen. hæc sententia nostra. Scriptum Roma 4. Aprilis 1541. Sed inter omnia, mire cordatam prudentiam, Ignatij suffragium edidit: sapienter enim apud se reputans quantum Pattis interesset, filiorum alios aliis præferre, grauiori maximè in causa, quod omnes filij iure quodam innato, partes sibi æquales in paterno amore deberi existiment; demissione sui egregia, exquisitam celauit prudentiam, nullius enim adscripto nomine, nominauit tamen quem ipse eligeret, dum suam ita sententiam expressit. Me uno excepto, meum suffragium in Domino, illi do, ut sit superior, in quem plura ad hoc suffragia concurrerint. Cæterum eundem, & socios diuersè admodum eiusmodi electio affectit, is vnus in hilari reliquorum applausu, dolens cunctis præferri quorum se infimum credebat, refragari eorum iudicio; errasse illos ignoratione sui, dum se parem illi muneri putassent; contesta

contestari, atque contendere, suam ad eum gradum inopiam; transfuersos habitus annorum in sæculo triginta perperam actorum; miserias animi quibus tunc etiam vrgeretur; valetudinem attritam, & debilem, vires demum longè ingesto pondere minores, quæ tanto premebat validius, quanto socios aduertebat hac sua repulsa conturbari. Tandem dicta concludens, negauit omnino, se prius oneri subiturum, quam sibi Dei super eo, explicatior fieret voluntas. Sed enim parum aduertebat hanc suam vir sanctus modestiam, hoc ipsum tantoperè resiliire, argumentum esse ad electionem confirmandam; & eò haberi digniorem quo se magis indignum contenderet; esseque hunc summum absoluti ad electionem meriti characterem, si conspirantibus in vnum aliquem vniuersorum votis, vnus ille sincera de se opinione sua peruasus ab iis dissentiat. Verum tam multis etsi non aliud, hoc saltem euicit, ut post quadriduum orationi, & afflictationi datum integraretur electio, quòd liuere se adduci patres, tum vt dolentem solarentur, tum vt sedarent dubitantem, ipse interea diu noctuque, prece ac lacrymis ab Deo flagitare vt alias cogitationes sociis indeceret: sed hanc modestiam, & publici boni & virtutis ipsius meritum peruenit, eandem igitur secundis suffragiis: tulit numerum quem primis, eiusdemque sententiæ, quod contra spem suam aliquam mutationis futuræ factum dolens, dum noui aliquid parat opponere, surgit Lainius, & libera, sed intra obseruantiam oratione, dicentem interpellans admonuit, si hoc sibi iure ab se crederet assumi, vt ab Dei voluntate recederet, quam comitiis alteris tam manifestè perspexisset, cum prima plus satis esse debuissent, eodem se iure crediturum id sibi licere, vt Societatem illam defereret quæ illi non subesset capiti, quod illi Deus ita perspicuè per suos indicasset: steteret ab Lainio reliqui, sanctè contestati nec admissuros se gubernandi munus, nec cuiquam præterquam Ignatio mandatuos quibus Ignatius si minus acquieuit, recusare saltem obstinatius desinit, sed magnam illam sociorum de se opinionem ratus ex eo nasci quod se qualifnam esset ignorarent, illorum iudicia vnà cum suo arbitrio apud eum deponi voluit; qui vita sua omni ab initio perspecta, ex antea actis statueret certius, de futuris quid posset conici: ad hoc voti sequestrum delegit, contenti aures præbere solitum F. Theodosium ad S. Petri in Ianiculo Franciscarum; huic spatio dierum trium cœnobio clausus, nullòque ad se sociorum admissio, primum vitam omnem confessione sacra explicuit; tum de illa sui ab sociis in Superiorem, electione duplici retulit, de his quæ in oppositum mouisset, deque illorum nihilominus in cœpto constantia; postremo venisse, sua illi prorsus seque adeò commissurum, vt ex ea quam illi exploratissimam fecerat sui totius notitia decerneret, quod sibi, omnibus sanctuarij pondere libratis, factu sanctissimum videretur: at confessario nihil admodum occurrit, quod eo egeret examine, cum extra dubitationem res tota constaret: quare vetuit deinceps manifesto diuini Spiritus nutui contraire. Quod tamen ad vltimum rogatus ab Ignatio

Ignatio recepiſſet ſe, quod denique ſentiret hoc eius ſociis ſcripto tranſmiſſurum, liberè tum illum munere excluſendo, quod ei imponebant; tum eius excluſendi rationes quibus iis ſatiſſerit addendo; hac diligentia contentus Ignatius, Chriſti reſurgentis ſolemni feſto ad ſocios rediit inſerecto inde tridui tempore, tulit ipſemet F. Theodoſius mentem ſuam ſchedio conſignatam quæ coactis in vnum ſociis perlecta, iubebat Ignatium eorum ſuffragiis parere, omnique in poſterum iniicienda mora abſtinendo, iniuncto officio ceruicem ſubdere: tunc ad extremum, Deo morem, ac ſociis gerens, munus Generalis præpoſiti ſuſcepit 19. April. 1541. Sed interim dum expectaretur à F. Theodoſio reſponſum, viſus eſt Deus ſeruum ſuum ad regendi officium animare, indicans prædium poteſtate, atque imperio quod eſſet humano potentius. Erat domi famulus, Cantaber adoleſcens Matthæus nomine, hunc poſtquam Ignatius in Ianiculum ſeceſſiſſet, mox cæpit, qui ante latuerat cacodæmon, crudelem in modum diuexare, ſpumabat, vlulabat, vociferabatur, allidebatur ſolo, fixuſque interdum ſic hærebat, vt homines decem vix illum inde reuellerent. Diſtendebantur illi fauces, & vultus tumoribus ſubitis qui ſigno crucis ab Sacerdote adhibito, inde illico detumentes, partem aliam inflabant. Hic qui aderant nonnulli, increpito dæmoni, adfuturum quantocius minantur Ignatium, qui eum iniqua uſurpatione exturbarret. Ad quæ is furens, & torqueri ſe vehementer prodens, exclamat, nominare ſibi illum deſinerent quo nullum haberet inimiciorem: reuerſus domum Ignatius, & iuuenis caſum miſeratus, eum in cubiculum ſeducit, breuique ad Deum precatione ſuſa, foras ab dæmone omnino liberum producit.

XLIX.

Solemnis profeſſio Ignatij, & ſociorum, ad S. Pauli extra muros.

Creato Præpoſito, inter Patres conuenit, vt ſexta eiufdem hebdomadæ feria, ſolemnia profiterentur vota. Quare ad ſtationes Eccleſiarum ſeptem obeundas egreſſi, ad S. Pauli cum veniſſent, in altari B. Virginis Ignatius fecit (erat tunc id altare ad læuam maioris, nunc infra eius gradus, tranſlatum ad dextram viſitur, è regione ligni crucifixi qui S. Brigidam eſt affatus) iamque ſumendum Chriſti corpus manu altera tenens, profeſſionis formulam altera, ad adſtantes conuerſus, de ſcripto illam pronunciat; poſt ſanctiſſimam hoſtiam de more ſumit, tum collectis patena ſacratis quinque particulis, verſuſque ad ſocios iterum, profeſſiones eorum excipit, eadem conceptas formula, niſi quod Præpoſito Generali ea promittebant, quæ Generalis, Chriſti Vicario: inde omnes Chriſti corpore impertit, poſt quæ gratis ritè actis, quæſitæque venia quam ad altaria eius Eccleſiæ obtinendam propoſuere Pontifices; ad aram maiorem conuenere, ibique amplexu, & manus oſculo Generalem Ignatium ſalutarunt, non abſque dulcibus tum ſuis, tum circum adſtantium lacrymis.

L.

De Ieſu nomine quo Societas vocatur.

Hunc habuit exitum ſecundus labor Patriarchæ ſancti. Primum enim in ſingendo ſeiſpo poſuit, ductis ab omnium abdicatione ad perfectam cum

cum Deo coniunctionem principiis. Secundum in conſcribendis ſociis, & Apoſtolico genio, quem diuinitus hauſerat informandis, cuius laboris partus fuit, religioſus ordo, iis tanquam primariis lapidibus imponendus. Sequetur deinceps tertius in deſcribendis ſtabilito iam Ordini viuendi inſtitutis, & regendi exemplo collocatus, de quo priuſquam aggredior dicere, non poſſum quin aliquid perſtringam de Societatis nomine, & nominis cauſa. Fundatam ergo ab ſe familiam, Societatem Ieſu Ignatius appellauit, quod Kemnitios, Boquinos, Miſenos, Stenios, Lermeos, & alios, nota inter hæreticos capita, in furorem exciuit, dæmone in illis Ieſu nomen minime ferente. Hinc ſcriptæ illorum toto orbe voces, conuicia, execrationes, diſteria, conclamantium nominis intolerandam ſuperbiam, iniquam tituli uſurpationem, Chriſtianiſ omnibus communis, ad priuatam oſtentationem, contra fas omne ac meritum. Sic Prædicatorum appellationem, S. Dominici patribus officij nomine, ac meriti datam, excepit multiplex querelarum ſtridor, quod tota per eam Eccleſia muti ſilentij inſimularetur, dum ij prædicatores vocarentur ſoli. Sed morſus inuidi, dentem fregit Innocentij III. Honorij III. & Gregorij IX. auctoritas, dum eius ordinis caritati atque ſcientiæ attributum honorem confirmauit; haud abſimili modo ſynodus Tridentina, & præter alios Pontifices, Gregorius XIV. diplomate cuius initium, *Eccleſiæ Catholica, Societatis Ieſu nomen quod naſcens Societas tulerat, fecit his verbis illi perpetuum quod vero ad reliqua quæ in controuerſiam vocata erant, ſic ſtatuimus, Nomen Societatis Ieſu quo laudabilis hic ordo naſcens à ſede Apoſtolica nominatus eſt, & hætenus inſignitus, perpetuis ſuruis temporibus retinendum eſſe.* Huius vero Decus appellationis, Societatis fronti nunquam detrahendum, tam certum habebat fundator ſanctiſſimus, vt auditus ſit dicere, quod deinde euenit, ſi quando ab æmulis id uellicaretur, ſingulari confirmatione ab Eccleſiâ decretum iri: quod enim ſic Deo volente fieret, vt hoc, non alio Societatis nomine vocaretur, id ſe altiori, quam propriæ cogitationis inſtinctu tenere. [Clarum eſt (inquit Ioannes de Polanco qui ei à Secretis fuit) hoc nomen quod ſpectat, multis Ignatium illuminatum modis, multaque inductione animi ab eo pernotum à quo illud accepit, nempe ab ipſo Ieſu, tam multiplici uero numiniſ approbatione in eo obfirmatum, vt audiuerim dicentem, obſtiturum manifeſto Dei imperio ſi addubitaret de hac appellatione huic Ordini imponenda. Cumque non pauci de mutanda illa ſuaderent, & ſcriberent, ne ſermones daremus carpentibus, inuadi à nobis vt propria quæ iuris publici certo eſſent; ſic tamen in propoſito conſtitit, vt audiente me dixerit, ſi tota ſimul Societas, omneſque mortales quibus non eſſet parendi vinculo obſtrictus, mutandum id nomen cenſuiſſent, nunquam ſe illis aſſenſurum. Ex qua tenacitate animi, aut ſecuritate potius, nec rationibus ceſſura, quiſquis Ignatij modeſtiam nouerat, faci-

litateque alterius magis quam suo arbitrio agendi, intelligebat non humano impulsu hoc negotium agi: hanc enim animi stabilitatem ita fixam nequaquam adhibebat; nisi in aliquo superius lumen illam defigeret; inferiora tunc lumina humanarum rationum minimè attendere solitus: nostros quidem de hac appellatione credibile est tum multa cogitasse, tum inter se versasse; certo tamen videtur ex dictis confici, Deum Ignatio aut illam suggessisse, aut in suscepta illum confirmasse, etsi ex eo non ita disertè exceptum sit. Nec est propterea quod pungamur quasi ex nomine Societatis Iesu id nobis arrogemus, ut quodam non dispari iure Iesu socij simus, sed velut idiomate militari eius ducis nomine cohors appellatur, cuius vexillum ductumque sequitur] ita verè Polancus, nam si nostrum hoc Societatis nomen, significationem præfert militarem, natumque, seu potius eo iam tempore conceptum, cum Ignatius Manresæ, in contemplatione vexillorum Societatem monstrante Deo conciperet, (est enim contemplatio hæc, sub Iesu duce, militaris turbæ confociatio, & informatio,) pulchrè cadunt in hoc vitæ genus loquendi formæ quibus eam Pontifices, ipsèque Ignatius describunt; dum *Iesu Christi militiam* nominant; & in ea vivere, *sub crucis vexillo Deo militare*. Iam quanta quanta est, & quantum id est, quod valet sapitque Societas, Dei gloriam haud quidem vulgaribus definitam obsequiis proficitur, sed ardens cum eo certare, & pro illo mori, & viuo proxima Christi Iesu imitatione, diuinam gloriam, in sua, & aliorum perficienda salute, ac virtute prouchere. Quare hac etiam singulari de causa quidni Iesu Societas nuncupetur? Hinc patet quantum exerrarit Theologus, alioqui inter suos magnus, sed ab rebus nostris semper implacabiliter auersus, qui Paulum explicans Corinthios monentem, *fidelis Deus per quem vocati estis in Societatem filij eius Iesu Christi*; scripsit Societatem illam, quæ Ecclesia est toto orbe diffusa, fuisse ab Ignatio in Societatis suæ angustias redactam; *quæ sine dubio, inquit, Societas, cum Christi Ecclesia sit, qui titulum illum sibi arrogant, hi videant an hæreticorum more penes se Ecclesiam existere mentiantur*. Imprimis tamen quis dicat arrogari quod suprema Pontificum autoritate conceditur; abest deinde Societas (Dei gratiâ) tam procul ab arctanda intra fines suos Ecclesia, ut ignoret nemo quanto sudore, ac sanguine contendat illam propagare, & orbe toto extendere; non est præterea Societatis hæc appellatio, vacuus officij titulus, sed sonus adhortationis tacitæ vehemens, ad parandas virtutes, quæ si desint, defuturus sit quoque necessario crediti nobis officij fructus. Monet itaque ab Christi vexillo ne pes vnquam retro à nobis feratur, ne transuersum vnguem ab cruce subducatur; ne auertatur oculus ab exemplis viuendi sibi, aliis laborandi quæ Christus nobis in seipso expressit, nos imitatione referimus:

monet

monet commilitonum instar, mutux nexum caritatis, nodo inuiolabili seruate ac stringere, quo dum omnes in vnum coalescunt, singuli fiunt insuperabiles: admonet etiam, ex nutu ductoris suspensos viuere, & Obedientia (quæ disciplinæ militaris, & religiosæ anima est) nihil antiquius habere. Postremò aduersus qualescumque hostes, & vexationum incurfus quantumuis efferos, corroborat animum hæc nomenclatio, cum in eum nihil possint cuius toti sumus, nec enim Ignatij hæc Societas est, nec moriente Ignatio caput suum amisit. Ego (ait Ribadeneira Gandauo Romam ad amicum scribens) accepta morte P. M. Ignatij, quanto nobis acerbâ, tanto illi beatâ, fractus defecissem, nisi sublatis ad eum oculis, & ad prouidam eius manum, ex qua nunquam non pendere voluit, magnum cepissem animo leuamen, probè hoc edoctus, Societatem haudquaquam Ignatio, sed Iesu Christo præcipuè niti, qui suum hunc seruum delegerat, ad hanc sui operis Fabricam attollendam, & perficiendam. Quare huic alios, atque alios quos mittat, minimè defuturos, qui etsi fortassis Ignatij non erunt, sed sunt futuri eiusmodi qui possint vices illius obire, & consolatur me quod F. Ioannem Hurtadum instante obitu dixisse meminî, Christum Ecclesiæ prope adhuc in cunis firmamenta duo, die eodem subduxisse, Petrum dico, & Paulum, ut intelligeret se Christi potentia sustineri.]

LIBER TERTIVS

LIBRI SYNOPSIS.

LIBRI huius tertij pars prior Societatis explicat Institutum. Quem finem habeat sibi propositum; quam rectè ex fine veluti regulâ, quadam sibi adsciuerit propria, alia etsi communia omiserit; quibus se præsiidiis tueatur; de admittendis, & dimittendis; de consensione totius cum capite, quam præstat Obedientia; & partium inter se, quam efficit caritas; totius corporis cum Deo, quam recta, & pura mens. Pars libri posterior gubernationem Ignatij describit, ad typum exactam quem ipse Constitutionibus impressum tradidit.

SOCIETAS Iesu Religiosi Ordinis adepta formam, instruenda mox Regulis fuit, nam etsi Romæ agentibus, lex erant S. Ignatij præceptiones, & exempla; sed late in remota spargendos, connecti oportuit constanti regula priuata cuiusque virtutis, & communis omnium gubernationis. Tenebat quidem, & pridem Ignatius, mente conceptum Institutum, cuius summam Pontifex approbat, idque cum Deo, lociis, & secum conferens, perficiebat quotidie, verum quod integra illius operis ad vnguem elaboratio, vt erat artis absolutissimæ, sic diuturnæ, ac lentæ meditationis; & volebat supremo experientiæ argumento, ex rerum præsentium euentu de futuris decerni, multos propterea in annos distulit Constitutionum distinctam compositionem. Quæ donec prodiret, paucis interea legibus nostros generatim instituit, quales se Deo, & iis qui præsent; quales proximis, adeoque sibiipsis præbere deberent. Sunt autem eiusmodi.

I.

Quadam religio: è vniuersali regula, à S. Ignatio Societati initio tradita.

Quoad fieri posset, Deum vt in mente, in Deo mentem defixam perpetuo tenerent, extra Deum nihil aut diligenter, aut mente versarent, soli vel in turba, ab eius oculis, nunquam oculos amouerent. Motus vitæ omnes contenderent in sanctissimam eius voluntatem. Argumentum sermonis, aliud; mercedem laborum, aliam, præter Deum, nunquam admitterent. De

Christi

Christi vita, viuendi exemplum ducerent, illamque suæ veluti sigillum imprimerent, conarenturque in seipsis viam illius imaginem reddere.

Deum in iis qui præsent attenderent, vt esset eorum potestatis reuerentia facilior & imperatorum executio promptior. Certi vero essent Obedientiam voluntatis diuinæ interpretem esse, fallendi nesciam, & viæ ducem, erroris expertem. Iisdem porrò, & aliis quibus animæ curam credidissent, interioris hominis sinus omnes haberent apertos, & peruios; ne quicquam tacitum premerent, vnde hostis malignus posset cæcam iis pernitentiæ moliri; multo minus vellent sensu proprio regi, eo semper magis caligante, quo se putat oculatiorem.

In extrahendis ex criminum cæno mortalibus, ita sibi cauerent, vt qui, iam iam aquis præfocando fert opem; id solerter, & maximè deuotans, ne cum illo pariter demergatur. Complecterentur se mutua caritate, non modo vt fratres, sed tanquam seipsos. Cumque haud raro ex contentione, si minus flamma, scintilla saltem indignationis excuti soleat; volebat nostros verborum contentionibus plane abstinere, atque vbi foret opinionum dissensio procul ambitu vincendi, vnus veri amor, & elucidandi, & persuadendi, disputationis arbiter litem dirimeret.

Teneri silentium iubebar, nisi cum aliud necessitas posceret; tunc vero aduerterent, ne linquam superbia in factum verborum ageret; curiositas in nouitates rerum futillum; æmulatio in cuiuspiam censuram; otium in vana, & ludicra. Quibuscumque autem adhibere illos diuina bonitas dignaretur, haud tamen propterea de se magnificè sentirent, neque vllam sibi laudis eius partem decerperent quæ brachio debetur, non instrumento plerumque inepto, vt nec asini maxillæ Philistæorum strages: Acumen ingenij, facultatem dicendi, agendi solertiam, & sagacitatem ne iactarent; nec vllum nauatæ aliis operæ pretium grandius contemptu & ignominia ducerent; vnico scilicet quo mundus Christi labores rependit pretio. Si quæ publicè laberentur, vnde se crederent auctoritate, famaque excidere; ne ob id animo, spebúsque desponderent, aut abiectiones fierent, sed agerent Deo plurimas gratias, qui lapsu illo manifesto, virtutis occultæ infirmum ac debile, prodi voluisset, ne pluris quam reuera essent vulgo haberentur. Ad hæc alij omnes de vnus casu, stare condiscerent, statuerentque ex eodem vitro se esse conflatos, & reo socio seriam à Deo emendationem flagitarent. Iam breui quod iis conceditur animi laxamento, meminissent eius modestiæ, quam semper Apostolus iubet in nobis esse conspicuam; in hilaritatem nec sese effunderent; nec se morosius seorsum contraherent. Ne bonum præsens elabi sibi de manibus, meliorum spe lusi paterentur, & nosset ab hoste vaferrimo inflari nos desiderijs grandibus facinorum admirabilium, nunquam in opus iturorum, vt ab consuetis ritè obeundis nos interea abducatur. Postremo in cæpto vocationis sanctæ perstarent immobiles, domui Dei radicatus, & fundamento penitus inhærentes. Vt enim dæmoni familiare est solitarios pellicere ad communitatem, sic

in auxilium vocatos animarum, ad solitudinem inuitare, cuius artificij scopus est, vt hac leuitate in exitium denique nos impellat, dum vias nobis ab iis pandit diuerfas, in quas nos Christus induxerat.

II.

Re. e. in c.
Ita quorundam,
de Iudaus, recogni-
ta & impres-
sa Roma
1580.

Sunt hæc prima pietatis dictata, quæ sanctus fundator suis mandauerat, nec cuiquam obscurum est, quin tenui semine, magnæ molem arboris clauderent, iisque quanta vis inellet, quæ consecuta sunt abundè ostenderunt; & quando hæc tacere non licet, commodius fecero, si testem eorum dederem Canonum doctorem eximium, limati iudicij hominem, claræque in Ecclesia probitatis Martinum Nauarrum, qui de nostrorum Conimbricæ Collegio agens, ita scribit. [Postea vero quam præfatam relectionem composuimus, & pronuntiauius, superiorique Epistola præposita eam typis excudi fecimus; rogati secreto extra Lusitaniam, nomine cuiusdam præcellentis Senatus, quid de præfata noua Societate sentiremus, & prælagiremus; respondimus, nostrum de illa bonum iudicium, & prælagium plurimum confirmasse auxiliæque quiddam, quod per septennium, & amplius in collegio primò suæ Societatis Conimbricensi contigisse obseruauimus: & nobis pro quodam miraculo reputauimus. Nempè quod cum illud Collegium esset omnium totius Ordinis primum: & solum legibus naturalibus diuinis, & communibus gubernaretur; (nondum acceptis legibus, quibus libertas illa communis à religiosis arctatur,) cumque in eo centum & plures collegæ regio, & largo sumptu conuiuere: omnes quidem scholastici, & iuuenes, ac eiusdem farinae, cuius erant, qui foris degebant, atque omnes tanta libertate vterentur, quanta qui foris extra collegia, & monasteria viuebant: adeo quod liceret eis etiam solis diu, noctuque etiam non petita à Præfecto licentia, collegio, & ciuitate ad omnia pia opera, quæ Spiritus eis dictabat exire ad visendos omnes vtriusque sexus sanos, & infirmos, bonos, & malos, bona persuasuri, mala dissuasuri. Cumque fere vniuersa ciuitas, tota Ecclesia Cathedralis cum omnibus parochis, omnia monasteria, tam virorum quàm feminarum, & academia ipsa saltem tacitè essent eis contraria; Cumque præfati omnes suapte natura essent acuti, curiosi, & suo ingenio ad noscendas res nouas, vitamque alienam propensi & ad solerter falsæque de more gentis dicendum prompti. Cum, inquam, hæc omnia ita se haberent: nunquam tamen toto illo tempore audiui aliquem, qui serio, vel ioco vlli eorum detraheret; neque aliqua vitij macula, illorum quempiam inspergeret præterquam nimix carnis mortificationis, & sensualitatis; nimis honorem suum, gentisque suæ despiciendo, pannosis vestibus vtendo, omniâque ministeria, sibi præcepta, quamlibet humilia, & fordida in vtilitatem sui Collegij libenter intus, & foris, priuatim, & publicè subeundo. Quodque nimis acriter, sed vtiliter die, noctuque mundi vanitatem populo proponerent, clamantes, homines terram, puluerem & cinerem esse, quæ tamen detractio satis perpensa magnæ laudis eis erat. Neque profecto abs re, mea sententia, mihi pro quodam miraculo visum fuit. Tam quod vix à sæculo auditum est aliquam fuisse

fuisse congregationem tot iuuenum, tam liberè degentium, inter tot clericos, monachos, scholasticos, & ciues ad mordendum propensos, & sibi exosos, cuius aliquis tanto tempore aliqua vitij nota non inspergeretur; immò cuius multi non infamarentur, caperentur, & priuatim vel publicè castigarentur. Tum quod August. c. quantumlibet 47. dist. ad Vincent. Donatistam significat, rara esse collegia hominum, etiam parua, & seniorum, quam sui erant, collegarum in quibus aliquis aliquo vitio non noceat in hæc verba: Quantumlibet vigilet disciplina domus meæ, homo tamen sum, & inter homines viuo: nec mihi arrogare audeo, vt domus mea melior sit, quàm arca Noë, vbi tamen inter octo homines vnus reprobus inuentus est: Aut melior sit, quàm domus Abraham, cui dictum est: Eiece ancillam, & filium eius: Aut melior sit, quàm domus Isaac, cui de duobus geminis dictum est: Iacob dilexi: Esau autem odio habui. Tum quod ex quodam elegio Episcopi Osij, in c. Osius de elect. eruditissimus Nicolaus Archiepiscopus Panormitanus colligit, quod licet nullus de populo singulariter præsumi debeat in dubio malus: iustè tamen quis potest credere in populo esse aliquos malos.

Præfatum testimonium subiicere voluimus, primum quidem in gloriam Dei, & Domini nostri Iesu Christi, de cuius nomine prædicta Societas dicitur; quique in ea multifariam multisque modis ostendit esse verum id, quod quidam in gloss. cap. nisi cum pridem de renuntiat. verb. Spiritus ei dixit.

Tu spiras vbi vis; tu munera diuidis, vt vis.

Scis, cui des quod vis, quantum vis, tempore quo vis.

Deinde, vt omnia alia collegia eiusdem Ordinis, iam per totum orbem Christianum magna cum eius vtilitate, atque mira celeritate propagata noverint, quanto cum miraculo primam eorum omnium coeperit florere Conimbricæ; quæ Regum Portugallix antiquissima est regia, & nunc academia florentissima incluta. Postremo, vt meminerint, quantum contendere debeant, vt quæ illi primo adiecerunt multa (vt ille ait) formidata profunda incrementa Ioui: ita nomen, & famam in illo difficili ortu quaesita semper conseruent, in diésque magis ac magis, quod faciunt, augeant, quo respondeant vltima primis.]

Iam vero Constitutiones informans S. Ignatius (quod dicendū venit priusquam illarum in dicemus designationem) res duas iunxit maximè disunctas, conatum summæ prudentiæ, & spei Deo vno nixæ velut otiosam fiduciam, illum perinde operi incumbens vt si ab se penderet vno; hanc perinde à Deo omnia expectans, vt si tantum esset Deo sibi dictante scripturus. Illa ergo primum Examinis ratio cui cuncta subdebat de quibus esset decernendum, singularem habet prudentiam. Vnumquodque in partes vocabat oppositas, suis partem vtramque rationibus instruebat, nec paucis, nec leuibus quæ rem hinc legendam, hinc reiciendam suaderent; & in quadam non admodum graui, vidi ipse octo in partem alteram, in alteram quin-

decim valdè graues. Post hæc omnem affectum priuati iudicij, ac sensus penitus exuebat, vt nuda recti verique ratio voluntatem ad optimum traheret: inde magna per se consultatione, rationum inuicem commissarum momenta librabat, vt sciret quid cuique præ alia ponderis inesset. In his noctium bonam partem ponebat, interdum etiam diei, ablegatis interim ab se negotiis, & vel in hortulo, comitate viri nobilis commodato; vel in conclaui solus, ad cuius fores Benedictus Palmius excubabat, vt amoueret interpellatores. Etsi autem omnes religiosorum Ordinum legisset regulas, notallètque diuersos de singulorum successibus, illorum exitus, causasque tum prouectionis tum defluxus; quamdiu tamen scribendis Constitutionibus incubuit, alium in cubiculo codicem præterquam Euangeliorum, & Thomæ de Kempis non habuit. Ita prudentiæ defunctus officijs, regulam quamlibet ad præcationis lydiu[m] reducebat, quam multas protendens in horas ad lucis radios, tunc sibi de cælo infundi solitos, retractabat à capite omnia, instarque pueri, decernendæ in perpetuum rei tantæ inepti, orando flendoque instabat, commonstrari sibi diuinitus quod futurum esset Dei obsequio & Societatis bono conuenientius. Virginis Matris apud Christum intercessionem; Christi apud Patrem adhibebat; ac securus licet partis alterius effectus, haud tamen se illi sic statim tradebat, quin producendis in longum precibus, certius aliquid, & euidentius exorassèt. Cuius diligentia adeo operosa extat etiamnum argumentum in re quadam, in qua cum posset de perspecta Dei voluntate tuto confidere, quam per dies decem ex eo quaesierat; quaerendo tamen, & recogitando, supremam sententiam ad vsque diem quadragesimum distulit. Sed erat is quem per id temporis petebat intelligentiæ radius, haud paulo donis infectior, quæ interea cœlitus hauriebat: Vt enim fuit Isaia, & Ezechieli minus gloriosum, mitti ad promulganda Dei imperia, quam ad audienda in cœlum induci, maiestatis illius regni que spectatores, Ita Ignatio tanta illa cum Deo familiaritas ad sancienda suæ regulæ capita, multo quam poscebat donis vberior extitit. Quæ utinam ad nos peruenissent & sciremus ab tanti operis exordio ad finem quanta fuerint quæ mente percepit. Superest eorum vix breuis particula, & velut specimen, ipsius autographum, quod eius aut oculum, aut memoriam fugit; idcirco ab eo vt scripta reliqua non est igni datum. Hinc possunt quæ defunt utcumque conici, quorum pauca quædam insignia libro sequenti oportunius referentur. Sunt autem ij motus animi, & obiecta de cælo visa quibus fruebatur in illo dierum quadraginta examine quo deliberabat, præstarene templa professorum domorum stato reditu fulciri, an vero fortuita piorum liberalitate. In iis Christus & Virgo sæpe aspectabiles leguntur, in iis Dei ipsius sublimis aspectus qualis potest mortali contingere, mente ab imaginibus sensuum sublata ad excelsores incomprehensibili spectaculi perceptionem. Raptus extra se in Deum; ardore intimi, transcurfus igniti luminis, impetus flagrantissimæ caritatis, pulsus palpitantium venarum, incitationes

citationes vehementes, tranquillæ dulcedines, lacrymæ ad vsque periculum cæcitatibus, cogitationes de beatorum gloria perspicuæ seque in cæli summa, vt ipse loquitur, penetrantes; luminum denique diuinorum eiusmodi copia, vt ipsi quodammodo interdum videretur nihil præterea superesse, quod posset à mortali homine cognosci. Hæc & similia, de more, in suo diario adnotauit, singulæque in vna solummodo, non adeo graui, quoad paupertatem, consultatione expertus est. Ex quo conficitur constitutiones verbum, aut apicem habere nullum, quem is multo fletu non rigarit, & multis radijs Deus illustrarit. Quare vt specie flammæ olim Spiritus sanctus in Apostolos est delapsus, sic Ignatij capiti Constitutiones perscribentis, insidere visa est, linguæ similis flamma, cuiusdam splendoris, documentum patens scribenti diuinum Spiritum sua luce, & igne vberim adesse. Iam nec eius securus, quod precando, meditandoque statuisset, mandatum scripto Constitutionem, in sacro altari deponebat, illoque affluu lacrymarum & contentione animi quibus sacrum facere consueuerat, eam luminum Patri cum diuinissima hostia offerebat, vt eam propitijs oculis dignaretur, & si quid inesset minus illi acceptum, certiore indicio commonstraret. Ita S. Leo damnationem Eutichetis ad Flavianum Episcopum missurus, prius altari S. Petri dies quadraginta impositam tenuit, ieiunans, & supplicans, vt si quid esset in ea erratum, ipse sua manu emendaret. Interiores certe scribendorum approbationes quibus Ignatio confirmabat Deus, quod illi suggererat, nullum relinquebant de placito ipsius dubitandi locum. Itaque Lainium aliquando cum interrogasset, censeretne institura & regulas fundatoribus ordinum, peculiari Numinis instinctu fuisse indicta, respondissetque Lainius quoad præcipua quibus necessariò constant, se ita censere; mihi quoque infert Ignatius, planè idem videtur, ex sua opinor experientia, de alijs censens. Et hoc profecto eius Institutum fluxisse diuinitus vel eo fit clarum, quod vi hominum nullà dissipari, aut sui parte aliquâ conuelli potuerit; imo quacumque impetum est ab aduersarijs, illac nouis, & certis ab sede Apostolica defensionibus inexpugnabile euasit. Neque enim possunt à Deo profecta successus alios sortiri, nempe Deo volente in cælo rata; in terris eorum auctoritate immobilia, quos Deus Ecclesiæ suæ vice præfecit. Tale est omnino Societatis Institutum, quod daris Cocino literis scribit Indorum Apostolus, [seruo suo Ignatio Patri nostro, arcana præscriptum designatione, Apostolica potestas sempiternum fecit atque immobile] idque omnino intelligendum est Constitutionum nomine, sanctum voluisse pariter cum earum textu, earum etiam Declarationes, ad latus adiunctas contineri; cuius rei ignorance censuere nonnulli, eas aut Natalis, aut Polanci operâ conscriptas. Sed absque vlla dubitatione, opus sunt S. Ignatij, qui trifariam Instituti totius materiam ab initio diuisit. Scripsit enim seorsim quæ corpus conflarent Constitutionum tum quæ illas elucidarent in Declarationes referenda; demum quæ inferenda diplomatibus, quibus In-

stitutum Pontifex confirmavit. Legimus hanc partitionem in veteribus manuscriptis; declarationes vero etiam lituras præferunt, additiones, & mutationes sancti manu notatas; & Declarationum particulæ, multis locis constitutionum, inclusæ lineis cernuntur, cum hoc ad marginem monito sancti viri adscripto manu, quæ illic habentur in margine esse ad Declarationes referenda. Quare suam haud solum ex eo vim ducunt, quod eas suprema Pontificis firmiter auctoritas; quo titulo etiam, debent pro Constitutionibus papalibus haberi ex Rotæ Rom. sententia; Verum etiam ex eo, quod legitima sint, & germana S. Ignatii dictata, non minus ab eo quam ipsæmet Constitutiones quarum partem consociunt profecta. Subeamus nunc in ædificium præstantissimi operis, sic tamen ut fas sit non partes modo spectandas; proponere, sed & rationem quarundam edere, cuius apud nonnullos ignorantia vituperata sunt.

Imprimis cum mores finis constituat (in quibus vitæ Instituta partem primariam obtinent) tribuatque illis tum gradum efficientiæ, tum eligendorum mensuram ac modum, ante omnia finem S. Ignatius posuit. Quod autem in rebus diuini obsequii; & hac potissimum, qua maiorem in vita non habuit, media dedignatus semper alta spectaret, in excellentissimum exemplar aciem defixit, ex quo Instituti quod mente versabat, quam simillimum posset apographum duceret. Quare obseruata in aduentu Christi, vitæque eius omni, diuini consilij ratione, & quicquid aut viuens egisset aut petulisset moriens, ad perficiendum, ut sic loquar, seipsum, & alios contulisse, fines quoque hos duos inuicem aptos, & indiuiduos sibi proposuit: Christo enim æquæ diuinæ momenta gloriæ intellexit nemo, nemo castius veriusque tractauit; hos vero fines velut Instituti primos, & supremos limites sic loquens Ignatius expressit. *Finis huius Societatis est, non solum salutem, & perfectionem propriarum animarum cum diuina gratia vasare, sed cum eadem, impense in salutem; & perfectionem proximorum incumbere.* Sic quanta quanta est, tota, ut alibi ait, *ad maiorem Dei gloriam refertur;* cum tota sit *ad vniuersale bonum, & vtilitatem animarum instituta.* His diplomata concinunt quibus Societas à Pontificibus confirmatur, in quibus Gregorius XIII. sic, inquit, *finis dictæ Societatis fidei propagatio, & defensio, animarumque in vita, & doctrina Christiana progressus; ita etiam gratia eius vocationis propriæ est, diuersa loca ex Rom. Pontificis, ac prepositi Generalis eiusdem Societatis directione peragere.* Dixi sanctum hæc duo subiectione mutua aprasse: totum enim se proximorum salutem curandæ tradere, pars est primaria, & intima huius Instituti, ut sunt vice versa, sui priuatim perficiendi præsidia omnia, vitæ quædam apparatusque ad fingendos idoneos alienæ salutis curatores. Hoc euidentius ut fiat reddam, hic quod inde à primis temporibus præclare adnotauit inter carissimos Ignatii filios Iacobus Mironus [obseruandum est, ait, non esse principem Societatis nostræ scopum, in meditando, & orando; sed his velut communibus instrumentis plurimum inesse roboris ad

ad virtutes instituti nostri ministeriis pernecessarias, quæ tamen haud tam meditando & precando, quam coercentis naturæ motibus parantur. Quare virtutum solidarum quibus Societas nititur fundamentum, continuam sui abnegationem P. Ignatius in Constitutionibus posuit, & Christus Iesus Dominus noster eodem Christianam fundauit sanctitatem, edicens illud *abneget semetipsum & tollat crucem suam.* Quare precatio, & meditatio ad hoc debet à nobis admoueri, ut mentis affectus perfectè, & integrè rationi, Deoque subdantur: si quem vero sancta precandi voluntas, à ministeriis animarum, regulæ obedientia iniunctis auocarit, vocationis suæ officio is planè defuerit. Oratione quoque ab Instituto nostro aliena is vitur, qui suo interim affixus iudicio, præbet se ad imperata indocilem, vbicumque aliquid iubetur, quod minus ad ipsius genium faciat. Ut enim alij Ordines suum quendam habent, finis in quem tendunt, consequendi modum; sic tenet Societas peculiarem sibi, & propriam orandi rationem, comprimendis, seruanandisque affectibus destinatam, & iudiciis, ac voluntatibus, obedientiæ nutui subiugandis, quo modo finis idonei, proximorum salutem tuto promouendæ, qui Societatis nostræ ad maiorem Dei gloriam finis est. Hæc Mironus quod autem pro scopo Societas habeat, *Suas, & proximorum animas ad finem vltimum consequendum ad quem creata sunt, inuare;* ut loquuntur constitutiones; haud tamen idcirco putanda est in Episcoporum gradum inuadere, qui & ipsi perfecti, & à quibus debent alij perfici: habet enim is gradus quod in eo locati, eò virtutis absolutæ censentur attigisse, quod nos instituti nostri ratio tendere hortatur.

Stabilito in hunc modum Societatis fine, applicuit animum fundator sanctissimus, ad legenda eius obtinendi præsidia. Ergo illis duobus vitæ generibus ob oculos positis eorum imaginem, occupationes, ingenium diligentius inspexit: illius quidem tanquam Marthæ, sui quodammodo oblitæ, in iuuandis autem aliis sedulo satagentis, & laboriosæ; atque ut ait Augustinus, *quomodo pascat Dominum intentæ;* huius vero Magdalene instar, ad Christi pedes, sancto in otio residentis, & multum exosa quicquid inde ipsam tentet auellere, vbi vnum id quærit *quomodo pascatur à Domino.* Horum porro duorum, seorsim & per se spectatum, neutrum satis Ignatium implebat; non contemplatio, nam qui aliorum vtilitatibus se totos mancipant, non debent melli piarum dulcedinum viscato sic alas permittere, ut ægrius aduolent quocumque locorum, & gentium, maior Dei honos & hominum salutem illos vocauerit. Ne actiuosa quidem vita, nam qui suus est totus, nefas est eum aliorum salutem suæ anteferre, ne ut montes susceptis de cælo pluuiis cum feracili limo in subiecta dimissis; sic ille dum fecundat alios, ipse sterilecat: quapropter vtramque viuendi formam temperatione mirabili sic ipse permiscuit, ut quod optimum vnicuique, & præstantissimum inerat, non difficile coalesceret in vnum; sunt enim denique sorores non aduersariæ

V.
Præsidia que
S. Ignatius
ex contem-
plat, &
actiuosa vita
ad finem suū
elegit.

Martha, & Maria; sibi que inuicem si solitariae; impedimento sunt: si iun-
ctae aliam alia temperet; adiumento; dum alterna vicissitudine actuosae la-
bor opimat otia contemplantis; & contemplatio laborem vegetat, & cor-
roborat actuosae. Ex altera ergo quotidianam quae mente peragitur ora-
tionem decerpit, excoquendae virtutis potentissimam obrulam, & pen-
nae artificem ignitae, quae humi iacentem animam attollit, & Deo coniungit.
Exercitia Spiritus mensē interdum solidō obeunda, & quaterna in diem
meditatione, quae longē ab cauernis, & specubus, procul tamen non
modo à saeculo hominem eximit; verum, quod magis est arduum, etiam
à seipso; Instaurationes votorum semestres, orationibus, confessione ge-
nerali, asperitate spontanea comparata, & maxime seria interioris homi-
nis reformatione. Ad haec geminum quot diebus, mane, ac vesperi exa-
men ad vitae vniuersae correctionem mirē accommodum; aliud item ma-
gis singulare (de quo libro sequenti fufius) vel ad exculpendam quā prae-
cipue egemus, à nobis virtutem; vel extirpandum radicis vitium quo
molestius infestamur; in omni vita, rebūque singulis rectam mentem,
nullius nisi Dei vnius cupidam, legem praeterea, conscientiae arbitro euo-
luendi, explicandique funditus quicquid in ea boni, aut secus geritur; pio-
rum librorum quotidie vsū priuatum, & publicum, cohortationes dome-
sticas de diuinis, & collationem de iis mutuam: accessum ad mysteria
adoranda frequentem: in eluctandis animi motibus constans, & ad vsque
supremum halitum proferendum certamen. Votorum denique religionem
accuratissimam, atque sanctissimam. His ad culmen virtutum subsidiis So-
cietas enititur, vnaque se periculo subtrahit, ne instar pedamenti adminicu-
lando frugiferis vitibus, inarefcatur, ignique seruetur. De opibus autem vitae
actuosae ad proximi opem, non id modo selegit Ignatius quod per se spe-
ctaret pietatem, verum id etiam quod excolendis quoque ingeniis, ad ex-
cipienda femina pietatis, plantas eruncat noxias, & solum subiegit, studia,
inquam, literarum, in scholis, & academiis palam omnibus tradenda,
professione omnium doctrinarum, quae religiosam conditionem non de-
decet, abvsque Grammatices infimis ad Theologiam vtramque, sciendi
ac viuendi magistram: idque haud alia mercede, quam exprimentae ab-
discipulis honorarij loco, probitatis, pietatisque Christianae, & sacramen-
torum crebritatis. Quae vero proximē pietatem attingunt animarum au-
xilia, sepono ea in librum sequentem, vbi de sancti virtutibus actus, eius
in proximis iuuandis ardorem industrium exponam.

VI.

Societatem
esse clerica-
lem nihil
Hierarchia
officij, &
praestat sum-
mo Pontifici
eam voto te-
neri quam
Episc.

Ex instituto in hunc finem, & his obtinendum subsidiis Ordine, qui
natura sua, omnique sui ratione, in auxilium tenderet animorum, neces-
sario id consequbatur, vt cooptandum eum curaret in professionem, cui-
us est aeternae salutis adiumenta populis ministrare. Quamobrem illum
in ceterum adscribi voluit, & sacra Synodus Tridenti habita, ipsique Pon-
tifices Paulus III. & IV. Iulius III. Pius V. Gregorius XIII. & Clemens VIII.
appellant Clericalem, nec nostros alio quam Clericorum nomine, & Sa-
cerdotum vocant. Esse vero haudquaquam abusu nominis, sed proprietate
clericalem,

clericalem liquet ex eo quod vt antea narraui, aliorum bono se profusus de-
uouet, profectusque ipsos priuatae virtutis eō refert, vt quisque habile iu-
uandi proximi instrumentum euadat. Porro ex eo quod Societatis homi-
nes Religiosi clerici merē sint, duo sequi neccesse est; Primum eos Hie-
rarchiae Ecclesiasticae, ea sibi in parte locum vindicare quae populis ad co-
lendum Deum, & quaerendam salutem manum tendit, quod cleri munus
est: cum enim Societas instituti sui ratione non sit monastica; Religionis
certē titulo, adeo nihil habet quod cum clericatu non optimē conso-
net, vt etiam quod illi addidit, intra eius metas, eius praestantiam augeat,
quamobrem & Paulus III. & Iulius III. Marcellus II. & Paulus IV. Societatis
homines haud aliter nominant quā Reformatos. Nec vero propterea vel sac-
tum Ordinem turbare, vel segregare se ab eo putanda Societas, quod extra-
morem illius Ordinis, ab Episcoporum proximo iure eximatur; solemnī siqui-
dem, & peculiari sibi voto, tota pēdet ex nutu summi omnium Pastoris, cuius
in gregem vniuersum prouidentiae est, illa vt, vbicumque animarum salus, &
Episcoporum obsequium tulerit. Episcopis quidem, si potius Obedientiam,
quā summo Pontifici iurasset, quod iuuandis eorum ouibus minū necessa-
rium videbatur; in magnam profecto Ecclesiae totius incommodum cessu-
rum id erat, nam quae carent Episcopis regiones, haereticis, & infideli-
bus infestae; Societatis quoque subsidio caruissent, quod iis à Christi Vi-
cario transmissum; animas Deo peperit innumerabiles; imo vt suo iam
saeculo testatur Pius V. regna integra Ecclesiae adiunxit. Praeterquam quod
Pontificiae potestatis, non exiguum erat ornamentum, habere in promptu
tot hominum millia, iis dotibus praedictorum, quas in professis admitten-
dis Societas necessario exigit, ad nutum expedita parataque ex voto, abs-
que vlla excusatione, & viatico, ad suscipiendum iter quocumque gen-
tium barbararum, cuiusvis negotij causa, quamlibet ardui, ac periculosi
ad salutem animarum spectantis. Quod tamen semper futurum fuit Pon-
tificibus summis perhonorificum, & Christianis perutile, verum hac
aetate pernecessarium, vnde tum summi Pontifices, tum quos pridem me-
morauī scriptores, Christum suae Ecclesiae eiusque Vicario, ad necessitates
rerum, & temporum nouas, aiunt noua haec arma prouidisse. Iam non esse
hanc pompae inanis iactantiam, & nomen sine re vacuum, sed Societa-
tem rebū gestis, promissi mensuram cumulatē impleffe, ambigi vetant
tum facta ipsa quae suis locis historia loquetur, tum absque numero om-
nis generis haereticorum scripta, vnam hanc ob causam ad infamiam no-
minis, ad doctrinae suggillationem, ad Instituti ludibrium, & dedecoran-
dam Societatem composita. Contendit suos inter Calvinistas Lermæus; mag-
nis quidem nostris promissionibus ad defensionem Rom. Pontificis nos
esse obstrictos, factis tamen promissa generosē vicisse, & flocci duxisse, si
tantum ministros religionis reformatae exagitaremus, nisi tota etiam Gal-
lia, & Germania simpliciore aetate dementarem amore, & reuerentia
Romanae sedis. Qua in arte nos esse tam potentes, vt dibaphorum citius
vanescat

vanescat purpura, quam *flos Papæ doctrina*; quo iuuentutem imbuimus Atlantes Papæ, nos appellat Caluini assecla Misenus: Hasenmullerus, Romani Episcopi lictores; Vitacherus Papismi medullam: Euangelistas Pontificis Eumius, *causam pro ipso adeo strenuè agentes, ut vix aliquid grauius pro Christo præstari possit*. Quibus bellè item consentit pictura qua concurrentes nos exhibent ad fulciendam Petri sedem Lutheri calcibus succussam, quia vero, inquit; Florimundus, per Societatis latera Ecclesiam petunt; ob id pari homines pietate, ac sapientia, rati hæc dedecora pro summis, & inuidendis honoribus habenda, multo aliter scripsere, quam ex vulgo nonnulli, qui nos ex multis accusatoribus reos, ex multorum odiis iudicant infelices. Longè inquam, aliter duo sapientissimi Cardinales Stanislaus Hosius, & Guillelmus Alanus, quorum ille Societatis homines alloquens, [*vestra, inquit, felicitas est, vestra beatitudo tanto, maior, quanto ab Christi rebellibus crudeliora toleratis, à quibus nihil vobis pertimescendum est: nam capilli capitis vestri omnes numerari sunt, utque is promisit, ne vnus quidem ex iis peribit, accedet etiam quod in patientia vestra possidebitis animas vestras*. Neque illas tantum possessuri estis, sed animas aduersariorum etiam lucri facietis, quibus minori odio non estis quam esset olim hebræis Christus, in cuius Societate militatis vt perpeffionum cum illo nunc focij, postea sitis consolationis, æternarumque voluptatum. Quare viriliter agite, & magno animo estote: futurum est, qui vos execrantur, eo vsque mutantur, vt vos ad se certatim magnis precibus, inuitent, quo salubri vestra disciplina, & exemplis fruuntur] Alter vero in apologia pro seminaçio anglicano [noua est, ait, istorum hominum viuendi ratio, & Ordo; doctrina, & fides omnino eadem quæ Patrum veterum, & Ecclesiæ vniuersæ. Hæreticis odio, & contemptui sunt, quod sibi Hieronymus dacebat maximè gloriosum, hos enim à Deo submissos ad reparandas Lutheri, & Caluini, ac similium ruinas, quanta hæretici execratione detestantur, tanta illos auersati quondam hæretici, sanctissimos homines quos secum in pugnam Deus commiserat.] Iam votum Obedientiæ Christi Vicario nuncupandæ, Societati magis quam vlli præterea hominum generi conuenire Stanislaus Rescius eximie colligit, ex alio Societatis eiusdem voto de repudiandis Ecclesiæ præfecturis, Echios enim, Taperos; Roffenses, Moros, Hesselios, Hosios, Sanderos, eiusdemque mensuræ homines qui contra Ecclesiæ præduelles, voce, ac scriptis fulminarunt; haud parem suæ pietatis, & sapientiæ apud eos fidem inuenisse, quod falso licet, suspecti tamen essent, in prædicanda veritate non castè fatis, & integrè versari absque vlla commodorum suorum ratione, velut, ait ille, *quam profitebantur fidem, eam ob Papæ metum, ob censuum, reddituum, Episcopatum, & id genus amorem tuerentur. Propterea visum est Domino nouos homines suscitare, sine res sine sede, sine Episcoparibus, sine abbatibus, viles in oculis saculi, nihil timentes nisi*

nisi Deum, nihil sperantes nisi à Deo, qui mortem pro Christo lucrum putarent, occidi possent, vinci non possent.

Alterum quod esse consequens aiebam ex eo, quod Clericalis ordo sit Societas Iesu, & pro instituti sui ratione, proximorum saluti se totam debeat, alterum, inquam est, non esse propterea mancam, aut re vlla defectam quod minimè iussa sit ab sancto suo fundatore omnia complecti, quæ cæteri Ordines Religiosorum magno suo, & bono, & Ecclesiæ decore profitentur. Extra dubium est rei præstantiam, addendis quæ illi non quadrant; non minus confundi, quam detrahendis quæ ad eam propriè pertinent: quæ porro pertineant, vel ab ea sint aliena, certo aliundè decerni non potest, præterquam ex fine, vt pote omnium ad eam spectantium norma & regula. Exemplo sit architectonice quæ nisi, absurdè, quamlibet fabricam quolibet Ordinis non disponet; sua ædibus factis, sua palatiis, sua est arcibus figura. Quod quidem ædificia sunt, quædam necessariò, natura sua poscunt; fundamenta, muros, & communiã omnibus talia: quod autem in vsus extruantur, finèsque diuersos; diuini cultus, habitationis, propugnationis; inter se plurimum differunt. Sic planè Ordines in eo omnes sibi sunt similes, quod vnde vnde si absit, Religiosi rem; & nomen amittant, cuiusmodi est sacra Professio, & obseruatio votorum; cætera inter se sic discrepant vt sunt fines diuersi, quos habent à Deo, & fundatoribus præstitutos, & Ordo ni fallor Melitenfium Equitum; Monasticus, & Clericalis, haud magis inter se conueniunt, quam arx, palatium, & templum. Hic si quis Monachos ex sacris euctos Chartusiis in scholas inducat, horas quotidie saltem quinâs more nostro docendis pueris daturus; aut mittat illos in vltimas Indias ad conuersionem barbarorum; his licet bona sint excellentissimæ caritatis, quis neget tamen præstantissimi Ordinis compositissimam disturbati structuram, auertique illum à familiaritate cum Deo intima quam pro fine habet, contemplationis præsidio quærendam. Nempe quod per se bonum, non statim cuiuslibet idcirco bonum est. Haud proflus aliter qui Societatem ad chorum, & solitudinem, & similia compelli voluerit; eam fudèque euertit. Quod adeo certum est vt religiosos videamus qui vel Pontificis, vel prælatorum suorum assensu, iuuandis animis, vltro suam operam locarunt, iure ab choro, ieiuniis, etiam quandoque ab religioso habitu gestando eximi; vt mirum videri non debeat, Ordinem cui ex instituto, iuuamen incumbit animarum, legè sibi propria id tenere, quod extra morem aliis indulgetur; extra morem dico, haud quidem officij, sed eius Ordinis quem ipsi profitentur. Planè artem regendæ vniuersitatis, scitè intelligens in salutem aliorum natæ, rectorque ac simplici oculo inspectum S. Ignatij Institutum cognoscens, reueretur in eius conformatione, sublimitatem mentis ad omnem humanam, & diuinam prudentiam exactæ. Tandem hæretici, quibus pro quinto elemento Societatis odium est, eiusque architecti; in constructione

VII.
Institutum S. Ignatij absolutissimè, & quod illa quæ habet propria, & quoad illa quæ non habet ex aliis Ordinibus communiã.

illius condemnanda, non satis peritè (demptis aliquibus) maligni esse valuerunt, ne nimium stolidi viderentur, vtiq;e gratius habituri, si foret Societas inordinatior, & dissipatior: quanquam arbitrati, ab ea animas, sanandi specie necari, dum eas primum ad Romanam fidem, inde ad seruandam Dei legem adducit; Constitutiones Ignatij velut exquisitam symphoniam laudarunt; sed incantamentis verborum aptatam, audientes in monstra totidem mutaturis. Verumenimverò (quod in architectos, & sculptores egregios Michaël Angelus aiebat) qui oculum habet pro circino, & in eo quod cernit opere, artis solertiam percipit, partiumque consensum ex quibus coaluit, de hoc profecto Ignatij opere, seu Dei potius Ignatium agentis, nec sentire aliud, nec loqui poterit, quàm quod olim Philippus Sega Cardinalis, *Artem qua id corpus tam pulchrè, tam aptè, tam excellenter coagmentatum est diuinam prorsus non humanam fuisse, & eius architectum Ignatium, non tam peritiâ labore partâ, quàm luce, è cœlo impertita, illud coagmentasse.*

VIII.

Et hoc supremi Pontifices facile aduerterunt, qui ex alta boni publici specula, illuminata diuinitus acie, prospiciunt longius, vt iure debeat ipsorum iudicium tanquam regula sentiendi, in subiectos populos transire; alioqui sensuros, & affectu magis, quam ex iudicio, & vel admodum parum, vel transuersum à recto visuros. Perspectum itaque Pontificibus fuit Societatis institutum *iuxta diuinæ vocationis dispositionem emanasse.* Atque in eo ita conferendo, vt suum vtrumque in scopum, propriæ scilicet, aliorumque sanctitatis pari felicitate contenderet, *spiritum sanctum qui bonæ memoriæ Ignatium Loyolam eiusque socios excitauit, mediâ etiam præclarâ, maximèque opportuna huius sedes ministerio, iis tribuisse, atque confirmasse, &c.* quæ illic enumerat Pontifex. Ex quo deinde velut indubitato principio, hæc regula, exitit quam in Societatis causâ Gregorio XIV. Spiritus sanctus infudit certissimam, *quoniam, inquit, neque tranquillitati, neque firmitati huiusmodi Ordinum prospectum esse poterit, nisi eorum Instituta firmiter inconcussa seruentur, iisdemque modis feliciter progrediantur, & crescant, quibus à fundatoribus, Domino inspirante, atque hac sancta sede approbante primum fundata sunt.* Et paulò inferius, *In regularis disciplina, ac spiritualis perfectionis, non exiguum detrimentum vergeret, si ea quæ à fundatoribus sanctè statuta sunt, atque ab illo vniuerso Ordine sapius in illius Generalibus Congregationibus recepta, & approbata; & quod præcipuum est, ab hac sancta sede sancita, & confirmata sunt, non solum mutari, sed quocumque prætextu impugnari contingat; &c.* planè vt picturis, non nemo scripsit accidere, quarum si aut ætas, aut casus, colores, aut elegantiam fuscant, non sunt mutandis lineamentis, figurisque corrigendæ, sed rediuiuis coloribus in pristinam speciem excitandæ, vt suum non modò nomen retineant, verum etiam seipsas. Quod in Societatis quidem rebus quamuis initio, præferret aliquid fortassis probabile, sed eam tandem haud minus esset deiectionum, quàm ædificia

motus fundamentis, necesse sit subruï. Idque sapienter vnus Pontificum attingit, qui molitiones quorundam referens, ad subripiendam à Pio V. sanctæ mem. mutationem aliquam in agendi modo quem tenet Societas [his, inquit, & talibus impugnantium inuentis si detur aditus, Societatis structura funditus corruat] & cum ea simul id emolumentum quod suorum sudore, & sanguine Societas, Ecclesiæ parit. Quare (præfatur grauissimè Gregorius XIII.) *eius Instituta tanquam fundamenta eius presidij, quod Catholica religioni impendant, immota, atque inconcussa, aliorum etiam Rom. Pontificum exemplo debemus Apostolica auctoritate tueri.* Postremò vt quis intelligat Constitutiones Societatis, statuta, & regulæ, decreta, & quælibet Instituti pars, quam pulchrè cohæreant, quam securitatem iis tribuerit Apostolica testificatio; instar omnium sit, quod ab cognitoribus Rom. Rotæ, Papales Constitutiones nominantur, cum multiplici Instituti nostri laudata confirmatione ab Iulio III. Gregorio XIII. & XIV. & Paulo V. per quorum, inquit, literas confirmatur Institutum, Constitutiones, ac statuta & decreta, & subdit, *ita vt dubitari non possit de validitate dictarum constitutionum debeatque censerî papales.* Et hoc illa demonstrat ratio singularis quod diserto Pontificis iussu compositas, sanctus earum auctor statim initio testatur; tum quod à Paulo IV. Cardinalium quatuor, severo examini subiectæ; integram ex eo tulere approbationem; Inde præter, ac post eundem Paulum, Pontifices quatuor, maioribus eas diplomatis, & motu proprio, & ex certa scientia, & ex plenitudine potestatis, firmas esse iusserunt, eamque approbat, ionem ita omnibus, & singulis tribuerunt, vt si singulas verbatim Constitutiones, Regulas, statuta, decreta, &c. suis diplomatis expressissent, idcirco hunc illis vti Papalibus constitutionibus honorem deferri, pœnis grauib; imperarunt, ne quis illas ausu temerario damnare, vel impugnare attentaret, ne in dubium quidem reuocare, boni licet maioris colore, ac studio enucleandæ veritatis, ipsis quoque Societatis hominibus, eiusdem imperij religione comprehensis legantur hæc omnia ex Constitutione Ecclesiæ Catholice Gregorij XIV. *Vt perturbatorum, & contradicentium audacia coerceretur, ac ne ipsi, vel pernitioso illorum exemplo alij in posterum, quæ ab hac Apostolica sede semel stabilita sunt, præcipuè circa regularium Ordinum Institutionem, & Confirmationem, in quibus tantum ad eandem sedem manus apponere spectat; impugnare, aut enervare, impune præsumant. aut vilo modo valeant, Præcipimus in virtute sanctæ Obedientiæ, vniuersis, & singulis personis tam secularibus, quam quorumuis Ordinum Regularibus, cuiuscumque status, gradus, & præeminentiæ existant, etiam si Episcopali, Archiepiscopali, & Patriarchali, aut maiori Ecclesiastica dignitate, seu Cardinalatus honore, vel mundana quauis auctoritate, seu Excellentia præfulgeant; ipsis vero Regularibus, etiam dictæ Societatis religiosi, sub pœnis Excommunicationis late sententiæ, necnon inhabilitatis ad quauis officia, & dignitates, vocisque tam actiue, quàm passiuæ priuationis, eo ipso absque alia declaratione incurrendis, (quarum absolutionem, nobis*

Bul. Ascendente Domino.

Decis. 477. n. 6. p. 4. rec.

Gregor. 13. Quacumq; & Quanto fructuosius.

Ecclesiæ Catholice

ac successoribus nostris dumtaxat reseruamus, ne dicta Societatis Institutum, Constitutiones, aut Decreta, vel ex eis quidpiam, &c. maioris boni, aut zeli, seu quouis alio quæsito colore, aut prætextu, directè, vel indirectè, impugnare, vel immutari, alterari, aut formam aliam, seu rationem circa ea induci curare, &c. audeant, &c.

IX.

Diuisio constit. S. Ignatii in decem partes, earumque nexum.

Indicata nunc leuidentè atque in genere, structura Instituti ab Ignatio exædificati, sequitur imprimis vt aptas inter se constitutionum partes videamus, earumque distinctam conformationem, prout ab illo præscriptæ sunt; rationum deinde seorsum pondus auersus est, seu dicam verius, à Deo vetitus, quædam in eas inducere, quæ sanctè in alios Ordines inducta seruantur: Corpus ergo Constitutionum decem partibus aptauit, ita nexis, vt posteriores à prioribus oriantur, eo nascendi crescendique, ac sui tuendi ordine, quem religiosæ vniuersitatis bene compositæ iunctura deposcit. Pars prima dotes numeratò ponit, quibus esse præditos oportet qui admittendi sunt in hoc vitæ genus; nauos item qui ab eo arcent, si sciuntur; si vero ignorentur admissionem irritam faciunt; perperamque adscitos excludunt. Cum autem qui coopratu sunt, expectationi quam fecerant, non omnes inter experimenta respondeant, nec sit ineptis Societas oneranda; parte altera causas, modumque præscribit, quo dimitti ab ea debeant: qui vero retinentur horum multos in annos periclitatio tenditur, priusquam Societatis corpori accedant: variis itaque auxiliis prouehendi sunt in cursu pietatis, & egent regula, quæ contineantur in proposito fide, siantque habiles ad ministeria, quæ quilibet pro virili sua præstiturus est salutis alienæ, vtrique pars tertia Constitutionum abundè prospexit. Sed ministeria quæ ex instituto Societas maximè proficitur, cum suppellectilem exigant literarum minimè vulgarem, de illarum studiis, progressu, ordine, gradibus, partitione scientiarum, & linguarum, pars quarta præscribit, & de totius Vniuersitatis dispositione: de regendis quoque sustentandisque Collegiis ibidem agitur, in quibus seorsim à Professis domibus habentur scholæ. Et eatenus quidem de necessariis ad professionem votorum quatuor, quæ Societatis corpori inferuntur, qui suam in literis, & virtute præstantiam, cumulatè Societati probauerint. Quare parte quinta conditiones exponuntur, tum gradus illius Professorum; tum inferioris alterius spiritualium adiutorum, in quo illi consistunt, quibus mediocritas sua superiorem negauerit. Iam Societati intime adiunctos, consequens fuit edoceri primum, quales in seipos deceret se gerere, idque præcipuè votis religiosè obseruandis, quod docet sexta pars; tum erga proximum, obeundis Societatis muneribus, quibus eorum iuuatur salus; missionibus præsertim, iubente Pontifice, vel Generali Præposito susceptis, vt septimo loco edicitur. Quibus huc vsque omnibus Societatis corpus formatum est, caput autem illius, quæ consequuntur partes duæ propius attingunt; docet enim, & sancit Octaua Societatis cum illo nexum, & de legendo illo & conuentu ad eam electionem

nem Generali tractat; nona Societatis cum eodem stabilitur consensus eius bene regendæ præsidia, & mutua vtriusque auctoritas; decima denique augendi, tuendique sui, communes viæ Societati assignantur, atque hoc Ordine Ignatii constitutiones denotata hæc articulatio connectit, ac diuidit; quibus ab ipsomet, ad singula capita, addita est elucidatio, cui (vt Generali quoque Examine) non minor quam ipsis obseruantia debetur. Quod autem prima post sancti obitum Congregatione Generali quæsitum est, an esset aliquid in iis mutandum? causam hanc patres habuere, non fuisse illis postremam manum, vltimamque approbationem à fundatore sancto adhibitam; decretum nihilo secius, intactas penitus seruari, obseruarique oportere, neque in posterum de vllò consulendum, quod earum substantiam tangeret: cætera momenti leuioris, possent dumtaxat hac lege proponi, ne qua in iis item admitteretur mutatio, nisi quam experientia, aut euidens ratio imperaret, quibusdam vero extra legitimum Constitutionum canonem regulis de quibus S. Patris comperta mens vltima non erat, suam cuique vim, & locum eadem Congregatio tribuit. Sic itaque Constitutiones ex S. Viri autographo exscriptæ, & magna fide cum eo compositæ inde in propriam, atque immobilem Ordinis legem acceptæ sunt, & publico iussu ab Ioanne Polanco Secretario subscriptæ, ac sigillo munitæ, ab eodem postea Latinè ex Hispanico redditæ, demum sæpius collatæ, emendatæque ad primigenium textum, post plenam approbationem typis editæ sunt. Nunc partem alteram quod spectat.

Id primum occurrit, certi coloris, aut formæ præscriptum habitum Societatem non habere, quod parum aduertens scriptor quidam vitæ Pauli IV. habitum nobis de suo Ordine commodauit, cum tamen ab eo quo vulgo vitimur vestitu, aliena sint nonnulla, quæ sunt illius Ordinis in veste propria. Tunicæ quidem erectum collare à patriis Sacerdotibus honestis fundator sumpsit, talarem vero pallij vice Scholasticis dedit, Parisientium imitatione, inter quos & ipse studuerat, & quod iuuenes nostros primum ad studia miserat, sed horum neutro schemate ita socij vtuntur, quin pro varietate regionum, & occasionum, diuersum adhibeant. Clericorum cultu incedimus, quod clerici sumus, & (si cui lubeat) sit hic sanè nostri Ordinis proprius, nempe clericalis. Eius autem modum conditione triplici sanctus definiuit. *Vt honestus sit; vt ad usum loci in quo vivitur accommodatus; vt professioni paupertatis non repugnet.* Præter quas fuit aliundè ita idonea ratio, vt necessaria quoque videatur; Hæretici enim ad septentrionem, veterem cultum monachorum tam exosum, & execrabilem populis fecerant; vt iis conuertendis deuota Societas, prudenter, & necessariò abstineret eo cultu, cuius ipsi aspectum exhorrebant, ne tanquam à feris sic ij ab sociis fugerent, qui tamen solo eorum congressu domestico & familiari iuuari poterant: quin etiam, cum inter ethnicos plus auctoritatis ad fidem habeat literarum cultus, vt

X.

Cur Societas certo habitum non utatur.

Mandarinorum inter Sinas, inter Indos Brachmanum; posito Clericali, ad tempus ille induitur. Et quibus Prouinciis non sustinet hæresis umbram ullam vestitus Ecclesiastici, illic in milites, in seruos, in medicos, mercatores, artifices fingimur, transcribimurque in omnia quibuscumque potest aditus muniri ad latentes Catholicos sine suspicionis periculo adiuuandos.

X I.

Lib. 3. de Iust.
& iure q. 5.
art. 3.

Suar. tom. 4.
de relig. l. 1.
cap. 8.

Choro præterea Societas abstinet, priuata officij contenta recitatione quod Dominico Soto visum est ab religiosis familiis adeo alienum, vt cum nulli earum licere censuisset, carere hac parte tam necessaria contemplationis; hæc verba subiunxerit; *loquor de religionibus antiquis, nam si alius religionis modus circa huiusmodi obligationes admittatur, certe vix nomen Religionis meretur, quippe qua maximo religionis splendore caret.* Quod magnæ moderationis, grauitatisque doctor, *Pessimè dictum* liberè arguit, tanto sanè haud dignum Theologo, qui præter chorum, in quo tantum ponit, quicquid religioso deesset Ordini (quod esse vult tantulum, vt si chorus non desit, religionis tamen nomen retineat) id omne ex choro, cantuque publico suppleri putauerit. Sotus, celebris in Theologicis magister, choro adesset, necne, alij viderint, illud certum, notumque, multis Ordinibus religiosa disciplina claris in more esse, vt ij qui concionantur, qui docent, qui ad magnum Ecclesiæ decorem, atque vsum, eiusmodi munera exercent, priuata lege ab choro eximantur, nec idcirco fiat, vt vix ij sint religiosi, sed eò fortassis verius inde sibi hoc nomen asserant, quò præstantius officium, & Deo gloriosius exercent. Igitur si ordo natura sua id nactum sit, quod ordinibus cæteris, ex causa indulgetur, immunitatem scilicet ab choro, is nempe vix religiosus Soto censente vocabitur? Iam quod suo ab ortu Societatem choro fundator suus obstringi noluerit, summique Pontifices idem sancuerint, patet imprimis ex eiusdem Constitutionum parte sexta vbi hæc habentur: *quoniam occupationes qua ad animarum auxilium assumuntur magni momenti sunt, & nostri instituti propria, & valde frequentes, cumque alioqui nostra habitatio tam sit in hoc, vel illo loco incerta; non utentur nostri choro ad horas canonicas, vel missas, & alia officia decantanda; quandoquidem illis quos ad ea audienda deuotio mouerit, abundè suppetet, unde sibiipsis satisfaciant. Per nostros autem ea tractari conuenit, qua nostræ vocationis ad Dei gloriam magis sunt propria.* Cuius sancienda Constitutionis argumentum maius viderunt nullum summi Pontifices quam egregios progressus, suis copiosè respondentes principiis, sic præter alios Gregorius XIII. *Nos considerantes, inquit, Religionem prædictam vberissimos fructus ad Dei Laudem, & sanctæ Catholicae fidei propagationem per vniuersum orbem dedisse, meritoque in suis propriis institutis conseruendam esse, motu proprio, & ex certa nostra scientia sociis prædictis, vt horas canonicas singuli, & priuatim iuxta vsum R. Ecclesiæ; nõ autem communiter, seu in choro recitare teneantur, quo acrius studiis, lectionibus & prædicationibus intendere possint, concedimus.* Ad hæc Societas, extra monasticos Ordines instituta, hoc siue adiumentum, seu caput aliquod cõtemplationis nequaquã desiderat, vt quam nõ habeat sibi pro fine propositam. Nam

Const. Ex sedis Apostolica.

splendor,

splendor, tanti apud laudatum Theologum momenti, vt summam Ordinum religiosorum in eo statuere visus sit, nulla sui parte Societati deesse compertus est. Sane quidem Tridentini Patres, & quinque Pontifices, à quibus probata, & confirmata est, semper fere præmissio acri examine, ab Theologiæ & canonum petitis, postque aduersarios potentes diligenter auditos, haud paulo aliter de illa iudicauerunt; integritate enim morum ex instituto vigentium inspecta, supputatisque lucris infractæ ipsius ac perpetuæ operæ (qui legitimus est opinor eiusmodi Ordinis ac verus splendor) tam magnificè testati sunt Illustratam ab ea Ecclesiam (quantum poterat ab Ordinum minimo Illustrari) vt de suis narranti ægrè illa referre liceat. Societatem videlicet contuebantur vt tabulam, suo in lumine collocatam, in quo tota sui elegantia se prodit, cum in opposito nihil exhibeat præter colores temerè confusos, illam, inquam, spectarunt suo scopo intentam, hoc est ab Ecclesia præscriptis in conuersionem animarum obsequiis, non autem monasticis, quibus magna cum laude tot alij Ordines sanctè occupantur, videruntque, *quantum in Ecclesia Dei hætenus fructum attulisset* (iam tum Pio IV. cuius hæc sunt verba, Pontifice) & *quantum in futurum allatura esset* vtque sanctissimus item Pontifex Pius V. *Innumerabiles fructus quos benedicente Domino Christiano orbi, viros literarum præcipuè sacrarum scientia, religione, vita exemplari, morumque sanctinonia perspicuos, multorum religiosissimos præceptores, & verbi diuini etiam apud longinquas, & barbaras illas nationes, qua Deum penitus non nouerunt, optimos predicatores, & interpretes producendo, felicissimè hætenus attulisset, & adhuc sollicitis studiis asserre non desisteret. Tam vtilis, nempe, vt ait Gregor. XIII. tamque necessarias functiones quas tum in Domibus per frequentem Pœnitentia, & Eucharistiæ Sacramentorum administrationem, & ad eorum frequentationem sanctam exhortationem, prædicationemque, & spiritualia Exercitia, ac alia verbi Dei ministeria, tum in Collegiis per lectiones tam bonarum literarum, quam Philosophiæ etiam, & Theologiæ; ad Iuuentutem bonis moribus & literis imbuendam ex ipsius Societatis primæua instituti erectione, ac diuina vocatione magno Dei beneficio, & Ecclesiæ spirituali emolumento exerceat.* Clemens vero 8. nullis inquit, fracti laboribus, nullis vitæ periculis territi ad propagandam religionem Christianam, Catholicæ fidei conseruationem, atque vbi res poscit, restitutionem, demum ad salutem animarum procurandam, profecti sunt, & progrediuntur nunc etiam occasione quauis, ad agrum Domini excolendum officii, & ministeriis pietatis. Quam etiam ob causam Societas à Paulo V. *Sancta, & nunquam satis laudata Religio* dicta est, ob singularem, vt perhonorificè testatur, quam ex ea ducebat, & antea duxerat utilitatem Ecclesiæ. Tandem Gregorius XV. Viridunensi Episcopo Carolo à Lotharingia concedens vt Societatem amplecteretur, breui diplomate sic eum alloquitur. *Quod Reip. Christiana bono fiat, abiectis humanarum curarum opumque impedimentis, proficiscere*

Const. Etsi ex debito. Bul. innumerabiles.

Bul. Saluatoriu.

ad eam sacra militia Societatem; Catholici nominis defensione, & hereticorum excidiis clarissimam. Hæc ergo, vt dixi, Pontificibus comperta, qui Societatem æquis luminibus spectarant, multiplex ab eis præconium tulere, cuius pauca quæ reddidi, si non erro satis conficiunt, Societatem choro destitutam haudquaquam splendore destitui. Quo sane si choro teneretur, & ipsa luceret parcius, nec posset alios pro Instituti ratione, nisi parcius illustrare. Præter hæc tamen ex iis quæ Societatem constant variis conditionibus facile cernitur, non potuisse illam à Sancto Fundatore chori officiis obstringi sine magna totius Ordinis, vitæ, ac munerum perturbatione. Domos enim habet Probationum, Collegiorum, & Professas: tyrones qui probantur, præter alias interdum, horas quotidie in excolendo animo ponunt quinque, sesquihoram meditationi; alterum tantum piæ lectioni, cohortationibus, collationibus, tum Examinibus Generalibus duobus, totidem propriis, altero peractæ meditationis, altero vitij quod euelli, virtutis quam animo inferi, maximè interfit, & eiusmodi nonnullis. Ad hæc aliquot menses peregrinationi, nosocomiis, ministeriis vilibus & abiectis impendunt; nec inter se nisi de diuinis sinuntur colloqui; ne cilicia quidem & pia flagella dum ad laxandum animum vnà texunt, ab audiendo libro aliquo pio sunt vacui: breuiter mentem, extra somni horas toto biennio tenent semper in Deo occupatam, tenerenturque in eo diutius, si fotet aut dies productior, aut contentioni vires suppeterent. Nec stare minoris prima illa potest vitæ impressio, quæ est illorum Instituto germana, hominèmq; interiùs fingit conscientia puritate, subinet contemptu, domandis affectibus, virtutum solido, & familiaritate cum Deo. Hac igitur animi tam densa, & varia distentos applicatione, an fas sit etiam cantu onerare, nemo est opinor quin videat. In collegiis autem studendo, docendo ita incumbitur, vt vel hæ vnæ ab externis compluribus modum putentur excedere, & qui frequenter iis intabescunt, & sanguinem excreant, argumento sint alios, non esse grauius premendos. Porrigitur siquidem annos tredecim is labor; docendi curriculo ab infimis literis ad vsque Rhetoricam; studendi à Rhetorica ad metam Theologiae supremam perducto. Denique Professorum domos operarij incolunt, quos ait sua quadam Epistola S. Ignatius *debere semper in procinctu stare, ad capessendas quocumque gentium missiones pro vocationis nostræ munere, & Instituto quod in Domino sectamur.*] Extra illas autem in templis ad confessiones, occupantur; in Sodalitiis B. Virginis, in nosocomiis, in carcere, in doctrina Christiana pueris tradenda, visendis iuuandisque ægrotis, concionibus habendis, & eius generis alijs, quibus ij pariter detinentur, quos in Collegiis docendi, aut studendi pensum, ab iis non eximit.

Postremo

Postremo Societas, pœnarum quas obeat mensuram non habet omnibus communem. Melchior Voletus Lutheranus ministeriarcha, & qui ex eius debacchatione idem exscribere, Societatis partes faciunt omnino duas, vnã Carnificum, aliam damnatorum; illam infamium, hanc sceleratorum: huius dicti fidem vt faciant, fabulantur apud nos in Collegiis subterraneos haberi specus situ, & tenebris horridos, in quos secreti descendant aditus; illic barbara quæuis cruciandi genera haberi, ferrum, ignes, fidiculas, eculeos, taureas, catenas, vngulas, forcipes, & quid non? ad salutandum, aui mala quisquis in eos aduenerit domesticos inferos illic è nostris carnifices agere, personarique vestibus, & laruis ad terrorem mite formidabilibus: cruciandos quoque de nostris esse, & alios fustibus contundi, distorqueri alijs brachia, commissuras luxari, aqua congelata, & feruente perfundi; omnes miris scilicet modis, & comibus excipi, nec fas cuiquam illorum propterea, vitam motu testari, nedum suspirijs dolori aditum laxare; nam vt pullos aquilæ ad solem; sic Societatem suas ad ignem, & tormenta, proles legitimas probare. Hoc potro examen decretorium esse professionis conferendæ, vel negandæ, missionis ad conuertendos hæreticos, & ethnicos, cum Ordinis gloria obeundæ; inde enim producti, velut è schola gladiatoria, assuetique ad batuendum cum ipsa morte, vbi postea cum illa serio pugnandum, eam tam nihili faciunt, vt inserto quoque in laqueum collo de patibulo prædicent, & medio in rogo content. Aliorum pectus angustius, inde id saltem lucrifacit, vt quod inest regulis durius, pro ludo habeant, illam maximè obedientiam ad iubentium nutus semper expeditam. Hæc iste de nobis hæreticus commenta somniat. Alij vero prorsus contraria: domos nostras Elisios esse, spinam in iis videri nullam, quæ leui aliqua punção, pœnitentiæ index fiat. Degere nos ab rebus omnibus commodissimè instructos, domi ac foris deliciarî nos, spirare ambarum, & melle diffluere. Ita nos hic spinis, rosis alius coronat, fitque sua cuique libido styli, scribendi de nobis arbitra, vt è quolibet saxo sculptor quiuis pro ingenio suo bestiam effingit, aut Deum. Esto, & sua sit omnibus fingendi licentia; sic tamen ex vero res habet. Aliud est religiosam familiam asperis, seu pœnitentijs carere, aliud earum mensuram non habere communem omnibus, singulis æqualiter diuisam. Prius illud planè Ordo nullus in Ecclesia admittit; secundum Societatis est, atque in eum quem ambit scopum sapientissimè prouisum, Deo legislatorem sanctum ad hoc decernendum, & scribendum mouente. Nec enim longa tritum experientia latere poterat, quid & quantum conferrent hæ pœnæ ad altam virtutem, quive esse deberet illarum modus; nec tam parum consultè, pietatem heroicam suis designabat, vt omitteret vias indicare, ad eam maxime opportunas: Societati ergo afflictationes imperauit, sed quas instituti finis, præpositorum iudicium & cuiusque vires metirentur, nec iubere aliud prudenter valuit; vnos enim illarum vetuit vsus immodicos (qui tum forent si susciperentur inuitis præpositis, si iuuandis

animis

XII.
Cur Societas
communem
omnibus af-
flictationum
mensuram nõ
habeat, sed
viribus sin-
gularum cõ-
gredientem.

animis obessent, si iusto grauius corpus attererent) cætera quæ ad illas spectant Societati relicto integra, cuius regulæ profecto, satis non fecerit qui asperitatis eiusmodi, infra valetudinis suæ modum, & iniuncti officij necessarias facultates metiri sibi statuerit. Patebunt hæc euidentius ipsi rebus cum Deo dante tot illos memorabo, quibus in Societate dum viuerent asperitas hæc fuit peramica & familiaris: iam quod bonum factum fundatoris edicto succini deceat, quo tribus iis quas dixi regulis vsus exterioris pœnitentiæ circumscripsit; quodque ad hoc etiam spectariunt quæ illo adhuc superstite Iulius III. Societatem approbans sic pronuntiauit: *nihil quod pium sanctumque non sit, in dicta Societate, eiusque laudabilibus insiuitis reperiri*; non est operosum asserere. Has siquidem afflictationes cum viæ sint quædam ad eum finem in quem per se possunt aliquid prodessè, (possunt autem vt valetudini potio medica; & solutio crediti, debentis libertati) ex fine præcipuo censerit oportuit, in quem collineant, vti & alia omnia, quibus ad nostram, proximorumque salutem conamur præsidia, cum earum præsertim fructus, longe iis cedant, quos diuinissimos, ex fine S. Dionysius ait existere: sanctè igitur Constituit Ignatius dum ait, *Corporis castigatio immoderata esse non debet, nec indiscreta, in vigiliis, & abstinentiis, & aliis pœnitentiis externis, ac laboribus quæ & nocentium afferre, & maiora bona impedire solent*. Valétque hæc ratio in iis corporis vexationibus quæ latent, sed est eadem plane in aliis etiam, quæ se in publicum proferunt, vt est solitudo, asperitas vestium, & his similia, vsitatum enim viuendi morem, formamque vestium, ad familiarem, & vtilem cum hominibus consuetudinem feliciter cedere, non est pluribus disputandum, nisi quis ambigit, an Dei filius ad hoc homo factus, vt homines sibi, hoc est veræ salutis assereret, vias ad hoc inierit, omnium maxime certas, & congruas. Ex quo S. Thomas pressim respondet quærentibus, fueritne conducibilis Christum cultu austero victuque incedere, an vero communi & familiari? negat enim fuisse: nam *qui cum aliquibus conuersatur, conuenientissimum est, vt se eis in conuersatione conformet secundum illud Apostoli, prima ad Corinthios nono; Omnibus omnia factus sum, & ideo conuenientissimum fuit vt Christus, in cibo, & potu communiter se sicut alij haberet*. Quod in vestium modo, tanto verius est, quanto fidelius, inuentium oculis, interpretantur illius qui eo vtitur interiora placita, & sensus. Verum quod Christus, nec mensa in speciem austera, neque veste sit vsus, haud illam propterea reiecit velut parum aptam hominibus ad se reuocandis; cum in prodromo suo Ioanne Baptista hæc illi placuerit, qui eremum incoluit, & induebatur camelorum setis pungentibus, & non *manducans, neque bibens*, est dictus; etsi enim fere pelliciantur homines amabilitate, quæ se naturæ accommodans, instar hami capiendam se præbet vt capiat. Sunt tamen quos rapit admirabilitas, quæ de rerum insolentia nascitur, raram sanctitatis imaginem, horrore vestium, & ieiuniorum præferente. Quare alio loco S. Thomas *Dupliciter homines attrahuntur*

S. Thom. lect.
2. in c. 4. ep. 1.
ad sim.

tur ad bonam vitam, quidam enim per speciem sanctitatis, alij per viam familiaritatis. Dominus autem, & Ioannes diuiserunt sibi duas vias. Ioannes, imo Dominus per Ioannem elegit sibi viam austeritatis; pro se elegit viam lenitatis. Non diffundo latius hoc caput sanctorum sententiis; dumtaxat moneo Deum præter dona humanis superiora, solitum etiam, suauitatem quandam morum, affabilem & comem, suppeditare delectis ab se hominibus ad opem animis ferendam; ob quam charitatis vim rapacem, sanctamque pelliciam, id sibi non falso arrogent, quod Nazianzenus de seipso narrat, nempe cum prodiret Constantinopoli ad dicendum, concurrisse populum ad amicam vocem, nec secus ab ore dicentis pendere solitos; quam congesti ex ferro annuli, qui admoto magneti confertim insiliunt; remotioribus sic propiores vrgentibus, vt promissæ ex iis catenæ pendeant, vno amoris indeprehenso nexu, affabrè contextæ. *Eodem modo inquit, erga me affecti esse videmini, nam & ex me pendetis, & alij ex aliis, in vno nexu coherentes, & omnes ex Deo, de quo, & in quem omnia.* Talem, vt alios taceam, fuisse nouimus Orientis Apostolum Franciscum Xauerium, præter sanctimoniam sublimem, ea præditum amabilitate, vt occulto quodam (ita dictabant) ingenij philtro, accedentes sibi adiungeret, quare Deo interdum vocante, & necessitate barbarorum, sedem vertere compulsus, clam noctu id facere cogebatur, vt se maturè præoccupatis complexibus, precibus, lacrymis suorum extricaret, sic enim ipse de se scribit, *& quod mirabilis est, ait de monacho iuvene sancto, Chrysostomus (quibus putes Franciscum Xauerium ab eo describi.)* *Exteriore quidem cultu nihil à cæteris differre videbatur, non enim agrestibus, vel incomptis erat moribus, non comæ negligentia, non amictus vilitate nobilis, sed erat communis habitus, veste, aspectu, & cæteris omnibus, quibus ex rebus factum est vt facilius plurimos intra retia sua includeret, cum haberet intrinsecus incredibilem sapientiam.* Generatim autem de hoc in scopum Societatis, vitæ vsu, Louaniensis Cancellarius Ruardus Taper post explicatas in auditorio frequenti causas, huius, in speciem communis, nostræ viuendi rationis, notatòsque illius successus, eximie conclusit. *Omnia propemodum sunt communia, sed interim perducunt ad maxima.* Qui genuinus est instituti finis, & nostræ huiusce regulæ scopus verus. Iam diuersa cum sit affligendi sui mensura iis adhibenda qui ex officio aliis laborant, ab ea quam adhibent, qui sibi vnus & serunt, & metunt, ne quem amor proprii, commodi sibi faceret iusto mitiorem; aut truciores feruentius suimet odium, tenendæ iudices mediocritatis S. Ignatius eos qui præsumunt assignauit, qui spontaneas suorum pœnas sic attemperarent eorum viribus, & Societatis scopo, vt iis noxiæ non essent, huic plurimum conferrent, atque hoc illarum peculiarem nobis vsus ab eo discriminat, qui est cæteris ordinibus communis, quod ij scripta, nos vitæ regula; ij æqualiter singulis, nos pro portione illum dimittimur. Quod omnino rem accuratius pendenti facile cernitur, ægrè aliter decerni potuisse; ferè si quidem maximè vtilis ad ministeria publica salutis

Lib. 3. aduersus vitup. vitæ mon.

tis alienæ, ferendis asperitatibus corporis, ob attritas vires longinquitate studiorum, & valetudinem exesam, ineptiores sunt, quàm alij robustiori sanitate, sed ingenij donis non æquè ornati, ex quo fit vt isti vix pondus sentiant quod foret illis intolerabile. Ne barbaros quidem natura voluit æquitatem hanc animantibus negare, & eas impari publicis commodis onere premere. Ultra libras centum equis cursorijs ne quis imponeret Theodoricus pœna sanxit; *Nimis enim absurdum est, inquit, vt à quo celebritas exigitur, magnis ponderibus opprimatur.* Sed hic minimè omittendum de regulis aliquot, extra corpus Constitutionum repertis, caractere autographo sancti fundatoris, quoad easdem afflictationes. 1. nimirum si pulsu prauorum affectuum insolenti, animam ad scelus cacodæmon proritet, remedijs quoque insolitis spontaneæ afflictationis, præter consuetas repellendum. 2. si parum domiti naturæ impetus, verba factaue à nobis frequenter excutiant, ab eo quod profitemur aliena, tamdiu esse durius castigandos, dum profus nobis obtemperent, sua etiam lapsui cui libet taxata pœna. 3. de more præterea sanctorum veteri, in cilicio, & inedia, precando, vigilandoque Deo prosternamur vbi necessitates publicæ incumbunt, vel priuari boni nobis ab eo impetrandi. 4. ex duplici afflictionum genere, præferendas esse, quæ sensum inferunt acriorem, sed damnum leuius, his enim corpus molestius, & durabilius affligi, cum è contrario quæ minori sensu valetudini multum officiant; & leuius crucient, & fracta breui sanitate citius fiant intolerabiles. 5. debere nobis corporis excusationes semper esse suspectas, quippe fugam laboris, ficta debilitate virium prætexere soliti: quare dum molestiam queritur, non esse lactandum spe vlla liberationis, sed mutatione æqualis molestiæ eludendum. 6. haud paulo ardentius insitendum interiori homini domando, quàm corpori; & frangendis animi, motibus, quàm ossibus; ac licet vtrique danda opera sit, verum priori illi, præcipuè, perpetuò, atque ab omnibus; alteri vero quantum & rerum, & personæ, & temporis conditio exigit. Cui pulchrè concinit quod Henrico IV. Galliarum regi vir cordatæ virtutis Chartusianus Monachus respondit, interroganti, quid esset discriminis inter asperitatem Iesuitæ, & Chartusiani? quod hic, inquit, corpore macerando, animum Deo subdit, ille frangendo animo, corpus obsequi Deo cogit.

XIII.
Societatis In-
stitutum iri-
tioris esse
Regula.

Stabilità pœnitentiæ mensurâ, quam palam fecimus in Societate non debuisse omnibus præscribi æqualem, videndum superest, num propterea laxiorem, an austeram, strictæque regulæ censeret Societatem oporteat. Qua in re id primum dici potest, religiosos ordines inter se collatos, alios alijs plus minus præcellere, cum insit cuique aliquid singulare quod cæteri minimè profitentur. Deinde austeram quæ dicuntur, non circumscribi rebus quæ corpus cruciant; sed austeriora esse longèque grauiora quæ se intro in animum penetrant. In his Societas cuiusmodi sit, ex paucis ostendo disciplinæ illius capitibus, quam non habent solum Constitutiones vel sepulchro reconditam, sed viuaci obseruatione Dei gratia omnes tenent quotquot

quotquot volunt Societatem retinere. Primum ergo, Probationis annos habere omnino tres, duos initio; confectis studijs tertium, quo velut à pueris, *in affectus schola* (sic illum vocat S. Ignatius, vetera pietatis tyrocinia repetuntur. Huius anni propositum, arctior cum Deo familiaritas prolixiori meditatione captanda; instaurandus animi ardor, literarum feruore interpefcere consuetus, simulque cum corpore minui. Quare aiebat S. Pater, se in vniuersum fat habere, si nostri scholastici, qua virtute studia inchoassent, eadem ex ijs prodirent. Ad hoc propositum, exercitijs spiritualibus mensis primum integer sumitur, horas quotidie quatuor meditando, & continuo secessu, omnem hominum consuetudinem vitando. Post hunc, mensis alter missionibus tribuitur; ministerijs vilibus, & laicis tertius; in quibus vt alias semper vigere oportet eorum vsum *quæ ad profectum in humilitate, & abnegationem vniuersi amoris sensualis, voluntatis, & iudicij proprii, & maiorem cognitionem, & amorem Dei conferunt.* 2. Præter has habet Societas probationem annorum octodecim, quibus totis obseruamur, notamur, inuestigamur, arguimur, & sicubi desit necessarius virtutis modus, vt quis eius corpori adiungatur, nec dilatus in alios menses emendetur, futurum oneri in seculum remittit. Quæ causa est vel Professionis, vel pro merito cuiusque, gradus alterius post tot annos nostris conferendi. 3. quod nostræ quoque disciplinæ peculiare est, nec ita facile, magnam scilicet vitæ partem, inter probationes pendere ambiguum, nec extra periculum dimissionis indecoræ, si commertus sis, nec securum gradus, cui te parem Præpositus iudicaturus sit; paratum tamen ad quemlibet. Hoc sanè tantum est vt peritorum iudicio, difficilioris tolerantia putetur, quam quicquid potuit asperitatis corporeæ induci in Societatem. Certum est in his propugnandam esse virtutis vi magna constantiam, magna vi Obedientia, abdicatione sui, rerumque omnium contemptu. 4. adde limam literarij studij surdo morsu studentes, annos circiter tredecim depascentem, & seueritate multorum examinum; suspensa interea cuiusque sorte, vel continuandæ, vel omittendæ illius occupationis, si cui minus cum illa, vel minus cui ipsa conueniat. 5. in his numerentur anni quatuor aut quinque, docendis in schola pietatem, & literas pueris (quod satis sit dicere) tribuendi. Præscriptis in eam rem horarum quinque, quotidie spatijs, præter alia priuatim extra id temporis sæpius addenda, opus omnino fastidij plenum, & patientiæ, ac demittendi sui seges amplissima. 6. horum autem, & cuiusvis alterius laboris, merces vna, Deo placere, & hominibus prodesse, nec fas absque graui piaculo aliam vndecumque admittere: itaque nemini etiam eleemosynæ nomine vel obolum licet in proprios vsus accipere. Ne domi quidem meritis præmium vllum est, nec quos maior illustrat authoritas, vtilitas, generis claritas, & prærogatiua religiosæ ætatis, lege vlla priuata infinis præferuntur, æquo omnes habentur, & communi iure, & qui olim domi suæ potens; qui nunc domi nostræ magnus atque emeritus, nullo meritorum, & titulorum discrimine, promiscuè medijs, & postremis æquatur. Vna omnium spes, & corona Deus, qui pondus cuius-

Part. 5. Cõst.
c. 2. §. 1.

Ibid.

que sua lance explorat. Atque ex eo nostros omnes ducere ambitus, & in eum referre tam integrè, iubemur; vt ne gratiam quidem, nedum honorem, aut commodum ex laboribus nostris expectemus 8. Igitur nec ætas, annis, præfecturis, rebus, aliòve titulo diu condecorata, tantum cuiquam dat immunitatis; vt dare, vel accipere literas valeat, nisi eius qui præsit oculis, censuræque obnoxias; vt eius iniussu triobolū infumere; vt denique post annos religiosæ gloriosæque operæ quinquaginta, plus sibi arrogare, quàm cum primum in tyrocinium subiit. Itaque illud scitè dictum, in Societate senes iuuentutè; iuuenes viuere senectutem, quòd ex illis iuuenum disciplina, ex his senum maturitas, & constantia exigatur. 9. auget mirum quantum iam dicta, incredibilis parendi necessitas ex eorum qui regunt nutibus in omnia docilis, & in quæuis tum loca, tum munera, tum ministeria agilis: hoc vero in pauca collectum verba, nihilominus quàm operosum sit, facilè argumentabitur, qui dulce bonum libertatis, iurisque proprii, quantum sibi, quantum mortalibus omnibus iucundè sapiat, animaduernerit: ex opposito enim conficiet quanti sit, ex alieno arbitrato, in omnibus etiam minimis ad usque vltimum vitæ halitum pendere, religione illa, & diligentia parendi perpetua, quam Societas proficitur, de qua est illud Gregorij Magni tot annos in cœnobio experti, valdè prudens effatum, *longe altioris meriti esse propriam voluntatem, alienam semper voluntati subiicere, quam magnis ieiuniis corpus atterere, aut per compunctionem se in secretiori sacrificio mactare.* Non est ergo apud nos in arbitrio cuiusquam, locum sibi, cubiculum, officium aliquod aptare; aut mandatum ab rectoribus minus ita possidere, vt eo non possit, ab iis moueri vbicumque Deo gratius fore statuerint. 10. auget illa item coctu difficilis, famæ nostræ contemptio, qua nos iure omni existimationis propriæ abdicamus, & cuique liberum volumus quicquid in nobis extra confessionis, & secreti arcanum obseruarit, leuius grauius, nobis etiam insciis deferre ad præfides; haud quidem vt causæ, ac pœnæ iudices; sed tanquam Patres emendationis curatores: & hoc famæ iure, tunc eo ipso exuimur, cum illi Ordini nomen damus, cuius nemo est capax nisi qui hac lege teneri se ve'it, & sentiat. Quare inter illa quæ interrogantur, qui nobis adiungi cupiunt, hoc à fundatore distinctè præcipitur. *Ad maiorem in spiritu profectum, & præcipue ad maiorem submissionem, & humilitatem propriam, interrogetur an contentus sit futurus, vt omnes errores, & defectus, & res quæcumque, quæ notata in eo, & obseruata fuerint, superioribus per quemuis qui extra confessionem eas acceperit manifestentur.* Quod sanctè ad virtutem; ad æquitatem iure optimo statutum, recens auctor, stultitiam, honoris sui prodigam vocauit. Et illo antiquior Bannes, tacito Societatis nomine de hac agens ipsius regula, *Mibi profecto, inquit, durum videtur, vt tota communitas religionis profiteatur tantum rigorem; in cuius executione postea qui non fuerint valde perfecti, facile perturbabuntur, videntes passim sua delicta occulta, nota esse prelato.* Quæ tamen Dei est bonitas, absque vlla perturbatione, apud

apud nos diligentissimè id seruatur, vocationis propriæ quam dicimus, gratia, proprium quoque ad hoc facilitatis præsidium afflante. 12. Postremo culpæ etiam perleues, imò errata noxæ omnis expertia, publicis emendantur pœnis; culpæ vero lethales extra sacramenti arcanum deprehensæ non sinunt reos in Societate tolerari, vt S. ipse Ignatius Rom. Collegio (vnaque Societati vniuersæ) per Martinum Olauium edixit. Sunt hæc aliqua de occultiori asperitate nostræ disciplinæ, quibus addendum est. Fere omnia processu annorum callum non ducere, nam ad illam Iudicij voluntatisque Obedientiam, ex alieno arbitrio, omni vita perpetuo pendulam; ad illam proculcationem libertatis, ac genij; ad illum sui, ac famæ in magnis animi, & ingenij opibus post ingentia merita contemptum; tantum abest vt sensus annis, & assuetudine hebescat; vt potius fiat acutior, & cum ætate, iudicio, auctoritate, ac meritis crescat, pungatque tunc per se acrius, cum per animi virtutem dissimulatur constantius.

Ad gradus venio quibus Societatis homines distinguntur. Quidam enim sunt velut adhuc in via. Viam emensi consistunt alij: Experimenta hic viam appello; in ea versantur primum nouitij qui vt explorantur, futurine sint ad Societatem idonei, sic explorant vicissim, & ipsi, satifne sibi illa conueniat: hinc vbi partibus vtriusque mutuo factum satis, vota nuncupant tria, religiosi communia: necdum tamen gressum eo loco firmant, vnde non sit ulterius eundem; inde scilicet alteram ineunt probandi sui viam, priore haud paulo longiorem; in qua deinceps non est iis integrum, suscepti ordinis retinendi periculum facere; sed experitur Societas, in quo illos gradu collocatura sit: voto interea singulari statim ab tyrocinio deuinctos, ac quietescendi quilibet gradu quem illis Præpositus assignarit; suntque duo ij gradus classum in quos vniuersa experientorum periclitatio definit, Professorum videlicet, & spiritualium adiutorum: quarum necessitatem mirè sapientem docet ipsa natura, quæ per se quidem ad perfecta contendit semper & nititur; non tamen semper ad optatum euadit. Ita Societati propositum quidem est, ad Professionem votorum quatuor suos perducere, quæ pars sui est princeps, & maximè nobilis: verum vt illa, quæ viam muniunt ad perfectum opus, interdum offendunt materiam minus idoneam, nec fingi facilem; pro illius tamen ingenio metallum cudunt compositionis non semper absolutissimæ, quale suapte natura conceperant, sed vsus nihilominus boni, & commodi; sic planè Societas delectus non habet adeò fœlices, vt non aliquando in eas indoles, & ingenia incidat, ex quibus non potest Scientia, & virtus ad Professionis mensuram extundi, quare hi secundum à Professione gradum constituunt, in spiritualibus adiutores, & trium votorum Professi: demum vt à principiis rudibus natura ad excellentiam opificij momento non scandit, sed paulatim, & profectu quodam qualitatam, quæ susceptam materiam, & parant, & probant; sic Professus quatuor votorum, non est fusilis labor, sed lentus & diuturnus, quo in virum doctum, & virtute præstantem excuditur, qualem videlicet credenda

XIV.

Cur in Societate gradus Professorum, Adiutorum, Scholarium.

Z. 6. in c. 15.
1. Regum.

c. 4. §. 8.
Exam. gen.
Contr. Theo.
Mor. 1. 1. l. 1.
tr. 3. contr. 3.
n. 28.
tr. 9. 33. a. 8.
dub. 2. ad 6.

denda illi officia deposcunt; Per id vero tempus, quod ferè multos annos tener, experimentum sui præbet, & approbati scholaris nomenclatione designatur. Quæ admodum clarè ab Gregorio XIII. explicantur dum Societatis Instituta confirmat. *Qui ad Professionem, inquit, quatuorvotorum admittendi sunt, eos iuxta Constitutiones easdem, & Apostolica decreta, & Indulta, viros omnino humiles, ac prudentes in Christo & in vita puritate, ac literis conspicuos, diurnisque, ac diligentissimis experimentis probatos, atque Sacerdotes, & in ministeriis huiusmodi prius, diu multumque versatos, vocatio hæc requirit, utpote quos ardua maneant ministeria, quò sit ut non omnes ad eandem Professionem idonei esse, nec tales sine longa exercitatione, atque experimento fieri, aut etiam cognosci possint. Quapropter Societatis corpus in sua membra, & gratis, idem Ignatius diuino instinctu, ita duxit disponendum, ut præter eos quos Præpositus Generalis, ad Professionem quatuorvotorum idoneos esse censuerit, & nonnullos quos interdum ad Professionem trium admittere potest, reliqui etiam Sacerdotes, quorum vita & doctrina in Societate diu probata esset, ac Præposito Generali inspecta, & de ipsius licentia, in Coadiutorum Spiritualium formatorum gradum, per tria illa vota, similiter publica, sed simplicia in superioris manibus emissa admitterentur.* Sunt vero illa quæ vocat Pontifex ministeria ardua, professis obeunda; quæ saluti animarum nauant, in Missionibus præsertim, ad quas voto solemni quarto (qui gradus huius character est) Vicario Christi se mancipant, quocumque terrarum, & gentium nullo discrimine, profecturi, nihil excusaturi, nullius viatici opem quæsituri, sic fiunt, quod ait idem Gregorius, *Veluti viatores omni tempore parati, expectantisque diem, & horam, qua vel ad extremas orbis regiones, cum venit usus emittantur. Quam in rem nemo non videat, tota opus esse suimet destititione, & perpetuo procinctu, ad proiciendas pro Deo animas inter fidei hostes, & barbaros; magno item scientiæ, literarumque armamentario ad conferendas cum iis pugnas; potissimum vero, grandi virtutum commeatu, ardore charitatis, patientia ærumnarum, magnitudine animi inter pericula, demissione in successibus prosperis, collectione in Deum assidua ex tot curis in tot proximorum auxilia diuisis, præ omnibus vero conscientiæ, Deum ac seipsam assuetæ præ omnibus vereri, procûlque arbitris, sanctimonia constanti, inter sexcenta offendicula egere. Experimur profecto quotidie, missionibus his quas professis committit, Pontificis nutu Præpositus, virtutes eo loco dignas, & prorsus heroicis luculenter quidem se prodere, sed ministerio tam sublimi, atque difficili sic necessarias, ut minoribus expleri non valeat. Hoc ergo virtutis, & doctrinarum fastigium quiprehendere nequeunt, consistunt in gradu altero, spiritualium scilicet Adiutorum; nisi si quem aut dotes aliæ maximo vsui futuræ, aut merita in Societatem, aliudve quidpiam insigne, ad professionem votorum trium sed solemnem, Generali Præposito commendarit, quam tamen is raro concedit, ac ferè ex indulgentia quadam priuatæ gratiæ, qua Societati inferuntur cum essent*

classi

classi adiutorum spiritualium adscribendi, in quo habetur eorum potius, quam Societatis ratio, cum è contrario in cooptatione professorum ad quatuor vota, spectetur Societatis bonum, & dignitas, quæ ex ipsis præcipuè constat.

Votis porro simplicibus, ij quoque, ut artigi, se Deo obstringunt, qui certam inter nos, nondum classem adepti, ad eam interea probantur, & ex poliuntur; de quibus nonnulla elucidanda sunt. Primum, tribus his votis, etli simplicibus, post tyrocinium positum deninctos, non minus verè, ac proprie religiosos esse, quam Societatis, & quorumvis Ordinum professos. Ita quidem Gregorius XIII. post cuius decretum ausi tamen scribere nonnulli, demptis toleminum votorum professis reliquos omnes in Societate, seculares esse, vnis tantum subdi Episcopis; cæterum sui Dominos esse; posse in alios ordines; posse in seculum suo iure transire: Pontificem priuati Doctoris officio functum, dum contraria sensisset, potuisse errare; huc enim illos cæca æmulatio egerat, dum se diplomate quo nimis aperte Pontifex in oppositum illos constrinxerat, nituntur euoluere. Quare aliud diploma biennio post idem edidit, quo nulla iuris ommissa cautione qua solent Pontifices, certos suæ mentis populos facere, decernit nostros votis simplicibus, religiosos verè, ac proprie effici, nec Societatis aut aliorum Ordinum professis quoad hoc in vilo cedere: hoc autem ab se haudquaquam priuatum doctorem agente decerni; seque effugia hæc maligna mentem suam peruersè interpretantium, ausus temerarij damnare. Alterum est vota illa tria, ex primaria sui institutione, esse perpetua; nec posse, nisi aduentitia quapiam aliunde ex causa, vi sua excidere, qui enim hæc nuncupant, spontè, ac liberè in omnem vitam Deo, & Societati se obstringunt; vicissim ad eos perpetuo retinendos, fidem Societas obligat; dumtaxat si fuerint, quales ex eius institutis oportere se esse periderunt. Verum quòd status votorum simplicium, experimenti est, ut explicauimus, & experimenti probatio, natura sua in alterutrum anceps, non sinit admitti quos demùm compererit ineptos; tunc possunt dimitti ab Societate, si tales sese præbuerint, nec enim poterat probandos, apud se tot annos tenere voto omni solutos, absque grauissima Ordinis perturbatione, nec eius vinculi religiosum nexum circumscribere tempore, quo constantem in gradum essent promouendi, ne ut magna prudentia vidit Pius V. decursis studiis aut aliquanto post, pro arbitrij sui libidine Ægypti allia gustarent, & sic Societas, delusa, & defraudata viris sua impensa, & labore doctis, careret literatis, qui operam in vinea Domini, iuxta ipsius Societatis instituta, morèque præstari solitam, valerent adimplere. Debuit igitur votorum religio, quoad ipsos esse perpetua, cuius ipsi vim prius, & naturam edocti, quam ei se subderent; eamque vltro nihilominus amplexi, nullam sibi causam residuam faciunt querendi, de nexus vtriusque mutui, dispari obligatione; qua Societati quidem tenentur perpetua; Societas vero ipsis eatenus donec si grauissimis de causis, utque Examini explicatio loquitur, iustissimis, compellatur

XV.

Vota simplicia in Soc. licet non solemnia, religiofos verè efficiunt, sunt per se perpetua quo modo tamen solui possunt? & Dominum esse illis secluso usu consistere Bull. quanto fructuosius, &c. Bull. Ascendente. Quod est quiddam nonissimum admirabile concessum Societati, & confirmatum, &c. Nauar. tom. 1. de Regul. n. 19.

Bull. Equum reputamus, &c.

pellatur nonnunquam eos velut noxium pondus à se abicere. Tertium, ex quo Societas missionem causariam, legitimè cuiuspiam, vel concesserit, vel imperauerit; exinde votis ita eum absoluit, vt si nunquam adstrictus iis foret. Cum enim essent eum solummodo in finem edita, à quo tunc ij penitus excluduntur, re quam expetieras sublata liquet vias ad illam esse iam irritas. Quartum est, voto Paupertatis, bonorum iure interea minimè priuari seu quæ possederant, seu quæ poterant sperare, quoad certo in gradu, vitæ statum denique fixerint; vsu tantum illorum inhiberi, qui ex paupertatis ratione sic necessariò consequitur, vt non magis possint, inuitis qui præ sunt, vel obolo vt, quam si iam essent vota solemnia professi, alioqui si bonis exciderent, dum ad immobiles prebantur gradus, angimagnoperè tum iis dimittendis Societatem oporteret, tum eos probroso incommodo extra Societatem mendicare, si ad illam ineptos se exhibuissent.

XVI.

Hic rerum nostrarum, priusquam cætera expono, lectoris animum aduertam oportet ad exquisitam prudentiam; æquitatèque beati fundatoris, in iis quæ dicta sunt ex eorum fine, seu principe regula discernendis. Summam ergo illorum hic reddo, suis ordinatim digestam nexamque articulis, vt vno conspectu mutua illorum habitudo, Institutique omnis ratio cernatur. Fine itaque perficiendi sui, & proximi, Societati proposito, non potuit ex cœnobiiis ea decerpere, quæ sanctè in iis obseruantur, nisi quorum vsus, in hunc finem futurus esset maximè opportunus, hac ipsa opportunitate legendorum simul & modum, & legenda dictante. Hinc illa de vestitu, de choro, de afflictatione corporis decreta quæ asseruimus. Verum huic tam vasto iuuandorum ad æternam salutem hominum, Societatis scopo, inest peculiare propositum, nostris laboribus regiones quaslibet peragrandi (quod votum solemne Christi Vicario nuncupandum, tribus consuetis quartum adiungimus) cuius excellentia operis, homines flagitat, qui magnis virtutibus, & scientia excellant; quæ duo parari, ac probari, cum nisi multorum annorum spatio non valerent, instituenda fuit eorum classis, qui acri virtutum, & doctrinæ palestra excolerentur ad tanti operis executionem, sui que interea profectus specimen, & experimentum darent; est vero classis hæc approbatorum, scholarium quos cum vnius ingenij atque facultatis natura non finerit, nec decuit etiam, vno omnes æquali tempore, in experimentis detineri; sed periclitandi moras, tum merito, tum spebus quas de se quisque dat definiti. His tamen omnibus, si omnes eò pertigerint quò illos Societas, iisdem omnibus præsidiiis contendit attollere, absque vlla dubitatione quatuor votorum professio debetur. Sed cum multorum habitas, & comparatio, eorum conatibus parum respondeat, necessarius fuit gradus inferior, adiutorum spiritualium, ac (si noua quædam extra morem ratio compellat) trium votorum professio: quamdiu vero formantur exploranturque doctores studentium, absurdum erat perinde nobiscum velut in sæculo omni

omni voto solutos degere: nec minus absurdum temporariis vinciri votis, probationum spatio definitis; ex quibus pro libito possent retrò ire, ac diuturnos Societatis sumptus, labores, & contentiones desertione impia, impudentique tunc fallere, cum forent in eam adlegendi. Quare interim votis religiosorum adstringi illos oportuit, simplicibus quidem, sed quantum ad illos pertinet, nunquam prorsus laxandis. Ligantur itaque ne pro arbitrio militiam deserant; sed possunt ab Societate, haud quidem leuiter, ac liberè, verum ob solam ineptitudinem, & commeritum dimitti vel eiici; cum hac tantum lege ad nos accesserint, hac lege inter nos admissi sint. Ex hac potestate dimittendi, statim consequitur libertas, eorum qui iure dimittuntur, votis quibus erant deuincti, soluta penitus: vbi enim iam prorsus ab Societate excluduntur, teneri votis deinceps non possunt, eò tantum conceptis vt possent in eam cooptari, indidem quoque id sequitur vt quamdiu nobiscum nondum stabiles versantur, bonorum sint suorum domini; licet eorum vsu, nisi superior annuat, paupertatis voto arceantur. Addo ad extremum, ne ab suis muneribus Sacerdotes, scholasticos ab studiis quicquam interpellet, excogitatum esse domesticorum classem adiutorum, qui se propterea quotidiano Marthæ ministerio addixerunt. Atque hi post tyrociniū bienne, votorum trium priuata & simplici nuncupatione illigantur, cum in eos non cadat illorum professio; sed decennio circiter probati vota eadem publicè nuncupant, post quæ tamen, quod non sint solemnia, nihil vetat, si quando commeriti fuerint ex Societate amandari. Inter hos autem, vtpote Laicos, & Sacerdotes diuinis in rebus adiutores, ratione votorum quæ in publico edunt, discrimen nullum est, fiunt enim vtrique tum hæreditatis, tum successionis incapaces. Sed ratione illorum quæ tractant, sic differunt, vt qui æterna, & temporaria administrantes, temporaria, inquam, sed in scopum subiecta nobilem, obsequendi Deo, salutique multorum, dum adsunt iis omni cura, quos ad eam salutem totos obedientia applicat. Quin eandem & ipsi, possunt debentque per sese promouere, adhortatione sanctisque consiliis, dum tamen hac in re, suo se modulo semper metiantur, & hæc summa dictorum hæctenus. Porro in Ordine regulari, Religiosum votis simplicibus effici; Vota illa non posse ab Episcopis resolui; Paupertatis veræ rationem, cum bonorum iure, ac possessione consistere; Longè impari nexu teneri admissos, ad perseuerandum; Societatem ad eos retinendos; missione demum legitima recedentibus ab Societate, vota plenè, & integrè remitti, iuris hæc omnia seu noui sunt, siue instaurati, quamobrem, nonnulli (inquit Gregor. XIII. *omnia ex aliorum regularium Ordinum communibus rationibus, formis, ac statutis metientes, Societatis Institutum, peculiare Constitutiones, ac vim votorum simplicium illius, à sede Apostolica in eadem Societatis religione probata admissorum penitus ignorantes, ac nonnulla iure antiquo perperam interpretantes, conuellerent nituntur.* Atenim illius Institutum omne tam firmis hæret tum æquitate

ratis radicibus, tum auctoritatis supremæ, partes illius distinctè singulas approbantis, vt nefas sit ex iis, quacumque specie, quicquam in dubium vocare, vel explicationibus interpolare.

XVII.

De præscri-
ptis à S. Ig-
natio Socie-
tatis augen-
da præsidii,
ac primum
de admitten-
dorum de-
lectu.

Societatis natura in hunc modum expressa, eiusque auxiliis ad agendum, & Ordine graduum; sequuntur ad vltimum eius conseruandæ, promouendæque præsidia, fundatoris sancti præceptionibus tradita. Horum sine controuersia caput est, illorum delectus qui eam ambiunt, nam vt illa vi nutriendi qua viuunt animantes, alimenta inepta corpori non accedunt, nisi pessimè affecta, & cum prauis humoris damno affluxu, ex quo necesse est morbos gigni & temperiem insitam pessum ire; ita per delectus promiscuos tyronum; vitiatis succis, religiosorum ordinum corpora inquinantur, aut graui deinde molestia purgandis, aut damno maiori retinendis: quemuis aditum in Societatem præter illum quem S. Ignatius, parte prima Constitutionum aperuit, merito B. Borgia, Exitij portam, nominauit, iniqua ergo est illa vulgi, de nobis exoptulatio, & laudemuranda; hamo nos, non reti piscari, *turbam reti concludi*, vt ait Ambrosius, *hamo eligi singularem*. Præterquam quod enim, non sunt religiosi Ordines emunctoria publica, & cloacæ, in quæ domus priuata, suas noxas & molesta pondera protrudant, & Caini ritu, agrestibus Deo primitiis supplicent; vetat ratio delectus haberi minus curiosos adscribendorum in aliquem Ordinem, quàm sit eius Ordinis scopus excellens, & arduus: quare publico bono destinati, hominibus egent fructuose ac rutò (qui non passim occurrunt) in publicum mittendis, & hoc idem mihi maximè cordi est, aiebat olim Henricus I V. Parisiensi Senatui optiones tyronum lectissimas in nobis arguenti, in faciendo inquit exercitu, conscribo semper quàm optimos, id si neglexero, habiturus sim pro certo militem, pedibus quam manu promptiorem, estque hoc effatum præstantis militiæ doctoris; *Vires regni, & Romani nominis fundamentum in prima delectorum Examinatione consistere*. Tot has nihilominus tam diligentes curas, non raro exitus eludunt, & qui de se spes magnas principio fecerant, magnam partem abortiunt, multo plures futuri, si negligentius legerentur, nam si numeri magis quam iusti ponderis examen habeatur, breuilliam illam Societas referat, prole esto, præcinctam numerosa, sed lacrymosam, & ingemiscentem, multiplicata gente, non magnificatam lætitiâ: necesse est igitur ex S. Ignatij super his præscripto, Societatis candidatos, nauis aliquibus carere; ornamentis quibusdam instructos esse. Debent ergo priuata Hæreseos, schismatis, homicidij carere culpa, & ex immani aliquo scelere vulgata infamia; debent esse ab omni seruitutis, & coniugij vinculo liberi; debent nullam mentis, aut corporis infirmitatem pati, quâ efficiantur inutiles; debent eremitarum habitum, aut alterius Ordinis (dempto militari) profitendi animo nunquam induisse. His impedimentis fores non patent in Societatem; aliud addidit grauibus de causis, quinta Societatis Congregatio, etsi iuris non æquæ

Veget. l. i.
cap. 7.

seueri, nempe ortum hebræo, aut saraceno ex genere: præter quæ sunt alia non ita grauias de quibus iudicant penes quos admittendi ius est, an eiusmodi sint quæ hominem faciant ad instituti munera ineptum, vt si quis anno decimo quinto minor, vel quinquagesimo grandior, si multum iudicio; memoria; ingenio deficit; si ferox indole, & virtuti refractaria, atque indocili; si diu prauis incoctus moribus; si mente à fine optimo distorta; obærat, valetudine infirmus: quamuis S. Fundator haud multum huic vltimo attendebat, si accederet excellentia virtutis, atque ingenij; aiens sic affectos, & semianimes, sæpè validis, & integri roboris præstare. Quibus autem instructos esse oporteat, qui nobis adiungi cupiunt, ferè quidem sunt quacumque animum, & corpus ad bene viuendum, & præclare agendum comparant. Vnum tamen in iis eminet, quod antiquus è Societate Pater sic scriptum reliquit [Dixi, ait, Patri Ignatio Christianæ mentis magnitudinem inesse quandam, qua diuino fretus auxilio, multa, & grandia, Deoque maximè gloriosa, Instituto nostro complexus est: quæ nobis quoque debet virtus inesse; animi scilicet amplitudo, omnium capax, & auda, quacumque nobis, etiam ardua, summæque heroica suis Constitutionibus præscripsit. Nec sit qui arrogantiam hanc putet, & virtutis priuata fiduciam, difficilia quæuis auctrice Obedientia ex Instituto suscipere; fundat enim hoc animi robur ex sui totius, acuta, nec dissimulata perspicentia, sui demissio. Hinc quantum viderint, tum ex nostris, tum ex aliis viri sapientes facillè apparet, qui Societatem paucorum esse censuerunt. Philippum quidem Melanctonem, pestilentem hæreticum, proximè moriturum, vitæ odium cœpisse dicitur in id temporis extractæ, quo de gestis Xauerij apud Indos ea discere cogebatur, quæ se cum acerbissimo cruciatu necarent; ergo erigens sese subito impetu, & circumactis indignanter oculis, *bone Deus, ait, quid est hoc? video totum mundum plenum Iesuitarum*. Quanto exclamasset furiosius, si nunc illos vidisset, subdit Burdigalensis Senator Florimundus, tot prouinciis, domibus, Collegiis, Stationibus, toto orbe fusos? hoc eodem ex luto Melanctonis, compegit Philippicam Arnaldus qua dolet vehementer, naturam sui erga nos oblitam, & crudelitatem ferarum in homines, sterilitate emendasse, ne multiplicitate earum foetu, regiones fierent inhabitabiles: huius vero in nobis prouidentia salubris immemorem, auget nos eò vsque passam, vt breui terram inundaturi videamur. Intelligere non poterat homo cæcus causæ præstantiam, ex qua sibi tam tristes, quàm exosi fructus nascebantur; pridem alioqui videre illam potuisset ex breuiori diplomate Pij V. ad Colonjensem Archiepiscopum, Salentinum de Comitibus Isenburgensibus, vbi præter alia [factum ait, vt ex varia & vberi messe quam Societatis pietas, caritas, morum integritas, & sanctimonia in Ecclesiam congregabat, ipsa Societas cresceret, paucisque annis Christiani orbis, ferè omnes prouincias collegio aliquo decoraret, optandumque vt essent multo plura, in locis maximè lue hæreseos contactis, propterea, inquit,

21. May
1568.

Societatem hanc complecti debemus, ac tueri, vt re ipsa facimus.] Verum et si res ita se habeant, sed possent aditus in Societatem adeò laxari, ad spargendos quocumque terrarum ex illa homines, vt tandem operariorum numero laborans, eorum opera egeret: nam qui strenuè rem agant, & pauci sunt & ex bonis selecti; cæteri ferè impedimenta & sarcinæ, retia lacerant, & nauim deprimunt, *Mibi cumulus iste suspectus est*, inquit Ambrosius, *ne plenitudine sui naues parè mergantur*. Causam periculi ponit Augustinus hanc ipsam tractans piscationem spe, ac voto maiorem, *Vnde*, ait, *existunt in Ecclesia, tanta quæ gemimus, nisi cum tanta multitudini obfisti non potest, quæ ad submergendam propemodum disciplinam, intrat cum moribus suis, à sanctorum itinere penitus alienis?* Rete quidem ad dextram si Christo iubente mittitur, quodque in nobis est, ab eo per seruum suum Ignatium dictatis instituitur; fortunabit piscationem Deus opulenta captura virorum insignium, in quos illa cadat admiratio laudis magnifica, & cum tanti essent non est scissum rete. De quo idem alibi ait *Adiectam ab Euangelista rem necessariam, & cum magni essent, non est scissum rete*, nempe quod integra durassent retia, contra quàm ex magnitudine piscium timeari debuerat; inde potius euenisse, quia magni erant. Quod vtinam tam certum non foret, nam qui sunt Instituti muneribus impares, vim magnam virtutis, ingenique poscentibus; fere aut maiora se ambiunt, aut conantur, aut se alienis ab instituto negotiis implicant. Certè si homines futuros de Societate ad eam exigimus staturam, quam signarat P. Hieronymus Natalis, & quæ fronti præfixa Constitutionum diu lecta est, haud scio an possit, vllum vel æquò rigidius, examen; vel probatio durior videri. *Homines*, ait, *mundo crucifixos & quibus mundus ipse crucifixus sit, vita nostra ratio nos esse postulat. Homines*, inquam, *novos, qui suis se affectibus exuerint, vt Christum induerent: sibi mortuos, vt Iustitie viverent. Qui vt D. Paulus ait, in laboribus, in vigiliis, in ieiuniis, in castitate, in Scientia, in Longanimitate, in suauitate, in spiritu sancto, in caritate non ficta, in verbo veritatis, se Dei ministros exhibeant; per arma iustitie à dextris & à sinistris, per gloriam, & ignobilitatem, per infamiam, & bonam famam, per prospera denique & aduersa magnis itineribus ad cælestem patriam, & ipsi contendant, & alios etiam quacumque possunt ope, studioque compellant: Maximam Dei gloriam semper intuentes.* Ego, aiebat aliquando Ignatius, si esset optandum diutius viuere, ad hoc optarem potissimum, vt essem admittendis in Societatem hominibus parcior; fuitque dum vixit in eo sanè parcus; imò hanc admissionis difficultatem, facilitate dimittendi (quam post videbimus) cumulauit, quo tamen vtique Societatem magis auxit, quam si legionem ex manipulo fecisset. Explorabat imprimis velut sapiens architectus, soli naturam, & habilitatem indolis, quam si minus vidisset idoneam, ferendæ fabricæ, Deum, & Apostolicum spiritum excepturæ, nullis aducebatur precibus, vt ei inædificaret.

Ab iis deinde quos legisset, admodum seuerè probationes exigebat, de quibus, sua quadam Epistola, [Adscriptis inter nos, statim ait, certos exercitationum spiritualium, & solitarij secessus dies præscribimus; examinibus, Confessione Generali, meditationibus transigendos, & aliis ad reformandos mores, & concipiendam Vocationis celsitatem appositis. Post hæc ministeriis domesticis vilibus, & abiectissimis, bimestri addicimus, ad edomandos naturæ affectus, & sæculi fastium: inde haud multo tempore, mittuntur à nobis in nosocomia, suam per mensem ægrotis operam probaturi: hinc mensem alterum peregrinaturi, nullo viatico, nulla opis humanæ confidentia, nullo præter commune pauperum, in xenodochiis hospitio, nullo certo victu nisi mendicato, vt vnolabore tum paternæ domus teneritates dediscant, & amœnitates; tum discant toti à Deo pendere; parati seu barbarè, siue humaniter habeantur, æquali vtrumque animo, vultuque accipere] horum porro experimentorum, quàm essent gnauiter obita, sigillatim quærebat rationem, ægrotosque, aut per se, aut per domus ministrum in nosocomiis rogabat de sedulo, aut secus famulatu, sibi ab nostris exhibito: interea temporis dum illic agerent, dato negotio curabat, vt ab loci præfectis duriter haberentur aspernando, carpendo, imperando seruales in ægtotos, easque maximè sordidas, & extremæ nausæ operas: iubebat & tyrocinium aggressos, eodem quo venerant vestium cultu tamdiu incedere, dum vsu lacerae frustatim deciderent. Sicarcis olim Neapolitanæ ducem, nouitium; sic affinem suum Araozium, & iis similes heteromallo, vt erant auròque splendidos, in coqui famulatu, in circumferenda ostiatim per urbem ad stipem mantica; in abluendis ante nostras aedes lancibus, prætereuntium omnium conspicuos oculis, totum biennium tenuit: nempe id volens intelligi, non veste corporis, sed interiori edomitorum affectuum habitu, & ornatu Societatis hominem constare. Quod magno profectus sui compendio, tyrones ipsi optimè aduertebant, inter quos Gonzalus Sylueria (Monomotapæ postea, profuso sanguine Christum quem prædicauerat, gloriosè professus) suas illas de sæculo vestes, quoties exueret, me miserum! aiebat exprobrans, quem sibi homines alium esse fingunt, cum ne vestem quidem hactenus mutarim. Sed enim admissos, exploratione accuratissima tentare solitus, haud paulo tamen eos diutius, & acriori probabat indagine qui essent magnis natalibus illustres, certus vt erant, si rite fingerentur rectèque succederent, futuri subsidio pariter & decori, (quod ex Ambrosio, turris David, Hierosolymis fuit); ita si forent à virtute, & religioso animo leuiter comparati, planè in contrarium destituros. Dum enim postponi aliis non ferunt, nec valent merito præire, nimis vulgare est, vt armis veteribus viam sibi in aulis muniant, iisdem itaque denuo inflati sensibus, quos ad tyrocinij ianuam, tantisper posuerant, iam se cum aliis commetiri, minores spernere, obseruantiam sui exigere singularem, credita munera si minus luceant inquietè obire, quiritatione

tione continua damnare gubernationem, velut arbitrariam, promiscuam, priuatis affectibus distortam; demum meriti sui superbam inopiam, culpam alienæ iniuriæ facere, nec possunt hi fumi quin pungant hominum oculos, ad diuina fermè caligantes, vt qui suis tantum spectandis, æstimandisque assueti, capere nesciunt, opum, & sanguinis splendorem, non esse legitimos religioso viro meriti titulos, nisi cum eos contempserit, nihilque propterea deberi sibi statuerit. Est, inquit, Ambrosius, sua etiam quædam in equis nobilitas, ab regiis ducta, & bellatoribus præsepiis; at si circo commissi, vix à carceribus mouerint, cum metas iam alij raserunt, quid eos tunc iuuet origo nobilis? aut quid exoptulent, se flocci fieri? *Nihil istud currentem iuuat, non datur palma nobilitati, sed cursui.* Iam illo in cœtu honores, & munera, non sunt meriti merces, aut præmium, vt est perabsurdum eo nomine hæc ambire; sic & absurdus, & minus tolerandum, fulcire hunc ambitum rationibus de vulgo sumptis, vt quæ religiosâ æstimatione, sanoque de rebus iudicio, iure despuuntur.

De Kabuibe
c. 13.

XIX.

De dimittendis ab Societate.

tract. 3. in
ep. 1. Ioan.

Tertium sequitur ad bonum Societatis habitum conseruandum mirè potens, & necessarium; exlegum scilicet, & solutiorum, velut exerrantis, vitiati que humoris matura purgatio; ne si semel imputruerint, morbos creent sanationis desperandæ. Quod enim de tota Ecclesia Augustinus, pulchrè in religiosos ordines idem cadit, *Sunt in corpore Christi quodammodo humores mali, quando euomuntur tunc releuatur corpus: sic & mali, quando exeunt, tunc Ecclesia releuatur; & dicit, quando eos euomit, atque proicit corpus; ex me exierunt humores isti, sed non erant ex me. Quid est, non erant ex me? non de carne mea præcisæ sunt, sed pectus mihi premebant, cum inessent. Ex nobis exierunt; sed nolite tristes esse: non erant ex nobis.* Prodest autem non solum corpori ad valetudinem, sed membris etiam ad arcendum marcorem, ea purgatio, nam vt fulmina, paucorum periculo, multorum metu, nubes excutunt, sic prauorum eiectionibus, adimontur boni, ne quo suo vnquam commerito id præceps adeant, vnde leui pulsu Societas illos in sæculum deuoluat. Ex quo illud Xauerij admodum salutare, considerandum assidue, Societate nos haud paulò magis quam Societatem nostri indigere. Nec vero expectandum, quoad malum sensim adolescens, erumpat in scelera, morésque profliget; forent enim tunc dimissionis reparandæ vitæ remedia, non mortis occupandæ, & conseruandæ sanitatis. Canes nondum dentati, & cæcam in lucem vix editi, morsum proritantibus iam tendunt, vt scribit S. Basilius; & fronte adhuc inermi vitulus, demisso capite, iam se putat in auras iactare aggressorem: futuri scilicet, nimis certum specimen præmonstrant, & quæ sint cornua, dentésque defixuri. Et rubi, ait Augustinus herbescentes non pungunt, sed fila tunc mollia, & lanuginosa in atroces rhamnos crescendo durantur. Næui sunt quidam, & papulæ, in speciem leues, sed nascentium indicia vlcèrum. Ferri hæc non debent in Societate cum diu callidis obseruatoribus cerantur in peius abitura, & rei tunc timidiùs agentes, ne professione exclu-

dantur futuri postea effrænatiores, si sublato metu, quo vtcumque tenentur ad professionem admissi fuerint. Lethale profecto Societati vulnus foret, si per *imprudemem* quam vocat S. Ignatius *in retinendo caritatem*, superiores rationibus illusi minium humanis ac teneris; vel creduli emendationis, illos retinerent, quos iam inde ab initio peruiderunt futuros ad eam ineptos. Itaque nonnullis quandoque intercedentibus expulsionì alicuius, quam ipse decreuisset; & hunc, aiebat Sanctus pro quo satagitis adscripturi eratis in Societatem, si vobis, qualis est, constitisset? finite igitur dimissus abeat, ob hoc enim admissi probantur, vt perspiciantur; ob hoc perspici debent, vt si malæ frugis comperti fuerint, amendantur. Et vobis, addebat, per me, cura sit admittendi: dimittendi curam mihi permitte. Externis vero interdum visentibus, domo tota comiter circumductis, in egressu ad ianuam, & hæc nobis, dicebat, carcer est, atque huius beneficio nec domi carcerem habemus, nec quos carcere claudamus. Porro illa seu nobilitatis primariæ, seu doctrinarum illustria decora, quæ laucem alteram vitiosam apud minus prudentes attollunt, nec sinuat tot dotibus præditos regredientes in sæculum, irretorto oculo ab iis adspici, hæc, inquam, momenti nihil apud eum obtinebant, vel ad seruandos immeritos, vel ad molliendum dolore animum, cum ex impatientia disciplinæ cerneret illos discedere. Sic Theotonij, vnâ se ac Societatem, inquietissima indole absoluit, & erat hic Ducis Bragantiæ filius, & magno patruo Emanuele Lusitanæ rege venerandus: sic & Ducis Biuonæ consobrino eodemque affine Ioanni de Vega Siciliæ proregi, viri sancti amico in paucis, summèque in illum benefico, nec Ribadeneira (cui se cum lachrymis quamlibet ad pœnam paratus iuuenis commendarat) suadens, & supplicans euincere potuit, quo minus illum dimitteret; sic inter alios (de quibus paulo post) eruditos viros, Christophorum Lainium abiecit, Iacobi Lainij sibi carissimi germanum; cui cum saltem pecuniæ aliquid rogaret idem Ribadeneira, quod & victu Romæ, & in Hispaniam careret viatico; mihi vero, Petre, si totum Peruuium auro fluat, ne obolq̄ quidem inquit, iis succurrerò, quos religiosis ordinibus sua ipsorum culpa extruserit. Quam mentem beati fundatoris seriò illi necesse est capiant, qui vel transfugæ ab Societate, vel quod idem est, eiectionem ex ea commeriti, mercedem sibi laborum despondent, quos in ea susceperint, velut ipsos non Deo donassent, sed Societati scenerassent, & demptis vsuris quæ in alimenta perceperunt, fortem in discessu, velut crediti iure, repeterent.

Iam vero dimittendi causas, consultius fecerò, si ex vsu ipso quem tenuit semper constantem Societas, ostendam; quàm si ex secunda constitutionum parte huc illas transferam: nec multis fuerit exemplis opus; SS. Ignatij, Xauerij, & Simonis Rodericij, in hoc genere acta, hunc morem exhibebunt. Ignatius quidem Castimonix Sanctitatem, cum Angelis similem in Societate esse vellet, ne suspitionis quidem umbra fuscari sustinuit. Quare nescio quem licet duci Biuonæ, quem iam memorauimus gra-

XX.

Quos, & quo modo S. Ignatius ex Societate dimiserit.

tiffimum, cum aliis octo amouit ab Societate, de quibus qui sancto ab feceris tunc fuit, hæc ad memoriam notarat, *Cum hoc anno*, inquit, *quidam in Collegio parum honestè se gessisset simul cum aliis octo, qui vel minimum culpa habere videbantur, à P. Ignatio de Societate expulsus est, ac in Siciliam remissus, quamuis inter hos essent aliqui, valdè nobiles, & in latinis egregiè versati.* Prope apud illum ab hoc genere aberant, duræ cervicis ingenia, & iudicij pertinacis. Cuiusmodi fuit quidam ex Bœtica Franciscus Marinus, multarum homo literarum, magnisque agendis, ante in sæculo versatus. Hic in officio ministri, quo in domo professa, Romæ fungebatur, tam se obfirmatum in suis sensibus præbuit, vt quacumque animum obstinasset, inde vix vlla imperij, nedum rationis & precum autoritate moueretur: ineptum iubendo Ignatius censuit, qui flecti non norat ad parendum: ministerio amotum, tentauit exercitiis spiritualibus in molliorem temperationem recoquere, & magnis promissis, optati spem Ignatio dabat. Verum hæc pietas marmoris fuit ad austrum sudor, visusque foris totus liquefcere, nihilo intus, quam antea facilius euasit. Quod bellè Hieronymus Natalis initio viderat, aïens vereri se ne is Exercitia infamaret, hoc est, fructu solemni fraudaret conuersionis expectatæ. Ministerio redditus, ad duritiem pristinam mox redit: cuius rei, multa iam de nocte certior factus Ignatius, mittit qui lecto excitent decumbentem, iubet absque illa quoque mora, quam ad matutinum crepusculum rogabat, discedere simul vt exemplo terreret similes; réque ipsa doceret quod sapius dixerat, se cum ceruicoso, ne noctem quidem vnam eodem sub tecto moraturum. Affinis huic genio fuit Maximus alter Antonius nomine Parisiensis Doctor, genere hispanus, qui primus in Collegio Rom. Philosophiam est professus. Hic nonnulla in Societate improbabat, quod ea nimirum saluam suam non saperent, nec dissimulanter quod perperam senserat, effutiebat palam. Hominem Ignatius aduocat, monet non decere ab Aristotele Evangelio præscribi; nec Philosophiam haberi pro sanctimonix arbitra; nihilque omittit quo illum ab errore abducatur: sed ita suatum tenacè imaginum, suisque defixum in sensibus nactus est, vt cuncta incassum reciderint: quare illum confestim à nobis amandauit. Eius autem discessu, cum ex penuria magistrorum magnis angustiis cursus arctaretur (decem enim vix tandem professorum successione confectus est) non tenuit se P. Gonzales, quin eius viri apud Ignatium deprecaretur iacturam ac doleret; cui subridens, age, itaque, ait, eumque ad mentem reducito. Quod fuit perinde vt sanationem illius desperare, & certè huiusmodi, frangi magis possunt, quam flecti, & corrigi, quod in alio quodam Theologiae studio, natione germano patuit, quem dæmon nouo delirij genere sic dementauerat, vt se nulli iactaret subiacere, nullius imperiis esse obnoxium, sed suo vnus ex arbitrio pendere, quod esset S. Pauli spiritu præditus: cui stultitiæ ex eius cerebro reuellendæ, qui domi erant Theologi, foris alij, ipsèque Ignatius cum frustra laborassent, nec valeret induci ad obtemperandum, fuit denique expellendus. Præter hos quidam peregrina sectari soliti pietatis hexotica inuenta,

inuenta, nullo modo ab Ignatio ferebantur. Erat in Rom. Collegio Soldeuilla Sacerdos Theologus Catalanus, abiectâ is orandi forma, Societatis vsu trita, nouas excogitauerat quasdam imaginosi capitis contentione fabricatas, (quibus nullæ magis illusioni viam pandunt) earum item magister effectus, secretis coitionibus noctu in sacellu cum iis quos sibi adiungerat, multas horas, torquendo violentis meditationibus cerebro, conterebat. Inde aliquorum ex eius sequacibus tentari, deflueréque valetudo; inde vnus etiam in iis eximius intabescere; inde anxius causæ Rector, insolentis genij, quem in ore quorundam legebat, venas sollicitè rimari, quo factum vt tandem, condicti nocturni deprehenderet nidum, eosque in illo arte proba incautos occuparet. Re ad Ignatium delata, errorem omnium in eorum auctorem refudit; & diuturna sui flagellatione, in vtroque, Collegij domusque triclinio multatum expulit; docturum hinc palam, si luberet, quod nisi clam docere metuerat, vtpote conscius arrogati sibi præter imperitiã suam magisterij. Nec multum abfuit quin iure eodem, cum duobus aliis ageretur cæteroqui præstâtissimis, Andrea Ouiedo (qui post esse promeritus est Æthiopiæ Patriarcha) & Francisco Onophrio, quos contemplandi dulcedo ita illexerat, vt vellent quidem permanere in Societate, sed vitam desertis in locis agere, de quo eiusmodi ad Ignatium literas dedere, quibus facti magis approbari petebant rationes, quam faciendi facultatem. Sed viri cum essent virtutis solidæ, nollentque periculo Societatis amittendæ, obedientiæ obstare, totos se illi permisere. At is grauer oburgatos, minatusque condignam auctoribus schismatum scissionem, Francisco Borgiæ fortibus literis mandauit in viam reducere, sed vbi detersis oculis viderunt Deo minimè placere, quæ Dei vices agentibus displicerent, vltro ipsi in viam nullo eius labore rediere; Ad hæc quicquid sinistri quidpiam ingeneraturum animis timebatur, confestim vt iactum rescisset, solo hætere non sinebat. Concionatus fuerat argentario in foro Hieronymus Natalis, partim abiiciendi sui, partim auditoris iuandi studio: Francisco Zapata nobili Toletano, vile id sapuit, viroque honesto indecorum itaque domi vt casus tulisset dicta dicere in Natalem, vellicare, seplasiarium prædicatorem vocitare. Vix ad Ignatium res venit, idque de nocte iam media, consiliario nemine, imo nec conscio, iubet reum è somno vestes recipere, quibus vsus fuerat secularis, & postridie summo mane suas sibi res habere: quod erroris quidem tunc sui conscium, sed serò effectit; licet enim flens omnia sponderet, omniaque deferret, nunquam Ignatium cœpto deflectere valuit: ergo S. Francisci ordinem complexus in eo magna doctrinæ laude pietatisque vixit, nec propterea vnquam ab amore & obseruantia in Societatem, & Ignatium destitit. Addam vltimo loco narratis casibus, delirationes, pœnãque Guillelmi Postelli, Barentone in Normannia oriundi. Hic in mathesi & philosophicis, in re medica, & theologicis erat eximie versatus; latinè præterea, græcè, hebraicè, syriace quoque, chaldaicè, linguisque aliis adeo instructus (nam, & quasdam earum edidit regulas) vt iactaret

se absque interprete percursaturum facile ex Gallia in Sinas, seque ab interiectis tot populis, sua cuiusque lingua capiendum. Et vero fama est totum orbem lustrasse, ad cognoscendos omnium gentium mores, formamque imperij, & sacrorum ritus, apud Franciscum primum Galliarum Regem in pretio fuit, & apud Margaritam Navarrae reginam multosque Cardinales. Parisiis vero cum doceret, portentosi ingenij, hac memoriae ostento fuit. Hic ergo ingens quo mitè ardebat Societatis desiderium voto sanxit, & Romae die quodam, septem, vt solet, visens Ecclesias, in ara cuiusque principe suo id votum firmavit chirographo, adstrinxitque diserta qua teneri se volebat hac lege, obtemperandi scilicet ad nutum Ignatio, seu cuius alteri, qui sibi Dei vice praesert. Inter nostros adscriptus, aliquamdiu specimen dederat futurae virtutis egregium, cum repente atque improviso propheta nouus, coepit futurorum vaticinia edere, ex Rabinorum delirijs & iudicijs syderum concepta, iisque tanquam oraculis summa fide adhaesit. Damnabant illa pro puerilibus, & vanis Lainius, Salmeron, alij ad illum ab Ignatio summissi; Mathematicis, & linguis cultissimi, viri graues; reuincebantur euentis planè contrariis, & falsi coarguebantur; errori tamen mordicus affixus induci non poterat, vt se ab stolidis artibus abstinere. Longum sit dicere, curatione quam multiplici vir sanctus, sanare id caput nisus sit, quae cum omnes in cassum reciderent, Pontificis Vicario committit hominem, insolenti malo remedium insolens experturus, vt quae pollebat prudentia, vir solers, tum auctoritate, tum doctissimorum quos Romae habebat iudicio, illum sua somnia dedoceret; vel si corrigi non valebat, vagus sanè vt ante cursare pergeret, domum quidem nostram pedem denuo non inferret. Expressit quae per se Vicarius, quae rationibus, & iustis eruditorum explosionibus, quibus manifesto sui ludibrio deceptus monstrabatur, vt fateretur se errare, scriptoque erroris, & vanitatis condemnaret, quicquid eatenus ariolatus esset; sanctè praeterea sponderet, nunquam se ingenium, aut stylum commodaturum arti tam noxiae, aut vaticinijs edendis mentem adiecturum. Munitus hoc manus propriae, solempni syngrapho, & Vicarij commendatione qua totus alter asserebatur fore, ad Ignatium remittitur; excipiturque haud minus humaniter, quam cautè. Subductis enim praeter Theologiam S. Thomae codicibus alijs, ad ministeria domestica adhibetur, vetaturque tantisper rem sacram facere, quae omnia visus est aequo animo ferre, daemone inducijs breuibus curiositatem eius differente, vt in eam ad primos insultus, retardatione factus ardentior, homo si quis alias vsquam leuissimus, relaberetur periculosus; ac si occasio fauisset: alios interim sua illa non tantum diuinandi pice, sed quae dehinc prodidit, sceleratori, malè de fide sentiendi pessimè inquinaet. Suum tamen hosti maligno consilium non processit; suspectus enim semper Ignatio Postellus, mox vt compertus est eiurata nugarum pericula repeteret, statim à nobis eiectus est, cunctisque domi seuerè indictum, eius colloquio non modo abstinere, sed & occurrentis salutatione, vt qui doctrinae

doctrinae parum sanae, in praecipuum tendere videretur. Nec purpuratae intercessioni fas sibi putauit Ignatius cedere, iteratam illi restitutionem postulanti. Quare apud Cardinalem quendam, aliquamdiu moratus, multisque, & grandibus futurorum promissis illi adulatus, mutata repente velificatione, concionabundus Marchiam obiuit, & deserente se iam bono spiritu in errores lapsus grauissimos, & offensionis in populum magna, palam tandem magister haeresion euasit. Inde cum aufugisset Venetias, arctissimam iniit cum femina quadam necessitudinem, elaboratòque ex suis delirijs eius horoscopo, qui se Deo afflatum, somniabat ventura proloqui, in eam à daemone amentiam actus est, vt illam feminam ariolaretur feminatum perinde futuram redemptricem, vt Christus vitorum extitisset, idque nouo quodam quem commentabatur Messiae aduentu. Sed in hac mira illius expectatione, Venetijs Romam in compedes datus est, duròque illic & longo carcere maceratus; tunc sui iam memor, eoque demum respiciens, vnde se illuc priuati adoratrix iudicij superbia egerat, fuga supplicium imminens eludere voluit. Fenestra itaque dum se dimittere conatur, praecipuum toto corpore alliditur & brachium frangit, cuius dolore extortis clamoribus deprehensus, foris catena in carcere vincitur; vbi multis annis, artium suarum nimis certò fallaciam didicit, quae sibi tam tristes, & miserabiles successus non aperuisset. Tandem eius absoluta iam causa, vel vt alij scribunt, per fugam elusa, Basileam secessit, subinde in Galliam, illic imminuti capitis diuinando; docendo haereticorum famam sustinuit, ac demum centenario grandior damnatis vt fertur, erroribus, Catholicus obiit. Ex his vero paucis quos ab Ignatio dimissos recensui, ne quis dimitteendi colligat parcitatem, die ipso sacro pentecostes, ex Collegio Rom. duodecim domum suam remisit. Vtque omnibus planum esset, non minore nostro compendio, improbos à nobis eiici, quam probos seruari, alacritatem praetulit eo die solito maiorem. Quo virilis, & rectae caritatis sensu imbutus B. Borgia, tria sibi ex nostris lata dicebat accidere; cum ingrederentur in Societatem, in eaque obirent: & vero etiam cum ex ea expulsi abscederent. Quod vt rebus ipsis Ignatius edidit, sic prorsus voluit ab iis qui praerant in exemplum duci. Cum enim rescisset in Lusitania turbulentos esse, ac refractarios Obedientiae nonnullos, Prouinciam imprudentem, in iis diu ferendis caritatem acriter reprehendit, ac tum illi, tum reliquis per Societatem superioribus, praecipuum religione imperauit, quoscumque inquietos, rebelles, & immorigeros inuenissent, quantacumque ij notae forent, constanter dimitterent: quare Leonardus Cleselius Coloniae Rector, imperatis insistens, partem Collegij, quod sociorum quindecim tunc erat, mediam eiecit. Verum austerioris facti conscientia quadam ictus, vt gestum fuerat ad Ignatium scripsit, veniam rogans, si perlectis eius poenae causis, transiisse lineas videretur. At is veniae loco (vbi culpae nihil erat) non laudauit modo Cleselium, sed illos etiam qui superstites erant, si essent prioribus similes, mandauit expellere, solumque in Collegio

manere. Alias etiam ab se die vno decem simul amisit, atque in iis vnum qui præter quam modestia sineret per iocum, alterius caput talithro perstrinxisset. Si Societate quanquam nunc ad eò hominibus aucta, decem vno die abire cernerentur, quot inde cælum pulsarent querelæ? abuti nos prærogatiuo iure dimittendi, laxiusque, & leues in causas illud porrigere, contrahendum id esse, & reuocandum ad cognitionem iuridicam. Eo tamen haudquaquam Societas vitur, nisi post lentas, & serias non Rectorum modo si res ferat, consultationes; sed Præpositi, & Assistentium. Si qua vero ex parte non dico instaurari, sed tueri se debet, & corroborare Societas, in hac profecto id debet potissimum sui totius integritate, quæ tanti est, conseruanda, matura partium corruptarum amputatione, priusquam ex iis vitium trahat quod sanum est [quanto, ait scribens ad Prouincialem quendam sanctus Pater] præstabilius foret abscissione membri gangrena correpti, corpus reliquum in tuto ponere! Scripsisse memini à P. Cleselio, nouem simul aut decem Colonia expulso, ac paulo post totidem, meque iure id factum, quod essent commeriti laudasse. Si foret malo ferrum citius admotum, vnus forsitan aut duorum iactura cæteros conseruasset] Iam S. Ignatio hac in re, S. Xauerius quam consentaneè senserit, egerit, videamus.

XXI. Fuit vtriusque in hanc mentem, ita concors, certaque consensio, vt orbe toto inuicem disuncti, quod Romæ Ignatius, hoc idem Xauerius teneret in Indiis, eodem per illos Societatis Fundatore, ac promotore Spiritu diuino, vtrumque pariter agente. At Xauerij mens, non potest certius quam ex tribus eius Epistolis agnosci. Harum vna Cocino sic cum Ignatio loquitur. [non probo vlla vi (nisi quam amor, & caritas adhibet) quenquam in Societate inuitum retineri; sed dimittendum potius, etiam inuitum, quisquis Spiritu eius caruerit.] Aliis Sanciano ad Berseum Goani Collegij Rectorem [Denuò, inquit, tibi mando, vt paucos in Societatem adlegas; eosque vel ad studia literarum, vel ad domestica officia idoneos. Narro tibi seruos; verè, inquam, seruos ad eiusmodi officia domestica emas citius, quam parum idoneos socios adsciscas censeo. Si qui eorum quos ego dimisi Goæ versantur, caue eos vllò modo recipias, neque enim sunt ad nostrum Institutum accommodati. Quod si quis superiorem vitam planè emendauerit, idque publicis pœnis sponte susceptis, & diuturnis, planum fecerit; hunc vbi satisfecisse, tibi visus erit; tùm demum in Lusitaniam ad Societatis moderatorem, cum literis commendatitijs mittas licebit: nam istos Indiæ vsui non esse, perspectum habeo. Atque etiam si quis è Societate, siue Sacerdos, siue alius quispiam, grauius aliquid admiserit, cum offensione aliorum, eum statim missum facito, neque cuiusquam deprecatione adductus recipito; nisi forte peccati cognitio, dolor, ac pœna voluntaria eiusmodi fuerit, vt ipsa per se calamitatem ab eo deprecetur. Sin minus, nullo modo recipies, ne ipso quidem Protege, cunctaque India deprecante.] Quod postremum denique in vita commendatissimum voluit

vir

vir sanctus & præstitit; illos spectat ab Societate remouendos qui se illa indignos exhiberent, de quo extant supremæ ipsius literæ Sanciani datæ vigesimo fere ante obitum die, suntque hæc ipsarum ad eundem Rectorem verba. [Illud etiam te oro, vt cætera quæ tibi reliqui præcepta serues diligenter; maximè vero vt paucos in Societatem, eosque idoneos adsciscas; adscitos autem diu multumque spectes ac probes, eorumque virtutis periculum facias, & sæpe, & accuratè. Vereor enim ne multi, & iam admissi sint, & quotidie admittantur in Societatem, quos dimitti, excludique præstaret. Quare istiusmodi hominibus talem te, præstes velim, qualem ego & Goæ multis, & hic comiti meo me præstiti, quem cum minimè aptum esse Societati perspexissem, exemi, atque dimisi. Hoc tu quoque Institutum sedulo, & constanter tenebis, sic profus vt nullus te casus ab incœpto deterreat, vel si relinquare ipse solus.] Qui tanti Apostoli ad Ignatium & Rodericum literas legerint, animum opinor aduerterint, ad preces quibus ardentissimis supplex rogat, homines sibi de Societate ex Europa in Indiam subsidio mitti. Amplitudinem describit illius imperij, & absque numero populos, ita quidem idolis deditos, vt tamen facile daturi sint veræ religioni manus, si adsint qui doceant, sed cum esset paucorum tunc quidem Societas, isque in Europa occupatissimi, agrè vel aliqui ex iis poterant Xauerio suggeri. In hac tamen penuria hominum, & necessitate grauissimi omnium ad Dei gloriam operis, quod fuit ad eò dimittendis iis liberalis, qui vtilis quidem conuersioni barbarorum, sed Societate indecotes; fecit perspicuum posteris, quanti sit hunc morem velut firmamentum Societatis conseruare, cui vberiore, speratam ex plurium opera messem animarum, vir sanctus, & totus Deo ardens, postponi censuit oportere. Atque hinc æstimate quid agant, qui spebus incertis, aut leuibus id omittunt, quod ne boni quidè tam præsentis, & certi compendio putauit omittendum. Fuit inter illos qui ab Xauerio amandati sunt ex Societate Mansilla Lusitanus, quem via ex Europa in Indias comitem; in ora Piscaria, & Comorinensi promontorio, conuertendorum barbarorum, habuerat socium; & in Christianis iuuandis adiutorem: Dimissionis causam fecit obfirmata priuati, tanquam decretorij sensustenacitas, ad motus sanctæ obedientiæ indocilis, & dura, nec remorata est ab eo deserendo, virum sanctum, locorum barbaries in quibus illum relinquebat, nec longinquitas ab Europa, vnde illuc eum aduenerat, nec commearus quo illic aleretur, vel quo inde rediret inopia. Instructu animi valebat longè ditiori Antonius Gomesius nobilis Lusitanus; qui patrimonium opimum in pauperes, ante erogarat, quam Societatem iniuisset. Is peritiæ canonum, & pietatis luce notissimus, missionibus in Lusitania, tanto plausu operam commodarat, vt integros post se traheret populos, vel audituros dicentem ex pulpito; vel audiendos in pœnitentiæ arcano. Hunc Rodericus tanquam Indiis natum, pro sua in salutem illarum impigra caritate, Goæ destinat Rectorem, sed ardore animi quam prudentia maior, vix munus inierat, cum cœpit velle Conimbricam ex

Goa facere, & Europæ morem illuc intrudere, & quia nouandis fere rebus, noui casus respondent, breui omnes in se concitauit. Nec eo segnius Christianis, & ethnicis proderat; nam hinc quidem Bracmanum elisit conatus, plus nimio auctos ad infidelium conuersionem perturbandam; Tannoris Regem fidei doctrina erudit, & Cocinensis Collegij principia posuit: verum aliunde insigniter imprudens multos de se, multis sermones, & querimonias præbebat. Post autem cum Paulum Camertem, suis haudquam hærentem vestigiis, haberet successorem, totam pederentim eius in se detorsit potestatem, Camerte Rectoris vix nomen vacuum, patienter tamen, ac demissè gerente. Ausus quin etiam adolescentes Indos omnes seminario pellere, ad eorum in fide, ac literis eruditionem instituto, vt suos iis substitueret Lusitanos. Hoc rerum statu Goam Xauerius appellit; audaciam hominis, & ineptias miratur; Rectorem confestim officio reddidit; aliam indicit Gomezio vbi degeret stationem; at is arctiori quam condecuerat Proregis amicitia confusus, & Lusitanorum beneuolentia, quos in liberorum educatione, sumptu Indorum sibi deuinxerat, primum obedientiam declinare, tum ire ulterius, seseque Proregis, atque amicorum intercessione, & auctoritate, aduersus illam communire; At hinc mandata urgere Xauerius, vnde sperabatur, posse à proposito reuelli, in quo etiam hanc tantum sustinisset culpam Gomezius, prouocata, vt ita loquar, ad seculare brachium obedientiæ, non Goana modo commoratione, sed Societate excludi debuit. Et vero infelix vtrumque mox patitur coactus est, nam in Dei causa vir sanctus, præter Deum assuetus vereri neminem, inflexus ad preces rogantium, Goa simul, & Societate hominem elecit, Michaëlem Nobregam, & Andream Monterum qui duo illi adhæserant, proruentem secutos, infecuta similiter poena, non diu distulit. Capti à Turcis, Monterus capite truncatus, Nobrega diu in catena eductus, quanto essent ea mitiores religiosæ nodi seruitutis, redempta denique post annos complures libertate rediit ad Societatem, Gomezius Europam repetens imploratus ab Ignatio veniam, allisa naui, in aquis inseriit.

XXII.

Simonis Rodericij, cum Ignatio, ex Xauerio, quoad dimissiones sensus.

Ad Societatem conseruandam, dimissionum necessitas quanta sit, videri possunt primaria duo Societatis capita, dicto factoque hætenus probasse, quemque in iis morem Ignatius, & Xauerius obseruarunt, abundè sufficiat ad dictandam posteris agendi regulam, si aliunde illam non haberent; Duobus tamen quæ Rodericio, ex primis, Ignatij socio, viro vndique præstante in Lusitania contigerunt, cum magnoperè iam dicta confirmant, & documenta contineant virtutis eximiæ, locum hic dandum omnino credidi. Edificabatur Conimbricæ Societati collegium, nostri quoque manu fabricæ admota, sabulum conferre, arænatum miscere, conuohere lapides, vehiculum agere, vno verbo manuaris operas de se omnes præbere, & quidem ornatu non dispari, seruili nimirum, & paupere, sed tam diligenti applicatione, suisque contemptu, vt si ad hæc illos nascendi conditio, non

virtus

virtus adigeret. Eo magni ciuibus exempli, magni Deo honoris, spectaculo permoti complures, pias lacrymas non tenebant, cum tot coram viderent adolescentes nobiles tanta modestia, & alacritate, labori vna insudare, sed inuidit iis hanc gloriam dæmon, & vernaculis sibi argumentis aggressus eam disturbare, ex parte voto potitus est. Quibus igitur mentis adhuc imbecillæ ac teneræ plurimum inerat, suadere, non esse id stadium ad sui edomationem, & victoriam, sed ad ludibrium, & probrum; hinc se habitum iri pro gente humili, & vili ex luto edita, nataque talibus occupari: primum ergo vereri, & erubescere prætereuntem oculos, inde etiam vitare, ac domi se claudere, demum apertè contestari, domi se opus paratos facere; ne autem in publico facerent, honore natalium, & suo prohiberi. Tam inuerecunda verecundiæ inanis professio, Rectorem Ludouicum Gonzales grauissimè affecit; tentat nitorem lucis euanidæ quæcutiebant detergere, hortatur ad fluxam gloriam, gloriosè calcandam, quæ vbi frustra sunt Simonem Rodericium Lusitanæ tunc Prouincialem, quid rerum agatur per literas admonet, quibus ita respondit Rodericius. [An isti quos sic affatus es, ad carrum per urbem agendum sint parati, quæso iterum experire, si pergunt renuere, discedant sanè, suasque sibi res habeant: ego tibi libenter sim carrucarius, & quidem propensius quam nunc Principis eruditor. Non eget Societas existimationis humanæ mancipiis, amandandi sunt ex nobis, cum sæculo quod gerunt, nec profanis eorum conditionibus inuidendum. Crucem Christum non clausa tantummodo in domo, sed in media, totaque vrbis luce, adeoque extra urbem portauit: qui Christum non amat crucifixum anathema sit; Christi non est, qui crucis illius ignominiam non amat. Scripsi iam sapius, in Societate, paucos, & vel quatuor solos, plurimis præstare, addo nunc, fore me vel vno contentum. Anathema sit qui Christum non sequitur, profiscatur, abeat, discludatur à nobis, & sese istinc amoueat, Christum alium alibi quæsiturus; quem enim quærimus, is crucifixus est] huc vsque Rodericius, & prius illud quod indicaueram. Posterius fuit eodem in Collegio, eodèque Rectore, de Sacerdote, ac Fratribus duobus quos ob multam de more impositam, acerbè stomachatos, poenitudinis vice Societatis tedium cepit triste, acturbidum, pronumque dæmoni, ad vrgendos quo iam propenderant, quod dum inuicem versant, ne soli perirent, ad amicum scribunt Vlyssipone in Collegio agentem, quem si possent sibi adiungere, secum facerent desertorem. Carpebant iis literis non tantum ipsum Rectorem, quam Societatis gubernationem, proin si verè saperet, verèque amaret, subduceret sese; sequereturque præeuntes; præire namque se, si modo annueret paratos, committunt literas domestico famulo negotiorum causa illuc profecturo, magnam pacti mercedem, dum ne illas nisi in manibus, & clamulam redderet: redditas, & lectas detestatus est amicus, & inuitamentum perfidorum vocem diaboli credidit, mitte se deorsum suggerentis, abhorruisque ab amicitia hominum qui ruinæ socios

focios captabant : tum Epistolam detulit ad Rodericium tunc Prouincialem, totamque illam rem ipsius iudicio permisit. At is remisso Conimbricam famulo, Rectori mandauit trium illorum seditiosam Epistolam publicè legeret, statimque illos è Societate; ministrum vero perfidiæ famulum, Collegio pelleret. Quod multis suis cum lacrymis, & reorum probro, executus Rector, coram omnibus nostris in sacellum vocatis, veste quam animo proiectam, falsò adhuc gerebant; palam spoliatos eiecit. Sunt Rodericij verba quibus hæc iubebat præcipui ponderis [Christi, ait, vox est, qui non est mecum contra me est; Christi non sunt qui ab eo adscripti, signa illius non sequuntur; sub iis qui militant, vt facimus, esse illos mentis eiusdem, animique oportet, testis mihi est Deus quantoperè doleam, non omnes inter nos eadem sentire; quia vero quorundam eò audacia processit, vt mentes sociorum ab superioribus suis diuiderent, æquum est vt Deo vindice ab nobis discendantur. Indic tribus illis discedant è Societate: ab superioribus qui sibi sic cauent, & ab iis secum alios distrahunt; ad institutum nostrum non faciunt; eorum enim consiliis quibus proficere deberent, nihil vnquam assequuntur boni. Societatis præceptiones, & regulas qui parui æstimat, iure Societas hunc parui fecerit, radicibus arborum securis imminet, Christum volens sectari seipsum abneget, & crucem suam tollat. Cunctis à me palam edicito, quemcumque resciuero dedisse literas, non prius ab superiore recognitas, eiecturum me ex Societate; nec enim aut numero, aut viribus corporis, aut etiam ingenio plura quam par sit, nosse volentium, placere Deo contendimus: cui fixum non est Christi crucem, cum veta sui abiectione baiulare, huic neque Societas, nec Societati is conuenit. At forte poena culpam videatur excedere; scias, vbi culpæ communi bono officiant, non posse infligi mitiorem, alioqui leges ludibrio poenè sint, & hinc procliuè sit totum Ordinem subuerri. Age quæso, ij fratres intelligant quantum interfit eiusmodi esse nos, quales Societas exigit; id nisi assequeris, facile mihi sit redire Conimbricam, & nouum illic Collegium cogere. Christum statuo de cruce pendentem, inter me ac nostros qui istic sunt, & volo te illis fucum detergere, denuntiarèque hunc esse Dominum cui adhaerendum sit, procul ambagibus interpretantium, & effugiis commentationum: mihi clarè, & ipsi denuntient, an ratum habeant suas Christo animas despondere, ad seruandas Constitutiones, fidemque Christo, eiusque Vicariis à quibus reguntur debitam. Inter Indos si agerem, quò primum ferebar cum huc ab Italia nauigauis, haud mirum putarem, homines illic mihi occurrere à perfecta Christi imitatione alienos; inter nos vero nisi tales quoque offenderem, meam in hoc Regno fructuosè locasse operam ducerem. Famulum, Epistolæ tabellarium, quod eam clam omnibus tulerit, ac reddiderit expelles, nec eum deinceps in Collegij rebus vnquam occupabis.]

Pergamus

Pergamus nunc alia exequi firmamenta, quibus Ignatius Societatem communiuit. Quarto igitur loco, venit illa, quam esse arctissimam voluit, vnius capitris, omniumque membrorum consensus, apta ex omnibus quibuscumque potest excellens Obedientia, ex nutu regentium inferiores suspendere. Ad hoc Monarchicham qua regeremur formam instituit: penes Generalem Præpositum absolutam deposuit administrandi Ordinis potestatem, vni solummodo Vicario Christi obnoxiam; siue in eorum qui præficiendi sunt delectu, seu quibusvis aliis in rebus, quemlibet nostrorum spectantibus, quod tamen sic ab eo conscitum, vt tam liberi iuris auctoritas, non deficeret illo bono quod aristocratia conferunt Optimates; iudicio scilicet, & consilio sapientum; iussit illi quatuor adesse, quorum vnus nostris in Italia & Sicilia rebus; alius in Germania & Gallia; in Hispania tertius, quartus in Lusitania & Indiis peculiarem curam adhiberet. His anno 1608. quintus additus est seiuncta nempe ab Germanis Gallia, ob Prouinciarum numerum qui tunc par erat Assistentia duplici constanda, vt prima iam olim Congregatio Generalis, Lusitaniam Indiis in Assistentiam iunxerat. Horum Assistentium munus est in eam quidem potissimum partem excubare, quæ vniciue commissa est; sed & alia Societatis vniuersæ grauioris momenti negotia videre, perpendere, & priuato scorsim digesta, elucidatàque examine, Generali demum, iure statuenda, vt viderit fore Deo gratissimum, deferre. Præter Assistentes, præscribuntur item conuentus Generales in quos florem suorum hominum, suo lectum suffragio Prouinciæ mittunt: quicquid in iis decernitur vim habet legis, apud ipsum quoque Præpositum, nec antiquari ab eo potest, neque immutari: de illo quin etiam ius habent (si quo vnquam seculo opus foret) cognoscendi, iudicandi, statuendi, vtrum corrigendus, an loco, & officio mouendus, imo etiam & Societate. Ad hæc ius publicè Generali datur Admonitor, cuius sit diu perspecta prudentia, & rerum nostrarum peritia. Huius est si quid vita Generalis aut gubernatio ab recto deflecteret, petita primum diuinitus ope, modestè illum, sed tamen libere admonere. Quod idem subsidium monitoris, & consultantium adiectum est singulis qui essent tum domibus, & Collegiis, tum Prouinciis præfuturi, nec possunt secluso eorum consilio quicquam momenti alicuius, vel de rebus quæ incidunt, vel de iis quos regunt discernere. Et hæc quidem Societatis administrandæ tam omni ex parte absoluta, pulchràque ratio, suo capiti membra cum mutuo habitu coaptans, suum illis nomen tuetur, & iura, efficitque vt verè partes sint; quod si semel esse deserint, tunc neque hoc corpus tam nobile constare iis valeat, nec illæ conseruari. Haud tamen domi defuere turbulenta, rebelliaque ingenia, quæ conatus omnes, & machinas vt eam prosternerent admoerunt, ne omissis quidem secularium principum auctoritatibus. Quin & ab iis quoque eo impudentiæ ventum est, vt summo Pontifici libellos, ementito totius Ordinis nomine offerrent, paucorum licet malignitate concinnatos, quibus secum Prouincias aliquot, ab Generalis

Præpositi Obedientia, moliebantur abducere, & delegato seu Commissario, siue inspectori perpetuo subdere; ad hoc Societatem proicere scindere; vnam in plures lacerare; dissipare illam omnium nationum concordem animam, ex quibus Societas sua non solum ingenti gloria coalescit, vt loquitur Pontifex Paulus V. sed necessario etiam fulcitur primigenij spiritus firmamento. Solemne videlicet hoc habent, qui maiora se spirant, & grandia, pusilli ac tenues; vt cum spebus iniquis exciderint, aduersus gubernationem stomachum effundant, dum enim pudet latentem ambitum prodere, si iactent se, per imprudentiam, vel sinistros affectus eorum qui regunt præmitti; aggrediuntur ipsam regendi rationem, ex vno aptam, solo, & perpetuo, Romæque defixo, capite, sic incognitis de rebus causisque indictis queruntur ferri iudicium; quæ cuiusque debentur meritis, vnius arbitrio dispensari; plus videre præsentibus oculos, quàm longissimè absentem; decernere tutius de agendis multorum iudicia, quàm vnius, qui haud aliter quàm relatu cognoscit, cartis consignato, non vsquequaque veracibus. His plene incommodis occurri, si cognoscendi officium, potestatemque decernendi, in multos diuidat, qui non valet solus ei sufficere; hac via, quod vni aufertur, datum iri Ordini vniuerso; æquum esse ne quantum vult valeat, qui non valet semper, id solum velle quod æquum est. Augebat priuatos ambitus, publici sui effræne studium, & vasta intolerandaque opinio, quæ huc denique exiere, vt cum pares non possent sustinere, neque aliis eminere, idcirco ab iis seiungi contenderent, vt se potius gloriarentur suos, ac sui Dominos quàm præstantissimi corporis membra esse. Hos Congregatio quinta Generalis, præuaricantes filios & degeneres appellat, turbatores quietis publicæ, nouarum rerum molitores, ausos Ordinis vniuersi commune iudicium impugnare & [quæ profligata verecundia est] censura notare & interpolare non veritos, quod ab sanctissimo, & prouidentissimo fundatore, ad supremi splendoris claram lucem decretum fuerat, & præscriptum; quod Pontificum oraculo post cognitiones sapius integratas pro diuino toties firmatum, sancitumque execrationibus diris contra aduersantes. Quare sua illos secuta est merces, anathemate icti sunt; condignam sceleri sortitos poenam, quam machinabantur in aliis facere occupauit ipsosmet discessio. Illos Societas quam professi erant euomuit, & si quos tenere coacta est, prærogatiua cuiusuis muneris semper carituros, in exemplum seruauit, quo saperent, si quos in posterum, eadem vertigo agitasset. Annis inde non multis peculiari diplomate Paulus V. tum antiquum morem confirmauit Societatis gubernationis, qui ab Ignatio institutus, eò vsque vigerat; tum Generalis Præpositi perpetuitatem, eiusque Romæ commorationem, cum potestate amplissima Societatis vbique gentium regendæ quibuscumque ex nationibus constaret. Quo eodem maiori diplomate, Præpositum & cæteros qui deinceps præessent, verbis grauissimis vetuit, intercessionibus aut minis Principum manus dare, vbicumque natiua Instituti nostri, incolumitas lædi, aut fuscari sanctitas videretur;

retur; si cuius autem nostrorum audaciam interciperent, rebus nouis hac in parte studere, velut Ordinis turbatorem, & offensionis architectum, iussit poenis meritis coercere. Sed de his nunc obiter, loco, & tempori fufius, id solum aduerto, nullam inter homines esse Communitatis vllius, tam longè & acutè cautam, prouidamque gubernationem, quam non aliquid saltem aliquando, singulare, & inopinatum fugerit & fallat; nam sumus denique homines, non mentes de cælo liberæ, & humana administramur intelligentia. Peruersitatis itaque intolerandæ sit, priuati alicuius incommodi impatientia, aut fortuiti leuisque erroris indignatione, vtilitates immensas spernere; suscepto congenitas gubernandi modo, molirique mox nouum, quocumque tandem periculo id fiat, pro nauis forsitan quos sanat vulnera facturum ingentia, quorum rursus impatiens odium, nouos moueat interpolatores ad nouam regendi excogitandam rationem, alternantibus fabricandi, euertendique perpetuis vicibus inter publici boni detrimenta, quæ solet in re tanti, nouitas improba inferre. Certus ergo diuinitus, Fundator, imperij formam quam stabilierat in Societate esse quam optimam, ad modum Obedientiæ effingendum se totum conuertit, nec inculcauit aliud grauius, nec explicuit fufius, nec experiri accuratius in nostris ad futuri exemplum sategit, nec violatum multauit seuerius. Hanc esse Societatis firmamentum, hoc robur docuit, quo se tueretur, & ageret: hanc tesseram qua tanquam gentilitia signaretur, & secerneretur ab aliis, vestitu aspero, ieiuniis, & solitudine primas sibi partes ferentibus: hanc demum patens sanctissimus tanti fecit, vt discessui proximus, in Obedientiæ commendationem, qua nihil carius haberet suprema dictata formauerit, vocatòque Ioanne Philippo Vito, Secretarij socio, scribe, inquit, nam volo norit Societas, de Obedientia postremum quid sentiam, eique vt sequitur dictauit.

1. Ipso primum in religionem ingressu, vel statim post, prima hæc cura sit, vt me totum superiori penitus permittam.
2. Oportandus mihi superior fuerit, qui iudicij mei demandis sensibus insistat.
3. Quibuscumque in rebus, culpæ nihil inerit, standum mihi est superioris arbitrio, non meo.
4. Triplex est obediendi modus. Vnus cum obediendi præcepto iubetur, & hic quidem est bonus. Melior alter, cum iussis simplicibus paretur. Tertius omnium optimus, cum ne iussus quidem expectatur; sed vel solus superioris nutus, & quod velle creditur, executioni mandatur.
5. Superioribus promiscuè omnibus parendum mihi est, nullo discrimine maioris, minoris, aut infimi; sed Deus cuius vices agunt, pari mihi iure in omnibus spectandus, alioquin per illorum gradus, Obedientiæ quoque vis ad infimum descendit.
6. Si rectum putauit iubere superior; mihi vero id secus absque Dei offensa fieri non posse videbitur, nisi hæc mihi sit euidentis, stare me iubentis.

XXIV.

Dictata de
Obedientia
ex S. Ignatio
sub visa existum excepta.

tis imperio ac iudicio oportebit: in quo tamen si minus acquiesco, quicquid mea me cogit opinio sentire, seponendum est in duorum aut trium consilium, & eorum sententiæ inhærendum: si ne id quidem mihi satisfacit, absum planè ab ea virtute longissimè, quam religiosi status præstantia exigat.

7. Denique meus esse non debeo, sed eius à quo sum conditus, & eius cui me regendum credidit, & cuius perinde arbitrio agendum me permittere debeo, ut si totus ex cera forem, quicquid me fieri voluerit: dare aut accipere literas; hunc, illumve alloqui, aut abstinere ab eius colloquio, & eius generis alia: reponenda mihi est pietatis meæ, & prompti animi summa in capessendo quicquid mihi iniungitur.

8. Habere me pro cadauere debeo cui nec velle est, nec intelligere; pro crucifixi breui simulachro, quod sinit quaqua versum pro libito se agi; pro senis baculo, quem vbicumque commodum adhibet & reponit; ita me opus est religioni ad nutum seruire, vbicumque sibi commodare me posse censuerit.

9. Nec loca debeo, nec munerum occupationes, meo delectu ab superioribus petere. Possum quidem mentem, ac desiderium iis exponere, dumtaxat omnia velut eorum pedibus aduoluens, consultissimum habiturus, factuque optimum, quicquid à me præstandum iudicant.

10. Leuiores tamen petere nihil veter, quale sit, obire sacras stationes; aliquid à Deo peculiaris gratiæ flagitare; aut quidpiam simile, sed parata semper ad impetrationem aut repulsam, eadem animi æquitate.

11. Ad paupertatem quod attinet, non minus debeo ex nutu regentium pendere, hoc est re omni casendo propria, & concessis vtendo ut statua quæ spoliandi se, qualibet ex causa, nihil obstat; aut queritur.

Et si vero hæc vndecim de Obedientia effata sub vitæ finem distarit Ignatius, haud tamèn sup̄ eo vsque sensus distulerat, fusiore scripto explicare, sed hoc ad communem tunc egit Societatis vniuersæ, quod ad Collegiorum quorundam eruditionem, ante annos aliquot egerat. Exarserat enim præter modum non paucorum ex nostris in Hispania, & Lusitania pietas, licere sibi crediderant in rebus animi suo ductu regi; hinc eorum nonnulli voluntariis pœnis, animosi magis quàm prudentes, valetudinem perdere; alij contemplationis illecti dulcedine, solitudines adamare, vtrique quo tenderent, quo vocati essent obliuisci. Vtrisque vt metas Ignatius figeret, paraneticas ad illos dedit, quibus manifestum iis fecit, quo se rectè ire certius crederent, hoc ab ea errare longius, quamdiu omiſsa obedientia pergebant iure suo fingi, & singulari suo arbitrato regi: repetita enim (quod Deo præcipuum, & optimum vouerant) libertate, præ illa nihili apud eum fore, quicquid postea obtulissent. Verum iis de hoc argumento, quæcumque aut sanctus Ignatius, aut quibus forsitan alij scripsere, prolixa eminet, mirabilisque Epistola, quam ad nostros in Lusitania anno 1553. datam, Societas, & legit semper, & suspicit.

Hæc

Hæc eius virtutis gradus omnes, digestos; totamque tum docet, tum complanat illius absolutionem. Quare Societati Præpositus, & de more, communibus literis salutaturos nostros, & admonituros, Franciscus Borgia, vbi de obedientia monere incidit, nihil quod S. Ignatio adderet inuenit. *Quæ ad obedientiam, virtutem attinet*, inquit, *(ad quam Societas omnia refert tanquam ad scopum, & vexillum, quæque est eius turris præcipua) nisi nonnulla forrasse dicenda erant, tamen quia B. P. N. Epistolam de ea scripsit, non vtilem modo, sed omni dignam admiratione; quippe cui nec quicquam addi possit nec detrabi, ad eam vos remitto cum hac vna voce Euangelij, hoc fac & viues; hoc enim in Domino nobis polliceri possumus fore, ut si qua in illa continetur præstiterimus, perfecta Obedientia filij nominemur, & simus.* Hac porro Epistola, Sacræ paginæ, ac Patrum testimoniis luculentis, & vi rationum ineluctabili, Obedientiam digerit in tres gradus, alium alio excellentiorem, executioni tribuit infimum; medium voluntati, non operi modo quod iustum est, sed iubentis quoque arbitrio se subdenti; tertium, ac supremum iudicio, eadem cum superiore pariter approbanti. Ad hunc apicem tam præstantem, & celsum non euadit, nisi qui iubentem non hominem cogitat, incautum prudentem; sanctum, vitiosum; sed ipsum cuius loco is iubet Christum Iesum. Nec alia fuit Obedientia quam cœnobiarchæ, religiosæ magistri disciplinæ, pugnanti in speciem, ornarunt nomenclatione, dum sapientum stultitiam, ignorantiam doctorum, consultorum imprudentiam, securum periculum, perspicaciam cæcam inscripserunt. Est enim hæc oculatissima cæcitas, in iis quæ iubentur nihil videre, sed vnum in ore iubentis Deum imperantem, acutissimo visu cernere, solumque attendere, qua sanè haud dubia persuasione, vsuque cæcitatibus perspicacissimæ, quàm multi vel quondam inter veteres Monachos, vel nunc in Societate sublimè fastigium magnarum virtutum attingerint, quis dicat: Sed hi cum suis quique temporibus ipso eius ab ortu claruissent, essentque notissimi, prodigio par est Iulianum quendam Vincentium, Andegauensem patriam, & ipsum de Societate, vsque adeo insanisse, ut sexcentas in eam Obedientiam comminisceretur stolidissimas accusationes, quas cum ad suprema tribunalia deferret, præfatus est sibi curiosus indaganti, fontem denique patuisse, laxitatis in vita, erroris in fide, quibus infestaretur Societas; esse vero hunc Epistolam quandam cui de Obedientia nomen fecissemus, portentosis refertam dogmatis, ex quibus magna religionis veræ detrimenta necessariò sequerentur. Quod pro suæ amentię genio tractatum prolixius cognitoribus obtulit, acciditque supra omnem fidem, ut cum aduersus hanc Societatis Obedientiam, non alia vomeret, quàm quæ hæretici sæpius aduersus illam edidissent; hi quidem velut animales, & sensu carentes diuinorum, damnarentur, & proscriberentur; Vincentio velut mysteria de cœlo adportanti, aures tam credulæ darentur, ut examini subderetur quod orbe toto in confesso erat, ex quo nosse perfectam Obedientiam cœperat, ut Apologia triplici validè defendit Robertus Bellar-

H h 3

minus

minus postea Cardinalis; adeò verum est religiosos ordines ficta domesticorum probitate crudelius impeti, quam professis externorum insectantium odiis. Sed hanc, utpote suam, foro suo causam referuarat Deus, processuque planè insperato, quod loco narrabitur, in actum vltimum eduxit, infamem scilicet Romæ Vincentij carcerem, quem proiectâ quodcumque sibi non saperet accusandi, calumniandi que libidine quæstificet.

XXVI.

Quam perfectam à suis Ignatius Obedientiam exigeret.

Cæterum exigenda S. Ignatius Obedientia, haud erat alius quam in præscribenda. Lex illi fuit fixa atque immobilis cervicis non ferre, quibuscumque ij dotibus, aut nominibus pollerent, & eiusmodi non raro turmatim dimisit, paratus, vel Collegia integra penitus exhaurire, atque omittere, quàm in iis talium quempiam tolerare. Quare Gantium ad nostros scholares, non nihil in hanc partem visos deflectere, ardentem dedit longasque literas, de obsequentia qua vellet iis ipsos subiici per quos à Deo regerentur, omniâque hac clausula sanxit. [Cui desit animus ad eam quam scribo parendi regulam expeditus, siue illorum qui istic sunt, seu qui sunt ad eos accessuri; ne dempto quidem eorum Rectore; de alia sanè ineunda via, vitæque cogitet, neminem enim capit Societas, quin possit ac velit ad eam formari Obediendi normam quam his literis descripti] fingendis vero vsu ipso ad illam nostris, iniungebat interdum otiosa; intempestiva; pugnantia; ut concionari, & procuratorem domus eodem tempore agere; philosophiam simul cum grammatica profiteri; coquum ipsum ad Theologiam docendam morigerum habere animum, ad mutandam culina scholam Theologum, accersere quandoque Sacerdotes, ad celebrandum iam ornatos, moxque ut exuti accurissent remittebat, vna quam poscebat celeritate Obedientiæ contentus. Quosdam assuetos in liberiores moras interpretari mandata iubentium, euocabat identidem repente, etiam dum consentibus aurem darent, quodque ex iis vnus tantisper adesse distulisset, parum abfuit quin acciperetur seuerius. Sacerdoti ardentius vrgenti, peregrinationem quam sic efflictim deperibat negavit, & flagellationes aliquot indixit, haud quidem petitionem culpæ damnans, sed eius affectum quam Obedientiæ maiorem: huic illa respondet sat quoque insolita, quam Emerio de Bonis vixdum pœne tironi imposuit multa. Degebat è regione nostri templi mulier famæ haud satis honestæ, cui quotidianum erat domus purgamenta ad templi fores proicere, indignitatem rei aliquamdiu passus Ignatius, demum Emerio iniunxit (qui ut principio nonnulli, adhuc indifferens ad domestica, & literaria, æditui munere fungebatur) iniunxit, inquam, vicinam rogaret, aptiore loco sordes deponere. Verum Emerius singulari modestia iuuenis, verecundatus cum ea loqui; quod iussus fuerat, per alium id significavit: quod vbi rescivit Ignatius, pudoris gratiam probavit, obedientiam etiam leuissimè præstrictam vltus est. Emerium voluit sex menses cum tintinnabulo ad collum triclinio adesse, & quotidie has voces altè repetere *volò & nolo non habitare in hac domo*. Iam si quis sibi ad genua veniam petens aut pœnitentiam,

mox

mox ut innuisset non statim assurgeret; illum situ eodem abiens hærentem sinebat, ut moneretur demissioni illi deesse meritum, quæ ad Obedientiam restitaret. Sic adiutori laico, ut sederet, cum nutu indicasset, dum ipse interim colloqueretur cum viro nobili, & ex obseruantia vtriusque stare nihilominus adiutor pergeret; iussit scabello capiti sibi imposito tamdiu perstare, dum sat longum cum nobili, quod inchoauerat negotium peregisset. Cornelium Brughelmannum Belgam, facti officij texendo sapius retexendoque penso totos prope dies abfumentem, & scrupulorum violentia, doctorum virorum consilia omnia coactum elidere, remedio curauit ad insolentiam morbi appposito; serio admodum imperavit vna hora recitationem officij absoluere, quicquid post fluxum clepsydre superesset, planè ommittere, ne ob periculum vertendi cerebri per se iam ab ea solutus recitatione, vltro se dementatum iret: valuit ad sanitatem medicina, & peculiaris parendi religio cum communi iuncta recitandarum precum obligatione vtrimque sic hominem vrsit, ut exinde statim occiperit definito spatio officium claudere, & tricari secum scrupulosè, caputque vexare desierit. Tam deliberata perfectæ Obedientiæ ab suis exactio sic illos priuatim rei cuiuscumque affectu nudauerat, ut inceptis etiam ad Dei gloriam tentos ingentibus, si ad se reuocaret, mox iis absterent; & iussi munus, aut sedem mutare, falcem continuo à messe animarum, quamuis vberima, eius ad vocem perinde amouerent, ut si Dei vocem non hominis audissent. In his Antonius Araozius Barcinone fructu incomparabili laborans, vix ab Ignatio per literas monitus, inde quantocius interiora Hispaniæ peteret, illicò paruit, nihilque aut sibi meriti, aut illi populo vtilitatum maximarum, aut summæ gloriæ ipsi Deo, suo illo discessu, periturum causatus, in hæc verba respondit [quod mandas aliò commeeum Septembri ineunte, *paratus sum & non sum turbatus*. Cum bono Deo, æterno meo & optimo Domino non modo intèrè, sed valdè alacriter obsequar, securus planè, ac certas, tuam, & Christi ipsius redemptoris mei vnam esse vocem, quam oues illius audiunt. Tametsi quoscumque is nuncius peruasit, plurimum querantur, tantum hinc bonorum quæ fieri cœperant auferri, & fiebant sanè; tantum enim quod agam suggerunt, ut si me velim omnibus commodare, compellar mihi ipsi deesse; quare partes mihi noctium decerpo, quibus, quod interdum non potui, meo animo impendam. Confessionibus audiendis, & quidem haud raro de omni vita; tradendis Exercitiis spiritus, conciliandis inter primarios discordiis grauibus, ita forbeor interdum, vix ut etiam liceat rem sacram facere. Quod ideo refero, ut te animæ meæ commiseratio capiat.] In hac tamen obtemperandi cæcitate, acutâ & lynceâ, relictis ad nutum vocantis, etiam quæ in manu essent, opulentis diuini obsequij lucris; Xauerius, vix sibi parem inueniat, promptum videlicet, conuertendi spes magnas Orientis, si moneretur negligere, seque inde in Europam referre. [Nam S. Ignatio rescribens, significas, ait, quanto mei dum in viuus sumus, iterum

iterum videndi desiderio tenearis; nouit Deus, hæc verba, quam tenerè animum meum affecerint, quantum expriment lacrymarum quoties in mentem redeunt, consolatur me vel hoc vnum, cum id fieri posse recogito; & nihil est quod vires sanctæ obedientiæ excedat] aliis vero eo anno datis, qui vitæ vltimus illi fuit [Deus nos in cœlestium felicitate, & (si ex eius gloria futurum est) in hac vita coniungat; id enim si mihi imperetur, obedientiæ vi effici nullo negotio potest] ac nisi hæc vota mors occupasset, haberent hoc posterî, mirabilis Obedientiæ exemplum, suumque Xauerium Ignatius, milliarium octodecim millibus reducem paterno sinu excepisset, tanto parendi documento, & Iaponensis, ac Sinensis imperij Christo adiungendi spe omiſſa, quam parâ clariorem. Euocar enim ad se Xauerium, etiam Obedientiæ præcepto Ignatius, vt erat cum carissimis nonnunquam solitus, vel ad incrementum meriti, vel ad præuertendas intercessionem; & meditabatur, Societatis gubernatione in illum deposita, formare illum sibi successorem, sed mandati grauissimi aduentum obitus anteuertit.

XXVII.

Quantam
inter suos
caritatem
optaret S.
Ignatius.

Commisſis inter se mutuo nexu Obedientiæ illorum qui præſunt, & subsunt gradibus, videndum restat quam perfectò caritatis alternæ vinculo sic omnes, adstrinxerit, vt nec locorum longinquitas, nec graduum discrimen, nec diuersarum nationum diuersus genius, illos aut disiuſſerit, aut turbaret. Ad hanc rem præſidiis quam opportunis, & efficacibus nisus sit, vir Sanctus, narrando fiet quam differendo apertius. [Mira res (scribit Ludouicus Strada ex sacro S. Bernardi Ordine) & incantamento cuiusdam diuino similis, quam in Societatis sanctæ domibus aliquot notauit; homines non modo familia, sed linguis, & patria diuersos, scholasticos iuuenes, magistros senes, paucis diebus, mutua caritate, inter se sic coalere, vt in cor vnum, & vnâ animam euadant, vt qui de iis aliud non norit, putet patre eodem, matrèque progenitos, aut eandem naturæ temperiem fortitos] quæ externa quidem, sed visu ipso fulta auctoritas, credibilius facit quod ab vno è nostris per id tempus, & reipsa probatum, & scripto est traditum. [Nulla æquè me, ait, iucunditas afficit, vt illa quam obseruo in Societate, tot inter diuersa ingenia, voluntatum tam apta consensio; æqualitas à prærogatiuæ cuiusuis ambitu adedè aliena, inter gradus adedè inæquales; in varietate tot linguarum, & gentium, concentus animorum tam concors, & hilaris; nullum hic ponit doctrina, grauitas, opes, nobilitas; à pauperibus, obscuris, & ignorantibus discrimen. Ego illi amicus, aut is mihi; vrbinitas est hic absona; & velut de ciuilitate sæculari accita aures lædit; inuicem enim omnes amant, nemo non alteri amicus tanquam sibi. Iam in distita cum migratur. Obedientiæ iubente; vel de via procul appellitur: qui & quàm alacres, & beneuoli complexus, quàm simplex intimi amoris significatio? quocumque apud nos aduenerit, domum suam venit; illic totidem fratres quot socios reperit. Agnoscamus hac in re Dei donum, idque grato animo recolamus.

Gratule

Gratulemur nobis quod hæc hodièque fouetur in Societate caritatis tam pulchra communitio, speremusque tum fore perpetuam, tum quisque pro virili sua vt perpetua sit communitio] sic ille ex quo id fiebat, vt in Collegiis suo numero instruendis, concionatores, magistri, rectores, operarij cœteri, principibus obnoxij sæpius diuersis, quandoque inter se hostibus mitterentur, nullo metu suspitionis faciendæ; imo vt summam eiusmodi cœtus, ex semotis regionibus collecti, afferebant vrbibus voluptatem, ita Ignatij summam prudentiam illustri docebant monumento; cum locorum vbique, velut Societatis epitome spectaretur, & illa Italici, Gallici, Hispanici, Germanici sermonis aliorumque fere orbe toto idiomatum multitudi, vbiicumque foret Societas, sonaret, ibique nascentis Ecclesiæ instauraretur miraculum, cum in multiplici dissonantia linguarum etiam barbararum, vnus caritatis eiusdem cordisque vnus suauissimus sonus audiretur. Hoc modo Messanæ Collegium, anno 1548. conflauere Patres duodecim, ex singulis singuli orti Prouincijs, Regnis, etiam magnam partem lingua, imperioque dissentientibus. Quod prudens ciuitas merito admirata, videre visa est quod refert de fidibus cytharæ Augustinus, quarum vnique vnus est proprius ab natura sonus, sed sociarum tinnitui sic attemperatus, vt vna pluresve vellicentur, fiat suauissimus concentus, ex diuersis, sed non inter se aduersis. Nec magis hæc affectus patrij, ad nostros sine cuiusquam discrimine amandos expoliatio ferebatur, quàm externos perinde adiuuandos, vt si nobis vbique gentium ciues essent. Itaque principes, in legendis quibus conscientia arcana crederent, promiscue habebant, suæne ij forent, aut alienæ ditionis, dum essent è Societate; rati solum omne, nobis patriam esse, gentem omnem nobis esse cognatam: inter hos Ioannes III. Lusitanæ rex, excusante Mirone externam originem confessionibus illius minime opportunitatem; respondit nullum sibi esse externum qui esset de Societate.

Quibus autem viis hanc affectus, sit Fundator sanctissimus animorum in nostris hominibus tam necessariam, pulchramque concordiam ex Constitutionibus habetur, vnde pauca solum huic transfero, quæ ad hanc videntur potentiora extitisse. Nobis primum nihil esse antiquius voluit, quam vt vltro patria veluti extorres, abstergeremus à nobis omnem illius minus expurgatum, ac religiosum sensum: neque id satis, verum & diuersis nationibus oriundos, peculiari quodam animi flexu nobis iungere, aquarum in morem quæ in procliuè, in plana, aut infima decurrant, velut fontem natium oblita, ire alijs obuiam videntur aliunde scaturientibus, & cum iis in eandem confusa, pereundo simul, ac pendendo vberius crescere. Quo spectat illa æternum legenda Euerardi Mercuriani sub discessum patrum salutatio, Congregationi tertiæ à qua Societati Præpositus fuerat, hanc mentis vnus vniversorum concordiam inculcantis. *Obsecro vos, inquit, per misericordiam Domini, vt huic quam maximè inuigiletis, alter de altero in bonitate sentientes, vt vtrique inuicem bene sentiamus. Omnes enim eiusdem Vacationis, & fratres, & filij estis. Itaque nulla obsecro sit Sar-*

Pf. 150.

XXVIII.

Quibus mo-
dis S. Ignatius
nostrorum concordiam sancti-
uit.

matia, nulla Hispania, Italia nulla, nulla Germania aut Gallia, sed una Societas, vnus in omnibus Deus, omnes in vno Domino Iesu Christo, cuius membra estis. Quod autem sermo de armis principum vario Marte pugnantium, poterat affectus partium in audientes influere, partibus illis obnoxios; vetuit omnino domi talia iactari. Ad hæc cuique plurimum commendauit, Christum in aliis vnum attenderent tanquam eius spiranti expressum imagine, vt defixo in speciem tantæ pulchritudinis oculo, nullum præterea in iis possent naturæ aut morum, aut ingenij errorem discernere, & quod est consequens, auersi, aut contracti quæ inde nascuntur animi frigora deuitarent. Iudiciorum item discrepantiam vehementer damnat quod consueuerint sequaces habere voluntates, vt ventorum impulsu maria: quia vero id habent priuata rationes, vt affectum omnem ab aliis auulsum sibi penitus vindicent, & competitorès diuidit ambitus, adeoque interdum etiam committit manifesta æmulatione; vno superiorum maiorum iudicio dispensari inter nos loca, officia, ministeria gradusque voluit, cunctaque illorum ex arbitrio suspendens, nullum ambitioni, & nundinationi locum, nihil possessioni, & præscriptioni residuum fecit. Si quibus vero innasceretur quædam animi rabigo, aut offensusculæ verborum etiam perleues, plectebat eas tam acriter, vt reum corrigeret alios terreret: sic vnus ex præcipuis patribus pœna grauissima inconsiderantiam castigauit, quod phrenetici domi ægroantis, foris per iocum deliria retulisset. Quanto acerbius luissent si quibus excideret narrare quæ in aliorum contemptum, aut dedecus verterent. Dissidiorum denique satores, & dissensionum artifices, linguæ bicipitis venenato telo alios inuicem peritantes, vt deprehenderat, mox veluti pestes expellebat. Inter quos fuit, de quo dimittendo cum Patres duodecim conuenissent; & ne qua vrbi offensio præberetur, decem ex iis retinendum, & emendandum iudicarent, duo reliqui dimittendum; vir sanctus contra morem suum pluribus adhærendi, duobus accessit, aiens Romæ nulla re grauius ciues posse offendi, quam si acceperint nos dissidiis laborare, & eorum auctores stolidam patientiam tolerari. Par tulit præmium alius qui vt Romam venit, de Simone Rodericio cuius fuerat viæ comes, quædam effutiit, tanti viri virtute indigna, quæ vbi accepit. Ignatius expiscari ab imo rem totam ex veris certisque statutis nihilque comperit, præter expertes culpæ omnis chimeras, & nebulas imaginosi hominis, interpretatione læua falso in crimina detortas: quare obtrectatorem ad palinodiam adactum, etsi erat vir doctus, & raræ ad concionandum facultatis inexorabilis dimisit.

XXIX.

De voto reuoluentium dignitatum, & contentione S. Ignatii in iis ab Societate repellendis.

Nexum hunc duplicem eumque grauissimum quo cum iis qui regunt Obedientia; charitate mutuo iungimur; coronat ornaturque tertius Deum spectans, in eumque contendens, quem postremum ex paucis referam, quæ inter multa Societatis conseruandæ præsidia S. Ignatius tradidit. Est vero mens ab concreione fumoque humanarum rationum pura, & libera; id vnum viuendo, agendoque ardens & ambiens, vt vni placeat diuinæ bonitati,

nitati, eiusque gloriæ famuletur. Fas ergo nemini strenue quamlibet atque magnificè Ordinis splendori, & proximi bono insudarit, mercedis quicquam admittere, vel honorarium aliquod expectare, vt per hanc animi comparisonem tum Deo sanctius, tum hominibus gratius, tum nobis constantius operam locemus, quisquis enim Deo laborat vni, quicquid eximie patrauit, nihil se vnquam egisse tanto dignum munerario reputabit. In qua spe cuiusvis caduca abdicacione primas tenet dignitatum fuga, quæ tam sanctè nobis imperatur, vt sacrilegum sit apud nos, illas ambire si domesticæ sint; si externæ, oblatas admittere, nisi præcepto summi Pontificis imponantur. Hoc enim propositum Professi omnes voto firmant, cuius formam ac modum S. Ignatius Constitutionum parte decima descripsit. Nam vt primum vix nata Societas prodit, cum multi ex ea ad insulas, ipsamque purpuram apud Pontificem optarentur, nihilo lentius iis Principum votis Ignatius obstitit, quam si subituri in Societatem honoribus, eodem aditu exulatura esset Christi humilitas; quo facto docuit successuros sibi Præpositos in simili causa quid sequi deberent. Quod autem ad promouendas spes quæ nouæ affulserant, reuocandæ ad Rom. Ecclesiam Æthiopiæ, Iulius III. Patriarcham, & duos Episcopos, è Societate Regi Lusitanicæ concessisset; voluit sanctus pereni suo testimonio constare, nihil ab se omissum quo id ab Societate auerteret, multo longius abfuisse, vt electioni illi blandimento illectus profecturi ex ea boni assensum præberet. Sic in decimam partem Constitutionum, *In Patriarchatu, inquit, & Episcopatibus Æthiopia admittendis, resisti non potuit.* Et aliquanto post, *resisti non potuit.* Quæ verba hoc sensu exponit Hieronymus Natalis, *resistendi aiunt, modus defuit voluntati & præcepto summi Pontificis; solus enim ille potest Societatem compellere.* Ac resistendi mensuram definiens quam præiuit Fundator, & iubet Institutum ab Societate adhiberi, *Omnes igitur modi ait, & rationes resistendi, & impediendi, sunt excipienda, & exercenda, omnis lapis, vt aiunt, mouendus ne dignitas accipiat, nec desistendum, vel animus est deponendus, donec omni industria nos deficiat: quod nunquam esse debet nisi quando disserere obligabit sedes Apostolica ad mortale peccatum, nec admittere vllam plane excusationem vult.* Hanc Fundatoris sancti constantiam inuat in aliquibus spectare. Claudium Iaium Tergestensi Ecclesiæ petebat dari Episcopum Rom. Rex Ferdinandus, effecit primum Ignatius vt Iaius ipsemet supplici ad Paulum tertium libello potentissimis rationibus deprecaretur ab se illam dignitatem; rationibus adscripsit preces Societatis vniuersæ cum Iaiemix flagrantis, ne qui Societati parens extiterat, vitam ei quam imperteriat auferret, quod futurum omnino erat, si primigenio quo solo viueret, spiritu priuari hanc sineret. Proximo deinde post triduum, sacri Senatus suffragio cum res esset vltimum decernenda, bonam eius partem in eam secum sententiam adduxit, vt dignitates in Societatem inuehi non probarent, omnes enim seorsum adiuit Cardinales duobus exceptis, quod esset alter in confesso de negotio relaturus, alter Episcopatum quem recu-

saueat facti poenitens resumpsisset : sed cum nihilominus animaduert-
ret , multos utilitatibus Ecclesiae , quam Societatis vna & Ecclesiae damnis
plus moueri , differri negotium prudenter impetrauit , atque interea tam
supplicibus , & tristibus literis , & suasionibus regem fatigauit , vt destit-
rit ab ea cogitatione , & iam metu , Societatem periculo liberarit. Ali-
quot post annis idem Ferdinandus Petrum Canisium ab Iulio tertio posce-
bat Viennensem creari Episcopum ; sed egit tam validè , tantòque dictorum
pondere apud sapientissimum Pontificem vir sanctus , vt polliceretur Ponti-
fex inuito Ignatio non promoendum Canisiam. At Iacobus Lassus regis
Romae Orator videns frustra fore si expectaretur Ignatij assensus , urgebat
vehementer præcepto Canisium adigi ad subeundum muneri delato , etiam
Ignatio reluctantè. Negauit præcisè Pontifex se facturum , his verbis. Haud-
quaquam verò , sunt enim nobis necessarii , hoc est , vt explicuit postmo-
dum Cardinalis à S. Cruce , dissolueretur Ordo tantæ in Ecclesiae obsequia
opportunitatis , si ambitioni panderetur in illum accessus quam dubio præcul-
dignitates secum essent in eum illaturæ. Quod longo prospectu cauens Igna-
tius , prudenter illas , & fortiter à nobis arcebat , sollicitus potius , malorum
ingentium quæ consecutura , processu annorum ex iis essent ; quàm boni
tenus præsentis specie illectus. Iam sacram purpuram quam ab eodem Pon-
tifice ; Francisco Borgiæ Carolus V. impetrarat , quanto molimine , quo
successu ab eo , defenderit , clarius docebit Epistola quam ea de re ad Bor-
giam dedit , qui tunc Ignatio ab secretis erat. Eius Epistolæ verba sunt
[Carissime in Christo Iesù mi Pater. Multiplici nobis argumento constat,
Deo quantoperè cordi sit R. vestrae simplex , & vltro abiecta conditio,
nunc tamen ex eo sit manifestus ; quod eam grauissimo ponderi subduxit
pilei ; caput molestius vexantis , quam quibus ex iis quos solet Antonius Rio-
nus discumbentibus imponere. Decem fere , aut duodecim dies sunt , cum
ex sacro confessu egressus Cardinalis Cuetia , significauit Patri nostro , con-
stitutum esse de R. vestra in Cardinalem promouenda ; quod idem mihi
Cardinalis Maffeus gratulabatur mirificè , cum eo ipso die illum adiissem ;
sed hoc apud illum cum aperte dolerem , quod esse dicerem ab Societate
valde alienum , vellem , ait , Societatem vestram , Seminarium fieri Epis-
coporum , & Cardinalium. Postquam autem audisset ex Cardinali Cuetia
Pater Generalis decreti negotij quæ dictæ fuerant rationes , statuit de eo cum
Pontifice agere , & egit tam prosperè , vt significaret Pontifex , nihil se
ambigere , quin Romæ in Societate status præsens maioris esset ad Dei
gloriam momenti , quàm si foret in Collegium Cardinalium adlecta ; quin
& eò venit vt diceret , R. vestra vitam aut cuiusuis alterius è nostris , præ-
optare se suo pontificatui , quod vni scilicet attenderemus Deo , sibi nimio
plura incumbere quibus cogere in varia distrahi , & in eo denique res-
tetit , vt negaret missurum se ad R. V. pileum , contra ipsius voluntatem ,
ac nisi certò de ipsius assensu accepisset. Viderit iam R. vestra vtrum ve-
lit ; Pontifici quidem à Patre nostro tam affirmatum est ipsam nolle , &
solo

solo huius rei metu frigidissima tempestate , ipsam Roma exisse , quo fa-
ctum , vt Pontifex cogitationes alio verteret : actum inde ab eo etiam cum
præcipuis Cardinalium ; cum aliis summissi qui agerent , & cum ipso Le-
gato Iacobo Mendoza , mensque Pontificis omnibus explicata ; ac licet
extiterit nemo , quin se vehementer dignitatem illam R. vestrae velle prætu-
lerit ; multasque ad hoc rationes notarit ; sed in eam demum persuasio-
nem omnes conuenerunt , vt faterentur id non conuenire. Habetur itaque
pro re conclamata , talisque tota vrbe iactatur , quod in R. vestrae arbitrio
posita fuerit , quam putem aperto ad solem , & pluuiam capite ambulatu-
rum libentius , quàm vt eo pileo se tegat. Nunc boni nuncij gratiam ex
ea peto , Sacrum pro me faciat de Spiritu sancto , vt dignetur mihi ad ob-
sequendum sibi vberius adesse. Romæ 1. Iunij 1552. Ex commissione Pa-
tris Nostri Ignatij. Seruus in Christo , Ioannes Polancus.] Hoc porro ne-
gotium priusquam Ignatius cum Pontifice & Cardinalibus tractaret , tri-
duum totum ardentius cum Deo tractauerat , indixeratque nostris sacrifi-
cia , & preces , quibus sibi mentem eò inflecti postularet , quod esset Deo
gloriosius futurum , atque hinc tam clara in lucè , Deum velle perspexit,
ab Societate hunc honorem depelli , vt diceret , ne omnium quidem mor-
taliū supplicibus studiis ab eo arcendo destitutum. Nec fuisse videtur fu-
turus lentior ; si quod instabat Lainio exitum habuisset , nempe vt is quo-
que inter Cardinales adscriptus fuisset à Paulo quarto , à quo vnice amaba-
tur ; cuidam enim ex nostris Patribus in hæc verba professus fuerat suam
mentem : breui fortassis Lainius , renunciandus est Cardinalis , id si euen-
rit , tantos in oppositum motus , excitaturus sum , vt palam intelligatur ab
omnibus , honores eiusmodi , quo animo Societas ferat. Et sanè , Deo
laus , multo plures de Societate Episcopatum recusarunt , ad quem expe-
tebantur magnis suffragiis ; quàm qui supremo imperio ad illum coacti
sunt : vt & maiore numero fuere qui sacram purpuram Societatis panno ,
ac vita mutare voluerunt , quàm qui ex Societate sacram purpuram induer-
unt. Superbiam nobis Philippica sua inter sexcentas calumnias Arnaldus ,
multique hæretici , affingunt nobis minimè triuiale ; hoc si quam veri
præferret nebulam , nostræque ambitus , non dico macros , & tenues , sed
Eminentissimos dumtaxat honores captaret , ex tam multis nostrorum ,
quos Reges , & Imperatores , habere conscientiae arbitros voluerunt , pro-
fecto vel vnus aliquis , id fastigium prehensisset. At ne vni quidem id ha-
ctenus obuenerit , non quod multorum egregia merita tantis præmiis paria
non essent , vel apud principes summè beneuolos tantum gratia non pol-
lerent : verum alia Deo sanctè sponderant , aliis conditionibus viuere , pro
Instituto didicerant ; religioso suimet contemptu & subiectione vltronea
superbi.

Iam hæc dignitatum professa tam serio repulsa , semper ab sanctis , & sa-
pientibus credita est miræ , ac necessariæ efficacitatis , qua se tueretur Socie-
tas ; non ab iis modo quæ Religionis cuiusuis naturam labefactant , sed

XXX.

De exclusis
ab societate
dignitatibus
sapientum
iudicia.

quæ peculiari eius instituto eò insidiantur periculosius, quò esset promior in eam quam in cæteros ordines, & damnosior eorum ingressus. Certè Pontifices alij præter duos quos ante nominavi, Societatem, & bene perspexerant, & habebant mirificè caram; nec obscurum iis erat quantum interesset ad Ecclesiarum commoda; vt ex nostris pastores iis deligerentur, viri sanctitate, & doctrina insignes: boni tamen haud paulo excellentioris, tanta est ab iis habita ratio, vt nec suis, nec principum votis id vnquam indulsissent. Quin imò Gregorius XIII. qui tantò amore Societatem complexus est, eamque tantoperè in Ecclesiæ vsus adhibuit. Cardinalem Cornarum alloquens cum in hunc sermonem iussisset latius, conceptis his ad illum verbis conclusit. Aliam breui nos vitam inibimus; *Vestra Dominatio*, pro ætatis vigore superstes futura, meminerit nunquam committere, vt quisquam de Societate in Præfecturas Ecclesiæ prouehatur: nam si semel in eam iis detur aditus, eodem eius permittem secum trahent. Quare Societatem Pontifex Optimus vehementer monebat, electiones eiusmodi totis viribus ab se defenderet, nisi si quà forte tot inter Sacerdotes idoneus reperiretur nemo, qui posset Ecclesiæ præfici, quod fuit perinde, vt nunquam futurum dicere. Cardinali tamen à S. Cruce (qui Iulio III. Marcelli II. nomine successit) longè tunc alia mens erat, licet Ignatio esset incredibili benevolentia coniunctus: ad restituendam enim Christianitatem, nihil aiebat, validius & expeditius, quàm si doctis, sanctisque pastoribus, Ecclesiæ muniantur, iam si sit instituendus Ordo, cui hoc propriè incumbat, vt suos informet desiderio salutis alienæ, pietate, ac literis (quibus præcipuè dotibus munus præfulum continetur) quid Societati vel possit addi, vel detrahi vt spectare ad illum Ordinem censeatur? Cum vsque ab tyrocinio, suos sacrarum literarum, priuatæ virtutis, & iuuandi proximi studio imbuat, omnique ope, ac ministerio, animarum saluti se tradat. Fraudatur igitur adiumento grandi Ecclesia, dum illi negatur eorum opera, à quibus potissimum instaurari, conseruarique posset. Qua de re etiam aliquando, cum Martino Olauio disputationem mouit bene longam; nec vllis eius responsionibus valuit ab ea persuasione discedere; donec postremo ad auctoritatem Ignatij redactus Olauius, intulit cum planè diuersa sentire, licet in necessaria Ecclesiæ tempora, atque obsequia totum contulisset Societatis institutum: quæ vox statim Cardinalis prudentiam aduertit, vt absque alio argumento contueretur dilucidè, ita fieri debere, & sermone retro versum ducto, huic ego do manus; & apud me, inquit, hoc in negotio plus potest solum Ignatij nomen, quàm quicquid antea rationum mihi occurrerit, nec credibile est profecto, nos esse hac in re oculatiores, quàm fuerit, cui tam luculenter, copiosèque Deus opitulatus est in Societate tam afflictis Ecclesiæ temporibus condenda. Nec simile vero est qui Societati condendæ regendæque magister Ignatio præiuit, cælasse illum quas sibi ab eo, probaret ope-

ras impendi, quibus abstineri, ne ipsa salutis suæ periculo, alienæ prodesset.

Sanè Ignatium in leuioribus si tanta docuit æterni luminis copia, quid Deo maximè placeret; in Præfecturis Ecclesiæ vel admittendis in Societatem, vel ab ea arcendis, ex quo tot vtrunque, tam grauiam necessario sequebantur, dubitari non potest, maior quædam vbertas diuini splendoris illustrasse. Quamquam fortassis alicui, haud ita longè prouidenti, possint quoque nonnulla suppetere, quæ persuadeant in huius rei Constitutione, Ignatium, communis prudentiæ, pietatisque regulis instituisse. Nam demus imprimis, desiderio salutis alienæ; qua vna ex causis tantummodo videtur licere, vt dignitates inducantur in Societatem; si clauem aditus constanter teneat, nec ingressum cuiquam nisi meritis præbeat; damno quidem minus intolerabili id fiet: etsi graue omnino futurum sit, Ordinis florem decerpere, & optimo quoque, atque ad ministeria Ordinis eximie instructo illum minuere, vt si ex corpore laboribus improbis destinato exsudent spiritus maximè viuaces, quibus se vegetat & agit. Vnde illud viri sapientis, verè sapiens responsum; rogatus enim Præpositus Religioni cuidam sanctissimæ, quem inter cæteros ordines, munitissimum putaret, aduersus detrimenta primigenij vigoris Societatem nominauit, vt quæ optimum quodque retineret, nec ab se sineret in dignitates Ecclesiæ abstrahi; deterrimum quodque, ac reprobam dimissionibus laxiorum eiceret; hoc tamen quicquid est iacturæ quæ optimi cuiusque socij fieret, si solum inesset præfecturis sacris in Societatem inuehendis, ferendum utcumque videretur, modo; quod primitus ardori asserendæ Christo animarum salutis datum foret, negari deinde ambitioni posset. At illa quæcumque sit in dignitates propensio, cum se intra fines meritorum arcere non valeat, meritorum profecto prærogatiuo iure careant oportet, qui eas captant quam maximè, tum quod iis minimè omnium se dignos sentiunt, qui omnium maximè reipsa digni sunt; ac si eas metu periculi non vitant, honoris saltè cupiditate non amblunt; tum quod in cœtu, animarum saluti tot modis, laboribus, ac ministeriis curandæ integrè addicto, pastoris officium candidè, laborum illorum desiderio optari non potest, quorum in Societate quam alibi vsquam seges est maior, & operosior. Tædio igitur disciplinæ, aut libertatis illicio, ambitu, fastidio rectorum, parentum inopia, commoditatum blanditiis trahi oporteret, quotquot fere sacrarum dignitatum splendidis gradibus inhiarent; quibus tamen potirentur pauci; non pauci tamen ad eos grassarentur. Habet enim absentis licet, boni spes longa, & volucris inemptam promulsidem, & dulce quiddam gratuitum quod sine pretio ducitur, & oblectat, videmusque in aulis principum, si vel vnus applicuerit fortunatè, sexcentos conscendere, licet eorum in oculis nauim totidem alij fregerint. In Societate vero quæ homines habet, nobilitate, literis, & ministeriis, etiam in obsequio principum illustres, quanto fuerent hæc procliuora, quæ suapte sponte ex similibus principis decurrunt;

nempe in hunc scopum ministeria legere; nullum admittere, nisi sublime, ac splendidum; obire nullum nisi nominis autoritatisque conciliatorem, cuiusmodi sane non fuerit, fidei Christianæ, & Grammaticæ rudimenta pueris tradere; nosocomia, & carceres visere, iisque confitentibus aurem dare; pagos, villas, montana, gentes extra orbem hunc, barbaras missionibus percurfare. Eadem præterea ex scaturigine lutulenta, omnino flueret, aula- rum fores continuè terere; rixis; & aperta nonnunquam infectatione, competitoribus obstare; penetrare se in amicitias Optimatum, nundinarique illorum gratiam, genis, & conscientiarum illorum ex utili magis quam recto & bono adplaudendo. Magnarum ad hæc ab cognatis, & viris primoribus intercessionum, promouendis cœptis machinas admouere, ac suos demum euanidos, fluxosque ambitus iisdem opibus vrgere, quibus voluit Deus suam vnius gloriam à nobis in Societate procurari. Quin etsi nihil inde existeret, præter vitia illa, quæ assiduitas aulica, religiosi hominibus suo contagio affricat (est vero ambientibus necessitatis primariæ regula hæc assiduitas) dici non potest quantoperè essent Societati nocitura: nam quisquis in aula nimius est, vel inde aliud præter Dei obsequium venatur; ferme plus domum reportat de aulico, quam de religioso in aulam tulerat: inde iam sui demissio, secessus, & paupertas; iam sensuum dominus, mensa pura & frugi, iam cetera religiosæ virtuti pretiosa, videri abiecta, & vilia, oculis auro & serico, seruitio, & choragio aulico affluetis; domi ægrè esse deinceps, & in proposito, foris, & extra propositum, cupidè animo, re ipsa si liceat cupidius vagari, ac stare; soluta libertatis saluam regustare, ac si tandem sibi principum clientelam, & fauorem constabiliuerint, nulla tunc vel magis intolerabilis natio, vel à qua necesse sit indigniora tolerari; rem enim suam patroni affectibus dum semper implectunt, id assequuntur vt cunctis timendi, neminem timeant, & vix lapidi illi qui fortè pedem illorum raserit. Disciplinæ contemptum necessitatis nomine probari volunt; pœnam eius violatæ, quia suam non audent, patroni iniuriam faciunt; eius & placitis, & verbis, minis quoque, si vsus fuerit, rem gerunt, vt metu mali grauioris, cogantur qui præsumunt lacunar suspicere, sinantque illos pro impotentia quidlibet viuere. Quid linguam quoque perduellem in matrem optimam torquere? quid opinionem fidelis, & incorrupti clientis, famæ illius dispendio apud patronum cauponari? quid effræni licentia quiduis reterege? quiduis pro libidine damnare? nec priuatis, nec publico parcere? Quid improbum quemque, velut in tutelam excipere? partes sibi ex sequacibus conflare? sexcenta alia ex eadem aulæ religiosi hominibus frequentatæ virulenta radice proferri solita, quorum naturam fructusque generatim dum noto, simul oculis subdo quæ Societatem vastatura esset calamitas, si fas illi foret præfecturas optare, illasque ex aulis principum expiscari.

XXXII.

Addam hic quod experti scimus, vitæ, quam sumus Deo propitio sortiti, animam, atque ingenium, cum iis dignitatibus sic pugnare, vt ad eas supremo

premo imperio adacti, eadem operâ, quiete animi qua fruebantur exciderint, nihilque non tentarint vt eas à se abiicerent. Dicit fidem hic duo fatutam facient, primus è Societate Patriarcha, & primus Cardinalis. Iussus Æthiopiæ Patriarcha esse Ioannes Nugnezius Barretus, omni virtutum genere insignis, ob idque S. Ignatio percarus, in Asiam transiit, Goa quæ caput Indiæ est, in suam Ecclesiam iturus, illic quendam inuenit Ioannem Belmudem, qui sibi dignitatem illam vindicabat: is Barreti aduentu commotus de illa iure asserenda illico tractare; Æthiopiam dudum ad se pertinere; illam sibi à Paulo III. creditam; eius diploma si nullum proferret, Patriarchæ quo incedebat cultum, honorémque ac nomen Patriarchæ sibi etiam in Lusitania delatum, fidem veri non dubiam facere, nec deesse illic honoris illius quos daret testes oculos. At enim Barretus ad vincendam causam, in qua vinci optabat, nec egebat probationibus nec lite: siquidem vir sanctus, qui molestissimo honoris illius pondere premebatur, fecelicem se sorte tam bona credidit, hominis qui onus sub quo ipse plurimum gemebat, vltro sibi assertum vellet. Dat ergo confestim lætissimas ad Ignatium literas, rogat enixè Pontificem adeat, contendatque ex eo quantum valet, missionem sibi ab eo munere exorare, immuhitatémque, à qua uis alia cuiusvis Ecclesiæ præfectura: id si non impetret, in prociectu se stare ad relegendum mare, Romam versus, proiectumque ad pedes Pontificis deprecaturum se tot lacrymis, & questibus id munus, vt speraret haudquaquam se denuo, animæ suæ periculo, in curam animarum iactandum. Sed Patriarchatum legitimum iure optimo cum teneret, non valuit ab se illud excutere. Ac Æthiopiam etsi ei adire non licuit, Imperatore obnittente, & spes datas, Romanam amplectendi fidem indignè frustrante, sed egit interea in Collegio Goano, hoc vno ab aliis differens, quod eorum nemo pauperior, & obedientiæ, sui que abiiciendi amantior. Quod autem Ignatio in Societate gubernanda iam successisset Iacobus Lainius, scripsit item ad illum ardentissimas literas, quibus illi magnis cum precibus dignitatis suæ abdicationem committebat, vt à Pontifice ratam haberi obtineret; quod si præstitisset, prolixè operam deferebat, vt in egentissimo Societatis collegio coqui munere fungeretur: & hic quidem sensus primi ex nostris Patriarchæ. Cardinalem vero Franciscum Toletum primum, Societas habuit; pari virum doctrinæ, pietatisque gloria illustrem: in edito illo eminentissimi honoris fastigio, quam molestum sibi, & inquietum gereret animum, quantumque contenderit illam exuere purpuram, suomet certius exponet stylo, quam possit ex meo intelligi. Erat tamen Clementi octauo gratissimus; adlectus ab eo in Sacrum Collegium fuerat; amabatur ab eo tantoperè, vt ei diceret aliquando, habere se illum, duobus suis nepotibus cariorem: non deerant quibus ingenti Ecclesiæ bono se largè commodaret occupationes magnæ, & nobiles: ad illum siquidem deferebatur magna pars gubernationis. Verum ille instinctus ab dignitatibus abhorrens, primæ vocationi primitus innatus, nunquam de-

stetit animum lancinare, inquieto possessi splendoris odio, & acerrimo desiderio, securam in veteri statione quietem honoris illius abiectione repetendi. Anno igitur necdum euoluto, ex quo cooptatus in Sacrum Senatum fuerat; infimis precibus suppliciter Pontifici accidit ad impetrandam purpuræ abdicationem, deditque ad hoc quam ex autographo hic red- do Epistolam.

BEATISSIME PATER.

Ne velit obsecro S. V. leuitati, præcipitantiæ, aut cuius alteri perturbationi quod scribo assignare; multos enim iam menses mecum id verso, ac delibero; multis, & meis, & seruorum Dei precibus, Deo, & Matri Virgini commendauit. Post quæ fixum apud me ratumque est, quoad me attinet, abdicare me purpura, rebusque cæteris, & in solitario secessu, tantillum hoc vitæ quod restat exigere. Eò me summam quatuor vehementer inducunt. Vnum tam exilis in dignitate hac virtutum progressus, vt mihi potius regredi videar, & retrocedere quam ulterius tendere. Alterum diuini amoris quem rebus omnibus antepono, frigus quoddam quod experior mihi ex occasione, tot impedimentis, interpellationibus, distractionibus sensim obrepere. Tertium ardor quem mihi diuina bonitas suggerit, eius amore spernendi omnia, quæ velim ad hoc multo plura esse, vt possim plura relinquere. Quæ tria breui comprehensa vsum continent tam multiplicem, & vastum, vt libro integro vix satis explicentur; & hæc, coram Deo loquor, continua me inquietudine, ac mœrore suspendunt (quem interdum occulto, sæpius dissimulare non valeo) mihi que caduca hæc omnia in fastidium vertunt. Quartum leuius, & aduentitium, valetudo corporis imbecilla, quæ tot officiis Congregationum, consultationum, conuentuum obeundis, valdè arteritur; meo quidem sat magno cruciatu, tenui licet in Dei honorem pretio. Verba deficiunt quibus pro grauitate hæc exprimam, sed possunt ex eo vtrumque intelligi quod singulari mea voluptate ab iis me abstrahunt, quibus solent mortales tantoperè affici. Supplex obtestor S. V. quàm possim infimis precibus per Christum D. N. qui tantum nostra causa fecit, *qui cum diues esset, propter nos egenus factus est*, ac per sacratissimam eius Matrem, quam S. V. tanto studio veneratur, & cuius amore hæc omnia moueo, ratam velit habere hanc meam pilei, pensionis & meæ cuiusvis alterius rei abdicationem, sinatque tranquillo in angulo mori, vt tam pridem optauit, & tantoperè nunc opto. Quo meo discessu S. V. iacturam fecerit aut certe perleuem, aut nullam. Nec V. S. prius mihi quod peto negandum statuatur, quam Christum, eiusque Matrem sanctissimam precando consulat, vt lucem affundant, in qua cernat quid fieri debeat, Deoque placeat; hac enim de causa *in scriptis* hæc dedi. Cogitet autem, quod contendo, aliud coram Deo viuento non spectare præter ipsius obsequium, & meæ animæ salutem, virtutisque

perfectæ

perfectæ officia, quæ Deo, & Matri sanctissimæ debeo. Quare iterum suppliciter, & intimis, & infimis precibus S. V. accido, vt quo me hactenus tot annos tot modis dignata est, amorem hic etiam exerat; nec inde obsecro argumentum ducat animi erga se parum grati, parumque memoris beneficiorum quæ in me contulit; nouit omnium iudex Deus esse me ab hac nota maximè alienum: nam, si me donis S. V. iis tantum ornasset quibus deferendus Deum valeo promereri, hæc me nexu æterno constringerent ad S. V. diligendam. Quanto magis cum & beneficia, & amor quo in me congesta sunt, tum per se magna sint, tum potentissima vt S. vestræ me totum deuinciant. Adsit semper S. V. Deus, eamque bonis omnibus cumulet. Expecto S. V. imperium, vbi commodum fuerit id mihi indicare. 3. Septemb. 1594.

Abiectissimus, & deuinctissimus seruus

C. TOLETVS.

Viri meritum auxit Epistola hæc, absque imminutione dignitatis; dum se putat Deum, & Pontificem exorasse, iamque animo sibi procul ab aula secessum metatur, quatrinduo post à Pontifice reuocatur, & hoc insperato responso excipitur (quod ipse postea in tabulas retulit.) Auctoritatis nostræ toto pondere iubemus, vt omnem in posterum abdicandi pilei cogitationem deponas, nec sunt nostra hæc iussa, sed eius qui ori nostro hæc inserit. Petebas tua Epistola rem Deo à nobis commendari, factum vti petieras, & hoc tibi edicimus, mox vt ad precandum genua fleximus, audiam nobis veluti quandam vocem quæ sic admoneret, tua omni in illum vere potestate, & iubeto illum cogitationem omnem abiicere: quod ergo vos facere iubemus ab eo nobis inditum est, qui per nos vobis indici hoc voluit. Quæ vbi dixisset, ad quædam alia transit; tum assurgens Toletumque complexus, volo, inquit subridens, simul in desertum secedamus. Hæc ego credidi, hos duos Ecclesiæ præsidēs ex vocationis pristinæ instinctu potius, quam ex religiosæ demissionis hausisse modestia; & potui ex paucis de Societate, in gradus similes euectis, non paucos memorare, quos eiusdem sensus teneritas affectit. Ne mirum, quos virtus Instituto cognata, in proposito educat ab dignitatibus auerso; ad eas protrusos, in iis non acquiescere, nec illud spirare animi seranum quod solent alij, quos nunquam sibi vota contraria manciparunt. Facit enim voti religio sanctè Deo obstricta, quàm libera sui abiectione ab iis honoribus alieniorem; abundat tamen etiam istis Ecclesiæ, qui syluis se abdere, sepelire cauernis maluerunt, quam in has incidere præfecturas quæ suas infulas condecorare tam claris capitibus quærebant, nec alij desunt complures violenta quadam populorum veneratione, in eas coniecti, qui exacto cum iis tenerentur mœsti animi tormento, mox vt exeundi species interluxit, proripere sese in cœno-

bia, & solitudines hinc illud Nazianzeni *Vale vale cathedra inuidiosum & periculosum fastigium*, & alia quibus assumpta magis quam petita veria decedendi, suam iam deinceps non suam Constantinopolim, Synodum, Templum Imperat. Clerum, Virgines Sacras, Auditores, familias in se beneficas, omnes denique salutauit, *Non enim, subdit, Dei quoque iacturam faciunt, qui thronis cesserint, sed supremam cathedram habebunt, his multo sublimiorem, & tutiorem.*

Sic ergo Ignatius malis vna duobus occurrit, ambitum ab Societate, ab Ecclesia excludens ambituros. Si quando tamen incideret, vt Christi Vicarius, penes quem solum id iuris est, homines de Societate, pœna diuinæ offensæ adigeret ad Ecclesiæ præfecturas; providentissimo consilio tunc cauit, vt esset earum administratio & iis tuta & publico utilis. Voto enim ligari Professos constituit, si forte præficerentur Ecclesiis, audituros consilia Societatis Præpositi, aut cui suas vices ille committeret; consiliis vero huiusmodi ita se semper parituros, si ea meliora esse, quam quæ sibi in mentem venissent iudicarent. In quo sunt quædam necessariò indicanda 1. primùm biennio quam viuus abiret, Ignatius voti eius edendi legem Constitutione ab eo sancitam; nec sat habuisse, quod de illa cum Deo transgisset, sed Patrum iudicio, vt ipsi mos erat, subiecisse. Seruatur in tabulario nostro Romæ, consultationis huius autographum, capitibus, iudiciis, & chirographis Theologorum qui interfuerant distinctè consignatum, quale verbatim huc transfero. *Communi omnium Patrum qui Congregati sunt consensu conclusum est, primo, licere vouere voto simpliciter; quòd si quis ex Societate assumatur ad Prælationem, audiet consilium Generalis Societatis Iesu, vel eius in hoc commissarij, & exequatur quod ei consultum fuerit, modo prælati iudicauerit id quod consultitur melius esse. Non tamen videbitur licitum ita Obedientiam dicto Generali vouere, vt is per hoc constituatur superior Episcopo 2. hoc votum expedire 3. Licere, & expedire Constitutionem de hoc facere, modo ita explicetur, vt nullus merito offendi possit. 4. non expedire mentionem facere de scrupulis, vel alijs huiusmodi. Conclusa sunt prædicta omnia Romæ in domo Societatis Iesu. 17. Sept. anno Domini 1454.* Primus subscripserat Iacobus Lainius, quem vnum facillè multis anteponas; inde Andreas Quietus qui fuit postea Æthiopiæ Patriarcha; Melchior Carneus Nicææ Episcopus; Martinus Olaius Doctor Sorbonicus; Benedictus Palmius; Petrus Ribadeneira; Cornelius Vischaenus, & alij prudentes, & docti: decreto constitutionibus inserto recognitæ sunt constitutiones seculo examine, iussu Pauli I V. à Cardinalibus quatuor Alexandrino, qui Pij V. nomine, Pontifex deinde creatus est, ingens dominicanæ familiæ ornamentum; Moniliano seu Aræ cœli Franciscano; Scoto Theatino; Suauio Episcopo, qui eas ne apice quidem mutato vel adiuncto laudarunt; multis inde diplomatis, multi Pontifices non modo vniuersas, verum etiam seorsum singulas, & particulatim vnamquamque, ita comprobarunt, vt eos diris execrationibus subderent, quorum temeritas in iis aliquid auderet arguere, vel exagitare disputando, quæ à me idcirco lectori obiter necesse fuit hic repeti, vt facilius statuat,

Professi dignitates admittunt eos ex voto debent Generalis consilia audire. Quod votum contra diplomata Pontificum, & contra veritatem impugnatum est.

statuat, qua mente ictus sit, qua scientia præditus, qui votum hoc irritum, ac nullum docere voluit; & qua potuit arte, imminutæ Hierarchiæ suspectum facere; quasi præfulum thronos, & infulas religioso panno subiiceret. Igitur in re Ecclesiæ tam graui, parum profecto viderant Paulus I V. Gregorius XIII. XIV, & Paulus V. (præter quos dixi quatuor Cardinales) qui dum suprema potestate Societatis institutum, eiusque particulas singulas confirmarent, huic impugnatori, scilicet acutiùs videnti, delendum reliquerunt illud *Ex certa scientia* quod suis inferebant diplomatis, nec enim id poterat adiunctum, cum rei approbatæ ignorantia consistere, qua rem approbari cognitam prorsus non licebat. Fuerit præterea religiosus ordo, alias nec illiteratus nec improbus, hoc vno in capite tam rudis, vt facilegium non discerneret à voto? aut probe discretum, & cognitum, pro voto eligeret? quæ sanè iudicia semicæcum illum videntur sapere, qui homines videbat velut arborum truncos ambulantes. Licet ergo id votum; & sanctè conceptum est; cum & bono ingenti nos alliget; nec cæso splendore sacrorum antistitum officiat, nec enim consulens, respondentem propterea subditur; neque respondens, vllò modo sit consulente superior; & consilij audiendi religio (multo quidem melior quam petendi) nullum ius danti consilium tribuit in accipientem, nec est hominis priuati ius illud tribuere: religiosa quoque obligatio exequendi, quod optimum factu videbitur consulenti, ne vmbra quidem potestatis in suggerentem attribuit; sed suæ ipsius conscientiæ potius iubentis, quam suggerentis consilio, tanquam proponentis hominem perimit. Hanc portò fuisse viri sancti mentem ipsemet explicat. *Non quod habeat, inquit, qui Prælati est aliquem de Societate Superioris loco, sed quod sponte in Dei conspectu, vult ad id faciendum obligari, quod ad diuinum obsequium melius esse intellexerit, quodque placeat esse aliquem, qui sibi cum caritate, ac libertate Christiana ad gloriam Dei, & Domini nostri id proponat.* Hinc si quem deesse huic promissioni contigerit, is Deo fidem, non homini fregerit, nec possit ad eam vlla vi humana, etiam obliqua compelli. Denique spondere quæ non sunt præstanda, nisi postquam qui spondet, Obedientiæ vinculo solutus fuerit, non est gradum præsentem defunctæ iam Obedientiæ subdere, vt nec Cardinales ex diplomate Pij V. supremam dignitatem inferiori subiiciunt, cum iurati negant, se ditiones Ecclesiæ mancipaturos iure beneficiario si Pontifices creentur. Editi olim à præfule in Societate voti expletio, nec regulæ debetur, nec auctoritati quam retinuerit in eum Societas; sed voto ipsi ad eam obstringenti; Potuerit licet dum Ordini suberat, ab eo adigi ad vouendum, qui Apostolicam ad hoc gerebat potestatem. Cumque votum à voti adimpletione plurimum differat, diuersisque vtrumque ex Principiis oriatur; nihil vetat, votum y Obedientiæ nuncupari, idemque extra Obedientiam expleri. Iam cui videatur Gregorius XIII. quatuor memorans professorum vota, quintum tacendo improbasse, quo facti præfules, iidem tenerentur; nã ille difficile imprudentiam excuset: quamuis illud opponat.

Part. 10 con. s. 6.

Bulla Ascendente.

Exceptione regulam in contrarium firmari. Imprimis enim diploma, ut patet eius procerum legenti, eò solum Gregorius condidit quo Societatis natiuum institutum ita stabiliret, ne cuius audacia illud in posterum impugnet. Qui possit igitur, contra ius omne, atque officium, quod in reuius gratiam factum est, prorsus contrarium agere, partemque illius instituti euertere, cuius integrè confirmandi causa, suisque speciatim cum partibus faciendi, corroborandique concessum est? belle nimirum hic exitus paternæ curæ respondeat, qua se Pontifex Optimus, disertè, Deo laus, permotum explicuit, ad condendam illam constitutionem. *Nos, inquit, vniuersalis Ecclesia utilitati, quam ex inuiolato, & inconcusso dicta Societatis Instituto, & religioso sobolis educatione sentimus, & maiorem in dies speramus, prospicientes, & præterea eiusdem Societatis indemnitati, paci, quieti, & incremento consulere volentes, &c.* Legatur vbi votorum meminit de quibus nunc agitur, tantum abest à vero ut simplicia quatuor à professis concipi solita, excludat. Pontifex eo loco ab ea confirmatione, ex quo sequatur quintum hoc excludi; ut ne illa quidem verbo vilo confirmet, sed narret tantummodo quæ seruari à nobis consuerunt pro instituti nostri, iam constabiliti, confirmatque ratione, & est effectum iurisperitorum, verbis narrantibus nihil decerni. At vbi ventum est ad stabilendas Societatis institutiones, non modo nullam ex iis partem demit, sed post nouas earum approbationes, quas quidam temerè sugillarant, omnes de integro, & peculiariter singulas, iisdem quibus iam antea fuerant, formulis, & sanctionibus iterum confirmat, & roborat, cunctis quæ fingi animo poterant, iuris aut facti erroribus occurrentes. Quin & verba, ipsius diplomatis, quibus quatuor fit votorum mentio, per se nuda seclusis aliis, causam taciti quinti tam clarè explicant, ut mirum sit ad hoc desiderari interpretem. *Post emissam Professionem, ait, siue quatuor, siue trium votorum, Professi ad Paupertatis quæ regularis Instituti murus est, & propugnaculum, perfectionem tuendam; omnemque ambitionis occasionem excludendam nonnulla alia simplicia vota emittunt, &c.* Vbi enim voto dicuntur promittere stringendam arctius ab se paupertatem si quæ fiat vnaquam in ea mutatio; vouere item se procul futuros ab dignitatibus quærendis, & delaturos ad Præpositum eius nomen, si quem eius labis reum didicerint; certe non potuit nisi per absurdè, & stolidè voti eorum mentio fieri, qui eligerentur in præfides, de audiendis consiliis Generalis, & (si viderentur propriis sanctiora) in opus conferendis. Quæ huius ab S. Ignatio sapienter sanctæque positæ Constitutionis, auctoritate iam Apostolica sat tuto armata, explicationi magis quam defensionem dicta velim.

XXXIV.

Ignatius
exemplar
suis optima
Gubernatio-
nis.

Designato nobis in hunc modum solo, Fundator sanctus, substruxerat lapides, quibus vitam, & sibi & aliis inædificaret Societas, Christiana virtute perfectam; sed cum primordia vim magnam progressibus imprimant, & perennitatem; plurimum illi ad integritatem defuisset, nisi quam partem grauissimam, summèque tractatu difficilem, suis de gubernatione regulis

regulis delinearat Ignatius vsu ipso per sese docuisset. Quare hoc item gratificatus est Societati Deus, ut possit ex eo adhuc sapere, regendi exempla, pro regula sumere, nec possum aliò quam ad singularem pro Societate Dei curam referre, quòd nullis conatibus inflectere socios valuit, ut alium vel sibi præficerent, vel substituerent postea plurimum flagitanti: in quo Deus publici magis boni, quam priuata ipsius modestiæ rationibus consultum voluit, ut qui Societati parens erat, idem foret illius magister, & monitor. In religiosis enim familiis, in quibus ciuilibus administratio partem minimam tenet gubernationis, nimis verè Nazianzenus dixit. Bene regendi artem, artium artem esse, & scientiarum scientiam, ob intractabilem materiæ quam tractat naturam, medendi scientia longe multumque difficilior; hæc enim partes affecti corporis sanandas, & temperandos humores, quales reipsa, sunt inspicit; nec secum pugnat ingenium ægroti corporis, nec arti molitur infidias; è contrario ista mens, & hic nostri amor, vinci nescius, præmiq; impatiens, grandi nobis ad virtutem impedimento sunt, nosque aduersus salutis nostræ curatores miserè obarmant, & quantum deberet à nobis fatagi ad retegendos illis animi nostri morbos; tantum satagimus ad curationem illorum deuitandam, in utilitate nostra impugnanda fortes, & in perniciem eruditi. Hæc S. Gregorius Nazianzenus. Cum ergo Ignatio communi sapientum iudicio, quos habuit sæculum aut illi coæuos, aut proximos, ægrè vllus extiterit siue in formanda bene regendi ratione, quod suis Constitutionibus perfecit, quas propterea censebat Lainius vel Orbi restituendo posse sufficere; siue ipso in vsu, & præceptionum quas constituerat executione; iuuerit non parum succincta eorum narratio, regendi officio functuros, ad exprimendum in seipsis ex Archetypo tam illustri Apographum. Atque vtinam ab iis id obseruaretur quod ab se fieri Oliuerius Manareus olim dictabat dum Collegia, & Prouincias regeret. Sibi nempe visam Ignatij mentem in rebus agendis assistere, quòd aliquid deliberaturus animum in illo defigeret, & quod illum si præsens adesset coniciebat facturum fuisse, id ipse fidenter perageret. Esto enim illum cum Manareo non viderint, nec suis oculis eius v. stigia notarint; sed habent quæ assideat eius mentem, instituto impressam, motemque gubernandi quem hic breuiter pono. Ex his pronam in promptu habituri sunt coniecturam, hoc, & illo loco quid facturus esset Ignatius? dissimulaturus? quod præludium est dissoluendæ legis, an reperiturus audenter, & fortiter accuratam eorum executionem quæ Deo potius quam se auctore statuerat, & pluribus lacrymis quam caracteribus scripserat? vtrum difficultatibus cessurus disciplinam paulatim laxaturis, nomen sibi captando prudentis, amabilis, suavis & pacifici Rectoris? quæ obseruatio vt in cassum ab eo expectetur, qui ex S. Gregorio constitutus, *ut aliorum culpas corrigat, quod refecare debuit ipse committit*; ita & ab iis qui prudentiæ legibus non insistant, quam S. Ignatius nostrorum præsidibus, sanctitate ipsa nihilo censuit minus utilem, & necessariam. Sed cum hæc admodum

rara sit, potest tamen utcumque suppleri de excellentia præstantis in ea prudentiæ exemplaris. Ad hoc qualem Ignatium finxerit, libri huius residuum narrabit.

XXXV. *Mira Ignatij in regendo prudentia & fiducia diuina confensio.* Atque illa imprimis quæ negotiis præmittebat, diligenter attendere, longum meditari, maturè prospicere, expendere singula, diu consulere; argumenta sunt hominis solius prudentiæ dictata confectantis: rei naturam examine serio introspiciebat, explorabat eorum genium quibuscum tractanda incidisset; temporis opportunitatem, præsidia, offendicula, etiam remota & dubiat: adnotabat sub noctem quotidie, quæ essent postridie præstanda; quibus vero eorum demandabat curam, suggererebat iisdem rei promouendam, magno numero, adiumenta, atque consilia: apud se tamen grauiora quæque diu prius multumque versabat, quam ad aliorum examen referret. Nec ferre poterat, quos erat solitus Decretalistas vocitare, qui de quacumque re poneretur, pede in vno mox pronuntiarent in vtramque partem. Ipse rerum euenta potius quam initia spectare; in deliberandis, quid boni maliue essent allaturæ; in deliberatis quas? unde? quam graues, aut superabiles passuræ essent impugnationes, idque tam longinquo prospectu cerne- re, vt ex montis altissimi edito, longe lateque ipse iacentia; alij quamuis exquisitè prudentes, & cauendo docti, ex æquo tantum circumspicere viderentur: quam ob rem Lainius illum vehementissimè optarat interesse Patribus Tridentinis, vt qua pollebat in cælo, gratiam, & sapientiam consulendi, ad tantæ molis negotia conferret, quanta in Synodo mouebantur, futurumque fuisse incredibili in iis auxilio. Mos illi non fuit quæ multum intererant, vbi essent decreta confestim operi mandare, nisi necessitas, aut occasionis articulus aliud cogeret: sinebat de iis iudicium dies aliquot interquiesceret, dehinc ad examen reducebatur ab ipso de- nuo, haud quidem tam illa quæ deliberarat, quam facta illorum delibe- ratio, de qua vt absque priuati affectus suspicione iudicaret, quasi rem sus- cipiebat alienam censuræ suæ expositam. Quas autem de ea scribebat Epistolas, non dabat, nisi ter quater ad limam resumptas. Hic vsus consu- lendi, ac ista præcipuè futuri, tam longè perspicax, & veri præfaga præ- sensio, ad ea interdum iisque auxiliis fulcipienda inducebat, quæ abhor- rentem à sensu communi præferrent speciem, & minus oculatis cum re- cto pugnare viderentur; verum ex iis quæ consequebantur contra omnem illorum expectationem, palam fiebat, ab eo qui velle ex sapientiæ præ- scriptis agere, haud aliter consuli debuisse. Iam cum hac agendi tam consulta providentiæque ratione, prodigij instar est tantam sui diffiden- tiam copulasse, animumque sic Deo subiectum, vt cum sua solius indu- stria & diligentia niti videretur, perinde se tamen Deo committeret, vt si nihil ipse penitus cogitando, atque agitando conferre ad negotium vale- ret. Quicquid enim iam fixum animo haberet, non ante in opus edere, quam multis precibus Deo commendasset; communicata cum suis, & de- creta iam re, solitus addere, noctem vltimum consilium daturam, hoc est,

esse cum Deo tractandam; conficiendi præsidia quamlibet secunda, & va- lida non prius adhibere, quam oprati à Deo exitus fidem concepisset. Quare lætos successus quibus obtinendis, nihil opis humanæ omiserat ve- lut ab ea penderent toti, habebat tamen, è cælo gratuitos. Causis quin etiam momenti ad Dei obsequium maximi mouendis, principem cen- sebat primamque prudentiam, ab humanæ prudentiæ timida, incertaque amissi, auertere aciem, & in iis nunquam foelicius quam auris reflan- tibus nauigari, qua mentis persuasione ingentia opera, nulla huma- nitus spe fretus suscepit, & per aduersarios, & infestissimos incursum in por- tum deduxit.

Accedebat his summum, in animi sui motus imperium, amorem po- tissimum, & iracundiam; quibus quicquid inest seuerum, & come, ex nu- tu dispensabat meditatæ ad vnguem rationis, eo verborum, actionum- que pondere, ac modo, quem rerum, & temporis; locorum, & hominum momenta poscebant. Seræna, vt erat fronte, & animo cum Patribus colloquens, non rarè contigit acciri ab eo aliquem obiurgatione serua emen- dandum, quo comparente totus ab eo qui erat iam alius, vultus grauitate, verborumque aculeis, videri ardere penitus, culpæ quam carpebat dete- statione & odio; recedente mox reo, placidum oris resumere, & in ea quam seposuerat, intermissi sermonis tranquillitate pergere, detracta sibi quam sibi prætenderat, irati specie, tanquam larua, quæ vultus varios, immoto eidemque animo obducebat. Hinc illa etiam verborum modera- tio, tam digesta & decens, vt ne in summo quidem reprehensionis acer- bissimæ calore, indignantis extaret vlla vox, sed ex æquo, & bono sin- gula pendens. Numquam illi quempiam excidit, quantumuis exlegem; in- compositum, immodestum, obliuiosum compellare, aut quod affine con- temptui, & iniuriæ sonaret: tota erat reprehendendi vis, in deformitate ad- missi erroris, ad viuum oculis obiectanda, exaggerandaque capitibus ex Dei, peccantis, aliorumque offensa depromptis. Quare nolebat in iis qui præerant, animi motus, iræ potissimum, extinctos, planèque mortuos, sed probè domitos: quibus enim in domibus sola vel naturæ vel arte quæ- sita dominatur, immota semper, & suda tranquillitas, illic dubio procul vitia nidulantur, vt iacente in mari Alcyones, sic Oliuerium Manareum de abdicando Rom. Collegio cogitantem, quod in eo regendo mouere- tur sæpius indignatione, quam priuatus extinctam putarat; docuit haud- quaquam ira omni carendum, sed eam, & alios eius adminiculo regen- dos. Eos tamen aut notæ probatæque virtutis; aut reos errati non leuis esse oportebat, quos ea quam dixi seueritate obiurgandos, censeret Igna- tius: de cætero enim rectores plurimum admonebat, cauere ab asperitate qua suos ab se, aut facerent alieniores, aut iis suspecti fierent. Quasi fo- rent personis potius quam earum lapsibus infensi: proin asperitatem, ma- ximè in eos, qui essent imbecillæ virtutis, & suspiciosi, minimè adhibe- rent, nisi hanc publici exempli aut necessitatis iuberet ratio, ne mali multo

XXXVI. *Animi sui motibus quæ perfecte Ignatius imperaret.*

plus nascitura inde diffidentia procrearet, quam expectaretur de reprehensione acerba boni. Quod fere tunc euenit cum & ingenium magis impariens, quam disciplinae cupidum, arguit castigatio iusto frequentior; & seueritas nimia obiurgandi, comprimere nescium perturbari animi tumorem manifestat. Quos tamen robusto pectore, & virtute mascula solidos, probabat, habebatque propterea percaros; etiam exilibus de nauis castigare verbis durioribus consuevit, inter quos praecipue Hieronymum Natalem & Ioannem Polancum fuisse video, rarae utrumque bonitatis, ipsique unice dilectos; in quo haec ab tali homine qualem ipsum sciebant, labecularum vituperatio, virtutis pabulum, iis suppeditabat, quos norat profectus heroici audios, & capaces; debilioribus autem contemnendi sui, & tolerantiae documenta, si quando fieret, ut simili aliaue ex causa perstringerentur, aliqua exprobratione. Verum huic, si fas nominare, artificiosa praestantium hominum increpationi hunc ponebat modum, ne quid de illorum egregia fama detraheret, crebritate illa morosa reprehensionis; è conspectu enim cum abirent, laudabat eos adstantibus, & virtutis gradu quam excelso starent indicabat, ita iis & sua conseruabatur auctoritas, & admiratio conciliabatur infracti robotis, & ab ictu priuatae publicaeque opprobriationis assiduo maiores animos virisque ducentis.

XXXVII.

Mira dexterioritas Ignatij accommodandi se sen & alia.

Suspiciebatur in eo praeterea, illa sagacissimae prudentiae cautio, quae se singulorum naturae ac genio sic attemperabat, ut se omnibus non vnum, sed de se vno Rectorum totidem repraesentaret ingenia, & formas, quot essent diuersae illorum quibus praerant formae, & indoles. Solerti enim velut anatome, ita singulorum dissectabat, & scrutabatur animum, procliuitates, morem, affectuum impetus, & procurfus; ut introspiceret eos clare ac penitus, & eorum nemo sibi esset notior quam ipsi. Modum inde cum iis agendi fingebat, seuerum, affabilem; mitem vel tetricum; contractiorem, aut fiducia explicatum, aut demum cuique aptiorem, magisque profuturum, & adhibebat illum facilitate tam prona, & simplici, ut ei & solus, & esse ingenuus videretur: vnde orta quorundam addubitatio, quorum suppressior oculus non satis peruidebat; cur eadem in causa, cum aliis aliter, imo interdum cum eodem diuersè ageret, pro varia eorum opportunitate; ex euentis tamen intelligebatur, quod sanctus admonisset dissimulando, indulgendo, turbando, omnino fieri decuisse. Quod autem, mirum quantum intersit, ad religiosam gubernationem, inferiores Praepositis esse intimè perspectos, si quem Roma aliò mitteret, eius loci Rectorem docebat per literas quibus esset dotibus praeditus, & quomodo affectus. Atque hanc eandem in aliis ad virtutem ducendis tenebat, explorandi per noscendique viam. Nam etsi constabat vitae illius tenor ex omnium experientia quaecumque possunt sanctum effingere, diuexandi sui, precandi, peregrinandi, patiendi assiduitate; voluptatibus diuinis, tentationum incursum, scrupulis, fastidiis, & visis rerum caelestium, magnisque in aliorum salutem laboribus; quibus in virum euaserat adeo perfectum atque abso-

lutum

lutum nihil, ut approbaret, vel repudiaret, nisi ex liquida, puraque ratione; tantus tamen cum esset, nunquam de se alios mensus est, sed eos semper multum improbauit, qui esse aliis pro lege decretoria id volunt quod experti sunt sibi salutare, putantque omnes exerrare, qui diuersam ab ea viam terunt, qua ipsi profecerunt. Quasi ciuitas sancta ex vna surgeret, margaritae vnus, tantum vena, nec ad Dei currum bos, homo, aquila, & leo aptè iungerentur, licet tam indole quam vultu discrepent. Ut ergo aiebat sapius, oportere hominem in agendo, coaptare se negotiis, non sibi negotia; sic in dirigendis ad pietatis culmen suorum animis, ita se partiebatur in singulos, ut ab iis non aliò tendere, quam quisque illorum crederetur, modo ne contra Institutum irent: quod ei omnium emerebatur fiduciam, ad euoluendos animi sinus omnes, cum nihil ambigerent, quod laudabile, ac bonum reperisset, excultum iri ab eo diligenter, haud tamen reuellendum, studio satus melioris, quem forte nec ipsi cuperent, nec Deus ab ipsis minus ad illum idoneis posceret. Suos igitur in huius aut illius praecipue virtutis consecratione, prout cuique conferret promouens, nunquam tamen tepori cuiusquam faucebat, nec sinebat vllum probitate vulgari contentum viuere, quae dissimulato magnae vocationis nexu atque imperio; anhelare ad illam ob difficultatem, descriptorum sibi iterum, ignaua negligit. Quare his instabat continuo, monens, dirigens, carpens, poenas, examina, exercitia meditationum, & interiorum affectuum coercitionem, iniungens, nec sibi quicquam reliquum faciens quod elaboranda, perficiendaque illorum sanctimoniae prodesset, sed ea moderatione, ne quid supra vires a quoquam exigeret. Cumque ab robore adhuc puerili gigantis virtutem scitè discerneret, inde modum petebat oneris imponendi; & placidum, austerum; summum ius, & indulgentiam ex prauius illorum profectu dimetiebatur. Homines itaque perspectae, durataeque patientiae in ardua & difficilia, liberaliter conicere; mittere in longa, & molesta itinera, & graues Apostolicae operae labores; extremae inopiae, & aduersantium petitionibus obiectare. Imbecillis contra, & fere nouitiis, ne abiectioris animi fierent, leuiora semper quam ferre possent committere; sed eo quandoque indicio quo intelligerent haberi se delicatae virtutis, & tenerae, ac vel ipso pudore, maiores Spiritus ad grandia sumerent, virisque perfectis digniora. Sic enim Bernardo Iaponi, quem in Europam, sacro fonte ablutum Xauerius miserat, quamuis plurimum roganti, laboriosum munus haud lege alia permisit, quam data fide, si molestum sensisset, aut onerosius, id se illico manifestaturum, nempe adhuc is tiro non solum in Societate sed in Christi fide, cautione hac indigebat. Nec dissimili moderatione, pedo, aut fistula, castigandis quibus utebatur, in quo interdum animaduersus est, aspectu solo infirmiores corrigere; doctus quod vellet, oculis eloqui, & quod de Christo respiciente Petrum Chryostomus, *vocem per ipsam inuicem emittens*. Imo eisdem aliquando etiam laudibus emendabat; ut nouitium quendam, mobilibus oculis aegre impe-

rantem beneuolè compellans, cur tu mi frater Dominice: quam tibi Deus largitus est modesti animi compositionem non etiam in oculo geris? At multum diuersè Oliuerium Manareum, diu iam in Societate, & virtute eximia versatum. Amabat is Ignatium vt Patrem, venerabatur vt sanctum, Roma vero Lauretum abiens nouum illic Collegium rectorus, faustam eius adprecationem sub discessum, dum petit, fixos perpetuo in eius faciem oculos tenuit, veritus ne tunc eius salutandi postremo officio fungeretur, nec esset illum deinceps in terris aspecturus. Quod ab Ignatio notari tunc quidem minimè visum est. Verum iam domo exeuntem Polancus eius notarius reuocat, monet displicuisse non parum viro sancto, illam fixi obtutus, parum modestam libertatem, cupere ab eo emendari; ad hoc quotidie admoueri examen singulare; in admissi expirationem, & cautionem in posterum, pensum precum certarum quotidie exsolui; de vtroque ad eum dari quot hebdomadis literas: fecit quod mandatum fuerat Manareus quindecim totos menses, demumque tunc cessare permixtus.

Tirones præsertim iuniores: velut insituias teneritatis primæ plantas quibus multum adhæret de natiuo solo, dexteritate mitissima tractabat, vtque illis Deus cœlestium nectare voluptatum, caducarum fastidium inducit, & dulcibus lacrymis, pissque solatiis debiles sustentat, quæ postquam coaluerint firmiter, retrahit, parciùsque largitur; sic mitem se fere, atque affabilem iis exhibebat Ignatius, illòsque miserans, non aliud ab iis exigebat, quam quod repræsentare tunc poterant, dum id quamuis exile, fructus non vulgares virtutis egregiæ spondere videretur. Admissus fuerat in tyrociniū ad domestica opera iuuenis, cui erat satis copiosa & commoda res; Christi effigiem de cruce pendentis & extantis in basi Deiparæ, secum is tulerat, magni vtramque pretij, & qua mirificè afficiebatur, tum propter excellentiam operis, tum ob sensum priuatæ pietatis. Hanc penes se haberet, indulxit vir sanctus, nec vllò indicio innuit vel id parum decere religiosam paupertatem, vel aliquando ab eo auferendum. Creuit adolescentis virtus etiam supra veteranos valido præsertim suimet domitu, & contemptione. Quod vbi aduertit Ignatius, bene est ait, iam quando integrè non modò ab sæculo est liber, verum etiam à seipso, potest Christi effigies quam mente nunc gerit, illius è manibus detrahi. Factumque ita est iuvene vltro etiam cedente absque vllò prorsus difficultatis sensu: Sed mirabilior patientia viri sancti fuit leuitatibus perferendis Petri Ribadeneiræ admodum iuuenis, cuius tunc viuacior indoles, ægrè virtutum interioribus studiis animum applicabat, nec pati poterat tenacem torregularum disciplinam; quare Ignatio suadebant Patres, eum dimitteret, at is sagaci prælagio, de soli natura, prouentus diuinans magnos, & nobiles; magisque adolescentulum, ætatis quam animi vitio errare, semper illi patrociniatus est, interea tolerans, & pueriles eius emendans papulas, ad eò vt illum, aut inflictis offensum pœnis, aut vitæ genus tam triste pertæsum, vtgentemque identidem dimitti, solerti semper amabilitate restituerit in gradu,

gradu, & sustinuerit tamdiu, quoad transformasset in vtrum denique, à quo Societas, vt post videbitur, decus iugens accepit. Homines pariter nobilitate, aut literis insignes, sed ab sæculo novos, haudquaquam promiscuè habebat. Sed honorificè compellans, ne Excellentie quidem Dominationis, Doctoris, & istiusmodi quibus insueuerant parcebat titulis, donec possent iam illos spernere; vel puderet honore tam dispari, inter pares ab eo affici, rogarèntque iis deinceps omissis communi iure, ac modo haberi. Verumenimvero, vbi iam altis niti radicibus vidisset, ac tutam sibi virtutis arduæ ab iis extundendæ præbere materiam, nullos æquè acriter experiebatur, nullos exagitabat impensius, doctissimum quemque, crebrius pudore suffundere, nullos magis dedita opera, quam illustrissimum quemque abiicere, tamdiuque in eo pergere, dum aut desinerent sui meminisse, aut se perinde cum aliis gererent, vt si præ illis docti, & nobiles non forent. Ad hoc autem haud vna ratione moueri se aiebat, sed ea quidem vt intelligerent cœteri, fluxas illas, & euandidas seculi ampullas flocci apud nos, & nihili esse præ supellectili pietatis, & diuitiis virtutum; neque hic illum continuo, qui illic antea, magnum esse; sed qui Christi amore infra omnes sese abiiceret. Deinde vero, quòd talium hominum secundos aut læuos exitus nunquam iactura mediocris, aut lucrum sequitur, monèntque vsus constantis experientie, religiosi ordinibus, nusquam aliunde plus vel incrementi, vel damni accedere, quam ab hominibus, aut insigniter doctis, aut gentis splendore illustribus. Postremo vbi vulgo conspicui, ex instituto, spe, & sententia Ordinis non succedunt, cogitaturque iacturam facere oneris, non modo inutilis, sed periculosi, tanto inde probrosius læditur, quantò erat eorum olim auctoritas clarior. Quapropter vt iis admittendis suspenso gressu, & considerato procedendum, sic periclitandis postquam excepti essent, nullam debere nimis sollicitam diligentiam videri. Horum vnus fuit Gaspar Loartius, Hispania tota Theologus celebris, à M. Ioanne Auila viro sancto, cum aliquot aliis, ad Ignatium transmissus, qui vbi iam parem ferendo malleo perspexit, Ludouico Gonzales ministro domus poliendum commisit, dato negotio, tundendo, scalpendo, pungendo ne parceret; sed experimenti progressum simul obseruaret. Ipse interea velut horum ignorans, miris modis tironem omni beneuolentia recreabat; quod erat illi cum iis vsitatum, quorum tentabat constantiam, ne vndequaue pressu molestius, perseuerantiam desperarent; nimirum curare ex duobus qui solent domibus præesse, nunquam non alter, beneuolentiam, & facilitatem præferret: accedebat quod experientiam Ministro mancipans, apud illum multa de ministri laudibus dicebat, aiens recte illum suo munere perfungi, procùlque affectibus minus sedatis, & integris (vt erat re ipsa) vno discipline communis, & priuati cuiusque profectus studio, si quid esset peccatum corrigere, gratumque illi propterea animum debere omnes profiteri. Porro ars ista duplex exercendi alternis, atque consolandi) feliciter ad eò in Loartio cessit, vt interro-

XXXVIII

Quomodo tirones exerceat, maxime si forent auaritia alicuius.

gatus aliquando a ministro, de Ignatio quid sentiret, fontem sibi ait videri oleo-profluum, hoc est mellivum totum ac suauem; de me vero, intulit minister quid tibi visum est, tu, inquit tranquillè admodum asperitatem significans, fons mihi videre aceto profluus, quæ viri responsio valde exhilaravit Ignatium, qui tamen exinde ministrum iussit mitius cum illo agere.

Iam seipsum, & sua quærere, propriâque in causa, velle suum, ac nolle, tueri sollicitè; multo magis, animo destinatum, effectum captare, & persequi; tacita quædam apud Ignatium fuere præludia Societatis deferendæ, incipiente se iam inde anima Obedientiæ, cui se deuouerat suffurari, suos ita seipsis nudatos volebat, & ad superiorum arbitria dociles, vt est argilla in manu figuli, duci, prompta, & fingi quicquid libuerit; sic æquè volebat ad Theologiam vt ad ianuæ clauis; ad nauigandum in alium orbem, vt ad domum perpetuo seruandam, paratos, & faciles, imo ab eo qui præflet, diuersa in aliquo sentire, censebat alterum solum pedem in Societate retinere. Quod erat tritum illius monitum, indici ab eo nouitiis solitum quos exciperet in Societatem, monebat siquidem domum ingressuros ipso in limine, velut confinio religionis & sæculi, non fore illic perpetuam, & quietam iis sedem, nisi pede coniunctim utroque, voluntate nimirum, & iudicio limen transilirent, expediti ad omnes illorum nutus, quoscumque illis, Deus præficeret. Eius nihilominus in iubendo modus, de rogante magis, quàm de imperante sapiebat, & sicubi auctoritatis specie opus esset, non aliam à paterna edebat, nempe cum quadam fiduciæ, & amoris libertate coniunctam: quin & iussis haud raro, vel inexpectatis, vel difficilibus, subdebat vltro iubendi rationes, quo certè nihil fuit procliuus homini, nisi ratione nihil prorsus mouenti, eaque non humanæ solum ex prudentiæ dictatis, sed caritatis diuinæ hausta, & in suscipiendis rebus summum semper Dei obsequium, tum primo intuitu spectare solita, tum in eo postremum desinere. In adhibendis præterea ad ministeria nostris hominibus, quæ cuiusque natura inclinaret diligentissimè attendebat, vt quoad fieri posset non cuiusque tantum facultati, & dotibus (quorum est interpret ea propensio) sed saluæ quoque gustatuique occurreret, nihil enim violentum durabile, atque illa solum, ferè optimum fortiri finem, ad quæ non imperiosè raptatur voluntas, sed per se libenter, & sponte naturæ procurrit. In assignandis igitur munerum partibus sectabatur hunc morem. Tria cuique proponebat, de quibus ante coram Deo expensis responderent. 1. an essent in omnibus quæ demandarentur obtemperaturi? 2. hoc magis, an illo afficerentur officio? 3. his aut illis rerum conditionibus, vtrum alteri essent prælaturi & præoptaturi? vbi autem in eos incideret, quibus ad ea quæ proposuerat capita nullum suppeteret responsum, aut desiderium, præterquam solius Obedientiæ; tum vero repertis quales maximè optabat, magnoperè iis recreabatur. Inter eos inuenit Oliverium Manareum, ex quo exculpi non potuit, tribus ex locis quorum ei dabatur

dabatur optio, vter magis placeret, sed hoc tantum, si mori iuberetur, obediendo libenter moriturum. Huic non absimilis in simili causa Hieronymus Natalis, aliò negauit propendere, nisi vt nullam in partem præpenderet.

Præter illam suorum affectuum dominam potestatem, & claram sibi subiectorum perspicentiam; Ignatij gubernationem, duo alia mirè amabilem, & iucundam præstabant, magna de suis Opinio; magnus in illos amor, non personatus, & arte confectus, sed sincerus, & intimè fidus. Nouum prorsus & mirum! persuasisse sibi vnumquemque, in eius beneuolentiâ primas sibi ab eo tribui, vsque adeò scienter singulis, paternum amorem eiusque argumenta, nulla communis imminutione diuidebat: Nostrorum vero apud illum existimatio, credi vix potest ex illius ore quanta audiretur, de iis enim agebat tanquam hominibus aut metam virtutis eximie affecturis, aut incitato ad eam tendentibus: nec diffidebat à lingua mens, sed concors sermoni, sic planè sentiebat: quam opinionem de suis præclaram fouebat caritas à suspicacitate aliena, nec aurem credulam delattonibus aduersis commodans. Contra illam quam malè prudentes politici suadent, suspicionem semper in peius arrectâ, aurisque patulas quiduis de quolibet gartienti; quod vtrumque ad scopum collineet, quem spectant illorum gubernationes, at si semel in religiosas familias subire cœperit, cessurum profecto est in summam earum perniciem. Præter quam quod enim, datur aditus ingens perperam affectis calumniandi sapius, quam iure accusandi; ea saltem umbræ, & minus purgatæ criminationes, suspendunt animum audientis aduersus illos quos ante magnificiebant, plurimumque amabant prius quam eas de ipsis accepissent: ex quo fit, vt omnis postea beneuolentiæ prioris, laudisque significatio, machinamentum videatur arte concinnatum, haud vnquam vero tam simile, quin serius ocyus id tandem deprehendant qui suis in rebus sunt toti oculi. Hinc suspecta videre omnia, in mentis abstrusa sese recipere, auersum premere ab superioribus animum, quo deterius nihil potest inferioribus euenire. Hæc de Ignatio scribens Ludouicus Gonzales; ne Polanco quidem, addit, facile credidisse, sinistri aliquid de aliis referenti, licet pari vir æquitate ac iudicio foret, quam difficultatem malè de alijs opinandi sapientissimam fuisse B. Bernardi sententia ostendit, *Est item vitium*, inquit, Eugenium alloquens, cuius *si se immunem sentis, inter omnes quos noui, ex his qui cathedras ascenderunt sedebis me iudice solitarius, quia veraciter singularitèrque leuasti te super te, iuxta prophetam, facilitas credulitatis hæc est, cuius callidissima vulpecula magnorum neminem comperi satis cauisse versutias. Inde eis ipsis pro nihilo ira multa, inde innocentium frequens addictio, inde prauindicia in absentis.* Verum quia tam potest gubernationi obesse, si nulla penitus excipiantur delatio, quam si quælibet indiscriminatim vndeuis admittatur, iubebat frequenter Ignatius, qui ad se aliquid de aliorum erroribus deferrent, quæ scitu & remedio egere crederent, scripto dare; tunc vero maximè si vehementius

XL.
Ignatij magna de suis opinio, & in eos amor.

L. 2. de consid.

mentius narrando commotiorem animum præferrent, & recti studio ultra modum flagrantem; verba enim, ut stylo quam lingua lentius, sic & consideratius deduci; & sub oculorum censura scribi, non autem efferri. De absentibus vero, procùlque agentibus quos locorum longinquitas, & ignoratio eorum quæ de se scriberentur, à depulsione arcebat accusatorum, multo iudicabat morosius, præsertim si essent pœna aliqua corrigendi; & fuit cum Roma in Corsicam Sacerdotem è nostris, cautum in paucis, & sagacem transmisit, ut dissimulata persona quasi aliud agens cerò indagaret, quæ Patri cuiquam, mira illic ad Dei gloriam patranti, à mentientibus Catholicum nomen hæreticis obiiciebantur; deformabatur enim eorum literis turbulentus, & seditiosus; quicquid porrò de illo boni, aut secus pernouisset, publicis ad se Primorum auctoritatibus firmatum, referri mandauit. Usque eo in hac re circumspectus, ut emendandas filiorum, aut plectendas culpas, commissurus aliorum consilio, nollet fieri plures earum conscios, quàm qui necessarij ad hoc essent. Itaque duobus leue aliquid erratum cum aperuisset, cui vnus sat esse potuerat; non tulit prius ad aram accedere, quam eam maculam confessione ablueret. Quòd autem alterum, tametsi promeritum, præferre alteri, obnoxium vulgo est inuidiolæ offensionibus, & quorum interest, pro contemptu id dolent; sollicitè cauit, ne quo suo vel dicto vel facto, alterum alteri, doctrinæ, prudentiæ, sanctimonix nomine antepone videretur. Petrum Fabrum singulariter amabat, suum in Christo natu primum, habebatque illum in opinione tantæ sanctitatis, & sapientix, quantam poscebat administratio Societatis vniuersæ; vbi tamen fuit in vnum conferenda, ab eo, & quouis alio Sociorum, suffragium suum abstinuit, restatus solum, se illum eligere, in quem, vno se dempto, plurium vota concurrissent. Marcello etiam secundo petente duos è Societate qui sibi in palatio adessent, ad cleri quam meditabatur statuendam reformationem, ipse eum delectum deliberationi multorum credidit. Ne tamen supplenda officia magnis eorum subsidijs priuaret, quæ percipienda ex iis videbantur, quos ad ea censebat idoneos, condiciones fere ponebat in medio, quas inesse iis oportebat qui postularentur ad tractandum quod vertebatur negotium; erantque omnino eæ solæ quas rei natura exigebat. Quo item ex alia parte consultoribus obliquè eius indicium fiebat, qui esset iis conditionum auxilijs præditus, & tacitè significabatur, optimè consulturos, si nequaquam ab eo in electione discederent. Quamobrem delectus eiusmodi, etsi non decernebat Ignatius, eius tamen opus idcirco erant quod toti ab eo proficiscerentur, secluso tantum quietimoniarum amatore, quem parit in filiis, patris nomen commune, inæquali iure inter æquales gestum, dum eorum vnus palam cæteris rector, melior, laudabilior habetur.

XLI.
Ignatij intimus
erga
suos amor.

Opinionem hanc suorum præclaram, sequebatur non dispar erga illos amor, quod est alterum è duobus quæ dicebam valdè illustria in Ignatio fuisse,

fuisse, quodque in regendis religiosis hominibus, singulariter nostris, omnino est necessarium. [Societas Iesu, scribit quadam sua Epistola Franciscus Xauerius, Societas amoris, & concordix est, à qua omnis inclementia, & seruilis metus, quàm longissimè exulant] dixerat vero paulò ante, Rectorem timeri magis cupidum, quàm amari, & asperitate domina potius, quam paterna teneritudine regnantem, paucos consciturum Societati tirones, plurimos desertores. Quanta splenderet mirabilitate in Ignatio hoc decus plus satis affirmant quæ nonnulli ex primis Partibus diu experti scripsere, totum nempe fuisse ex caritate & amore concretum; occurrentibus nostris eam explicuisse frontem, ea verba dixisse, ut excipere illos intra pectoris sinum videretur; Patrem filiis, quàm Ignatium suis, cariorem vnquam fuisse neminem: neminem in Societate, iam tum late diffusa extitisse, præter vnum (mihi prorsus ignotum) qui non totis visceribus afficeretur erga illum; neminem quin sibi quidlibet tolerabilius duceret, quàm longè ab eo disiungi. Nec ista in nostros paterni amoris testificatio ad præsentem solum, & domi agentes pertinebat, sed æquè ad longè distitos, & vno complexu, filiorum cuique parem affectum diuidebat, de iis eius sermo patrem spirabat amantissimum; illorum ærumnis, inopia, laborum molestiis, vexationibus frangebatur; commendabat illos Deo assiduis precibus, & multa profusione lacrymarum; solabatur etiam quandoque beneuolis, & paræneticis literis, quibus nullum iis iucundius poterat perpeffionum præmium venire. Sic anno 1555. nostrorum in Gallia nonnullos, insectatione clericorum acerrima laborantes solatus est, tantumque iis addidit animorum, ut mori præoptarint, quàm statione abscedere in qua proximorum saluti militabant. Dedit quoque ad Salmeronem consolatorias ex nimia fatigatione Patauij ægrotum, quibus maiorem in modum recreatus, ut primum potuit, responsum hoc reddidit [Ex R. V. literis perspexi, quo animi sensu ex hac mea agrotatione affecta sit agnosco re ipsa, paterni pectoris amorem & viscera, quibus altè inscriptos nos gerit, certòque mihi hoc persuadeo, eius potissimum impetratu factum quod neque medici, nec eorum pharmaca confecissent. Addat gratiæ huic Deus, in pauperes suos semper beneficus, ut tanto amor non parè respondeam quo R. V. nostrum omnium verus pater, consolatur nos omnes & subleuat.]

Sedenim fructus paternæ in suos caritatis, minime omnium placidi affectus sterili specie; aut vna verborum, & Epistolarum comitate circumscribebat Ignatius, vbicumque spes affulgeret posse illis humana diligentia succuri, nihil omittebat quo illis adesset, eamque ob causam, sanus ægrotusve quis foret, nolebat quenquam sibi vilo modo esse sollicitum, & siue tuendæ, seu refocillandæ valetudini aliunde, quàm à se subsidia quærere, quæ profusissima accuratione omnibus suggerebat; haudquam expectans dum ea peterentur, sed petendi pudorem prouisione, ac liberalitate anteuertens. Ne quæ vero, mente exciderent, adnotabat ea

M m diligenter,

XLIII.
Suis cura in-
genti præfer-
rim agrotis
Ignatius prof-
picit.

diligenter, obseruatusque est cum ad discutiendam negotiorum turbam, quibus Præpositi officium premitur, aliis alia crederet, quod suorum necessariis deesset, hoc solum peculiariter animo tenuisse, priorque vltro ministris vti prouiderent in memoriam reuocasse. Nemo itineri se dabat, quin pridie quam domo exiret, illi se sisteret, vbi coram minutim perlustrabat, ecquid ei deesset recularum, quæ viatori pauperi conducunt. Nemo discrimen incurrebat, quin præsens vel abiens sollicita opera opitularetur laboranti. Romam ex Creta vbi Philosophiam docuerat, vocatus ab sancto nauigabat Ioannes Gurranus natione Gallus, vir doctus, & pius. Hunc fera tempestas in oras Siciliæ proiecit, inde Saraceni captum in Africam deportarunt, quod eo dolore sanctum patrem confixit, vt captiuum optaret sui venditione redimere: Sicilia protegem sui peramantem, statim supplicibus literis conuenit; Patribus illic degentibus mandauit, ne cui aut operæ, aut sumptibus parcerent ad restituendam captiuo libertatem; ac ne quid eorum prætermitteretur, quod censebat ab ipsis præstari oportere, Messanensi, & Panormitano Rectoribus religione Obedientiæ præcepit, in hebdomadas ad se perscriberent quicquid in eo negotio egissent. Sed Deo visum compendiosius, coronare patientiam boni Patris, quam consolari mœrorem S. Ignatij, prius enim catena seruitutis, simul & corporis, est exemptus quam transigeretur de illo redimendo. Sed hæc in filios communis Ignatij caritas, præcipua fuit aduersus ægrotos. Voluit in die moneri sæpius qui haberent; quicquid à medicis quantumlibet minimum iis præscriberetur, ab curatoribus valetudinis exegit an esset ad vnguem, plenèque seruatum, nec impunè iis esse passus est si quid neglectius curassent. Inter alia minister domus, & valetudinarij custos, obliti cum essent, medicum ægrotato per tempus accessere, vtrumque de media nocte iussit medicum querere, nec domum nisi cum medico redire, quem cum horæ importunitate prohiberentur inuenire, coacti sunt quod noctis supererat in nosocomio subsistere. Ad ea vero quibus opus esset, nullam duxit sumptuum rationem. Laici adiutores duo Gallus alter, & alter Hispanus, vix tyrocinium intrarant, cum morbo vterque correptus est, ægrotabant domi alij complures, & iacentibus cubacula deerant; præter rem aded angustam vt tam multos ægerrimè aleret; hic fuit qui sancto suggereret de iis duobus in nosocomium, dum conualescerent mittendis. Hoc vero, minime gentium, respondit, nec sinat Deus domi nostræ iis locum deesse, qui se propter Deum, domo, & mundo abdicarunt. Conquirantur omnino iis necessaria, Deus vice versa, nobis quoque per ipsos necessaria videbit: alium quoque adiutorem cibo instaurandum edixerat medicus paulo cariore, tres Ignatio iulios, protulit dispensator, quos vnos haberet ad victum illius diei toti domui coëmendum. At ille, conferantur sanè infirmo refouendo, nos qui rectè valemus, puro pane facilè defungemur. Alias eandem ob causam, quod aliundè argentum deesset, catillos stanneos vendi iussit, & partem suppellectilis domesticæ tenuis; cuidam etiam atra bili

ex morbi insolentia consternato iussit interdum adesse nouitios, qui musicè norant, eumque piis cantibus recreare. Sed præter hanc erga ægrotos caritatem effusam, & sedulam, quæ illorum non modo corporibus, sed maximè animis incredibile fuit morbi, & ægritudinis leuament; aderat iis ipse per sese, ac dulci de rebus diuinis alloquio iucundè solabatur; valetudo si ingrauesceret, aut missus esset sanguis, noctu bis, terue tacitè inuisebat, ne solutis motu fasciolis vena sanguini laxaretur, aut quid aliud triste incideret. Demum afflicta sanitate, viribusque prostratis, Præpositi onus, & publicas curas cum omnes in Vicarium transferret, vnã sibi pro ægrotis seposuit, sæpenumero professus, multum se Deo propterea debere, quod se multiplicis miseræ perpeffionibus docuisset alios miserari, & ex incommodis propriis, dedidisset mederi alienis. Vt autem valentes omni officio adesse iacentibus omnique beneuolentia volebat; sic istos patientiæ documenta, subiectique Deo animi de seipsis præbere; ac si quem sui nimium amantem, fastidia querula abalienarent à medico, & obsequiis curatoris, dissimulare tunc quidem lentius, & blanda partim admonitione, partim indulgendo commotum sedare: at postquam bellè iam conualuisset, demum partes æquare rationum, & pro culpæ modo poenam iniungere. Verum si quem nauisabundi ingenij, & communi grauem, morbus Dei satelles inuaderet, crudiores affectus domiturus, vt cicuratur fustibus animantes; futuri boni spem præsentis labori anteferens, aliquanto quàm consueuisset in alios, suam in illum caritatem cunctantius depromebat, & hoc sacri vatis Deo pro ipsis iterabat, *Contere brachium peccatoris.*

Hanc Ignatius suorum corporibus ægrotantium tribuebat curam; sequitur qua ille animos, quam efficaci atque industriã, quanto prudentiæ, & amoris temperamento, tum sanos tueretur, tum ægros sanaret; nullum enim amauit ita delicatè, vt indulgeret aliquid roganti, si longè prouidus nociturum ipsi prospiceret, vel exemplo aliis non bono futurum. Scimus, Bobadilla vnus ex nouem ipsius sociis, repulsam cuiusmodi ab eo tulerit. Petebat angustum cubiculum, ampliori mutare, & commodiori; id quia cæteris viam quandam sternebat ad eludenda paupertatis incommoda, significari illi iussit Ignatius, quin imo eius cubiculi quod sibi dicebat angustius, in partem vnã secederet, locumque duobus relinqueret quos illi quamprimum contubernales dare decreuisset. Libenter facturum Bobadilla respondit, & religiosè dicto stetit. Quibus tamen virtutis nondum esset supellex valde ampla, repulsam ita condiebat, vt negatis, potius quàm si forent concessa gauderent: tantum aberat ex ea vt amaritiæ aliquid referrent: nempe sicca non erat, magisque ad potestatis specimen, quàm ad necessitatem iniuncti muneris comparata, qualem incauti perperam usurpant. Dabat rei negata rationes tam explicitas, & apertas, vt intercessores, persuasi omnino se contra rem illorum agere à quibus adhibiti fuerant, suam culparent incogitantiam, & conuersis in illos rationibus viri

XLIII.

Ignatij caritas in curandis suorum animis.

sancti euincerent non potuisse quod expetierant, nisi damno illorum concedi. Si cui vidisset literarum studia obesse, quod se inde efferret iactantius, vel nouarum chimeris opinionum adhereret, quamlibet sublimi, ac subtili foret ingenio cum amouebat, addens non esse ad scientias natum, ad quem appositæ non essent scientiæ. In emaculandis priuatorum nauis, artes norat mirè opportunas. Quibusdam incompositi oris, & habitus tradebat ad interpretandum modestiæ regulas, ab se scriptas, iubebatque de illis cohortationes domesticas habere, quibus alios docendo, seipsum docerent, iisdemque argumentis ad earum obseruationem, eadem opera se & illos mouerent. Cui vero ex vita seculari inueterasset aliquid extraneum ab religione; monitorem ponebat caritate prudentem, qui eum obseruaret, & quicquid in eo notasset, quotidie scripto ei fideliter traderet, cuius tanquam speculi consulto illud emendaret. Quanquam hic usus valde fructuosus mutæ admonitionis communis tunc inter nostros fuit; certa enim lege id inualuerat, ut veneris diebus omnes conuenirent recognituri errores suos, qui ab designatis monitoribus quatuor palam narrabantur, & quidem in Collegio Rom. censuræ huius initium à Martino Olauio ducebatur viro apud omnes eximio. Nonnulli vero Ignatio sub serum quotidie iudicabant quoties in eo lapsi essent, quod eo authore debellandum sibi susceperant, isque dies coram diebus componens, quantum processissent; vel contra; is obiciebat, quo utrimque animos fumerent, vel ad promouendum, vel ad denovo inchoandum. Quandoque etiam grauiore aliquo munere perfunctum ad censuram publicam vocabat, priusquam aliud ei committeret; tradit enim Hieronymus Natalis, se post depositum Rectoris officium, patrum quadraginta permissum examini, & qua usus in suos fuerat minus consideratam duritiem, & acerbiter ab Ignatio reprehensam.

Sed nulla æquè re se effudit paternus Ignatij animus ut occupandis præfenti remedio suorum periculis, quos religiosè perseverantiæ desperatione aut tædio dæmon in Ægyptum prolecebat: in iis fuit quem ut impetraret, triduo apud Deum lacrymis, precibus, afflictationibus institit, omni plane cibo se abstinens. Alium noctis silentio, multarum horarum iterata impugnatione, denique expugnauit, consolando, terrendo, rationibus, qua valebat efficacia, configendo, quoad ille in voces, & fletus præ metu, & prauo consilij detestatione prorumperet. Ita quoque proluxa concertatione, obfirmatam molliuit vnus duritiem, ut quàm impotenter paulo ante dimitti voluerat, tam supplex ad pedes se illi abiiceret, rogans, & flagitans retineri pœnam quamlibet paratus subire suæ illius titubationis. At sanctus arcè illum complexus, sit, inquit, hæc eius pœnæ pars, ne te vnquam deinceps Deo seruire pœniteat, alteram eius partem quam commertus es, exsoluam ipsemet, cum ad me stomachi dolores redierint. Inter hæc pro ea qua pollebat perspicacitate, ad detegendas motuum radices, si desertionis impulsus coniceret scelere aliquo incitari, tacita conscientia malè presso; morbi focum aggressus, extimulabat illos ad confessionem culparum fidelem,

lem, & candidam, gnarus periculi malignitate perpurcata, desituros lethales illius paroxismos. Ad eam vero confessionem obeundam, si videbantur difficile inflecti, arte utebatur quam sibi olim expertus fuerat fecerem; explicabat iis vitam, perditè, ut aiebat, in sæculo actam, quicquid vnquam illic grauius peccasset, veraci quidem velut Christo præfenti, narratione referebat, sed cum eo dolore usque lacrymis, ut emollirentur infelices, & edomaretur eorum cæcus pudor. Quos ad sinceram confessionem iam dociles, nulla interposita mora iubebat expiari, ad eam ut etiam aliquando de media nocte confessarium domesticum exciret ad huiusmodi aliquem audiendum. Nec sua illum fallebat coniectura, mox enim ad se à confessario redibant supplices, veniamque poscebant volubilitatis, Deo exinde, ac Societati, fidi & stabiles futuri. Harum porro curationum occultam vim quandam ex ipso aliæ ducebant, ad infringendas voluntates mirabilem; alias patrabat maior humana sagacitas excogitandis remediis ad sanationes morborum repentinas, cum sanationis expertes crederentur. Ribadeneiram de quo modo aiebã suafisse multos ut dimitteretur ab Societate, quod nimis absurdum putarent in cœtu virorum grauium ac pietate præstantium, puerilitates deuorari in quas identidem erumpebat; magno nisu urgebant dæmones ut desertione præcipiti, dimissionem præuenteret quam ei Ignatius negabat, nec validiore ad eam machina impellere iuuenem potuere, quam indignari animi auersione quadam ab Ignatio adeo abhorrente, ut non dicam cum eo, more quo prius domestico agere refugeret: sed ne oculis quidem eum sustineret, frustra huic bona verba, frontis alacritas, & affabilitas blandientis, qua prope adhuc pueri placantur. Dissimulauit tamen patientissimè bonus pater, quasi nihil horum aduerteret; nec alteram ei propterea aut agendi speciem, aut oris, vnquam exhibuit. Hunc irati horrorem excepit deliberatum consilium, subducendi se Ignatij oculis, & iurij, repetendique quamprimum sæculi. Quod diuino ab iis fauori mox attributum est, qui, & parum in futurum videbant, & illum pridem domi ferebant ægerrimè: doluit è contrario vehementer Ignatius, qui ut aliis ipsum pernorat oculis, sic alia amabat caritate: ergo ad se vocatum modis omnibus, & rationibus quibus flecti posset illa ætas, conatur à prauo consilio dimouere: sed idcirco in cassum cadebant quod Ignatij odio omnia in peius acciperet. Quare humanam hic opem desperans, multis à Deo precibus contendit Ignatius eam sibi animam donari, factusque conscius impetrati, accersit iuuenem, & verbis tribus ita frangit, ut exclamaret vberim flens, faciam Pater, faciam, agebaturque de Exercitiis ad quæ non potuerat antea ab Ignatio induci; sentiebam enim (ait idem iuratus) vim mihi tantam interius fieri, ut facere aliud non valerem. Exercitia inierat, & confessionis piaculo vitam omnem apud Ignatium purgare voluit, totumque se illi magna fiducia credere. Auditum, placidè, paucis tantum his verbis Ignatius monuit, Rogo Petre, ne velis esse erga Deum ingratus à quo tot bonis ornatus es. Ad quæ (Pergit Ribadeneira) visæ deradi ab oculis

squamæ, obfirmarique pectus in religioso proposito, gradu tam stabili ut per annos duos & quinquaginta ex quo id contigit, hoc est 1543. ne aura quidem me leuis hæctenus afflârît Societatis dimittendæ: nihilo minori efficacitate vacillantis pariter tironis iactationem stabilivit. Erat is Baldwinus de Angelo qui Societatem anno 1551. vix ingressus, retro mox cœpit respectare: retrahebat hominem pellax nescio quæ erga filium fratris tenerritas, vbique is animo, vbique oculis recurfabat, velut barbariem exprobrans, quod cum patris loco sibi esse deberet, esset tamen ab eo crudeliter destitutus, ita suum illum in Societatem ingressum cogitans impietatis, apud Deum, & homines reum, in procinctu erat ut regrederetur, actumque iam erat, nisi plus pro illo Ignatius, quam contra illum dæmon potuisset. Lucratus illum est primum supplicibus apud Deum votis, simplici deinde narratiuncula quæ totum negotium peregit. Vocat enim nihil minus opinantem, iuber comiter sibi assideat, & quasi cum eo fabulari aggressus, Ego, inquit, Deo me olim cum traderem, effrenque, ut nunc es, in Dei obsequio nouus, appetitus sum insultu dæmonis permolesto, at quam ridiculè, te quæso aduerte, quamque mirabili commeatu doctus sim à Deo, vincere. Recitabam quotidie ex libello psalmos B. Virginis, inter icones libello adpictas, erat in qua cognatam, ad viuam expressam videbar cernere. Quoties igitur in eam picturam incidissem toties animus examen fundebat innumerabile profanarum cogitationum, & stolidæ erga propinquos, & affines teneritudinis: hac ut absoluere importunitate, iam constitueram, ab eo genere pietatis erga virginem abstinere, malebãmque mali vitare periculum, quam boni aliquid lucrari: verum deinde, callidiùs consulens, animaduerti plus nimio gaudij me hosti daturum, si eo nitente, tam sancti operis merito abstitissem. Impugnabat me puerili iaculo, & marte puerili; & ipse clypeo, ictus eius ludendos putauit. Carta iconem obduxi glutinata, vnaque hac arte & eam oculis, & quam ingerebat cognatæ speciem animo subduxi. Quibus dictis surrexit, & mœstum tironem magna, ut in talibus semper beneuolentiæ significatione complexus, & humanissime consolatus, ex cubiculo remisit. Quo vero animo, quam supra necessarium mutato, testantur verba iureiurando ipsius affirmata, protinus, inquit, totus cœpi in lacrymas fluere, iisque piorum sensuum, & cœlestis affectus voluptatibus perfundi, ut quicquid amoris in consanguineos ante contuleram, in Deum cõuerterem nec fratris filium postea nisi velut ignotum, & extraneum cogitauit. Sed habet quod sequitur paterni amoris inuentum prudens, magistræ artis eo mirabilius specimen, quo videtur minus artificiosum. Obstinauerat germanus quidam nouitius, ad regustandos Ægypti cacabos; rationibus æternis hominem quare, haud erat aliud quam phreneticum erudire; quò amabilius, & ambitiosius tenebatur, eo ad discessum incendebatur ardentius. Dat ergo Ignatius effræni habenas, quibus imperare non poterat, eique liberum relinquit, manere vellet an abire; vnam modo ab se impetrari sineret, tot mensium quos domi

domi egisset, mercedem, aut gratiam; ut in quartum diem discessum differret, sed omni planè Obedientiæ, regularum, & disciplinæ morositate absolutus; hospes, more hospitem ederet, dormiret, laxaret animum, & confabularetur, utcumque ipsi volupe vertisset. Ludum putauit ludi nouitius, & quamuis morarum impotens, condiciones reiicere adeo commodas, & comes in tempus tam breue erubuit. Hic vero cuiam venire in mentem potuit, extinctum iri hoc ipso ardorem reperendi sæculi vesanum, quo videbatur acrius inflammandus, facultate nimirum suo arbitrio viuendi, quasi licentiæ mundanæ promulside? Biduum egerat hac lege, ut exlex ageret, cum animaduertit, ad nocturnam quietem se recipientem sibi mœrore amaro contrahi, qui ad suauitatem comparatus quam cœlo antea hauriebat, illuminauit caligantem, & conscium culpæ suæ fecit, sanctioris vitæ in religione, solutioris in sæculo, obiecto discrimine; illam enim, ut stultis deliciarum ludibriis careat, alit tamen verax & solida voluptas, ex conscientia vitæ innocenti, diuinæ adoptionis, & gratiæ, speique æternum beaturæ; hanc vnus carunculæ huius, & sensuum affixam illecebris pauci claudunt vel anni vel dies, cum immenso dolore, ream supplicij sempiterni, atque his affatim reuictus, confususque nouitius sapuit. Quatriduanæ induciæ nondum effluerant, cum ad viri sancti genua prouolutus, suamque incusans stultitiam, iterum se illi fide perpetua mancipauit. Magisterium quoque fuit solertis consilij quo Sacerdotem Belgam Andream nomine tenere conatus est, si uti beneficio miser uoluisset, reti enim illi quodammodo expanso iter medium interclusit, quo implicitus denuo, illam denuo perderet, qua se perditum ibat stolidam libertatem. Misit qui rogarent, suum in patriam reditum Laureto dirigeret; illic in adorabili Sacello per aliquod tempus collecto animo versaret, quid & quantum Deus intra sacros illos parietes sua causa fecisset? tum ex se quæreret, unde? quo, quamobrem pergeret? ac si lateres ipsos exprobrantes sibi ingratum animum audiret, denuntiantes periculum in quod præceps ruebat, adspirantésque meliora; rediret sane intra brachia præstolantis, securus discessionem illam, haud alio ipsi quam peregrinationis piæ nomine futuram, ipsùmque nihilo quam antea minus carum: se vero interea supplicaturum Parenti virgini, errantem quem ad eam mittebat, & cui retinendo nec industriæ satis, nec meriti habuisset, non ferret sibi de manibus eripi, nec frustra illic salutem quæsisse, vbi omnes mortales eam inuenissent, Societati misellum, & per hanc filio redderet. Viatici ad hæc non plus iuljis tribus dari illi iussit: quæ parsimonia in tam longum iter, domesticæ quidem egestatis pauperies fuit, sed & exquisitæ prudentiæ acumen, quod pecuniam mutuari, ad commodiorem reuinit hominis discessum, etsi ab nostris etiam rogaretur, aiens dissentaneum fore itineris improbi fomitem illi ministrari, qui regressurus sperabatur. Sed in alterius frangenda duritie operosius insudauit. Senensis adolescens, quadrimestris tiro, virtutem monstrabat emeritam, dum se nihil ipsi opposuit. Missus ab Ludouico

Ludonico Gonzales, ministro domus, ad mendicandum per urbem ostiatim, suum quendam cognatum obuiam habuit, qui probrosum familiae ratus, quod est apud Deum maximè decorum, vultu, verbisque indignè iuuenem accepit; num paderet illius & vitæ, & conditionis? an excidisset animo pater? an genetis color? ecquem scisset vnquam ex eo mendicum egisse? ad eone alius orbe toto, vel modus, vel locus defuisset, honorificè, atque vtiliter Deo seruiendi absque suorum dedecore? saperet denique meliora hoc eius admonitu, à quo tanquam consanguineus amaretur; domum mantricam referret & pannosum centonem, reuerteretur ad se quantocyus, curaturum se illi eiusmodi Sacerdotium quod esset eleemosynæ tribuendæ suffecturum, nedum exempturum ab ea turpiter corroganda. Dicentis linguam mouerat Diabolus, & huic aurem imbecillus, imparque malleo adiecit; domum reuertitur nec lætus, nec ille qui modo exierat: cuique illic prius visa erant ridere omnia; nunc è contrario omnia displicere, tædio omnia, & horrore esse, morderi ipse pœnitudine occulta conditionis despicitæ, qua suis etiam inuisus fieret, quanto magis vulgo, & externis; cumque atro mœrori se permittens haud alio egeat malorum consiliario dæmone, inde ille quamprimum decreuit, genus id vitæ abiicere, in qua sibi dolores statuebat fore perpetuos. Comperta tironis agitatione, causaque illius sanctus pater, & præcipiens animo, Hieronymo Natali sua vice domum tunc administranti, curationem illam fore difficilem, quod totum iuuenem absorbens tristitia, non esset communibus remediis cessura, tria hæc ab se iis addi voluit, præsentis malo maximè opportuna. Primum ne vnquam solitarius maneret, sed continuo adessent qui boni aliquid cum eo loquerentur, vt si à multis impugnabatur dæmonibus, multos etiam Dei famulos haberet auxiliaarios; cum autem nocturno omnium rerum silentio, tenebrosus hostis plurimum vtatur vt ausus præcipites, & inopinatam insaniam atra bile affectis suadeat, iussit contubernalem ei dari, quem quoties ipse expergisceretur, statim excitaret, & cum eo aliquid sermocinaretur, ad tenacitatem dissipandam tristium cogitationum; adhæc promittere iussus est, si fixum haberet mundo magis, quàm Christo militare, nobis tamen dierum quindecim concessurum moras, quibus omni planè solutus vinculo regularum, pergeret nobiscum degere. Postremo hæc si parum iuissent ad conceptum errorem deponendum, coactis patribus quotquot domi tunc erant, sedatè eoram, suum iis animum super eo discessu, eiusque rationibus explicaret, audirètque de illo quæ foret cuiusque sententia: sperabat videlicet illa sui manifestatione tam demissa vel salubriter confundendum, vel patrum cuiuspiam, datum iri à Deo, quod periclitantem conseruaret: tot præsidiiis, dæmonum rabies par esse non potuit, eorum ex vnguibus extorta quidem tunc præda est, & tuto reddita: quam postea infelix, denuo gratiam seque vnà miserè perdidit. Claudio quibus prudentem in filios, turbine aliquo iactatos probare statueram Patris optimi caritatem, sapientissima illius erga nouitium cautione. Ducebatur

cebatur humilis paries, quo discluderetur à vico publico domus nostra, & adhibebatur ad hoc tironum opera; eorum modestiâ, feruore, sui que contemptu generoso, prætereuntes magnoperè afficiebantur, vitroque ad eos per otium spectandos ex primoribus quoque ventigabant. Erat tunc in tyrocinio ex nobilitate primaria, apprimè notus, eaque forsitan ex causa præ cæteris spectantium oculos, & admirationem curiosius trahebat, licet ipse de se cogitari ab iis longè alia reputaret, sibi que id pudori verteret, ex quo se alius gloriosulum duxisset. Domo itaque non ausus se condere, & verecundatus oculos, pertranseuntium, hærebat ab iis quam longissimè poterat, obuersione fere in publicum humeris. Descendebat subinde Ignatius non tam opus, quam operas visurus, contigitque vt circumspiciens, & tironem seorsum ab reliquis videns, pudorem in ore illius, in mente superbiam legeret, quæ illum in vultu pudorem expirabat, & quod, nisi maturè inhiberentur desitura hæc essent prospiciens, accito Bernardo Oliuero, qui operi præerat; non vides ait, fratrem illum segregantem se procul ab aliis, perperam tentari? expectas videlicet dum se proripiat, & adeo nihili, eius tibi est salus? excusauit minister quod sibi mandatum fuerat, de nouitijs omnibus illic occupandis. Scilicet, infert sanctus, cum id ego mandabam, verabam te prudentia, & caritate vti? Ac post breuem in obseruandis operariis morulam, tironi velut fortuito occurrit, vultuque ac verbis placidè compellans, & tu etiam ad hoc opus? inquit, abi quæso te domum, neque hic præterea compare, non facit ad tuam valetudinem hic labor. Sic semianimum excitauit, & captata ex debilitate corporis medicina, animum sanauit. Iam enim tiro alias meditabatur sedes, vt ipse postmodum narrauit, & vitam priorem mentè designabat. Hæc tamen, vt dixi suorum commiseratio, haud æquè in omnes fundebatur. Illorum erat ferme tantummodo, quorum satus recens in Societate, nondum securas radices egerat [Parens noster, scribit Ludouicus Gonzales, tirones ex tentatione titubantes solet magna suauitate consolari; cæteros vice versa, quos decet tot annis in Societate magnas opes parasse robustæ pietatis, tergiuerfantes præsertim ad iussu obedientiæ, ac priuato iudicio affixos.

Hinc satis appositè attingam aliqua de studio religiosæ disciplinæ quo in errantium emendatione, pœnisque vsus est sanctus pater, quodque arduum valde est ita moderari, vt correctione peccati alicuius non fiat peccans deterior. [Nam quemadmodum, non eadem medicamenta, inquit Gregorius Nazianzenus, nec eadem alimenta corporibus quibusuis adhibentur, sed alia alijs, habitâ videlicet, vel sanitatis eorum, vel aduersæ valetudinis ratione, eodem quoque modo animæ diuersa ratione, ac disciplina curantur: Ij porrò curationis testes sunt, qui morbis huiusmodi vexantur. Alios sermo ducit, alij exemplo componuntur: Alij calcaribus opus habent, alij freno: Nam qui segnes sunt atque ad bonum ægrè impelluntur, hi verborum stimulis excitandi sunt; qui vero spiritu, quam par sit, feruentiore sunt, atque effrenato quodam animorum impetu feruntur, velut equilei

procul à meta currentes, hos utique Orationis freno coercere, ac cohibere præstitit. Aliis laudatio utilitati fuit, aliis reprehensio, utraque videlicet tempestiue adhibita; aut contra detrimento, non tempestiue, & ratione adhibita. Alios cohortatio ad officium dirigit, alios obiurgatio: atque hæc rursus alios, si palam arguantur, alios, remotis arbitris si admonentur: Sunt enim qui priuatas admonitiones contemnant, publica autem reprehensione ad officium reuocentur: Sunt rursus qui liberius reprehensum pudorem omnem abstergant, contraque occulta obiurgatione, meliores reddantur, iisque quos vicem suam dolere perspiciunt, hoc muneris vicissim rependant, ut eorum admonitionibus pareant. Quidam etiam, ad minima usque ac leuissima obseruandi sunt, nimirum qui, eo quod peccata sua obscura, & incognita esse putant (quandoquidem id moliantur) tanquam sapientiores animis instantur: in quibusdam rursus ad nonnulla conuiuere satius fuerit ita vt videntes non videamus, & audientes non audiamus, quemadmodum dici solet) ne alioqui eos nimis crebris obiurgationibus, tanquam fluctibus obruentes, ad desperationem incitemus, ac dissolutotandem pudore, quod persuasionis pharmacum est, ad quoduis facinus audaciores reddamus. Quin etiam, cum nonnullis ita agendum est, vt non irascentes irascamur, non contemntes contemnamus; non desperantes desperemus: quatenus videlicet eorum natura id requirit. Alij rursus, lenitate curandi sunt, atque alacri animo vna cum illis meliorem spem induendo. Alios vincere, ab aliis vinci plerumque vtilius fuerit, atque aliorum opes, & potentiam, aliorum inopiam, & calamitatem, vel laudare, vel deprecari. Neque enim, quemadmodum in virtute, ac vitio res se habet, vt illa quidem semper pulcherrima, & omnibus vtilissima sit, hoc autem turpissimum, & perniciosissimum sit: eodem modo medicinæ quoque nostræ ratio ea est, vt vnum idemque medicamentum iisdem semper, vel saluberrimum sit, vel periculosissimum v. g. acerbitas, aut elementia, aut vnumquodque eorum quæ modo à nobis enumerata sunt. Verùm aliis hoc medicinæ genus bonum atque vtile fuerit, aliis autem rursus contrarium medendi genus prout opinor, vel res, vel occasio tulerit, vel ægotantium denique mores admiserint. Videturque hæcenus sanctus doctor, morem Ignatij modumque descripsisse in curatione variis suorum affectionibus, & temporibus aptanda, quod viis quam variis, fuerit ab eo cumulativè præstitum, ex iis partim quæ dicta sunt, partim ex sequentibus colligetur. Iniungendis pœnis, quod dictabat identidem, id suo exemplo sanciebat, oportere scilicet rectorem in iis esse liberalem: volebat itaque liberum esse superioribus, illas iis quoque dono dare, qui culpæ nomine non essent commeriti; quod tamen nisi in leuibus, minimè usurpabat, quæ ad refricandam magis disciplinæ memoriam pertinent, quam ad puniendam violationem: alioqui si foret alicuius momenti transgressio, vel exempli ratio posceret, reum ad se vocabat, maximè si esset virtutis adhuc imbecillæ; deinceps illam suæ gnarum culpæ, ac intelligentem faciebat, non quæsitis ad exaggerandum,

randum, aut sententiis, aut verbis; sed tranquilla, & graui summae totius æstimatione, suis ex vero ponderibus censâ, cuiusmodi semper loquendi forma illi fuit, simplex, & ingenui coloris, sed qui pertunderet animum audientis. Nec rescitum est quenquam reprehendenti subiratum ab eo vquam recessisse; sed vni tantum sibi, & culpæ quam is damnauerat: delicto nonnunquam, vt explicui ob oculos posito, mactæ loco id solum addebat, vt ore ad seueritatem composito diceret, Abi: atque hoc fere cum iis tantum quos intimè amabat, qui nihil sibi hac voce ducebant molestius: quandoque reo, suimet iudicium permittens, iubebat ferre sententiam, quid & quantum pœnarum deberet: qua haud sanè vulgari prudentia, ex quibusdam nimium delicatis, aliquanto plus eliciebat, quam sineret iis ipsorum debilitas imponi; ex aliis vero absolutæ virtutis hominibus, rara captabat formandæ in cæteris humilitatis religiosæ, & subiecti animi documenta. Ex his duo hic modo referam exempli ad posteros singularis. Dicebat Romæ ad populum Hieronymus Ottellius, quærendarum animarum auaritate flagrans, & in iis ad Christum reducendis non minus industrius, quem vt in Siciliam mitteretur, ereptum sibi sic Romæ dokuit, vt Ignatio ad aram facienti, ad illud, *Mea maxima culpa*, succlamaret à tergo vetula, tunde, tunde sis pater Ignati, & culpam agnosce, qui Romam viro sancto, & summe vtili orbasti. Hunc pro concione, ardore solito aduersus effranem peccandi licentiam abreptum, eò impetus tulit vt diceret, quando illam neque Dei amor, nec metus æterni supplicij sustineret, intentandas esse à Pontifice pœnas; ab eo ex loco sancto abigendos flagello sceleratos. Sub concionem à S. Ignatio aduocatus interrogatusque quot essent in orbe Pontifices, cum respondisset, vnum qui Romæ esset. Audes ergo, subinfert vir sanctus, nominatim non designare solum priuatos è pulpito, sed ipsum Pontificem, neque id tantum, sed iis etiam gubernandi dictare regulas, quasi aut ipsis plus sapias; aut si plus sapias, & plura videas, de iis è pulpito illos commonefacere liceat: abi nunc, & te collige, vt coram Deo recogites quid commertus sis; & hoc ante noctem huc ad me referas. Tristis admodum, & supra quam possit conturbatus recessit Ottellius, ac suum errorem subtili diu examinatione perscrutatus, ad pedes Ignatio procidens cartam ei tradit, qua partem eorum descriperat quæ sibi ob culpam deberi statuisset, nempe aliquot dies publica per urbem verberatione se ipse cæderet; nudis pedibus peregrinaretur Hierusalem; annos aliquot ieiunans pane solo & aqua transigeret, & quod his adiciendum pœnis superiori videretur. Verum Ignatius hac dependendi tam ampla voluntate vel supra debitum, ei imputata, in aliorum eruditionem certum ei tantum præscripsit numerum flagellorum, quæ priuatim esset obiturus. Mirabilior est & grauior pœna, qua se item Iacobus Lainius, leniori ex causa damnauerat, Prouincialis munere in Italia fungebatur, & optimum quemque, euocari Romam ab Ignatio cernens, vt cui pluris semper communes Societatis rationes, quam priuatæ essent, paulo ini-

quius accepit, ynam domum professam tot Collegiorum spoliatione ditescere, deditque ad illum hac de re literas quibus id quidē apud illum, sed tamen reuerenter dolebat. His cum nihil egisset, alteras addidit, quibus Ignarius nihil æquē expetens quam domandi ad maiorum nutus iudicij monumenta Societati relinquere, seriam reddidit, & valde cordatam Epistolam; caueret dum partes superioris boni implere nititur, ne subiecti probi partibus deesset; motus eius radicem scrutaretur, quo nisi intra iudicium proprium non sinebatur quiescere; videret ex merito diuini obsequij studio, an ex cuiuspiam philantia tacito aluo duceretur; & vbi reum se deprehendisset, quā pœnā se putaret plectendum ad se perscriberet. Hic Lainius apertis oculis, & videre, & flere largiter quod ipse damnandum iam reputans, in lucro ponebat ab Ignatio damnari: respondens igitur, humilitatis sanctæ incredibili sensu millies veniam petere, rogare in pœnam, abrogari tunc sibi administrandæ prouinciæ officium, deinceps vero abdicari se ab omni regendi & concionandi munere, vsuque literarum; Romam mendicato venire: illic in culina, hortove operam ponere, ad hanc si vires deficerent, in schola grammatices quod vitæ restabat absumere, neglectum, aspernandum, ex hominum recordatione, & oculis pro re vilissima proiectum, quæ si forte neganda putarentur, flagella, ieiunia, & quoduis aliud asperitatis genus libenter subiturum. Quorum nihil ei ratum fecit Ignatius, & exsoluendæ pœnæ voluntatem, culpæ debito censuit largiorem. At hinc facillè patet, tentata cuiusque arteria, quam callidè ad cuiusque vires remedia sic moderaretur, vt ipsi suos, & agnoscerent næuos, & de magnis ipsorum exemplis discerent imbecilli, leuiore pœnas grauiorum noxarum, æquo, & silenti animo amplecti. Accommodabat etiam interdum has pœnas, non eluendæ solum culpæ, sed erudiendo in illa reo. Sic enim cuidam, magisterium animorum ante pœne aggresso quam probè discipulum egisset, ex quo damni multum in eos redierat, quos susceperat dirigendos, huic inquam, publicas indixit verberationes, sed alis duabus sursum versus, ad humeros ligatis, ponè quopiam inclamante; ne vellet implumis ad volatum eniti. Alium vero cuius versa susdèque, mixtūque perspersa in cubiculo suppellex, confarcinare totam in saccum iussit, libros, lanea, linea, scripta, denique omnia confusè, nulloque ordine, congeri, & circumferre tota domo saccum, culpam incompositæ negligentia subinde repetendo. Sed lepidum illud, quo puerulum castigauit, domi à patre recens ex Iudæis Christiano, nobis commendatum, irascens aliquando puer, carcinoma seu cancrum nescio cui fuerat imprecatus; eius vocis horrorem vt ei iniiceret, cancrum emi curauit Ignatius ex grandioribus, vocatōque puero scin tu, ait, quid hoc animantis sit; is cancrum quem imprecatus es: nunc vide sis illum, atque experire, iussisque reduci in tergum manibus, collo cancrum appendi fecit, quem vt vidit puer pectori adrepentem, & diutentis chelarum vossellis minantem, velut illico lacerandus ciulare, flere, spondere, si vnquam postea; sic aliquandiu detentus,

reñtus, solutus tandem est, colloque detracta bestia. Is vero multo post ex S. Dominici Ordine, ac demum Episcopus Foroliuiensis, narrabat sapius iucundè id factum, Ignatium laudans qui mūlta ætati, culpæque tam congrua sic illum penitus imprecandi morem à se abstulisset, vt nunquam postea in buccam veniret. Accedebat æqualis erga omnes vigor, nec erat qui eius peculiaris beneuolentiæ securus, quicquam sibi vel minimum licere crederet aduersus communem disciplinam, aut fore impunè errorem tametsi perleuem. Caros quidem in paucis habuit Martinum Olaium, Petrum Ribadeneiram, Ludouicum Gonzales; quod tamen Episcopos è Societate duos, in Æthiopiam destinatos, dum extra urbem deducerent, incautè issent vltorius, quam horæ breuitas ferebat, vt ante noctem domi se sisterent: præter ieiunium quod illis imperauit, Ludouicum excepit tam acri obiurgatione, vt etiam diceret, quid obstet nescio quominus tam procul te amittam, vt me nunquam præterea videas, quo profus nihil ei poterat minari acerbius à quo, patre carius amabatur: & hoc tamen ipsi ex parte inflixit, ipsa enim hora quæ tunc erat iam noctis altera, recipere sese in Collegium iussit, ex quo domum ab eo non est reuocatus, nisi diebus aliquot exactis. Fuit quoque Ignatio mirificè carus Iacobus Equia quo pridem confessario utebatur, & quem Petrus Faber ob sanctimoniam præstantiam, Patrem sanctum Iacobum semper nominabat; imò Ignatius, tantis nobis, aiebat, spatis Iacobus in cœlo eminebit, vt ægrè illum simus agniture: hic tamen ab eo veritus de animi rebus, quas ipsi credebat, quicquam aliis efferre; nec silentij, nec linguæ sat potens, erumpebat identidem, exclamans, sanctum esse Ignatium, & sancto maiorem, aliaque, vltra modum communem tam grandia, vt agi extra se simplicitate magis quam admiratione videretur: nec de fuit qui offenderetur hæc audiens; quod vt primum cognouit Ignatius, alium sibi mox à confessionibus delegit, cum acerbissimo boni senis dolore: tum se ipse flagellis per triduum, tamdiu sub vesperum cæderet, dum tres quot diebus recitarentur psalmi, intermonente singulis aliquo, meminisset deinceps esse in verbis consideratior, nec offensionis præberet ansam infirmioribus, qui eam facillè, etiā non datā arriperet.

XLVI.

Quanti esset
regente Ignatij
tio, violatio
communis
disciplina.

Iam ipsis ex pœnis, vt intelligatur gubernante Ignatio, quā caro staret disciplina religioſa violatio, earum aliquas memorabo, ad aliorum institutionem. Laicos adiutores duos notauit aliquando nouis rebus narrandis otium fallere, accersitos iussit aceruum foruitorum lapidum in domus area iacentem, in supremam ædium transferre partem, quasi ad præsens opus tunc necessarium, & quoties illos eundem ludum ludere deprehendit, toties eosdem lapides sursum deorsum transferre imperauit, dum tandem perciperent, non esse illam necessitatem operis, sed desidia castigationem, sibi que quibus occuparentur vtiliter, ipsimet requirerent. Alij duo inter ministeria culinæ immodestè iocando, aquam mutuo in ora iactauerant, indignitatem ioci, longa suimet verberatione imprimis eluerunt, damnati sunt ad sumendum aliquot diebus in stabulo cibum, ad iactan-

dam inuicem, inspectantibus ceteris, ut fecerant aquam, sed sordidam; ad audiendam qua excepti sunt publice acerbissimam obiurgationem, iis denique si vellent, abire permissum. Nam si post decem inquit, aut duodecim annos in Societate iam positos, tam indecora nondum posuerunt; quis neget illos de religioso, præter exteriorem cultum nihil tenere. Mitius habuit Laurentium Trifanum structorem lapidarium, egregium sui domitorem, precatiori addictissimum, adeoque silentij tenacem, ut de illo Ignatius diceret, plures ab eo poni lapides quam verba: huic interiorem domus porticum sternenti, sinu excidit pomum, quod ad sitim mulcendam datum seruauerat, id animaduersum ab Ignatio præsentem suspicatus, erubuit scilicet, seque aliud obuertens, pomum à tergo quasi id minimè cerneret omisit: at sanctus baculo; quo semper dum vixit crus ægrum sustinuit; tacens, & velut aliud cogitans, in pomo ludebat, reuoluebátque illi ob oculos, quos frater quoties præ pudore auertit, toties vir sanctus, pomum illi baculo in conspectum reuoluit, dum hac eius sat longa verecundia contentus abscessit, ne verbo quidem testatus rem displicuisse. Iunioris magistri qui Venetiis docebat, inconsulta verba, longè diuersa appendens trutina, docuit pariter lanci prius fuisse quam linguæ committenda; quod enim iis apud aliquem imprudentius offendifset, peregrinatum missus est pedes, & mendicans solido trimestri. Sed fratrem valetudinarij curatorem, cæteroque bonum, & erga ægros, caritate, ac patientia insignem, mandauit quantocyus dimitti; quod præterquam ferret exquisitissimæ honestatis, & verecundiæ ratio iocatus esset liberius: abeundumque illi erat, nisi patres quotquot domi tunc erant, intercessores accessissent, eiusque integritatem morum, puritatemque præcipuam vno consensu, ac testimonio confirmassent. Amandatus est tamen extra Italiam, habitu sæculari, vltra leucas trecentas, pedes, nullo nisi corrogandæ stipis viatico. Dimissionem similiter comminatus est Ioanni Baptistæ Borellio, quo tamen vsus diu fuerat vitæ priuatæ administro, quod ex scriniolo viri sancti piacularem globulum furtim sublegisset paulo venustiore, substituto in eius locum minus eleganti, quem ipse à sancto habuerat: fratris causam adiuit, quod is tale tunc primum peccasset, & vltro rem passus, acerrima correptus reprehensione lacrymas dedisset. Sed non potuit ille, olim mihi narratus Soldouilleus precibus vllis aut lacrymiseiectionem ab se defendere, qua propter spiritus peregrinitatem damnatus fuerat, quanquam autem deinde post diuturnum admissi dolorem, & minimè dubia, emendati ingenij argumenta Societatem iterum impetrarit; verum haud prius domi exceptus est, quam totos quinque menses in abiectissimis muneribus nosocomio operam dedisset. Hoc item moris Ignatio fuit, ut domo quandoque ad tempus expelleret, vel eos domi pro hospitibus teneret, quorum adhuc esset emendatio obscura, & dignus fuerat, ea pœna lapsus: ita Cornelium Visshaucum quo die Romam à Belgio venerat, recepto viatorio scipione, misit per urbem mendicatum, quoad tantum pecuniæ collegisset, quanto erat opus

ad exemptionem quandam, quam se Romana in curia obtenturum, in consideratè sponderat. Sacerdotem quoque alium Belgam ad se ex Gallia idcirco transfusum, ut sua de regni cuiusdam exirio visa explicaret, quæ sibi persuaserat diuinitus obiecta, haud alio domum quam extranei nomine ritumque admisit, donec somnia illa sex doctissimis patribus inspicienda commisisset, explorandumque num esset paratus illorum iudicio tam ea damnare, quam pro bonis habere: ac feliciter quidem vir bonus sibi consuluit, erat enim de cætero pius, & satis cordatus; sensitque cum illis sibi esse illicitum falsa specie vaticiniorum, & illa pro nugis habuit; haud tamen impunè suam illam tñt pertinaciam priorem, quæ sibi superioribus in Gallia se durum præbuerat. In nosocomio Romæ ægrotis ministravit, nec inde totis sex mensibus pedem vnquam tulit, tum domi cum adiutoribus laicis quotidiana officia obiuit aliquamdiu, vbique vero ita se omnibus probauit, ut Collegij Rector demum in Galliam redierit. Felicitate haud multum ab simili fugam infelicem clausit Antonius Monizius nobilis Lusitanus: Hunc post magnam quam principio mouebat præclaræ virtutis expectationem, cepit tædium quoddam eius vitæ, quam sibi eatenus experiebatur periuendam: accessit mox tædio, animi ab ea, æqualis alienatio, & quod consequens est negligentia disciplinæ, & conditionis alterius cupido, in qua illi aut Deus, aut mundus saperet; ac tandem deliberata mens è statione discedendi. Pungebatur quidem holocausti rapina, quod de se Deo obtulerat, & sacrilegij exterrebatur facinore: tamdiu tamen perrexit secum perplexari, ut conscientiam mordentem ad suum arbitrium sinerit: decernens videlicet, vitæ genus sectari, esto probum, & sanctum, sed iuris sui, nullique subiectum. Illud enim de suo, ne seipsum quidem retinere, nec esse vel gressus promouendi Dominum vel mouendi; tabes ei quædam videbatur, & lenta mors. Optauit igitur peregrini vitam perpetuo ducere, à qua nolens vi vlla verbisque dimoueri, ex Conimbriensi Collegio aufugit, quod ad Petrum Fabrum, missus Valentia fuerat, si quæ posset curandus. Prima eius peregrinatio ad S. Iacobi in Gallæciam fuit, quam pedes, & solus exegit; si tamen solus, cui iam comes, at fera, obiurgatrix admissi pœnitudo. Sequutus est nihilominus suum iter Monestratum versus, vbi iam impar conscientia flagellanti, tristitia, ac perpeffionibus itineris frigidissimi, egentissimique; sed miseratione, potissimum Beatissimæ Virginis adiutus, Romæ suos errores sistere decreuit, proiectusque ad pedes Ignatij bonum reposcere, quod nisi perditum nescisset suo pretio æstimare. Sic desertione parentis, pannosa inopia, & ærumnis, prodigo similis, eius quoque in voces erumpens *surgam*, inquit, & *ibo ad patrem meum*, Romamque iter arripuit. Quod pie animo conceptum, morbus alius defixit, quo Auenione in nosocomio bimestri confictatus, tantum non prius viuendi, quam peregrinandi finem fecit. Verum utcumque restitutus, corpus ægrè trahens inualidum, Romam tandem peruenit: illic non ausus in conspectum Ignatij se dare, nisi petitione veniæ mitigatum, ex

Lusitanorum pauperum hospitali domo quo se receperat, dedit ad eum literas doloris, & lacrymarum plenas, quibus ad misericordiam inflexus, educendum curauit Ignatius in alias aedes, ut illic pergeret, infamis fugæ sacrilegium expiare, priusquam coram compareret. At is interea, moræ illius piaculo minimè contentus, nudus zona tenus in publicum erupit, crudè in seipsum flagellis sæuens, & luce palam Deo ac Societati ultroneum culpæ supplicium dependens, de quo ad iuuenis affinem, principem feminam scripsit Ignatius, stationum sacrarum quas obibat vias, multo sanguine notasse. Eratque illam iteraturus sibi pœnam, nisi ab eodem fuisset inhibitus; à quo breui postea vocatus, ea tenentate benevolentia exceptus est, ut qui se pudore, & lacrymis confusus ad eius pedes iactauerat, præ interiori gaudio temperare à flectuo non posset, visus sibi quodammodo renasci, & nouam denuo vitam inchoare. Certè quidem hinc cœpit tanta religiosi laboris, & sanctimoniam strenuitate agere, ut prælagire animo videretur breue sibi spatium ad metam superesse: nam aliquanto post lenta febris affectus, cruciatu longo contabuit. Ad extremum aduerto subiectorum lapsus, in iis qui præerant, quandoque Ignatium puniuisse, si vel eos cautè non anteuertent, vel compertos, ipsi non punirent. Duos adiutores cum forte obuios habuisset, minùs composito, & modesto incessu, viuaci admodum reprehensione iussit ministri incogitantiam perstringi, in duobus iungendis, quorum neuter posset, incitamento modestiæ, vel exemplo comiti suo esse. Quod idem præstitit aduersus Sebastianum Romeum Collegij Rectorem, cum templa septem indulgentiæ causa adituros, passus esset aliquid panis, & vini secum in prandium deferre; nec probauit excusationem moris ab eo minimè inducti; culpam enim fuisse respondit, quod non sustulisset iam inductam; cum peius erretur quoties in vltimum longiorem, error fortuitus transire sinitur.

S. Ignatius alienus ab statuendis legibus ob priuatos errores, & ab rebus nouis admittendis.

Obseruo nihilominus, etsi promptam manum iniiceret, primis laxandæ regulæ occasionibus succidendis, sed ab lege vniuersis condenda, ad priuati vnius emendandam culpam fuisse alienissimum; nec vnius ebrii scelere vites omnes ferro, & signi, sed aquæ liberalis correctione condemnasse. Tiro ille quem dixi, corroganda per urbem stipe pudefactum, desertionem cogitasse, haudquaquã illum ad legem impulit, qua vetaret omnes in perpetuum nouitios ab eo piæ humilitatis munere amoueri; sed qua ij tantum ad hoc mitterentur, quos virtutis illorum securus mittendos iudicasset. Nec enim decere virtuti multorum campum claudi, quod vnus aliquis in eo cespitarit. Nec esse magnanimi pectoris, ut sibi quidam blandiuntur, sed debilis potius, & ignaui, idcirco benignam virtutis materiam subtrahere omnibus, quod ea non nemo malignè vsus sit; id enim decretum nisi verbis tribus scribendis dictandisve non constat; peccantis autem quam velle debent iusta correctio, obnoxia est iis quæ ipsi deuitant obstaculis, querimoniis, & molestiis, quæ magni demum est pectoris superate, & coquere; Inde legum illa vix tolerabilis multitudo, paucitate semper apud sapientes

deterior

deterior habita; nam possunt quæ opus est ferri; semel latæ, violari si cœperint, vnâ & mali remedium vel perit, vel per magnas difficultates ægrè inuenitur. Nouitates porro tametsi pertenues, non patiebatur à quoquam inuehi; nec enim vnquam illic quiescere vbi nouandi principium fecerunt, sed vnius finem, gradum esse ad aliquid grauius. Quare Martinum Olaium Collegij tunc Romani primarium, Ribadeneiram, & alios, seuerè arguit, quod rure dum nostri feriarentur ab literis, ludum excogitassent quendam nouum, mali nempe aurati in orbem iactandi, ea lege, ut cui excideret, salutationem Deiparæ statim de genibus recitaret. Quid fuisset in illos decreturus qui opiniones in scholam nouas ausi essent intrudere, cum frequens in ore id illi fuerit, si sexcentos annos vitam produceret, reclamaturum se constanter, procul nouandi libertas, in Theologicis, Philosophicis, Logicis, adeoque etiam & in Grammaticis, nec boni vllius blandimento ad eam probandam adduci valuerit. Abstinentiam illam à consueta cœna quam diebus veneris tenemus, volebant nonnulli, legitimo mutari ieiunio; id quamuis exile atamen reiecit; Andream Galuanellum Venetiis Rectorem audiuit, allocutionem ad suos, profestis diebus per horam, festis vero per duas, habere: iis licet multi proficerent, censuit quibusque hebdomadis vnâ sufficere. Eundem multauit Olaium, quod supra mensam librum intulisset; probum quidem, & quem legi exinde non abnuuit, sed tunc nondum vsu nostro probatum. Ita bono suo nec commune fraudauit, nec dissimulauit, quod priuatus malè vsurparat. Bonæ mentis ardor, sed nimius, Hieronymo Natali pluris stetit, nam post inspectam illius mandato Hispaniam, semel & iterum vehementius quam decebat euincere ex illo conatus est, ut produceretur tempus quod nostris dum student ad orandum præscribit regula: hunc tam inquieto calentem feruore animum, & increpauit acerrimè, & magnam regendæ Societatis partem aliquanto prius in eum depositam, ei abrogauit. Intellexit vir sanctus non alios esse Ordinis dissipandi aditus proniores, quam si alicunde incipias: quantum enim tibi arridet illa mutatio; duplo tantum aliis aliæ placebunt, videbunturque necessaria; sic illam veluti annulatim instituti catenam dissolui necesse fuerit, quæ nisi nexu constare non potest, cum nisi ex mutua partium ratione, & habitudine non coaluerit. In quo nihil mirum priuatos sapius cæcutire, ut quibus deest is oculis, quem in fundatoribus Ordinum sol sapientiæ accendit: adde quod perperam omnino humanis regulis loco cedere iubentur diuinæ, per fundatores diuinitus traditæ. Quæ causa fuit Ignatio prouidentia exquisitoris, & prope scrupulosæ in rebus quoque leuissimis, circumscribendis modo stabili, ac firmo, ne vlli è posteris nouandi aliquid relinqueretur occasio, tametsi pro ea quæ nactus esset potestate id cuperet: candemque ob causam in summa rei egestate, compulsus se ait, emere Romano Collegio prædium ad reficiendos nostros à labore morborum, & literarij studij; ut ex eius prædij modo, atque vsu discerent alij quo pacto vti similibus deberent. Fuitque hæc fama dum viueret vnum esse in Societate vniuersa Recto-

rem, quod esset vbique tam sibi eadem consentiensque gubernatio, vt ab vno geti non à pluribus videretur.

XLVIII.
Societatis
famam quã
opere inta-
tus sit.

Denique certo persuasus Societatem, non suam sed Dei rem esse, (fuit enim hic eius sensus perpetuus, (nihil eorum omisit quæ ad conseruandam illius sanctitatem, auctoritatẽque, & tuendam aduersus impugnantes famam præstari valerent: nulli ante fas erat ad concionandum, vel docendum prodire, quam ipsi & aliis quos secum assumpserat in eo genere versatis, experimentum dedisset suæ facultatis. Quibus à summo Pontifice, missiones, & grauis momenti negotia mandabantur, vti & cæteris quos ipse adhiberet, coram, & scripto tradebat monita, quæ in rem maximè facerent accommodata loco, & tempori. His Ioannem Nugnezium Barretum Æthiopiæ patriarcham, ad suam Ecclesiam è Lusitania discessurum muniuit; his Lainium, & Natalem, Cardinali Moroni ab Iulio III. ad comitia Augustana à consiliis datos; Pascaium, & Salmeronem à Paulo III. in Hiberniam nuncios; Iacobum Mironum, Lusitaniæ Regis obsequio destinatum instituit; suas etiam Manareo, cum gubernatore Laureti versaturo; suas Pelletario, duci Ferrariæ Herculi operam paraturo; suas Pontificis ad tridentinum concessum Theologis Iacobo Lainio, & Salmeroni; suas quibusque aliis cautiones, & sanctimoniam, ac sapientiæ præcepta tradidit, quorum causas, & mentem longum hic fuerit explicariis narrare, & commodior alias seruetur iis locus. Iam in Societate defendenda, primum hoc tenuit, ne qua re omnino aut nouos sibi aduersarios crearet, aut exasperaret acius veteres. Quare vi nulla induci potuit, vt refelli ardentius censuram pateretur, qua Academici Sorbonæ Societatem crudè perstrinxerant; vel tumultuose in eam aliquid moueri. Quod cum domi nonnullos ferre iniquis cerneret, nec illam amplecti nimiam placabilitatem, nec acquiescere satisfaciendi sapius illis Christi verbis, *pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis*; publicam ad eos addidit cohortationem, qua vehementius contendit, nec esse religiosi mentibus liberum, tametsi grauitè offensis indignari, aut concipere aliquid vindictæ, sub defensione necessaria sapius latitantis; nec pati prudentiam vt æternas, aduersus communitatem, præsertim illustrem, susciperemus inimicitias: ob hoc item Martinum Olaium redire ad theses noluit ab religiosis quibusdam in conuentu totius Ordinis positas, quod ex iis aliquas, sic exagitasset, vt responsonem propugnanti omnem eriperet. Quippe illi splendor non placuit, quo obscurarentur alij; nec emendam vnus gloriam malevolentia multorum, qui, vt nimis procliuè, offusum pudorem interpretaturi erant iniuriam. Eundem quoque Olaium rogauit vt ex positionibus Theologicis quas erat editurus, eam vellet delere, qua male affici poterant qui consueuissent diuersa sentire. In querendis quin etiam Deo cæloque hominibus, in quo vires omnes optabat à nobis exeri; ea tamen id agi moderatione, & solertia cauendi cupiebat, ne cui iusta daretur offensionis occasio. Duo nimirum in Societate operarum feruentium dicere genera solebat, alios qui ædificarent, nunquam destruerent,

destruerent, qui suum ardorem ea caritatis, & prudentiæ æqualitate temperarent, vt dum cunctis prodesse, nocerent nemini; qui sibi licere quicquid possent nequaquam crederent; sed hoc solum se posse quod liceret atque expediret: qui vbicumque periculum, aut etiam metus offensionum minaretur ex alienandis virorum, maximè principum, animis, religiosæ suæ modestiæ, humilitatiq; id imputarent, quod summæ suæ ad iuandos mortales voluntati, aliena culpa non possent imputare: alios è contrario aiebat, ædificare vna, & destruere, telamque hinc simul retexere quam inde contextunt; ardere sed parum cauere; agi perturbatione magis & impetu, quàm bene cordata ratione; non attendere ex bono quod facere ambiunt, quid & quantum secuturum sit mali; ac modò quem volunt lucrentur vnum, ad decem quos interim perdunt ne quidem aduertere; velle, si quid iis controuertitur, rem lite iuridica ad viuum dirimi, tumultu, & turbis omnia implere, auersa etiam plarumque ab Societate illorum beneuolentia, quorum fauore carere non potest ad liberam diuinæ gloriæ procuracionem. Hoc genus, difficile dictu est, quantum auersaretur Ignatius, vt-pote vbique demissionis Christianæ, pacisque percupidus; ergo huiusmodi si quem reperisset in cuius impetu sanioribus mōitis frænado parū felix fuisset; ligabat operatio illi manus, eumque à publicis ministeriis amouebat. Verum calumnia, & suspectæ doctrinæ, aut consuetudinis accusatio, si eam impeterent Societatis famam quæ ad salutem mortalium confidenter iuandam necessaria est; assurgebat tunc scilicet in defensionem, vrgebátque rem omnibus machinis quoad de illa supremum pronuntiaretur, haud quidem aduersariis insensus, sed iustus depulsor probrosi nominis quo infamabatur opera conuersioni hominum destinata. Hunc stylum tenuerat aduersus fœderatos hæretici monachi, de quo liber proximus narrauit; hunc aduersus quendam postea tenuit Mattheum à Sancto Cassiano, Romæ vicedariis præfectum, qui subtracta suæ libidini vel ab Ignatio, vel alio è nostris meliorem in vitam femina, in rabiem actus tota vrbe Ignatium, & suos, & S. Marthæ cœnobium (qui erat illarum miserarum ad pœnitentiam receptus) turpissimorum criminum latè traduxerat, vnde mox nonnulla glisceret inculcante tam passim calumniatore, suspicionis fides; inde quod creditum fuerat præstantissimæ caritatis, timeri iam ne occultum foret flagitiorum commercium; inde multi tam sancto ab opere manum restringere, quam in subsidium illius cœnobij expanderant antea liberalem. Ergo Ignatius, Dei causam acturus, non suam, ad tribunal iudicum prouocauit; illic tam certis, & euidentibus veritatis patrociniis, innocentiam defendit, vt calumniator imminente Dei, & hominum vindicta exterritus, ad palinodiam publicam in campo Floræ, & professionem sui mendacij se nostris offerret. Sedenim sæua in Societatem, coorta Salmanticæ tempestas, totamque inde peruadēs Hispaniã, fuit carminibus aliis dissipanda: patientia primum constanti, & lenta; cui frustra diu adhibitæ, iuris præsidium efficac denique successit. Mouerat hos fluctus Theologus Monachus, clientelis suorum, & fama tam potens, prope vt totum in eosdem conatus toto illo

illo regno Ordinem suum secum immiserit. Furendi causam haud aliam habuit, præter doctrinæ, & sanctimoninæ clarum nomen quod illic Deus Societati iam fecerat, ex quo ille cum suis, falso illam religiosi Ordinis titulo se iactare; fallaci doctrina illudere; vitam ducere peruersitate morum sceleratam; quæ uti sentire obstinarent, ita populo inculcabant, ut iam è pulpitis audiretur nihil, nisi Societatem Anti-christorum esse cæterum, quos multiplici parallelo nobiscum minutè componebant. Huic se turbini permittens Ignatius, ferendo, tacendo, Dei opem quærendo, experiebatur an valeret illum mansuetudine lentare: sed irrupente illo ferocius quod nullius obiectu tardaretur, Petrum imitatus iactatæ nauiculæ metuentem, Christum excitauit, rogato enixe Christi Vicario, ut turbulentis illis comminaretur ventis, & fluctus impios coherceret. Annuit Pontifex; & dira execratione, pœnisque aliis eorum deuouit audaciam, qui auctoritatem summæ sedis aut spernerent, aut imprudentiæ carperent, in approbando Instituto, quod ipsi non satis probarent. Ne cui tamen hæc appellatio attribueretur præterquam necessitati, diuinæ gloriæ vindicandæ, consilium suum probauit per literas P. M. Ioanni Auilæ sibi amicissimo, ut ubi res posceret, posset vir tota Hispania, & talis & tantus, dicto scriptoque errore iis demere, quibus forte hæc prouocatio minus patiens videretur. Contendit ergo iis literis, asseritque testimoniis tum parum veterum, tum Theologiæ principum, propriæ famæ propugnationem necessariò cuique incumbere, cum eius neglectus in boni publici detrimentum euadit. Hoc vno se motum ad propellendum probrum quo bona, & innocens suorum, inurebatur existimatio; quod tamen aiebat præstiturum se quam placidissimè, & qua maximè posset obseruantia, & suauitate, quibus si nihil promoueret, iturum se viâ oppositâ, quam necessaria defensionis religio suassisset.

XLIX. Duas egit has partes primarias gubernatio S. Ignatij, quibus debere Societatem regi, quidam ex antiquis illius patribus tradidit; quæ priuatum cum publico bonum ita consociant, ut suam vtrique mensuram modumque conferuent. Hac vero duplici continentur voce. *Fortiter, & Suauiter. Fortiter, ut cum omni rectitudine sit ratio gubernandi efficax atque immobilis in vniuersum, & quæ cum fine constanter, atque magnanimiter coniungatur. Suauiter, ut in particularibus, & rerum usu adhibeatur moderatio, longanimitas, & sustinentia ut expedire videbitur.* Nunc post enarratam in formandis ad summam virtutem inferioribus, illius sanctitatem, cum pari prudentia coniunctam, superest demum, iisdem præfidiis, superiores quo pacto fingeret videamus, quæve illis præcepta magisterij huius impedidissimi scriberet. In quo excellentem eius peritiam edoctus Xauerius præfensione quadam sui post annum è vita discessus, magnoperè ab eo petiit Rectorem Goano Collegio, quem coram, sua ipse manu, ac voce formasset [Te per Dei amorem, & obsequium rogo (ait Cocino scribens) quod te sanctis pedibus tuis aduolutus, ex te si præsens istic essem, rogarem, mittas huc

huc qui Goæ Collegium regat, hominem caritati tuæ penitus perspectum] & paucis post mensibus Goa iterum scribens [Per Christi amorè obtestor, & obsecro huc destines, qui Goæ Collegio præsit, sed tua ipsius manu lectus, ut enim ipsi doctrinæ suppelleæ non multa sit, verum ad felicem, & Goæ, & tota India Societatis gubernationem, hoc solo abundè suffecerit, si tuo delectu probatus fuerit, Patres omnes Fratresque huius Collegij nihil æque desiderant, ac superiorem, qui tecum diu veritatus fuerit] Parandis itaque ad curam aliorum idoneis, primam habebat delectus rationem, *Diu irruinandus est*, inquit Cassiodorus, *cui traduntur examina.* Hæc suis postremum negotia mandabat, & hac ad vltimum instituebat disciplina, ut & Pithagoram apud S. Augustinum refert Varro, suprema documenta, de administratione reip. tradidisse; *tantos enim ibi fluctus vivebat, ut eis nollet committere nisi virum, qui & in regendo, penè diuinè scopulos euitaret, & si omnia defecissent, ipse illis fluctibus quasi scopulus fieret.* Porro in talium delectu magnam quidem ducebat prudentis iudicij rationem, & decori grauitatisque in moribus: verum adeo iis non acquiescebat, ut ciuilem magis quam religiosum ornari rectorem iis intelligeret, nisi accessissent virtutes aliæ quibus solidius gubernatio fulcitur; nempe domitos habere animi sui motus, qui fructus est reportatæ assiduo de se victoriæ; experimentum sui diuturnum præbuisse in obseruatione regularum etiam minimarum; in causa, & obsequio Dei fortem esse; paternum animum fouere; & esse ad obtemperandum semper expeditum. His auctos dotibus elaborabat Ignatius in superiores, ac principio quidem periclitabatur illos in rebus impeditis, nève usum regendi, suorum damno seriùs discerent, docebat illum nihil minus aduertentes: accersebat non raro ad quotidianam consultationem quæ ultra horam nec proferebatur; nec deliberabat nisi de vno tantum ex iis quæ tunc occurrissent negotio: commendabat illis si quos haberet difficiles, & in religioso proposito nutantes; tractanda illis committebat peculiaria nonnulla, viamque monstrabat, ea feliciter extricandi; integram illis interea permittens executionis libertatem, non quasi rei ab se demandatæ, sed propriæ, & cuius ipsi auctores essent; sic enim ingenium subtilius acui, industriamque pertinaciùs operi instare. Confectis autem quæ præstari ab iis optauerat, reuocare illos ad calculum; quære equid ipsi sibi fecissent satis; laudare prudentiam vbi commodè exisset; vbi vero minus, indicare quanam potuisset fortunatiùs exire. Sic paulatim iis & oculos, & animos dabat, ad res suis auspiciis gerendas, aquilæ in morem, pullos extra nidum experiundis alis, propiore giro prouocantis. Postquam autem satis perspexerat posse tutò se illis confidere, tunc tandem gubernaculis admotos, per sese illos volebat rem agere, ac si quando ambigui quid iuberet, quid auctor esset requirerent, responsum ex eo aliud non ferebant, nisi ut suo officio fungerentur. Neque vllomodo probare poterat, superuacaneam, & sæpè molestam Prouincialium quorundam agitationem, qui Rectorum sibi subiectorum exercent

L. 5. ep. 40.

L. 2. de Ordine c. ult.

gubernationes; vt neque Rectoris qui se in Collegij sui ministros singulos transformat, omniumque personas vnus vult agere, velut superior administratio cœterarum inferiorum peritiam, sui excellentia contineret. Legimus hac de re fragmentum Epistolæ quàm scripsit in Lusitaniam ad Prouincialem, qui nimius erat in rebus ex suo ingenio versandis, quas siue officij ratione, seu rationis officio, præstabat aliis permitti: verba sunt aurea, & ad eiusmodi omnigerorum hominum censuram omnino adnotanda. [*Non est, inquit, Prouincialis, neque Generalis priuata negotia curare, ac licet forent omnium capaces, & ad omnia habiles, securius tamen curanda hac aliis relinquent, à quibus deinde ad Prouincialem, quid in iis actum sit referatur, eiusque postrema deliberatio petatur: præstat quin etiam conficienda rei facultatem omnem, ei concedere à quo tractata est, si valet eam absolueret; idque tum in negotiis animorum, tum maximè in temporariis. Equidem ad me quod attinet hoc seruo, magnùmque ex eo oneris leuamen, & tranquilla consolationis fructum percipio, tibi vero cum pro officij munere constituendum sit, quicquid facit ad Prouincia totius vniuersum bonum, quantum ad hoc conducit optimi cuiusque à te sententiam audiri, tantò utilius fuerit, executione singulorum tute abstineas. Motus quidem priuatos velut eorum auctor, & impulsor, certis definiens regulis; at hoc satis habeto. Sic plura, & melius, & quæ gradus tui sint magis propria, non aliter perages, ac si per te ipse illa conficeres. Ac si quando ministros labi contigerit, tolerabilius fuerit à te illos erigi, quam te ab illis corrigi si forte laberis; quod certe haud rarò futurum est, si velis curam superfluam ad priuatorum munera conferre. Hæc ille omnino sapienter. Tandem quos præesse aliis iusserat, si communi obessent disciplinæ, seu naturæ vitio, seu virtutis imbecillitate, loco illos constanter mouebat, vt duos ex illis, nouem primis instituti fociis amouit, Neapoli alterum, alterum in Lusitania; quod etsi vitæ, mentisque optimæ viri essent, parùm tamen secundos euentus haberent in interiori suorum gubernatione.*

* * * * *

LIBER QVARTVS

LIBRI SYNOPSIS.

NARRANTVR S. Ignatij virtutes trifariam diuise, quæ illum erga se, proximum, & Deum omni ex parte perfecerunt: Inde obitus ipsius: Apud viros magnos existimatio: Sententiæ, & dicta memoratu digna. Merita & honores eiusdem in sanctorum numerum relati.

SANCTITATIS Apographum de beati alicuius animo ducturus, expressurâque virtutum decora, ex quibus existit tota sanctorum pulchritudo, prope est in illam incidat pictorum inopiam, quorum ars summa id solum assequitur, vt eam speciem repræsentet, quæ sub oculum cadit; si nempe quod vnum in sanctorum vita exterius se prodit narrasse contentus, putet nihil sibi præterea memorandum, terræque diuitias, & fœcunditatem, viriditate ac floribus definiens, metalla, & venas marmorum, ac margaritarum quas claudit prætereat. Id habet innatum sanctitas vt animi opes occultet quàm maximè, & quò fit diuinis numeribus auctior, hoc ne proferant sese diligentius caeat; eum ferè in modum, quo cœlestia corpora, quantò ad solem accedunt propius, & illuminantur copiosius eius luce, tanto nobis videntur obscurius; eo vsque interdum vt nostros planè oculos fugiant. De sanctis igitur scribendo; non id modo latendi studium, exponi oporteret, premendique virtutes, & dona humanis maiora (quod fuit in illis excellens meritum humilitatis Christianæ) sed hac ipsa illorum suimet occultatione deceret vt sagaciter, ad retagenda quæ ipsi absconderant; vt ex rudi coniectu veli, Mosis faciem inumbrentis, si posset in tabulam transcribi conformatio & decor latens à familiari Dei consuetudine in eum effusus, & imparibus mortalium oculis ad tempus subductus. Huc facit quod S. Ignatius cum quodam ex carissimis filiis colloquens aliquando dixit, partem bonorum cœlestium minimam quibus sanctos suos locupletauit Deus, illam esse quam nobis historia reliquit; cum enim auctores scribant ea tantum quæ nosse potuerunt, intactis cæteris; idem faciunt quod qui oceanum de vna illius superficie metiuntur, quæ vt immensum porrigatur denique velum est, quo obnubitur potius indeprehensa in profundum altitudo illius, quam

I.
Difficilius est
virtutes
sanctorum
scribere quàm
alia ad eos
spectantia.

nudatur: quæ ita de sanctis Ignatius protulit, excellentia scilicet illorum merita, quæ exterioris vitæ innocentia, & laude continentur, sanctitatis illorum tenuissimam esse partem; vt ex eo quod illi excidit aliena laudanti, intelligeremus eum nihil minus cogitantem, sed Deo volente, sua extulisse ac manifestasse: misericordias scilicet diuinæ erga se bonitatis, haudquaquam iis omnibus se perparaturum quæcumque historici posteris de sanctorum gestis vitæque consignassent. Nam quod esset in iis summè præstans, maximèque diuinum, curiosè ab sanctis in mentis recessu absconditum premi, nec posse de eo nisi fallax edi iudicium, si ex iis solum quæ foris apparent ætiteretur, vt is ridiculè erraret, qui thesauros aquarum inexhaustos illa metiretur particula, quam terra in omnium oculis per angustos meatus fontium dispensat: huius effati vis, si quæ possit in legentium animos altè descendere, explessè me partes hoc libro susceptas arbitrarer, scribendarum S. Ignatij virtutum. At enim fuit in iis celandis nimium solers, & diligens, vt erat sui contemptor eximius; nec de interioris vitæ diuitiis emicare aliquid passus est, ex quo possit illius sanctitatis non dicam imago exprimi, sed vel vmbra describi. Ac nisi quæ pauca velut huc strati de illo suspicium vnam fastigia montium, altissimæque sanctitatis, ipse pro leuib; & triualibus habuisset, proinde nec secreto dignis; multo etiam pauciora nobis ad scribendum suppeterent. Quanquam vtinam vel ad illud quod exiguum suppetit explicandum, argumento par facultas me iuaret. Sed video in eo enarrando, præsertim sub finem illam emensuro caritatis illius erga Deum amplitudinem angustam; idem mihi futurum, quod circuitus illos stellarum errantium immensos repræsentaturis, quos in tenui puluere, palmaribus circulis circumscribunt. Ponam igitur primo loco qualis ipse secum; dein cum proximis; vltimo in Deum extiterit.

II.

Ac primum quod attinet, sæpe auditus est dicere gradum ad excelsa, & ardua molienti, nihil esse antiquius debere, quam vt ad infima descendat: nam summæ virtutis apicem ab imo assurgere, nec posse altioribus spatiis attolli quam quibus se ad ima depresserit: cuius documenti prius in seipso formam ediderat; in eam etenim deiectionem sui, sanctimoniam construendæ fundamenta misit, vt inde se illi religionem moturos sperauerint homines simul, & dæmones, firmitatem illius rationibus aggressi, ex mundana Philosophia repetitis: violari ab eo propinquo iura, dignitatem familiaræ deteri; ne naturæ quidem officiis parci; Dei quam gerebat imaginem iniuriosius habendo, seque non iam vt hominum postremum, sed veluti canem omni genere contumeliarum, & ignominiam deturpando. Et hi erant prouentus, ex profunda illa sui cognitione progeniti, & prima quam altè imbiberat nihili sui æstimatione, ad quam graduum istorum præclaro ascensu ita descenderat, vt se cum hominibus vniuersis, cum angelis ipsoque cum Deo comparans, quam esset abiectus, viliisque per sese colligeret, quantò vilior ob admissa in Deum peccata, quæ quò nos longius à Deo semouent, eò concludebat ab omni se bono abesse longinquius, dignumque omni

omni execratione. [*Cogitabo* (ait in Exerciitiis quibus animi sui sensus speciemque impressit) *cogitabo meipsum quisnam aut qualis sim, additis exemplis qua me in maiorem mei contemptum trahant, vt si mecum reputem quantum sim ad omnium hominum cœtum comparatus: quid deinde sit vniuersa multitudo mortalium, si cum Angelis beatisque omnibus conferatur: post hæc attendendum est quid rei sit tandem quicquid est creatum præ ipso Deo creatore: iam quid homuncio ego vnus esse possim? Demum inspiciam corruptionem mei totius, prauitatem animæ, atque corporis fœditatem, ac me tanquam vlcus siue apostema esse ducam ex quo tanta sanies peccatorum, tantæque vitiorum lues defluerit.] Hunc ille præbuit aliis, cognoscendi sui archetypum, ex quo sui ipsius apud se typum formauerat. Ad hoc etiam admouit regulam, quæ paucis totam complectitur religiosæ humilitatis scientiam; eamque vnum ex primariis partibus docuit, qui ad reficiendas animi vires, ex diuturna missione se Romam receperat. Magno siquidem is flagrans perfectæ illius humilitatis desiderio, ex eo rogauit si quam viam teneret ad hoc breuissimam. Hanc inquit, Ignatius accipe, maximè compendiarium, more scilicet, ac modo viuas mundanis hominibus planè opposito; ab iis nimirum abhorreas quæ ipsi ambiunt, ambias vero à quibus abhorrent. Quod interioris hominis arcanum non communicauit tantum cum omnibus quicumque Societatem expeterent, sed illius simul vsum demonstrauit, ex Christi depromptum imitatione, quem his, planè diuinis, explicuit verbis, perpetuam daturis meditandi, agendique materiam, Societatis hominibus, humilitatis absolutæ, professionisque amplitudinè implere volentibus. [Præterea, inquit, diligenter animaduertant oportet qui examinantur magnificando, (summique momenti id esse ducendo in conspectu Creatoris ac Domini nostri) quantoperè iuuet ac conferat; ad vitæ spiritualis profectum, omnino, & non ex parte, abhorre ab omnibus, quæ mundus amat, & amplectitur; & admittere & concupiscere totis viribus, quicquid Christus Dominus noster amauit, & amplexus est. Quemadmodum enim mundani homines, qui ea quæ mundi sunt sequuntur, diligunt & quærunt magna cum diligentia, honores, famam, magni nominis existimationem in terra sicut mundus eos edocet; sic qui procedunt in spiritu, & ferio Christum Dominum nostrum sequuntur; amant & ardentè exoptant quæ iis omnino contraria sunt; indui nimirum eadem veste, & insignibus Domini sui pro ipsius amore ac reuerentia; adeo vt si sine offensione vlla diuinæ maiestatis, & absque proximi peccato foret, vellent contumelias, falsa testimonia, & iniurias pati, ac stulti haberi, & existimari (nulla tamen ad id per eos data occasione) eo quod exoptant assimilari, ac imitari aliquo modo creatorem ac Dominum nostrum Iesum Christum, eiusque vestibus, & insignibus indui: quandoquidem illa ipse propter maiorem profectum nostrum Spiritualem induit, nobisque exemplum dedit, vt in omnibus, quoad eius fieri poterit, diuina gratia aspirante, eum imitari ac sequi (cum vera sit via quæ ducit homines ad vitam) velimus. Igitur inter-*

Conf. in
Exa. c. 4.
S. 44.

rogentur an huiusmodi desideria tam salutaria, & ad perfectionem animarum suarum tam fructuosa, in se sentiant.] Debemus huic Ignatij experientiae, incitamentis, & ad imitandum posito ob oculos exemplo, modum & regulam tantumdem agendi, quae tam heroico & excelso in gradu locata est ut sui contemptor egregius Lainius fateatur, post auditam ex Ignatio quandoque de sui ipsius cognitione, & contemptu hanc Philosophiam, abiectis se animum atque ingenuè professum, sibi nec alas ad tam sublimia tentanda suppetere, nec ad capienda intelligentiam, esseque hinc sibi, magnam despiciendi sui causam, quod ne sciret quidem seipsum despiciere. Nec erat haec tamen Ignatij meta, ad virtutis huius supremam gloriam anhelantis; id enim suas in ea contentiones prouexit, unde *plus ultra* non liceat, cum tres distinxit classes humilitatis Christianae, alteram altera celsiorem. [Primus, ait humilitatis modus. Hic est ad salutem necessarius, ut me penitus subdam diuinæ legi obseruandae, utque ne mundi quidem totius oblato mihi Domino, vel extremo vitae discrimine obiecto, transgrediar ex deliberato, mandatum vllum diuinum aut humanum, quod quidem peccati mortalis vinculo nos obliget. Secundus maioris est perfectionis, ut fixo animo, ad diuitias, paupertatem, honorem, ignominiam, breuitatem vitae, ac longitudinem aequae sim propensus, ubi aequalis, est diuinæ laudis, & salutis meae occasio, utque nulla vel humanae quantacunque felicitatis, vel propriae mortis conditione proposita, adducar unquam, ut culpam, licet venialem tantum decernam admittere. Tertius est est modus humilitatis absolutissimae, ut priores duos iam adeptus, etiam si nullo superaddito, laus Dei par foret, ad maiorem tamen imitationem Christi, eligam potius cum eo paupere, spreto, & illuso, pauperiem, contemptum, & insipientiae titulum amplecti; quam opes, honores, & sapientiae aestimationem.]

III.
Exerc. pa-
gin. 64.

Ad hanc humilitatis Christianae absolutissimam amissam, iam inde à primo repudiati saeculi anno se finxit Ignatius, eique condignis actibus respondit; rusticitatis, stultitiae, ac stoliditatis opinionem ambire; sua palam vulgare peccata, & acerba illorum sibi impropria curare; pannosum incedere, spreto, nudipedem, squalore oblitum; inter sordes nosocomiorum cum mendicis, mendicorum modo vsuque degere, ad captandum nomen mendicæ originis, & virtutis laudem, necessitatis specie eludendam; stipem palam ostiatim rogare, quæ scommatum messis, quam panis erat profusior; subsistere ad fruendam insolentiam conuiuantium; obrectantibus gratiam, beneficia damnis reponere, vitare nobilitatis suae conscios, & aestimatores sanctitatis; mendicantis cultu, victuque in patriæ luce, & propinquorum nobilium oculis viuere, hospitali pauperum domo, latum, & alacrem, quasi ut Gregorius Theologus loquitur, præter mundi aspernationem, nihil sibi de mundo reliquum fecisset. Ad hæc assimilatae sanctitatis, maleficij, & fraudulentiae accusationibus gaudere; iactatum per tribunalia, patrocinijs uti nolle; in catena, & carcere gestire; & de illa catena, eiusque pro

pro Christo susceptæ gloria, philosophari tam sublimi, & ignoto mortalibus stylo, ut mentis potius deiectæ, quam criminis reus teneri catena videretur. Atque hi tot fructus humilitatis generosæ, ac solidæ, rudimenta fuere tantum eorum, quos ab initio spectarat: creuere siquidem iustis accessionibus, nec fuere ab tantis primitiis progressus degeneres. Etsi enim Ordo quem ex illo Deus tanquam parente formauerat; tanquam exemplari absoluebat, his illum vilibus publicè vsurpandis, vel inuitum arceret; haud tamen illa quoties licuit, omisit; desiderauit autem quamdiu & quoties grauioribus de causis licere sibi non credidit. Ardebat Romam obire seminudus, cæno, & cornibus deformatus ad præferendam insaniam, verendaque in se vulgi ludibria. Patauium Venetiis dum transit, in rusticulum incidit pastorem, cui tam nouus, & insolens viatoris egent, vilis habitus visus est, ut in risum, & sannas effusus procacissimè insultaret; gradum hic pressit Ignatius, & sereno vultu spectandum se illi affatim præbuit, nec dimoueri ab Lainio itineris comite valuit, urgente licet, & secum in viam trahente; negans puerum illum, exigua quam de se illi obtulerat fraudandum recreatione. Monitus vero ab Ribadeneira, annorum vix quindecim puero, iam Societati præpositus, quædam publicè dicenti excidere, nec valde hispanica, nec Italica satis; & gratissimum habuit, & institui ab eo ac discere quid emendare deberet, voluit. Sed hæc fortassis leuiora; illud magnum profecto præpositi munere, tamdiu se indignum censuisse, tamdiu constanter illud reiecit, ut nec Lainio acquiesceret, hoc licet grauior nec absque stomacho contestanti, dissiparetur sanè Societas, quantum ad se spectabat, si recusare pergeret eius caput esse, qui parens illius extitisset, fuit imperio confessarij res agenda, post commissam illi vitæ torius antea-ctæ confessionem accuratam, cum amplissima potestate ex iis, quæ audisset iudicandi, profitendique apud socios, illum Generalis officio indignum. Coactus denique oneri subire, nihil prius habuit quàm ut qui præerat omnibus, ministro se subderet omnium infimo, eadem accuratio- ne, obedientia, & humilitate coquo dans operam, ac si vice mutata in coquum ipsemet, coquus in Generalem transiisset: inde pueris fidei rudimenta, dies sex supra quadraginta tradidit. Post in eo regendi munere velut omnium seruus versatus est, repudiatis quæcumque exinde honorificum aliquid olerent, ut sunt Paternitatis, & Reuerentiæ tituli, nec aliud vocari sustinens quàm nudè Ignatius, communi cum alijs appellatione. Decennium fluxerat, iamque ad optimam gubernationem erudierat non paucos, cum sibi visus, deinceps nec necessarius, sed neque par muneri, quo se ob nouas suas suimet censuras, nunquam minus dignum fuisse sentiebat, abdicare se illo decreuit, vocatisque Romam quoscumque potuit primarijs Patribus modestissima Epistola suam illis mentem ita exposuit. [Carissimis in Christo fratribus è Societate Iesu. Quod complurium mensium, & annorum consideratione nullo siue interioris, siue exterioris commotionis impulsu, ad maiorem laudem, & gloriam diuinæ Maiestatis consequi, &

intelligere potui, id nunc in conspectu Procreatoris, ac Domini mei, qui me in æternum iudicaturus est, exponam verè, & omni remota perturbatione. In mea multa delicta, multaque vitia, & multas animi, corporisque infirmitates intuens, sæpè in eam penitus veni sententiam, mihi infinitis prope partibus deesse vires necessarias sustinendo oneri huic Societatis, quod in præsentia inductu, & imposito eius sustineo. Opto itaque in Domino rem diligenter expendi, & alterum deligi, qui melius, vel certè non ita malè regendæ Societatis munere fungatur, & hoc ad eum munus deferri: nec modo si melius aut minus malè, sed etiam si pari gesturus sit. Quamobrem in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti vnus Dei & Creatoris mei ego simpliciter, & absolutè quicquid muneris gero, depono, & ab dico, quæsoque, ac toto animo precor in Domino tum Professos, tum quos illis ad hanc deliberationem assumere visum erit, vt hanc oblationem meam, ad eò coram diuina Maiestate iustam, accipiant; sique inter eos, qui futuri sunt arbitri, forte non conueniret, per caritatem, ac reuerentiam Dei Domini nostri oro, vt impensè rem eius diuinæ Maiestati, commendent; vt omni ex parte voluntas illius perficiatur, ad maiorem eius gloriam, & commune maius bonum animarum, totiusque Societatis, accipiente ipso omnia in maiorem suam laudem & gloriam æternam.] Et hæc quidem ad illos Ignatius. Verum Patres ad eam iacturam adduci non poterant, quam vix ipsa mortis suprema necessitas factura iis esset fat tolerabilem. Certè Hieronymus Natalis Roma in Germaniam profecturus anno 1555. Ludouico Gonzalez nihil ita iniunxit, vt sancti patris conseruationem, & valetudinem, ne ductu illius Societas destitueretur. Tam procul vniuersi ab sciscenda illius abdicatione abierunt, vt fuerit nemo præter Andream Ouiedum quin asseruerit; nulli se superstitè Ignatio passurum Societatis clauum tradi. Ouiedum porro virum simplicissimi candoris, vt assentiendum Ignatio diceret, summa in eundem veneratio induxit; rogatus enim cur vnus ex omnibus tam diuersa sentiret; respondit, quòd Ignatius vir sanctus faciendum suaderet, cuius perspicaciori iudicio, suum ab se putaret subiici oportere; deceptus nimirum ea modestia, qua viri sancti longè se alios sibi obiciunt, quam ipsi re vera per se sint. Ita Ignatius suorum arbitrio stare coactus est, donec morbis afflictus grauissimis, illòque suæ prætexens modestiæ, concessum sibi putauit diuinitus quod fuerat ab hominibus negatum: tunc enim totum Præpositi onus in Hieronymum Natalem deposuit, vna sibi, vt diximus; ægrotantium seruata sollicitudine. Nec erat in posterum ad relictas curas vnquam rediturus, nisi publici boni necessitas plus apud illum priuata quiete valuisset; vices enim suas vidit illi ab se fuisse creditas, qui haud malo quidem, sed incautius ardente studio, mutare mox aliquid in constitutionibus niteretur, quas ei de cælo inspiratas, interpolari ab hominibus nefas erat. Iam qui Præpositi honorem in exiguo Ordine auerfaretur tantoperè, facilè dictu est, quantum ab splendidis aliis extra ordinem præfecturis, & dignitatibus abhorreret: & vero per iocum aliquando

aliquando insultanti sibi Aquilarensi Marchioni, quod suspicionem faceret capturæ per fictam sanctitatem, & sedis Apostolicæ tot obsequia purpuræ, responsione alia ommissa, vultu asperato assurgens, capiteque aperto cruce se muniens, magna voce Deo votum nuncupauit, non solum minimè captandi, sed ne admittendi quidem vnquam dignitates vllas, nisi culpæ lethalis religione adactus, aliud agere integra conscientia non valeret.

Quantumlibet tamen abiectè de se Ignatius senserit, seque miris modis contempserit, plus est mea quidem sententia, tam singularibus atque continuis per annos ab conuersione quinque, & triginta exaggeratum Dei donis, nihil de se singulare sensisse, nulla sui tactum vel tenuissima opinionis magnæ illecebra: nam Christi & Virginis conspectus frequens, alienationes ab corpore diurnæ, illorum imagines quæcumque possunt à mortali de augustissima Triade cognosci; perspicientia sublimium arcanorum; illaque voluptatum cælestium, in riuos perennes lacrymarum copia; & coniunctiones animæ cum Deo, quibus ita eliquabatur totus, vt ægrè vitam retineret. Hæc, & quæ postea attingam argumenta Ignatio fuere confundendi sui, & erubescendi, quod foret virtutis ad eò fluxæ, & eneruis, vt esset iis tot adminiculis inuitatis, & fortibus fulcienda, non secus ac ædes caducas, & in ruinam pronas arguit fulcrorum multitudo. Hinc illud eius magno quidem sui cum pudore dictum, sed valde seridè, repertum iri mortalium neminem, in quem extrema conuenissent ab sese tam diffita vt erant sua tot peccata cum Dei tot donis; & poenarum tantarum commerita cum tam multiplici diuinæ misericordiæ vbertate. Quæ persuasio sic illi penitus inhærebat, vt nec illa mentis ab sensibus aberratione, qua sublimè à terra rapiebatur cum anima corpus, aliud de se conciperet, nisi se nihil vsquam despicabilius esse, ac vilius. Hinc eius etiam illa vox lumine circumfusi, & in aère sublimis, ô Deus! Deus immensum bone! qui me tam sceleratum sustineas. Hinc illa quoties de se loqueretur abiectæ epitheta; illudque chirographum quod initio literis subscribebat, *Omni boni egens Ignatius*: domi erat nemo ad cuius aspectum, illum sui ipsius non puderet. Itaque omnibus miseriorem se credere, sanctitatis partes notare in omnibus, quarum in se nullam aduerteret; optare sibi obstrui fontes illos deliciarum æternarum, quibus assiduè disfluebat; cupere dum in viuis foret neminem sui meminisse, nisi tanquam reiectitij, & aspernabilis; post mortem vero insepultum cadauer in fimo putrescere, aut esca fieri canibus: ac de bonis quidem supra modum humanum sibi cœlitus affusis, loqui poterat, absque vllò metu inanis auræ sibi afflaturæ; illa enim sibi velut carioso insertas ligno contemplabatur margaritas, honestantis liberalitati non suis meritis debitas, vt cui præter ignes nihil deberetur; haud tamen de se nisi admodum parcè, vtilitatisque alienæ studio compulsus, quicquam efferebat quod sibi honori verti posset. Perit à Deo ne se miraculis conspicuum faceret, quibus solet vulgo prærogatiua sanctimonix deferri. Præ-

IV.
Peculiaribus
Dei donis ad
maiores sui
abiectiorem
vitam.

ditiones futurorum, licet sibi copiosè ostensas, paucissimas edidit, vel ad erigendam suorum fiduciam, vel Deo per illas auctoritatem ordini iam conciliante, cuius illum destinauerat parentem; ad hæc illi honorem exhibere, idem fuit vt eum pudore suffundere; tam certum enim animo tenebat, sibi præter lugenda nihil inesse, vt intelligere non posset, vnde nam de se laudis materia cuiquam suppeteret. Fama erat inter nos tutelarem illi esse Archangelum; vnde illa ortum duxerit, incompertum. Illud scio post Sancti obitum, Mutinæ in arreptitia, dum S. Ignatij inuocatione vrgetur dæmon ad purgandam habitationem, cogique se ad fugam fateretur, custodem Ignatij nominasse Magni Archangeli titulo. Lainius vero, teneræ illius erga se beneuolentiæ securus, cum ex eo quandoque fidenter quaesisset, de illa erga se Archangeli tutela quid esset? non aliud tulit ab eo responsum, nisi quod perinde erubuisse illum ait, vt virgo solitaria, & oculos fugiens ad inopinatum ignoti, & extranei hominis ingressum. Sed egit asperius cum quodam ex fratribus, qui inter colloquendum cum alio vocat Ignatium magnoperè sanctum, qualem ipse reuera sentiebat. Hoc vbi cognouit sanctus Pater, grauissimè illum increpuit, quod dedecorasset sanctitatem, attribuendo illam sibi homini peccatori, & eam verbi contumelia læsisset; iussit vero in pœnam extra triclinium per dies quindecim cibum in loco sordidissimo sumere. Verum Patri Iacobo Equiæ, affinis huic sermo, fortassis vitâ ipsâ stetit: confessiones Ignatij audire solitus, consciusque illius mirabilium arcanorum, nisi cum quadam laudis hyperbole de iis loqui non norat; cuius pœnam erroris luere præcedenti libro hunc vidimus: imperare tamen sibi non poterat, quin modos sibi nihilominus quosdam effingeret, quibus sibi putabat licere, eorum aliqua præbere indicia quæ vetabatur explicatius aperire: palam enim optabat, orabaturque, paucas horas superstes Ignatio viuere, per quas solutus silentio quod quamdiu is in viuis maneret, iussus illi fuerat seruare, posset ea efferre, quibus attonitos faceret audientes. Refert autem Oliuerius Manareus, tunc à patribus pro certo habitum, hoc Equiæ votum de producenda tantisper eo sine vita, causam fuisse illius decurtandæ, & S. Ignatium humilitati suæ consulentem impetrasse, vt esset potius aliquot diebus suo confessario posthumus, omnisque cum Equia eorum memoria interiret, ex quibus poterat etiam post mortem Ignatius, sanctitatis opinionem incurrere.

V.

Reliquum est de hac viri sancti abiectioe excellenti, quo nec dici posse in hoc genere arbitror, aut quicquam perfectius, aut cogitari maius, tamen si forte multorum oculos fugerit, nec leui contuitu valeat deprehendi: virtutem enim quantumuis heroicam, si ab ea discedat gestorum mirabilitate, quæ nobili specie aspectus hominum suspendit, vix pauci, iique in paucis perspicacissimi suo pretio æstimant; vnde porro ad hoc, postremò applicuerim animum, haud erit opinor ingratum legere: B. Magdalenam de Pazzis Carmelitanam Monialem, crebris cœlestium exploratisque visis dignabatur Deus. Huic se virgo mater, Decembris octauo & decimo, an-

ni

ni 1594. spectandam præbuit media, inter sanctos Ignatium, & Angelum, Martyrem Carmelitam, quos secum duxerat: illum humilitatis, hunc vero paupertatis futurum ipsi præceptorem. Docendi principium fecit Ignatius, cuius verba, vt in similibus, mentis ab sensu auulsa motibus solebat, clara voce, & interdum subsistens, ipsamet referebat. Quæ hic bona fide reddenda censui. [Ego Ignatius lectus sum ab sponsi tui parente Virgine, vt tibi humilitatis religiosæ traderem disciplinam; attende sis igitur quæ sum tibi dicturus, arbutis recens in solum religiosæ familiæ translatis, affundenda est humilitas, vt lucernæ suggeritur oleum; vtque vas totum infuso oleo occupatur, ita humilitas, veraque ipsius cognitio, debet in iis animæ facultates sic totas peruadere, vt quocumque se vertant, nihil nisi humile, ac mansuetum in illis occurrat. Quemadmodum autem non potest ellychnium absque oleo ardere, sic neque teneræ arbores perfecta splendebunt sanctitate, nisi perpetua illis ingeratur humilitatis cognitio, eiusque vsu exerceantur assidue, & doceantur quantoperè monialibus veris sit necessaria. Est vero humilitas, nihili sui continuata cognitio, saporque omnium iucundus atque continuus, quibus anima in sui contemptum inducitur, eo vsque suarum facultatum, dum viribus omnibus compositissimis potiatur. Sed curandum contemptiones illas quibus d. primitur, vt in eum quem dico tranquillæ mentis apicem euehatur, immobilis perferat, & firma; reperatque memoria, in religiosæ vitæ proposito, nihil se præterea quaesisse: ac ne quam hæc partem dæmon inueniat, arte opus est vtatur, nouitiarum Monialium prudens nutrix, deprimendis nimirum earum iudiciis, & voluntatibus, si obstare sibi, aut ferre impatientius eas aduerterit, seuerè reprehendat, & magnum illis injiciat, in re quanquam non magna scrupulum. Verum hinc oleum deiectionis dum suggerit, inde balsamum instillet, efficiatque intelligant, quantum Deo honoris, quantum boni ad ipsas ex eo redeat; quam præclarum opus moliantur, ita vt amore humilitatis sanctæ inardescant, & præter illam nihil velint, aut spirent. Verbis, gestu, operibus, præferri humilitas exterior debet; verbum omne quod eam non oleat non minus vitari, quam vulgo vitetur sacrilegum; quicumque dedecet humilitatem gestus, in religione tam sollicitè cauere, vt qui honori, & famæ in sæculo censetur contrarius. Actus denique in quibus humilitas non lucet, perinde oportet auerfari, vt esset Rex potens, auersurus aspectum à pecuarij filio centonibus induto. Tantum iis qui præsumunt, humilitatis inesse opus est, (post data scilicet illius nota de se exempla) vt dum arguunt, hortantur, & eiusmodi alia obeunt, non cogantur eam exercere. Ita sit sponfarum quælibet, Religiosas dico, animo comparata, vt possit aliud transferri, possintque qui regunt, suauissimos quosque fructus, maximèque pretiosos, vel in editum solum, vel in valles transferre, plantatione interim minus pretiosorum passim continuata. In virtutis excelssæ fabrica sponfas decet assimilari lapidibus templi Salomonis, malleo nunquam obstreperis; nam si quæ aptantibus ad ædificium obstrepent, depor-

tandæ

tandæ sunt ad fontem , vt partim amore , partim seueritate sic inebrientur , ne possint labra diducere , sed tanquam ebrîæ in dulcem collabantur somnum ; quibus autem hæc sancta displicuerit humilitas , iis sponfus tradatur præ manibus de cruce suspensus , doceanturque hunc esse quem in se exprimere debeant , nulla ipsarum quamdiu spirauerit , hoc humilitatis gymnasio abstat ; & qui animas curant , exercere illas quamdiu in corporibus manserint , hac humilitate nunquam cessent ; est enim ascensus tot surgens gradibus , vt nunquam desit quo altius scandatur ; iterandusque est sæpius per eosdem gradus , multiplicatione actuum ascensus : quibus hæc deest humilitas , extra se euadere nequeunt , in iis enim sexcenti affectus pullulant , & curiositas innumerabilis , quibus implicitæ detinentur. Quo modo corporatum verbum , hominum piscatores fecit Apostolos ; sic & sponfas suas in prædam animarum misit. Abundè te humilitate iam paui ; paupertate pascendam nunc te alteri trado.] huc vsque illa ex ore S. Ignatij de humilitate Christiana. Iam verò beatæ alterius ordinis Virgini , datum à Virgine Christi matre , doctorem humilitatis Ignatium , præ cæteris omnibus qui virtutis huius luce claruerunt , visum hominibus in ea eximie versatis , nisi singulari in eadem Ignatij merito non posse tribui. Haud quidem quod nouum aliquem illius gradum inuenerit , sed quod in summum hunc illius apicem tantis animi viribus artèque tanta contenderit , vt in eum tandem possessor quietus euaderet ; nempe humilis esset absque vlllo exterius humilitatis indicio ; humilitatem & contemptum sui , humilitate premens , opinionem viri humilis vitaret , quæ est humilitatis minus tectæ gloriosa quædam pedissequa. Fuit humilitatis eius hoc tam singulare ingenium , vt quibuscumque nitere poterat , solerter omnia occultaret , & hanc ipsam occultationem sic dissimularet , vt quibus erat parum notus , putarent illum non dissimulanter sed reipsa , virtute destitui ; qui flos est , cremorque lectissimus animi seipsum proculcantis , & sequacem humilitati gloriam callidè auertentis , quò spernendus , & vilis , non autem humilis videatur. Importunis suorum precibus fatigatus , vt quod fecerant viri sancti , ad filiorum consolationem , de se , rebusque suis aliquid diceret ; diu primum negauit ; tum ne crederetur humilitatis studio negare , vt magnificæ suæ , & grandia obscuro premeret , ita cessit illorum precibus , vt iis videretur & satisfacere , & hoc ipso tamen satisfaceret latendi desiderio , suique contemnendi. Dictauit igitur sub finem vitæ Ludouico Gonzales breuiarium quoddam rerum , quæ sibi ad annum 1543. à conuersione contigissent ; cætera remisit ad P. Natalem eorum minimè ignarum. Cavit autem prudenter , ne ad Iacobum Equiam ea remitteret enarranda , cui scilicet interioris vitæ suæ recessus omnes patefecerat confitens ; & voluit de se pauca tantum quædam beneficia resciri diuinæ erga se largitatis , ne opinionem incurreret hominis aliquid celantis , sed quicquid haberet memoratu dignum , id omne vel per se dictasse putaretur , vel Natali dicendum reliquisset ; de illa itaque cum Deo communicatione domestica ; de nexu ; arctissimo

mo familiaritatis cum eo intimæ de rerum perspicientia vltra humanas latentium , quas edisserere sermone ne penes ipsum quidem fuerat , verbum nullum fecit : nec sanè illius sed Dei gratia residuum habemus paucarum ex multis schedarum fasciculum , quibus adnotabat quotidiana sua cum Deo commercia , hæque solæ alias comburenti , bona nostra sorte exciderunt , quæ licet perexigua sint de tot annis illius , particula , menses tantum complexa quatuor ; sed tam multa , & tam insignia exhibent , vt vel ex iis quæ inde decerpta exscripturus sum suo loco , futura sit facilis de thesauris ingentibus quos mente fouebat coniectura. Hac etiam arte humilitatis occultandæ , primorum qui Romæ tunc erant sociorum examini , atque iudicij constitutiones subiecit , ac securus licet , nec vnum apicem in iis immutandum , quod eas etsi manu sua , sed Deo scripsisset , suggerente : sat egit atamen , vt neque diuinæ , sed ne suæ quidem viderentur : cumque iam pariter auctoritate Pontificis obtinerent , vim totam qua possent in vsum publicum conferri ; sed postremum hunc actum supremæ potestatis , maluit primo post suum obitum Generali conuentui seruare. Verum huius artis in demissione sui singularis , perfectum specimen mors eius edidit , sola , obscura , pæne dixerim omnibus destituta. Sciebat paucas sibi horas restare ; miserat sub noctem qui sibi tanquam ea nocte abituro è vita , postremam à summo Pontifice posceret adprecationem ; quòd tamen medici censerent dies aliquot fore superstitem , hoc ille ipsorum iudicio vsus est ; vt qualis in vita esse contenderat , talis etiam moreretur , obscurus , & extra omnium præterquam Dei oculos positus , & ignotus. Quare præfensione instantis obitus silentio pressa , eorum arbitrio se permisit , qui paucos adhuc illi dies spondebant ita ; nec Vicarium sibi dixit , nec vllum sibi habuit excubantem , nec vidit circumfugentes filios quibus bene precari , & verba posset suprema dicere , solus nisi mox cum esset animam efflaturus , è vita discessit.

Iam huius tam altæ humilitatis partus sunt nobiles , Obedientia , & paupertas. Illa nobis , hæc nostris nos spoliat , vtraque ad illud prouehit locuples nihilum ad quod anhelat humilitas. Obedientiæ quanquam Ignatio ad Societatis clauum residenti , seges angusta præbita sit , vbicumque tamen se obrulit , palam fecit , de illa haudquaquam præcepisse se maiora quam egisse : nam si vltro operam coquo daret , non minus illius obseruabat nutus , quam dierum paucorum nouitius tiro : medicis ægrotans sic morem gerebat , vt eorum iussu , ad prostratarum leuamen virium , ieiunia solueret , quæ ad feriam quartam sanctioris hebdomadæ ægro conatu perduxerat , nec de eo quod pauxillum restabat litem medicis mouere , pietatis putauit satis perpurgatæ ; foreque Deo gratiorem voluntatis mactatæ victimam , quam carnis , integra voluntate. Extremum quin etiam periculum adiit , ne à medicorum præscriptis abiret ; nam iunior medicus , stomachi dolores ex incendio iecoris , ratus ex frigidioris ventriculo iacentem cruciari , omni arte opèque id egit , calorem vndique illi acceperet ; potiones itaque calidas pro-

pinare, fenestras, forēsque occludere, ne quid auræ subiret scrupulosè iubere, obruere stragulis, æstu caniculæ quæ tunc sæuiebat iam propè obrutum. Tacere ad hæc Ignatius, & pati, quamuis calamitosa remedia, & curationem exitiabilem satis aduerteret, nec vocem aut pro se, aut contra medicum hiscere, tamen si dolores, sitisque furcerent, totisq; sudoribus nataret, dum mortem denique vicinam paraturus, commendata, vni ex patribus rerum summa, rogauit ad se admitti neminem præter ægrorum administrum; & hic demum nimium patuit, illa adiectiui caloris violenta incendia quam stragem in eo facerent. Curritur ad Alexandrum Petronium præstantissimum medicum, & sancto viro summè beneuolū; qui decumano percussus periculo vociferari aduersus imperitiam iuuenis medici præfidentem, stragulas omnes proicere, cubiculum pandere, frigida sæpius potare, & frigus illi vndique accire, quo paucis diebus integrè illum restituit. At vero Pontifici incredibile est quanta voluntate, iudicio omnem in partem quam prono & facili subderetur. Ex quo se illi voto mancipauit in Ecclesiæ obsequia vbiuis gentium procuranda, nunquam hanc potius in partem optauit, quàm in aliam mitti, eius semper impulsam opperiens cui se plene deuouerat. Idque aded verum, vt prius etiam quàm approbaretur Societas, Lainium audiens ad iuuandos Indiæ barbaros desideria vertere, quòd excluderetur Palæstina; Ego vero, ait, neque isto, nec simili alio desiderio tangi me sentio, & si sentirem prorsus abicerem; mirantique dictum Lainio, Ecquid, addit ille, Pontifici voto obstringimur, quoquo versum iusserit properandi? idcirco in omnes æquè regiones propendo, nec mihi, ad me quod attinet, optabilior oriens occidente, & si mihi aliquòd procliuior animus vergeret, vt vergere te ais, torquere illum tamdiu in oppositum conarer, dum recto in cælum vertice, neutro inclinaret. Senio tandem morbisque confectus, aiebat identidem se nihilominus vt erat, si vel innueret Christi Vicarius solo baculo nixum in Hispanias iturum, imò & ad ostia Tyberina transmittendo mari fortuitam quamlibet conscensurum nauim, inermem licet, malo, remigio, & gubernaculo carentem: nec in eo parendi opere vim vllam sibi suisque cogitationibus facturum, obtemperaturum potius tranquillè admodum, & iucundè: quæ cum ex illo audiret aliquando, ex iis sapiens vnus, quibus eadem est humanorum, diuinorumque lanx, non sine aliqua sarcasmi comitare. At hæc Pater Ignati! cuiusmodi, ait, foret prudentia? cui Ignatius, imperantis esse prudentiam, non obedientis, ac si qua pars eius ad obedientem pertineat, hanc esse ne velit prudens esse, vbi desinat esse obediens.

VII.

Paupertas
Ignatij, &
Societatis.

Erga paupertatem, quam religionis murum vocabat firmissimum, mira teneritate afficiebatur, matrem appellare solitus, amarèque vt matrem. Quare illam ab Societate, coli tam celso in gradu voluit, vt consistere non possit cum Societatis Instituto inferior; debemus enim animarum utilitatibus (qui scopus noster est) opportuna parare præsidia; ea magnam partem literarum studiis continentur, diuturnis atque perpetuis, quæ multo-

rum

rum annorum experientia vir sanctus didicerat parum feliciter cum mendicatione conuenire; aliunde vero cum lege sanxisset Societatis ministeria esse omnino gratuita, sapienti consilio statuit, destinata scholis collegia oportere annuis censibus instrui, vt etiam probationis domos, quæ sunt Collegiorum quædam initia: Professorum vero planè nullis; cum sint velut hospitia peregrinantium, stantiūque in continuo procinctu ad peragrandas, mittentis arbitrio regiones. Sic autem communes Collegiorum prouentus colligauit cum paupertate singulorum, vt nec commoditate Collegij ditioris, quisquam sit ditior; nec egentioris tenuitate pauperior: suppeditantur omnibus ex æquo necessaria, ad vitam inter labores Instituti, mediocritate morèque pauperum fouendam, præter quæ nefas est quicquam ab vlllo possideri, ex vno in aliud collegium migranti, scum inde nihil licet adsportare, nisi tantum scripta, quòd nihil præterea habeat; quibuscumque vero ad victum egerit, ad vestes, & ministeria iniuncta, ea illic in promptu habiturus, iisque vsurus non tanquam suis & dominis; sed collegio toti communibus, solo vtendi beneficio contentus. Et crescant licet accessu quolibet Collegiorum reditus annui, cuiusque demerso nihil propterea accrescit, nec eius commoditati accedit triobolus; sociorum dumtaxat augetur numerus pro ratione comæatus, singuli similiter habentur vt tenui olim re, & angusta fieri consuevit. Vnus semper idemque rerum modus, commoditatibus necessariis ab initio definitus, quibus vt semel rectè consultum est, rei propriæ ius omne excluditur; quod alioqui haud alio magis quam necessitatis aditu videmus in religiosos ordines subire. Quibus enim deest vnde suos alant, facilè conuiuent in eorum imbecillitate qui hæc foris accersunt, qui ea sibi priuatim vindicant, qui necessitatem in commodum, & superuacaneum denique inflectunt. Professorum domus stabili censu sic interduntur, vt ne in sacrarium quidem templūque is, liceat; ab Collegiis vero nec illa possunt admittere, quæ stipis nomine vulgo ab aliis admittunt, quantumlibet graui arctentur inopia; aliàs confisæ liberali Rectorum caritate, nunquam totæ ex Deo penderent, nunquam spe certa humani subsidij carerent. Qua de re quotannis sub Christi natalem ex Lainij Societatis Præpositi decreto, Rectores olim præclarum iurabant, sanctūque iusiurandum, nihil ab se de temporario Collegij reditu, in professos collatum: *Testem inuoco, aiebat vnusquisque Rectorum, cum omni reuerentia Deum, qui aeterna veritas est, quod ex bonis temporalibus Collegij, nihil ad utilitatem professorum, vel Domorum eorum conuersum est, contra Societatis constitutiones que id prohibent; quod quidem mihi innouerit.* Præluxerat huic Ignatius, cum ingens ceræ pondus Romam domui professæ à Panormitanis Collegij patribus domo missum, adiudicauit Rom. Collegio, ex quo si vel foret in solatium ægroti petenda vini laguncula, ne id quidem fieri passus est, nisi alterum tantum refundendo; aiebat inter Collegia, & domos intercedere magnum chaos. Huius paupertatis suo in gradu conseruandæ, aut si quid in ea mutari oporteret, attol-

lenda magis atque adstringendæ, peculiare votum solennibus quatuor professi adiungunt, *Promitto*, inquit, *Deo omnipotenti nunquam me acturum quacumque ratione, vel consensurum, ut quæ ordinata sunt circa paupertatem in Constitutionibus Societatis, immutentur, nisi quando ex causa iustæ rerum exigentiæ videretur paupertas restringenda magis.* Iam quo paupertatem profecutus est affectu ignatius, eodem iucundè fructus illius legere gestiit: ex quo enim cruci Christo confixus est, præter Christum sibi nihil reliquum fecit. Exinde illi nosocomia vel apertum cælum pro diuersorio; pro veste, vilis, & aspera cannabe; deterrimum quodque cortogata stipsis pro diurno victu. Oblatas repudiare pecunias; ingestas per vim amicorum piorum beneuolam, vel erogare in egenos, vel in fortuitum abiicere occupantem. Post hæc autem factus Societatis parens, eique Præpositus, sic paupertatem adamauit, nemo ut esset domi pauperior, Sacræ paginæ, & sacrorum ad rem diuinam codex, cum libello de Christi imitatione, tota eius fuere supellex libraria. Totus cubiculi apparatus idem illi, quem quondam Elizæo Sunamitis instruxit *lectus, & mensa, & sella, & candelabrum.* Mensa quamuis ferè illi accumberent qui aut Romam peregrè aduenissent, aut aliquis ex primis patribus, ita erat præparca ut ei nihil possit detrahi, quin detraheretur necessario victui: itaque lepide aliquando Babadilla partem sibi paratam decerpens cibi crassioris appositi, quòdque tunc deterius valeret, facillè nocituri; subridens addidit, *Modicum veneni non nocere,* tantulam scilicet eam notans, ut si foret vel toxicum, impunè edi posset. Dispensatorem, & ministrum quandoque seuerius habuit quod recentem vuam sibi intulissent, quam in triclinio cæteris non apposuerant. Sed huic eius paupertati generosum quiddam, & nobile inerat, quod posset etiam in tocupletibus laudari singulare; quantumuis enim accisa re esset, ac prope nulla; litem cuiquam ob temporarias rationes nunquam mouit, suòque iuri maluit cedere, quam ob sibi detracta, iniquiorem animum testari. Ex quo præter decus Christianæ magnificentiæ, duplex lucrum aiebat proficisci; alterum caritatis cui par auri pondus nullum esset; alterum diuinæ liberalitatis de suo abundè supplementis, quod vidit vltro sua causa contemniti ac multo cauebat diligentius, ne inter se nostri de similibus iurgarentur; cumque duo Rectores de sui quisque Collegij rationibus dissiderent, nec finem facerent altercandi, repentino inuento collegiorum curam iussit inuicem mutare, ita pulchrè vtrumque sedauit. Margaritam Austriacam Caroli quinti filiam multos annos audiuit confitentem, hæc ad eum sæpe ducentos, interdum trecentos mittebat aureos, quos suo arbitratu pauperibus partiretur; at is mentem illius quanquam optimè sciret eam esse, ut nostræ quoque inopiæ, vbi visum foret, inde succurreret; nunquam inde obolum subduxit, sed fideliter ad leuandam piorum locorum egestatem distribuit, & accuratissimam de iis tenuit, accepti, datique rationem. Nec erat solum alieni munificus, quod iure suum facere potuisset; verum & de tenuitate domestica alienæ penuriæ perlibenter, necessaria

suggere

suggerebat. Indicarat illum Cardinalis valde opulentus nobili cuidam admodum egenti, ut aliquid, ab eo subsidij posceret; huic quod non suppeteret aliud, quicquid domi pecuniæ repertum prolixè largitus est, dolens apud eum humaniter quod non esset is diues, quem sibi finxerat Cardinalis, dum cum maluerat ad se destinare, quàm eius inopiam suo facili sumptu consolari Cauebat ad hæc multa industria, ne pauperes subleuans, eorum verrecundiam oneraret: quare ad inopiam reductis præsertim si forent nobili genere; & prole grauatis, cui essent impares quotidiani artificij quæstus, reculas aliquas elaborandas dabat, & largam labori reponebat mercedem, ut quod erat opus piæ caritatis, pretium operæ crederetur.

Cum hac paupertate, suæ nihilominus tenuitatis in iuuandis egentibus prodiga, gratum iunxit beneficiorum ac memorem animum, eumque à propriis rationibus seiunctum, ac liberum, nec enim solum professus est gratiam, æstimauitque illam pro benefacti pretio, & magnitudine; sed eam quantum in se fuit, nullo vtilitatis admixtu retulit. Ioanni Pasqualio apud quem fuerat aliquamdiu hospes quid gratiarum rependerit, olim initio diximus; quàm benigne sua, iam cælo donati, aspectabili præsentia illum dignatus sit, confirmarique fidem, ab se adhuc in terris posito, illi darum, fore scilicet illum sine dubio saluum. De crucifixi etiam effigie, suarum eatenus comite, ac solatio ærumnatum, quam ei reliquit grati animi carum pignus: Cauellio item pio clerico, qui sibi Manresæ ægrotanti victum deferebat, quod vnum habuit reliquum, preces horarias Deiparæ, tradidit: exilia fateor, sed ab nihil præterea habente, valdè grati affectus monumenta. Isabellam Rosellam, quæ illum de radiis circum ex ore micantibus Barcinone sanctum agnouerat, & multa iuuerat liberalitate, consueuerat matrem compellare, eidemque Romæ post Societatem constitutam, à confessionibus diu fuit. De Cardinali Gasparo Contareno, tanquam inter primarios summè in se benefico, quoties incideret loquebatur, quod eius potenti aduocatione Societatis confirmationem à Pontifice impetrasset: scribens vero ad Regem, & Cardinalem Lusitaniæ, Societatem, rem ipsorum vocabat, permittebatque illam eorum prouidentia, quod eam suis in ditionibus regia planè munificentia diffudissent. Duci Ferrariæ, Cardinali à sancta cruce, Proregi Siciliae Ioanni de Vega, & Chartusianis Patribus à quibus Societas fouebatur magna significatione caritatis, obligatas æternum gratias semper professus est, ac vbi alia deessent, suis ac suorum ad Deum precibus contendit partem nominum vtrumque exsoluere, quibus se norat iis obnoxium; nec dissimiliter erga eos se gessit de Societate, qui eam aliquo singulari beneficio decorassent. Ad Xauerium quidem scripsit, non posse illius vllò vnquam tempore non esse memorem, quod viro sancto, & incredibili amore erga illum affecto, maximi præmij loco fuit. Hieronymo Natali mandauit, ut Michaëlem Turrianum velut oculi sui pupillam custodiret, cui se fatebatur ingenti obligatione gratiæ teneri: Lainio verò, quàm cuius alteri Societatem plus debere aiebat, nominabatque illum Societatis

summam rem, totamque faustitatem. Sed fuit eius in Pettum Codacium grati animi significatio insignis, & inuisitata. Hic primus ex Italis Societatem amplexus est, cuius desiderio, magna Pontificis cui erat percarus, & aulae fauensis, magna obsequia, valere iusserat. Societate inita sic eam amavit, tanquam sollicitas, & industrias operas in ea Romae sustentanda tam strenue admouit, ut foundationem etiam stabiliret, quae tunc quidem sat esset domui professae, vocareturque Societas religio Patris Petri. Die ergo sacris ritibus solemnibus, expleto prandio, assurgit Petro Ignatius, & apertis coram capite, prolixè gratiam testatur, quam illi tum ipse, tum tota deberet Societas tanquam fundatori. Oblataque illi candela cerea, seipsum una, & sacrorum, precumque ingentem numerum obtulit; sub qua multo cum fletu Petrus, acceptum (quando id Ignatius iubebat) cereum, statim post reddidit, addens vel hoc uno quod esset admissus in Societatem mancipatusque diuino obsequio, se tanto ac tam multiplici nomine obstringi, ut nullis officiis partem eius ullam assequi valeret. Nostros porro quocumque proficiscerentur, iubebat cum primum in urbem venissent, illos salutare, à quibus essent beneficiis ornati, reddereque ab se pia munuscula seu reliquiarum, siue granorum piacularium, aut noui aliquid de nostrorum procul in Dei gloriam egregie gestis, maxime vero Xauerij in salute Indorum Laborantis; & sicubi aliquid, esse crederetur eorum utilitatibus commodare, nostras libenter postponebat, etiam urgentes & necessarias. Hieronymi Arcei doctoris beneficentiae, multum Romae debebat Societas, eum vix ab Hispania reducem, lecto morbus grauis affixit: tempestas erat valeretudini admodum infesta, & domi aegrotabant multi, quorum se vnicè cura pungebat, saepe aiebat Ignatius, ne tamen amico, & benefico viro, deesset leuamen, quo nullum poterat dari praesentius, fratrem valetudinarij custodem ad illum misit, adfuturum iacenti, & ministraturum, nec prius ab eius latere quam confanisset recessurum. Interea ipse hominem quotidie visere, solari, omni sedulitate recreare. Eundem animum, simulque generosum paupertatis studium tenuit aduersus Andream Lipomanum Venerum, qui fundando Patavij Societatis Collegio prioratum abdicarat, dempro solum quod sibi ad victum sufficeret. Verum Ignatius, totam legitimo Syngrapho, annui redditus dispensationem integrè illi cessit, vetuitque nostros inde vel cicum exigere, eo solum contentos, quod stipis nomine vltro is dare voluisset. Neque id tantum, sed etiam Prioratus summa re distracta, partem fratris eius filio attribuit, ex qua aureos caperet quotannis quadringentos; quanquam factum pius patruus improbauit, nec passus est quod semel Deo consecrasset, ad suos redire.

IX.

Compositus
Ignatij animus,
suo animo
que affectum
suum Dominus.

At stylum nunc mouent ea virtutum ornamenta, quae Ignatium in sui cultura fecere mirabilem: harum haud scio an vlla clarior, magisque illius propria, quam illud dominum in animi sui motus imperium, quod eo usque porregerat, ut passim dicerent qui diu cum illo vixissent familiaris, nihil in eo cerni, ex quo alia vnquam nisi rationis, & virtutis impulsione

agi

agi videretur: Lainius nominatum, & Frusius, ambo in paucis Ignatio intimi, aiebant in eo motus ingenitos, mutata natura, gratiae famulari, idque non tam iubente voluntate, quam sponte ac genio naturae; eum ferè ad modum, quo subuecta medio caelo aquae, non sunt tempestatibus, & ventis obnoxiae, quibus haec nostrae inferiores agitantur, sed velut caeleste ingenium induta, caeli motus sequantur constantes, & ratos. At ei nequaquam aut in doles inerat per sese densior, aut rebus & annis retusa, vel crassior puita lentior, etsi hoc diu à medicis creditum: tranquillum id atque immobile natiui ardoris, magno usu nisi que domiti interpretantibus, ex temperie frigida progigni, cum è contrario in eo bilis ignita exundaret quam rem inter alios conspicati, magni ingenij doctores, & perspicacia interioris hominis acuti Michael Turrianus, & Christophorus Madriolius, Hispani ambo, argumentum putarunt absolutissimae virtutis, motus omnes, alioqui viuaces, sic ad manum habere morigeros, seque ob hoc solum in disciplinam Ignatio, & Societati tradidere; nullo quamlibet nouo, & inopino casu, effertur prospero: vel aduerso affligi; nihil improuisum, sed quicquid accideret, videri omnia tum pridem animo praecipisse, tum etiam venturam expectasse; omnes illi horas easdem fluere, eundem à prandio qui ab sacro; nulla petendi, agendive seruanda cum eo discrimina; valens an aegrotus; graciosus an exagitatus; felici an secus nuntio affectus adiretur, nihil quicquam interesse: cuius rei ignarus quidam ex patribus, videns lassum ex palatio post expectatum diu frustra ad Pontificem aditum redisse, negotium distulit, quod erat cum eo tractaturus; morae huius causam postmodum apud illum excusantis, urbanitatem reiecit tam acriter, ut scribat is Pater se per octiduum, non ausum in eum aspicere, nedum illum affari. Ut vero animo, haud secus & vultu (in quo se tota mens & pingit, & mouet) imperturbatus, & nunquam non idem, ita ut ab suis diceretur, os beati praefere, nimirum vbique, ac perpetuo serenum. Quare illum expleri tuendo non poterat Gaspard de Quiroga Toletanus Archiepiscopus, qui Romae cum illo identidem egerat. Certum nihilominus, hanc serenitatem interdum nubilo asperasse, nempe cum esset aliquis obiurgandus, in quo sic assimilabat irascentem, ut maxime serio irasci iudicares; at enim ut maris non minus irati, ac suscitae turbati, maiestas pulchra est, ac decens, quam immoti atque compositi, ut inquit Ambrosius, sic erat persona indignantis ab Ignatio assumpta, quae licet interdum viros graues, verborum pondere ad pedes abiiceret, responsione callos; & fletu confusos; nihil tamen ore praeferebat quod plus dignitatis quam irae non saperet. Idque ipsum reo abscedente, ponebat illico, veluti ad tempus, deliberato susceptum iudicio, non turbulenta impressione concitatum. Haec autem sedati animi alta pax, & quies affectuum, quam nulla casuum subitorum insolentia moueretur, fidem facient pauca quae refero. Adnatum aliquando faucibus tumorem fasciola stringi oportuit, hanc dum supra aurem valetudinis curator affueret, eadem punctione auriculam corripit, at is neque sensum doloris, nec

fratris

fratris incogitantiam villo motu aut voce testatus, placidè tantum, aduer-
te sis frater Ioannes Paule, nam etiam fasciæ auriculam consuis. Aliàs quid-
dam inspecturus quod nostro in rure ad S. Ballinæ ædificabatur, fallente ve-
stigio summis è scalis præceps ruit, tantòque id impetu vt P. Iacobus Guz-
manus qui ei socius aderat, actum de illo putauerit, vtpote aduerso pa-
riete labentis cerebrum contrituro, ac euidenti quidem miraculo inhibitus
est impetus tuentis, cum esset proximè caput allisurus; sed is magnitudine
repentini pericali, nec colorem, nec situm animi mutauit, ac ne respexit
quidem, quod fere assolet, vnde prouisset, sed ita frigidè abiuit, vt si sca-
lis quam commodissimè descendisset. Die quodam, in domo piorum ami-
corum de rebus diuinis colloquenti, adfuit anhelus ex cursu nuncius, &
insufurrauit in aurem nescio quid; bene habet, inquit Ignatius, & hoc so-
lo remittit; pergitque eodem quo prius tum ore, tum voce per horam in-
tegram de Deo disserere. Sub discessum, rogatus ecquid illi triste nuntius
attulisset, vt qui turbationis aliquid vultu indicaret; nihil admodum, ait,
nisi quod apparitores ob nomen contractum aliquot nummorum, domum
nostram tenui sua suppellectile spoliant, verum lectos si nobis auferent, ad
quietem humus non deerit; neque id pauperes, quales profitemur, & sumus
dedebeat. Hoc modò ex iis impetrabo si poterò, pauca quædam mihi re-
linquant scripta, etsi nec de iis si valdè obstiterint contendam, habeant
illa, & iis bene vertant. Sub hæc comites salutans recessit: at Hierony-
mus Astallus viro sancto coniunctissimus, statim pro illo fideiussit; & die
insequenti, submisit Deus vnde fieret creditori satis, nam Hieronymus Ar-
ceus horum profus ignarus, ducentos aureos domui professæ pia donauit li-
beralitate, quibus importunum, & impatiens nomen deletum est. Sed fuit
alterius haud paulo iniquior, diuturniorque infestatio, hic Ignatium, & suos
nulla quam proferre posset ex causa, perditè auersatus, vt vidit domum si-
bi vicinam coëmisse, primùm eius atrij partem suis ædibus vsurpare; tum ani-
mantibus molestissimè streperis implere; inde quâ ipse atrio imminebat, tam
dirum fragorem excitare, vt habitari obuersa cubicula non possent: cum-
que accersiri triclinio lumen nisi illæ non posset; nunquam passus est illic fe-
nestram aperiri, adè vt totos octo annos, vltra quos etiam hæc concer-
tatio tenuit, non raro de media die, discutienda nox lucernis fuerit. Quibus
omnibus id agebat vir bonus, non vt suo tantum morem gereret peruerso
genjo, verum vt Ignatium quoque adigeret ad vexationem indignam &
barbaram, domus suæ coëmptione redimendam, quam domum nisi immen-
so pretio nolebat amittere. Querimonias tamen de nostris Roma tota fere-
bat, sibi per nos viuere non licere, creatique sibi propterea tot tantisque
molestias vt eum domo pelleremus. Quid plura, eo denique peruenit into-
leranda vexatio, vt eius vitandæ necessitas, hominis improbi auaritiæ cesse-
rit, & ære quâ stipe, quâ beneuolentia collecto, persolutum domus quod-
cumque illi ponere libuit pretium. Domo igitur excessit, verum ira nudata,
vt non eam emptori habitandam, sed hostili prædatione dissipatam dese-
ruisse

ruisse videretur: quicquid ex ea ianuarum, fenestrarum, sectorum lapi-
dum, quicquid ferri diuelli potuit asportauit. Ignatius attamen, nouennio
integrali pestem hanc importunissimam, tam patiens tulit, vt nec mouerit
litem, nec questus sit, nec sensum iniuriæ aliquem, aut offensionis osten-
derit: in eam domum quasi gratuito concessam, siue in nudos magis parie-
tes perinde subiit, vt ab omni re commodè instructos. Nec mentis illi, ver-
borum, & vultus constantia leuior, cum anno 1555. turbante Roma ob mo-
tus Neapoli surgentes, gubernatorem vrbs cum omni apparitura Pau-
lus IV. domum nostram misit scrutaturum armorum copiam, cuius illic abs-
constræ maleuoli suspectos nos Pontifici fecerant: inspectores enim fronte
aperta, & hilari accepit; iussitque à patre qui sibi ab secretis erat per om-
nes angulos circumduci, viderent, quærent, explorarent ad inas ab
summis ædibus, quantum libuisset: vbi cum nec vmbra armorum repe-
rissent, ideam qui ante serenus, & alacer, honoris gratia illos ad ianuam
deduxit, quasi apud se vrbs aditus officioso munere perfunctos. Sed hac
diffidenti domus infons exploratione nihil immutatam, haud adè mi-
rum sit, cum ne turbandus quidem foret casu Societatis funditus excisæ,
si Deo sinente quodque contingeret. Id enim de se non dissimulauit,
cum die quodam ægrotantem verarent medici quicquam cogitare, ex quo
mœrorem conciperet: hinc enim omnibus quæcumque possent incurre-
re maximè luctuosa ob oculos positis, animoque exactis, nullo sibi eorum
motus primos doloris impressum iri professus est, nisi si forte dissipare-
tur Societas; quod si nihilominus, sua absque culpa euenisset, addebat, se
intra quartam horæ partem, collecto tantisper ad Deum animo, tranqui-
litate pristinam receptorum, etsi salis instar aqua multa diluti tota So-
cietas defluxisset: erat tamen Societas eius opus palmare & vnicum, ma-
ximis laborum, & ærumnarum impensis sumptuosum, magnamque in
Dei gloriam, & vtilitates Ecclesiæ comparatum. Ac illud demum cadit
etiam in sanctos, quod pulchrè de Deo Augustinus; etsi enim, ait, de se
dicat *cælum mihi sedes est*, cum tamen se ipse sustineat *non sic est in cælo*
quasi subtracto cælo ruinam sine sede formidet. Ita dubio procul viris sanctis,
nihil potest tam gloriosum, & grande subtrahi, vt illo suo tranquillæ men-
tis excidant firmamento, quo in Dei vnus solo nutu securi conquiescunt.
Quam verè autem sic de se Ignatius senserit, in obiecto sibi Societatis inte-
ritu, palam fuit in creatione Pauli IV. cuius paulo ante facta est mentio: ad
primos siquidem illius nuntios, attonito similis (quod vnum in vita commoti
animi signum dedit) & cogitabundus, totum sese collegit, quasi multa præ-
sagiens, ac timens; tum sacellum tacitè ingressus, post breuem precario-
nem, ad suos lætus vt antea, & vultu exporrecto rediit, aiens, habituros
amicum pontificem; haud tamen adè, quin Societatem esset habiturus pa-
tientia multa exercitam: euenitque non secus vt dixerat, eius enim dum
vixit beneuolentiæ, & austeritatis alternas vices experta est, provt illum
suæ mouebant cogitationes, & credulitas quam præbebāt, nostra sibi vel

Isa. 66.

Ps. 113.

concl. 1.

criminantibus, vel dilaudantibus. Erepto quidem viuis Ignatio, lectus in Vicarium Generalem Lainius ab eo primum exceptus est incredibili testificatione voluntatis, seductus in secretum conclaue, familiari colloquutione. Iam diu detentus, demumque magna dimissus comitate; quod cum nostris domi patribus narraret, fuit quorundam ex iis coniectura, suis in caelo precibus egisse virum sanctum, ut quae praedixerat ipsemet, euentu carent opinato, cum iis initiis fundari spes magnae viderentur: sed enim breui versa scena, coepit nimium verax sancti vaticinium probari, rediens enim occasione cuiusdam negotij ad Pontificem Lainius, iterum ac saepius affatu exclusus est, tandemque ab vno ex Cardinalibus in conspectum inductus, & supercilij minacis, & verborum acerbitate haest exterritus; libellum tamen porrexit supplicem, quo patronum in quadam Societatis causa postulabat, ad quem Pontifex monosyllabo annuens, & (designabimus), nihilque praeterea, Lainium valde sollicitum dimisit. Detonuit postea haec nubes iussis ad Examen constitutionibus reuocari, num foret iis aliquid vel detrahendum, vel addendum: sed Deo secus providente, nullum res exitum habuit. Lainio autem iam Societati praeposito cum aliquot patribus ad se adeunti, ut quem magni fecisset alias, & vero etiam sacrae purpurae destinasset, peculiarem sensum benevolentiae erga Societatem testatus est, beatam appellans, hortatusque ad crucem, fortiter perferendam, ut quae esset a Deo ad labores, contumelias, & vexationes, mortisque pro Christo, & Ecclesia subeundas vocata. Supremo denique in morbo iam morti proximus multo ampliora tum dixit, tum si vita suppeteret, in Societatis gratiam promisit.

X.
Ignatij modestia exterior.

Text. de palatio c. 6.
Ambr. l. 6.
hex. c. 9.

Ex tam diligenti, pulcreque dimensa latentis Ignatij compositione, illa eminebat exterioris conformatio vndique castigatissima. Parauij quidem, ex arreptio, cui nec visus vnquam, nec forte auditus, describebatur a daemone coram Lainio, Hispaniolus quidam, staturae infra mediocrem, debilitatus crure, alacribus oculis; erat enim viuaci, & iucundo aspectu, qui lugentem posset & afflictum facile recreare, sed demissis fere incedens luminibus, & velut extinctis, bonam in iis partem representabat modestiae, quae in illo vbique elucebat, explicabatque florem honestatis, a Matre Virgine acceptae, cum ab eo Loiola, sensum omnem tulit improbae voluptatis, ut de illo idem quod de viro quodam sanctissimo B. Ennodius, merito diceret, ignorasse tamdiu se carne vestitum, donec moriens eam exueret. Huius ornamentum ductum de se praclarum exemplar, nobis exhibuit duodecim regulis comprehensum, quas modestiae nominauit; iis religiosa urbanitas fingitur, vocaturis ad Deum homines, plusquam credi possit necessaria, tum quod silens est quaedam & fortis oratio, quam habet *Philosophia*, *elinguis*, non solo habitu sed etiam exemplo; tum quod, *imago quaedam animi loquitur in vultu*. & in quem non valet sese oculus penetrare, hunc iudicium hominum exterior species exponit. Agendi modesta comitas index est praestantis animae, habetque vim, saltem in negotio pietatis, nihil ominus primam fronte, quam illa in profanis commendatitia quas aiebat non nemo

ab natura in gratiosorum vultibus exaratas. Stetere Ignatio eae leges multarum sumptu lacrymarum, repetitisque septies apud Deum precepcionibus, quod passus est ipsemet, notare coactus ministrum domus, negligentem illarum quasi leuium exactorem. Contra vero Deus quanti esse deberent, manifesto satis conseruatae multis vitae beneficio patefecit; viri sancti mandato promulgaturus illas erat Lainius, iussi erant adesse quotquot domi tunc erant; etiam (quod nunquam antea) ex nouem primis dicebat Lainius in illud Iacobi Apostoli *Ecce nunc qui dicitis, hodie aut cras ibimus in illam ciuitatem, & faciemus ibi quidem annum, & mercabimur, & lucrum faciemus, qui ignoratis quid erit in crastino*. tractabatque de paruis non parui faciendis, ubi parua illa, magnorum sunt lucrorum praesidia; cum ecce auditur fragor ingens aedificij ruentis magno concussu domus vniuersae. Peracta promulgatione ad videndum quid esset concurratur, videntque tectum corruisse sub quo soliti erant illa ipsa hora piis colloquiis animum laxare: quare sublatis in caelum manibus, seruatam vitae gratias agere, interpretarique diuini consilij fuisse, commendare nobis tam propitio ostento illarum momentum regularum, quid autem eae possent, & ad earum custodiam quantum Ignatij exemplum valeret, vel inde perspicitur, quod vbicumque nostrorum aliquis prodiret, ex vno incessu, habituque totius oris, & corporis agnoscebat: ex Societate; & quod ait scriptor illius temporis, ex illa vnus collecta modestia, intuentium animis omnes alij recurabant: quibus autem in legem transierat, ut nostra omnia in deterius caperent; simulatam dicebant probitatem, & hypocrisim nominabant, ad quae, faxit Deus, inquit Ignatius, huic nostrae hypocrisis quotidie aliquid accedat; notansque Salmeronem qui cum Bobadilla tunc praesens aderat, ego, ait, in Societate praeter hos duos, hypocrisim, & simulatorem agnosco neminem; ioco nempe serio innuens, plus illos virtutis abdere quam proferre, posseque hoc nomine haberi hypocrisim, quod meliores essent, quam videri vellent.

Eius item quam descripsi mentis, ad virtutis normam compositissimae, fructus fuit Ignatij sermo, linguam enim, & mentem, sic inter se natura commisit, ut horariae machinae artifex, libramenta rotarum, & indicem, quem exerrare necesse sit, si rota errorem praeruerint. Si foret, ut fit, interdum aliquis acriori pungendus reprehensione, nunquam exibat in verbum aliquod ex quo reus vel contemptum sui, vel offensionem interpretari posset; nec enim iuuandi studium; irae vox subibat, sed partes communis disciplinae, ac priuatae emendationis, tranquilla ratio peragebat. Quamcumque vero rem suscepisset, vel narrandam, vel adhibitam ad persuadendum, natiuis tantum & propriis volebat, non adscititiis vestitam conspici; nec consequentibus ex ea trahendis immorari, nec a se multa comminisci; nec ad multa reflectere animum; ex quo illud iam inualuerat, plura ipsum paucis, quam multis alios complecti, & esse verba rebus quas diceret pauciora; nam ubi alij ut multum dicerent, multa dicere satagebant; ipse ut quam paucissima diceret, attendebat magis quae deberent omitti, quam quae possent

XI.

adiungi, quo Verum, penes quod ius victoriæ est, vires promeret suas, nec tanquam luctator ambitioso cultu grauis, implicaretur potius, & impediretur vestibus quam decoraretur. Obseruatum præterea à Ludouico Gonzales, Ignatium olim ab se narrata memorantem iisdem vsu & verbis, & ordine, quibus illa primum ante multos annos enarrasset; ita enim res expressisse, vt qui ex viuo illas ducit, non ex arbitra leuitate, quas licet mille apographis depictas, iisdem tamen lineamentis vbique exhibet, vultumque eundem reddentibus. Promittendum si foret aliquid, præstandi tempus attendebat, exigebatque ad facultatem exsoluendi, pollicendi liberalitatem: Cumque honesto viro nescio quid facturum quandoque spondisset, quod postea multo quam putasset difficilius factu compererat; affirmavit ab decem & amplius annis, nihil sibi eiusmodi excidisse. De rebus aliorum si loqui incideret etiam fama peruagatis, cautè admodum id agebat, laudabat parcè ac prudenter, vituperabat nunquam; præsertim vero in factis virorum principum, de quibus quisque iudicandi garrindique ius sibi arrogat: nihil vnquam damnabat qualemcumque tenerent gubernandi modum, publici etiam sermonis infimulatione; ac ne illa quidem attingebat, quæ possent ab iis commodè fieri, futuræque essent ingenti bono si fierent, ne videretur eorum aut prudentiam carpere qui ea non cernerent; aut æquitatem qui probè perspecta non agerent. Ex Pontificibus quatuor sub quorum imperio fuit, vnum palam fama lacerabat, tum seueritatis minia, tum aliis de causis; è contrario ipse inuestigare, curiosè quicquid eius in laudem faceret; conquerentibus apud se extraneis illa opponere; domi autem vetare, ne quisquam de illo querelas sereret, quamuis non ambiguè teneretur male in Societatem animatus: quare patri cuidam Roma in Belgium eunti, manoperè indixit, de rebus illius, & animo in Societatem, ne quid nisi bonam in partem efferret, obliuentique, haud satis sibi expeditas pro illo excusationes; ergo inquit, de illo nec verbum facito; de Marcello sis loquere, qui & Cardinalis, & dein Pontifex, Societatem affectu dignatus est, æterna digno memoria. Argumentum porro de quo cœperat colloqui, nisi ratio posceret non mutabat, resque ipsa memoriam vellicans linguam etiam prouocaret; si cui verò secus coram facere accidisset, eum vt commonefaceret solebat, responsione superfedens, tantisper seipse intra se segregare, illumque interim tacens aspicere. Scribunt denique illi à quibus complures annos auditus est, eius verba fuisse legum similia, æquitate, pondere, ac modo ad rerum momenta, & naturam exacta; & *Summaria quidem in verbis, in rebus vero proluxa* quod de oratione Pythagoræ aiebat Maximus Tyrius; quam legum pariter stylum retulisse memorabat. Quæ quidem Ignatij loquendo, sapiens grauitas, multo fuit scribendo præstantior, apex calamo nisi meditato non exibat: quas suo nomine dabat scribæ manu ad varios literas, & retractabat accuratè, & emendabat seueritate censoria; contigitque vt commentario, quem nostris de rebus, ad Sorbonæ Doctores Martinus Olaius breuissimum dabat, horas tres attentus insisteret, vocatis

ad

ad trutinam vocibus singulis, tanquam apud illos exultæ doctrinæ homines ad obrusam probandis. Alias cuiusdam è patribus, inconsiderantiam in scribendo, monitam cupiens, Ego nocte hac inquit, scripturus Epistolas plures forte triginta, nullam missurus sum, quam non sæpius legerim; & quas mea manu scribi oportebit, bis terne descripserim, ad tollendas lituras, quibus illas emendo, vel excolo.

Fuit Ignatij, quod narraui, in seipsum constans imperium, & sub eo imperio docilis motuum omnium obedientia, flecti prona quamcumque ratio in partem iussisset; quicquid tamen hætenus retuli, duabus lineis impar est; quibus Ludouicus Gonzales plenius eius animum comprehendit, aiens, Ignatium qui contuerentur, audirent, obseruarent, viam inde hausisse libelli disciplinam de Christi imitatione ab Thoma de Kempis conscripti: quem sapor delectat germanæ pietatis, & eius opusculi assidua lectio, nouit de excellentia virtutum, quam altè mirabiliterque præcipiat, & affluxu quàm largo, sanctimoniam reconditoris ex eo flos omnis exuberet; isque imprimis, atque præ omnibus, qui est omnium pretiosissimis, illa nimirum tantopere magistris asceticis decantata suiipsius abdicatio, & interioris hominis cruci cum Christo confixio. Venit hic libellus in manus Ignatij, pœnitentis adhuc Manresæ nouitij, qui sic eius prima dulcedine captus est, vt nunquam postea carere illo potuerit. Librorum piorum perdicem vocare solitus, totum virtutis absolutæ, vitali ex succo, spiritûque concretum. Inde caput quotidie ordinatim legebat; sed tractu lento, interiecta passim meditatione, ductoque sensim cœlesti pabulo terræ in morem, guttas omnes tenuis pluuiæ auide combibentis: per diem vero, quæ fors ferret, aperiebat illum identidem, relegebátque quod primum occurrisset, & vero semper occurrebat, quod in rem præsentem faceret, siue doloris leuamentum, seu robur animi fuscantis, siue tentati consilium, eratque hic ipsi perpetuus consolator, consiliarius, & comes. Quos vero in Christo multum diligeret, eos hoc libello velut singulari pignore donabat, iturûsque Cassinum cum procuratore Caroli quinti Ortizio, Exercitia spiritus illic obituro, totidem secum ex iis libris tulit, quot erant in cœnobio monachi; deditque singulos singulis, digna planè haud minus accipientibus, quam dante, grati animi honoraria demonstratione. Huius ergo libelli, opere expressa recensio, fuit ratio vitæ quam Ignatius tenuit, sed mirè potens ad inspectantium animos, imitationis eiusdem studio inflammandos. Quare nihil potuit ipsius filiis venire optatius, Romana commoratione, quod vel vno ex eius aspectu ingentes haurirent ad perfectam virtutem spiritus. Atque hinc Lainij lacrymæ quoties Roma esset recedendum; hinc eiusdem crebræ contestationes, sibi acerbis in vita nihil esse, quam procul ab Ignatio viuere. Hinc illud etiam Simonis Rodericij affirmantis, post votum Indiarum, nihil se ardentius cupere, quàm vt Romæ Ignatio mancipij loco (sic enim loquitur) inferiret. Hinc illæ demum procul argentium literæ, repentium dulcem memoriam illius temporis, quo versati cum illo fuerant,

Rr 3

iisque

XI.

inque inuidentium quibus dabatur cum eo degere. [In ea schola (inquit Canisius Romam scribens ad quendam ex amicis) paupertas diues , libera seruitus , humilitas gloriosa , & Iesu in cruce morientis amor nobilis , verè & solide discitur. Equidem quoties in mentem reuoco , philosophiæ illius formosissimam speciem , cuius omnibus vobis magisterium in promptu est , agnosco , Romæ quid boni possederim , quid illinc recedens amiserim , damnamque me negligentia , & locordia , interius sentio , quod breui dum licuit tempore tam opportunis præsiidiis non fuerim vsus ardentius.] Sic Romæ professorum domum , sua quadam Epistola Polancus , viuentem Ignatiæ Societatis eleganter , vocauit , ex quo illa vitam vt fonte duceat ; caput ex quo agendi principium & motus ; pectus ex quo virtuti nutriendæ , & corroborandæ confecta duceret alimenta. Quæ vitæ felicis ratio , in suimet coercitionem atque imperium assidue incumbens , accendebatur Ignatiæ adhortatione , huius enim erat consuetum ferè argumentum , de interioris hominis conformatione ; de allidendis ad crucem voluntatibus cuiusque propriis ; de comprimendis affectionibus animi , subiugandisque ad nutum diuinæ rationis , & extra domesticas cohortationes , in familiari etiam sermone , qui semper de Deo , vel ad Deum erat , nihil inculcabat sæpius , & vrgebat , vt illud *Vince teipsum*. Quod ex eius disciplina sumptum Xauerius tam altè imbiberat , vt nostis inter Indos nihil æquè repeteret , vt hoc idem *Vince teipsum*. Verbis enim duobus in agendi arte , quæ sanctorum ars est , vberiore complexu omnia colligit , quam voluminum multorum laboriosa prolixitas. Cumque toties vir tantus vnum fere id verbum recoqueret , velut Indorum Apostolo tam esset sterilis diuinarum præceptionum vena , vt præter duas illas voces nihil nosset fundere : rogatus quandoque est , cur idem semper iteraret ? quia , inquit , hoc ego didici ab optimo patre nostro Ignatio ; & verè didicerat , non tam audienda , meditandaque illius victoria necessitate , & pretio , quam agendo , secumque pugnando ductore Ignatio , vsuque egregio quotidianæ victoriae ad palmam sanctitatis , quam tandem adeptus est currendo. Plurimum quidem Ignatiæ precationi tribuebat , multasque illi diebus singulis horas dabat , sed hac lance , magnarum virtutum pondus legitimum nequaquam exigebat ; nec existimabat sanctiorem qui patientius oraret , sed qui debellasset seipsum potentius , sensumque , & animi seditiosos motus generosius calcasset. Id quoque non raro asserens longo sibi vsu exploratum : inter centum , qui sanctimoniam medullam in perpetuandis orationibus quærent , repertum iri vix nouem aut decem , quos non priuati nauus iudicij , obstinati que in suam sententiam , & intractabilis ingenij non insiceret scabies , nulli regulæ cessura ; vt qui se putent iura , & regulam posse aliis dicere. Ex opposito vero pluri aestimabat actum heroicum subactæ fortiter naturæ , & opinionem sui magnam contemptu masculo proterentis , quam piorum suspitiorum lenes auras , & multarum horarum fletus dulcissimos. Sæpe numero etiam timere se dixit , ne alia via putarem eundem ad sanctimoniam , quam quæ Societatis est propria , poneremusque in precium assiduitate , quod

est in domandis affectibus collocandum. Natali autem ad producenda precandi spatia toties nitenti , prolixa quidem meditatione opus esse respondit , ad obtinendam sui ipsius dominationem , ac de illa cum Deo secumque sedulo tractandum ; cæterum eam qui semel adeptus sit intra horæ quadrantem procliuus Deo inhæsurum & arctius ; quam multis horis , quemlibet alium affectus parum edomiti ; assurgendi enim ad Deum eique inhærendi , impedimentum grauius nullum est , quam esse suimet tenacem , sibi que inhætere , quo sursum conantem animam nihil infestius , & miserabilius deprimat. Ad hanc normam emendans Ludouicum Gonzales in quodam insigni Dei seruo precandi studium mirificè laudantem ; vincendi domandique sui studium in eo laudauit , eodemque iudicio de adiutoribus , laicis duobus ; alterum placida , miti , & impeturbata naturæ potius indole quam virtutis , postposuit alteri , violento , præcipiti , efferari que in verba , & motus impatientia procliuus : verum hos ausus , & impetus , animoso conatu sæpius elidenti , resorbentique verba iam linguam vrentia , huic enim , inacte animo frater , inquebat , expugna te ipsum fortiter , & duplo meritis auctior euades quam illi , & illi , quibus lentum ac lene ingenium , nihil facebat negotij. Alium item adiutorem nactus , subducentem sese ab cœtu reliquorum , quod bili arderet ignea facileque irritabili , erras , ait , mi frater , nec fuga hic hostis , sed pugna vincitur , nec sanat iracundiam solitudo , sed dissimulat , & tegit ; plus Deo daturus es , plusque accepturus , asperitatem ingenitam vel interdum vel crebrius frangendo , domestica consuetudinis occasione bene vsus ; quam si annum totum spelunca conditus , & mutus lateres. Tandem quos norat virtutis purgandæ egregiè auidos , eos ad sui victoriam præcipuo studio promouebat , in quibus fuit qui se ad templa septem , indulgentiæ gratia inuitanti , lepide excusauit , se domi non semel in die , plenam indulgentiam consequi.

Sed de priuatis dotibus hæctenus , quibus animum suum excoluerat Ignatiæ , nunc ad publicas transeamus , quarum locuples apparatus illum effecit idoneum , vt aliorum quoque mentes excoleret ; inde spectandum venit , ad parandam in eo harum sedem virtutum , & remunerandum earum laborem , quam se illi Deus abundè infuderit , proueneritque illum ad culmen summæ caritatis , & vitam diuinam in terris fruendam. Verum de ardore animarum quo flagrabat , priusquam incipio , non parum interest animaduertere , futuros fuisse erga Ignatiæ honores mortalium longè multumque prouiores , si sui vnus perficiendi sollicitudine totum circumscribere voluisset sanctimoniam suam negotium : nam hominum magna pars , nec vero sensu diuinorum nec iudicio ducitur , nec illa aestimat de excelstitatis suæ præstantia , & gradu , sed de iis quæ sunt prodigiosius peregrina , & quæ putat factu , futura sibi fuisse difficiliora magisque inuia , iis demum tribuit sanctitatis palmam numeris omnibus absolutæ. Vt ergo se quisque magno perere amat , & sui corporis diligenti obsequio & cura sollicitè sanè afficitur ; ita quempiam videns insolentibus pœnis , in seipsum sæuere , virum statim

XIII.

Vulgus, vitium malum iudex, valde conspiciunt, à perfectis non fecerunt.

retur inter sanctos heroem; & præ cæteris admiratur: iam illos quinque & triginta annos quos Deo vixit Ignatius, si qua Mantefæ inierat asperitate vitæ decurrisset, auxisset quin etiam illorum cruciatuum mensuram pro incrementis suæ caritatis, quanta, & qualia de illo canerentur? Saccus, cilicium, catena, specus, nosocomiorum longa, sordida, purulenta obsequia, ad hæc perpetuæ ferè inedia, vigiliæ, meditationes, flagellationes; ad hæc ærumnosa peregrinantis itinera; ad hæc contemptus, ludibria, stoliditatis opinio cupidè captata, vita denique omnis, morte prope diuturna crudelior, hæc inquam & alia olim à nobis narrata fufius, quæ gradus illius quem affecutus est fuere tantum leuia rudimenta, si pari semper sui, dicam vetius laniena, quàm vexatione tenuisset; haberetur vulgo in summa admiratione sanctimonie excellentis, cuius apicem vulgus non putat posse attolli sublimius. At hoc omni horrore deposito, inlabili magis quam vtili, reuocare se ad conuersionem pereuntium animarum, atque in hunc finem difficultates literarum studij diuturnas propè que insuperabiles deuorare; exinde ciuilius, & humanius agere; ex communi more, vestem deinceps, victumque moderari; delectum habere præstantium comitum; pro adamatis criminationibus, atque infamia, ad tuendam famam insurgere; stabilitæ demum religiosæ familiæ, viuendi normam congruentem, ac propriam, ad posterorum exemplum præire, omnem illum ardorem corporis afflicti, conferendo in animi culturam, iis tantum ex eo duriore paratu seruatis, quæ primario non obessent proximi iuuandi officio; hæc supremum licet obtineant perfectæ virtutis fastigium, quæ perfectionis alienæ cum propria studium, pari nexu iungit, & Christo vnice placuit, nisi apud homines diuinorum eximie peritos, mentè que ab inferioribus subuectos, suo certo pretio nequaquam penduntur: si tamen gradus excellentissimi erga Deum amoris (qui sanctitatis anima est) de operum merito, & præstantia æstimemus in promptu est Christi regula de qua nefas est dubitare, Petri enim erga se amorem exploranti, cum respondisset Petrus, *etiam Domine tu scis quia amo te. Non dixit Christus*, ait Chrysofostomus, *abiice pecunias, ieiunium exerce, macera te laboribus, mortuos excita, demonia abige: nihil horum, vel aliorum relictorum in medium adduxit; sed omnibus illis prætermisissis, dixit illi, si diligis me pasce oves meas.* Iam ergo videndum cuiusmodi fuerit & quanta in hoc iuuandarum animarum diuino negotio Ignatij virtus, & Sanctitas.

Orat. de S.
Philonio.

XIV.

Quanto ardore salutis aliena flagrauit Ignatius.
Ecol. 46.

Et occurrit imprimis ea laus quam illi Gregorius XV. attribuit, cum de illo sanctis adscribendo Cardinalium rogaret sententiam. [Videri, scilicet verè, ac præclare B. Ignatio deberi, quod duci præstantissimo Iosue adscribunt diuina oracula, *fuisse magnum, secundum nomen suum: maximum in salutem electorum Dei, expugnare insurgentes hostes, ut consequeretur hereditatem Israël.* Igne siquidem arsisse diuinæ caritatis, eiusque in eos beata incendia sparsisse perpetuò, qui essent ad vitam cœlitus destinati: conscriptum ab eo ad Christi prælia militem, armisque instructum cœlestibus; ducum

etiam in hostes qui tunc erant aggressi salutem piorum excindere, ducique nunc etiam magna Ecclesiæ gloria, Deo sanctos conatus, latis successibus promouente.] Sic profusus appositè Pontifex ad illam qua Ignatius ardebat animarum procurationem, in qua magnum fuisse, & sui ardorem æqualitate nominis (quod igneum sonat) maximum autem in aliis igne non dispari inflammandis, clarum est ex eius tum desiderio ingenti salutis alienæ, tum ex voluntatum conuersionibus ad Deum illud eius desiderium consecutus: post vero semper adeoque nunc etiam, eius instinctu ductuque vigentibus; ut enim præclare Cardinalis Bandinus hac ipsa in causa; quicquid vsquam nunc patrat, vel patratura est dum stabit Societas, ex eo semine oritur, eiusque radicis fructus est. [Magna quidem esse, ac stupenda quæ viuens gessit Ignatius, sed præter hæc multa, & fortassis maiora nunc quoque gerere, quantam enim sementem doctrinæ cœlestis toto orbe facit instituta ab eo Societas; quàm multos ad Deum ethnicos, ad matrem hæreticos reducit; quot sapientiæ fouendæ, & expoliendæ gymnasia aperit, omnia Ignatio deberi] utque promissarum Hebræis sedium feracitatem incomparabilem, racemi vnus prodigium arguit, sic (inquit alius, magni inter præfules nominis) hominum caritate quàm immensa ferueret Ignatius, eius prædicant instituta, & quæ vbique, illorum præscripto, & præsidio peraguntur, ac desiderijs illius, nec meta nec modus, præter orbem fuit; eodem complexu mortales vniuersos ardebat religionis sacrosanctæ amori, & obsequijs subdere: ex quo illa eius ad Lusitaniæ legatum responsio, peragrandis Indis, sex è Societate postulantes; quid igitur, ait, sociorum, in reliquum orbem, residuum fiet? hinc & voces ignitæ quas suorum subdebat pectoribus, cum missos ad prædam animarum, in discessu salutans *ite*, inquebat, *omnia incendite, & inflamate.* Illo nempe igne quo de irato cœnobita vindictam grandem quandoque experit, nam is cum minacibus nuntijs significasset Ignatio, effecturum se ut Perpiniarum vsque ab Hispali, quotquot ex eius focis reperisset, omnes igni probrofo traderentur, renunciari illi iussit Ignatius, optare se maiorem in modum, ut non ipse modo eiusque amici, & familiares, sed quicquid est hominum in mundo, amoris diuini flammis felicibus vrerentur. Hinc illæ denique ad erudiendos in Christo infideles, virorum fortium expeditiones ab eo susceptæ, in plagas quatuor vniuersi, etiam ad Indos, ipsis quoque Indis ignotos, quarum successus egregij, dolore continuo dirumpunt hæreticos: in iis nescio quis, profectis inde suorum cladibus, ac sui similibus exprimendis, nihil excogitare potuit aptius, quam ut diceret à Paulo III. datam Ignatio, ut regi ventorum Æolo, potestatem, quoquo versum suos, in omnes mundi prouincias immittendi, *arte sua vsuros passim, stragemque duros.* E contrario tres Romanæ rotæ cognitores, glorioso Apostoli nomine Ignatium eodem iure dignati sunt, quo Venerabilis Beda idcirco S. Gregorium Anglorum dixit Apostolum, quod iis Christo subiugandis Beatum Episcopum Augustinum, & cum eo Monachos aliquot destinasset; nam & ipse similiter, quod mentem sapit

pectusque Apostoli, *Non se Christi reputabat amicum, nisi animas foueret, quas ille sanguine suo redemit.* Quæ laus est à Bonaventura patriarchæ magno B. Francisco attributa, & ab Illustrissimis rotæ auditoribus in S. Ignatium translata.

XV.
Præsidia iu-
uandarum
animarum,
Societati ab
Ignatio præ-
scripta.

Quantos enim exantlarit labores, ad constituendum ordinem, in quo etiam post mortem, animarum saluti spiraret ac viueret, recolenda quæ libris duobus prioribus scripta sunt: calumniæ, vincula, vexationes sæuissimæ, & immanissimæ, quibus orsus illius tum adhuc informes elidere, tum in lucem progressos extinguere, totis viribus dæmon, infidissimæque molitus est, inde suarum iam cladum, & dedecoris coniector non inscius: post hæc, stadium literarum quod eodem consilio intum contranitentibus validissimis tribus ut ipse narrabat, aduersariis, contanter decurrit; summa egestate, morbis continuis, & intempestiua pietate. Sed erant hi fructus caritatis animarum salute ardentis, & apparatus ad opem illis efficacissimè præstandâ, ita ut de illo verissimè dictum sit à Cardinali de Monte ad Gregorium XV. referente. *Nullum earum causa laborem, nullas incommoditates, nullas vigiliis, aut corporis dolores afflictationesque recusasse.* Nec enim profecto illarum saluti prodesse quicquam tam arduum potuit, & vitæ quoque periculis ita obnoxium, quod non occuparit, suoque Instituto in ministerium vindicaret: ætati promiscuè omni, conditioni & Ordini, regionibus longinquis, & ignotis, omni mortalium generi, ciuilibus, barbaris, rudibus belluarum mori affinis, debitorem ex æquo se credidit, bonoque omnium suam operam deuouit. Quare fundatam ab se familiam expeditionibus addixit missionum tot, ac tam variis, incredibili vbique diuinæ gloriæ prouentu: quarum aliæ aduersus hæreticos, iuxta & ethnicos, nulla aut vitæ atterendæ, aut absumendæ habita ratione, navigationibus in fines ultimos; perpeffionibus, disciplinis linguarum barbararum; infesti cœli, & ferarum gentium consuetudine, sæpe etiam mortibus, & atrocioribus omni morte supplicii: aliæ in classes; in campestris exercitus aliæ; in pagos, & montium aspera, magisque cultus Christiani peculiaribus auxiliis indiga, quibus frequentia urbium abundat; in nosocomia, triremes, carcerem, & alia crebrius vîitata: accedunt pugnæ disputationum, ad debellandos, voce ac stylo, hæreticorum prædicantiū errores; administrandus orthodoxis sacrorum vsus, conseruandus, atque instaurandus; tradenda pueris prima fidei doctrina, & regula; conciones in foro; in templis; in sodalitiis; emendandi mores, secessu exercitiorum, & vitæ ratio in iis ab cursu fortuito, & periculoso, in tutum reuocanda: familiaris passim, de cœlo, & diuinis sermo, tanti ad vtilitatem omnium momenti, ut Ludouicus Strada S. Bernardi Monachus non dubitaret nostra Collegia vocitare tyrocinia urbium, & publicæ pietatis. Ad hæc agentibus animam adesse; damnatos ad mortem solari; pestilentia contactis, subsidia corporum, animarumque ministrare, cui tam heroico operi quam multis suorum centenis Societas, & litauit hæctenus fortiter, & pergit nunc etiam vitam profundere; adiungenda his assiduitas

scribere

scribendi in omni genere tum sacrarum, tum communium literarum, emolumento Christianæ virtutis veritatique singulari. Institutio denique iuuentutis à prima linguarum balbutie ad vltimam scientiarum metam, pari simul animorum progressu ad veram pietatem; ingeniorum ad doctrinam; neque dispari ornamento rei Ecclesiasticæ, & ciuilis: ex quo illud magni, nec minus gloria militari quam sapientia laudati principis, plus esse præsidij ad defensionem urbium in Societatis Collegio, quam in arce regis opibus munita. Et Urbanus VIII. breuiori ad Poloniæ regem diplomate, *in eorum,* inquit, *Collegiis, quæ gymnasia sapientia habentur, ij gladij ancipites cuduntur, quibus feliciter soleant confundi diabolica legiones: & alibi, qui lacte pietatis iuuentutem nutriunt, & armis lucis hæresim aut profligant, aut exterrent.* Duo certè Poloniæ reges Sigismundus & Stephanus Imperatores duo Ferdinandus primus, & secundus ad stabiliendam suis in regnis religionem Christianam, hæresim nouitate miserè laborantem, nullum se aiebant firmamentum expertos validius, eruditione Iuuentutis, Societatis Patribus commissa. Quod item de eadem peste ab regnis Indiarum & Lusitanæ prohibenda scriptores non dubiæ fidei affirmant. Quapropter huc semp. r errorum signiferi neruos omnes verterunt ut de urbibus, & regnis exterminarent Societatem nostram, quò ut dixit præclare ac regiè Henticus IV. Gallia rex, cum ea & musæ, & adolescentiæ altrices, casta fides, & vera pietas cum musis pariter exularent. Illa quidem Vilnæ ab Zuinglij affectis, tanto molimine, sumptibus, ac fama, erecta Academia ad florem lituanæ Iuuentutis latè venærandum, in solitudinem recidit, postquam Societatis Patres eadem in vrbe scholas inchoarunt, tanto illo concursu ad Patrum academiam conuerso. Hinc porro quantum, & quam multiplex bonum hominum generi, ardens Ignatij attulerit caritas, nec à me sat decet, nec sat valet paucis comprehendere: norunt hoc familia, Academia, clerici, religiosi, ciuitates, & earum nonnullæ carendo penitiùs, quàm fruendo perspexerunt. Ad momenti summam sufficiat quod cordatissimi homines scripsere. Si de cœtero otiosa; hoc vnum egisset Societas, atque ob hoc vnum instituta esset; fuisse tanti.

Ut vero nihil omisit Ignatius quo posset animis prodesse; ita rationes quam accuratissimè exegit, tum crediti ad hoc cuique muneris, tum prouentus ex eo collecti. Primis fundatarum initiis scholarum, volebat de numero auditorum quot hebdomadis moneri; religione Obedientiæ obstrinxit qui nostris in Italia & Sicilia præessent, hebdomadis etiam singulis ad se diligenter perscriberent quicquid ad salutem animarum suis in Collegiis actum esset, quod idem ab iis, eadem lege teneri, quot mensibus voluit, qui Societatem in Germania, & Hispania regerent; ab iis vero qui apud Indos præessent, annuatim; præter alias gestorum enarrationes vnoquoque mittendas quadrimestri. Quod tam sollicito calcari incitabat operarios ad strenuè agendum, gnaros quantoperè Ignatij cura in id incumberet, ut scribens ad illum Andreas Frusius quæ ab vndecim patribus in Dei gloriam

Payua. Ro-
cus. Boterus,
&c.

XVI.
Quam accu-
ratam Ignatij
rationem
à suis exige-
ret, gestorum
in proximi sa-
lutem.

gerebantur Venetiis, sic Epistolam ordiretur. [Satisfacio his literis P. V. mandato, ex quo inter alia complura, singulare id haurio, quod me supermi metu iudicij afficit. Nam si tantulæ rei, nullo nostro periculo reddenda ratio, multa nos verecundia suffundit, utpote confcios muneris parum à nobis cumulaturè impleti, tamen nostra non hic tribunali sistuntur peccata; sed de iis solum inquiritur quæ per nos egit diuina bonitas; quanto pudore necesse fuerit confundi, & obrui in illo communi examine, non diuini modo operis negligentius tractati, & occupatorum perperam ipsius donorum; sed omnium profus errorum, adeoque etiam illorum, quæ vix inter errata numeramus.] Nec erat metus huius causa quod ipse cum sociis otatus esset Venetiis, narrat enim de scholis quatuor linguæ tum Græcæ tum Latinæ; de concionibus festorum dierum; de traditis Christianæ doctrinæ principiis, confessionibus absque numero, iisque vitæ sapius vniuersæ, nec raro externorum nobilium, qui Brixia, Vincentia, Patavio, & circum aliundè confluxerant; de pauperum alendorum, cura & iuuandi utroque in homine carceris; de comparatione honesti receptus, ab turpi quæstu abstractis feminis assignandi, de eruditione Turcarum ad sacrum baptisma; quibusdam vero Apostatis à Mahomete impurissimo ad Christum; Lutheranis, quos illuc bona fors tulerat, ad Ecclesiam reuocandis; de cooprat. demum pijs sacerdotibus non paucis in consortium sanctarum eiusmodi occupationum; quæ omnia breui veris vnus spatio peracta significat Frusius anno 1552. Tales Ignatio legenti Epistolas, lucebat in ore incredibilis animi voluptas, erumpebantque præ gaudio lacrymæ, ac sublatis identidem in cælum oculis, crebræ Deo gratiarum laudes, qui tam vilibus ministris tam ingentia patraret nec puto, abesset: ab simili sensu, cuius sub pectore micaret scintilla feruidæ caritatis, si recurreret quæ apud nos seruantur volumina literarum, quibus vndique terrarum docebatur de cõuersionibus ethnicorum, hæreticorum, & sceleratorum, aliisque Apostolici spiritus eximijs fructibus. Contigit autem inter tam plenas multorum epistolas, à Iacobo Lostio è Sicilia ad illum scribi, quamuis inde continuis messibus pius labor nostrorum abundaret, illam tamen hebdomadam fluxisse sterilem, nec se quicquam habere quod scriberet, nisi quod planè nihil haberet. Quam epistolam deosculatus est, & pro ingenua scribentis modestia non minus iucundè accepit, quam si multorum valde insperatam pœnitentiam nuntiasset. In rectoribus porro tanto quisque illum delectabat magis, quanto esset petendo strenuarum operarum subsidio crebrior, & importunior; vocitabaturque Angelum Senensem, Panormitanum, Neapolitanum, præpositos innuens illis. Collegiis: ac licet apud se Romæ aliquamdiu haberet homines vtilitatis laudisque præcipuæ; haud sua vnquam causa, vel ob oneris sui partem in eos deflectendam retinuit, sed in alia diuisit loca; nec quenquam passus est certo affigi Collegio, nisi parem illic viribus suis haberet materiam, aut esse alibi fructuosior non posset. Quod si Rectores doluissent, eorum querelis satisfacerebat, rogans quid essent igitur

tur acturi, si fato fungerentur quos sibi eripi noluissent. Quanquam operum partes quas vno diuini obsequij iudicio suis diuidebat, postposita mortalis cuiusvis intercessione; tam iusto veroque examine librata cernebantur, ut quos præter Dei gloriam nihil moueret, impleant opinione æquitatis, nec possent illas improbare, & viri vndecumque magni, suam de iis sententiam, in eius arbitrio securi reponerent. Inter hos Cardinalis S. Crucis, anno 1547. Ignatium monens, occupari ab se Tridenti Lanium in colligendis erroribus quos esset Synodus damnatura, quod ægrè poterat alteri committi, subdebat [si tamen aliud tibi videbitur, opusque imperfectum relinqui, ut primum significaueris, id fiet] quæ ratio nostrorum labores eo conuertendi, vnde maiores ad Dei gloriam accessiones affulgerent, ad hoc illum induxit, stupendum planè consilium, euocandi Romam Xauerium vsque ab Indis, ac nisi appulsum literarum quibus redire iubeatur, Xauerij obitus præuertisset; non ambigè re ipsa constaret, tum publico Ecclesiæ vsui, tum Societatis nominatim, Xauerium futurum fuisse in Europa quam in Oriente fructuosior, nam utroque hoc orbe in lancem imposito, cum aliunde Indorum culturæ non deessent præstantes Euangelij præcones; sed harum profecto partium, cura debuit geri, hoc magis sollicita, quod in iis cor lateret, ex quo in membra longissimè distita, vitæ aut secus; boni malive vis omnis diffunditur: & hoc etiam in eo quod sequitur spectauit Ignatius, cum enim ad eum Xauctius Antonium Fernandium adiutorem misisset, expositurum coram, miseram Indorum destitutionem, & conscripturum quæ secum duceret auxilia operariorum, re diu multumque versata Ignatius, induci non potuit suis Europam subsidijs priuare, quæ ut essent ingenti numero, sed erant nihilominus necessitatibus temporum longè impartia; & P. Ribadeneiræ, preces in Antonij causa dolentius interponenti: scias Petre, ait, & certum habeto, non minus has plagas strenuis operis egere, ad tuendam inter Christianos, fidei sacræ incolumitatem, quam ad eiusdem primordia ethnicorum animis inferenda.

Huic diligentia repetendi ab suis assidue operis à conditione illorum, & caritate sua nequaquam degeneris, comes aderat par cura fingendi illos ad hoc opus, exornandique iis dotibus quibus ad ausus diuinæ gloriæ strenuos paratiores accederent, adhiberique ad eos aptius à Deo possent: & cum vbique non liceret magistri coram, bonique ductoris officio fungi, præstabat hoc ipse per literas, in quibus se suis præsentem sistebat sua illa flagrantem caritate, qua quocumque illæ mitterentur omnia inflammabat. Harum vnã ad Coniugate Collegium, meminit Martinus S. Crucis, Romam in hunc modum ad amicam Scribens. [Venerunt ad nos Patris Ignatij expectatissima, & optatissima literæ: præter eam quam omnes inde hausere voluptatem, & incredibile est quam acres singulis ad omnem virtutem, & scientiam subdidit stimulos, nec semel legisse sat fuit, rogant multi quot hebdomadis relegi, nec desunt qui eius duxerunt

XVII.

Quam effica-
ces Ignatij ad
suos Epistola,
& quant
apud ipsos ea-
rum vna po-
nitur eximijs
plena docu-
mentis..

Apographa quæ semper in oculis habent; ac meritò, cuncta enim complanat quæ moram nobis in cursu ad Deum facere consueverunt, in eumque nos mirificè incitat & confirmat.] Aliam eiusdem Epistolam Ludouicus Mendoza quanti faceret ostendit, rescribens, sibi venisse gratiorem quam si pignus sacræ purpuræ pileum à Pontifice accepisset. Errarim longius ab historię filo, si vel tantum selectas ex iis literis sententias aliquot retulerò: vnam dabo solummodo Epistolam integram, in reliquarum specimen & saporem, illius æquè, vt spiritu, sic prudentia animatam, eam ipsam quam mox aiebamus ab eo Conimbricam ad nostros missam. [Gratia & amor æternus IESU CHRISTI Domini nostri, sit semper in fauorem & auxilium vestrum. Amen.

1. Sæpè, cum litteris Fratris nostri Simonis, tum à sancta Cruce, de vobis nuntios accepi. Neque Deum fugit, bonorum omnium fontem, quantam lætitiã animo & consolationem hauserim, cum quibus stimulis diuina Maiestas vestra in virtutem studia incitaret, accepi. Quod etiam in his plagis tanto à vestris locorum interuallo, & longinquitate disiunctis, magno est multis animo & exemplo. Atque illud quidem omni vero germanoque Christiano, meritissimo iure, lætandum intelligo, cum & Dei creatoris nostri gloriam quantum maximam honorémque diligere, & ipsius imaginis, quam pretioso sanguine vnigeniti filij sui redemit, vtilitate emolumentoque gaudere, communi omnes obligatione teneamur: mihi verò in primis in Domino lætandum, qui non modò nulli in hoc genere cedere, sed peculiari etiam amore vestri ardere, & flagrare debeam. Sit laus & Gratia Deo Creatori nostro, ex cuius infinita liberalitate & munificentiã, bonorum omnium ratio gratiæque redundant. Faxit diuina Maiestas, vt suus ille fons diuinæ misericordiæ, largiori in dies perennitate scaturiat, vt quod in vobis clementer inchoauit, assiduã accessione, cumuloque perficiat. Nec verò dubito, quin summa eius bonitas, immensus amor, caritasque paterna (quæ ad perfectionem nobis sponte largiendam, quam nos ad eandem vestigandam paratior est) ad egregios exitus sua cæpta perducatur: quod si secus haberet, æternus eius Filius ad eam perfectionem, quæ à solâ ipsius benignitate dependet, nequaquam in hæc verba nos hortatus fuisset: estote perfecti, sicut pater vester cœlestis perfectus est: vt quod ad illum attinet certum omnino sit, illum semper esse ad liberalitatem paratum: modò altam in nobis profundamque humilitatem, & dignum suã gratiã desiderium inueniat, & benè acceptis beneficijs vt, & in impigra gratiæ cooperatione versari incessanter nos videat. Quo sanè in genere committendum non puto, vt qui vestrum in hoc virtutis stadio, brauij studio gratiæque decurrunt, non eos suis aculeis suscipiam. Quamobrem vestrum est ad acquirendam virtutem, vestram omnem operam industriamque conuertere, si quam non modò in vestro Regno, sed alibi passim, in multorum animis expectationem concitastis, sustinere velitis: qui cum vobis interiùs, & exteriùs, suæ præsijs gratiæ vndequaue

Matth. 5. 48.

vallatis & peculiari quodam fauore dotatis, benignè Deum facientem aspiciant, à vobis non immeritò insignem quemdam fructum, & extraordinarium expectant.

2. Et verò, quem tanta, quanta vos seruiendi Deo obligatio deuincit, vulgari labore & famulatu non est contentus, qui par quidem obligationi ante vestram vocationem fuisset, quia quod tunc temporis non in minimis erat ponendum, iam certè vobis in nihilum verteretur. Neque enim Deus vos solum eduxit, de tenebris in admirabile lumen suum; & transtulit in Regnum Filij dilectionis suæ, quod cum alijs fidelibus vobis voluit esse commune; verum etiam vt melius puritatem studiumque Rerum ad suum obsequium pertinentium tueremini, è voragine illà gurgitèque mundano vos amantes extraxit; non solum vt ne vestra salus & innocentia in discrimen veniret in medijs procellis, & tempestatibus iis quas nunc bonorum & opum, nunc honoris & gloriæ, nunc voluptatum auidissimus turbo, ac importunus metus naufragij & iacturæ, excitare consuevit; sed etiam insuper vt ne vestrum animum humanæ res viles atque labiles irretitum tenerent, & vestrum cor in varias partes distractum occuparent; quò gloriæ diuinæ, quò vestræ saluti, quò auxilio proximi, (quem in finem vos condidit) vos totos certatim penitusque dedatis. Tametsi autem quidquid Christiana Doctrina complectitur, ad eum vos finem dirigat & perducatur; nihilo tamen secius vos eò vocauit, vt ad Dei gloriam, proximique salutem Iuge sacrificium vos exhibeatis: eius bonum & progressum spiritualem, non tantum exemplis, desiderijs, interinis orationibus assidue procurando; sed medijs etiam, & instrumentis externis, quibus vt alter alteri succurreret, & proximum iuuaret, diuina providentia præcepit. Atque inde videre licet, ad quam celsum, nobile, & regale genus viuendi vos extulerit, cum nec in hominibus, nec in ipsis Angelis, quam in se Deum magnificè laudare, & eius res creatas, pro earum captu, ad ipsum conuertere, nullum exercitium officiumque sublimius reperiri possit.

1. Petr. 2. 9.
Coloss. 1. 13.

3. Gaudete igitur, & infinitas agite Deo gratias pro tanto beneficio: cui vtcumque pares, vt esse possitis, particularis gratiæ ab ipso auxilium opemque postulate. Nam magnã certè vobis opus diligentiam, vt tantum finem assequi valeatis. Quæ retrò sunt, quæso, in gratiam IESU CHRISTI obliuiscimini: Et quasi nunc primùm tam longum iter susciperetis, virtutis viam indefesso progressu alacriter metimini: Et in bonis vestris sanctisque exercitijs ab omni tepore atque pigritia, tanquam ab hoste capitali abhorrete. Illos sibi quisque ad imitandum proponat, quos diligentia insignes & magnanimitate videbit. Cauete ne filij huius sæculi maiori curâ & sollicitudine in caducarum rerum, quam vos æternarum assuetudinem, incumbant. Pudeat, quòd in mortem illi, quam vos in vitam citatori gradu ferantur. Viles, abiectos, imbelles vos, ignauique putate, si vel vnus in aula reperiat, qui vt terreni principis fauorem nescio quem

quem, & gratiam aucupetur, ipsius nutibus diligentius feruiat, quàm vos, vt gratiosi apud cœlestem Regem Imperatorémque euadatis: Et si in bello miles generosius pugnet vt victoriam obtineat, futilem gloriam colligat exuias consequatur; quam vos vt de vobis victoriâ strenuè partâ æternam gloriam in cœlesti Regno consecuti triumphetis. Quorca per IESVM CHRISTVM vos oro, & obtestor, vt nullum vnquam in diuino seruitio teporem admittatis: quandoquidem, arcum frangit intentio, animam remissio: & contrâ vt testatur sacra pagina, Anima operantium impinguabitur. Fouete semper in sinu cordis vestri viuendum quemdam sanctumque feruorem ad quosvis pro virtute exantlandos labores: quia rarum aliquod & eximium facinus, sexcentis vulgaribus minutisque antecellit: ad quem enim virtutis gradum multis annis piger non potest adrepere, exigua temporis intercapedine, diligens mirabiliter volat.

4. Certum est etiam pigros, quod se ipsos non vincant, nec ad animi pacem, nec ad perfectam vnquam vllius virtutis possessionem venire; cum tamen diligentes vtrumque paucis diebus facile consequantur. Eodem accedit, vsu ipso & experientia patere, non ignauos & tepidos, sed arduos & gnauos in obsequio diuino animi pace & tranquillitate potiri. Et merito quidem: dum enim in victoria sui ipsorum laborant, vt amoris proprii se à vinculis laxent, vsque ab imis fibris mœstitiâ, mœrorem, aliosque turbulentos motus animi euellunt, & sensim sine sensu virtutum habitudines suis animis induunt, à quibus parati, quasi natura duce, deinceps operantur, & ad sanctam à Deo percipiendam lætitiâ consolationemque parantur: quia vincenti dabitur manna absconditum. At verò contrâ negligentia & tepiditas semper, mœstos parit ignauo labores, quod illorum causam, amorem nempe proprium, non procul amandet, nec bonis operibus Dei gratiam mereatur. Nullum ergo laborem in bonis omnibus, laudabilibusque exercitiis detrectare debetis: quia vel in hac vita, in studio perfectionis Religiosæ, & in constanti bonorum operum & virtutis exercitio, sancti feruoris fructum degustandum capietis. Deinde si mentis oculos in gloriæ æternæ præmium mercedemque iaciamus, nullo negotio nobile illud S. Apostoli in animum inducimus. Non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis: quia, quod in præsentis est momentaneum & leue tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternæ gloriæ pondus operatur in nobis.

Quod si in mundo, in Christianis omnibus, qui Dei cultum & obsequium profitentur, feruor ille elucere videtur; quanta vos tandem manet in cœlo Corona, si ad vestram vocationem vos totos singatis; cuius tota ratio, non in eo solum consistit, vt ipsi apud Deum in famulatu simus, sed vt alios multos ad eundem trahamus? De illis enim sic scripturæ loquuntur: Qui ad Iustitiam erudiunt multos, quasi stellæ fulgebunt in perpetuas æternitates. Quod in illos conuenit, qui & in ipsa spiritualium armorum:

armorum tractatione, & in solerti ad illa præparatione, diligentia quàm maximâ sua munera exequantur. Neque enim sufficit opera per se bona facere, sed bene facere: cum vnus ex prophetis dicat: maledictus, qui facit opus Domini negligenter, & Apostolus, qui in studio currunt, omnes quidem currunt, sed vnus accipit brauium. Item: non coronatur, nisi qui legitime certauerit, quod de illis dicitur, qui dum adhuc in viuis versantur, ne latum quidem vnguem de officio discedunt. At præter somnia velim vnumquemque vestrum cum zelo gloriæ Dei, proximorumque salutis, IESV CHRISTI Saluatoris nostri puro & sincero amore lucere.

6. Ad quem finem estis vocati, infractis animis enitimini; cum tot eius causâ vobis à Deo auxilia, & Instrumenta suppetant. Hæc instrumenta sunt omnia gratiæ dona spiritualia, quibus nos in omni bono opere, nos inquam, à naturâ ipsi adeo aduersos, rebelles, contumaces, hæcenus præuenit & præuenire dignatur: Hæc instrumenta sunt incredibiles promissiones suæ gloriæ, vt communionem suæ immensæ præstantiæ, quod ipse est natura, nos gratia euadamus: instrumenta denique, tota ista rerum vniuersitas est; cum non solum quæcumque subter, sed etiam super orbem cœlestes sunt, illæ nimirum omnes diuinæ mentes, cœlestesque Hierarchiæ nostris sint ab eo ministeriis destinatæ: Omnes enim sunt administratorij spiritus in ministerium missi propter eos qui hæreditatem capient salutis: Quod si omnia hæc instrumenta sufficere non videantur, se ipse instrumentum præstitit, cum pretium nostræ salutis, in cruce se obtulit, & in Eucharistiæ augustissimo sacramento in viaticum, & ducem huiusce mortalis peregrinationis se dedit. Heu quid illi sufficiat, cui non tot bona, & incitamenta sufficiant, vt ad sui principis se obsequium componat? Et vt ad hoc maiori promptitudine, & alacritate curandum pluribus nominibus nos obstrictos haberet posthabitâ quodammodo suæ infinitæ gloriæ, quâ fruebatur, præstantiâ, vt eandem nobiscum aliquando communicaret, tanto beneficio nos indignos affecit; nostris miseris se onerans, vt nos illis leuaret; seipsum vendi volens, vt nos redimeret; infamari, vt gloria donaret; pauper esse, vt ditaret; vsque aded denique infamam mortem sibi deligere, vt nobis immortalem & beatam viuendi rationem impertiret. Itaque si vinculis obligationis tantæ vos ligatos videtis, & ad eius seruitium, accretionemque gloriæ toto pectore aspiratis; in hoc vos tempore versari habetote, quod etiam atque etiam industriam vestram zelumque requirit. Videte quantum honor diuinæ Maiestati in præsens habeatur, veneratio exhibeatur, obedientia præstetur. Imò verò cum intimo maximoque dolore diligenter videte, in quantâ vbique gentium ignoratione versetur, nomen eius blasphemis vocibus proscindatur, & IESV CHRISTI sempiternæ sapientiæ doctrina contemnatur, vita repudietur, pretium sanguinis vilescat, & quadam ratione, quantum in nobis est, penitus perdat, & in nihilum occidat. Tanta illorum paucitas, qui ad salutem vtantur.

Prou. 13. 4.

Apo. 2. 2.

2. Cor. 17.

Dan. 12. 3.

Ierem. 48. 10.

1. Cor. 9. 24.

2. Tim. 2. 5.

Heb. 1. 14.

7. Videte vestrum proximum tamquam imaginem sanctissimæ Trinitatis, ipsius gloriæ capacem, cui totus orbis utpote templo sancti spiritus, membro IESU CHRISTI, pretioso eius sanguine redempto, famulatur; videte inquam, proximum, quot & quantas misérias incurrat, in quibus tenebris ignorantia iaceat, quibus terrestrium desideriorum, vanarum opinionum, impotentium appetituum procellis obruatur, quot & quantum hostium impressione lacessatur & impugnetur, cum periculo perdendi non reculas caducas & perituras, sed Regnum gloriæ & felicitatem æternam; & simul incidendi in pœnas intolerabiles & supplicia sempiterna: videte, inquam, ut IESU CHRISTI gloriam, honorémque defendere, & proximi salutem procurare debeatis: certè videbitis, quæta ad quoscumque suscipiendos labores præparatio sit adhibenda, ut apta ad eum finem vos diuinæ gratiæ instrumenta præstetis, præsertim cum tam rarum sit bonorum operantium genus, qui quærant, non quæ sua sunt, sed quæ IESU CHRISTI.

8. Atque eo Consilio, ita locutus sum, ut vos excitarem; & ad eorum qui parùm festinant, tarditatem cursus, pernicitatem adiungerem; non ut in aliud extremum minùs cauti feruoris vos impellerem: nam ex tepore pariter & feruore nimio, morbi animi proficiscuntur: Rationabile obsequium vestrum, inquit Apostolus: & regius Propheta, honor Regis iudicium diligit; scilicet discretionem: & in Leuitico diuinitus præcipitur: in omni oblatione tuâ offeres sal. Et verò hostis ille noster nullâ re magis caritatem extinguit, quàm immodico & inconsiderato in virtute progressu. Nequid nimis, ait paroemia. Quod cum in omnibus tum etiam in iustitiâ, ut monet sapiens, rationibus obseruandum. Sic enim: Noli esse iustus multum: quæ si regula & moderatio absit, bonum in malum definit, & virtus in vitium: ac inde incommoda quæ cum mente illius, qui per extremum illud, iter facit, depugnant, alia ex aliis quàm plurima enascuntur.

9. Primum illorum est, diu illum Deo seruire non posse ut equis accidit, qui post nimium iter incursum fatiscunt. Sic sæpè vsu venit, aliorum operas nostri gratiâ impediri, cum nostras aliis præstare deberemus. Alterum est illum sibi moderari non posse, qui nimias celeritates præcipitanter suscipiat: nam substantia festinata minuetur, ait sacra pagina. Atque ita æstus & præcipitatio caput ruinae est; qui enim festinus est pedibus, offendit. Tertium est, illi curæ non esse, periculo nimij & insolentis oneris suam nauem liberare. Quia si periculosum est, illam ad portum fortunatarum appellere, non minoris periculi & discriminis est, tantum illi pondus atque onus imponere, ut necessariâ depressione subsidat. Quartum est, nouum hominem, non autem ut par erat, veterem Crucifigi, cum præ debilitate, exercendæ virtuti vacare non possit: Atque ex S. Bernardo, per immodicum illum feruorem quatuor nobis iniuste subripiuntur, nimirum, corpori effectus, animo affectus, proximo exemplum, Deo honor: ut qui ita se gerit, tanquam sacrilegus, quod templum Dei viuum tam malè habuerit,

Rom. 12. 1.
Psal. 98. 4.
Leuit. 2. 13.

Ecc. 7. 17.

Prov. 13. 11.
Prov. 19. 2.

habuerit, illorum omnium sit quæ attigimus, reus; & rationem Deo reddere teneatur. Ad hæc suum proximum bono fraudat exemplo, quod vnicius casus cæteris sit terrori, & multorum feruori in viâ virtutis teporem adsperserit, & ita proximo offendiculum pariat. Quamobrem idem sanctus huiusmodi hominem, reum veritatis, & inimicum pacis nominatim proclamat. Præterea genus illud hominum arrogans, superbum, gloriosum esse solet, & in iudicio suo cæteris præferendo, & in eo saltem, in quod ius non habet, sibi arrogando, cum in propriâ causâ quod superioris est, personam velit iudicis sustinere. His autem incommodis alia quædam accedunt: nempe, tot armorum onus subitur, (quod Dauidi contigit in armis Saulis) ut vsus nullus eorum consequatur, & calcaria quidem, nullum autem frænum indomito equo intractabilique paratur. Ut discretio & prudentia sit opus, quæ ut optimè Diuus Bernardus monet, inter vtrumque extremum progrediatur. Bonæ inquit, voluntati non semper credi expedit, sed frænanda est, sed regenda est, & maximè in incipiente, si vero vobis rara & inuentu difficilis discretio videbitur, per obedientiam, ad quam confugiendum, eius defectum ad securitatem supplete; quod si quis proprio velit adhærere iudicio, D. Bernardum audiat. Quidquid sine voluntate vel consensu Patris spiritualis sit, vanæ gloriæ deputabitur, non mercedi. Et dicti huius refricite memoriam. Quasi peccatum ariolandi est repugnare, & quasi scelus idololatriæ, nolle acquiescere. Quapropter per obedientiam voluntates vestras, & iudicia mactate, & nimiam corporis debilitationem vitate.

10. Neque tamen putetis velim, displicere mihi, aut suam apud me laudem non obtinere, quod de vestris per litteras mortificationibus accepimus: si quidem non me præterit, sanctos olim, sanctas id genus insanendi rationes, præsertim suæ conuersionis initio magno suo fructu & progressu virtutis, ad sui victoriam, & maiorem virtutis acquisitionem adhibuisse: sed illi, qui dante Deo, suam iam voluntatis & amoris proprii victores euaserunt, longè certè satius erit, ut se ad normam moderationemque discretionis componant, nec ab obedientia recedant, quam vobis maximè, & illam pariter commendo virtutem, quæ alias omnes continet, cuique præcepti nomen Dominus noster fecit his verbis: Hoc est præceptum meum, ut diligatis inuicem: Neque verò dumtaxat inuicem vos perpetuò diligere & amare debetis, sed amorem illum omnibus communicare, excitantes in vobis, quoad eius fieri poterit, salutis proximi ardentia desideria, & iustam illius, ut IESU CHRISTI sanguine & morte redempti, rationem habentes ut eâ præparatione, & internæ caritatis incremento, apta diuinæ gratiæ ad cooperationem tam arduam, & præstantem conuertendi animas ad Deum finem nostrum vltimum, instrumenta euadatis. Neque vos proximo inutiles esse credatis, quamdiu affectiones huiusmodi sentietis: quia præter fructum vestrum, multis modis illi vos fructuosos præbetis: in primis quidem præsentis labore, & illius suscipiendi intentione,

1. Reg. 17.
39.

Bernard. ad
Orat. de
monte Dei
visâ solis.

1. Reg. 15.
23.

Ioan. 15. 12.

cum vos omnino totos ad eius instructionem, & ædificationem formetis. Etenim quando miles egregiis armis ad sua cœpta se munit, nemo laborem eius ad obsequium sui principis spectare negauerit, licet ante moriatur, quã vota sua implere potuerit. Itaque ad alias peculiare pietatis orationes, cuiusquẽ vestrum est quotidianã se Deo in proximi salutem, oblatione dicare. Secunda ratio iuandi proximi, studio pietatis virtutisque censetur. Ex illo enim, ad eos, cum quibus agitis, pari pietate, & virtute informandos magna vobis aptitudo oborietur. In effectiõnem naturalium rerum præter communes causas, vt cœlum, astra, elementa, peculiaris & proxima (quod vsu constat & Philosophiã) causa necessaria est, quã forma simili producendã sit prædita: perinde id est placitum diuinã sapientiã vt causa proxima, qua vtitur ad aliquem humilitate & caritate exorandum earundem virtutum ornamentis effulgeat. Itaque dum operam virtuti nauatis, simul salutem proximi consulitis: nam licet ad perfectum absolutumque instrumentum, vitæ sanctimonia scientiãque requirantur; nihilo tamen minus tum ad percipiendã, tum ad communicandã dona sancti Spiritus, multis partibus litteris bona vita antecellit. Tertia ratio est virtutis vestræ exemplum, ex qua, non solum per vestras, quã Dei est gratia, sed per omnes etiam regiones Europæ, bonus odor afflatur: qui sanctitatis & bonæ vitæ odor, vt in immensum excresecat, sua dona nostrum Dominum vobis conseruatutum, aucturumque confido. Quarta ratio iuandi proximi (quã longè & latè patet) sanctis desideriis precibusque continetur. Verum hæc rationes, & alias huiusmodi, quarum non estis nescij, meliùs didicistis ab illis, cum quibus agere & communicare licebit, quàm ego docere, aut scribere valeam. Quamobrem multarum rerum scriptione abstinemus, quibus hoc tractare argumentum possemus; sed cum scribam ex occasione, acceperimque vos aliquid à me litterarum expetere, iam vnus ad vos litteris me pariter, & vos consolandos putauim, nihil aliud impresentiarum habeo, vnum dumtaxat precibus à Deo saluatore & Domino nostro suppliciter contendo, vt sicut vos tantã vocationis gratiã dignari, & efficaci voluntate vosmetipsos, sibi consecrandi, impertiri non dubitauit; sic sua dona donis, & gratiam gratiã cumulet vobis, vt perpetuò in virtutem crescatis, magisque ac magis in suo sancto obsequio ad suam ipsius gloriam, & emolumentum Ecclesiæ perseueretis. Datum Romæ IV. Nonas Martias, anno Domini. M. D. XLVI. I.

Wester in Domino Nostro.

I G N A T I V S.

XVIII.

*Ignatij opera
in auxilium
animarum.*

Cuius nonnulla hic protuli argumenta, pars est eius amoris potissimã quo in salutem animarum pectus Ignatij, feruebat, est enim tum vniuersalior, tum validioris efficientiã, tum post ipsum quoque perennatura dum

viver

viver Societas, hunc ipsum in finem ab eo conflata; vt tamen nihil profusus aliorum manibus gessisset; per se tantum quod egit, titulum meretur, Apostolicæ caritatis. Principio vidimus, concepti vix animo diuini amoris, cœpisse in alios incendia mittere, nihilque iam tum quæsisse mitius, quam in transmarina Christiani nominis prædicatione vitam profundere: censuimus mores ab eo latè restitutos, Mantelæ, Barcinone, Compluti, Salmanticæ, Parisiis, Aspetiã; reductos ad matrem hæreticos, ad regulã legem cœnobita; ad honestatem clericos, academias ad sacrorum frequentiam; plurimos à mundi naufragiis ad portum ordinum religiosorum. Sodalitates præterea stabilitas; sublatam iurandi, ac ludendi pernitiosam consuetudinem, & execrabilem ex meretricio exempli offensionem. Ad hæc inuenta extranea rarã vixque auditã caritatis, ad reuellendos è flagitiorum luto sceleratos, immersum aquis rigentibus corpus; repetita vltro, confessione & lacrymis annorum in sæculo admittã, ad emolliendam sacerdotis mali duritiem; ac præ aliis quibusuis exercitiis meditandi, quibus ad constantem profligatã mentis emendationem perduxit innumeros, inter quã omnia etiã nihil non, & periculorum adierit, & malorum perpeffus sit, nullã tamen hunc accusationes, opprobria, vincula, non inflictã ad necem ab impuris plagã; ad ignominiam à doctis maculã, ignorantis, hæretici, & incantatoris vel tranuersum vnguem ab salutis alienã studio retardarunt, nec eluione tot ingruentium malorum continua, eius incendij vapor intepuit, quod in illius animo Deus accenderat. Post firmatã autem Romæ stationem, inter alia secundis successibus instituta, conuersioni ludæorum primum incubuit, annique vnus spatio, quadraginta ex ipsis sacro fonte lustrandos ad Christum perduxit: exhibant vero de illius manu tam doctè ab lege, & Christianis moribus comparati, vt magistri magis quàm discipuli viderentur, eosque adhiberet ad Christum eorum gentilibus suadendum: præbebat iis domi hospitium; & de tenui erga nos, piorum liberalitate victum; donec iam numero domus angustior, ad proprias ædes illis conquirendas denique adiegit, quã post eluctatas difficultates grauissimas, tandem euctã sunt, Deo serui sui constantes conatus adiuuante. Impetrauit deinde à Paulo III. ne qui ex iis ad Christum transirent, bonis vt antea, cedere cogentur, quã priuari damni sublata difficultas, ingens fuit illicium parendi gratiã, ad sacrum baptismi clariori tunc face præluenti, cum nullus eam metus obscuraret. Exorauit quoque ne liberi, Christum inuitis parentibus amplexi, vlla hæreditatis particula fraudarentur, quam iis natura destinasset; vtque bona incertis creditorum vsuris male parta, conuersi retinerent. Interea denique, vt sumptu profuecharum Italiã publico alerentur, dum cathecumeni ad Christi lauactum parabantur. Præter hos pueris ac puellis omni opẽ parentum ac nomine, tecto, victuque destitutis consultum cupiens, tutum iis receptum curauit, vt hanc alioqui siccaret penitus, scaturientem furibus, ac meretricibus sentinam, præuenteretque propudiosa flagitia quibus

*praesertim
Roma stabili
lita.*

Et 3

pates

parer extrema, & otiosissima egestas. Duas ergo illis comparauit domos, maribus unam, feminis alteram, orphanorum appellatione: in quibus tum extra periculum educantur, tum arte quisque sibi accommoda imbuti vitam sibi quaerunt, & publico seruiunt. Verum haud paulo maiori sollicitudine institit, vt pauperum virginum pudorem, ætatis, & inopiæ discrimibus subductum in tuto collocaret, ne illum honestatis egenæ nundinatrix vafra, necessitas, ministerio infami venderet. His cœnobium S. Catharinæ, à Funariis nuncupatum fundauit, certamque descripsit qua illic vterentur vitæ rationem, dum aut nuptui darentur, aut attonderentur in sacras moniales. Promouebat opus Ignatius multorum conatibus, in quos familiari consuetudine, & exemplo sua tanti boni desideria transfuderat: in iis excellebant Iacobus de Crescentiis Romanus insigni familia prognatus; Laurentius à Castello; & Pauli III. piis largitionibus præfectus Franciscus Vannuccijs. Cum his suum communicabat consilium, quo aditu iniri, quorum prouehi liberalitate, cuius Cardinalis tutela fulciri ab iis exquirebat; quot & cuiusmodi hominum conscribi sodalitas, qui possent fouendum, augendumque id opus suscipere. Quibus inter ipsos maturè consultis, prior ipse rem aggrediebatur, manca tamen fuit humana prudentiâ in sustentando negotio duplici, contra multa hinc inde obstantia. Altero S. Marthæ, Germanici Collegij altero: & quidem S. Marthæ, inter assiduas Ignatij occupationes hæc erat sanè operosa, ereptas cœno, ac inferis meretrices, honestati, ac Deo reddere. Præpositus licet, ac ferme valetudine attrita, venari tamen piâ indagine miseris; probrosis ex ædibus eas reuellere, palam Roma spectante comitari, securòque asylo includere; in quo monitus aliquando tempus in cassum, & operam conteri, quod hæc prostibula quantumuis nunc lota viderentur, cras reperitura lutum suum essent; respondit, sat beatum se fore si non ea solum, sed vitæ totius opera, & labore, vel earum vni suafisset, noctem vnâ insontem ducere. Adiutrices illi misericordis industriæ fuere, matronæ nobiles non pauca, quæ prædas infelices suis domibus dignabantur, in quibus matronis singularis fuit Leonora Osoria vxor Ioannis de Vega, Caroli V. apud Pontificem oratoris: Sed Deo iam contra spem vulgi, cœpta Ignatij latius secundante, cum tot pœnitentibus receptacula deessent, ad quarendam domum animum appulit, in quam omnes sub vnus ductum conuenirent, (cœnobium enim S. Magdalenæ viris iunctas nequaquam admittebat; solutas vero, dumtaxat si vellent monialibus adiungi) rem totam cum iis contulit, à quibus spes erat plurimum iuuandam; verum seu metu difficilis exitus, seu sumptus maioris quam ferret cuiusque domestica commoda; etsi nemo à cœpto planè recederet, cœteris tamen præibat nemo. Quare Ignatius, rei velut iam sibi à Deo creditæ, manum seriam admouet. Pro templi nostri tunc foribus effodiebantur lapides ex parietinis veteribus ad fabricandum nescio quid, illos vendi iubet, confectos inde centum aureos ducatos confert in coëmendam S. Marthæ sedem. Moueri ad hæc multorum pietas, re-

putare

putare Ignatium suorum, ac sui, & nominum, quibus bene multis premeretur immemorem, tantillum hoc, sed quantum haberet alacriter dare; ergo suo quisque pro commodo, & misericordiæ instinctu contribuere, ex quibus tandem ad Februarij sextum & decimum anno 1542. patuit locus receptui miserabilium feminarum: eius in posterum fulciendi administratio sodalitati commendata, quæ S. Mariæ de gratia dicebatur: clauis eius tres, grauibus totidem, & nobilibus matronis commissæ: lex enim loco posita est, ne vel inde exirent coniugatae nisi ad maritos rediturae; vel aliæ nisi futuræ moniales, aut conditione deinceps certa, extra periculum victuræ. Nec illis defuit tutelaris præses Cardinalis Carpensis, qui Societatem quoque suo patrocínio fouebat. Illarum confessionibus attributus est vir sanctus Iacobus Equia, cuius tum illic perpetuo agentis, tum Ignatij ope, eos fructus virtutum edebat pietas, vt inusitata earum laude passim sacra pulpita personarent, magnaque hinc illi domui fierent liberalitatis incrementa: paucis itaque annis censæ sunt trecentæ, seu quæ in illam se olim subdlexerant stationem, siue quæ adhuc ibidem alebantur: multæ quin etiam honestæ virgines locum illic optarunt, breuîque in eum creuere numerum, vt constandum ex iis cœnobium fuerit, quod anno 1546. inchoatum numero hætenus & religiosa floret probitate; conuersarum exinde sedibus in ædes translatis, quæ vulgo Piorum vocabantur. Assabat operi aura secundior quam vt ferri possêt à dæmone, absque sensu iacturæ quam inde fecerat: Primam in id rabiem despumat per impurissimos homines, qui ereptas sibi amicas indignati, experiuntur omnia, vt eas à portu in naufragium infame retrahant. Quæ frustra fieri dum vident, tum vero omni contumeliæ genere domum illam incessere; nocturna mensium quatuor lapidatione fenestras vexare; impudicis, ac belluinis clamoribus viciniam implere: ob quos nec Equia stationem suam deferente, nec remittente Ignatio consueta subsidia pietatis, famosis vtrumque, & alios de Societate libellis scindere aggressi, tam propudiosis narrationibus urbem incessarunt, vt earum ruborem etiam stylus refugiat; iis etsi liquida non datur fides, at stolidioris vulgi execrationi insontes obiectabant: ergo signari digito dum prodirent, congressu auerti, vocitari earum mariti quas ipsi in suas alii abstulissent; in simulari denique apud Pontificem, (vsque adeo effrons impudicitia) auctoritatis usurpata, & hoc scripto supplicii accusari, Ignatium Pontificem agere; cœnobia suo arbitrio figere; nouæ regulæ ordines creare; iactare se quotquot à viris proprijs discessissent in exilium acturum, nisi se in eam reciperent domum; eius scilicet vnus, ac sociorum deinceps futuræ; postremo de iis habitam quaestionem, litæmque ordinatam, at hinc nimium cæca errauit vesania: probè operis gnarus, eiusque auctoris Pontifex, causam, Ignatio petente, ad tribunal iudicum reiecit, vbi palam nudata calumnia in caput artificum recidit; accusatores, ad palinodiam publicè damnati, fassique publico instrumento se innocentibus affinxisse prædarum rapinam, quam pati non poterant, sanctissimo

eorum

eorum studio sibi ex vnguibus ereptam. Altera, quam aiebam Ignatij opera in Germanici collegij institutione versata est, singulari & obsequio numinis, & fauore. De quo id vltro solum indicabo quod Ignatium proprie attinebit, reliquis pro amplitudine, alijs dignius tractandis; fuit enim inuentum Cardinalis Moroni Collegium illud: ipse Pontificis in Germania Nuntius perlustratis quas illuc intulerat cladibus Lutherus, Cleri passim incitias, & fœdis moribus abusus, magna inde feruebat voluntate, illis prouincijs medendi: quod futurum putabat si Romæ, lectorum ex iis iuuenum seminarium conderetur, ex quo tum solidam recte sentiendi scientiam ducerent, tum agendi, quibus in patriam postliminio reuersi, quasatam fulcirent fidei veritatem, & labantem illic auctoritatem Romani Pontificis. Ad explorandam rem adhibitus ab eo Ignatius, magni viri sanctum consilium mirificè laudauit, eique in illam, quicquid in suorum, ac sua foret potestate prolixè detulit. Sub hæc, vnâ Moronus, & Sanctæ Crucis, qui & ipse rei Christianæ utilitatibus plurimum studebat, rem ad Iulium III. referunt, à quo non modo approbationem, largaque ad dandum ei principium pecuniarum subsidia, sed etiam Pontificium diploma quo staret firmius retulerunt. Mandatur Ignatio vt adolescentes Germanos seligat (quibus etiam Belgæ tunc quidem adiuncti sunt) iisque vitæ morem, & canones describat. Conuenere initio quatuor, & viginti, qui die Simoni & Iudæ Apostolis Sacro, anno 1552. collegij primordia fecere, concionante ad S. Eustachij Ribadeneira, & coram multis Cardinalibus, eius Instituti rationes, & emolumenta prædicante. Quantopere autem Germanis hæreticis id displicuerit, abundè vel vnus testatum reliquit Chemnitius Lutheranus, aiens hanc vnam, etsi aliæ deforent, ob causam, posse Societatem, exitium Germaniæ, & reformati Euangelij ruinam merito compellari. Tam egregiè tamen, & tanto cœpta compendio, nihil propius abfuit, quam vt in progressu elisa conciderent; Paulus enim quartus, Iulio tertio, post Marcelli secundi Pontificatum breuissimum succedens, consueto largitionis subsidio abstinit; & quâ bello Neapolitano, quâ annonæ ac famis angustijs, contributio illa exaruit qua Cardinalium plerique id Collegium sustinebant. At stetit contra hæc Ignatij animus, certo prospiciens eam esse inchoati negotij naturam, vix vt vnquam restituendum esset, si semel dissiocii sineretur: iuuenes itaque alios alio in nostris Collegijs extra urbem alendos amandauit, nonnullos Romæ sua impensa retinuit, ad quam cum esset pecunia, ysuris, ob difficultatem temporum grauibus sumenda, procuratori domestico animos addidit, certo asserens fore, vt submissis quamprimum Deo fauente largitionibus, ea nomina delerentur (quod breui res ipsa comprobauit) & futurum quandoque, vt Collegium id egens & angustum, in grandem numerum, & parem numero annonam amplificaretur, quo vaticinio Gregorij decimi tertij innuebatur munificentia, qui tum illud, tum alia opimis prouentibus instruxit. Hinc item illud Ignatij ad Cardinalem Augustanum, tam accisis tunc rebus, atque annis id

negotium

negotium desperantem, suadentemque profus deponere, per me, inquit, deponat quem minium grauat, sustinebo id solus, tamen venundari me propterea opus sit.

Et hic illud recurrit peculiare Ignatio magnæ animæ constans robur, in susceptis ad Dei gloriam vrgendis, contra in opiam & aduersa durans, quoad sine optato confecta cerneret, cuius roboris triplex erat hic neruus, prior agendorum diuturna, & æqua, procul omni affectu consideratio; alter diuturnum eorundè precando examen, & consultatio cum Deo; tertius, alieni quoque, sed peritorum iudicij, iisdem licet iam deliberatis interpositio, vt in disturbando; de purpura Francisco Borgia iniicienda negotio euenit; in quo vt diximus cum negaret se vel omnium hominum supplicatione inflectendum ad eam dignitatem in Societatem admittendam; subdebat tamen, si placitum aliter Pontifici foret, æquè se tranquillo animo laturum, vt si nunquam oppositum sensisset. Hanc eius expertus firmitatem Cardinalis Carpenfis, intercessionem suam poscentibus ad eum aliò quam constituerat flectendum, consueuerat respondere, clauum fixit, nihil restat sperandum; imò etiam magnis principibus suadebat Iulius tertius vbi res à Deo commissâ Ignatio ageretur ne vellent cum eo contendere. Factum aliquando, vt quærens admitti ad quendam ex Cardinalibus horas quatuordecim solidas, placiditate summa operiretur aditum sibi dari: die quodam Aluitum, Neapolitanæ ditionis pagum profecturus, itineri dixerat, eum diem tanta vis imbrum intercepit, vt rogaretur à Polanco valetudinis eius sollicito, commodiorem expectare; at is, anni sunt triginta ex quo casus nullius interuentu quicquam omisi vel distuli, quod in Dei obsequium suscepissem, ingratis, & ventis, & imbris Polanco comite itineri se dedit.

Accedunt alia iam dictis documenta effusæ caritatis in communem questum animarum, in iis fuit multa quotidie ad Deum ardensque precatio multæque lachrymæ pro Christi Vicario, Ecclesiæque vniuersa; pro conuersione ethnicorum, & hæreticorum; pro Christianis principibus quorum imperijs, & exemplo tantum inest ad diuina & æterna momenti, vbi vero priuata salutis, aut publicæ peculiaris instaret necessitas, nocturnis precibus diurnas augebat; magnam noctium partem cum Deo exigens, & suorum vota suis in subsidium addebat, vt in creatione nouorum Pontificum; Regum inauguratione, tempestatibus in Ecclesiâ, maximè ab hæresi motis, & in peccatorum infamium correctione exoranda, inter quos fuit pro quo sexagesimum iam annum confessionis sacræ piaculum auersante, preces sibi ac suis priuatas, & publicas indixit. Sunt eius etiam caritatis actuosissimæ monumenta, singularis certaminis in Lusitania extinctus furor, antiquis in eum legibus suasu Ignatij ab Rege instauratis: reuocata ad disciplinam veterem moniales, quas illi in Catalaunia, Sicilia, & Italia Princeps Hispaniæ Philippus, Siciliæ prorex, & Cardin. aliqui commendarant: Tribunalis sacri institutio promotâ & Cardinalibus

XIX.
Constantia Ignatij susceptis Dei causa negotiis.

XX.
Alia eiusdem animarum studij argumenta, & familiaris cum proximo agendi ratio.

bus sex quæstoribus commissa ad arcendas ab Italia hæreses: reconciliata, inter Pontificem, & regem Lusitanæ gratia: actum cum Ioanne de Vega, ut Carolum quintum indaceret, ad classem turcarum infestationibus opponendam; & cum Presteianne ut Æthiopiâ Romanæ Ecclesiæ gremio redderet, de quoad eum & literas, & socios misit. Ad hæc integrata inter cõiuges magnos Ascanium Columnam, & Ioannam Aragoniæ cõcordia sanè perardua, & quam diu frustra supremi etiam principes tentarant. Sed dum homines non satis concoquunt, plus verbis duobus priuatum effecisse, quam ipsi tot machinis valuissent, volũtque agendo in partem eius gloriæ venire, sedatos amborum animos, peiore discordia inuicem abruperunt. Occasionem hanc tametsi obiter, sed fructu non mediocri occupauit, nam quibusdam in oppidis, & pagis qua erat transitus, Christianos mores defluos erexit; legem mensæ diuinæ singulis mensibus aduendæ, consensu publico induxit; rogantibus Patres attribuit, qui magna deinde animarum messe agrum illum versarunt, quorum ne facillè deficeret labor, principes locorum Dominos rogauit missionum illarum patrocinium gerere. Ignatiij quoque est, legis ab Innocentio tertio quondam latæ instauratio, à Paulo tertio impetrata, qua pœnis grauibus vetantur medici continuare ægrotis mœdendi officia, nisi confessionis medicina salutis suæ ægroti cauerint: in quo ciuium opportunitati ne quid vnquam deesset, quod posset ab nostris proficisci, statuit ut primum ianitor de patre aliquo peteretur ad confessionem ægroti audiendam, signum aë domestico mox daret, omnesque ad vnum Sacerdotes, & quisquis præesset palliati ad ianuam currebant, quocumque res posceret parati. Quod vero denique, homines diuino ad dictos obsequio qui regunt, exempli doctrina quam præceptionum, validius incitat, primum se omnium ad hæc caritatis benefica munera ferebat, sui vsque adeo oblitus, imbecilli, & cruciatibus stomachi pœne perpetuo laborantis, ut iactaretur inter nostros nunquam Ignatium melius habere, quam cum plus haberet quod ageret, ac ne Præpositus suorum sollicitudine abstraheretur ab alijs iuuandis, sic inter vtrosque partium seipse consuevit, ut diem proximo, gregi suo noctis horas sex septemue tribueret. At vlla vix illi ars erat compendiosior, & quæstuosior animarum, familiaribus de animi habitu, Deoque colloquijs, in quo tantum valebat, agebatque ut traditum legamus, vix quenquam rescitum cum eo egisse, quin aut alius omnino ac venerat, aut propè alius inde recesserit. Atque hunc ipse nominabat Societatis modum genuinum & proprium, & quidem maxime, si adhibeatur ut par est, circumspectè, alioqui facilius afflare de mundana fuligine in religiosum, quam de religioso colore mundanis oblinere, eam ob rem serio videndum, quam esset in eo tenere solitus agendi rationem. [Imprimis (scribit ex eius familiaribus intimis non nemo) parens noster Ignatius, eorum caritate totus accenditur quos aggreditur Deo expugnare, totus ea impletur, toto pectore illam spirat. Quamlibet interdum perditissimi sint, amat in iis residuam Christi fidem, amat saltem

virtutes

virtutes quibus exciderunt, amat sanctam quam gerunt Dei imaginem, & Christi sanguinem quo tincti, & empti sunt, & ab dæmonis, ac turpitudinum asserti tyrannide: Explorat deinde naturæ habitum, & temperamentum; bile ignei, an pituita lenti, alacres an melancolici; quo vsi eatenus, quo tunc viuendi genere vtantur, vt hinc sibi modum agendi cum iis effingat, quo ipsi iucandius capiuntur. Nec primo aditu, commodis suis implicitos, de animi rebus statim adoritur, quod foret hamum sine esca & illicio iactare, sed prouide catus, de iis plerumque sermonem iniicit, in quibus quisque tunc vertitur, de commercijs, si mercator; si miles de bello; de gubernatione, si alijs præsit, sensimque id efficit, vt ab iismet de rebus animi tractandi nascatur occasio: nam inde iam vltro ducente materia consurgens, & merces alias, & longè diuersa prælia, atque imperia eloqui; hoc est lucra æternum mansua; vitiorum impugnationes, & victorias; tranquillum suimet imperium. Quo more aiebat in colloquium, cum iis nos ingredi, vt ipsi nobiscum exirent] hæc ille, quibus haud absimilia scripsere qui viderant, & curiosius obseruarant. Nempe refert Ludouicus Gonzales, quoad religiosum, & sanctum deceret, vrbanus congressus ratione scita, & nobili qui Ignatio præstaret se nosse neminem. Tum, quod in eo magnoperè suspexit Polancus, acceptum fuisse omnibus & ex æquo gratum, nec iis tantum promiscuè, quos distraheret inuicem discrepantia ortus aut genij, sed iis etiam, quos nationum auersa indoles, vel bellorum vtriusque hostilitas committebat: itaque dum acres nunc inimicitia, nunc bella, Imperatorem inter, & Regem Gallia feruerent vtriusque apud Pontificem legatis, & præsulibus partium vtrarumque similiter carus, eadem vndique comitate, & vrbanitate habebatur, quod addit Polancus non humanæ fuisse solertia, vt quam eò vsque sua tenuitas non attollat, sed ex familiaris consuetudinis candore, id vnum spectante fideliter, & agente, vt animarum prodesset commodis, easque, Deo gratas exhiberet. Eam demum ait erga sceleratos, amoris teneritudinem proferre solitum, vt in caritatem, & suauitatem deflueret totus, quo pacto pia mater iacentis filij miseratione se macerat, blanditurque illi sedulitate haud paulo delicatiori quam sano, & valenti. Quod erat tam notum, vt B. Francisci Borgia germanus frater, eius per literas amicitiam expetens [vt me inquit, V.P. velit inter filios censere, nullius possum meriti titulo sperare, nisi quod aut frater Patris Francisci sum, aut magnus peccator, quorum profecto duorum nominum admodum dubito, ad conciliandum mihi P. Vestrae beneuolentiam, vtrum sit futurum potentius.] Erat Iacobo Lainio tam acutus conscientia, ac tener sensus, vt morte peius labeculam quamlibet horreret, quod autem non omnes ita essent affecti, & quædam interdum extra lineas disciplina domi agi notaret, iis æquo grauiusangebatur, dolebatque illa non raro apud sanctum patrem. At is aliquando talia queritantem, acriter obiurgauit, ne febris quidem parcens qua tunc Lainius iactabatur. Illo enim tam tristi odio aduersus nauos aliorum, ab iis nos animo

abduci quos maculant, inflectique potius ad eorum horrorem nescio quem ex deformitate qua laborant, quam ad eos, spe boni iuuandos, quod iis diligendis, posset ex ipsis expectari. Inducto ad eum quem diximus aditum de diuinis sermone Ignatius, (in quo *tanquam potestatem habens*, teste Borgia versabatur) tunc sibi iam satisfacere, tunc omnia pandere caritati suæ spiracula; itaque animo, incendi, vt in vultu ipsius flamma pectoris legeretur. Certum quidem est se audientibus tantum ignis afflasse, vt ab eo digressi, non raro ad confessarium procurerent, peccata illico positura. Quod idem publicis illius concionibus effectum, vt in platea moneatæ veteris, & Altæriorum, in quibus, vt plurimum ad populum dicebat, illic principio ab turba puerorum explosus, & luto appetitus, sed exerente se paulatim in animos, eius vi dicendi, & efficacia spiritus in eo loquentis, multis confluentium lacrymis, & conuersione morum est auditus. At si quando ab illo hominum genere crebrius adiretur, quorum occalluissent aures ad vtilia, nec aliud quærerent nisi supina otia fallere, insinuatione omni super sedens, abruptam iis ingerere de negotiis animæ allocutionem, de morte, & iudicio tractare, de turpitudine peccati, atrocitate ignium æternorum, ac similibus austeris, quæ istiusmodi hominum quantumuis ij insurduerint, mordaci vero aures radunt. Quo facto sibi vnâ, & illis, aiebat consuli; nam vel audituros, abiturusque meliores quam venerant; vel si ægrè audissent, minimè reuersuros, ita fore, vt subripiendo sibi deinceps tempore abstinerent. Verùm gratiæ ipsius suffragio in aula officia intrudi poscentibus, facultatem sibi negabat esse accessum quouam iis procurandi, præterquam in aulam Christi regis, hac si aliam vsquam nacti essent quærendo meliorem, etiam atque etiam redirent, seque illam docerent; sin autem, se toto liberè vterentur, vt assèquerentur in ea non modo locum, sed quoscumque ambissent honorum gradus, illic obtinerent.

XXI.
Hæreticorum
fraudes ad
insciendam
Roma Ignatij
domum.

Hoc tam multiplici ad seruandas animas ardore, crebrâque in varias longè prouincias expeditione præstantium operatorum, Europa omni celebrabatur Ignatius, fremente interea hæresi, aduersis signis in sua exita moueri: cumque yernaculis artibus Ignatium, & suos passim traduceret tanquam venalia Papæ mancipia, cuius fidem Romanam tantis conatibus tuerentur; sed fuit inter hæreticos qui fore cautius putauit, si talium hominum, aliquem sibi conflarent manipulum, quem suis apprimè venænis imbutum Romæ haberent vicinum Pontifici, vnde quaqua versum breui suam pestem proflaret: commentum Philippi Melanctonis eiusque assèclæ. Hanc sibi prouinciam suo periculo assumpsit Calaber eorum discipulus, nomine Michaël, vafer ingenio, & acutus, hic è Germania cum Romam venisset, Societatem quam petebat, rite probatus obtinuit, nihil eo ad oculum sanctius, nihil modestius. Ad sacra tanto frequentior, quanto nullam iis præbebat fidem, magnam vero hinc sui colligebat. Datur homini, vt solet tyrionibus, triclinij cura, additurque socius Manareus, cui vbi se credit

iam

iam familiarem, comperitque in scientiis versatum, vt pote ex Parisiensi Academia recentem; ausus est eius arteriam callidè tentare, vt eum sensim sibi adiungeret. Ergo de affixis triclinio sanctorum tabulis, velut addubitans, ex Manareo requirere, in quem vsus eæ essent, ac num sibi timeret ab scelere idololatriæ dum iis caput, & genua flecteret? respondit Manareus quod debuit; cui subinfert Sycophanta, at vide sis quæso, noueram in Germania Theologos insignes, qui religioni hoc sibi ducerent, laudarentque beati Ioannis verba quædam, quibus id disertè videtur damnari, *caute*, inquit, à *simulachris*. Neque vltcriùs tunc quidem progressus, eundem aliàs socium rogauit quid significaret illud S. Petri *salutant vos fratres qui sunt in Babylone*? Manareus Romam ab Apostolo, sic ait vocatam, quod ex omni tunc superstitionum, & falsitatis colluue constaret, & magnam (vt loquitur S. Leo) *sibi videretur assumpsisse religionem, quia nullam respuebat falsitatem*. Cui subridens homo vaferimus, etiam inquit, Germani Theologi Romam intelligunt, sed alia veriùs, vt dicunt ex causa, nempe quod prospiceret Apostolus Anti-Christum (quem ipsi Papam esse affirmant) sedem illic esse positurum, quam regius vates pestilentia nominauit: atque hinc Manareus ambigere desit, an hic esset lupo in ouina pelle, cuius tamen vt fieret certior, necessitudinem præferens in dies arctiorem, fabulandi materiam sæpe ex talibus ponebat argumentis. Illum è contrario tantum non irretitum, tenere se ratus hæreticus, confidentiùs erroris dogmata, simulata dubitatione depromebat; quæ iam numero quinque, & viginti cum sub diuersis paulatim congressibus notasset Manareus, restabat rei indicium cognitori legitimo faceret. Quæ cum arcani fiducia duos inter hæctenus latuisset, experiri subiit, an posset tres de præcipuis positionibus ab eo scriptas elicere, de quibus inter se serio decertarent, sed coram amico ambobus iudice, ne alioqui contentione inutili pugnaretur, conditio placuit, & peius cupidus quam bene consultus hæreticus in eam descendit. Euerardo Mercuriano viro doctissimo præfente, tres quæ petebantur positiones scribit, & Manareo tradit paraturo feceram de iis disputationem. Manareus tùm illas tùm alias, tùm quicquid inter ipsos actum religiosè, & candidè ad Ignatium defert: Ignatius ex tempore ad præfectum sacrorum quæsitorem Carrasam Cardinalem qui fuit postea Pontifex, inde cultu quem ex sæculo tulerat indutum hæreticum domo pellit, ex qua vix egressum, sacri tribunalis satellitium excubans in carcerem ducit, vbi Lutheranae conuictus hæreseos, triremi perpetua damnatur, fraudulentia pestilentis condignas pœnas luiturus. Primam hanc fabulam cum infeliciter egissent hæretici, concinnarunt aliam non multo meliorem: magistros sacrorum dogmatum, domum nostram immittunt subornatos, qui possent illic impunè docere, hoc est Venetiis, piæ, ab ignoto meconate, largitionis nomine, libros multos, quos Romam peruectos professorum domui reddendos curant, cistis grandibus duabus claudebantur; harum pars suprema, in reliquorum specamen obiecta,

Scriptores exhibebat catholicos; Lutheri, Melanctonis, similiaque fecerunt, fundum velut in insidiis tenebat. Seorsum dum possent per otium compingi, nam soluti ac nudi venerant, in Bibliotheca reponuntur; cum eidem, ut reor coelitus, Manareo incidit cuiusmodi ductorum essent ij codices, velle inspicere; partemque illorum maxima aduertit, damnatae doctrinae lethale toxicum exsudare. Quare illos Ignatius (quod tunc cautum nihil esset de iis ad sacrum tribunal perferendis) omnes igni addixit, & sic vtroque vulpinæ fraudes vanuerunt. Sed quod ij apud nos pessimis artibus in caelum tentauerant, hoc ipse optimis apud illos effecit. Multes enim Lutheri variis in locis abstractos Ecclesiae reddidit: inter quos Romae audaculum iuuenem, & sui erroristum pugnacissimum defensorem, tum satorem praesidentissimum, ut qui prima nondum barba tinctus, clandestinum illius magisterium professurus procul aduenerat. At suas pedicas tam cautè nequiuit tendere, quin detegeretur haereticus, & quaesitoribus fidei sisteretur, à quibus aetati donata temeritas, cogitatumque potius de illius emendatione quam de supplicio; sed frustra, nec minando quicquam, nec suadendo mouebatur, adeo errori animum penitus, & pertinaciae obstinatas; nam ut subtilis esset ingenij, scire certè plura non poterat, quam per aetatem discere licuisset, ad extremum igitur veluti conflictum Ignatio traditur, excipiturque ab eo domi humaniter, cum omni significatione beneuolentiae: agit cum illo identidem de Deo Ignatius, sed de illo sapius cum Deo, ut suis primum apud Deum precibus illum expugnaret, deinceps etiam colloquutione quam ipse, & alij patres accommodatam illius ingenio cum eo miscebant de rebus fidei quas aut impugnaret, aut minus probaret: manus denique veritati dedit, erroresque publicè confessus respuit. Post autem rogatus, tam initio durus, & inflexus, qui se repente tam cereum, flectique facilem praebuisset, aiebat Ignatium sua id quidem, & suorum doctrina, sed magis vitae sanctimonia patrasse, sic enim se ratiocinatum, si foret à fide Romanae Ecclesiae, alia vsquam vera fides, Deum profecto haudquaquam commissurum, ut eos homines lateret, qui vitam viuerent tam puram atque illibatam. Haec haeretici iuuenis expugnatio, aliam reuocat iuuenis pariter, sed hebraei. Confugerat hic ad Ecclesiam, petieratque sacro fonte tingi; alebatur interea domi nostrae vbi necessariis rudimentis ad sacrum Baptisma cœteri etiam catechumeni parabantur; dies dicta Baptismo solemnibus imminebat, cum ecce tibi miserum corripit tam diu iterum Iudaismi, & improuisa rabies, ut nec blandimentis, nec rationum vlla vi moueretur. Dolens vehementer Ignatius hanc sibi prope de manibus extorqueri praedam, ante omnia opem, ad illam Deo asserendam, ardentè precatus est, inde ad se accito, mane, inquit, Isaac nobiscum (erat id hebraeo nomen) tribusque his tantummodo vocibus, ita subito Deus hominem immutauit, ut primi deinceps tenax propositi, illud non multo post Christo renascens expleuerit.

Nunc

Nunc eo nos rerum progressus induxit, vbi erga Deum qualis Ignatius fuerit spectemus; inde quo pacto ad fruendum illum pretiosa morte peruenit. Atque hic imprimis admirari subit quam æquatis perpetuo vicibus, & filij more Deo confusus sit, & paterno affectu ab eo defensus. Fuit vita Ignatij à conuersione ad exitum, arumarum catena, ex periculis, & calamitatibus conferta, velut totidem annulis, & vicissitudo laborum continua, nonnunquam etiam eorundem pertinax, & longa perpessio, egestas summa, cruciatus morborum, insidiae aduersantium, desertiones amicorum, odia publica, probrosæ accusationes, vincula, lites, lethalia verbera, & illud denique per omnem vitam *quotidie morior*, tametsi variis moriendi figuris, in quibus tamen haud vsquam timidior eius securitas, vel animi quies turbator, quam si vitam egisset in Edeni horti deliciis beatam. Hac nimirum ex causa quod non modo pro Deo tot & talia toleraret, in quo ut amoris, sic iucunditatis summa, & cardo est; verum quod cum Deo illa etiam perferret, hoc est paternae ipsius tutelae securus aded, & certus, ut omnem sui in eum deponeret curam; quicquid autem aduersi contigisset, totus vellet ex eius nutibus pendere, à quo tam posset facile id depelli, quam esset pie atque beneuolè illius sibi consilio, & prouidentia conscitum: quo modo ait Augustinus, faculam, aut sursum recta extuleris, aut inflexeris deorsum, planèque inuertes, flammæ semper acumen sublime vibrare. Nec sustinendis modo molestis, & tristibus, sed suscipiendis quoque magnis, & arduis, spes omnes habebat consensione integra in Deo defixas, ut qui humanitus, ex consuetis agendi praesidijs futuri exitum ariolabantur, temeritati facile tribuerent, quod plena Dei fiducia aggrediebatur; solitus dicere volenti grandia in Dei obsequium praestare, cauendum maximè ne nimium saperet, suumque vnus cerebrum, & manus; industriam scilicet, viresque consulere: hæc si consulissent Apostoli, numero pauci, scientiarum rudes, aspectu contemnendi, nunquam magnum illud omni que potentiae ineluctabile, de orbe expugnando, de regibus, & sapientibus cruce domandis, Christoque subdendis fuisse aggressuros, sed hoc ausos maiora & animosius, quò se iis impares nouerant, certi se illius numine rem gesturos. qui *eligit humiliter natos, inbonoratos, illiteratos, ut quicquid magnum essent, & facerent, ipse in eis esset, & faceret.* Ab hac Ignatij securitate philosopha, incredibile sit quantos spiritus Xauerius hauserit, hac imbutus Indias petiit, de hac inde in Europam sic scribit [Semper animo obuersatur quod ex optimo patre nostro Ignatio frequenter audiui, hominibus de Societate modis omnibus enitendum, ut propulsarent ab se metus illos quibus auerti se ab integra Dei fiducia sentirent.]

Fiduci huius, diuini securæ praesidij, monumentum illustre Ignatius posuit in fundatione Romani Collegij. Re carens; grandi aere obstrictus; calamitate temporum à spe subsidij exclusus; comiteu cibario domi nullo, multos tamen illic in Societatem admittebat quorum propterea crescebat

crefcebat quotidie præter modum sumptus; sic enim fieri addecer, inquit ille satisfaciens Patri cuidam, à quo satis capi non poterat, quia prudentia isthæ gererentur; sic inquit, aduersis fluctibus, ventisque nauigandum, tantoque in Deo spes confidentius firmanda, quanto desperanda videntur omnia. Huic vero illius inusitata expectationi, respondebant ij semper exitus, vt domi nunquam inopia cresceret, quin suppetiæ augerentur, vnde admiranti, percunctantique Bobadillæ vnde tot alendis sufficeret sociis: piarum ipsi largitionum catalogum texuit, quas à diuersis accepisset; verum Bobadillæ summam illorum computanti, ne mediam quidem partem sumptuum æquare; ita ne? respondit Ignatius, ergo nos à Deo nulla in re pendere? nec nisi piarum largitionum fiducia Deo confidere? in Dei manibus illa inuenio, quæ non inuenio in manibus hominum, adeoque si nihil hi dederint, accepturus sum à Deo omnia. Vt autem inpenfis diuinæ liberalitatis, ei Collegio initium dederat, ita illud iisdem promouit, erant in eo Patres duode triginta: Rectorem illorum Manareum accersit Ignatius, iubet totidem patribus, ibidem cubicula, suppellectilem, & victum parari, & quantum centum sociis sat esset. Ad hoc erant Polanco fabricæ præfecto mummi aurei quinque; haud quidem residui, sed quod non essent legitimi ponderis; operi nihilo secius accingit sese, illius arario confusus cuius gloriæ seruebat, ope quidem illius tam prodiga, vt breui tum ades, tum alium omnem ad habitandum apparatus, hospitibus nouis, duobus & septuaginta instruxerit. Probauit Ignatius omnia præter granarium, lectis, & mensulis in aulam quidem multorum capacem transformatum, sed nudis sub tegulis, nulloque tabulato; versusque ad Rectorem, certè pauperum more, vult, inquit, Deus suos habitare, at non vsque aded miserè, vt videris velle; deerant fortassis Deo pecuniæ, ad imponendum istic è tabulis lacunar, vt eos propemodum sub dio agere oporteret? atque id quamprimum imponi mandauit, vtque omnes hi sumptus fuerant Dei nominibus adscripti, sic sunt ab eo quantocyus persoluti; vt esset minimè dubium, quæ nomina in Dei obsequium Ignatius faceret, ea sibimet Deum imputare. Verumenimvero, dum centum quos dixi collegium incolunt tantas Romæ, annonæ caritas ad bellum accedens, rei cibariæ, & pecuniarum inuexit angustias, vt etiam valdè locupletes, suam non sine incommodo tueri dignitatem possent, tantum aberat, vt possent opitulari egentibus; quinimo familiarium numerum Cardinales ipsi minuerent. Ergo Ignatium, penes quos erat collegij administratio, super hoc adeunt, videbatur enim quibusdam nimium arrogans, eam tunc multitudinem alendam retinere, cui dempta stipe nihil prorsus superesset; at enim ab iis, vt suadebatur aliò mittendis alienum aded viderunt, vt tunc etiam pro iis meditaremur emptionem quinquaginta millibus nummorum, nec sua illum Dei fiducia, in suppeditandis tam amplæ familiæ necessariis sefellit; nam ne obolo quidem suis auarius adfuit, quam si ea annonæ communis difficultas, ad eos minimè pertineret. Quod Ludouicus Gonzales admirans, cum

miraculo

miraculo attribueret; Itane miraculo (ait) foret potius mirum si aliter fieret, certò miraculum fuerit, si desit Deus sua ope confisis, nequaquam vero si iis succurreit; necdum tu hætenus aduertisti quò plures nobis adiuncti sunt, eò nobis annonam copiosius auctam esse; attendamus tantum diuinis obsequiis, Deus nobis quæ opportuna fuerint videbit, ego planè si opus facto sit, quàm fidenter hos centum admisi, tam facillè alios ad mille admiserim; perinde siquidem Deo est mille, vt centum, aut denos alere. Re autem vera Deum illi suæ familiæ peculiari suo sumptu necessaria commoda curasse, manifesto non semel indicio patuit: contigit quandoque signum dari ad mensam, cum nec frustum panis domi suppeteret, punctoque temporis eodem, largam stipem submitti, quæ tanto numero abundè sat esset. Alias vinum, panis, omnia cum deessent, repente omnia adfuerunt: patente siquidem carrucariis ianua, dum ligna intro demitterent quæ dono aduexerant, reuersus ianitor tantum illic frumenti, vini que reperit, quantum ferre aliquot iumenta potuissent, humano vel angeli ministerio incertum. Ad hæc Ignatio post stipem nouis casibus imminutam, nihilo ægrius domum nouis sociis augente, dispensator domesticus Ioannes à Cruce, ab Laterano se recipiebat, inclinabat in noctem vesper, cum amphiteatro propior in hominem incidit nunquam antea sibi visum qui aureis centum, silentio in eius manu repositis, detrepente attoniti oculis se subduxit. Et huic simile aliud eodem euenit: summo mane quiddam empturus exierat, homini occurrit, qui plenum illi & graue marsupium tradidit; quod autem nondum satis illuxisset notare illi hominis vultum non licuit, sed facti percussus nouitate, vt erat valdè simplex, subueritus est ludibrium dæmonis adulterina pecunia suam periclitantis paupertatem, templumque ingressus proximum Dominicanorum ad Mineruam, Deum rogauit, eiusmodi fraudes ab se defenderet. At enim illa gratiarum non metus fuit materia; probatissimi nempe auri summa, quæ nobis contracta nomina diluit. Visus quoque Deus affini huic ludo, Polanco animos adde-re cui nostrorum Romæ temporaria res, tota incumbebat; caplam enim prostantem, & apertam versans, dum veteres inter, & reiectos pannos, cartas quærit amissas, glomum offendit aureorum, qui tam erant pulchri, & lucidi vt si recens cusi ex officina prodissent, & præsentem quidem inopiam perquam commodè leuarunt; à quo illic fuissent quamdudum, & vnde repositi diuinari non potuit. Hinc frequens in ore habuit idem Pater, ad sumptuosa quamlibet opera nunquam se argenti quod in numerato sibi foret, rationem ducturum, sed hoc solum si ea mandasset Ignatius; eius enim dictorum fiduciam thesauro quouis fore sibi semper locupliorem, cumque vir esset alioqui magni animi & capacis, suam tamen illi crebro Ignatius exprobrabat timiditatem atque angustias pectoris, nullam spebus volens præfigi metam in eo statuendis, cui magna largiri & grandia æque pronum sit ac velle. Neque aliam profecto nisi Dei, tantum subsidiariam respectabat manum Ignatius, quare die quodam à Marchione Sarniano Re-

gis Catholici ad Papam legato, quem honoris gratia uisibat, exceptus solito frigidiusculè, hinc ortum putauit quod Societati cum esset intimus auctoritatem qua summa valebat doleret in nullo ab Societate adhiberi, & Ribadencitæ quem comitem duxerat, significauit ab annis triginta doctum se à Deo humanis uti præsidii in rebus etiam ad Deum spectantibus, haudquaquam tamen iis ita niti, ut eam haberet confidentiæ anchoram, nec se id legato dissimulaturum, ut intelligeret suam nobis beneficam gratiam, fiducia illius dispendio non interpellandam, qua spes omnes nostras à Deo præcipuè suspensas habere nos decebat.

XXIV.
Tutela, fides,
ducia Ignatij
in Deo reposita.

Diuinæ opis fiduciam quam enarrauimus, aliis magis Ignatius quam sibi contulit. Quæ uerò propriè illum tangit, eam ex tota eius uita relegi opus sit, quæ fuit quidam illius mutuus pro Deo satagentis; cum Deo uicissim tuente, ac fauente conflictus. Hinc suscepta pro Dei honore ardua, extraque spem posita; reiectum quicquid humani subsidij poterat, confisum Deo minuere animum; aduersorum contemptus, quæ uitam aut famam impeterent; aditus periculorum continui, sed ita sereni, & alacres, ut si aut mari tranquillo luderet, aut in Dei sinu quiesceret. Vice uersa Deus, quanta, quam varia, & admirabili tutela, egenti succurrit, periclitantem confirmauit, defendit vexatum & supra quam fore uidebatur ad metam perduxit quam in salutem animarum sibi præfixerat. Barcinone testes sanctimonix radios ex eius mendici facie vibrauit, quo à nobili marrona eiusque coniuge reuerenter ac liberaliter haberetur. Venetijs pij Senatoris beneuola reprehensione, iacenti in publico, domi eius hospitium parauit. (Parauit, ut omnes tunc temporis externi, pestilentix suspectum), in urbem tamen uti promiserat induxit, custodum uel oculis uel animo, ne aspectabilis fieret præcauens; Cyprum nauiganti, uentum iussit reflare salutarem, quo toties nauis in altum reiecti sunt, quoties deserto in scopulo sceleresti exponere illum uoluerunt. In Palaestina à mancipio Armeno barbère acceptum, manifesta Christi præsentia diu recreauit, omnem tollens inflatæ ab eo iniuriæ sensum. Illulum à Nauarcho, & reiectum iussimque sanctitate pro nauigio uti; uirtus est Deus Nauarchi naufragio, dum interim quæ sanctum portabat nauis gratuita, portum, licet uetusta, & quassa tenuit. Exagitato passim Dei causa calumniis, cognitionibus, carcere, Deus amicorum, patroni, defensorum quos recusauerat, & denique omnium loco fuit, restituitque in eum famæ gradum, ut suspiceretur tanquam alter in catena Paulus. Compluti miserum, traducti ab se Ignatij fidem tanquam rogò digni, ignis adprecatione confirmantem, eo ipso die, igne domi consumpsit, ne qua Dei seruo ex illius imprecatione suspicionis fuligo adhæreret. Adornatam insoni Parisi publicam, & infamem poenam, in publicum illi triumphum conuertit, Rectore Collegij, palam ipsius genibus aduoluto. Parisiis item ob adiunctum sibi Xauerium gladio appetitus subita ope seruatus est, exterrente homicidam Deo, prosternentemque ad eius pedes pro uenia supplicem. Bassani ab socio transfuga, eremitæ postpositus,

tus, & ab eo spretus eremitâ, utrimque honorem, miraculo duplici recepit, leuitate socij spectro terribili firmata; & docto cœlitus eremita de uera Ignatij sanctitate. Romæ tandem à fœda hæretici nota, quam coniurati calumniatores ei impeerant; à nece quam illi ferebat sacrilegus; ob admissum in Societatem filium, & ab vno è suis pertinaciter aduersante, diuina bonitas illum eripuit: nam eosdem Romæ subministravit illi testes, quos in Hispania, Gallia, Italia, sanctimonix iudices laudatorisque habuerat; & vibratam in uulnus homicidæ manum repente siccauit (quæ poenitudine postea in usum rediit) & contumaciam socij se uirtutum suscepit. Et uero huic in S. Ioannis Lateranensi Basilica, uir aspectu ferox flagello minatus est nisi Ignatio pareret, quod etsi terrore adactus fecit, eius tamen flagelli, tempore, & loco ictus sensit, cuius solo horrore ad futuri emendationem fuerat perculsus.

Hac confessione animi & curarum, semper Deo Ignatius, Deus Ignatio studuit, quod est mutuo ardentem amantium: in quo Ignatius, ut coram Gregorio X V. Cardinalis de Monte, eximie dixit, eius in arcano Cardinalium Senatu uirtutes referens, *martyrum, & multorum reuocauit exempla sanctorum, qui sui penitus obliti, de diuina gloria tantummodo laborabant.* Verum ut est amoris uidequaque perfecti, sui propter Deum semper immemorem uiuere, sic ad eius quoque excellentiam amoris pertinet; propter Deum, numquam sui omnino obliuisci, hoc est habere seipsum semper in oculis, seipsum seueri examinis inspectione consulere, ad notandum ecquid forsitan inlit, quod Deo non satis placeat. Qua in re certo affirmari potest fuisse Ignatium summè exquisitèque diligentem. Hora ei exhibat nulla quin colligeret sese, & quicquid per illam dictum, actum, cogitatum sigillatim ad lydium uocaret, ita quot horis currit dies, uultu animæ cultiori, Deo se toties sistebat ornator, nouoque auctus proposito, sequentis horæ occupatione uincendi præteritam. Vbi ardet ingens Dei amor, ibidem splendet & magna lux, in hac uero quid Deo placitum, aut secus cernitur; & sollicitus utrimque oritur ambitus amouendi ab sese næuum quantumuis leuem, & pæne oculos fugientem, etsi uiris sanctis nihil leue, si Deo displicet, cuius cum uerantur quam sui amore flagrantius; uero inuiti sint ignem quemuis ex quo emergant expiatiore, ut mirum non sit ad hoc quamlibet illos diligentiam admouere, uel crebrum examen, uel acerbas de seipsis poenas. Aurum præterea diuinæ caritatis à metallico distat, cui ad supremam, natura uel arte, obrusam excocto, nihil dici potest ad auri excellentiam deesse; operibus uero caritatis sua inde perfectè dignitas, & excellentia, non constat quod concretione aliena insensibilium quoque defectuum nihil eorum legi aut pretio decedat. Sancti enim uiri, Deo eiusque amore incensi, suam Deo uitam solent opponere; hoc est qualem, & uellent, & esse deceret attendere, ut digna Deo esset, ad quem cum nihil sit tam sanctum, quin multo uitio scateat, hinc sua omnia uelut officio, rectoque imparia, lance assidua trutinant, ac nouo meliorum

XXV.
Summa Ignatij in purganda animo cura, illius Examina, forma particularis examinis.

proposito expoliunt semper, & absoluunt. Quæ humilitatis caritatisque palæstra perpetua magnos breui progressus virtuti adiicit, in hac Ignatius cum exerceretur assiduitate semper acris, & vegeta, illorum mentem capere satis non poterat, qui cuperent quidem Deo perplacere, & in agone pietatis eminere; hanc tamen cordis interrogandi, expiandi, perficiendi frequentiam strenuam susdæque haberent. Vnde illud eius, visum patri cuidam valde mirum, qui roganti quoties animum eo die ad examen vocasset, cum responderet iam septies, hem! ait Ignatius, tam raro? quamuis multæ ad noctem etiam tum restarent horæ. Præter hanc sui inspectionem tam crebram, & sedulam, & prolixiores duas de media die, & ante somnum, aliam in vsu reuocauit, antiquorum patrum inuentione consecratam, sibi que Manresæ ab eodem illorum magistro spiritu suggestam. Examen ab eo particulare nominatur, quod in expugnando singulari aliquo vitio tamdiu occupetur, dum id radicitus extirparit. Est hoc inter alia mirè potens ad animi scoriæ breui tempore absumendam, obtinendamque puritatem conscientia illibatam, si tamen præscriptis ab eo regulis peragatur. Harum aliquot hic describam vtilitati magis legentium ad imitationem consulturus, quam piæ curiositati ad cognoscendam viri sancti industriam. Igitur vis omnis cum tanto in hostes singulos erumpat lentior, quanto in multos exerta diuiditur, raro integrâ potitur victoriâ, etsi continuo prælietur: ex quo fit, vt præter communem contra omnes pugnam, singulare seorsum cum vno aliquo certamen, cautiùs ineatur, isque ante alios petendus quem magis auersatur Deus, vel quia capitalior per sese, vel quia damnosior. Mane prima sit euigilantis hæc cogitatio, & ardor, pugnandi cum eo defectu quem expugnandum legerimus, postcensique ad hoc à Deo robur, & animum: sit deinde ad manum confuta in libellum carta, cuius pagina quælibet quatuordecim signetur lineis, quæ dies hebdomadæ, septem binariis referant, sic tamen vt sequens linea præcedenti sit semper breuior. Harum enim est vsus ad subducendam secum quotidie bis ratiunculam; ante praudium excutienda pars diei transacta, signandumque transuersis tot primâ in linea ductibus, quot nobis contigerint in vitium lapsus cui debellando attendimus; idemque serò factitandum. Quod autem sperare ratio suadeat fore semper lapsus numero pauciores, ob id prioribus, posteriores lineæ ducuntur breuiiores. Quanquam duci longius primis oporteret, si conferretur id examen in actus virtutis alicuius complures quotidie edendos: nec putet fortassis inconsulta cuiusquam grauitas nimis puerilem suorum hanc lapsuum meridianam computationem. Valet primum ad tempus cum matutino pomeridianum; hodiernum hesternum; exactam hebdomadam, superiori conferendam, & videndum hecquid in melius, vel in deterius itum sit, ac inuestigatis labendi causis, de cætero cautiùs iis occurrendum. Valet eadem ad æquandas vtrumque cum Deo rationes, offensionum vnamquamque pœnis singulis exsoluendo: ita Ignatius importunam suam ridendi consuetudinem peculiari examine impugnans, quoties rississet,

fisset, totidem sibi catena ferrea inflictis plagis noctu exsoluebat. Quin & interdium mox, vt errasse se viderat, sublatis statim ad Deum oculis, vel admota pectori, quasi aliud agens, manu, veniam tacitè precabatur; ac Manresæ dum egit, vt numerum lapsuum teneret quos per exaamen ferotinum animaduertisset, nodis illos signabat fune quo præcingebatur implicitis.

Tam incensa Deo placendi studia, cum æquali eiusdem amore, ac diligentia tam exquisiti tribunalis, coniuncta; dici non potest Ignatij animum quàm sublimem leuarint, ad purgatissimam sanctitatem: mille in se suaque omnia apertos pandebat oculos, vt qui Deo adstaret continenter, eiusque ex se pulcherrimam in qua totus hærebat speciem optaret quantum fas homini referre, atque omnem horreret labeculæ vmbra, qua in oculis Dei formosus animæ obscuraretur nitor; accedebat his auulsum, & liberum à creatis pectus, vnum in iis amans & appetens Deum, & in eo vno vniuersa. Nihil erat in humanis, cuius voluptate, aut desiderio tangeretur, & perinde habebat iis prorsus carere, quàm supremo iure omnibus dominari; præter Deum enim flocci omnia pendere, extra illum cuncta, quantacumque hæc forent infinitis sub illo abiecta spatii spectare, ac pro nihilo spernere, summa eius votorum apud Deum solaque ambitio Deum diligere, & in eius amoris pretium, amando crescere. Hoc vt impetraret à primo vitæ mutata in tunc concinnauerat sibi hanc preculam, quæ nisi ad homines virtute perfectos non pertinet, si non ore tenus, sed ex animo recitetur. *suscipe Domine vniuersam meam libertatem; accippe memoriam, Intellectum, atque voluntatem omnem, quicquid habeo, vel possideo mihi largitus es, id tibi totum restituo, ac tua prorsus voluntati trado gubernandum. Amorem tui solum cum gratia tua mihi dones, & diues sum satis, nec aliud quàm vltra posco.* Alia est, pio multorum vsu frequentata cuius initium. *Anima Christi sanctifica me, &c.* & Sancto Ignatio attributa, opinor quod eam non raro includit, meditationum suarum colloquiis; ex quo etiam natum putem, vt in requirendo illius auctore minus diligentes, suis libris eam vulgauerint velut proprium sancti viri partum; at ea cuiuscumque tandem, non est planè S. Ignatij, legi enim illam in libro Lugduni ann. 1499. typis impresso, cum esset tum octennis Ignatius: addebatûrque recitaturis præscripto tempore, indulgentia pœnarum; at Bonifacius, etsi sit eius nominis postremus, sæculo integro Ignatium præcessit. Itaque nihilo segnius quæcumque gessit, facturus fuerat, tametsi nulla in futurum, meritis præmia, Deus posuisset, siquidem nulla re caritas generosa in nisus heroicos diuinæ gloriæ potentius rapitur, quam Dei ipsius dignitate, atque ipsomet Deo: inde illa eius, vt de Paulo agens Chryostomus loquitur, *amoris insania*, qua securitatem propriæ salutis securitati posthabuit diuini honoris: nam si daretur optio ex hac vita, statim certòque in aliam, æternùm beatam transeundi; vel in hac hærendi, sed incertum illius obtinendæ, certum tamen augendæ animarum lucro, diuinæ gloriæ;

XXVI.

Rebus terrenis omnibus superior Ignatij animus.

aiebat : itaque apud se sentiebat, optatum se hic manere, ac fore periculo, tantò quæstus maiores, quantò plurius est suum Deo honorem vindicari, quam nostris omnibus rationibus prospici, quanquam hæc propriæ securitatis dilatio, haudquaquam periculo futura esset obnoxia, sed ex diuinæ caritatis profusione securior. Ex his liquet in relatione paulò ante laudata quam iure dictum sit [tanto illum Dei amore flagrasse, vt in eo quærendo semper esset, nec aliud mente reuolueret, loqueretur, aut cuperet, nisi Deo placere, eiusque exequi voluntatem, ad hoc ei se totum tradidisse, voluisseque in omnibus adhærere; cœli etiam, si necesse foret terræque iactura.] Testis est Hieronymus Natalis ex quo Deo se dedit Ignatius, seruitutis suæ mensuram, & calcar, maiorem Dei gloriam tenuisse, hoc est animo nunquam factis præsentibus explendo, incrementa boni semper continuanda destinasse, direxisseque ad illum diuini honoris apicem, in quem possunt, tota cœlestis gratiæ nobiscum adnitentis contentione euadere. Sensere hoc idem Romanæ rotæ cognitores, dum in causæ ipsius ab se approbatis collectisque actis [suas, inquit, omnes ad Deum cogitationes, verba, factaque retulit, velut eorum finem, in Deum eiusque honorem, & gloriam direxit, habemusque ex ipsius scriptis, fuisse hoc tesserarum eius signum, in ore ipsius assiduum, ad maiorem Dei gloriam. Hanc & exquisiuit, & consecratus est vbique, hanc suis esse agendi regulam voluit: ex quo illa efflorescebat mentis acritas, qua B. Pater abundauit, & oris quam prætulit imperturbata serenitas, perpetuæ index lætitiæ, adeoque constantis, vt cum aduersis durius quateretur, tunc esset hilarior: inde illa quoque interior pax, & in omnes animi sui motus, affectionesque imperium, quod intuentibus velut admodum singulare suspiciebatur, cum idem semper, sibi que similis, nullo vnquam casu mobilis compareret, & hæc animi pax fructus est intimæ caritatis.] Hæc illi, & iis mirè consentiunt quibus illum Iacobus Mironus eius familiarissimus ad viuum depingit: [Patens, inquit, noster Ignatius magnis ab natura ornatus est dotibus, magnos mente aluit spiritus, quibus illum diuina gratia in summum euexit virtutis fastigium: nihil nisi grande pro Deo molitus est, & feruorem quæcumque ageret spirarunt. Societatem, eiusque munera si introrspicimus, ardent omnia ignibus caritatis. Quare hoc institutum, modusque procedendi noster (sic illum vocabat Ignatius) totus est in quærenda maiori Dei gloria, & honore, vt patet ex libro constitutionum, vbi vix caput est quo non inculcetur, illud Dei vbique maioris gloriæ studium. Fuitque hic ardor in eo perpes, Societatis fundandæ principium, & incitamentum, dum secum sollicitè, diu nocturne inuestigat qui posset Deo maiorem gloriam, & gratiora semper curare obsequia. Eò spectant, & inde profluunt omnes ministerij nostri partes, caritatisque opera quæ obimus pro Instituti ratione, nec omnino nobis satisfacere possumus, si pro Deo tantum iis incumbimus; maioribus tenemur officiis, eam scilicet Deo interius gloriam exteriusque procurandi, quam eius gratia iuuante maxi-

mam

mam valemus] hæctenus Mironus, quibus sane haud inferiora vir sanctus exigebat, tum ab se, tum pro cuiusque modulo ab suis, vnde laicum adiutorem, in virtutum, & operis studio negligentem interrogauit aliquando, cuiusnam suum laborem in Societate locare se crederet, cui vitam, & operam nauare? aientique sibi propositum Deo famulari, Deo, infert sanctus famulari, & tam solutè ac languidè? exin sanè id tibi abire impunè non patiar; nam si dares homini operam, esset fortè huius socordiæ venia, aut excusatio; Maiestati vero infinitæ cui vt mille ultra quam possumus obsequia præstemus, ne minimam quidem partem officij explemus, huic, inquam, vix eius aliquam laboris quem valemus, operam dicare, quantæ quæso id culpæ fuerit?

Suspicienti gradum amoris erga Deum qui pectus Ignatij, flammis iugibus vaporauit, fateor mihi, & verba idonea, & sensus deesse argumento pares; nam si verè ac scitè Bernardus, amoris linguam, non amanti peregrinum sonare, ac barbarum, quanto magis expertem amoris si tentet de amore loqui, voces deficient, ac sententiæ propriæ; sequentur inertes profususque alienæ? atque hoc pronius, quod ij etiam qui toti Deo ardent, eoque intimè perfruuntur, vt velint maximè, loqui tamen de illo nesciunt; significandis enim cœlestibus, lexica nostra voces non suggerunt. Suo quodam libello Ignatius in quem animi sui affectus referebat interiorem suam arcani cum Deo commercij familiaritatem expressurus, scribit auditam sibi quandam interius absque vocibus musicam, & concentum nullo ab sensibus deprehensum sono: At hîc planè in terris nihil eiusmodi esse. Multo vero minus sermonem inuenero eorum interpretem, quorum nec mente concepit sensa, nec quæ ipsemet experiebatur eloqui aliter valuit, quam imagine aliqua ab sensibus mutua; si minus falsa, certè minus vera, & germana. Velim præ omnibus extricare illius intelligentiam, quod suo cuiuspiam in paucis carissimo quandoque aperuit; certò quidem se minimè victurum, si ad viuendum id haberet solum, quod sibi natura tribuebat. Ex quo sanè dicto nihil assequor, nisi esse hanc metam perfectæ caritatis supremam, & vltimam, quæ transformatum in Deum hominem, vsque eò perducit, vt ducat magis ex Deo vitam quam ex seipso. Haud secus ferme vt cognatæ arbori plantæ, ac circum adrepentes; cum ei inhæserint, vnam videntur ex duabus arborem facere; ac natiuam licet figuram, & animam feruent; plus tamen succi, vitæque ex illa, cui nexu penetrati adglutinatæ sunt arbore, quam ex se hauriunt; vigent, crescunt, eduntque fructus quidem suos, sed de succo ductos alieno, aliaque radice; hanc enim sibi animæ potius, quam ligni, confusione mutua propriam vindicarunt. Quæ fortasse mens fuit Apostoli cum exclamaret. *Viuo ego iam non ego, vivit vero in me Christus.* Nam & ipse viuebat per sese, sed ad Deum amandum vim sibi tantæ necessitatis impresserat, vt modo quodam inexplicabili, eo magis amore quam anima viueret, nec posset ab eius animæ is amor, coniuratis cœli, terræ, ac tartari viribus auferri, quantumvis ferro posset de

corpore

XXVII.

Quanto Dei amore Ignatius, etiam cum vita periculo arserit.

corpore anima expelli. Vixisse hanc vitam videtur Ignatius rebus omnibus mortuus præter Deum, nullòque alterius actionis sensu, nisi caritatis erga Deum, cui videntur ab eius obitu, quiduis aliud agentes medici subscripsisse, dum negarunt annis, & valetudine sic attritum, ac prope consumptum, absque miraculo viuere potuisse: ac sanè Deum sibi magis suum, quam seipsum duxit, vsque eo, vt si innoxius inferorum posset addici suppliciis, torquendum se atrocius dixerit damnatorum maledicis in Deum vocibus, quàm pœnarum illarum horrendo cruciatu. Quanquam & hic idem, quo viuerebat, & spirabat amor, vitam illi tantumnon præfocabat, redigebatque interdum ad extrema. Et obseruatum est quibus morbis in postremum discrimen adductus est, eos ex incendio corporis ortum habuisse quod inflammaret animus, solito in Deum vehementius exardescens. Sic anno 1550. die Christi Natalis, ab re sacra bis consequenter facta in eum languorem solutus est, vt de vita periclitatus sit: quare nisi alternis diebus, operari sacris non poterat, ne violenta illa contentione deficeret; fuitque non rarò post sacrum celebratum, in cubiculum reportandus, tametsi sacello contiguum, aded penitus exhaustus, vt nec in tres passus, valeret procedere. Quod ita prope necessariò fiebat, cum ad sanctum altare (haud scio qui melius explicem) instar esset earum nubium, quæ dum in aquas totæ fluunt, simul & fulgurant, velut igneæ totæ essent: soluebatur in lachrimas totas, totusque sic ardebat, vt toto ex ore flamma emicaret: totumque, corde incitatus palpitante concuteretur corpus, & rumpendum pectus, venæque laxandæ viderentur. Sic loquitur ipsemet in aduersariis quibus, more sanctis veteribus recepto, ad priuatam memoriam, & vsum, animi arcana consignauit. Aderat facienti die quadam Nicolaus Lanoius, & erectis forte in eum oculis, post solemne *Memento* Deo dictum, videt insidentem capiti eius flammam, & periculi specie territus ad extinguendam illam currit; sed aduertens sanctum abalienatum à sensibus, & dulcibus lacrymis placidè diffluentem, damni ex ea nihil pati; rem esse diuinam credidit; at introspicere animum si daretur, præter ignem certè nihil in eo vidisset. Horam sacro infumebat vnam, nisi qui tẽpore minimè arctatur, diuinus spiritus, illu diutius moraretur. Quod autem nostris sacri tempus media clepsydra metiretur, horam ipse sibi integrâ sumeret; non priuatæ legis studio id factum (qua nusquam esse sustinuit à communi regula immunis) sed necessitate qua in laxando affectibus animo cogebatur crebro insistere, nunc voce linquente ad legendum, nunc vsu sensuum ad pergendum. Hos porro affluxus diuinorum patiebatur etiam orando, cui aliquot dabat quotidie horas: noctes vero habebat trifariam diuisas; pars vna gubernationi; quieti altera, dabatur. Sed interiectis semper facilioribus pietatis officiis: quam in rem consuevit, precatoriam Virginis coronam in lecto retinere. Tertiam precationi dicauerat: huius inchoandæ hæc erat forma. Consistebat aliquando reclusus, presentis Dei Maiestatem animo repetens; inde illum demissa totius corporis inclinatione adorabat:

post

post vel de genibus, vel in humili scabello sed reuerenter compositus sedebat; vixque mentem in Deum collegerat, cum ibant in lacrymas oculi; serenitatem beatorum, facies induebat. Ita duas post sacrum horas, quotidie transigens, pascebatur illa quam dixit Augustinus *Saginam veritatis, saginam lucis immortalis sapientie*. Quo tempore ad illum nemini patebat aditus, nisi negotij grauitas, moram omnem responsi negaret, tunc enim intrabat Ludouicus Gonzales, qui sub eo domui præerat; vt rem illi, commissam exponeret. Quod cum ei euenerit sapius, debet hoc eius quod refero pro indubitato testimonium haberi [Memini, ait, quoties ad illum, quod crebro cogebat necessitas, cum illo acturus adij, vultu offendisse tam splendido, vt defixus licet in re quam tractandam ferebam, ad eius conspectum mei iam immemor superem. Nec enim erat illius species qualem haud raro piorum quorundam dum orarent notauebam, sed inusitatum spirabat quiddam, planèque diuinum:] itaque Lainius qui ob illam cum Deo necessitudinem tam arctam, assimilabat Moyse Ignatium, similitudinem augere potuit splendoris huius præstantia, qui ex consortio Domini, in eius facie effulgebat.

Hæc vero tam intima cum Deo familiaritas, haudquaquam precandi, & sacrificandi spatiis definiebatur; Deo se vbicumque, & quoties vellent, & quicquid ageret præsentem sistebat, conclaue quidem fenestella iussit aperiri, qua in aram maiorem, & augustissimum Sacramentum pateret prospectus, vnde velut alius Daniel ex cubiculi secreto, & procul arbitris, illuc intentos haberet oculos, vbi totus animo habitabat: haudquaquam tamen ad inueniendum Deum rupto egebat pariete, qui tenuissimo tantum ab eo distinctus velo pro arbitrio illud reduceret; imò cuicumque operam rei daret, Deum semper habebat in oculis, quod inter homines rara quoque virtute præditos est valdè rarum; idque opinor quod vocat Apostolus, *conuersationem in cælis*, Deum perinde spectare solitam, vt chorus stellarum errantium suum solem, à quo dum variis orbibus circa terram cursus flectunt suos; lucem interea, ignemque accipiunt, & in eum reflectunt; eratque hic in eo fomes rapiendæ momento flammæ, ad minimum quemque precandi aditum; vel enim cum angelo Virginem salutans; vel mensam consecrans solemni adprecatione; vel de diuinis legentem aliquid, imò solum audiens IESV, & DEI nomen, velut in flammam insilisset, animo totus, & vultu ardebat. Quanquam autem de diuinis acturus cogebatur styllum, demittere, quòd inter discipulos, tametsi præstantes, quales primi fuere illius socij, & qui vna vixere; vix erat qui eum satis perciperet; at ne ita quidem, nisi obiter, & raro, loqui humiliter de Deo aggrediebatur; conscius sibi non esse integrum affectus illos immodicos premere, & inflammati animi aperta indicia non præbere: in hæc quanta vi raperetur facilè vel hoc vnùm probet, quod tradita pueris fidei elementa, breui ad cæteros, adhortatione solitus claudere, huic semper concepta subdebat hæc verba. Deum amate toto corde, tota anima, tota voluntate,

XXVIII
Ex re qualibet Ignatius in Dei cognitione & amorem assurgebat.

quæ ille dum diceret, sic incendebatur vt illius igne auditores etiam vrentur, vltimisq; iis verbis sapius homines conscientia profugatiſſimæ, vultu hærente iaculo confixi, mox ad Sacerdotum conciderent pedes, & confessione, fletu crebro, ſingultuſque abrupta, cum Deo in gratiam redirent. Quod teſtatum reliquit, qui viderat Lainius. Demum quicquid vidiffet Ignatius, gradus illi ad Deum, & ingreſſus fiebat, conſcendebat frequenter in domus turriculam, vt libero cœli aſpectu fruereſſetur, obſeruabatũque clam, & audiebatur flens, & has voces rumpens, quam ſordet terra cum cœlum aſpicio; imò id illi moris fuit ſiue diſcumberet, ſeu per urbem incederet, colloqueretur, aſſideret, aut quid ſimile faceret; crebro cœlum tantisper oculis figere, inde in ſeſe descendere, hoc eſt vno volatu in Deum attolli, eodẽmque ad ſe Deo plenum redire, & facem vtrĩque geminatam pectori ſubdere. Quo item ſigno (ita erat vulgatum) denotabatur ab ciuibus: ille, aiebant, pater, qui cœlum ſuſpectat continuo, & ſermones de Deo perpetuo infert. Cantu præterea muſico efferebatur extra ſe in cœtum beatorum, tantũque ex eo hauriebat liquidæ voluptatis, vt illa etiam reficeretur corpus: vnde non vulgari tributum modestia, ſuſque vincendi propoſito, quod inter dolores ſtomachi quibus ſapiffimè torquebatur, abſtinuerit ſe hoc ſolatiolo, quod non eſſet in communi apud nos uſu, etſi erant in promptu qui poſſent pio cantu aſſictum recreare. Accedebat herbarum florũque conſideratio qua capiebatur mirificè, ſugebaturque ex iis rorem mellitæ pietatis. Audiebant illum noſtriſuper iis aduerſione ſtudioſa differentem, & philoſophantem de manu illorum artifice, digerentẽque illorum partes, & formam figurante, colorẽſque dicente, cum ingenito aſſatu ſuauiſſimi odoris, quorum vnum in corpusculum elegans, & ſciturum perpes, & ſapiens decurſus, ſupremi artificis ſapientiam, potentiam, gloriã, inſpicientium oculis prædicaret: his ſe oblectans deliciis inambulabat interdum in domoſtico hortulo, aded extra ſe in Deo habitans, vt eius ſpectaculo è fenestra patres auidè gauderent, eoque ſe, vt refert qui aderat, felices putarent. Hoc rerum omnium ingens theatrum, quod pulchritudinis, prouidentia, opũque diuinarum, magnitudinem, & ſapientiam repræſentabat ei velut in ſpeculo, fontem quoque illi creauit lacrymarum, cuius nunquam dum vixit, exaruit vena, quanto inſeſtor affecto corpori, tanto ſitienti animæ dulcior, & pretioſior, horarum penſum exſoluenti, tam multa verſibus ſingulis ſeſe ingerebant, vt in id diei bona pars abiret, atque vnde alij tranſcurſu rapido ſeſe expediunt, nauis inſtar, profundo abdita negligentis; è contrario ille, vnionum piſcator, paſſim inſiſtere, natate in aliquo vnus verſiculi ſinu, & noua gaudere cœleſtium rerum deprehentione, tantãque inde ſanctorum flentium copia obrui, vt cæcitatũ periculum frequenter adierit, fueritque neceſſe Sacerdotale ipſi officium à Paulo III. breuiore precum recitatione commutari. Hoc ipſum diſcrimen tum alias, tum præcipuè rem ſacram faciens ſubiuit, tunc enim penitus eliquabatur in lacrimas: quod conſp-

catus

carus aliquando neſcio quis ad S. Ioannis in Laterano, fecit quod homines in terram curui dum ſibi arrogat, de viris Deo cœloque aſſuetis ſententiam dicere; & Franciſco Strada qui facienti Ignatio miniſtrabat tam ſecreto quàm ſtolidè in aurem; proſus, ait, fieri non poteſt, tuus iſte Sacerdos, quin ſit, aut fuerit, omni ex parte ſcleratus, toto enim quod peregit ſacro, illacriminari non deſiit, rodentibus opinor duto morſu ream eius mentem flagitiis. Ita quidem is de triuio cenſor, pronuntiaturus ni fallor ſanctum, ſi vt viderat lugentem ſic vidiffet inter celebrandum effuſus ridentem. Hac autem vi tanta lacrymarum, in dies oculos grauius adurente, ne illos omnino extingueret, iubentibus medicis à Deo impetravit vt poſſet iis moderari, ſed tam mirabili poteſtate, vt pro imperio ciceret illas, vel premeret.

Postremum hic edo argumentum, eius caritatis qua iucundè arſit Ignatius; deliciarum quibus abductus à ſenſibus; familiaris cum Deo conſuetudinis qua potitus eſt maximè ſingulari. Do illud vt promiſeram ex pauciſſimis illius autographis ſchediis, in quibus pro more quotidie ſua cura Deo intima adnotabat, & quæ manum ipſius dum reliqua vreret fugerunt, ex annis quinque, & triginta quos ſanctus exegit, menſes vix quatuor habemus iis aduerſariis conſignatos, eõſque plurimum ſcriptis aded conciſis, & breuibus, vt videantur notarum compendia: vbi vero lucem curiositas maximè optaret, aded obſcuris, & ſermone pendente, ac mutilo, vt poſſit ad marginem multis locis adſcribi, quod Prophetis ſape neceſſe eſt *tenebroſa aqua in nubibus aëris*. Sunt ergo quæ reddo ipſa ſancti verba ex chirographo Hiſpanico Latina.

Huiuſce diei lacrymæ, viſæ ſunt mihi præteritis multum diſſimiles, ita lento aſſuxu aderant, interiores, dulces, abſque magno ſtrepitu, & motione; tam vero altè ab intimo, vt non ſpuppetat qui illud explicem: totum vero me ad Dei amorem commouebant interior, exteriorque affatus cuius mihi conceſſi diuinitus tanta interior erat harmonia, vt eam non poſſim exponere. Die inſequenti, vt ante proximo, vbertim lacrymæ in ſacro, & ſub ſacrum, & cum his eiũdem interioris affatus uſus fructus; qui ſermonem, & concentum cœli, ſimilitudine referebat: crescente mihi cum lacrimis ſenſu pietatis, & affectu, cum me vt diuino cognoscendi, & intelligendi modo animaduertentem Poſtridie quoque magna copia lacrymarum, interiorque affatus mirabilis.

Virgini ſupplicans, vt mihi apud filium, & Patrem adeſſet; poſt vero filio, vt me cum filio, ſua apud Patrem diuinum, commendatione dignaretur: ſenſi me attolli in conſpectum Patris; capillos arrigi, commoueri vniuerſum corpus ingenti ardore, quem conſecuta lacrymæ cum ſenſu pietatis vehementiſſimo.

In ipſo precandi aditu, cum multa vbertate, & profuſione lacrymarum, cum intenſiſſima pietate, & crebra intelligentia, perceptioneque SS. Trinitatis, harum, & ſimilium perceptionum atque notitiæ tam erat fre-

quens, & tanta iucunditas, vt me ad eam explicandam memoria, ingeniũque deficiat.

Tantam expertus sum cognitionum, congressuum, gustuum diuinorum exuberantiam cum perpetuitate lachrimarum, & vocis deliquio, vt Deum, & Dominum quoties nominarem, videretur mihi animi penetrabilia subire, cum obsequio, & admirabili humilitatis reuerentia; vt videatur inexplicabilis.

Post orationem, noui motus interiores iisque insoliti, singultus, & lacrymæ, totus in amore Iesu: verbis, votisque præoptando cum illo mori, quam cum vlllo alio viuere.

Dum paratur altare, & occurrit animo Iesus, sentiebam me agi ad sequendum illum, reputabamque intra me rationem summæ paupertatis eligendæ, hanc esse humana qualibet maiorem, quod Iesus Societatis esset caput. Cum rediret in mentem Patrem me filio suo consignasse: hoc consilio, vt imprimeretur mihi tam altè Iesu nomen, & tantoperè confirmaretur, succurrebat noua lacrymarum, & singultuum copia.

Colloquenti mihi cum diuina Maestate obortus est fletus ingens, amorque tantus, vt viderer mihi supra omnem modum cum eius amore coniungi, nec tam excellenti eatenus, rara, & amoris tam lucidi dulcisque gratia potitum. Postea, etiam in sacello nouæ lacrymæ, nouique sensus pietatis in SS. Triadem semper desinentis; ad altare autem sacris vestibus induto, affluxus lacrymarum maior, singultuum, & intentissimi amoris; omnia erga SS. Trinitatem. Rem vero sacram facienti, tantus diuinorum sensus, tot lacrymæ, vt pergens ambigerem an essem pergentibus lacrymis iacturam oculi facturus, aded ex fletu immodico dolebat. Ad ea verba *Placeat tibi sancta Trinitas* occupatus sum immenso amore, & exundatione ardentium lachrimarum, & hæc aliæque de cælo gratiæ tendebant omnes in SS. Triadem à qua deducebar, & in eius amorem trahebar. Re diuina peracta, iam sacris exuto, & oranti haud procul ab altari, noui singultus, & lacrymæ, omnes ex amore Trinitatis, erätque illius amoris tanta suauitas, vt non possem inde abscedere, reliquo etiam exin die domi, & per urbem redibant amoris impetus vehementes, motionesque ad lacrymas, repetitâ memoriâ Beatissimæ Trinitatis.

Colloquens cum Spiritu sancto, vt sacrum de illo facerem, cum iisdem lacrymis, & sensu pietatis, videbar illum videre, ac sentire in claritate expressa, & flammæ igneæ colore, modo insolito.

Dum instruitur altare, ac postea, & sacris ornatum, & sacrificantem, cum magnis interius motibus, & ardentibus lacrymis, & singultibus vox sæpe defecit, tum insignis auditus, & conspectus Domine nostræ apud Patrem mihi multum propitiæ. Ita, vt in orationibus ad patrem inde ad filium, & in consecratione, non possem non audire ac cernere, cum sit ipsa pars, aut ianua eius tanti fauoris quo intus fruebar (nempe illa monstrante

strante in filij carne suam quoque inesse) cum tam multiplici intelligentia vt scribi non possit.

Precautionis consuetæ initio ad finem, magnos sensus percepi & multum lucidos pietatis. Extra domum, in templo, & celebrans, vidi cœlestem Patriam, aut eius Dominum, personarum trium intelligentia, & in Patre secundam, & tertiam.

Suscepta luce quadam, & corroboratus, dum intrarem sacellum precaturus, sensi, aut vidi potius virtute supernaturali SS. Trinitatem, & Iesum obiectum mihi tanquam intercessorem apud ipsam, vt mentem meam hoc viso dignaretur, cuius rei auditu ac visu obortus mihi est ingens fletus, magnæque amoris plenitudo. Sacram rem faciens multis cum lacrymis piisque sensibus, vno præsertim loco, eadem quæ prius SS. Triadis, species mihi obiecta est, semper cum accessione amoris erga diuinam Maestatem.

In sacro ad illud *Te igitur*, sensi, vidique non obscure, sed clara in luce, imò valde clara, etli ipsum, siue essentiam diuinam, in speciem solis, aut paulò supra quam nobis sol compareret, ex qua essentia videbatur exire, & deduci Pater. Itaque dicenti. Te igitur clementissimè Pater; obiciebatur prius essentia diuina quam Pater, & in hac mihi obiecta specie, aspectuque essentiæ SS. Triados, absque distinctione personarum, vehementi sensu erga rem quæ mihi representabatur affectus sum, cum ingenti motu, & profundissimis lacrymis, amoréque versus esse diuinum SS. Trinitatis vehementissimo. Sacro inde peracto, dum oro ad altare, idem se mihi diuinum esse, seu visum idem quod prius se mihi obiecit, in modum spheræ, & modo quodam ita personas tres sicut primam cernebam, istoque aspectu, ac sensu, nouis potiebar affectibus, & lacrymis.

Etiam in sacello, implente animum affectu magno, erga SS. Trinitatem, cum magno amoris cumulo, & vehementibus lacrymis, non vidi, vt aliis retro diebus, distinctas personas, sed velut in lucida claritate vnâ essentiam, quæ tota me in sui amorem rapiebat: sacrum inchoans, non poteram præ immenso affectu pietatis, proferre. *In nomine patris*, &c. totum exinde sacrum cum summo affectu, profundissimis lacrymis, & amore qui totus in SS. Trinitatem ferebatur: idem pariter aliquando erga Iesum sensi, velut eius in umbra, & ductu essem, haud vlla tamen propterea imminutione vnitatis cum Dei maestate, sed magno potius eius incremento.

Magnos hausi sensus pietatis, dum ad sacrificandum me pararem, animo reputans ad hoc opus fore, vt essem angelo similis, nec defuere suaves lacrymæ. Inde aliquoties vidi, nunc quidem patris essentiam, primùm essentiam, tum patrem; pietatis affectu prius essentiam, tum patrem spectantes; nunc vero alia ratione, ac sine distinctione huiusmodi.

In sacro sæpe sæpius subsistens, cum varia multæque notitia SS. Trinitatis, quæ tanto lumine mentem peruadebat, vt posse non crederem, diurno studio tantum scientiæ mihi accedere. Alias in oratione, cum magno sensu pietatis, & ardenti caritate, gustuque diuinorum, ad hoc ex parte,

vt me quodammodo attolleret tendente, postea in sacro, lacrymæ quàm ante fusiores, interdum voce interclusa, tot ac talibus interim de SS. Trinitate perceptis vt quod præterea de illa caperem nihil videretur superesse.

In hoc sacro cognoui, sensi, & vidi *Dominus scit*. Me de patre loquentem, & agnoscentem personam esse SS. Trinitatis, illius amore hoc enixius affici, quòd inessent illi speciatim aliæ personæ, idque experiebar etiam in oratione ad filium, & Spiritum sanctum, eorum singulis perfruens, iisque me deuouens, & trium illorum esse me gestiens. Tanta mihi res videbatur, vt finem non facerem confundendi mei, quis tu? & quid promeritis? & vnde hoc tibi?

Sacris operans cum singulari pietate, lacrymis, & ardore; oppresso nonnunquam etiam sermone, dum Patri supplicarem, videbatur Iesus preces illi meas offerre, illasque adiunare, eo sensu ac visu qui non potest exponi.

Stanti mihi ad focum, redibat iterum in oculos Iesus, post etiam in vrbe ac per vicos, eunti redeuntique à Cardinali Carpenfi, locisque aliis, spectabilis aderat, multis lachrimis, multisque animi motibus affluebam. Quo tempore, Iesum audiens, ac videns, tanto amore incendebar, vt fore vnquam tam potens aliquid non putarem, quod me possit ab eo seiuungere.]

His oblectabatur deliciis Ignatij animus, præcerpebatque iam aliquid de immortalium gaudiis; quorum denique summa, & caput est Deo frui cognito, & amato. His recreabatur eius vita, & retinebatur fomentis continuis, cum quibus vbi deficerent, defecturam pariter aiebat vitam: neque vero his ipsum diuina bonitas, larga manu beare, in vltimos distulit vitæ annos, cumulata iam aucto caritate. Ex quo sæculo valedicens, Deo nomen dedit, paucis etiam mensibus, quos egit Manresæ in luctu pœnitentis, tam crebro se illi præsentem Christus, spectabilémque exhibebat, vt Ludouico Gonzales dixerit haud satis meminisse, vtrum id vicies, an quadragies accidisset, & Virginem quoque Dei matrem, non raro ab se fuisse conspectam: ex quibus cœtera non difficulter assequimur ab eo tacita, quæ tractu annorum quinque, & triginta, in hoc genere illi euenerunt, crescente in dies aucto perpetuo illius caritate. Iam pro illo quod ex se poterat in Dei gloriam proficisci ad animarum quæstum obsequio, quo nihil ipsi erat in vita carius, cum ab se non proflus impetraret, vt discessum è vita peteret; precum tamen vices obibant flammæ ardentis in eo diuini amoris, quæ morantem in Deum trahebant, poscebantque votis flagrantibus absoluti animum tenui vinculo, quo adhuc corpori hærebat. Vnde illa eius consolatio gaudio suo impar, ex sola mortis cogitatione, ex qua illi tantum affluebat beatæ voluptatis, vt soluerentur in fontes oculi, æstualet pectus extra modum, essetque necessariò animus aliò auocandus, quod eius non esset sat capax gaudij, nec ei valeret imperare. Vt autem infiniti conscius, &

amans boni, & in id mente affectuque immersus, præ illo omnia despuuit, nec intelligit qui possit aliud, præter illud optari; ita si quem nostrum audisset Ignatius, curas suas in annum sequentem, vel menses aliquot mittere, demirans aiebat. Heu me! at vnde hæc tam diuturnæ vitæ fiducia? Cumque ex vitæ incerto liceat, gaudere læta spe Dei quamprimum possidendi, iuuat tempus lubentius fallere diuturnitatis illius expectatione, cuius certus si fores, dolere te moerore non consolabili deceret? Enim vero paucorum animus ignitis aïs sursum attollitur. Erat Ignatio hæc in terris mora, violentus labor, nisi quæ penitus in cœlo, & in Deo, quàm in terris, & secum versabatur, vt solis radij tamdiu extra solem effulgent, & viuunt, quamdiu viuunt in sole; & in terras proiecti, ab eo minimè recedunt. Præterquam quod illa non modo quotidie, verum vt significauit ipsemet, quoties liberet, prægustatio quædam immortalium voluptatum; & illa rerum diuinarum tam secreta, quàm crebra spectacula, imaginibus quidem mortali aspectui congruis adumbrata, sed euehenti animum ad res cognoscendas, multo illis figuris altiores; hæc inquam, iuncta inexplicabili quam ex iis ducebat deliciarum vbertati, vitam illi acerbam effecerant, assiduus scilicet, Dei clarè, coràmque fruendi desideriis ægram, sibi que implacabiliter iratam, dulci quidem, sed graui adedò tristisque tormento, vt vno valeret Dei ita iubentis arbitrio mulceri. Accedebat quod inter homines nihil sibi agendum præterea cerneret, iis plenè officiis defunctus, ad quæ à Deo electus fuerat. Tria auditus est ab suis dicere, sibi vehementer in optatis fuisse tandemque sibi abundè præstita, ex quo facilè intellectum, eius è vita discessum, vt reipsa euenit, imminere. Videre optarat auctoritate Christi perpetua ab summo eius in terris Vicario Societatem stabilitam. Libellum Exercitiorum eadem Pontificis approbatione communitum. Constitutiones per Societatem vniuersam, in opus & vsum redactas, quæ tria, vt breui collecta numero, amplum tamen illi gaudendi theatrum expanderunt: quod doctè aduertens Marcellus I I. Pontifex, sacræ, ac profanæ historiæ scientissimus, die quodam in cœtu virorum sapientum de Societate, & Ignatio colloquens, negauit ab se lectum, quenquam inde ab Apostolorum temporibus tot fructus satorum ab se operum vidisse, quos & quales vidisset superstes Ignatius. Societatem enim annorum vix sedecim, vidit toto iam orbe diffusam, Christiana sacræ linguis & notis, & barbaris prædicantem; integros populos, idolorum subductos tyrannidi, Christo, & Ecclesiæ subiugantem: vidit Prouinciarum duodecim accitu, & plausu fixas in iis sedes obtinere, Italia, Sicilia, vtraque Germania, Gallia, Aragonia, Castella, Boëtica, Lusitania, India, Æthiopia, Brasilia, centumque in eas domiciliis perpetuis tributam, præter illa quorum feruebat propinqua fundatio. Vidit scælici prælagio metatum sibi iam in cœlo locum per Hoziū, qui primus ex fociis obiit; & in sanguine Antonij Criminalis, pignus accipere, tot veri Davidis fortium, quorum erant deinceps in India generosi labores, gloriosa morte coronandi. Vidit refer-

tantum hominibus sanctimoniam laude, literarumque insignibus, quorum alij in Lusitania, Apostolorum cognomentum nacti; in confesso totius Ecclesiam alij apud Tridentum, cum admiratione auditi; alij ad summos etiam expetiti honores; duplici gloria tam promeriti honoris, quam reiecti; destinati alij ad res Ecclesiam ab sede Apostolica Nuncij, & hæc quidem vidit Ignatius, at securus maiorum atque meliorum, quorum essent hæc tantum præludia. Nam Iulio, tertio, ægrotans, rogatusque ab suis annorum aliquot à Deo inducias petere, ne Societatem nondum planè firmatam desereret, respondit, Primi, Dei bonitate, ut confido fuerunt boni; succedent iis alij meliores; secundis tertij etiam meliores, utpote qui propter strenuitatem agendi foris, interiore vti sunt disciplina tunc ad vnguem perfecta, & legum suarum obseruatione accuratissime obstricta. Fructus denique vidit suorum Exercitiorum vberimos totam passim excolentium Europam: vidit labores filiorum magnis à Deo fortunatos successibus, qui cum perferrentur ad eum assidue, tantum infundebant in eius animum beatissimæ voluptatis, quantum ex oculis ciebant dulcium lacrymarum. Sic Dei amore inexpleto flagrans, & votorum compos quibus insudarat, velut præter discessum, nihil iam in vita superesset, totus ad cælum anhelabat.

XXXI.

Mors Ignatij
sui contem-
ptu insignis.

Postquam igitur Deo visum desiderio eius annuere, id ita fieri voluit, ut ne qua precibus filiorum, paterno discessui mora, denuo interponeretur: cum enim iacenti ante aliquot annos supremam horam instare crederent, circa lectulum flentes, & supplices à Deo flagitabant, ne se patre tam caro orbaret, quo vno Societas inter sæuissimos conflictus, & minas exitij sustentabat sese: etsi enim erat postremis his annis Ignatius exhaustu virium, minus iam habilis regendo, eamque ob causam Francisci Borgiæ, cui per Hispaniam vices suas in nostros commiserat valdè amplam fecerat potestatem; sed pro constanti habebant Patres Societatem propter illum à Deo seruari, eiusque apud illum eximia gratia fulciri; ad hæc nimium quantum intererat, præsentis eius exemplo fingi, & consolatione affidua erigi. Ergo Iulio ineunte anno 1556. valetudine solito grauius afflictus, sensit aliquot illos quos sibi morbus vindicabat dies, exilij sui fore reliquias; eiusque etiam aliquanto prius minimè dubius, Leonoræ Mascarenæ, quasi per literas valedicens, aiebat se vltimum ad eam scribere, suas illi ad Deum preces deferere, cui futurus iam esset in cælo propior, quas vti eatenus fecerat, impensurus interim esset dum viveret. Armis tunc, & milite strepebat Roma ob bellum aduersus Neapolim; ea re vehementer dolens mœrensque vir sanctus, secessum aliquem optauit velut in breuem à tumultu, & molestiis quietem, seu magis in solitarium proximi exitus apparatus. Locum sibi delegit in prædio quod paulo ante Rom. Collegio inter S. Balbinæ, & Thermas Antoninianas ipse coëmerat: veriti patres ne id cælum, cui nullus suberat à quo emendaretur habitator, per æstarem illi foret infestius, rem coram in dubium vocare; ille in suis, sui nunquam

tenax,

tenax, medici iudicium quærere, is erat Petronius ei peramicus, qui loco diligenter inspecto, negauit quicquam ab eius aura metuendum. His confusus, & Societate Polanco, & Madridio commendata eò se recipit, sed breue id otium degustarat, cum debilitatem iam inueteratam, tantus auxilij virium defectus, ut domum fuerit reportandus. Haud tamen id aliter acceptum quam pro fortuito accessu imbecillitatis qua pridem languebat, cui succurri magis censebant medici congruo alimento quam pharmaco, & ne tenui quidem, qua tentabatur febriculæ, de remedio aliquo videndum, iudicabant; denique aliis tunc domi ægrotis, cum multum timeretur, nulli erat suspectus Ignatius. At ipse voti quamprimum fruendi conscius, & promissionis diuinæ moras, & momenta subducens, cum Deo, & secum silentio perfectionem suam adornabat, ut eam tacitus, ac furtim propemodum, quod optarat, obtinueratque contra spem omnem diligentia humanæ, iniret. Sanctissimo Christi corpore relictus, altero post die Polancum accersit, quem annos complures, ab secretis habuerat, suprema eius ad illum verba, & die proximo ad Deum transitus, Patrumque ex eo sensus, ex Polanco, quam ex me gratius cognoscetur, hanc de iis ad omnes qui per vniuersam Societatem tum præerant dedit Epistolam. [Pax Christi, &c. Ex his R. V. cum suis cognoscet, sic Deo placitum, ut hinc optimum patrem nostrum Magistrum Ignatium ad se euocaret, Iulij vltimo, hebdomadæ sexto, pridie S. Petri in vinculis in libertatem electorum ex mortalitatis vinculo assertum. Sic demum beatus Dei seruus diuturni voti compos factus, quo multos iam annos Dei, ac Domini laudandi cupidus, cœlestem patriam spirabat, quamuis interea peregrinandi labor ferretur ab eò patienter, & fortiter. Quod autem nobiscum hactenus fuerit, Dei munere factum est, ut cœpta per eum Societas, illius exemplis, prudentia, & auctoritate, sanctisque precibus corroboraretur; nunc missis utcumque firmatæ radicibus crescentique, ac frugem tot latè mundi plagis ferenti, eundem abstulit, ut eò vberius diuinos illi affluxus exoraret, quo fonti bonorum esset propinquior. Domi quidem hic, & in Collegiis, ut sensu non careat maximo, obitus tanti patris cuius dulci præsentia orbamur; sed caret dolore hic sensus, habentque lacrimæ, suauitatem quandam religiosæ consolationis, & augentur eius absentia spes, & alacritas animorum. Videbatur, ad eum quod attinet, longis ipsius laboribus quies tandem deberi; morbis solida sanitas; lacrymis, & perfeccioni continuæ, felicitas immortalis. Ad nos autem quod spectat, non videtur eius dolendum iactura, quem illic habemus, vnde nobis illius ardentissima caritas, expectationem addit solito ampliorem, fore scilicet, ut Dei bonitas, communi Ecclesiam bono Societatem virtute, numero, & sedibus, eo intercessore promoueat. Sed optat opinor, R. V. nosse distinctius cuiusmodi (beati nunc in cælo) Patris nostri ad Deum transitus fuerit. Domi complures, & quidem grauius ex morbo iacebant, inter quos P. Magister Lainius, & D. Ioannes de Mendoza. Patrem nostrum Ignatium etiam

Z z

aliqua

aliqua tentabat valetudo, ex febris dierum quinque, aut quatuor, sed leui adeo, vt ex arteria vix discerneretur; ac licet magnopere debilis langueret, id tamen cum præter solitum nihil esset, nullam nobis suspicionem faciebat. Die Iouis cum me aduocasset, iussu valetudinis curatore tantisper exire, monuit, tunc demum opportunum videri, vt Pontificem adirem, significarem de ipsius periculo extra spem omnem valetudinis posito, ac suppremam ab eo adprecationem tum sibi, tum P. Lainio cuius tunc etiam dubia erat salus demissè rogarem; adderemque; vt ante, in terris dum ageretur, preces ad Deum quotidie pro illo fudisset, facturum se idem impensius, si se diuina bonitas in celum admitteret. Ad hæc, aio, ex ea inualetudine medicos nihil metuere, quod in eâ febriculam vix deprehenderent, ne dum aliquid lethale; me vero confidere, aliquot ei Deum propitium vitæ annos in sui obsequium additurum. Quibus ille; ita, me vndique destitutum, inquit, viribus sentio, vt nihil restet, nisi animam agam. Conatus hic tamen sum illum erigere, fiduciâ vitæ longioris, quam planè illi futuram sperabam; adieci me apud Pontificem quod mandabat facturum, sed cum dandæ essent sub vesperam in Hispaniam literæ, quæsiui possemne Pontificis aditum in diem alterum differre? at ille quanto citius ait tanto id mihi acceptius; age tamen vt lubet; hodie an cras, tu videris. Ego vt possem Pontifici certius ex iudicio medicorum nuntiare de periculo, si quod esset; interrogauit Alexandrum Petronium, eorum archiatrum, nobisque peramicum; petiique ex eo, mihi bona fide, vt morbi statum ediceret, retulique quod ipse parens noster de extremo suarum virium defectu sentiebat. Sed ille me in diem posterum distulit, quod nihil dum tunc noui acciderat, vnde pronuntiare in futurum posset. Ergo secutus quod solet humana cautio, in diem veneris adire Pontificem reieci. Sub noctem vero cum doctore Madridio in iacentis cubiculum redimus, & prima iterum noctis hora, cœnanti adsumus, de negotio quodam Collegij cum eo tractamus, quæ tam expedito peregit animo, vt ego omnium securus, nihilque hinc periculi veritus, ad somnum concederem: Die insequenti sub exortum solis ad eum reuersi, in extremis agentem reperimus. Hic ego properè ad S. Petri magna doloris significatione Pontifex nuntium excepit, prolixè abeunti beneprecatus est, & quicquid aliud poterat in Patris gratiam concessit, qui hora, post solis exortum secunda adstantibus circum patribus, Madridio, Frusio, & aliis, placidissimè animam efflauit. Mirati sumus beati senis humilitatem sanctam, qui certus de proximo discessu, neque nos accersere voluit, solemni donandos adprecatione; nec de successore quidquam indicare; nec nominare sibi Vicarium; nec obsignare constitutiones; nec eorum aliquid agere, quæ sunt alioqui Dei seruis, eovitæ actu supremo satis familiaria; certum vero fuisse instantis obitus, pridie quàm is contingeret, ostendit; cum nihil vnquam eum audisse meminerim tam liquido futurum dicere, vt de hoc obitu; & de adfuturo ad nostram Romæ leuandam inopiam comiteu, qui ventente anno, eodem tempore

tempore adfuit. Verum de se ipse tam abiectè, & humiliter sentiens, nolensque in alio Societatis fiduciam quam in Deo recumbere, vulgari more à nobis recessit, exorauitque forsitan à Deo, cuius vni studebat gloriæ, ne quid mortem suam insignem faceret, vt viuens semper peculiaria Dei dona secreto presserat, demptis aliquibus, quæ in lucem proferri, exempli ratio iubebat. Simili modo sapientia diuina, suos quidem interdum miraculis decorat, vt iis sub sensum cadentibus illos permoueat, qui subtilioribus minimè tangerentur. Aliàs vero miraculi vice, virtutum ingentium fructus mirabiles, amicis largitur, diuinæ testes non dubios gratiæ, aliorumque animi donorum, apud illos, quibus est purgator oculus ad excipiendos fidei radios, quam videtur Deus inisse rationem cum Societatis capite; vt eam pariter cum membris ipsius reliquis obseruat, dum magnis motibus, & conuersionibus animorum vbique, apud omnes, in Societate, & foris, ope tam debiliu operarum patris, ostendit Dei digitum hic esse. Redeo ad Patrem nostrum, cum ad occurrendum putredini, condiri cadauer placuisset, eximerenturque ad hoc intestina, admirationi, & exemplo fuit, quod comparuere vacua, exsucca, arida, quæ sunt à peritis pro indicio habita tum insolentis inediæ cui se inde ab tyrocinio perfectæ virtutis assuefecerat; tum constantiæ, ac fortitudinis vultu semper eodem & alacri: tantum laborum, adeo exhausto corpore durantis, eius item inediæ quam dixi, argumentum fuere calculi, in contracto, illius, & indurato iecore reperti, confirmatumque quod bonus senex Iacobus Equia, beatæ memoriæ aiebat, pridem Patrem nostrum miraculo viuere, nec enim capio, sic læso iecore, quo pacto vitam retineret, nisi Deo vitalia marcida supplente, vt Societatis necessitatibus seruaretur. Distulimus in seram vesperam diei Sabbathi beati corporis sepulturam, fuitque ad illud concursus ingens, & summa religio etsi loco eodem in quo obierat, nondum in publico iaceret compositum. Alij manibus, pedibus alij oscula figere, coronas alij precatorias admouere; quidam ægrè repelli, qui segmenta vestium aliqua, vel quid simile quod vsu attractasset indulgeri sibi postulabant; datum tamen memini quicquam est, vel ab conscisci permissum. Adfuere etiam pictores qui vultus speciem coloribus exceperere, quod is dum viueret, multis petentibus semper negauerat.] &c. huc vsque Polanci literæ; in quibus monendum, religiosam adprecationem à summo Pontifice haudquaquam Lainio nominatim, Ignatium petendam mandasse, sed sibi, & alteri cuius siluit nomen, fuitque is Martinus Olaius, qui tunc sanus & valens, paucis diebus iura cessit. Verum quod Lainius eò esset redactus, vt biduo post sacro & viatico, & oleo fuerit muniendus. Putauit Polancus dum Augusti sexto ante morbum Olaii scripsit, certo Lainium tacito nomine ab Ignatio designatum. Quod animaduertit ipsemet Polancus, emendauitque tertio quas nobis reliquit historiarum volumine; ego tum rebus ex vero illustrandis notare debui, tum vt obuam irem collaturis Polanci Epistolam, cum vaticinio Ignatij qui Lainio frequenter prædi-

xerat, futurum sibi in Societate regenda successorem.

XXXII. Erat Ignatio statura infra mediocrem, oris maiestas, ut plurimum grauis, & in se collecta. Vbi foret benevolentiae edenda species, emicabat cor totum ex facie; soloque occursum, vel accessu plus afflabat hilaris animi, quam aliorum exquisita propensi affectus significatio. Scribit Eleutherius Pontanus, cui fuit diu notissimus, cum in conspectum se daret, mox ad grauitatem ac modestiam composuisse circumstantes; sibi vero delicti cuiuspiam conscios non sustinuisse illius praesentiam, nec ausos vultum contueri; splenduisseque illius faciem. Quod in sene attrito, & emaciato, indicabat aliquid natura superius; color ei in oliuarium; acres oculi, & viuaces; frons ampla, nasus in summo tantisper eminent, deorsum ad nares planior; caluities capitis, & ex confracto quondam crure, incessus aliquantum notabilis: temperies indolis mirè ardens, sed virtutis imperio ita edomita, ut pituitosam magis medici dicerent. Eam tamen naturam corporis compositionem ad nutum omnem summæ rationis, sic docuerat effingi, ut ubique affectum æqualiter crederet, nullo præ cæteris instinctu agi, quod æquè motibus præiret omnibus, à nullo traderetur. Quæ meram viuentis ac spirantis effigiem referat pictura nulla est, præter eam quam Alexander Criuellus Mediolanensis, qui post sacra purpura est ornatus, furtiua pictoris opera ex eo duci iussit, secum interim familiariter colloquente, planèque piæ fraudis ignaro: nam quæ ex mortuo, & collapsa iam forma ductæ sunt, non reddunt animi sperimeam, illamque potissimum oris dignitatem, & luminum vigorem, eius maximè proprium. Romæ tamen habemus opus Iacobini Conti pictoris excellentis, ex vultu quidem mortui exceptam, sed ex viuentis perfectam imagine, quam tenebat is pictor animo impressam, quod esset solitus apud eum peccata deponere, eumque sæpius videre: habetur hæc omnium maximè germana, quod & sit vltima, & doctæ manus penicillo expressa.

XXXIII. Qui sensus faciorum in obitu Ignatij.

Iam quod ait Polancus Romæ nostros morte Ignatij, delibet os magis teneriore sensu pietatis, quam mœrore afflictos, etiam amantiissimi eius essent, eoque vnice Societatem niti persuasum haberent; idem potuit de aliis omnibus extra urbem fociis scribere, vbi primum ad illos Ignatij obitus peruenit. Videbatur iis lacrymarum dolore, & luctus diffidentia interdictum, quasi nec patris, nec tutoris, nec boni vilius iacturam fecissent. Omnium animos occupauit, gratulatio imprimis latissima coronatæ demum condigna gloria tanti viri sanctimoniam, & laboris; confidentia deinde tanto certioris ab eo præsidij, quanto iam altior Deoque propinquior, & Societatis labores esset inspecturus, & iis facillè opitulaturus. Vtriusque affectus excepta statim sunt non ambigua pignora; nam quo Romæ momento obierat, matronæ nobili visendus, Bononiæ adstitit. Fuit hæc Margarita Gillia Societati plurimum addicta, totaque in iuuandis pauperibus, in precatione, in templis, & nosocomijs. Huius cubiculum die Iulij, 31. mane repentino

repentino concussu, & valido motum, somno excitat dormientem, perterrefacta, ut oculos aperit, videt luce ingenti locum omnem fulgere, sanctum in medio clarius radiantem, spirantemque vultus hilaritate, & pulchritudine foelicitatem beatorum; ad hæc abeuntis salutatione blandè compellatur. Hem! ego, inquit, Margarita, discedo, ut vides, meos tibi filios commendo. Sub quæ, mox videri desit. Illa stupens simul, & gestiens ad Franciscum Palmium accurrit, visa auditæque, ingenuè utpote confessario, explicat, cunquæ illi semper ignotus fuisset Ignatius, at suis illum sic lineamentis distinctè depingit, ut ex eius familiaribus, nemo propius vero, distinctiusque potuerit. Quod tamen Bononiæ nihil esset de Ignatij periculo morbove rescitum; Palmio nostris, matronæ visum referenti, dilata tunc quidem fides est; paucis vero diebus, mortis nuntij cum venissent, hora obitus, cum viso collata, intellectum est sanctum Patrem æterna gloria donatum. Quantam vero curam dilecti gregis è cælo gereret, opemque, illius tunc tenuitati, & amoris suo congruam præberet, manifestum fecere argumenta nec sera, nec dubia. Nam vltro præterque spem omnem officiosè ab Cardinalibus, & vitis principibus, Societati patrocinia sunt delata: & Petrus Ribadeneira ex Belgio vbi de mandato Ignatij mensem iam septimum, in cassum egerat, repente in aulam vocatus, cumulatè quæ tamdiu flagitarat omnia impetrauit: petebat autem ab rege Catholico Philippo II. Societati aditum in eas prouincias. Cui cum obstant potentissimi aduersarij, & regis animus à susceptis ferè immobilis, Ribadeneira apertum cœlitus putauit: cognito vero sancti Patris decessu, agnouit pariter eius in eo negotio manum, quod eo in cœlum intrante, inde Societati impetratus venisset in Belgium aditus, qui ex hominibus frustra diu fuerat expectatus.

De Ignatij meritis, & sanctimonia quam magnificè senserint eius coactanei maximè insignes; tot constat, ac tam illustribus monumentis, ut extra modum futura sit eorum recensio, etsi eorum dumtaxat lectissima, & grauissima memorentur. Pauca igitur dabo ex variorum ordinum hominibus excepta: atque, ut ab nostris incipiam pro singulari habitum est tot eius filios, tam perspicacis, & excoctæ virtutis, tamdiu illi domesticos, & familiares, nihil unquam remisisse de reuerentia qua illum obseruabant; sed è contrario, processu temporis, & consuetudinis cum illo mutæ auxisse, quanquam velari sacræ imagines identidem soleant ne conspectus perpetuitate illarum veneratio obsolescat. [Ego (inquit testis iuratus Philippus Aupolinus) Romæ Societatem ingressus dum P. Ignatius viueret, in ea æquè apud externos, uti apud nostros, sanctitatis opinione illum vidi, ut concursus fieret ad videndum illum cum domo exiret, & per vicos transiret. Nos qui domi præsentem fruebamur, venerabamur tanquam sanctum, ut etiam ex collo, eius præsegmina vnguium pro reliquijs gestaremus, quæ ab adiutore illius administro certatim elici bamus: foris quoque, ut eum cognoscerent, & alloquerentur confluebant magno numero viri graues, &

XXXIV. Ignatij famæ sanctitatis apud suos.

magni, eius sanctitatis acciti fama: & animaduersum, qui ex eius affatu non rediret melioris vitæ, aut perfectioris desiderio incensus, vix esse re-
 pertum aliquem; solo quin etiam aspectu mcerentes, & afflictos ad se
 adeuntes solabatur] hæc ille, quod autem de præsemine vnguium ait
 Romæ ab nostris factitatum, idem apud Indos Xauerius, de illius egit
 chirographo, nam eius rescisum literis cum ossea schidia Thomæ Apo-
 stoli, appensum pectori gestauit, iisque reliquit, puerorum manu, quo-
 rum ad hoc operam adhibebat, innumera patrabat miracula, suo quidem
 qui eas tradebat, sed & eorum quorum erant, etiam merito. Patri præte-
 rea, laborum in India socio suadens, vt se magis obedientiæ præberet do-
 cilem, & præpositis, tractabilior, nihil efficacius adinuenit, quam si ho-
 minem rogando, interponeret amorem, & obseruantiam qua Patri Igna-
 tio tenebatur. Scribebat ad eum de genibus, literæque notabat lacrymis;
 tua sancta caritas; & Pater animæ meæ, tituli erant quibus hunc compel-
 labar; dolens vero tam diu, tam procul ab eo degere, suumque illius re-
 uisendi desiderium testatus, promptusque si iusserit in Europam redire, hac
 clausula absoluit, *filiorum tuorum minimus, & omnium longissimè exulans
 Franciscum.* Quæcumque illi ab eo veniret amoris testificatio, solvebat il-
 lum in vberes fletus, animi iucundè pièque gestientis. Decumanis suis ter-
 ra marique periculis, supremum hoc habebat effugium, patris sui Ignatij
 merita Deo obicere, perque illa salutem, & præsidium obsecrare, sermo
 etiam eius haud impar opinioni tantæ, sanctitatem illius miris enuncia-
 bat modis sic enim retulit adiutor, Bernardus nomine, Cangoximæ in Ia-
 ponia natus, primusque illic sacro fonte ab Xauerio tinctus, & Romam
 missus, narrare sibi solitum aiebat Xauerium de Ignatio grandia, magnæ
 virum sanctimoniam nominare, ac venerabundè, quâ sublimitate de illo existi-
 maret prodere; haud tamen cum illo egerat, eum iam adepto virtutis api-
 cem, ex quo Romæ ad summam apud Deum gratiam, & virtutum excel-
 lentiam annos sedecim profecit. Demum paulo ante quam viuis abiret
 prolixam ad eum, notisque insignem intimi amoris Epistolam non dubi-
 tauit inscribere *Patri meo in Christo sancto Ignatio.* Eadem iaium, & Boba-
 dillam Ignatij socios, tenebat eius opinio. Ille ab stomachi dolore ad ex-
 trema redactus, omnisque prorsus inops remedij, cum publica in via Ro-
 mam inter & Venetias proiectus iaceret, patris sui Ignatij tum viuientis,
 representauit Deo singularia merita, vt iis sanitatem sibi exoraret. Vix per
 ea precari desierat, cum desijt pariter stomachi cruciatus. Alter Romam Ty-
 bure cum venisset, ardere cœpit Febri vehementissima, memòrque se in
 eo conclauì decumbere vbi paulo ante animum Ignatius efflarat, illius
 sanctitate, & gloria confusus, opem ab eo cum lacrymis petiit, sensitque
 repente febrim omnem extingui, atque, vt ipse loquebatur, sic sibi detra-
 hi ac si lecto stragula demeretur, addebátque hoc suum testis vnus dictum,
 instar esse duorum, quod ipse miracula iactantibus ægrè se credulum præ-
 beret. Accedit his B. Franciscus Borgia, cui magno fuere in honore, quæ
 Ignatio

Ignatio in vsu fuissent: nam Roma in Hispaniam redux, & secessum ca-
 prans solitarium, & sanctum vbi extra homines ageret, aptiorem voto non
 reperit quam Ognaten, tribus ab Loiola milliariibus seiunctum, videba-
 tur id solum, sanctum quiddam sibi aspirare, & perpetuos subdere stimu-
 los ad viri sancti imitationem. Prius tamen quam illò reciperet sese, voluit
 Loiolum palatium visere, locumque ingressus, vbi primum Ignatius hanc
 lucem viderat, veneratus est fletu, & oculis illam humum illòsque parie-
 tes, ex quibus tantum orbi bonum, cœlitus prodisset. Fuit hic etiam Hie-
 ronymi Natalis post annos aliquot idem sensus. Superstite adhuc Ignatio,
 scripsitque se indignè admodum tulisse, quod Loiolæ dinastæ, natalem
 ipsius cubiculum, in vilem culinam deturpassent, cum debuissent in sa-
 cellum conuertere: præter quod, Natalis eiusmodi erat de Ignatio existi-
 matio, vt quicquid animo fingeret omni parte virtutis absolutum, minus
 eo putaret quod reipsa edebat, peragebátque Ignatius. Vsq̄ue eo, vt eius
 quandoque reliquit beatum se crederet, ni foret ab eo vetitus illas retine-
 re cum enim dolore dentium iam diu Ignatius inuicta patientia torquere-
 tur, misertus Natalis chirurgum accersit, qui dentem affectum eximeret,
 quod suo ingenti conatu chirurgus, & dolentis cruciatu fecit, quod al-
 ter solidis hæret radicibus, sed ita immoto, sedato fixoque Ignatio, vt si
 ferro statua scalperetur. Extractum dentem suffuratus Natalis, non satis
 Ignatium latuit, qui repetitum, sic contemptim proiecit, vt frustra illum
 curiosè, diu Natalis requireret. Apud Lainium quam apud iam dictos,
 nihilo fuit Ignatij gloria leuior, Fabrum illi, quoad res diuinas, velut pue-
 rum viro, ætatis integræ opponebat. Erat tamen Faber, quod hic obiter
 dictum sit, quem Litaniis inter sanctos Xauerius in preces vocabat, nec
 fuit illud de viroque tam dispar Lainij solius iudicium [Fabrum (scribit
 Ludouicus Gonzales Madriti noueram: egeram cum illo de rebus animi
 fat diu, talémque perspexeram qui me in maximam sui raperet admiratio-
 nem, nec vsquam gentium credideram posse reperiri cœlestibus Deoque
 plenior. Audiens sub hæc de Ignatij dotibus, præstantiæque præ sociis
 fidem quæ solet narrantibus dabam, cum esset præsertim sociorum dux, &
 caput. Verùm vbi Romæ Ignatium conueni, & communicauì cum eo de
 rebus animi, euauit mihi ex oculis Faber, puerumque iam duxi si cum
 Ignatio conferretur.] Attentis deinde Lainius singularibus donis quibus
 Ignatium locupletarat Deus, perduxerátque ab inito conuersionis suæ cur-
 su per longinquã, & aspera, ad condendam felici exitu religiosam militiam,
 cuius orbe iam toto legebat victoriæ fructus quos feuerat, reuerenter ad-
 mirans aiebat. *Complacuit sibi Dominus in anima serui sui Ignatij,* tandem
 æger, depositusque à medicis, quo tempore Ignatius in extremis erat,
 veritusque ne se metu morbi augendi, celatum vellent ipsius obitum, ro-
 gabat singulos qui ad se adibant Estne mortuus vir sanctus? mortéque de-
 mum illius cognitã; manus, & oculos in cœlum sustulit, eiusque velut cœ-
 lo beati suffragia enixè poposcit Deum rogans, si gratum haberet, sibi
 quoque

quoque donaret patris vestigia quamprimum subsequi, seque illius meritis felici transitu cum eo iungeret. Aliorum de illo perpelli opinio noluit, ut preces pro mortuo funderent, sed è contrario precum illius præsidia postularunt: Fulvius Androtius, religiosi virtutibus insignis, ad aram pro illo de mortuis secundum facturus cum staret, obtinere id ab se non potuit, coactusque est mutato consilio de augustissimo Iesu nomine facere, ac sapius repetens *Pater Ignati ora pro nobis*, gratiæ affluentis experientia, sentire vim cœpit eius, quam vocabat intercessionis. Postremò dicat pro testimonio inter Ignatij alumnos, summè illi carus, & intimus Petrus Ribadeneira, qui gesta illius conscripsit primus, & edidit. Hic iureiurando restari iussus de sanctitate Ignatij quid sentiret, rationibus decem testificationis suæ veritatem affirmavit. Nolo has dare hic mutilas, sed quales habentur publicis tabulis consignatæ. [Interrogatus igitur Madriti P. Petrus Ribadeneira anno 1595. Iulij XIII. coram illustrissimo D. Gaëtano Patriarcha, & Pontificis in Hispania Nuntio, de vita, & Sanctitate P. Ignatij, quid, & quibus nixus argumentis sentiret; manu pectori admota, ut moris est Sacerdotibus, iuratus seuera dicturum, respondit, habere se Ignatium pro sancto, semperque habuisse, atque inter sanctos valde magno, & Dei amico, seque in hanc mentem, subsequens rationibus adductum.

1. Quòd per longam annorum sedecim, octo vero etiam intimam cum eo familiaritatem, nihil in eo vidisset, nihil ex eo audisset, quod posset merito veniali culpæ, nedum lethali attribui. Haud quidem idcirco, quod crederet, nunquam illum venialia peccare, cum probè id sciret. *Non est iustus qui non peccet*; & illud *septies in die cadit iustus*; sed quod eius & verba, & opera eiusmodi essent, & ad eam exacta normam, ut ex eorum aspectu, vel auditu, non posset illa peccati vllius damnare; nam otiosa, querula, iniuriosa se nunquam audisse, ac ne tum quidem cum suos argueret, vidisse vnquam incompositum, iratum, indignantem vltra quam ipsemet videri aptè ad eam reprehensionem, & consultò vellent: quare illos motus præuertebat semper ratio, non subsectabatur.

2. Quòd in P. Ignatio multa obseruasset virtutis heroicæ, & raræ sanctimonix opera; nominatim vero in precandi assiduitate; in teneritate affectus, & piorum sensuum; in profusione lacrymarum, earumque deinde laxandarum vel inhibendarum facultate; in ardore ingenti diuinæ gloriæ seruandarumque animarum, in mundi, ac sui despicientia, in abiectissima sui demissione; in patientia alacri ærumnarum; in confidationibus fortiter, & mira constantia perferendis; in cunctis negotiis animæ supra humanum prudenter tractandis: in æqualitate animi, & vultus, nullis aut aduersis, aut prosperis mobili; aut si quid interdum mutari videretur, cum tristi aliquo, & improuiso percelleretur casu, tunc comparebat alacrior: in aliis denique virtutum omnium ornamentis de quibus libro quinto scriptæ de illo historiæ agit.

3. Quòd

3. Quòd esset lectus diuinitus in Societatis fundatorem, ac patrem, & eam Deo adiuuante statuisset, rexisset, toto orbe sparsisset, ex eaque per suos, tam vberes, gratosque fructus collegisset; nec enim videri fieri potuisse, quin tanto operi destinatum, instruxisset Deus iis dotibus, quibus ad illud egregiè patrandum idoneus fieret, cum præsidia gratiæ iniuncti muneris magnitudini paria, suppeditare consuerit. Cuius rei patebit admirabilitas clarior, si quæ illam circumstant spectentur attentius: ut est vitæ ab tanta vanitate, ac mollitie, in tantum suimet contemptum, & vexandi sui ardorem mutatio; diuini magisterij doctrina (ut qui esset literarum expertus) donumque Exercitiorum spiritualium, quorum vsu primos tum sibi adiunxit socios, tum eorum complures qui eum sectati sunt postea, præter alios multos, qui partim religiosorum ordinibus variis dedere nomen, partim conditionis pristinæ emendauere prauitatem. Primorum sociorum qui omnes Hispani, & Galli fuerunt, inductus animus, ut spebus omnibus abiectis se affectarentur, & bellis immanibus Hispaniam inter Galliamque furentibus, mutua inter se, & plusquam fraterna beneuolentia coniuncti viuerent. Accepta à Deo religiosæ vitæ forma, Ordinibus cæteris, ipsa sui natura, & ratione consentiens; quoad alia vero ab iis dissimilis, & pro necessitate temporum diuersa; quale votum est professorum addictæ Pontifici obedientiæ ad impugnandos authoritatis ipsius hostes hæreticos, & propagandam quocumque gentium Christi fidem. Constitutiones quas scripto tradidit, medulla virtutis exquisitæ, sapientiæ diuina, verborum ac sententiarum pondere admirandas, quarum sanè haud leue præconium sit reuerentia, qua Societatis conuentus quinque post defunctum Ignatium habiti has venerati sunt, & probarunt.

4. Quòd visis, donisque cœlestibus, & vaticiniis à Deo supra modum vulgarem decoratus, quorum in eius historia nonnulla narrantur, multa legi possunt in commentariis, quæ sua manu adnotauit, dum constitutionibus scribendis incumberet, ac post eius mortem reperita sunt.

5. Quòd messes tulisset instituta ab eo Religio, orbe toto copiosissimam tum instauratis inter Catholicos moribus, tum conuersis ad fidem ethnicis atque hæreticis, in quo sunt totidem superiora sensibus miracula quot ab sceleribus ad innocentiam, ad fidem ab hæresi, & infidelitate perducti sunt, eoque corporeis pretiosiora, quo excellentior animorum est salus quam illa conferunt, corporum sanitate, quam ista restitunt, ut viri sancti docuerunt.

6. Quòd eius intercessionem, & viuens, & vita defuncti Deus miraculis illustrasset, quæ narrantur in ipsius gestis, & actis iuridicis quæ passim tot locis conscribuntur.

7. Quòd semper dæmones infestissimis odiis sibi aduersantes habuisset, & continuas in illum vexationes concitassent. Notatum siquidem absente Ignatio, primos illius socios tranquillè ac placidè egisse; cum ad illos re-

diret, tempestatem mox aliquam in eos ingruisse, Ignatij odio ab dæmonibus comparatam. Narrabat Lainius Patavij arripitium militem qui nunquam Ignatium viderat; sic illum ad natiui oris expressam effigiem descripsisse, vt nihil posset expressius, addidissetque nullum vsquam sibi esse inimiciorem. Quod alius Romæ confirmavit dæmon, qui iuuenem Matthæum nomine occuparat, expulsusque deinde ab Ignatio est. Nam cum ipse qui hæc coram testatur, hosti maligno minaretur, Ignatium quantoque adfore deiectionumque illum sua statione; execrabatur vociferans omnem eiusmodi hominis mentionem, quo magis inuisum haberet neminem, quod idem quoad rem attinet, Drepani quoque in Sicilia statim à morte Ignatij dæmon profiteri auditus est, idque à Ioanne Vega Prorege; & aliis inter quos Hieronymus Domenecus, vir sanctus, & Societatis in eo regno Prouincialis, qui Romam literas de eo dedit; hoc vero, testi qui hæc profert, pro argumento est Ignatij sanctitatis: cum etsi dæmoni nulla sit, ex se atque vltro dicenti fides, dari tamen non vana possit, vbi Dei iussu ad sanctorum honorem fateri vera compellitur, eiusque dicta consentiant illorum meritis, aliisque probationibus, certioris, & euidentioris argumenti.

8. Quod malis fuisset toto vitæ decursu iisque grauissimis vexantium afflictationibus exercitus, ab hoste honorum, Dei nutu conscitis, Compluti, Salmanticæ, Parisiis, Venetiis, Romæ, Societate nondum instituta, & deinceps, quæ in illum priuatim, quæ vbique locorum in eius filios; sed inuicta patientia, robore animi, & alacritate generosa peruictis, coronatissime illustri victoria, vt est omnibus manifestum. Quæ indicia sunt beneficentiæ singularis, quæ Deus illum probari voluit, & præsto adfuit laboranti, fecitque tandem hostium victorem.

9. Quod multi valdeque insignes Dei serui, & viri grauissimi, profancto Ignatium duxissent, quorum eius historia meminit. Certò quidem nonnulli quorum quisque per se se, magna laude splendebat sanctitatis, Faber, Lainius, Xauerius, Borgia, & alij, ad Ignatium erant velut pumili ad gigantem, idque ipsimet agnoscebant, cumque propterea suspiciebant, ac venerabantur.

10. Quod etiam aliqua in hoc teste per Ignatium Deus effecisset. (Et hic illa enarrat, quæ opportunius suo loco magna ex parte iam retuli) subdam his tantum quod Ribadeneira suo huic testimonio adiunxit, de fide quam ait integram vitæ S. Ignatij quam ediderat debere [cum nihil eo libro tradiderit cuius falsitatis sit conscius, scripsisse saltem nihil meminisset quod sciret esse falsum; imò certo credat quicquid eo libro continetur, quantum capit æstimatio humana, consentaneum vero esse; sibi enim summæ fuisse curæ, vt verax esset in omnibus, scriberetque de Ignatio quæ ipsemet viderat, quæque audierat, ipsoque vel de se narrante acceperat, vel ab aliis memorantibus fide dignissimis, vel ex autographis securæ auctoritatis habuerat. Quare ab se inspectum, & auditum quod ait, audisse certò atque inspexisse; quod referentibus aliis exceptum, verè ex aliis retulisse.

tulisse. Veritatem eius historiæ confirmat, quod ea priusquam in lucem daretur, iubente Francisco Borgia censuram subiit virorum grauium de Societate, quorum nonnulli valde familiariter cum Ignatio egerant. Posteaquam vero in lucem exiit superstitionibus adhuc eiusdem familiaribus antiquis patribus non paucis, in quibus tres primorum eius sociorum, qui falsi quicquam in ea argueret, auctori compertus est nemo. Ea demum historia Latine Neapoli edita cum super mensam in triclinio legeretur, audirentque patres qui Romam conuenerant ad Generalem congregationem anno 1573. Mercurianus tunc Societati ab ea Præpositus Iacobo Ximenio (nunc vsque in viuis agenti, olim Societatis Romæ Procuratori, & Secretario Generali) negotium dedit, vt suo nomine Patres omnes Congregationis seorsum singulos adiret, vt suo nomine Patres omnes Congregationis seorsum singulos adiret, de illa historia quid sentirent, notassentne dignum emendatione; nihil æquè auctorem anere, quam vt opus illud certum conitaret veritate, & si quid in eo minus probaretur tantorum virorum corrigeretur sententia. Patrum tamen neminem subiit de veritate historiæ, vel quicquam ambigere, vel alicuius momenti quicquam opponere, quod Ximenius suo chirographo abundè testatus est, fuerant autem ex iis Patribus multi Ignatio perfamiliares, vt Salmeron, Bobadilla ex primis ipsius sociis: Domenecus, Polancus (totos nomen annos eidem ab secretis, eiusque veluti pes, & manus:) Natalis cui vices suas commiserat: Doctor Madridius quem Magistro Lainio Generali Assistentem Hispania habuit, ipseque Mercurianus Generalis qui omnes vita functi, præterque hos Benedictus Palmius, & Manareus, respectæ auctoritatis viri, qui etiamnum valent] hæcenus Ribadeneira.

Accedunt testimonia externa domesticis. Primum inter externos locum iure sibi vindicet Philippus Nerius Oratorij fundator, olim Ignatio intimus, post vero in sanctorum honoribus Collega: solebat hic vultum Ignatij splendens cernere, & multa luce radiantem, quam ex pulchritudine animi excellenti dicebat emicare, idque Antonius Gallonius, & Marcellus Verellefcus ex illius ore acceperunt. Indèque idem, Manareum alloquens, fieri aiebat, vt Ignatij speciem ars nulla pictoris satis exprimeret, quod in terra deessent colores quibus reddi ex vero posset cælestis illius pulchritudo. Quo item argumento sanctitatem Ignatij Cardinalis Taurusius Senensis Archiepiscopus iure asseruit, cuius si alius illo æuo in purpuratorum Patrum Collegio, cordatissimi, & integerrimi, iuuat hic verba concepta ponere, in beati honorem, cuius sanctimoniam testabatur, cum præsertim è vita migranti se interfuisse significet, [Franciscus Maria Taurusius, S. R. Ecclesiæ Tit. S. Bartholomæi in insula, Præbyter Cardinalis, ex Apostolica dispensatione Archiepiscopus Senensis. Omnibus, & singulis has nostras litteras lecturis; salutem in Domino. Beatus vir Ignatius Loyola, Societatis Iesu Fundator, firmiora quidem suæ gloriæ testimonia habere non potest, quam quæ per eius instituti sectatores, vera huius sæculi lumina, omni virtutum, ac disciplinarum genere præditos,

XXXV.

Externi virtute insignes quid de Ignatio senserint.

Deus ipse euidenter exhibet. Quomodo enim ij strenuè dimicantes, tam præclara in fide Catholica propaganda, in Hæreticis conuertendis, & in Christianis moribus vbique terrarum reformandis, cum summa omnium admiratione præstarent, nisi, Deo duce, idem B. Ignatius cœlesti chlamide indutus, militibus suis præfulgeret, æterni Regni vexilla præferret, animum, vires, armorumque præsidia suppeditaret? Nos profecto quibus præcipuo Dei munere, illum in hoc ergastulo carnis adhuc degentem nouisse, eiusque animam ab ipso solutam, hinc migrantem in æterna Tabernacula, vt certò credimus, illicò recipiendam, cum in illiusmet cubiculo tunc adfessimus, precibus, votisque comitari datum fuit, adeo semper eius nomen eminentemque sanctitatem venerati sumus, tantaque de ipso à bonis omnibus prædicari audiuius, vt nihil eorum, quæ in eximio Dei seruo ad veræ perfectionis normam imitanda requirantur, irreprehensibilis eius vitæ rationem, desiderandum reliquissè censeamus. Singularum autem virtutum, quas Spiritus sancti gratia in anima, in qua inhabitat excitare solet, quis in eo argumenta scrutabitur, quamuis innumera quoque extare non ignoremus, dum illarum species, in eius vultu apparuisse approbantur? affirmavit enim nobis Sacerdos quidam Congregationis nostræ, Antonius Gallonius nomine, B. Patris nostri Philippi Nerij intimus, omniumque eius arcanorum conscius, de cuius fidei integritate dubitari non potest, eundem Philippum, Beati Ignatij faciem, dum adhuc viueret, micantium radiorum fulgore se intueri sæpius testatum esse. Hæc nos de B. Ignatio sentientes, ex publicis his litteris, nostra, nostrique secretarij manu subscriptis, & sigilli nostri robore munitis, in eorum perpetuam fidem, asserere, testarique voluimus. Dat. Romæ pridie Kalen. Septemb. M. D. C. EGO FRANCISCVS MARIA CARDINALIS ET ARCHIEPISCOPVS SENENSIS, affirmo.

Neque vnum hoc Philippi Nerij de Ignatij virtute præconium. Videns die quodam Gabrielem Venuustum, & Rubinium in Congregationis suæ templo, rogauit an essent de Societate? & annuentibus, Estis, inquit, filij magni patris. Huic ego plurimum debeo; Magister Ignatius orationem me docuit quæ mente peragitur. Ad eum quoque de suis transmittibat quos ad Societatem censebat idoneos, cuius tanta erat apud eum existimatio, vt quantum mihi certo compertum est, eam suo ingressu, & professione fuerit ornaturus, nisi ampliori fuisset diuinæ gloriæ propagationi destinatus. Habemus denique ex iurata fide Eugubini Episcopi, sanctum senem impetrandis à Deo precum successibus, intercessore vsum Ignatio, iam defuncto, eosque ad eius sepulchrum poposcissè. S. Nerio succedit B. Ioannes Texedius ex Minorum Obseruantia. Hic Ignatium aiebat spiritu Dei plenum, cuius instinctu magna libertate conficeret quicquid ad Dei gloriam

riam mouisset. Nominabat eundem Pacis templum, qui sui aspectu animos solaretur, satiaret verbis, consiliis expleret. Ludouicus Montoyus Lusitanus ex ordine S. Augustini, doctrina meritisque notissimus, qui Romæ animi arcana cum Ignatio communicauerat, Conimbrica hæc ad eum scripsit [Christus Iesus summum nostrum bonum, sanctæ animæ tuæ semper adsit, eamque sui agnitione illuminet, incendatque noua in dies accessione sui spiritus, sancto amoris sui igne. Amen. Deus me pro sua bonitate in hanc urbem reduxit incolumem. Vtque P. V. professus sum, nullas istinc reliquias pretiosiores, nullum vtilius retuli confectum negotium, quam quod P. V. vidi, quod me in filium adoptauit, mihi bene precata est, vt hinc per omnem deinceps vitam, indignus licet, inter minimos Societatis Iesu fratres connumerer, quos & semper dilexi, & nunc quam vnumquam amantius, eosque in animo gero, vt ipsi quoque me velut vnum ex suis, agnoscunt, & diligunt, tametsi sum eorum amicitia indignus, ob illas tot animæ meæ quas, coram P. V. explicui miserias, cum me suo conspectu, affatque dignata est.] Ludouicus Granatensis ex sacra Prædicatorum familia, scriptorum pietate, ac sapientia de toto hominum genere egregiè meritus, agens Ribadeneiræ gratias, ob scriptam Ignatij vitam, quam Vlyssipone à patribus nostris acceperat, vt pote antiquus, vt ipse se nominat Societatis filius; ait vitam illam archetypum esse absolutissimæ virtutis, fociis omnibus ad imitationem propositum; se illam semel, & iterum lectam; optare, vt mente excideret, quò eadem qua prius auuiditate illam relegeret. Ioannes Auila qui præcipua sanctitate Hispaniam, postremo hoc æuo illustrauit, causam sui amoris in Societatem P. Michaëli Turriano exponens, ait, sui hunc esse priuatum amorem, & proprium; suum enim se genium ac spiritum in Societatis genio quòd idem esset cum suo amare, ac se quoque rude atque imperfectum specimen quoddam instituti descriptum animo habuisse, cuius Ignatius non modo formarat canonem, verum etiam in opus lucemque eduxerat. Quare se quidem, cui Ioanni nomen, officio congruum, paranymphum fuisse sponso Ignatio, sibi que idem quod puero factum, saxum ingens humo attollere, frustra toto corpore molienti, ob debilitatem vitium teneram, quod robustus, & neruis integris, si forte aduenerit, nullo negotio correptum illic statim reponat, quo puer in casum tentauerat. Sed præstat, opinor, de Ignatij sanctitate, torum aliquem audire Ordinem sanctimoniam, & meritis clarum, quam multos seorsim qui eum viderunt testes grauissimos, is est Clericorum S. Pauli Ordo, qui Barnabitæ appellantur, audita enim Ignatij morte, hanc dederunt Consoletoriam ad Societatem Epistolam. [Postquam nobis renunciatus est hinc in vitam meliorem recessus beatæ memoriæ Venerabilis Patris Ignatij, non mediocris cor nostrum pupugit dolor, tum vestri causâ, totiusque sanctæ Congregationis Iesu, quæ tali magistro, ac parente orbata, dolensque quod manserit, tum nostri quorum etiam Pater erat. Dolendum quidem quod

raptus est nobis hoc maximè tempore quo bonorum virorum tanta caritas est, consolandum verò est quod ad meliora transferit. Iustis enim viuere Christus est, & mori lucrum, quia & dissolui, & cum Christo esse multo eis melius: quo fit, vt cum beato Petro Kalend. Augusti corporis soluto vinculis, ad cœlestia latus migrauerit. Hoc tantum metuendum est, ne aliquo nostro peccato ereptus sit mundo, & sicut de S. Iosia legimus, quia Iudæorum populo graue imminēbat periculum Rex Iustus ante sublatuſ est. Sicut Domino placuit ita factum est: fit nomen Domini benedictum, sed neque etiam omnino à nobis recessit, viuit apud omnes quocumque se per totum orbem nomen Christi protendit, dulcis, & grata sancti viri memoria, qui tantum de Christiana Republica meritis est. Quo magistro, ac duce, Christi fides, religio, doctrina propagata est, vt ipsos quoque antipodes penetrauerit, apud quos multa millia hominum ad fidem conuersa nouam Ecclesiam primæ illi Apostolicæ æmulam, nouos Apostolos, nouos Martyres legimus exitisse. Præmisit filios, nunc post multos superatos labores pro Christi nomine subsecutus est Pater, non minus magnis curis excruciatuſ, multarum Ecclesiarum sollicitudine confectus, in otio Martyr, in quem non tantum domus vestra tam magna tot annos recumbit, sed plurimorum aliæ. Communis erat bonorum omnium parens. Et quem mœrentem non est solatus dulci alloquio? cui afflicto non affuit benignus consilio? quem indigentem auxilio non iuuit? non est tutatus? Pes clauduſ, oculus fuit cæco, pauperibus solamen & miseris omnibus præsidium. Reddat illi Dominus bonorum operum mercedem. Nos in tanto funere sacram, Deo Hostiam non cessamus in altari offerre spargant alij tumulo purpureos flores, hæc Sacerdotum sunt lilia, magisque vernantia, & Deo amabilia mysteria pro sancta illa anima licet iam beatæ vitæ gaudia (vt credimus) perfruente. At his saltem illum quem viuentem nobiscum pio amore coluimus, recedentem ab hoc sæculo, nequam quibus possumus muneribus prosequemur. Dilectionem vestram rogantes, vt has amoris lacrymas, fidei, & obseruantia nostræ testes libenti animo suscipiant, mutuoque nos diligant, memores in suis orationibus paruitatis nostræ: Dominus Noster Iesus Christus sit cum omnibus vobis. Amen. Ex cœnobio nostro Mediolani Kal. Septemb. 1556.

Vltimo demum loco, post homines virtutum sanctarum laudibus præstantes, Ignatij merita etiam alij testentur, quos præter virtutem ornauit Maiestas, & dignitas: in iis iure primas tenent Pontifices, sub quorum oculis Romæ agebat Ignatius. Paulus III. qui Societati Religiosi Ordinis formam dedit, existimauit Ignatium Deo plenum, datumque mortalibus ad instaurandas Ecclesiæ labeſ. Fuit Iulij III. de illo idem sensus, reuerentia erga illum velut in hominem virtutis absolutæ: vsus est illo familiariter, nec illi quicquam, aut gratiæ, aut prærogatiuæ iuris negauit vnquam quod pro Societate petiisset. Illum Paulus IV. ita obseruauit, vt ab iis quæ instituerat in Societate abstinere manus, seque adeuntem non sineret de genibus

nibus agere, sed stantem iuberet tectumque pileolo secum loqui. Sed Marcellus II. parem sanctitatis, & prudentiæ vim veneratus est in illo singulariter, & amauit; suumque hunc animum haud raro, palam ac publice indicauit, ac nisi hunc Deus Ecclesiæ suæ tantum ostendere, nec ultra esse voluisset, magnis profecto in rebus luculentius spectaremus quanti Ignatium faceret, vix enim sederat cum eius expetiit consilia, viasque oportunas ad eam quam meditabatur in tota Ecclesia reformationem, nec eius modo consilia, sed operam, & operarios optarat; attende, inquit, scribendis, fingendisque militibus, nos vero iis occupandis. Maius aliquid optasset Ioannes III. Lusitaniæ rex, nempe Ignatium in Petri sede Pontificem, & cœli clauis moderantem, illo enim suo Apostolico ardore, mortales omnes illuc inducturum. Pontificum laudem excipiunt Cardinalium studia, de quibus referre sufficiat, quod tres aulae Romanæ cognitores de eo inter cœtera retulerunt, ad eum scilicet adisse sæpius Cardinales nonnullos officij gratiæ; alios, vt venerarentur virum sanctum; quosdam, vt eius ductu in animi cura, vel in negotiis iuuarentur: vulgo enim constabat, quod toties dictum, summa illum prudentia, & sanctimonia pollere: quare Cardinalis à Cueva vbi de illius obitu accepit, scripsit Ecclesiam prudentissimi omnium capitis iacturam fecisse. Ferdinandus primus Imperator nisi consulto prius Ignatio nihil Romæ tractauit. Iacobus de Mendoza variis casibus edoctus, non dubitauit profiteri, sibi in negotiis Regiis dictata Ignatij prospero semper euentu cessisse; vbiicumque ab iis suo confusus iudicio recessisset, semper sibi res in deterius exisse. Tandem inter tot alios de admirandis illius dotibus sapientissimos, grauissimosque testes, duorum tantum consolantium magis, quàm condolentium literas hic dabo, quas in eius morte, ad Societatem dedit Cardinalis Augustanus, & ad Lainium Vicarium Generalem; Ioannes de Vega Siciliae prorex. Ortho Truchses Cadinalis Augustanus in hunc modum Herbipoli scripsit. [Haud facile dictu est venerandi in Christo ac Religiosissimi fratres) sanctissimi nostri Patris ad vitam meliorem excessu, vtrum nobis mœror ac lætitia maior acciderit. Nam si ex huius vitæ calamitatibus ad præmia, quæ promeritus est euocatur Dei bonitate consideramus; impium esset id ei bonum, commodi nostri causa inuidere. Ex altera parte est, cur merito doleamus, vbi relictos nos orbos aspiciamus, eoque parente destitutos, qui quauis in difficultate portus nobis tutissimus erat; tamen, quia caduca cum æternis conferenda non sunt, id solatiij quod item capiendum vobis est, capimus: certi eam benedictam animam pro nobis, qui in tenebris hæc mansimus, supplicem apud Deum esse; ac precari, vt ea felicitate articulum supremum exigamus, quæ exegisse illum cognouimus, &c. Herbipoli 25. Augusti 1556. Societatis vestræ sanctæ Deuotissimus Frater Cardinalis Augustanus, Ioannes quoque Vega Siciliae Prorex scripsit, & militari sua eloquentia gratias egit Deo, quod cum ei visum est tempus, ad se famulum suum transtulit, relictis inter mortales tot bonitatis, sanctitatisque trophæis,

quæ

Epistola Cardinalis Augustani.

Epistol. Ioan. Vega proregis Siciliae.

quæ nec tempus, nec aër, nec aqua euerſura vnquam ſint, vti cernuntur euerſa, quæ inanis gloria ſtatuerat & ſecularis ambitio; ait ſe conſiderare triumphum quo receptum in cœlo par foret, qui tot victorias præferbat, tótque feliciter pugnatas pugnas aduerſus tot, tamque acerbos ac barbaros hoſtes, quamque merito ſancti huius Imperatoris ſignum in cœlo poſſit inter ſigna ſancti Dominici, Franciſci, aliorúmque ſanctorum: quibus Deus dedit vt tentamenta, & miſerias ſeculi ſuperarent, plurimáſque animas eriperent è faucibus tartari. Paritérque conſidero (inquit) quam ſit hæc gloria, & triumphus procul ab inuidia aliorum ſanctorum heroum, quamque diuerſus ab ſeculi huius triumphis, & gloria, miſeriarum, & inuidiæ plenis, & cum damno Reipublicæ, corruptelæque coniuctis: quæ omnia eo valent, vt ingenti ſolatio, & firmamento ſint nobis ad mitigandum quamuis acerrimum talis iacturæ ſenſum; vtque expectemus adiumentum è cœlo, quod melius, quam cum eſſet nobiſcum, poterit præſtare tum ſuæ familiæ, tum omnibus, qui ſancto viro noti, deuotique fuere ac ſunt.]

Nunc illa priuſquam expedit quæ conſecuta ſunt Ignatij obitum, dandus omnino eſt hic locus, aliquot eius ſententiis ſane illuſtribus, & dignis æterna memoria, vt quæ ſint virtutis reconditæ arcana, & diuinæ effata prudentiæ, magno proſus ſiue apud Deum, ſeu nobiſcum ſit, vel cum aliis agendum vſui futura. Sunt autem ea quæ ſequuntur.

Qui ſe ſuáſque rationes Dei obſequio poſtponit, huic Deus multo melius conſulit, quam potuiſſet ipſe ſibi conſulere, ſi Dei obſequium ſibi ſuiſque rationibus non dubitaſſet poſtponere. Vbicunque vero ſecundi exitus optantur ſuſceptorum in Dei gloriam operum; ab renebris æquè, vt luce humana cauendum eſt. Hoc eſt ab inani puſilli animi timore, & à prudentia volente nimium ſapere; haud ita quidem, vt temerè in res agendas procurratur, expectentúrque in opem miracula: verum ſic Deo conſidamus, vt indubitanter ſtatuiamus, eius velle ac poſſe nullis teneri perpetuis legibus; nec illa tantummodo cum de illius obſequio agitur, ab eo expectanda, quæ ſpondet nobis noſtra infirmitas: ſuſpendenda quidem fiducia omnis, in ſuſcipiendis rebus huiusmodi, à Deo perinde eſt, vt ſi ea ſolus, miraculo, perducturus eſſet ad optatum finem; verum in legendis ad eas viis atque adhibendis, ſic incumbendum eſt, vt ſi noſtræ vnius futura laus operæ, & induſtriæ foret, nihilque negligendum quo poſſint ad exitum promoueri. In tractandis autem negotiis decere aiebat pauca loqui; & multa audire; pauca vero illa, ſic vel vni ſolum, in aurem credenda, vt ſi credas vulganda in publicum. Denique qui plura conficeret, nullum eſſe quàm qui vnum tantum, maximè vero ſi hoc ſeruet, quod ſummè eſt neceſſarium, vt rebus ſeipſum accomodet non res ſibi, ne dum ſuum vitat incommodum negotia corrumpat.

Qui multum homines metuit, grande aliquid pro Deo nunquam conficiet; nihil enim ſuſcipi pro Deo magnum poteſt, quin ſuſcipienti magnos metus,

metus, & vexationes continuo homines concitent, omniaque tumultu impleant. Magnum vero illud, in auxilium ſcilicet animarum volebat intelligi, expertuſque per ſe loquebatur, vſque iam ex eo cum ſe Deo primitus dedicarat. Dum enim ſibi pœnitentis vitam in afflicto corpote viuere ſuſpiciebatur ab omnibus cum admiratione ſanctitatis, vt autem in curas tranſiit ſalutis alienæ, repente veneficus, hæreticus, ſceleroſus euasit, quæſtioni, carceri, & rogo tradendus. Haud tamen propterea retro vnquam ceſſit, nam hac etiam in parte *perfecta caritas foras mittit timorem*. Qua profeſſione ſalutis animarum cum Societatem informaret hunc illi vnâ inſtinctum indidit, ne malis vnquam territa cederet, ſed contra impetus aduerſariorum inflexa pergeret, qui nunquam eſſent defuturi, quamdiu officio non deeſſet: *Societas*, inquit, *mediis humanis inſtituta non eſt, per ea nec conſeruari nec augeri poteſt*. Multo minus diſſolui, & periclitari: quin ab aduerſis metuendis tam procul aberat, vt omen lætius aliunde nullum acciperet, Societatis alicubi rem bene geſturæ, ac feliciter habendæ quam ſi hoſtilibus odiis, illic ab omnibus iactaretur: cui eius prognosico, bellè fidelitérque ſucceſſus reſponderunt.

Rari ſunt admodum qui ſatis capiant, quid iis eſſet factururus Deus, ſi totos ſe illi permitterent, & elaborandos manu artifice diuinæ gratiæ traderent. Rudis atque informis ſtipes nunquam ſuſpicetur, ſingi ſe poſſe in ſtatuum quæ pro artis miraculo celebrerent. Proinde nec ſtatuarij ſe ſcalpro ſubiecerit, qui *videt in arte*, quid illo fieri valeat: ſic multi quos paſſim videmus de Chriſtiano vix aliquid ſapere, non intelligunt ſe poſſe Dei munere in ſanctos eſſormari, niſi eius operam perderent, & deſignato ab eo labori obſiſterent.

Qui auct ex Deo cognoscere quid ab ſe velit Deus, ſiue in optando vitæ inſtituto, ſiue in cœteris quæ animum ſpectant, omni ſe primum affectu priuato, ac propenſione neceſſe eſt exuat. Dehinc totum Deo ſe credat penitus, æqualiter animo paratus ad omnia quæcumque Deus innuerit. Poſt hæc ne ſibi venturas de cœlo Epistoſas ſomniet, quibus ſua Deus mandata exponat, ſed ex oraculis æternæ, & Euangelicæ veritatis, vtrunque æſtinet quid agendum, vel omittendum ſit, quæ conſecutura ex vtroque propiciet ad finem referens in quem à Deo eſt conditus: ſub quæ ſi adhuc hæſitarit perplexus, & dubius, ex morte demum, & ſupremo poſt illam iudicio, decretoriè ſtatuat amplecti, quod vellet maximè in eo æternitatis pauendo aditu feciſſe.

Deum poſſidenti, nihil deeſt, tametiſi nihil ſuppetat; eſt enim Deus omne bonum, & cum eo nobis quicquid vſquam eſt boni pariter aduenit: ex quo ſcribens ad Petrum Contarinum; [cum bono Deo, inquit, ſatis feliciter nobis hætenus res fluunt, experimúrque in dies certius quàm verè id dictum, *nihil habentes, & omnia poſſidentes*, omnia, inquam, illa quæ promiſit Chriſtus adiecturum ſe quærentibus primum regnum Dei: nam ſi præ omnibus, Dei regnum quærentes, acceſſione reliquorum bonorum cumu-

lantur, iis oro, deesse quid possit, qui præter Dei regnum, profus nihil ambiunt, aut volunt? quorum haudquaquam *de terra pinguedine*, sed de røre cœli, tota felicitas? qui mentem cœlo, ac terræ non diuidunt. Sed defixam in cœlo integrè totam habent.]

Cui Deus hunc principem, ac summum perfectæ virtutis non indixit gradum, Dei vnus possessione abundè contentum; occurrit secundus in quem enitatur, possessor nempe sit eorum quæ habet, nec ab iis possideri se sinat; & esto, propter Deum illa non deserat, cuncta tamen ad eum referat; & quamlibet multa sint, minoris semper ea pendat illo vno quod esse necessarium Christus pronunciat.

Frequentatæ augustissimæ Eucharistiæ fructus est maximè proprius defendere animum à noxis lethalibus: quare non ideo supersedendum illius accessu, quod sensus molliores diuinorum non experiantur; foret enim perinde, vt qui velit inedia perire quod pane mellito careat, & grati saporis insana cupidine, vitam destruere.

Tametsi virtutes, earumque actus, aliis alia, nobilitate, ac merito antecellant. Haud tamen id cuique vtilius semper est, quod per se est optimum; sed quod præsentibus rerum concurrentium momentis, ei maximè conducit. Ergo si nobis precantibus diuina se bonitas infundet, affluxu doloris ex nostris sceleribus concepti, absurdum fuerit, omisso dolore, transferre animum, ad lætas de natura Dei, eiusque gloriis, aliisve similibus cogitationes. Hoc enim licet, sui ratione præstantius, ac pretiosius; sed huic sua. lugenti tunc crimina, diuinæque ad hoc gratia affluent, multo minus conueniens, minusque vtile.

Si tibi Deus vberem præbebit tolerantia segetem, argumentum id erit magnæ sanctitatis, in quam te cupit attollere; ac si voles ab eo fieri valdè sanctus, multam ab eo roga perpeffionum materiam. Nam diuini amoris luculenta flamina, haud alio surgit, quam ex ligno crucis ardentior, quo Christus vsus est ad sacrificium infinitæ suæ caritatis. Aiebat item, ex floribus, & deliciis hominum quicquid potest mellis exsugit, nihil esse ad suauitatem, quam Christi fel, & acetum affundit, hoc est amara, & aspera quæ Christi amore cum Christo perferuntur.

Magni in Dei gloriam, magno hominum bono aliquando patrandis, non debent postponi, quæ in eundem finem iam manu tenentur, præstantque pauca, sed solidè fundata, & æuum latura, multis, sed insertis, & facile mutaturis; alioqui non rarò partum amittitur, nec speratum paratur. Quam sententiam, vt verbis, sic rebus agendo confirmauit; ac tum præcipuè cum in Hispania, multis locis deferretur illi collegiorum fundatio, quæ ob professorum penuriam cum admitti non possent, nisi iam admiffis detraherentur aliqui professores, spes illas in tempus opportunius reiecit, non passus numerum domus vllius imminui; quod Collegiorum propagationi præferret religiosam disciplinam, quæ inter paucos ægrè seruetur; vbi vero illam laxari contingeret, inde mox ordini graue damnum

acciri,

acciri, vrbes autem suis vtilitatibus fraudari, quas ab hominibus solutæ virtutis sperare non possent.

Vt in salutem animarum efficaces sint naturæ dotes, interiori virtutis impulsu eas agi oportet, indeque vires ad rem bene gerendam ducere. Ita illas fortunabit Deus, manumque iis, vt Ioæ Elisæus, potentem imponet, ne tela sine ictu mittant, sed plagas inferant salutare. Præsidia igitur scripturus quibus Societatis instituti sui tueri animam valerent, hoc cæteris omnibus præmisit [ad conseruationem, inquit, & incrementum non solum corporis, id est eorum quæ externa sunt, sed etiam spiritus Societatis, atque ad assecutionem finis, quem sibi præfigit, auxiliij animarum, ad vltimum & supernaturalem suum finem consequendum, media illa quæ cum Deo instrumentum coniungunt, ac disponunt, vt à diuina manu rectè gubernetur, efficaciora sunt, quam quæ illud disponunt erga homines. Huiusmodi est probitas, & virtus, ac præcipuè caritas, & pura intentio diuini seruitij, & familiaritas cum Deo in spiritualibus deuotionis exercitiis, & zelus sincerus animarum ad gloriam eius qui eas creauit, ac redemit, quouis alio emolumento posthabito] hinc Ignatio carior vir simplex excellenti virtute, quam ab scientia donisque alius egregiè quidem comparatus, sed modicæ virtutis, quamuis & hos fouebat diligenter, ob vtilem in animas operam. Verum si nihil eos commendaret præter nobilitatem, aut literas; iis Societatem absoluebat, quanquam opinione famæque præstantibus, aut eos tamdiu à ministerio animarum amouebat, dum intelligerent, carere se primaria eius muneris parte, virtutis nimirum pietatisque præstantia, cum ex ingenij ornamentis, supellectilem sibi malè arrogarent, etiam iusto ampliozem: vt enim denique de concionibus Ignatij aiebat Lainius, non fuisse illas Quintiliani, & Tullij incude informatas, sed tamen qualibet eloquentia fortiores; tantum potest quiuis, quantam Deus illi vim addit; tantam porrò addit, quantò propius atque interius illi coaptatur ad suscipiendos eius motus.

Pietatis cultum, & precandi studium professis, duo par periculum inuehant; copia, & egestas; animi voluptates, & ariditates: illis procliue est animus intumescat, tanquam meritorum ingentium vsuris, cum excipi debeant in stipem gratuitam, conferri sapius etiam in eos solitam, qui virtutum sunt egentissimi, his verò facile tædio, mœrere, ac dissidentia contrahitur animus, velut ab se auersum recogitans Deum, quod sibi frontem non explicet; ac se cum Gelboë montibus, diuina damnatum execratione, quod se røre cœli non recreet. Vtrumque igitur hoc tempus mutuo auxilio sustentandum, ne extra officij limites nos ferat. Piis ergo defecti solatiis, repetemus animo consolationes præteritas, olim nobis haud quidem ex merito concessas, cum iis nunc etiam indigni habeamur; sed gratuita Dei miseratione, vt catellis humi, arrecto aspectu aliquid, vt possunt ab hero petentibus proiciuntur analectorum aliqua frustula. Delibutos vero liquore cœlestium voluptatum, meminisse oportet, quales nudius tertius squalente

Part. 10.
const. §. 2.

lente velut canicula effemus, futurique non multo post sumus, cum is harum deliciarum inhibuerit fontem, qui uti Iob admonet, *Si continueris aquas omnia siccabuntur*. Cauendam præterea dum huius dulcedinis expertes, aridi, & afflicti iacemus, ne quid eorum inuertamus, quæ affluentibus animi gaudiis constitueramus; vice versa, his pleno alueo mentem ferentibus, ne quam voti legem nobis imponamus, præsertim difficilem, & immutabilitatis perpetuæ, sed hoc differamus quoad deferbuerit is calor, per quem, aut sumus parum nostri, aut nostrum modulum audendo excedimus; maturius postea, consiliaria ratione, non affectus impetu decreturi. Quamobrem etiam quod consueuerint motus animi vehementes, hominem facere ab se tantoperè diuersum, planèque alterum; nullam dabat promissis fidem, quibus interdum exleges ab eo è Societate excludendi, efflagitabant retineri; nec ab iis coram supplicibus, flentibus, iurantibus, si vnquam in posterum; vilo modo se flecti passus est, illum enim affectum exerentem se in iurata promissa, & lacrymas, torrentem esse quantocytus exsiccandum. Et si verò induxerit animum, ut eorum nonnullos reciperet, sed nisi post probationes multorum mensium, longa peregrinando itinera, ministeria nosocomiorum, ac demum spontaneas inter nostros pœnas, donec rebus ipsis, operibusque teneretur constans illorum firmæque matatio.

Franciscus Costerus adhuc tyro, & admodum iuuenis, erat in risum effusior, quod nouitiis ferè vsu venit. Offendit hunc aliquando vir sanctus, & quidem secum seorsum ridentem; vocato Francisce, inquit, audio te perpetuo ridere: ad hæc ille demittere oculos, & modestè acerbum aliquid expectare; at ego infert sanctus, ridere fili mi te volo, esseque in domino hilarem, nullam habet religiosus mœrendi causam, multas verò gaudendi, proin iterum hortor [animo] sis semper alacri, & læto, ac futurus es profecto, si humilis, & obediens fueris. Hoc autem eò dico quòd in te video non vulgare ingenium cernere, dotèsque magnis olim gerendis non impares, quæ tibi si fortè non credentur, nisi piè humilis fueris, amarè, dolentèque accipies. Victum quoque ac cœlum Romanum, minùs tibi propitium aduerto, & volcs fortassis in Belgium mitti; ego verò te in Siciliam destino. Iam si tibi certa vel munera vel loca designaris, fiet non raro, aut alia omnia de te obedientia statuatur, ex quo tibi mœrorem, & molestiam creare necessariò oportebit: quare ut semper sis lætus, & hilaris, esto humilis semper, ac semper obediens,] quæ planè magis est communis omnibus, & conuenientissima regula, quàm peculiare vnus monitum; nec sanè minùs prodigium religiosus tristis qui extra Deum nihil ambit; quàm lætus, & gestiens qui alia omnia præter Deum quærit.

Quibus est refractaria & vehemens indoles, ac modi nescia, ne idcirco virtutem desperent, tanquam supra vires, & ambitus positam, sed ingentes ad domandam naturam spiritus assumant, sciântque vel vnam eiusmodi, sui victoriam, præstare plurimis aliorum facinoribus præclaris, obsequentis

&

& imperturbati ingenij beneficio editis, nit. nte in oppositum nemine: hos vero ad Deum per virtutis aspera progressus, Petri fluctus calcantis incessum videri, vbi quanquam semel timuerit, & mergi cœperit; cœteris tamen qui nati ad Christum veniebant, celerius, & gloriosius appulit. Præterquam quod solet naturæ acerbitas, & cruda temperies si tandem se fregerit, & pietatis ardore excoxerit, magnorum ad Dei gloriam capax euadere: illam enim elatæ ferociam indolis, virtutis arbitrio, vsuque commissam nec esse contentam vulgaribus; nec debilitari leuibus, aut remitti. Quapropter Ignatius eiusmodi homines frangendi sui serio cupidos, quanquam turbulenter interdum erumperent; ferebat tamen patientius, quàm alios quosdam mitiores minùsve culpandos. Sacerdotes duos communi ex causa eiectionem commeritos cum reprehenderet; alter impatientiam verbis liberioribus effudit; vultum alter in sinum turbidus demisit, & petitione veniæ ommissa, contemptum quem silentio premebat, iudiciis prætulit. Sanctus exploratum ambozum genium probè callens, retento qui magis reus videbatur, secundum hunc sæculo reddidit.

Nisi sit veritas, caritati comes, & humanitati, iam nec humanitas nec caritas fuerit, sed fraus, & vanitas: quare nunquam tantis aures ditandæ sunt promissis, quin facta valeant ipsis ex æquo respondere, expedit quin imò nihil in crastinum polliceri, quod non possis hodie præstare.

Afflictationes vltionæ mensura æquali diuidi singulis non possunt, nec ab iis eadem perpetuò teneri, non sumus Domini corporis, sed Deus; huius nobis haud magis reddenda est ratio, deliciis in culpam aliquam emolliti; quàm seueritate nimia eneruati, quanquam id diuini honoris, & meriti nostri gratia, effectum: si aduersus mentem perduellis caro, insultus mouerit insolentes, pœnarum vicissim insolentia dometur, subductis quibus oblectatur, incussis quibus affligitur, donec petulantia positâ ad seruitutis officium redigatur. Ast vbi cum mente, induciarum, aut pacis fidem seruat; nòsque versus Deum, experimur animum ad eò constantem, ut mortem obire millies, quàm semel offensum habere malimus; tunc is modus pœnarum corpori imperandus, qui mentis conatus nec impediat, nec retardet; sed in eius obsequia potiùs, attenuatam carnem faciat expeditiorem: quo monito Franciscum Borgiam, priusquam sæculo exiret, sæuientem in corpus immoderatus repræssit. Est tamen inuentu difficilis mensura hæc domandi corporis, quæ in medio sita, vltro citrouè non excedat; prærigiastrix enim *πειραυτία*, leues corporis castigationes, pro immani pondere repræsentat, & valetudinem vitamque oppressuro: quare aduertit sanctus, non esse sensui credendum, mox ut incipit queri, & tumultuari, nec omnibus statim exonerandum molestiis, sed aliis nihilo minoribus mutandas, dum aut rationis, aut diuinæ lucis effulgeat radius, qui nostris viribus æquam nobis earum mediocritatem definiat.

Homines à brutis ratione fecerni dicitabat; ratione frænari non animantantum impotentes motus, ne in verba factæ nos agant, ab homine, ratione

tionis prædicto aliena; sed pios etiam affectus, ne impetum animi, sed delectum sequantur, in quo ipse prorsus excelluit; nam usque adeo (quod aliàs diximus) in manu habuit motus omnes, ut iis ratio, & præiret semper, & moderaretur; unde facta, dictoque, licet improvisis, nihil effundebat quod non multo ante diu cogitarum, & pro gravitate digestum videretur. Pius verò sanctisque impulsibus, nihil indulgit, nisi quod scopo diuinæ gloriæ, quem sibi præfixerat, & conditioni quam profitebatur optimè conueniret; calcatis fortiter desideriis esto probis, & sanctis, sed priuato magis, quam Ordinis Patri opportunis; & sui potius vnus, quam hominum omnium utilitate ardentibus. Ne verò nostris discernendis contingat decipi, spectanda sunt velut aliena, de quibus nostrum quærat iudicium; non nostri, sed veri studio, rationisque proferendum. Decretum verò quicquid erit, haberi tamen prius fixum, atque immobile non debet (etsi omnes exhausserit humanæ prudentiæ regulas) quam eiusdem examen in luce diuinæ præsentia integretur, fundanturque super eo apud Deum preces: fit enim persæpè, ut prospectus humani, excursus breuis, & turbidus, ea non videat, quæ vel precatio humilis, vel per se splendor æternæ regulæ manifestat, quod vir sanctus vsu inuolabili obseruabat; quantumlibet enim ad societatis bonum pertinerent, quæ diuturna secum meditatione, precatone cum Deo contulerat; consultorum tamen de iis sententiam exquirens, sic in partem vtramque sincerè ac frigidè proponebat, ut in quam vergeret, diuinari non posset.

Impugnaturus hominem dæmon, primùm circumspicit qua parte debilior, & qua neglectior, eò machinas admouet, illac impressionem facit. Quò vero natura suo pte pondere inclinat, illò ruinam impellit, & cum ea in nos ipsos coniurat animi nostri perturbatione, cui permissum à nobis nostri arbitrium notarit. Utitur etiam præsentis animi comparatione, ut in extrema nos rapiat, nam cuius viderit conscientiam laxiorem, id ager ut fiat licentior; è contratio si piè timidam, & angustiorem, adstringet hunc meticulosius, ut ille ex leuibus in capitalia deuoluatur; hic officiorum minutis scrupulosius pendendis, discruciet sese, & perplexæ mentis inquietudine ad insaniam agitatus, denique desperet. Nullum ei tempus ad inuadendum commodius nocturno, maximè subito cum euigilamus, ratione adhuc semisomni, & hostis secunda solitudo ad hæc, & nullus præter nos consiliarius; nihil enim dæmon, nisi occultis molitionibus magnopere promouet, iisque palam factis confusus, vix pugnam sustinet. Aduertendum quoque, labendi metum ab eo nobis interdum eximi, ut securiores in lapsum protrudat; monstrosa interdum terriculamenta pavidis obii-ci, quo diffidentia vitium animis fracti abiiciamus spem omnem repugnandi, & penè victori manus dæmus. Tunc verò, ut solent feminae cum maritis rixantes ignauis, & timidis, efferatur insolentius, & insanit. Eius similiter dolus est, cum ab instituta sanctioris vitæ ratione dimouere aliquem non valet, ut reiciat illum in pristina deuia, depingere illi condi-

tionis alterius bonæ quidem, sed à proposito alienæ, piam quandam blandamque speciem; ut eius quærendæ studio, quam ei fingit meliorem, quæsitam deserat, quæ optima erat, eique maximè congrua. Sic iis qui solitudinem adamant, vitam ostentat sudore nobili, in proximorum salutem exercitam, & Apostolorum exemplo consecratam; vicissim hanc profitentibus, eremi silentia, velut beatæ præludia quietis describit. Aliis pariter in rebus, ut affectum iam opus egregium extorqueat nobis de manibus, maioris alterius desiderio nos vrget, & stimulat, quod vaser præuidet nunquam omnino confectum iri, factu tamen interea pronum, & obuium describit, donec illius cupidine à præsentis nos tandem obduxerit. Ab eo autem quo nos incenderat, ut etiam auocet, artes nouas molitur, nodos nouos, & difficultates, quas ante celarat improbus, ostendit insuperabiles. Postremo Deus extra illa quæ seruat, victoribus dæmonum, æterna præmia, hic interim illos in iis efficit fortiores, in quibus fuerint vehementius impugnati, & beatarum voluptatum vberissimam copiam, confectorum certaminum ærumnosis laboribus reponit.

Vsitatum est dæmoni, foris quam domi res potius gerere, & quoad vallet sanctitatis magnificam speciem, retumque ad sensum admirabilium, incautis inducere, qua illos in tumorem agat, spectatores illorum in fraudem. Contra Deus interius magis, quam exterius hominem elaborat, & excolit: solidarum virtutum pretiosa structura animum exornans, & vera sanctimonia locupletans; tamen nonnunquam præter morem, intime sibi familiares, & in paucis fidos, tot donis animi cumulat, ut in corpus etiam redundant. Documenti huius occasio fuit, ex familia S. Dominici amicus, narrauerat is viro sancto de moniali eiusdem ordinis prope Bononiam; consueuisse illam abduci à sensibus, ut nec acu puncta, nec igne vstalata sentiret quicquam, dumtaxat vno reuocantis antistitæ præcepto, ad vsum sensuum rediret: prodebat quandoque manuum, & pedum vulnera; hiabat ei latus; caput circumfluebat sanguine, velut spinea transfixum corona. Ex quibus Ignatius laudauit nihil, præter illam parendo celeritatem, ad præsidis suæ iussa, in sensus redire docilem: post religiosi vero amici, discessum, Ribadeneiræ quæ mox retuli dixit. Quam sapienter id, quamque prouidè, docuit ipsa res, paulo enim post tota illa scena sanctitatis mirabiliter personatæ, præstigiis dæmonum concinnata, nudata est, merusque apparuit mulierculæ deceptæ ludus. Quamobrem istos in diuina raptus, alienationes à corpore, & istiusmodi peregrina nolebat ab suis haberi pro legitima trutina sanctitatis, reprehenditque asperius Martinum à S. Cruce, tunc in pietate, ut in Societate nouitium quod illam in Hispania famosam Magdalenam à cruce, sanctimoniam nomine laudaret, quam cum multiplex, & stupenda diuini fauoris videretur ornasse testificatio, deprehensa est tandem malefica, & arcana, atque domestici cum hoste maligno commercij, de cuius histrionia ducebat ludos illos, quibus aucupabatur famam inclitæ sanctitatis, donec tandem comperta, tulit ab

facro tribunali condignum impietatis & fraudulentæ supplicium. Huic consequens fuit aliud Ignatij dictum. Oportere esse, *hominem interiore* plurifque ducere compressionem priuati arbitrij, quam vitam mortuo restitutam. Tanti vero apud illum fuit virtus interior, & quæ lucent exterius ac splendent adeo timuit, vt morem spontaneæ afflictationis palam extra ordinem susceptæ subinde suis abrumperet, tum vt meminissent præstare victimis Obedientiam; tum ne adhuc infirmi inde inaniter se efferrent. Itaque Hispanum adiutorem, operis faciendi, & discrucandi sui mirificè auidum tempus omne maioris ieiunij solo pane, & aqua poscentem exigere; nec ideo quicquam de quotidiano labore remittere, permisit quidem suæ obsequeretur pietati, semper enim Deo intra instituti limites vnumquemque mouenti velificabatur. Quod tamen is frater parem in frangendis animi motibus, vt in cohercendo corpore, non poneret curam, ac ne item peracto, tam prolixi ieiunij penso, sentiret de se aut æquo altius, aut de aliis abiectus, iussit illum die veneris sancto, in communi mensa piscibus, cibisque vti communibus. Quo facto, eximie ad intactum ieiunij, in quo pergere parabat meritum laudem Obedientiæ maiorem adiunxit, & priuati affectus, etiam in bonis proculcationem.

Quibusdam publica acerbè dolere solitis, & querimonias non consolabiles in sæculi sui correctionem mittentibus auctor erat, vt eas in se vtilius verterent, quas frustra in aliis conferebant, & hoc illis videndum præscribebat, quorum esset in supremo iudicio repetenda ex iis ratio; parandam de iis satisfactionem, vt quæ propriè nostra sint, non autem aliena quæ sunt extra fines nostri officij posita. Pulchre autem in hanc rem aiebat, cui foret propositum, vel pro potestate, vel pro religione officij, mundum emendare, huic à seipso ducenda esse initia; tum ad familiam propriam; post ad ciuitatem cæterarum primariam veniendum sic processurum feliciter, quod aliàs frustra tentaretur.

Quem tenet labor alienæ salutis occupatum, efficacius semper modestia humilis quam auctoritas iuuerit, vincetque cedendo potentius, quam pugnando. Cum cœpit Romæ docere Societas adfuere quamprimum aliqui externarum scholarum præceptores, quos discipulorum dilabens numerus, & quod consequens erat, stipendiorum, proritabat; indignari ergo, furere, conuitiis nostros fœdè impudentèrque incessere, sed modesto ad hæc eorum silentio confusi abierunt. Quod aliis quoque in vrbibus cum credibile esset euenturum, dedit quaquà versum Epistolas vir sanctus, verans quicquam eiusmodi hominibus nisi humile responderi. Ignorantiam (quod primum obiectabant) si ipsi exprobrarent, de illa ne contenderetur, nec iis deferretur doctrinæ periclitatio; sed hoc tantummodo placidè iis satisfieret, esse nos probè scientiæ nostræ sat modicæ conscios; id exiguum quod sciremus, libenter aliis tradere qui nescirent. Addebat insuper magna felicitus ex humilibus assurgere, vtpote solo fundata idoneo. Vnde illud eius Lainio, & Salmeroni præscriptum egregium, Tridenti non ante in synodi conspectum

conspectum venirent, quàm elementa fidei Christianæ pueros docuissent, & nosocomijs famularem operam nauassent. Iam quosdam homines ardore quam prudentia maiori, qui vt boni aliquid facerent plus mali decuplo consciscabant, qui non verebantur cum præsidibus litigare, & cum aliis diffidia ferere, ex quo plus iacturæ quam lucri; offensionis quam exempli, hos inquam aiebat ædificare altera manu, destrucere altera, atque vt vnum lapidem ponerent, aliorum centum quater committuras. Sic inter alios Adrianum Adriani vehementissimè improbavit, cuius in adiungendis Societati adolescentibus duobus feruida præcipitatio, Louanientes omnes linguis, & odiis in Societatem armauerat: vt autem cuique censebat vel vnum boni securi gradum, anteponi sexcentis debere, salutis periculo quærendis; haud secus in aliis iuandis, boni aliquid non magni, sed exemplo bono, & sedato factum, præstare bonis quibuslibet maioribus, sed offensionum, turbarumque causas præbituris. Vnde quibus locis Episcopi, auersum ab Societate gerebant animum, illic patribus nostris, vsum prærogatiui iuris à Pontifice indulti, vel adimebat, vel arctabat; ne si iusto maiora tentassent, turbarum fierent auctores, malens pauca tuto, & placidè ab iis fieri, quàm tumultuosè, & ambiguo successu quamplurima.

Qui religiosi Ordinis homines ad procurationem diuini obsequij adhibent, cum detrimento communis illorum regulæ; arborem perdunt, vt fructum decerpant. Quæ fuit ratio cur Duci Ferrariæ, quamquam Societatis peramanti, valdeque in eam benefico, non potuerit assentiri, cum vnum ex Patribus optaret principi filio præceptorem, sed extra Collegium in aula victurum. Illos item qui Collegia regebant, vetuit sese præsulibus commodare, si ab Collegiis eorum longinquitas, videretur disciplinæ domesticæ aliquid obfutura; & hac potissimum de causa Quæsitorem sacrorum officium defugit, quod Societati deferebatur in Lusitania, damni scilicet timore, quod Societati nimis pronum erat ingruere, si ea susciperet munera quorum administrari ab iure obedientiæ, iure eximio immunes fierent, & ab Rectorum imperio soluti.

Trahendis priuata consuetudine ad Deum hominibus, nihil æquè conducere putabat, vt *omnibus omnia fieri*, seque ad ingenium cuiusque conditionem, & habitum prudenter fingere; sic futurum (quod ante adnotauit) vt illorum esset, noster initio cum iis congressus; illorum vero à nobis digressus, noster, & Dei esset: susceptis enim eorum affectibus, & rationibus, transformatoque in eorum genium animo; leni flexu ad salutis negotia veniri, gradu facto per ea quæ sermoni prius materiam dederant. Sic illos suo proptere pondere, pane absque sensu induere sese, in solida, & sancta consilia. Qua industria vir sanctus, conuersiones fecit admirandas: in quibus illa meritò censetur, quam dum Lutetiæ daret operam literis peregit, ea in hunc modum confecta est. Occurrit illi per vrbem homo præteriens, ab cultu, & corpore malè habitus, suspiriis, gemitu, pallore, desperationem vndique præferens, quam & Ignatio Deus aperuit; quare

ad socium, perge ait, & hunc affectare; quicquid autem illum parare videris, finge te id quoque animo destinasse; adero interim, & meas partes agam. Abit comes, & desperandum extra urbem eò consequitur, vbi semotus ab arbitris mortem sibi violentam decreuerat. Hic versis in eum oculis, anxio & ipse similis, & suas ærumnas lamentabiliter dolenti, quærit ex eo quis? qua causa suspiret? cur eum locum caperet: vt vitam, inquit, crudelem abrumpani, & semel moriens longum mori absoluam, quo per gradus malorum perpetuos, peius quotidie pereo, impar deinceps tot infortunis, nulla spe vilius remedij perferendis: & hoc, subdit comes me item discruciat, vitæ infelicitas quam traho miser, & calamitatibus afflictus, mortemque continuo in solatiu quod vnum superest, inclamans, & captans, velut vnum tot aduerforum præmium. His alter iam confidentior, dolori exitum laxare, ac suas retexere, & exaggerare miseras quibus adigeretur ad laqueum; cum superueniens Ignatius, quasi aliquid habens illic negotij, contuitusque quem præmiserat socium, tristem, obrutum malis, & desperati mœroris inditia toto ore adumbrantem; quid rei sit ex eo interrogat ille hominem graphicè exhibens, certum manu propria interire, alterius clades, & ærumnas, vt si suæ forent Ignatio narrare, easque proferre perdendi sui causas, quas solent extra se positi qui dolent. Tunc vero Ignatius paulatim verbis lenibus solari, dehortari à cœpto, magno affectu intimæ caritatis, docere atque pervincere, quàm esset improvidum, ac stultum breuissimi doloris impatientia, vitam proicere, quasi nihil præterea passuram mali; cum è contrario inde esset pœnas initura cruciatuum æternorum. Ad hæc catus socius sensim manus dare, cæcitatem fateri, veniam à Deo postulare, versusque ad verè desperantem, quem oblique petebat Ignatius ex eo quærere, quid ei videretur? sibi quidem videri hunc hominem recta suadete, & credi missum diuinitus ad amborum salutem; addere etiam de suo quæ ad restituendum integrè miserum succurrebant. Et processit prorsus ex animo fabula, suæque infelix dementiæ conscius, & compos, cœpit Deo confisus sperare meliora, rediitque in urbem, constanti proposito tolerantia munitus, ad exigendas vitæ huius ærumnas clementius.

Agendi cum feminis, alioqui piis, familiaritas nimia ignem ferè, vel vrentem creat, vel fumum denigrantem. Patri cuidam cum extra socij conspectum ægrotam mulierem audisset confitentem, valuit ad defensionem aliquam quod esset senex verè sanctus, luit tamen exempli noxam publica flagellatione, psalmorum septem recitationi adæquata. Ne apud Indos quidem, vbi tanta paucitas nostrorum, passus est nostros absque sociis ire. Laudauit etiam in nostris senibus munditiem quandam, modestam & grauem, compositi scilicet ornatique animi indicem: contra iuuenes probabat exteriorem cultum neglectui ducere, placendique esse incurios, haud quidem in eo sordidum, aut incompositum aliquid desiderans, sed affectatam diligentiam reprehendens, quæ mollius quiddam, & delicatius saperet. Nonnium igitur cum audiret, singulari extra morem cura, sapone manus expolire,

polire, sedulo in eum intendit oculos, vt sciret simplici, & innato nitore studio, an periculosa placendi vanitate id ageret.

Dei causa ab Deo secedere; seu contemplandi assiduitatem, conuertendorum hominum occasionibus posthabere, iactura est quæstuosissima. Nam præter meritum operæ, cuius pretium, animæ lucrum est, vbi postea nosmet ad Deum recipimus, multo se in nos effundit largius, quàm si intepescendi metu, solitarij semper nobiscum egissimus; vocabatque hunc, influxus mutui circulum, quo nos Dei amore precando inflammatos, emittit caritas, vt eodem alios incendamus igne; & hæc vice versa institutio illorum, qui erant diuinorum rudes, eorumque ad Deum conuersio facit nos Deo cariores, aptioresque donis eius precatione obtinendis, tametsi quoque nihil obesset quo minus semper in Deum intenti, prodiremus ad opem alijs ferendam; præstat enim hoc vsus diuinæ præsentia, qui Deum vbique in omnibus, & videt præsentem, & diligit.

Qui passim cum hominibus versatur vt eos Deo subiiciat, *in medio nationis prauæ* versari se statuat, valebit hæc illi persuasio ad præuertenda fastidia sordium, quibus vt plurimum inquinantur; vtpote meditato, non ad aurum tractandum, sed lutum venisse; acuet etiam in sui custodia eius curam, ne in se admittat lepram, & scabiem, quibus illos satagit defricare. Profitetur nihilominus sibi satis integrum non fore, cum aliquo ex Societate, qui lethali teneretur culpa, noctem vnã sub eodem tecto exigere.

Ne cuiusquam factum criminis damnaremus, spectandam aiebat eius mentem, quæ esset sapius proba, & innocens, licet facti species culparetur; vbi vero scelus nimium euident, bona mente prætexi non liceret, excusandam esse tentationis violentiam, cui aut peius, aut pariter cessuri fuissimus; eius tamen fuit acuminis in rebus passim manifestè prauis, bona mente, & probò reorum consilio eleuandis, vt domi in prouerbum abirent, *Interpretationes Ignatij.*

In cœtu sanctorum hominum nequit sceleratas diu consistere, tùm quod sibi vim infert perpetuam, arte coacta simulandi se esse quod non est; tùm quod hunc Deus non diu sustinet. Fuit Romæ frater ex quo frugis non bonæ indicia prodibant, exposuit illa Manareus Ignatio, quærens essetne sacra Eucharistia arcendus, ne abuteretur illa sacrilegè. Minimè vero, inquit, Ignatius, ne ad hoc vsque procedatur, rem Deo permittito, hac ipsa via reum is detegat: & detexit planè, fuitque illi diuina hostia quod Iudæ panis à Christo acceptus, paulo enim post personam deposuit, ciculusque est è Societate.

Non mutat mores cœli mutatio, & seipsum secum circumferens improbus, vix erit hic quam alibi melior. Quamobrem inquietos, & disciplina indociles, spe aliqua emendationis haudquaquam Collegijs mouebat, vt qui essent vbique aduersantes sibi, & turbandi sui, idcirco materiam nacturi quod eundem vbique religiosæ disciplina neruum vigere oporteret.

Aiebat sibi vtilem soli, non esse idoneum ad Societatem, quam instituti ratio, salutem alienam haud minus obstringeret, quam suam. Igitur aliquem perspectam inutilitatis à Societate dimissurus, nihil mouebatur ab iis, qui dicerent saltem illum in Societate saluum fore; nec esse questum vnus animam sperendam; erat enim hæc eius responsio, ad hoc illi alios ordines in promptu esse, in eum finem institutos. Magni attramen fecit, summæque viles censuit viros eximia virtute, sed tenui ad iuuandos homines doctrina, illos enim exemplo concionari eloquenter, & vel sui aspectu persuadere probitatem, etiam nonnunquam validius, quam qui essent dicendi præsidii optimè instructi.

Qui præest Rectoribus, vel potestatis suæ administris, imprudenter agit, si transfert in se illorum curas, iisque vitur solum, ad ea in opus conferenda quæ ipse mandarit. Primum quia Deus peculiari ope vnique adest, vt concedit muneris, partes optimè impleat. 2. deinde qui videt sibi præpositum, aratrum & falcem in omnia mittere, omnia illi tacitè remittit; nec ad illa eam industriam, & affectum affert optati euentus, qui potest & soler afferri cum res velut propriæ aguntur. 3. Tertio quia experientia muneris, multo vsu, tractantem multa docuerit, quæ nequit qui præest de suo cerebro hausisse. 4. Quarto loco, multa intercidunt, quorum pendet ex singularibus adiunctis deliberatio, quæ certè qui res per se non tractat, non potest cognoscere. 5. Præstat denique, ministrorum si quæ errauerint, emendationem seruare sibi præpositos, quam si à ministris ipsos necesse sit postmodum corrigi, legemque ab iis accipere velut eorum, quæ iubent imperitos.

Sæpius quidem sancti, sed minus prudentes, res magnas rectius ad felicem exitum perducunt, quam prudentiores, verum minus sancti. Nam cum decernendo, Deum adhibeant consiliarium, eiusque toti fiducia nitantur, vias illis ad conficienda negotia aperit, & eorum conatus fortunat. Vt plurimum tamen regendis aliis manca est, & mutila sanctitas si sola fuerit, magno enim præterea iudicio, magna prudentia opus est. Alioquin totius gubernationis administratio transfertur in alios, qui agnoscuntur necessarii ad præuertendos imprudentiæ lapsus, quos solitaria sanctitas ferè non valet deuitare.

Tironum virtuti, maximè iuniorum, periculosa negotia perperam creduntur; nam & ætas in iis ad bonum, & malum facilis; & nouitia pietas, instar gemmarum est in plantis, quæ primo vere, se lætæ ac celeres proferunt, sed fluxæ adeo, vt pæne contactu exarescant. Ab iis quidem sanctus experimenta illa seuerè exigebat, quæ constitutionibus indicuntur; nam Societatem inuitis, non debet, vt minimum, virtutis solidæ deesse is gradus, qui prorsus ad hoc necessarius. Verum in aliud periculosius certamen illos non mittebat, veritus ne nondum satis firmo pede consisterent. Vnde per parentum impugnationes constanter deuitas, adscriptos in tyrocinium, procul ab iis semouebat, etiam extra Italiam. Inde illa quoque suauitas, & miseratio.

miseratio, cum hominum suauis, aut dæmonum impellerentur ad deferendam stationem; illa item in eos asperitas à quibus aliquid inconsultè, iis in hoc genere, offendiculi poneretur. Patrem enim quendam, & arguit, & castigauit seuerius, quod piis de rebus cum nouitio colloquens, exempla proferret alieni ab nostris instituti, velut, inquit, deessent domestica, & magnæ virtutis homines in Societate, qui possent produci, absque periculo tironis à proposito suo commouendi, afficiendique ad aliud.

Non potest religiosa familia, quæ aliunde non victitat nisi quotidiana stipe, primigenium institutum diu retinere, si asperitatem vitæ, cultu austero nec præferat, nec suam iuuandis aliis operam impendat. Quod eius ad quosdam monitum, vt docet optima ratio, ita res ipsa confirmauit. Mouentur enim ad religiosos piis alendos subsidiis Christiani, vel utilitate animorum quam ex iis percipiunt; vel reuerentia sanctitatis quam iis conciliat austeri cultus, & habitus religiosus horror, summæque asperitatis opinio. Inò & de illo quem, vt libro secundo memini, Hieronymus Natalis initio hæsitans consuluit, Antonio Maioricensi eremita, quod prædixerat Ignatius euenit; Romam enim peregrinatus est anno 1546. suisque cum Ignatio prolixè pertractatis, illum miratus est, haud tamen pariter ab eo probatus; quod pondus in se suscepisset asperitatis tantæ, cui perferendæ nunquam esset futurus. Igitur Natali interroganti, ecquid illo denique visum esset? Respondit non abiturum triennium, quin solitudinæ, & voluntariis pœnis, valediceret eremita. Cuius responsi prudentiam ratam fecit illa mutatio, ratione illi & experientia præmonstrata, quibus vt tunc in rebus diuinis pro certa regula poterat. Nam cui non adest id robor animi, ac virtutis, vt dilabente corpore sustentare se fortiter valeat innixus corpori animus; is immodica, & cruda sui ipsius afflictatione attritus, & confectus, cogitur eam deferere; cum valetudine per eam amissa, ineptus euadit ad teneritates illas dulcium sensuum fruendas, quibus inter orandum mergebatur, & quas habent pro sanctimoniam medulla, qui nihil præterea in ea grandius, excelsiusque norunt suspicere. Sed hæc de Ignatij effatis prudentibus, & sapientia cœlesti sufficient.

Vulgata statim viri sancti morte, tanta mox confluit veneratura sanctum corpus, omnis generis multitudo, vt vnus ex Cardinalibus agrè totis suorum viribus turbam pertriperit, osculaturus eius manus, & earum tactu consecraturus precatorem coronam. In templo vero postquam publice collocatus testatur Fabritius de Maximis nobilis Romanus, se tunc iuuenem, vt erat, & robustum, nullis conatibus per confertam multitudinem valuisse penetrare ad sacrum cadaver; quod propterea validis defendendum fuit repagulis, ne pietas populi vestes illic carnesque detraheret, cum alia quæ eius fuerant, iam sibi vi quadam extorta abstulissent viri auctoritatis præcipuæ. Postquam biduo inhumatum seruari placuisset, Augusti primo post vesperum ligneo inclusum sarcophago, in Societatis templo conditum est quod S. Mariæ de via dicebatur; in sacello maiori, & Euangelij;

XXXVIII
Sepultura
Ignatij & in
ea mi accu-
lum.

ad latus. Inter hæc Romana mulier Bernardina, vxor Andreæ Neruecij Pifani, interfuerat concioni quam de beati vita, & meritis Benedictus Palmius habuit, duxerat secum annorum quatuordecim filiam strumis fœdum in modum deformatam, & ab quatuor medicis qui frustra illam, quinquennio amplius, curarant pro insanabili destitutam. Sensit mox dicente Palmio, magna se confidentia animari, exorandæ pro filia intercessore Ignatio sanitatis, cum ante iam deliberasset de illa in Galliam deducenda, vt regis Christianissimi solempni attactu curaretur. Sed cum in cassum tentasset omnia, vt filiam suam ad facti cadaueris contractum applicaret, priusquam sepulchro clauderetur, spe tamen erecta patribus supplicat ne grauentur aliquas beati reliquias ægrotæ filiæ applicare. Fecit id P. Cornelius Vischauenus, panniculum admouet quo vltus erat Ignatius, cum repente multorum in oculis vlcera obducuntur, sanatur puella, mater incredibili gaudio gestiens domum redit.

XXXIX.
*Translatio-
nes corporis
S. Ignatij, &
qua in iis
contigere.*

Quieuit in eo sacello sacrum corpus, dum anno 1568. dandus fuit fundamentis locus, quæ adificando domus professe templo pandebantur; tunc vero Iulij 31. aliam in partem veteris templi translatum est, à Francisco Borgia Societati Præposito. Romæ per id tempus agebat Iulius Mancinellus magnus in paucis Dei seruus, & crebris ab eo supra humanam consuetudinem, priuilegiis auctus: is translationis designatæ, omnino inscius, pridie quàm ea fieret audire sub noctem musicorum concentus Dei laudes canentium cœpit, suauitate vocum, & simphonie tanta, vt se inter beatos versari crederet, & perfunderetur iucunditate mirabili pietatis. Noctem totam tenuere hi cantus, nec illos postridie audire desit, donec translatum viri sancti cadauer suo deponeretur loco: agnouit autem tunc, fuisse festis beatorum quoque lætitiis celebratum. Templo domus professe, cui nomen Iesus, Alexandri Farnesij Cardinalis regali magnificentia absoluto, easdem reliquias in illud retulit Claudius Aquauia Præpositus 19. Nouemb. anno 1587. in conuentu Patrum, qui procuratores ex omnibus Societatis Prouinciis tunc Romæ aderant, & sub dextrum latus aræ maioris lapide condidit, breui hac Epigraphe insculpro. *Ignatio Societatis Iesu Fundatori.* Quæ quidem translatio altera, miro est ornata spectaculo; nam cum in Sacratio prope quod effossa fuerant, beata ossa interquiescerent, confluerentque interea multi ex Patribus ad eorum venerationem, videre illa quidam stellulis vndique conspersa splendore viuido, & magnitudine aureos totidem assimulantibus.

Et planè videbatur Deus Ignatij filiis animos subdere ad venerationem tanti Patris, priuatis augustiorem affectibus, qui licet arderent magnoperè, sed inhibebant se arctius, ab omni indicio, quod cultum publicum oleret; idque tum summæ modestiæ, tum quadam illorum temporum ratione: imò tantum abest, eius cultum re vlla nostri promouerent; vt nec pietati alienæ argumentum vllum venerationis ad eius sepulchrum permitterent, contigitque, vt vno, & eodem die appensas illic ab homine, voti concepti

reo, lucernas septem, amouerent. Sed Præpositi Aquauia duriorem hac in re modestiam, fregit propensus Bellarmini, & Baronij erga B. Ignatium animus, cum in Sacro Collegio auctoritate præcipua eminent. Anno enim supra sesquimillesimum nonagesimo nono, sibi vltro deposcit Bellarminus, vt ad sepulchrum Ignatij nouos in se ac nostros in communem parentem affectus, priuata moueret allocutione. Imminebat anniuersarius eius obitus dies; & Cardinalis Baronius rem edoctus adesse decreuerat, vt eius viri memoriam, ac merita coleret, quem patri suo S. Philippo Nerio, & olim superstitem, & defunctum; semper honoratum, semper sanctum fuisse didicerat. Fructum tulit panegyris argumento, & dicenti parem, Ignatij virtus, & merita, ex singulis probata capitibus, quibus debet perfecta sanctitas constare; atque vt erat sacrorum rituum mirè intelligens, ex probatis confecit, nihil ei deesse, vt in album sanctorum referretur. Quibus omnium mentes cum vehementer commouisset, tum Baronij præsertim, qui ad sancti sepulchrum prouolutus, post precationem bene longam, multis osculis humum pressit quæ ossa illius contegebat. Surgens inde, & ad Patres conuersus; auditor, inquit veneram, non orator, sed egit in me Bellarmini oratio, quod aquæ flumiorum quæ pistrinenses molas circumagunt quantumvis per se graues, & immotas; aliisque in laudem Ignatij præclare additis, interrogauit cur eius tabulam nondum sepulchro appendissent, & benignè carpens quod timidius modesti, viderentur de illo sentire humilium, & in illum parcius affici; afferri tabulam ad se iussit, scalisque consensit, eam suis ipsemet manibus sepulchro affixit, vnâque hinc inde anathemata, quæ piorum liberalitas ante obtulerat. Post quæ denuò proiectus in genua preces fudit, simulque Bellarminus, idemque cum iis Patres omnes, manantibus præ gaudio lacrymis præstitere. Nacta hunc aditum populi pietas, eo in dies euasit auctior, quo non Romæ solum, sed orbe toto magnis eam diuina bonitas incendebat miraculis intercessore Ignatio patris. Quibus permotus Paulus V. Pontifex maximus anno 1605. probauit de vita, & miraculis serui Dei Ignatij legitime inquiri, & cognitionem iuridicam instrui: his ritè denique peractis, rogatu summorum totius ferme Europæ Principum; votis item supplicibus Aragoniæ, Valentia; Castellæ ac Toleti Regnorū, & Catalanensis principatus, anno Christi 1609. de more Beatorum pronuntiavit Ignatium, missaque & officio coli eius memoriam concessit. Verum ad summos sanctorum honores solempni ritu ei decernendos, quam densa miracula, quot regum ac principum supplicationes concurrerint, ex Nicolao Zambecario Pontificij confessus patrono quàm ex me gratius legitur. Hic in eo concessu coram Gregorio XV. orationem ad eum supplicem de adscribendo sanctis Ignatio sic clausit. [Hæc inquam omnia effecere, vt de eiusdem honoribus, qui sanctis viris exhibentur, ab hac sancta sede impetrandis tantoperè laborauerint non modò ciuitates, ac populi qui perennibus Ignatij perfruuntur beneficiis; sed missis supplicibus litteris iam tum ad Clementem octauum Catholici Hispaniarum Reges, Philippus se-

cundus, ac tertius; Sigismundus Poloniae Rex, Maria imperatrix; Margari-
ta regina Hispaniarum; alijque principes, ac sacrorum Antistites id postu-
lauerint: idemque à Paulo V. iidem principes, quibus Christianissimi regis
Henrici quarti postulatam accessit, enixè repetierint. A te verò Beatissime
Pater ubi primum ad Apostolatus fastigium, totius Christianae Reipublicae
gratulatione euectus es, nosti quo ardore Ludouicus tertius decimus Galliae
Rex Christianissimus efflagitauerit, vt in sanctorum numerum referas eum,
quem adoptatum esse à se patronum ad regnum suum ab haeresi purgandum,
testatur, in litteris ad te tanta efficacitate conscriptis, vt affirmare non du-
bitet fauores, ac beneficia quamuis magna, quae à liberalitate tua susceptu-
rus est, non tanti apud se futura, quanti hoc vnum Ignatij decus merito
existimabit. Cuius tu flagrantissimis, ac saepe iteratis precibus benignè an-
nuens confectam iam huiusce causae relationem delectis Patribus ex hoc
amplissimo Senatu commisit. Accessere sub idem tempus, & Maximilia-
ni vtriusque Bavariae ducis; & Ferdinandi Imperatoris litterae, tanto studio,
votisque idem contendunt, vt alter hoc vnum pro suis in Pragensi bello
laboribus praemium ab Apostolicâ sede postularet; Alter ad Germaniae præ-
sidium, ornamentumque pertinere diceret; si inter sanctos coleretur is, cuius
tum vita, tum ordo ad defensionem Germaniae à Deo electus sit, &c.]

Hæc coram Pontificè aduocatus. Horum ergo excellentia meritorum,
& tantarum pondere intercessionum permotus Gregorius XV. (Cuius pro-
pterea æternam memoriam colet Societas.) anno 1622. 12. Martij qui S.
Gregorio Magno celebritate anniuersaria sacer est, communi totius Eccle-
siae adplausu, eum more solemniter retulit inter sanctos, eique sanctorum ho-
nores decreuit. Qui vero Gregorio successit Urbanus VIII. Ad inferendum
Romano Martyrologio eius nomen, ac diem, inter alia quae proponeban-
tur elogia, hoc legit planè argumenti dignum maiestate, & vero etiam ex
parte composuit. *Die Iulij XXXI. Romæ Natalis S. Ignatij Confessoris, So-
cietatis Iesu Fundatoris, sanctitate, ac miraculis illustris, & in propaganda
orbe toto religione Catholica ardentissimi.*

LIBER

LIBER QUINTVS

LIBRI SYNOPSIS.

*Centum miracula ab Sancto Ignatio, adhuc
superstite; post in caelis Beato, edita.*

VPERSVNT mihi hoc Libro narranda miracula, delectu
praecipuo è multis deprompta, quibus Deo placitum indi-
care, quam esset apud se gratiosa, & potens S. Ignatij in-
tercessio. Quanquam si foret ex suis miraculis vir tantus suo
pretio aestimandus, omnium instar esse posset, quod gestis
eius attentè perlectis magnus Dei seruus Ludou. Granatensis in hæc verba
expressit. [Quod enim miraculum maius quam lectum à Deo militem, illi-
teratum, passimque hominibus inuisum, ad fundandum Ordinem tanto-
rum feracem bonorum, ac tam breui, tam latè, vbique gentium diffu-
sum?] Quod idem videtur postea à Cardinali Vbaldino dictum cum apud
Gregorium XV. de S. Ignatio ageret in album sanctorum cooptando.
*Quotquot sunt ubique terrarum Societatis Iesu, in hanc sanctam, & Catholi-
cam religionem egregia merita, tot profecto habemus B. Ignatij Loyola mi-
racula, tot argumenta sanctitatis.* Sed præter hæc, paucis iusto examine li-
brari solita, multa sunt alia quibus Ignatij sanctitas gloriosam famam
quam promerebatur illustravit. Etsi enim viuens Deo supplicasset, ne sui
gratia miracula ederentur quae sibi facerent sancti nomen; etsi Ribadeneira,
primis de illo scriptis tradidisset, occultis à Deo virtutum opibus, quam exte-
riori mirabilitate factum esse locupletiores; at compertum habetur, agno-
uitque id tandem Ribadeneira, Ignatium dum in viuus esset, miracula patrasse
nec pauca, neque vulgaria. Quale est, excitatus in vitam mortuus; aridum bra-
chium foeminae restitutum; homini manus quam ignis perdidit; tabidæ sani-
tas, cuius planè nulla spes iam erat; arreptitius à dæmone liberatus; à comi-
tiali morbo epilepticus; ab torminibus stomachi alius; à Febri pestifera,
& lethali complures. Romæ tempore eodem & Coloniae conspici; specta-
ri vultu circum radiante tum alias, tum Romæ Alexandro Petronio me-
dico suo, & amicissimo, quem officij gratiâ ægotantem visens Ignatius
diuina illa specie valetudini reddidit; videri non raro quatuor, & quinque
cubitis ab terra sublimem; exili voce, ac debili loquentem, audiri tam

*Miracula
vaticinia
Ignatij inter
homines
agenti.*

D D d

procul

procul quàm posset vox stentoris perferri; introspicere arcana pectoris, metus eximere, & tentationes, spectraque dæmonum dissipare (quod Ribadeneiræ, Pontano, Manarco, Balduino ab Angelo, & aliis præstitit) nosse absentia longæque diffita; ut fugam vnus ex nouem sociis, obitum amicorum trium, Hozij, Codurij, Agnetis Pasqualiæ; vaticinari quæ essent futura; Petro Quadrio, & Michaëli Rodesio quid essent facturi pro Societate, multis inde annis fundanda; Ioanni Pasqualio, Michaëli Zarroiuræ iurisperito, Martino Helartio, & Francisco Dalmauo, vitæ cursum quem essent habituri minutim describere; Rodericio, Ribadeneiræ, Baroclo, & Ferrio, sanitatem, à medicis licet depositam spondere; Francisco Borgiæ ingressum in Societatem, eidem, & Lainio successuros sibi in Præpositi munere; sua Romano, Germanico, Neapolitano, & Toletano Collegiis incrementa, & progressus; Societati labores sub vno Pontifice vorandos; Toleti mutationem Archiepiscopi, vehementer à nobis auersi, in alium, alterum tantum beneuolum, quæ prædictiones numero quatuor & viginti notatæ sunt. Porro hæc mira, ex parte serius quàm quis forte optasset in publicum missa, non debent aut veteres qui ea tenuerunt negligentia suspectos facere, aut credulitatis nimia scriptores novos qui ea reculerunt, nec enim prius proferri sat tuto poterant, quam iuratis, & publicis auctoritatibus constarent, ex quibus illi delatum est nomen, & honos Beati. Ab obitu autem viri sancti, tot eo in preces, & opem vocato Deus miracula exhibuit, ut vel ea tantum quæ iuridicis probationibus asserta sunt ad centenarium numerum pertingant. Quæ vero hic pono, præter pauca olim in typos data, deprompsi ex Pontificio diplomate, relationibus Rom. Rotæ cognitorum; actisque legitimis; ad sanctorum cultum ei tribuendum confectis; ex singularibus denique variorum locorum tabulis in probationem eorum iuridicè scriptis: in quibus placuit varietatem potius placituram spectare, quam rerum, locorum, aut temporum Ordinem.

I. Iuerat Maria Nateria, anno 1618. die altero Pentecostes Loano Arasium veneratura B. Virginè à Carmelo: distant ab se ij. pagi duodecimo milliari, & Genuensium fluuiio imminent, redeuntis iter, tempestas imbrium noctem vnam & diem perpetua occlusit; resumit illud die Mercurij, litus maris legendo, quod terra interior altiori luto tunc esset inuia: præcedebat matrem quæ vnâ venerat, passibus fere quinquè, & viginti, cum nihil minus aduertens in alueum subit torrentis Antognani, tunc magno impetu in mare præcipitis: vociferatur à tergo mater discrimen conspicata, sed momentis vocem maris strepitus extinguit; infelix filia fluente rapido intercepta, gressum ad matrem referre nisa est, sed supplantatâ mox aquæ impetu fugâ deiicitur, & in mare abripitur: hic morituram in oculis filiam, & frustra contuens, & gemens mater, B. Virginem à Carmelo inuocat, quod facit etiam filia cum fundo iam tertium emerfa aquis supernataffet mortem vicinam operiens. Erat hæc Virgo, Deiparæ cultui mirificè addicta, tantum scire optasset sua obsequia Deiparæ grata accidere, ita ut pridie

confessario.

confessario dicere ausa sit, incitati magis affectus impetu quàm arrogancia non videri sibi ab Dei matre tantoperè diligi, & foueri, quantum ipsa suis apud illam obsequiis esset promerita, in quo quàm longè à vero abesset, Deipara in præsens ostendit. Vix poposcerat ab ea auxilium, cum cœpit aquis innatare vultu in cœlum verso, distentis brachiis, pedibus ita iunctis, ut si forent arcè colligati, eoque situ, nulla vi, sed vltro quicquid hauserat maris reuomuit. Pergebat interea Deiparam vrgens, & quod altius in mare, videret se rapi, & quod morderent tunc animum quæ de suis in eam meritis dixisse meminerat, rata se pœnam eorum luere: vocabat & alios in opem beatos quotquot in mentem succurrissent, inter quos sensit magna se S. Ignatij fiducia erigi, quod fratres duos haberet in Societate, & ante sex dies per somnum vidisset à B. Virgine de Carmelo, & ab S. Ignatio, se in mare prolapsam, ad terram subduci, quod quanquam illi tunc non aliud visum quàm imago somni; sed impressit versus Ignatium mentem pia confidentia imburam. Quare hanc illi nunc precationem concepit, O beate Ignati! serua me, scis enim me fratres in tuo Ordine habere duos; dixerat, eratque intra mare mille passus projecta, cum repente illi ex mente, & oculis, mare, terra, mundus, adeoque præsens periculum vanuit, totamque hanc sibi, visi pulcherrimi species abstulit. Videbatur sibi candidissima nube cingi vsque ab cœlo circumfusa, & lucem complexa longè gratissimam; qualis est, aiebat, solis proximè orituri, quàm benignè ferebat oculus etsi multo vehementiorem: theatrum exhibebat ea nubes, stantibus Angelis confertum, eleganti forma, splendore tam acuto, ut conuiuere ad eum oculi. In his duo hinc inde, quorum alter vestem fulci castanei; alter maximè candidam tenebat, agnouitque in iis Carmelitarum habitum, quem multos iam annos ex voto gestauerat. Sub hæc videndi vim sibi addi persensit, ut qua erat lux maior, & densior, in nubis excelssima eam intenderet; illic sed longis semotam spatiis conspicatur matronam, forma mirabili; cuius è sinu lucis tam viuide manabat flumen, ut ab aspectu oculos arceret. Orat ergo S. Ignatium eos corroboret, ad contuendam spectaculi tanti præstantiam; cum ecce tibi de repente in editiori supraque Angelos comparet Ignatius, apertis brachiis, ardentem vultu, conspectu hilari, eamque paulisper silendo contuitus, delabitur propius, sic ut commodè posset oris lineamenta discernere. Hic autem Deipara, porrecta manu, monstrare illi Ignatium digito, velut indicans esse quem inuocauerat, & iubens se illi commendare. At ipsa nouo dolore icta, vocemque artollens. Ignosce ô Beate Ignati! nunc enim memini, sanctitatem tuam laudantibus obstidisse sæpe incredulam, & exprobrasse fratri meo Antonio ingressum Ordinis, cuius Fundator, Sancti nomen ab Ecclesia non obtinisset. Agnosce igitur, infert Deipara sanctum esse, & ex iis quos subsidio aduocasti, vnum aduenisse, teque illius gratia seruandam. Quam quidem salutem animæ, puella interpretabatur, aliud quodlibet periculum oblita, & pro illa Ignatium instantè precaba-

I.
Femina prope Alben-
gam, viso
mirabili, &
ope Ignatij
aquis erepta.

tur; qui tamen fileret perpetuo, sed aspectus, & oris explicata serenitas, & arisus quidam, mirifice illam solabatur. Horas quatuor iam totas extra se positam hæc detinebant spectacula, quæ, ut se recepit, breuem se morulam putasse asseruit. Mater interea, filia mortem in momenta expectans, circumcursabat eiulans, & implorans misericordem alicuius manum, quæ opitularctur pereunti. Promisit operam peritissimus è vicinia natator, & suam Deiparæ salutem commendans, mari, sed magno cum labore nam intumuerat, nec minori alea, se dedit, natandoque perlatus, puellam brachio prehendit; cui tunc viso penitus dilabente, rediit maris, & periculi conspectus idem, & horror qui ante fuerat, auctusque accessu natatoris, quem esse dæmonem, vel inde certius coniecit, quod ab eo tenta, cum eo mox sub aquas depressa est; sed ab eo amissa, situm illic eundem recepit, clamans, & Deo, parenti Virgini, S. Ignatio supplicans, ut se à potestate dæmonis eriperet. Natator expertus quid posset, & videns contra usum naturæ aquis superferri, inuento felici, quasi tabula foret cœpit eam ad litus impellere, & eiecit denique in terram tam facili, & tam celeri natatu, ut non ambigeret miraculo factum. Multos inde à principio acciuerat matris miseræ clamor, & lacrymæ, vel opem laturus, vel tristem spectaturos casum, inter quos Petrus Maria Törreus Abenganus, magnam viderat lucem puellæ imminere, & intermicare ex ea stellulas, siue ut apparebat splendidos vniones, esseque id à Deo coniectans qui saluam vellet quam pridem alioqui, torrens, & mare, sorbuisset; gemino inde miliari per certum hominem, aduocarat quem dixi natatorem Thomam Marenum nomine. A quo in terram exposita, genua statim flexit, rogauitque adstantes ad agendas secum Deiparæ, & S. Ignatio vitæ sibi seruata gratias: fuit ex ea qui quæreret, ecquæ lux fuisset quæ procul ex littore impendere illi cernebatur, & num aliquod visum interim spectasset: at illa penitus omnia tacuit, vestibusque ut potuit mutatis, ad S. Francisci de Paula perducitur, vbi mater pro illa Deum precabatur, ad matrem prima vox eius fuit, quod ante sextum diem in somnis viderat exitum habuisse; intelligi volens à B. Virgine de Carmelo, & S. Ignatio se mari eductam, Peruagata vero tam euidentis miraculi nouitate, Patres Carmelitæ Lonneses, de illa iuridicè interrogandam iudicarunt, quibus facta est quidem liberatores suos fuisse B. Virginem de Carmelo, & S. Ignatium; speciem tamen quam viderat omnino siluit, seu religione scrupulosiori non ausa quam viderat dicere Dei matrem; seu metu quodam inanis gloriolæ: quanquam viris aliquot religiosi eam aperuit, sed secretè fide ab iis sanctè prius petita, & accepta. Verum non diu post nocte quadam oranti suisque liberatoribus Mariæ, & Ignatio gratias agenti, en adest iterum, Dei Mater, eadem qua nuper specie; nisi quod adpectu se uero, & digito minax. Quibus inhorruit afflictissima, & longo fletu ac precibus institit ex ea cognoscere, ecquam suam ob culpam, eius minas, & iram esset commerita. Cumque illa repente se subducens, visendam de cætero non præberet, conuersis ad

Christum

Christum precibus, idem trium horarum spatio ex eo contendit exorare, dum mœrore, & labore fracta faciem in manus inclinauit, tantisper interquietura. Hic vero incredibili gaudio impleri, & vocem audire ter sibi hæc iussa repetentem. Narra ingenuè filia quæcumque de matre mea tibi monstrata sunt; qua voce respirans, & minarum quas extimuerat edocta causam, simul eam fuisse Dei matrem quam viderat, imperata perfecit, & autoritate legitima, quod pro testimonio dixerat, estque hic à nobis recensitum, firmari voluit; superadditis tamen quæ mater, natator, & rei spectatores iurati addidere.

Conciones habebat Arbosij in Comitatu Burgundiæ propè Dolam ex Ordine religiosissimo vir quidam. Hic à Doctore Gillabodo virtute ac literis noto, vocatus ad prandium, indignè accepit efferri ab eo Ignatij merita, & sanctimoniam, aususque infelix in sanctos ludere, Iesuitarum, inquit, Fundatoris è summa pertingit potestas, ut sanet dolorem dentium non plus ultra. Quæ vox ab homine tam spectatæ professionis, & habitus, liuore sacrilego expressa, offendit grauius conuiuas, & mœsto silentio excepta est, erat enim S. Ignatio addictissima illa domus. Accidit ea res die lunæ, mediæ quadragesimæ proximo, quam ut concionibus expleret qui cœperat, vindictam sceleris, Deus in gratiam populi distulit. Sed altero à Pasca die, ab eodem denuo inuitatus, temeritatis impiæ pœnam luit. Manu pateram tenens, ut biberet, improviso inhorrescit, vociferatur sibi dentes dissilire, & os prorsus occludi, planèque post hæc confixis veluti maxillis, verbum nullum misit, sed mugitu, & fremitu desperabundi more adstantes exterruit; sub hæc enim miserè abripi, furere, conuelli, exagitari tam valida rabie, vix ut quinque, aut sex hominum manibus teneretur. Adhibentur, sed frustra medici, nam inductus à Deo morbus, at expugnabilis hominibus non erat. Inter hos angores triduum superstes, eloquenter populo reuerentiam beatis debitam suo supplicio suasit; ac finem denique viuendi fecit, nec pœnitentis, aut alterius cuiusuis bonæ mentis indicium verbo vlllo dedit.

Ante hunc anno 1610. luerat idem scelus in Hispania, laicus alterius Ordinis. Hic prope Cordubam, cum in Societatis adiutorem incidisset, fœdis modis aggressus est, illum, Societatem, maximèque S. Ignatium ludere, haud pridem beatis adscriptum. Conuitorum, & sarcasmi satiræ, vestes exiit, seque nudus in riuum moletrinx mittit. At ecce dum natat, in quo erat expeditissimus, videt iterum adiutorem nostrum, & O! inquit, tenerem hic Patrem vestrum Ignatium: ego illum potarem tam liberaliter, ut in posterum sitiret nunquam. Fuit hic eius & verborum, & vitæ horrendus finis: subito enim velut plumbeus in ima deprimitur, & aquis præfocatur.

Mutineses quatuor nobiles, Ludouica Fontana; Francisca, & Anna Brancolinæ, ipsius ex matre Sorores; & Liuia, Alberti Fontanæ filia compertæ sunt ab dæmone possideri anno 1598. Harum Ludouica Paulo Guidoneo.

D D d 3

II.

Miraculum S. Ignatij derisor, morte id luit Arbosij in Comitatu Burgundiæ.

III.

Simile præcedenti prope Cordubam.

IV.

Arreptitia quatuor mulierum liberatur.

doneo nupserat, Anna eatenus nemini. Francisca, & Liuia inter Vrsulinas, erant Virgines coronatæ. Tam Christianæ domus virtuti egregiæ, magnæque in publicum exemplis, inuidisse se dæmones fassi sunt, ac tentasse num possent ex iis aliquid extorqueri, quod earum professionem dedeceret. At Deus munito illarum pudore, vexanda dæmoni eo consilio corpora permisit, vt tolerantiam decoraret, celebraretque S. Ignatij nomen, potentiam earum liberatione. Vexationis præludia fuere, pertinaces morbi & ignotum, qui medicorum consultationes, & sumptus ingentes in cassum exhaurerunt; de morbo in morbum iactabantur, planè oppositum, nec villo sui præuisum prognostico, nec vllum præteriti vestigium retinente: hodiè sanæ, & alacres; cras in extremis, & pæne mortuæ: inde vigore repentino, quasi è tumultu rediuiuæ, statimque recidiuæ, nouis semper, & inuitatis accessionibus vrgebantur. Quà illineretur consecratum oleum vel aqua, illinc euanescebat malum; sed mutata cum loco natura alibi nascebatur. Ad has corporis tam duras, & tristes molestias accedebant in animo incontinentia turpitudinum, & acres stimuli, quibus honestissimæ feminæ quoslibet corporis cruciatus ferebant tolerabilius; cum autem intactæ ab omni labecula cœlitus seruantur; quod vnum poterant dæmones, earum linguas in verba lasciuia, & turpia fingebant. Orare, quod olim tam gratum & procliuè, tunc supplicium erat. Multo grauius sacro interesse. Id cum inciperet animo linquebantur, erantque aliò deportandæ, vt resumerent spiritum, obmutescabant apud confessorium, & exertu linguarum deformi eidem illudebant. Sed quod erat maximè timendum, tanta sui necandi rabie furebant, vt se interdum clam solæ segregarent in penetralia domus conclauiæ, illic parieti caput alliderent, terram toto corporis pondere ferirent, atque in se ramditu læuirent iectibus, dum eorum strepitu acciti familiares succurrissent. Ac Ludouicam semel repentina insania in summas ædes abripuit vt se præcipitio perderet; quod suspicatus maritus, eamque consecutus, tempori adfuit. Sed qui eam in exitium agebat hostis, solo tunc tanta vi allisit, vt pro mortua iaceret. His malis, quæ possunt feminas præsertim Virgines, quales in his tres erant, variis ex causis inuadere, curari tamen consueta Ecclesiæ remediis placuit. Aduocatur Benedictus Merla ex S. Dominici Ordine, & Hieronymus Fontanus è Societate. Ille in depellendis maleficiis versatus; hic trium sororum germanus, partuus iunioris. Nihil omittunt, vt possint argumento aliquo minimè dubio, de possessione maligni spiritus affirmare. Verum, vt erant aliquando exorcismis de more occupati, Hieronymus Bondinarius è Societate, confitentes audire solitus, ingreditur, & clam nulla earum aduertente, imaginem S. Ignatij parieti affigit. Hic vero denique maligni spiritus coacti prodire: furere, exagitare miseris diris modis, & querere ex Bondinatio cur eius iconem illuc intulisset quem solum extimescerent, in eum deinde probrosa conuitia iactare, post ad resistendum inuicem profitate, quod nefas esset vni claudo, depili, semicæco cedere innumerabiles, ita Ignatij crus lasum, exesos lacrymis oculos,

oculos; & caluitiem notabant: cessit tamen sua cum turba ex ducibus viuis, nec valens vel primum imaginis conspectum sustinere, stationem inquam deseruit, puella semianimi concidente, quæ breui restituta, confirmatam se ab Ignatio præsentem, & aspectabili, narravit, & iussam sperare integram liberationem. Educti semel è larebris spiritus tortuosi, euidentius deinceps se prodere; latinè, arabicè, quod feminæ nunquam didicerant, & linguis aliis expedite loqui; referre quæ procul gerebantur velut præsentia; ventura diuinare, immotis genibus de genibus progredi, loca designare quibus reliquiæ conderentur quas nec inferri viderant, nec efferri. Tantæ igitur tamque iam manifestæ calamitati, par remedium quaeritur, ad B. Virginem Rhegium perducuntur; ad S. Agatham Sorbaram; ad S. Geminiani sepulchrum, loca dæmonum expulsionibus nobilitata, ex quibus Deo ita visum, absque leuamine rediere. Quòd ergo vno Ignatij nomine viderentur rebelles spiritus vehementissimè percelli; maluissetque vna eorum turba profugere quam ad eius conspectum imaginis durare, persuasæ sunt fiduciam omnem ex Ignatij ope suspendere, seque illius intercessionem prorsus committere; quare voto spondent. Si liberarentur anniuersarium S. Ignatij diem festo cultu, vigiliam celebraturos ieiunio. Pietatis huius fiduciam auxere sancti reliquiæ Romæ recens allatæ, importatæque in earum domum, tanto tumultu, mugitu, vlulatu, tanta dæmonum in eos execratione qui eas misissent, atque attulissent, vt faterentur tandem illuc eum venisse, à quo essent inde profligandi. Hoc autem verè futurum fuisse dies idem ostendit, vnus enim ex primis ducibus, audacior cæteris, & insolentior, cum miras egisset tragœdias, negans Ignatium & eius similes se pili facere, seque illius causa moturum pedem; repente vñ mihi inquit, vñ misero! falsò ista iactauit, vibrant ossa illa flammam, qua vro, & crucior, ferendo non sum, S. Ignatius me pellit: quod tertio cum repetisset; subiunxit, breui alia eiusdem spectatum iri miracula, compellendosque ipsos dæmones ad vrgendum clamoribus coram Pontifice, vt adlegeretur inter sanctos. Quibus dictis abscessit. Secutus hunc è primoribus alius, post multa sceddè, ac impie aduersus Ignatium iactata, & probri damnatam fugientium comitum vilem ignauiam, iurabat se non abiturum; at hic etiam hæc dicens abire cogitur, sed flexis ad spinam è Christi corona, quæ ibidem venerationi prostabat genibus. Hæc me, inquit, hæc spina, non Ignatius fugat, hoc ego contestor, nihil hic Ignatio defero, quæ dum verbosius ostentaret, manebat nihilominus, dum stridore ingentis flexis, vt erat genibus, ad S. Ignatij effigiem adrepens, coramque prostratus. Fateor coactus fateor, Ignatij ait, me fugant merita, post quæ dicta se proripit, aliique complures, contestati se histrionicè hic vnus, ille sancti alterius gratia exire: demum coram S. Ignatij icone terram lambere adacti, asserabant se ab Ignatio ad inferos retrudi. Fuit in iis qui suam Eucifero imbecillitatem, & inertiam exprobraret, quod non valuisset possessionem tueri, quam eius fiducia inuissent. Sic suis paulatim cum manipulis exibant

exibant prima quæque dæmonum capita. Verum haud paulo plus valuit ad eos euertendos, & eiiciendos, præsertim qui magno numero, nidulabantur in lingua vnus, vita S. Ignatij, feminis tradita ad legendum: vt enim cœpta est ab vna legi, tunc primum spiritus linguæ latebras iam exosus abiturum se potius affirmavit, quam vt librum scelestum perlegeret. Fugitque re ipsa cum aliis, aduersus Deum expostulantibus quod sibi gloriam abstulisset quam claudo presbytero dabat. Ita variis tandem successibus quos foret longius scribere, ab infestatione maligni hostis ereptæ, primum Francisca, tum Anna, inde Ludouica, Postremo Liuia, redditæ sunt pristinae sanitati, quieti, piisque studiis, cum magno etiam scœnore liberalitatis obseruatam constanter Deo fidem inter tam duos, tamque ancipites insultus: maximè vero Ludouica, precandi donum singulare adepta, & familiaritatis cum Deo summæ, auelli ab eo nec mente poterat, nec de aliis sermones miscere. Asperitati autem sic erat dedita, vt esset ab confessorio inhibenda ne ultra quam vires sinerent seipsam afflictarent. Hoc vitæ genere quinquennium explebat, cum pridie S. Ignatij obiit, ac (si qua dæmoni aliquando fides) ab S. Ignatio in sedes beatorum tanquam filia inducta est. Certò quidem Dariæ filia, mane die quodam spectabilis adstitit, candida in veste, ac soli similis, eamque adhortata ad professionem perfectæ virtutis quam sibi legisset strenuè defendendam, ad hoc eam prolixè rebus admirandis de beatorum gaudio narratis animavit. Anni fluxerant duo ex quo erant ab dæmonibus immunes, cum denuo Liuia repente ab iis abrepta est. Primum sui fecere indicium insanis vocibus, ne tunc quidem sibi per Ignatium licere in pace agere, primos sibi contemptus, & ludibria integrari; ad hæc vultum puellæ, & capillitium lacerant, & linguis variis desperabundè multa deblaterant, sed hæc domi dumtaxat, velle siquidem aiebat S. Ignatium, vt sacrorum vsu, & diuinorum auditu placidè in templo frueretur. Imò, & domi præsens subsidium aderat, cognata prope adhuc infans, quæ aduersus furentem ducto crucis signo, quietem Ignatij nomine imperabat, statimque obtinebat, veste quin etiam prehensam circumducebat quo lubitum foret; quod ridens ex dæmonibus alter, elephantem iocabatur à formica trahi. At negare superbus se infanti parere, sed eius custodi genio, quem destinaret ad hoc Ignatius, & qui abigebantur exorcismis, vociferabanturi magno Ignatij custode Archangelo se fugara. Puella vero sibi crebro adstare virum sanctum vidit, specie graui, & maiestatem præferente, qui flagello terreret dæmones, cuius sustinendis ictibus impares abibant. Atque hoc modo hæc item conualuit.

V.

*Cretensis
pueri vulnus
repente sanatum.*

Hieronymus patre Onophrio Estraschio Gandiæ natus, latam vulnus supra cilium ad tempus alterum accepit, vulnere accessit totius oris tumor, & febris vehemens. Suspiciatus chirurgus ex puris copia quam exficcare non poterat, latere aliquid in capite, consensione, vt sæpe fit, vulnere eiusdem læso, cogitabat de terebranda caluaria vt fistulosum saniei fluxum, illo

illo exitu purgaret, quod cum esset audax, & lubricum, adhiberi secum peritissimum chirurgum voluit. Adfuit, puerum inspiciunt, vulnus nudant, vt vndique explorent; vixque cicatrix leuissima comparet, sanati vulnere exile vestigium. Stupet chirurgus vulnere conscius; patat socius se delusum. Mater admodum læta, & alacris, doctioris Podalirij opus ait, sanatum ab S. Ignatio puerum; nam se audita offis terebratione exterritam, ad eum confugisse, votum pro puero nuncupasse, altare illius nouem diebus adeundi ad agendas si eam concedere dignaretur sanationis obtenta gratias.

Iacobum Mongiardinum Chiensem, quinque & viginti annorum iuuenem vehemens Febris lecto affixerat. Sed suppressa iam quinque diebus vrina ad extrema deduxit, cum ne violentis quidem remediis, mali pertinacia laxaretur; cum ergo tumore, deliriis, aliisque lethalibus indicis tereretur medicos, chirurgus denique traditur ad aperiendas ferro vtinae vias; at nec chirurgus suscipitur, nisi pro mortuo, & sanationis desperata, in qua fas esset artem experiri. Explicata iam erant ferramenta, & fasciæ, totusque carnificinae apparatus, cum adest officij gratia, ægrotò amicus è Societate Sacerdos, qui animæ primum iniectâ curâ, inde pro corpòris salute hortatur, vt S. Ignatium inuocet, patet æger quam potest piissimè, hinc Pater beati eiusdem imaginem pectori admouet, atque hic illicò obstructa natura tam subito discuti, vt præstina lectum omniem, & cubiculum inundaret; ac paulo post non ab eo tantum, sed alio quouis morbo sanus confurgeret.

Magdalenam Talaueram oppilatio triennis in hydropem egerat, & tumor ex curibus tam graui pondere sensim viscera occuparat, vt gressum mouere vix posset, & insanabilem censerent medici. Ergo spebus humanis destituta, melioribus cœpit confidere, eas omnes in S. Ignatij intercessione posuit qui eo anno, huius sæculi primo, Gandiæ vbi ea morabatur, magnis erat nobilitatus miraculis. Voto se obstringit quotidiana dum viueret orationis Dominicæ, & salutationis Mariæ recitatione S. Ignatium venerari, tum Sancti eiusdem imaginem pectori applicat, eoque mox salubri contactu se voti compotem perferentit, detumescere enim alius, paulatim humores transpirare, & eualescere, minus triduo iis exonerata, æquè sana, & habilis, vt ante morbum fuerat euasit.

Iacobus Tirius, Patria Scotus, donis ab natura non vulgaribus cumlatus ad Societatem venerat adolescens. Probatus de more in tirocinio, transcriptus est in Collegium Romanum literis operam daturus: illic dulci captum scientiæ poculo, pietatis colendæ deseruit sapor: tempus diuinis factum, examinandæ conscientiæ, lectioni sanctæ, locupletando ingenio totum dabat, quantò in dies scientia ditior, tantò pietatis egentior; neque illum prius sensus tetigit vllus contractæ ex eo imbecillitatis, quam eum yrgeret necessitas ad exerendas vires virtutis arduæ quibus pridem minui cœperat. Nam extra sæculum agenti, & irritamenta vitiorum, mediocrius

VI.

*Secundus ob
suppressam
urinam re-
pente sanatur.*

VII.

*Oppilatio
triennis in
hydropem ef-
fusa repente
sanatur.*

VIII.

*Post mortem
ex sociis vi-
sentium se
præbet.*

probitas intactum conseruat thesaurum diuinæ caritatis, quamdiu nulla impugnationis obstinatæ impressio, quietum animum quatiet. At si valida pertinaxque institerit, sentiet plane tunc alio robore opus esse ad sustinendum hostem, & vincendum, quam quò se placida statio facillè tuebatur. Quod iuuenis de quo hic sermo est, nimis sero aduertit. Lactabat illum dolosa pace cacodæmon, vigorem virtutis, & animi vltro per se in libris stolidè absummentem; viribus accisum, & prope attritum conspicatus, nec repugnando satis parem, tormentum admouet misero tentationis vehementissimæ, pœnæque adigit ad deditioem. Quòd tamen esset adolescens mentis valdè bonæ, diuinam manum in auxilium poscebat, atque vt poterat, sustentabat sese; hic eius misertus Ignatius, qui decennio ante obierat, cogitationibus suis malè colluctanti, & tantum non victo, spectabilem se sistit, seueritate paterna obiicit quod postposuisset virtutis studium literis; haudquaquam enim eo consilio ex mundi nugis in Societatem euocatum, claudensque hoc epiphonemate reprehensionem, plus, inquit, virtutis, literarum minus ambiendum, moxque ex oculis recessit. Quibus iuuenis ab sæna qua distrahebatur animi tempestate liber (nec enim tantum correcturus, errantem aduenerat) ex eo tempore, diuinis addictissimus perstitit, eoque virtutis pertigit, vt Germaniæ Assistent fieret, quo simul & munere, & vita defunctus est Martij 21. anno 1597. Sed triduo ante, Antonio Menageo cui postremum ad mortem se comparans confessus est, hoc vti narraui aperuit.

IX.

Roma viuens
adhuc, colonia
sese sistit
uisendum.

Emendando alumno, hanc sui copiam fecit, mortuus pridem pater; alium viuens, & Romæ consistens, eodem tempore adpectu suo consolatolus est Colonia commorantem. Leonardum Kesselium Societatis operarium insignem, & primariæ virtutis, videndi Ignatij incredibile desiderium tenebat, quod de illius sanctitate sapius audiret quæ omnem vincerent admirationem. Scribit ad eum enixè flagitans, sibi vt Romam Colonia liceret excurrere, vt eius conspectu frueretur. Erat id iter longissimum, Leonardus affecta ætate, & valetudine, sed Colonia imprimis necessarius, ob eum quem illic edebat in animis fructum sanè ingentem, propter quem nullis laboribus parcebat. Optabat tamen Ignatius eius desiderio obsequi, & credibile est quod ei respondit à Deo accepisse, rescripsit enim, non esse quod tantum itineris videndi sui causa susciperet, nec defuturam Deo opportunitatem qua se inuicem Colonia viderent. Hæsit responso Leonardus, diuinare non valens qui posset tandem id fieri, donec aliquando iam nihil minus expectans, aut cogitans, videt sibi obuiam venire Ignatium, coramque consistere, vt qui ad hoc adesset, quo ab eo commode spectaretur: cernendum se illi per otium præbuit, vicissim illum interea, ore spectans, tam læto, atque propitio, vt se deinde oculis subducens inexplicabili gaudio cumularit.

X.

Aluarus de Molina ex S. Dominici Ordine Definitor, regendis cœnobiiis, aliisque honorificè perfunctus, doctrina, & virtute notissimus, Lima in

ex

ex paralyti iacebat. Anni fluxerant octo, membra officiis ita penitus interclusa, vt pedem nec posset figere, nec manum mouere, nec articulare lingua voces quæ perciperentur. Cadaveris instar è lecto, collocabatur in sedili, vbi totos dies immotus transigebat: tam obstinato morbo & cruciabili, iam omnis cesserat Medicina, frustra que se vel in remedium, vel in leuamentum exhauserat: restabat vnum spe omni deiecto, patientiæ solatiuam, & lectitatio piorum, ad quam etiam adesse oportebat qui folia verteret. Voluebat octennium is labor, cum Iacobus de Oheda eiusdem Ordinis, Theologiæ professor, Societatis, & Ignatij mirè amans, vitam huius ægroti tradidit ab Ribadeneira compendio scriptam, quæ volumine altero de sanctis habetur, rogauitque eam vt legeret. Fecit vltro quod suadebatur, admodum studiosè, illamque animi consolationem, ac robur, inde illicò sensit, quæ semper cresceret legendo. Accessit iniecta menti fiducia viri sancti apud Deum potentis, sed adeò fixa, vt cum eò venisset, vbi de miraculis Ignatij Ribadeneira narrat, quod lingua non poterat, accenso ad Deum animo, scis, inquit, Deus, quæ hoc libro de Ignatio dicuntur seruo tuo admirabilia, pro indubitate me habere; eius mihi quoque meritis, valetudinem restitui peto; qua si dignatus me fueris, religione voti perpetua eius diem festum præmissio vigiliæ ieiunio colam; & ad matutinos, & vespere cantus precectionem, & orationem eius, quotidie adiungam, futurus illi, & eius Ordini deinceps gratus, & addictus. Agebatur cum hæc nuncuparet, sanctis omnibus festus dies anno 1607. suisque his votis in octauum diem confidenter productis, sub serum diei moneri se audit, interiori iussu, ac subito, surge, & ambula, cui voci comes impetus quidam animi adfuit, quo excitabatur ad exiliendum è sedili, tentat igitur, & statum, & gressum, experiturque crura iam firma consistere, posseque securè progredi; brachia, linguam, corpus omne, nouo vigore expeditum, & habile; dat se in viam audenter, & facillè; quò reliqui Patres conueniant ad Theologicam publicarum thesium propugnationem adest improuisus: quantus omnium stupor ad eius conspectum? quàm suis quisque incredulus oculis? quoad ex ipso didicere, S. Ignatij miraculum id esse, reique totius ordinem eo narrante cognouere: tunc verso in festa gaudia stupore, disputationibus intermissis, ad agendas Deo, & Sancto gratias incensi Eucharistico soleinni, Te Deum decantant. Hinc nostris Patribus rem, vt gesta erat confestim nuntiant, quam, & postea instrumentum legitimum, & auctoritate munitam iuridica iisdem consignarunt. Quo die ista gerebantur Christophorus Mesa Societatis adhuc tiro, supremis iam sacris ad æternitatem se expedierat; audit religiosum S. Dominici ab sancto suo patre Ignatio persanatum, videt nostros quoque conuenire miraculi gratias acturos; Deum rogat sibi liceat surgere, ne communi desit lætitiæ, sed cum iis hymnum exsoluat gratiarum, rata mox fiunt eius vota, exinde iam melius, post vero paulatim integrè conualescit.

ruuo octennis
paralyticus.
ex S. Domini
Ordine
sanatus.

XI.

Florentia, domus ab eoparente S. Ignatii incendio liberatur.

Anno huius sæculi primo. Februarij 26. Florentiæ subitus ignis cuiusdam ædes corripuit, nox erat media, ventus præualidus spargebat incendium in alias ædes, iamque ad Donatum Franciscum Galligatum pertigerat. Ergo is quicquid erat domi pretij alicuius, in tutum eicere; post in edita ædium scandere, volaturus inde cum aqua, & accitis fabris, quo periculum propius vocasset. At ecce tecto septem iam orgyis flamma superior; tectum ipsum viuis instratum carbonibus, & impluente à flatu, & incendio fauilla; quodque his terribilius; incensus impetu in os vapor, non opitulandi modo spem, sed spirandi præcludens. Quare in genua prouolutus, appressisque in crucem pectori brachiis, tutelares suos Ignatium, & Xauerium largo fletu in auxilium aduocat, spondens fore, si domum ab igne defendissent, nunquam se diuinæ maiestatis offensam admitturum. Subquæ mox sublimes in aère ambos videt, duabus inter se distantes sexpedis Ignatium vero hæc sibi dicentem: Abi modo, voti compos futurus. Ad hæc flammæ grassantes momento subsidere, recondi ædibus quas corripuerant, tandemque absumi, Donati domo quam circum obsederant vndique illibata.

XII.

Hispani mulier ab incubo septenni liberata.

Hispani mulier septimum iam annum consueuerat incubo, hominis speciem induto, cuius denique horrore flagitij tacta, exosæque amores belluinos, adit è nostris Sacerdotem, cuius instructa, & corroborata monitis domum redit, confessionem serio paratura. Redeunti occurrit eremita, qui defixo in eam obtutu, similis miserenti, quærit vnde is animi eius mœror, cuius in fronte indicia legeret? mulier arbitrata hunc esse quem vestis simulabat: ecquid tibi, ait, curatio est, tristis siem an læta? Tua, infert dæmon, causa, id quæro, tuo enim bono studeo plus quam putes. Adsum Roma nunc recens, vnde mecum thesauros porto, efficacissimæ veniæ subhoram mortis obtinendæ. Felicem te! potes pergendo, vt hæcenus, tam esse nihilominus secura beatæ mortis, & salutis, quam ipse sum, qui me tamen hac vita quam vides, & habitu macero. Credis stulta, tuis te rectè factis, non sola Dei misericordia seruandam? plurisque apud illum tuas lacrymas fore quam eius sanguinem? mitte quæso nunc, de sacerdotibus, & confessione esse sollicita, viue sis, vt maximè lubitum, tantum Dei confide bonitati, alia omnia arrogantia deputa. Sensit hic mulier, Deo mentem illius aduertente, nec esse hunc hominem, qui nosset, quæ vni mortalium confessario explicaret; nec bonum genium qui scelerata suaderet. Implorata Dei ope, iubet facessere, aiens palam abundè sibi factum, quemnam heremitæ larua contegeret, ad quæ ille murato stylo, qui vero ego sim, & scies, & longè aliter quam reris senties. Tuas ego turpitudines vulgabo; & faxo præter infamiam quæ te inde sequetur, vt etiam viua comburaris. Quibus dictis repente dilapsus est. Metum inter, & conscientia lanienam confusa, & afflicta mulier, ad confessarium refugit, domum pergere non ausa: intentari illi has minas à dæmone terrendi gratia, confessarius docuit, nec esse illas in eius potestate, sed ab eo id agi, vt

metu

metu illam euerteret. Cæterum haud vanè coniciens, non hoc vno insultu confectum iri negotium, sanctis eam consiliis armavit, stata illi edixit religionis officia, & S. Ignatij effigiem tradidit, vetans illam vnquam ab se amouere, his erectior facta, domum redit, abditque se conclaui sola, vt vitam retexat confessione expiandam. At ex templo adest eius nefandus amasius, cubiculum tamen reueritus, subsistit in limine, deridens simplicem, quod frusto cartulæ obarmata tutam se ab eo crederet; iubensque eam abiicere, ni mallet experiri, læsa indignatio quid posset. At illa hoc diligentius sancti effigiem sinu concludere, eiusque opem flagitare. Quare blanditiis agere impurus hostis aggreditur, rogat per quicquid septennio gratum illi fecisset, cartam proiciat, nam per Ignatium cuius impressam habebat imaginem non licere sibi conclauis ingressum, vt ad eam accederet propius. Hoc si ab ea impetrasset futurum se illi, nihilo quam anteminus beneuolum. Quæ cum surdis auribus nugaretur, horrendo tandem cum fragore abscessit. Postridiè vero mutato schemate, anumque indutus reuertitur: aiebat eodem se confessario cum illa vti, adesse se illius nomine, oranti enim pro illa confessario Deum obtulisse, vtuissetque de ea imposterum apud se agi, quæ se commercio dæmonis tam detestabili temerasset: eius esse damnationem ratam, & extra spem positam: quamobrem Soror, concludebat anus, viue dum viuis, & hic genium cura, nam illic tibi quod expectes nihil restat. Verùm ne hic quidem suus hosti vaferrimo processit ludus, diuino instinctu, & confessarij monitu versatilem Protheum detegente, conuitiis improbum abegit. Quibus in rabiem efferatus, auulsam ex eius manibus S. Ignatij imaginem, in ignem coniecit, sed intacta illa sumpsit, gnara quanto, & quam propitio intercessore niteretur. Purgatis demum hexhomologesi accurata criminibus, ad suscipiendam postridiè Eucharistiam adornabat sese, cum nocte crudelem in modum ab suo dæmone impugnata infelix succubuit. Non viso aliquo pauendo prostrata, nec vocis vllius persuasione, sed alte præcordiis expresso inmanis suæ impudicitia portento syderata, cuius explendæ libidine concubinam dæmoni se dedisset; horrore sui, & odio, diuinam misericordiam desperauit; aptauit collum laqueo, semel, iterum, tertio, nodis semper quos nexuerat, corporis pondus fallentibus, sic vt suspensio non potuerit fauces elidere; quod animaduertens non aliunde quam à Deo, & præside suo Ignatio proficisci, repetita spe meliorum, summo mane insultum dæmonis, & triste facinus quod eius impulsu destinarat confessura in templum occurrit, ritèque expiata, & solidiori firmata proposito, cælesti mensæ accubuit. Die insequenti, vltimum denique se sistit pœnitenti dæmon, qualis tot annos ab ea videri solitus, forma scilicet iuuenili, sed irato, ac tristi similis, professus illi vt vocabat sceleratæ imagini, & consecrato Sacerdoti coactum se cedere, illaque relicta abire, quæ vbi dixisset, horrendo fragore amissæ prædæ dolorem testatus, in perpetuum recessit.

XIV.
Moribunda
Gandia sa-
natur.

Thomasm Baionam, Febri dudum hectica tabidam, & exhaustam; pronunciauerant medici, restitui nisi miraculo non posse, nocte etiam quadam, accessu doloris vehementi, & cordis palpitatione ad extrema redacta, commendabatur Deo, vt statim obitura. Verum illi succurrit interea, vt vitam ab S. Ignatio peteret, quam & sine mora impetrauit, mutato placidissimum in somnum, agone in quo luctabatur, ad diei exortum quieuit, experrecta nec febris, nec morbi prateriti quicquam sibi residuum comperit, prater lateris dolorem exiguum, qui deterfus quoque est illitu olei, quod ante effigiem S. Ignatij Gandiæ ardebat, vbi hoc gestum est, anno huius sæculi primo.

Hyppolitam Bartholomasiæ, Mutinæ in S. Geminiani monialem ditum carcinoma, iam triennium exedebat, atroloque intra nares palato, & faucibus; vultuque deformato, graueolentiam expitabat tam tetram, vt ipsam & sibi fieret intolerabilis. Medicos, & chirurgos inexhausti humoris malignitas, & pertinaciter hians plaga exhauserat, in ferro & igne remedij vna spes, ex duobus enim eiusmodi, quibus manum chirurgus commodauerat ægrotis, alterum aiebat interisse, alterum secando, & vrendo seruatum. Aderat condictus curationi dies, cum ægrotantem foror miserata S. Ignatij potentem manum implorauit, vt & malam informem, & atrox mali remedium ab ea depelleret: virginem adhibet Deo sacram, per quam Deo promittit, se diem sancti præmissio ieiunio quot annis culturam, sacrum curationam illius honori, & appensuram argenteum anathema. Nec fuit pluribus agendum, impetratum tulit quicquid optauerat, pridie quam esset secandum vlcus, sub serum diei, ex palato, & faucibus erupit frustum carnis latum digitos quatuor, duritie cartilaginea, secumque morbum omnem ita penitus abstulit, vt nec igne nec ferro deinceps, nec alio medicamento eguerit.

XV.
Siliqua se-
men ex aure
octennis pue-
ri post septen-
nium mira-
culo edu-
ctum.

Octavius Benedicti Dandoli filius Chienfis octo annorum puer ab coludentibus illulus coæuis, siliquæ semen auriculæ indidit; spondebant illi per nares rediturum, experturus ipse digito primum, post etiam fuso, quam altissime valet inserit, introque propellit. Sub noctem exoriri dolor, in crudescere die insequenti; chirurgi accurrere, vossellas, instrumentaque alia extricando grano admouere, quibus nihil effectum, nisi vt puer cruciatum non ferens in deliquia laberetur. Extra spem igitur sanationis destitutus, prater surditatem quæ consecuta est, acerbis identidem doloribus capitis torquebatur. Iam septennium exhibat ab eius mali exordio, cum Societatis ineundæ cœpit puer desiderio ardere, communicauitque hanc suam mentem cum patre suæ conscientia arbitro, qui surditatem intelligens votis eius sine dubio obstituram, suasit eam rem S. Ignatio commendaret, quem ea domus venerabatur impensius: erat is haud pridem relatus inter sanctos, eiusque tunc festi octiduum agebatur: patuit monenti iuuenis magna voluntate, & pro more illius regionis paucillum gozipij quod S. Ignatij contigerat tabulam, auriculæ ingerit. Sed vix domum reuersus tam sauo capitis

capitis dolore cruciari, vt ex eo in delirium subiret. Quod familiares subueriti ne de gozipij vitio aliquo nasceretur, detrahendum auribus putarunt; at ecce dum trahitur, tot annos sepultum siliquæ semen, gozipium sequitur, humore turgens, & parte altera germinans, secumque omnem capitis dolorem abstrahit, facultate auditus in posterum sana, & integra.

Societatem Laureti Virgo Dei Mater exceperat, cum statim dæmones artem omnem mouerunt, vt eam inde expellerent; spectris & strepitu horrendo, habitatione prohibitam. Moueri subinde concussu tam valido solium, vt videretur domus corruere; subinde quasi latronum turba ædes percursare, ac supellestem asportare, quæ tota fuscæque ire cernebatur. Noctū vix dari somno locus, nam velut incusso turbine, pandi de repente fenestræ ac fores, lectis stragula, ac lintea detrahi; fœdæ bestia dormientibus prorepentes terrorem iniicere, clamoresque pauidos extorquere. Quos vero hic terror mouebat lenius, eos acerbius vexare. Nam angli iuuenis dum mensæ affidet tam fero impetu dæmon latus percussit, vt semianimum humi extenderet. Erat illic Rector Manareus cum aliis tredecim à S. Ignatio missus, qui cum vir esset insigni caritate, suorum magis quam sua incommoda dolebat: vt ergo noctū interquiescerent, multas horas obambulabat eorum cubiculis, quod præsto sibi opem adesse scirent, si qua res pacerent. Accidit autem dum aliis excubat, vt quæ vocem, aut strepitum audiebat, illuc accurreret, quati pulsu ingenti totam domum audit, simul edi fragorem tantum, vt si parietes, & tecta ruinam traherent. Pergit animosè Manareus quo fragor tumultuosius exterrebat, cum sentit aduersum accedere, eoque inhorruit, sed cruce se muniens pergere institit, & cernit obuium prodire, igneis oculis, & truci aspectu, ingentis magnitudinis immanem molossum, qui toruūm intuens, & propius quidem, innoxie tamen, præteriens ter tantum allatrauit; contento, sed obtuso latratu, velut ex obuoluto capite ederetur; præteruecta vero bellua, tremor ædium fragorque conticuit. Inter hæc vigilando, fatagendoque fractus Manareus in morbum incidit, ac ne suis deesset ab ægro præsidium, quod à valente perceperant, omnibus edixit, Dei nomine iuberent infestos dæmones ad Rectorem adire, & quam sibi ferrent molestiam ad eum deferre, ita suorum quam sui amantior, ad ægritudinem corporis, insultus dæmonis adiunxit, qui suam in illum rabiem depromens, haud tamen ab cæteris sese abstinebat. Noctē quadam ineunte somno (quo pridem caruerat) pulsari audit cubiculi fores, suspicatus aliquem de suis quem metus ad se compulisset, intrare iussit: iterato pulsu, ne forte minus auditus esset, inclamauit intraret, nihilo secius pergentem crebrius, & turbidius pulsare, facile diuinavit qui esset pulsator aded modestus, vt data toties facultate intrandi, vt ea noller, signo itaque crucis obarmans sese; noui ego te, ait, age sis, & Dei nomine facito quicquid tibi per eum licuerit. Vix ea, & velut ab turbine, conclauis ianua & fenestræ pandi, totumque cubiculum intremere,

XVI.
Collegium So-
cietatis Lau-
reti ab infe-
statione da-
monum pur-
gatum.

nec aliud valuit importunus pulsator exequi. Ac si hæc larvæ molestæ corporibus fuissent tantum, ferri æquius potuissent, & patientius: ipsam animi petebant arcem, & in periculum adducebant; nam præterquam quod interstrepabant matutinæ meditationi, quibusdam etiam diuersa specie vt eos perderent illudebant. Horum primus fuit adiutor tiro natione Belga, hunc demon conuenit cultu viridi, maurico schemate, ore toto Æthiopem præferens, condolentique similis, interrogat cur stultè adeo indueret se in vitæ genus, quo intra quadriduum esset tabe siccandus; consultius fore si pedem referret, ac dum finit iuuentus, vita vteretur, nunquam ad lugendum, & pœnitendum, quantum sat esset temporis defuturum. Sed fallendi aditum versipellis perperam legerat; tunc enim iuuenis meditando animum exercens auerfabatur sæculum cui vale dixerat, tantum aberat, vt id redamaret. Cruce igitur iustoque diaboli, & damnati conuicio obiurgatum ab sese depulit. Haud tamen prorsus innoxie, ad nouitium versus forma repente fœdissima; quando, inquit, tibi meum consilium non placet, ole sis, an status placeat; quibus illi tam tetram, & pestilentem mephitim inhalauit, vt ea tantum non iuuenem præfocaret, certè cubiculum fœtoris grauitas biduo non fuit habitare. At longè alia fors fuit alterius è Sardinia oriundi. Paulum assimulans fraudulentus hostis se iuueni exhibet, quædam grammatica discenti, & erecto supercilio ex eo quærit, an religiosum hæc satis decerent, & quale ipse sortitus erat ingenium: velut, inquit, meæ deessent Epistolæ: ac propterea necesse sit tempus, & cerebrum terere in Epistolis Tullij lectitandis; hominis ethnici, & damnati: nugas illas iuberet facessere, & digna homine deinceps tractaret, nec cuiuscumque domestici persuasionem contrariam festuca tenderet. Vbi enim iuberet S. Paulus, mortalium nemini aliud iubenti Obedientiam deberi. Hic tanti Apostoli tam honorifica admonitione nouitius, cœlum iam ratus se digito tangere, clam Pauli Epistolas in manus sumere iisque chimeras cerebri sui atterere, quod sanè tantulum erat, vt nosset legere: vix quicquam præterea, redit ad eum non multo post suus Paulus, collaudat positum in suis Epistolis studium, & quando in eo tam bellè priora monita illi processerant, adiungit altera quæ potissimum spectarat, de Societate scilicet deferenda, repetendoque in sæculo arbitrariæ vitæ iure, quo posset in posterum sanctiorem, & austeriorem viuendi normam sibi præscribere. Nec fuit pluribus ad defectionem euincendam opus. Postridiè dum alij orant, suæ quisque seorsum intentus meditationi, insalutaris hospitiibus aufugit, & aliquanto post cum facti pœnitens, esset in adiutorem laicum receptus, sua quoque illum obstinatio animi eo bono priuauit. Is erat apud nostros Laureti rerum status, & infestorum dæmonum is furor, cui inhibendo, nec exorcismorum intenta flagella, nec consecrati agni cœra, nec rei diuinæ celebratione; expiata domus totius passim loca, profuerant: profligandi hostis nefarij laus omnis Ignatio seruabatur. Per scriptis ad eum à Rectore quæ gesta fuerant, imploratisque illius precibus ad

ad afflictissimos filios, aliquo solatio leuandos, qui sese iam frustra in omnia verterant; miseratione illorum præter solitum affectus; solebat enim iis patientiam ad incrementum meriti inculcare; dedit se in preces pro eorum liberatione, illamque impetrauit: scripsit enim consolatoriam ad Collegium Epistolam, qua perlecta Rector, vt vidit sanctum suam apud Deum intercessionem iis polliceri, pro exorata rem habuit, coactisque Patribus mirificè lætus Epistolam legit. Quæ velut exilij, foret lex inuiolabilis hostibus indicti, nunquam in posterum aut visu, aut strepitu quicquam domi molestiæ intulerunt. Nec mirum spiritus malignos fuisse Ignatij alumnis vsque adeo infestos, qui agentem in viuis Ignatium tam crudeliter habuerunt. Aliquando enim tentarunt præfocare, correptisque quasi manu fauces pressere, vi tanta vt elisa voce, & halitu pæne deficeret, donec ægrè tandem pronunciatum Iesu nomen homicidas abegit: Læsis tamen faucibus raucedo diu mansit. Alias item noctu atrociter ab iis cæsus est; vt crepitu verberum, sanctique gemitu excitus socius in cubiculum ad eum accederet, inueniretque residentem in lectulo, & anhelum: cum autem secundo redisset eodem plagarum strepitu percussus, vetuit Ignatius moueri quicquid tandem exinde audiret. Suntque hæc odij argumenta quo vt meminit præcedens liber, contestabantur dæmones, nullum sibi hostem orbe toto esse Ignatio peiorem, hostili sanè barbarie tam ipsum, & illius famam, quam eius filios vexarunt.

Iosepham Castelliam Gandiæ, morbi fontici tenebat genus quo efferebatur in rabiem, & in se dentibus sæuiebat, lacerandis insanè carnis propriis, aut si vetaretur, in eos morsum stringens à quibus vt arripitiam coherceri necessariò oportebat; mali vero accessu ponente, tam alto mœrore ac tædio demersa, tanto corporis totius, quasi fustuario tusa, cruciatu afflictæ, & debilis iacebat, vt mouere se lecto biduum non posset. Annos sedecim curam medicorum, remedia, & sumptus, morbi peruicacia fatigarat, cum auditis prodigijs quæ Gandiæ anno illo 1601. S. Ignatius edebat, certo quoque se in eorum partem venturam sperauit, si ei pro remedio supplicasset. Nocte igitur post morbi accessum quæ passæ fuerat, sibi iam reddita, implorare viri Dei manum; exponere illi diuturnitatem, fœditatemque mali, misericordiam flagitare quæ mirè beneficis tam multos, etiam non ita egentes dignabatur. Huic precationi orationem dominicam, & Virginis salutationem in eius honorem quinquies subiecit, quæ vix absoluerat recitando, cum fructum mox cepit petitiæ intercessionis: nam illa cordis deiectio, tristitiæ, cruciatuum, languoris calamitas, recedentis accessionis consuetæ reliquiæ, vanuerunt; ipsa perinde sana, & libera, vt si nunquam antea ægrotasset, comitali quidem morbo nunquam dum vixit correpta est. Ab hinc decimus ibat dies, cum torminibus colicis paucas intra horas in supremum adducta discrimen, probatum suo vsu remedium iterat, & S. Ignatio confisa, recitatis vt ante quinquies, oratione Dominica, & Angeli salutatione ex templo vt antè integrè valuit.

XVII.

Gandia à morbo comitali libera-
ta.

XVIII.
Puella lin-
qui animo so-
lita ibidem
sanatur.

Nec fuit minoris prodigij, puellæ annorum quindecim, eodem ferè tempore ac loco reddita valetudo. Huic in Gandiæ comitatu ex spectri cuiusdam obiecti terrore, hæsit cordis ægrotatio tam fera, vt eam ab se, atque à sensibus abalienaret, cum horarum interdum quatuor, & quinque deliquio; rabie interdum, morsu manus proprias appetentem, ac principio quidem exerebat se quot hebdomadis mali furor, post iterum ac tertio; demum ita crebro, vt decies octies diei vnus spatium rediret, qualis fuit supremus eius morbi dies. Videns enim Lustrica eius mater nunquam illi fuisse deterius, S. Ignatium lacrymis & precibus conuenit, cuius multa narrari prodigia audiebat, infelicissimam puellam, nullaque iam spe nisi cœlesti nixam eius commisit bonitati. Quo puncto temporis cum iaceret collapsa, oculos aperit, assurgensque admodum reuerenter, iubet sedes poni duobus Patribus, quorum alter erat Ignatius; ab eo se sibi redditam; se manu prehensa erectam; se promissione illius factam certiore comitialis morbi nunquam de cœtero reuersuri. Credita est primum animo exerrare, at Sancti vultum, & habitum describens, & valetudine in posterum gaudens constanti, & integra, visi ac miraculi veritatem cumulatè probauit.

XIX.
Moribundus
osculo chiro-
graphi S. Ig-
natiij repente
sanatur.

Sub annum huius æui sextum vocatus est in Societatem Hieronymus Faconius Barcinonensis, sed compendiis domesticis infatuatus parens Michaël Baptista, obstare non destitit quoad negotium disturbasset. Neutri tamen impunè res fuit: missus à patre Leridam iuuenis, faucium inflammatione corripitur, quam ex linguæ tumore, ac nigredine, lethalem medici iudicant, cum ex centum eo malo affectis, solerent vix quatuor sanari. Edoctus periculum parens, fassusque non dissimulanter veram mali causam; indignum se clamat qui viuo filio potiretur, quem rationibus terrenis familiæ, quàm Christo seruire maluisset; peccatum ab se vehementer dolet, poscitque multis cum lacrymis ab S. Ignatio veniam, mira spondeus si ab interitu filium vindicasset. Inde citato Leridam peruectus incolumem offendit filium, & qua hora illum sancto commendarat, eadem, & febrim extinctam, & faucium æstum: causæ vero ignari medici, peritè statuerunt non potuisse momento pestilentem febrim constantè desinere, stabulante introrsum mali origine, sed hoc fore recidui lethalis prælagium: visa certè est beneficio exorato suspendi morbi vis, potius quàm sanari. Iraque duodecimo post die violenta febris accedere, ingrauescere decimo septimo, tumere pectus, spiritus via, pituita obstructui, denique medici affirmare altera hora post mediam noctem, accessione decumana periturum. At Pater cui animo hærebat ratas fuisse quas fuderat Barcinone ad Ignatium preces; illas geminato affectu repetit, Societatis patres per nuncium rogat, ne grauentur eius Chirographum ad ægrotum deferre; quod cum penes priuatum esset, diu reperiri non potuit. Adest interim prædictum à medicis supremum discrimen, sine pulsu arteria, sudores frigidi, vicina mors, parens vltimum filio piè adprecatur, nunquam ab se

se postea reuifendo. At ecce occurrit exeunti Sacerdos è Societate chirographum ferens tantopere antea requisitum; redeunt patri spes, redit ipse S. Ignatiij fiduciam filio facturus, hortatur ab eo vitam petat, allatum ad hoc à Patribus eius chirographum; quod vbi Patres detexerunt, admoueruntque iacentis osculo, reuiuiscere puncto temporis visus est, febris continuo abscessit, & cum ea quicquid exitium minabatur, ipseque haud diu post lecto sanus, & valens exiit, verum suo doctus infortunio in rebus diuini obsequij melius sapere.

Maria Bonneria, Philippo & Anna parentibus Antuerpiæ nata, sub annum ætatis vigesimum, obstructione viscerum grauitè laborauit, quæ cum nullis remediis cederet degenerauit in scirrhus nulla iam arte curabiles, biennio toto inualefcens morbus lecto affixit immobilem, ex quo tanta defectio vitium, vt ne ori quidem manum valeret admouere. Accedebat crebra destitutio animæ, ad horas decem ac viginti, subinde etiam quadraginta; tumores præterea tibiæ, & ventris, hydropis indices; contracti genuum, & plantarum nerui; palatum interius vlcerosum, epigastri dolores peracuti, corpus omne sparso liuore maculosum, ex quibus medicorum prænotio, vitæ illi spem residuam, in paucos dies contrahebat. Erat illi iam annos decem à confessione Sacerdos noster, vnicum afflictæ tam longi supplicij leuamen. Hic motus quandoque diuinitus insinuare illi fiduciam, & intercessionem S. Ignatiij, eamque vt efficacius postularet, aliquid illi ex eius reliquiis tradere, sed hac lege, vt sibi post dies aliquot redderentur. Cœterum qui confessario erga S. Ignatium hanc mentem, eandem ægrotæ indidit, sed comparatione animi tam firma, vt statuerit nec ante precando absistere, nec prius reliquias reddere, quam voti se compotem videret. Erat Iulij dies 24. annus 1635. pater domum nostram recesserat; illa magno labore inuitis brachiis, id tamen adepta est, vt reliquias collo iniiceret. Tum sublatis in cœlum oculis, Domine Deus (sunt hæc ipsamet eius verba) quatuor iam annos voluntati tuæ morem gero, te per Sancti Ignatiij merita supplex rogo, mihi quoque, vt semel morem geras, sana ægrotantem, & spondeo quod vitæ reliquum dederis, me tuo cultui perfectè daturam, tu S. Ignatiij cuius sola effigies dæmonem toties abegit, per has tui sanctas reliquias, obsecro, hunc etiam à me, vt morbum depellas. Post quæ horas quinque placidum in somnum obdormit, cum per octiduum molesta insomnia laborasset. Experrecta vero est, bellè & integrè valens, tam multiplici miraculo, quam multis ante cruciatur malis. Surgit itaque absque mora, Deo, & Sancto gratias actura, vestes reposcit ab sorore pridem repositas, induitur per sese, ac scalis numerosis per se nullo adminiculante ad parentes descendit, terruitque illos aspectu inopino, suspicantes non illam, sed eius animam simulacro vestitam se cernere, quæ piacularia sibi subsidia rogatum venisset. Postquam autem ex ea rei gestæ ordinem didicere, incredibili sua voluptate comitati sunt illam ad exsoluendas cum illa S. Ignatio grati animi laudes.

XX.
Hydrops &
aliis ex oppi-
latione mor-
bis S. Ignatiij
reliquiis re-
pète sanatur.

Quantum sequenti prodigio gloriæ vera religio, tantum accepit dedecoris Caluini hæresis. Editum est anno 1627. Ostrogij Poloniæ vrbe, in luce totius populi: illic nobilem feminam, verum cum suis hæreticam inuaserat dæmon, huius indicia linguarum varietas, latinæ, germanicæ, Ruthenicæ ac similibus, quibus interrogata respondebat, etsi aliud nunquam didicisset præter maternum idioma; ad hæc maxime occulta pandere, narrare quæ procul fiebant, vires prodere supra feminam haud paulo maiores. Itum ab hæreticis in consilium sæpius de illa ab hoste liberanda, sed eam prouinciam aggredi cum illorum auderet nemo, Societatis Patribus committi debere statuerunt, rogaruntque Rectorem Collegij vt eam susciperet: at is primum ex iis audire voluit, num extra dubitationem possideri eam à dæmone crederent; idque magno omnes consensu facti sunt; quod autem qui omnium maxime instabat Rectori, Caluini esset tam insanè tenax, vt malle se profiteretur in canem, aut porcum, quàm in papistam transformari; hunc deinde adortus; vos, inquit, quibus ritus Ecclesiæ superstitio sunt, & exorcismi deliria, quæ sit nunc illa requiratis? fidene, an necessitate? vestros accersite prædicantes, qui mero Dei verbo tantoperè tument suum huc Euangelium applicent quantum valent: adsint quoque Sacerdotes schismatici, experimini quid ij possint, ac tum demum nos adiutores succidanos habetote; id enim æquum est, non agnosci modo qui sint potentiores dæmonibus, verum etiam qui inferiores. Ad prædicantes quod attinet, respondent hæretici, artem illos nescire curandi arreptitios exorcismis. Quæ res si patribus ex animi sententia cederet, habituros se Romanam fidem longè alio loco quam ante habuissent. Hinc domum subitur ad explorandum certius possessæ feminæ dæmonem, qui statim de facili compertus est, nam vt aqua lustrali, ex ritu Catholico eam Rector aspersit, & de reliquiis S. Ignatij, clam ei aliquid applicuit, distorqueri mox, tremere, exclamare se Ignatij ossibus cruciari. Quod autem Rectori hæreticorum sanatio, quàm energumena esset antiquior, mandat ab iis proferri Caluini institutiones, cum aliquot eius sectæ libris, & dæmoni obiici, quos ille contra quam audacter expectarant, mirificè gratos, & iucundos testari, excipere, dissuauari; receptos vero ab Rectore, & inclusa latenter S. Ignatij effigie, denuo porrectos, furando vlulandoque refugere, coactisque fateri quid in iis timeret; quam tu, inquit, iis iniecisti imaginem S. Ignatij: quod ab hoste promptum ita confudit hæreticos, vt eorum vnus inuidiæ impotens, bellè vobis papistis, ait, cum diabolo conuenit, & eum ex pacto circumducitis quo lubet: mouit stolidi, & væcorts interpretatio cuiusdam ex Patribus ardorem, palamque compellans hæreticum, agite, inquit, conditionem æquam fero, precabor Deum, vt si quam profiteamini doctrina vera est, in me transeat hic dæmon, & pro sua rabie cruciet; sin è contrario, vera est, certaque Catholica, idem subeat in vos, Veri hostis, & vel vna hora vos torqueat. Excepta conditio meticuloso vniuersorum silentio, & ab eorum

nemine

nemine admissa. Tantum ab iis Rectori supplicatum enixè, si quid ipse valeret ad liberandam infelicem, ne id illi negaret. Promittit Rector se facturum, atque in eam rem, ieiunium tridui, largitionem in pauperes, flagellationes, & alia pietatis officia Collegio indicit, Patre interim vno arreptitiam subinde reuisente, ad cuius aspectum efferari semper dæmon & furere; contra, hæreticos adeuntes, vrbanè alacritèrque accipere, nominarèque illos caros, & amicos. Sub hoc porro temporis, quædam vi & vltro locutus est dæmon, minimè omittenda. 1. nempe Iesuitis Ostrogien-sibus nullos sibi esse inimiciores, seque id agere vt essent aliis exosi, ad eorum labores suo fructu priuandos. 2. dein semel ab se tentatum, ignem Collegio subdere, cœpissè que iam famulorum stationem corripere, sed restinctum prius quam possèt illum occultare. 3. tentassè pariter patrum conclauiâ intrare, facturum quicquid valuissèt mali, sed illinc à Maria & Ignatio repulsum. Venerat condictus celebri exorcismo dies, Virginis purgationi sacer; locus Societatis templum, hæreticis diu frustra nitentibus, vt domi eorum priuatim haberetur: verum sectæ illorum, debebatur hic in publicum pudor, & nouum hoc Catholicæ fidei, potestatis summæ aduersus dæmones trophæum. Vincita mulier, multorum manibus in templum inducitur, statuiturque ante aram, B. Virginis, & S. Ignatij memoriæ positam, vbi rugitu horrifico populum, qui confertissimus ad spectaculum aderat consternauit. Vibrandis in hostem exorcismis, præmisit Rector breuiter ad omnes allocutionem qua illis acerbum ob peccata dolorem commoueret, inde fletus omnium communis, piique affectus, diuersis multorum vocibus expressi. Compulsus dæmon effari, quis esset? cur eam feminam occupassèt? diuque restitans, Ruthenum tandem se esse respondit; ab Ruthena saga in id corpus immissum, veneficio incantati fili quo sertum florem ligabatur, de more gentis à femina, capiti ornando impositum. Adactus iterum efferre cuius essèt præcipue post Deum virtute pellendus? multa fremens, ac fremens, denique Mariam, & Ignatium contemptim nominauit. Quare horas duas, exorcismis ardentèr incumbitur coram S. Ignatij tabula, & cum Beatissima parente Virgine in opem vocatur; cui ne qua fieret alicuius flagitio mora, impetrandam gratiam inhibente, iterato populus admonetur de peccatorum venia serio petenda, iterandisque pro miserabili femina precibus. Quod factum à populo contentis vocibus cum esset, correptam violento impetu ex retinentium manibus, dæmon solo allidit, ac velut mortuam, sed penitus liberam, & sanam relinquit. Paulo post enim ab circumstantibus erecta, ante Augustissimum sacramentum perducitur, vbi cum vniuerso populo præ gaudio lacrymans, eiurato Caluino, Catholicæ fidei nomen restituit.

Ioanna Clara ætatis annorum sex & quinquaginta Maioricæ vidua, post acerrimos oculorum dolores, alterum amisit, cui reparando dum medicorum adlaborant artes, paulatim alter extinguitur, ita vt nostrum in templum se conferens, excæcetur prius, quam ad templi fores perueniret, do-

FFF 3;

numque

De Vita & Instituto

414

mumque reditura viæ duce egeret. Quo die Sacerdos è Societate, illius frater consolandi gratiâ, afflictam visens, de S. Ignatij ossibus schidiam, eiusque subscriptum Epistolæ nomen ad eam detulit; iussaque tum ab iis qui aderant, tum ab ipsa ter Oratione Dominica recitari, ter Deiparæ salutatione, cæcis oculis reliquias admouit, quibus tanquam rosis, vt quidem ipsa sentiebat recentibus, mirificè recreata, & sensu doloris deinceps caruit, & cœpit oculis iam vt; post vero precum earundem, & reliquiarum iterata applicatione facultatem videndi ad eò integram recepit, vt si nunquam oculis laborasset.

XXIII.
Senis ex fe-
bri maligna
sanatus.

Ex tribus Lusitanis Romam vna profectis, Genuæ primus, Romæ alter, vt primum appulit obière; tertius Paulus Caruallius adiutor iam quatrimum febriens, Senis subsistere cogitur; ad mortem nisi S. Ignatius aduisset, parandam potius, quam recuperandam sanitatem: enimvero Febrius vehementer anhela præfocati cordis angustiis, malignitatem exeruit, & intendente se sub noctem malo, lethalibus signis spem sanationis medicis abstulit, nostris necessitatem iniecit admonendi fratris, vt ad mortem vicinam in procinctu staret. Verum is interea quærit S. Ignatij num quod domi esset Chirographum. Allatum, lecto se attollens, magna veneratione sæpius osculatur; fronti, & pectori imponit; tum ad eum qui id attulerat, sanus sum inquit, & vitæ securus, non vult P. Ignatius suum hunc filium nunc mori. Cui ille occasionem commodè hanc vertens ad significandum illi propinquum discessum, at si te inquit P. Ignatius in celo secum velit, (quod abesse videtur propius) an non libenter iturus sis? tibi dico, ait, me ab eo sanandum; nam si cæcam curauit feminam, quòd vni è nostris soror esset, mihi filio suo vitam scilicet non seruabit? hac noua confusus argumentandi forma, cordi chirographum apprimat, præsentissimum statim morbi sui antidotum; nam cum ante ab cibo abhorreret, cœnam iucundè, & appetens sumpsit, noctem solidam quieuit, ac postridie valuit.

XXIV.
Ab chiragra,
& carcinoma
sanata.

Maioricæ, crudeli chiragra Spes Castillia tenebatur, huic ad cruciatus assiduos, qui ægram interquiescere non sinebant, accedebat sua quot mensibus doloris intensio, tam interdum acuta, vt defectionem animi pateretur; iamque altera manu capta, eius vsum omnem amiserat. Ad hæc vlcus pectori adnatum carcinodem chirurgis, & medicis minabatur, qui demum à curatione idcirco destiterant, quod & inutilem, & malo peiorem aduerterant. Quare humani iam inops remedij, intercessorem apud Deum S. Ignatium adhibet, seque illi ex animo committit, spondens si per eum sanaretur, nouendiali se precatione veneraturam ipsius altare. Aderat tertius à promisso dies, Augusti nonus, anno 1601. cum se chiragræ, vlcerisque expertem, ac perfanatam mirata est.

XXV.

Chij Theodora septem circiter annorum græca, boæ papulis sic deformata est, vt ei læuus efflueret oculus, vnaque expectatio omnis remedij. Aduenerant illuc recentes nuncij de S. Ignatio inter sanctos adlecto, isque sancti

sancti honor publicis lætitiis colebatur. Hic deformitatem filiolæ iniquissimè ferens mater, spem animo cepit, noui huius sancti meritis emendatum iri. Pergit in Societatis templum, orat magno affectu, petit à patribus paucillum gozipij quo foret tacta S. Ignatij tabula, domum redux familiam conuocat, iubet votis communibus secum poscere quod expetebatur; excæcato filia oculo gozipium imponit, promittens S. Ignatio cereum, festique ipsius annuam celebrationem. Post quæ amoto gozipio, en cernit oculum restitutum, & nihilo quam ante fuerat minus vegetum, & viuacem; auditque filiolam conquerentem quod sibi tamdiu obscuro tegmine pressisset oculum, & prohibuisset à videndo: nempe cæcitatem vt poterat, sic pueriliter explicabat.

Habent animi, vt & corpora ægritudines suas, cæcutiunt, obmutescunt, surdescunt, febriunt, & interclusis facultatum muneribus iacent immobiles, pro vt vltro se vitiis, & perturbationibus variis mancipant; atque haud paulo gloriosius est, & prodigij mirabilioris reuocare illos ad sanum bonumque habitum, quam humores corporum dissonos, nativo contentui reddere, & membra perditâ instaurare: prorsus in hac parte admiranda omnino, & patrauit Ignatius, & pergit nunc etiam patrare. Erat Romæ in obsequio Vrfinorum miles, qui ex tibia contracta iacens, sospitatore optauit Ignatium; eius ergo subscriptum Epistolæ nomen, affectæ parti vix applicuerat, & ecce vi pharmaci, quâ minus putauerat, sed quâ grauius dolebat ictus est. Cœpit enim obortis magna copia lacrymis (à quo erat alienissimus) præterita scelera detestari, Deoque supplicare non iam comminutæ tibie ossa committeret, sed vitæ in posterum erectæ gressus ad salutem recta dirigeret. Gandiæ anno 1602. flagitiosissimam feminam adeo sorbebat inueterata peccandi rabies, vt ne volens quidem, posse videretur ab impuro diuelli analio. Hæc S. Ignatij effigiem ad lectum appendere monita, repente sic immutata est, vt exinde impurum exhorruerit criminis socium, nec eius conspectum ferre deinceps potuerit. Ibidem alteri qui non erat integrè confessus lethalia scelera, quinque in mentem reuocauit, quæ sua graui omiserat culpa. Quadam etiam Italiæ in vrbe vbi multi ex nostris dant literis operam, si quem manna nausea vertisset ad repetenda Ægypti allia, moris fuit ex S. Ignatij reliquiis eius pectori apponere ad stabiliendum vacillans propositum, quo salubri tactu reualescebat vocationis primæ vigor, & cœpto itinere pergebant. Quo in genere plane singularis, fuit laici adiutoris correctio, Alfonso Vela dicebatur; degebat in Collegio Baëzano; in desertionem ita impudenter pernicitiam obstinabat, vt insanire magis ac furere, quam sollicitari à dæmone videretur: desertionis illecebra, quam crasso capiti subtilem, dolosus hostis obiebat; cupiditas erat, multas quotidie precationi horas tribuendi, ex qua illud facile sequebatur, vt domesticæ operæ quicquid insumeret temporis iacturam arbitratis, vel exilis meriti laborem; impatientissime id obiret, suo ergo vnus vnus consilio, & fallaci serpentis deceptus sibilò,

XXVI.
Varia ani-
morum ab
eodem sancto
miracula.

Adiuuorem
ad desertio-
nem obstina-
rum, presen-
tia sua obie-
ctâ reuocat.

sibilo, pro afflatu diuini spiritus, S. Francisci Ordine reformato Societatem mutare constituit, in idque animum vsque aded fixit, vt rationes, non dicam expendere, sed ne auditu quidem vellet admittere, quibus illum periri diuinorum, & amicissimi, ad artes dæmonis introspectandas inducebant; dæmoni scilicet, si excussum ex Societate, in qua locatus à Deo fuerat, semel in alium ordinem, fucata quietis illicio traxisset, non defuturas alias quibus illinc item eum euertret plausibiles strophas. Scribit ad Præpositum Generalem animi tædia in Societate, nouosque ad alia impulsus: sibi ratum esse ac deliberatum transire in Ordinem in quo mens diuinis vacaret tranquillius; proin sibi facultas concederetur abeundi. Sub hæc neque regulas videre, nec vitam legere sancti Fundatoris, sed exterminare cubiculo vtraque, & eorum loco in lectitandis B. Francisci annalibus totus esse, audito quin etiam vel S. Ignatij nomine, subsultare illi stomachus, & moleste ferre. Illas porro tot diei horas vt pronum illi erat, tantum abest orando infumeret, vt nec matutinæ meditationi statum tempus cum aliis daret. Quare illum Rector qui cum externis tunc confabulantem animaduertent, ex eo petiit; cur ipse qui studio prolixius cæteris orandi dimitti volebat è Societate, ne tantum quidem quantum cæteri oraret? quo ille monito indignatus retrusit in cubiculum sese, & proiecta veste, cannabinam induit, sistensque se Rectori, ait ex quo Romam scripisset supputatis diebus, non ambigere se, quin sibi facultas abeundi iam esset expedita. & hæsurum se quidem in Collegio dum esset perlata; verum haud alia conditione quam seruorum, quæ tandem hominis intemperix potius quam tentationes, patres qui aderant illius miseratione commouerunt, inter quos fuit cui validissima ad figendam instabilitatem pondera expendenti, succurrit animus, curandum S. Ignatio illum committere. Igitur velut phreneticum, & medicis ac remediis dementer iratum S. Ignatio commendat, tum rogat miserum, ne grauetur saltem nomine gratiarum, Pater, & Aue quotidie in eius honorem recitare; quod etsi perleue non leui tamen negotio ex eo obtinet, nec mente meliori quam ad flagitantis importunas preces ab se amouendas. Recitandi promisso satisfacit illo ipso die, sed ita contemptim, vt esset poena quam gratia dignior. Emolliri se tamen illicò miratur, & proteruum illud ac insolens obstinatissimæ leuitatis remittere, cui mutationis initio plurimum iratus: precum vice quas iterare debuerat, sibi ac precibus quas recitauerat indignatur, tentatque omni modo retundere motus illos quos videbat ad meliora consilia tendere. Verum quantumuis, & secum rixatus, & cum Deo luctatus, nunquam potuit animum sedare, nec auertere ab Societate qua se magis ac magis affici dolebat, ferebatque adeò impotenter, vt nocturnæ quietis momentum capere non posset. Surgens itaque in hortum profilit, ad laxandum sub dio pectus iactatione incoudita, & clamoribus insanis, cum ecce tibi lucis pulcherrimæ circumfusis splendor medium illi Ignatium exhibet, sic vt posset illum manu contingere. Visi huius subita specie confusus, iamque alius à

primo.

primo. Hanc, ait, Pater sanctissime Itane? & pro recitato semel; Pater, & Aue, tantum mihi abs te gratiæ ac boni? ad quæ Ignatius, fili mi, intulit, paruo contentus sum, & sereno intuitu, mirèque beneuolo dignatus, videri desit: atque hinc Alfonso humi prouolutus gaudens, & lacrimans noctis reliquum exigit. Mane aduolat ad Rectorem, postulationes damnat stultas, & fatuas, quibus tam proteruè Societatem fatigasset, quas deinde poenis vltroneis grauibus eluere sategit, quoties vero in posterum, obiecta species, & S. Ignatij verba in mentem redirent, toties in lacrymas totus soluebatur.

Ioanni Parentio Mutinensi, annorum duodecim, puero, cruentæ excretionis labor, tabidæ febris, & medicaminum diuturnus, biduum vitæ reliquerant, vt quidem medici diuinabant, credebaturque quantocyus animam acturus, cum à patruo suo Societatis Sacerdote inuisitur, doceturque votum Ignatio ad seruandam vitam nuncupare. Ille, promitto, inquit, Beate Ignati, si per te incolumis euasero, & Deo placuerit mentem religiosæ vitæ mihi iniicere, me Societatem initurum. Interea Romam ad sepulchrum tuum, beneficij monumentum ex argento missurum. Verborum hic fuit, & mali finis. Moritur febris, redit corpori vigor, surgit paulò post cum sodalibus pueris lufurus. Eidem cum triennio post cœnanti spina faucibus transuersa intercluderet animam, mater intuens singultantem, remedio quo nullum habebat præsentius succurrit. Fauces signat reliquiis S. Ignatij, adolescens mente Ignatium inuocat, moxque gestiens exclamat mater, spinam S. Ignatius, & periculum abstulit, & abstulerat reuera, nec enim aut illam eiecerat, aut deglutierat iuuenis, reperiti tamen diligenter quæsitæ non potuit.

Campi Gaiani rustica puella in agro Mutinensi, primum phrenitide, post mente quoque omnino capta est, atque vbi furor eam inuaderet, egebat custodia diligenti, ne manus aut sibi, aut aliis inferret. Huius vicem dolens Mutinensis Matrona, vsaque prudenter interuallo, quo mali accessus resederat; hortatur, vt semel quotidie oratione Christi, & Virginis salutatione S. Ignatij merita veneretur, seque ad hoc præstandum quamdiu viueret, voto apud Deum obstringat: vouet illa, seu mater potius præstituram se votum pro illa suscipit: demum à matrona reliquiis S. Ignatij signata ita conualescit, vt nihil exinde phreneseos, aut emotæ mentis prætulerit.

Gaspar Marescanus, Catanzari pauperum patronus, duobus filiis tutelarium ciuitatis indiderat nomina, Fortunati, & Vitaliani; tertio, si hunc susciperet, nomen seruabat Irenei; inter vrbis præsides tertij. Cum autem vxore partui vicina è nostris adiutor fortè domum intrasset, illa tertium hunc partum ei plurimum commendauit, vt felicem à Deo impetraret. Frater preces modestè pollicitus, significauit S. Ignatium in fortunandis partibus esse mirabilem, illum inuocaret, sponderetque se, si foret masculus Ignatij nomine dicturum, nisi quid secus forsitan decreuisset. Promittit paritque feliciter, & ex promissi fide infantem vocat Ignatium; pater

G G g

floci

XXVII.
Febri tabi-
dam sanatur.

XXVIII.
Stulta, menti
restituta.

XXIX.
Respondet in-
fans velle se
vocari Ignatium.

floci pendens promissum coniugis, appellat Ireneum, lis inter eos longa, & pertinax, isto pietati pugnante erga praesidem vrbis sanctum; illa promissæ in S. Ignatium fidei, neutro mutuis precibus, aut rationibus, inuicem concedente, ac ne conueniente quidem in vnam gemini nominis impositionem; cum in ea vterque primo loco sanctum suum vellet nominari. Tandem igitur ad hoc deuenitur, iocone, an maiore instinctu dubium; infans ipse licem decideret. Quare ad eum pater, nunc demum fili mi! dicit, ait, qui velis vocari, nondum verba conari pugio cœperat, nec cœpit nisi post aliquot menses, mox tamen patri distinctè respondit *Ignatius*, ita licem pro matre, & S. Ignatio dicit.

XX X.

Moribundus S. Ignatij imagine sanatur.

Ferdinandum Pratellum de Mendoza, Marchionatus Lombaiensis administratorem, ducis Gandiæ quædam negotia Vallisfoletum euocarant anno 1603. illic pestilens febris eum lecto affligit, quam fore lethalem archiatri ex eo statim augurantur, quod purgatione iam triplici nihil remitteret, & ei demandæ fracta viribus natura non esset. Sacro erat viatico, & oleo munitus, iamque triduum cibi expers, stupidus, & semimortuus iacebat; cum ad eum defortur S. Ignatij imago, vitæ exorandæ, an ad mortem parandæ haud scio: certum eius aspectu quicquid supererat animæ in precem collegisse, qua ingenti affectu sanitatem ab eo petiit, & eius illicò pignus tulit; nam placidissimo captus somno post horas aliquot cibum sumpsit, consanuitque tam integrè ac robustè, vt post quintum diem, iter repeteret, & sana hieme per montes, Vallisfoleto Valentiam, nouem dierum spatio perueniret.

XXXI.

Mamilla dolor repente sanatur.

Ioannam Pignatelliam ducem terræ nouæ, Caroli Aragonæ, ducis Castriuetrani viduam, cruciabat periculosus mamillæ tumor; exhibat iam mensium quatuor exquisita, sed inanis, & cassâ curatio, nec detumescebat, nec mollecebatur, & eò increuerat, vt ad quemlibet motum discerpi sibi viscera crederet. Humani ergo Inops praesidij, diuinum ab S. Ignatio requirit, eius à matre Hieronyma Columna effigiem accipit, eius auxilium flagitat, & ecce illo ipso quo id egerat die mamillæ tumor, durities, dolor, penitus euanescent.

XXXII.

Puella lemurium infestatione liberatur.

Vincentio Callo tormentorum muralium Melitæ libratori, filia erat circiter nouennis. Huic mense integro ludos in somnis faciebant miri promissores, magnasque illi spondebant diuitias. Quod illa postridiè narrabat parentibus, & promittentium habitum, ac lineamenta seorsum singulorum (erant enim iidem perpetuo) describebat; cœpere exinde post illum mensum, interdium quoque ab ea videri, vnus primum, post duo, dein multi simul, & in iis etiam feminæ, quos probè illos esse meminerat, qui sibi toties in somnis adstiterant, & suo quisque nomine notabantur Ioannis, Bernardi, & similibus; iis item quibus antea promissis lactabant simplicem; fore illam, si modo annueret Melitæ totius ditissimam, prouehendam in summos honores eius familiam; habere se desertis in templis auri copiam, & gemmarum; hæc illi ab se omnia seruari: Præter Spem (erat puellæ

puellæ id nomen) domi hos hospites videbat, audiebátque nemo; quam se nimium apertè, adesse indicabant, allatis puellæ munusculis quæ pecuniarum, quæ fructuum, & istiusmodi aliis, quibus admittendis, vel adeuntium accessui, principio cautior, verita ne deciperetur; paulatim denique assueuit, & securam præstabant cum dicerent, quod ab se metueret nihil esse; se quoque, vt ipsa, Dei opus à Deo conditos; penes se thesauros subterraneos esse, quibus illam essent ditaturi; templa vnde illos effodi oporteret, esse S. Cathariæ de Turba, S. Sophiæ, & S. Andreæ. Confestim iri perfacile si eorum in altero, gallina mactaretur alba, in alterum mel importaretur, in tertium piscis. Pergebantque nefarij lemures conspici, blandiri, afferre munera; etiam semel, ficus mense Ianuario recentes; imò sapius ruri mensam instruebant, accumbebant, cibis coram velut sensim absumptis, haud secus ac ipsa edere videbantur: postremo etiam ortam in eius capite vomitam, malagmate sanarunt. Tenuitque biennium scelestâ fabula, patre quod filia nihil inde damni accideret, pro re iocosa perperam id habente: nam vt sibi quoque spectabiles fierent cupiuit, ac per filiam petiit, sed tristem repulsam ab iis tulit, non posse quidem tunc ab eo videri, fortassis tamen sub mortem videndos. Erat Puellæ domi clericus frater, qui Sacerdoti ad aram quotidie ministrabat; ex tota familia hunc vnum ferre non poterant, vbiicumque is superuenisset fabulantibus cum puella, impuri ora distorquebant, & sannis deformibus spernebant. Quibus indicis, & quod puella iam adolefcebat, suspecta patri deinceps hæc amicitia esse cœpit, incertusque an essent homines qui videri nollent, an dæmones qui vellent aspici, vticumque ij forent statuit domo abigere, primosque ab arte quam profitebatur, ducens exorcismos, catapultam multis glandibus egregiè armat, tum filiam iubet, cum primum redirent, & cum ea in horto sub arbore vt consueuerant federent, conditum sibi signum dare. Adsunt de more, sed irati, vultuosi ac multum queruli de infenso parentis animo in tam beneficos, & amantes, clauemque tendendæ catapultæ quam suffurati fuerat ostendunt. Ex quo tandem pater liquido cognouit hos esse spiritus, reque Sacerdoti, vticumque indicata, domum ab eo exorcismis, sacrisque precibus expiandam curauit. Quod is dum obiret, inclamantes se lamentabiliter dæmones audiebat puella, heu! Spes heu! cernebátque cum impetu in supremam ædium partem procurrere, inde in hortum se dare præcipientes. Ibat iam annus 1603. & Zurriccum in pagum vbi hæc gerebantur missus venit ex nostris Sacerdos ad conciones Maioris ieiunij; huic puellæ parens totam ab ouo retexit historiam, & molestissimam exponit filia, domusque infestationem. Cui noster ante omnia auctor est, sacra confessione tum animum purget, tum præcipue filia, quæ iam ætatis agebat vndecimum. Huic vero deinde S. Ignatij effigie tradita serio præcipit, eam lemurius, vbi comparerent, confestim exhiberet, iuberetque illos facessere, nihil secum illis in perpetuum esse velle. Fecit animosè quod imperabatur, maligni spiritus

ritus ad primum imaginis conspectum, horrendum fremere, ac vociferari, dira omnia iactare, imprecarique Iesuitis, & peiores diabolo dicere, fuga demum se tenebris condere, ausi tamen post paulum reditum tentare, longe alij videri voluerunt, nempe humanam exuti larvam, monstruosa specie, cornutis frontibus, ignem ore proflantes, quos illa denuo S. Ignatij subito prolata effigie sic ab se abegit, vt nunquam se illi quamdiu vixit spectandos dederint. Verum formis eorum immanibus quasi siderata mentem vnum infirma iacuit, ipsaque familia multis deinceps calamitatibus id peccatum luit.

XXXIII.
Captus pedibus, & cruribus sanatur Monachij.

Sub annum 1628. Graffio cuidam, annorum tredecim puero, contractis obduratisque crurum neruis, carne ac furis ossium tenuis exsiccatis, etiam pedes transfuersim in globum obtusi sunt, ita vsu eorum captus, genibus solis, & manibus reptabat, suas pone trahens inutiles tibias; sic miserabiliter affectus Monachium in Noricis ex pago suo vicino perductus est; illic egit sex menses mendicans, dum eius misertus nescio quis, narrauit aliqua non pridem ab S. Ignatio mirabiliter edita, suasit ad eum conduceret, expectationem mouit sanitatis ab eo exorandæ, aurem præbet monenti, ac studium mendicus, maximè post quoddam de eo læti somnij omen, vouet se spatium hebdomadarum trium, quotidie altare S. Ignatij, nostro in templo aditurum, & recitaturum illic rosarium Virginis; incipitque statim quod vouerat exequi. Trahi se curat ad templi fores, inde manibus nitens adreptat ad Sancti altare; instaurat votum quod nuncupauerat; confiteretur; sacræ mensæ accumbit; precatorium rosarium pie orans exsoluit; & sentit interea reualescere sibi crura, distendi neruos, redire & exolui pedes. Experturus itaque an posset consistere, orantis ibidem feminae vt assurgeret, manum rogat; sed eo subsidio iam tum sanus minimè indigebat, constitit firmus, securè ac liberè ambulauit, Deum laudans, & agens Sancto Ignatio gratias, magno populi spectatoris, & testis concentu, & applausu.

XXXIV.
Aliud ibidem simile præcedenti.

Triennio post, ibidem aliud editum, non minus illustre præcedenti. Erat Anna VVolfseberin annos nouem, & decem nata, pede altero plane inutili, & in oppiduli sui nosocomio utcumque victitabat; huic S. Ignatius Iesu nomen manu altera gestans, altera vero librum, Sacerdotis ornatu adstitit; hunc enim fuisse, visum referens intellexit, cum ante quis esset Ignatius nunquam scisset. Vnde optimè coniecit non esse inaniter hanc sibi obiectam speciem, nec tantum spectaculi gratia, sed offerendæ potius sanitatis, ad eam petendam supplicem animum conuertit, promisitque se ad eius altare formam cerei pedis appensuram, & sacrum semel curaturam. Sed enim misellæ, cum vix mendicato victum in diem colligeret, voti fidem per menses aliquot non licuit liberare, præterquam quod distabat Monachio milliaribus aliquot, nec valebat se illò conferre, nec præsto aderat à quo duceretur; aliquando tamen sibi ipsa vim faciens, tentare iter aggreditur, trahitque se ingenti labore, piæ comitis brachio subnixâ, donec vltèrius

vltèrius non valens, in publicam viam se abiicit, vnde illam casu præteriens rusticus, sublatam in carrum, Monachium vehit, & pro templi nostri foribus deponit. Ingressa tunc quidem sat habuit se sancto sistere, & aliquid olei quod ei ardebat in lampade petere, quo mortuum pedem inungeret. Die postero reuersa, ritèque confessâ, rei sacræ adest, sub cuius exitum, probare placuit, num suus pedi vsus rediisset; duarum igitur quæ simul aderant manibus in pedes erecta, vsque adedò valuit, vt omisso subalari fulcro ad sacram Eucharistiam processerit sola, suumque se bellè ac integrè sana, in pagum retulerit.

Regebat Panormi Collegium anno 1574. Paulus Achilles magnis virtutibus, & sanctimonia; isque tum per se eximie, tum per suos, conuersioni animarum magnis progressibus incumbens. Hæc damna rei suæ inferri pati non potuit Dei animatumque hostis, vindictam adornauit qua nulla poterat detestabilior. Sagas quatuor meretrices instigat, vt se concordia nequitia, suo quæque ab dæmone intra Collegium importandas curant, omnesque flagitiorum artes expendant ad labefactandum alicuius pudorem. Nocte igitur quadam in Collegij aream simul inferuntur; inde in fumos gradus quâ porticum aditus ad cubicula inducit. Illic occulta vi defiguntur, repellente magno impetu infames furias, quoties progredi conarentur; extimulabant illæ pegalos suos amenti rabie, videbanturque illi ad perfringenda obstacula conniti; verum, vt olim prophetam belluinum, sua docuit asina; sic scelerosas veneficas, vectores sui capri docuerunt, maiori se potentia retro agi, quam nec vngue transfuerso valerent transilire, si vel vna quæque sexcentis dæmonibus potentissimis insideret. Ita derisi spretique paredri suas in prostibula amicas reportarunt. Sed earum vnâ vt forma, sic turpitudine & impudentia cæteris præcellentem, indignatio incessit tentati frustra apud nos facinoris, cui nullum alibi impedimentum eiusmodi obstitisset: integratura nefarium crimen, sacrilegis apud nostros confessionibus, molitur cum iis falsa pietate, amicitias in scelus faciles, vt cum denuo in Collegium referretur, clandestinum illic receptorem in promptu offenderet. Verum ne hac quidem via quicquam egit: Quamobrem eandem iterum aleam quatuor furia repetunt, reuehunturque in Collegium ab suis dæmonibus intempesta nocte, penetraturæ se in cubicula si possent. Vix intra septa peruenerant, cum S. Ignatij occurfu veluti fulguris, luce terribili splendentis, impurissimum choragium dissipatur, nec voce opus, nec manu fuit ad indicendam fugam dæmonibus: primo Ignatij aspectu exire præcipitant, & suas secum asportant veneficas. Harum postea vna ad frugem reducta, rem, vt à me narrata est referebat, confitabaturque distincta minutim eorum recensione quæ in Collegij atrio, & scalis viderat.

Admissus est Hispali adiutor laicus in Societatem, vt vero solet bonum absens quæri ardentius, quam partum seruari, sensim intepuit prima illa in Deû pietas, vt necesse fuerit iuuenem vltra legitimû biennium probare, priusquam

XXXV.

Saga quatuor cum suis dæmonibus ex Panormitano Collegio S. Ignatij aspectu fugantur.

XXXVI.

Lethale vulnus adiutoris egressi ex Societate repente sanantur.

quam votorum nuncupatione adscriberetur in Ordinem; qua ille offensus medicina, tanquam iniuria, retrorsum abiit, significatione minimè obscura, religionis solo, quam leuiter hæssisset. Siue autem familiarium oculos non ferens, seu lucri fame, Indiam petere decreuit; & iam cum Nauarcho transegerat, expectabatque proximè conscensurus, cum ecce à tergo transuerberatur pugione; manu, tantum abest inimica, sed eius quem nunquam nouerat: cultus enim, & habitus similitudine errauit in eo homicida, capitalem falso hunc esse arbitratus, quem repositum animo gerebat inimicum. Adest extemplo confessarius cum chirurgo, plus ille necessitatis inuenturus, quam hic spei: confessionis, & viatici sacris mysteriis procuratur; tum ad medicationem venit vulneris, cuius vbi locum, & altitudinem explorauit chirurgus, facilè intellexit nihil sibi quod illic ageret restare; ne tamen nihil egissè videretur, vt postmodum falsus est, albumen plagæ illitum adstrinxit, & Sacerdotibus animandum ad mortem Christianè obeundam reliquit. Inter hæc infelix nimis gnarus ferrum longè alia vibratum manu, ab ea quæ vulnus fecerat; totus erat in culpanda sua, lugendaque volubilitate, cuius præter acerbissimum dolorem, & poenitudinem nullum caperet fructum, iam iam moriturus. Se quidem si vitam, diuinæ bonitatis miraculo retineret, iurabat illam Deo & Societati in perpetuum redditurum. Ad hæc S. Ignatium quamuis seriùs agnitum, partem nihilominus appellans, mira polliceri seruitutis æternæ obsequia; rediturum se domum mercenarij, ac mancipij titulo, non filij iure; indignum se tam dulci nomine; flens, dolens, supplicans, noctem illam traduxit quæ illi suprema credebatur. Dedit sanctus precanti aures propitias, flexusque misericordia, non vitam modo seruaui morienti, sed repentiam contulit sanitatem; mane de illa mortifera, altè que dorso infossa plaga nihil comparuit præter inductam cicatricem, testem vulneris perfanati. Hac duplici animæ, & corporis valetudine donatus, ex promissi fide, Societatem diuturnis tum precibus, tum sui experimentis reperitam, tandem obtinuit.

XXXVII.
Dolore capitis & oculi liberatus.

Bartholomæum Contestium Maioricæ chirurgum discruciantibus capitis dolores tam feri, & crudeles, vt amentis instar volutaretur humi, & rabie percitus videretur: alterum deinde oculum inflammatio vrebatur tam intolerabili tormento, vt (quod postea iuratus asseruit) chirurgi sodalis peritissimi operiretur in urbem reditum, ad eum radicatus eruendum; tenebris interim conclausis inter defectiones animi se clausum tenebat, lucem quamlibet tenuem deuigans, quod sanum etiam oculum ex affectu consensu vexaret. Illic nescio quis officiosus consolator, mœrentem inuisens, spem facit leuaminis de cœlo, narrat quantis S. Ignatij gloria claret miraculis, nominatim vero applicitum subscriptionis chirographum, quàm præsens esset raorborum medicina. Mittit absque mora qui enixè rogent vt ad se deferatur; curritur, defertur, & tam præsens secum ac subitum remedium inuehit, vt eo vix in cubiculum illato, omnis planè oculi, & capitis

pitis dolor euanesceret; in lucem prodit iam oculis gratam, cibum sumit, quem auersabatur prius. Beneficij gratias sancto agit, & nostris chirographi. Agrè ab se illud amouerat, cum mali prima vis tota denuo repente ingruit; reuocatur de via qui chirographum referebat, recipitur, adhibetur, morbus omnis diffatur; quas eisdem vices toto quadriduo toties probauit, quoties ab se chirographum abstulit, donec tandem illud repetentibus patribus, valetudinis securus restituit.

Huic ferè geminum euenit in Colonna Correia item Maioricæ quoad cruciatus capitis, & alterius oculi, quem subinde credebat euulsum stirpitus; sed malo insuper cæcitas accessit; cum referente aliquo didicit quod ante biennium in Contestio factum narrauimus, impetrato igitur chirographo, adhibitoque ad oculum, cæcitatem vnà omnemque alium dolorem depulit.

Ante hos Romæ iisdem in morbis virtutem chirographi senserat Olimpia Marina tam immani tormento capitis extra se posita, vt continenda esset vinculis, ne ad parietes caput allideret. Hæc item chirographi, contactu triplici, sic perfanata est, vt è vestigio, & febris qua detinebatur, & capitis dolor abscederet.

Sed aded multa sunt hoc solum chirographo prodigia diuinitus edita, vt iustum volumen possint conficere: nam puella cæca Valentia, lumen eius tactu recepit; & quidam ibidem ex ministris aulae primariis, vertiginem discussit, quæ post sex mensium irritam medicationem degenerabat in apoplexiam; & Madriti è Societate Ioannes Rojas, torminibus stomachi periclitari de vita solitus, illius tactu sic valuit, vt ad confessiones in templum statim descenderet; & è nostris item Martinus Gardius, diuturnum dentium dolorem momento dissipauit; & Domnus Ioannes de Aquilera Toleti Chartusianus ex neruorum contractione crure altero captus; ac Michaël Glosius S. Martini prope Hesindeum Abbas ex præmonstratensium Ordine, brachiorum & crurum paraysi, eiusdem remedij mirabilitate sanitatem adepti sunt.

Verum vt alia taceam, quæ habentur in actis ad sanctitatem Ignatij probandam confectis, vnum addam exempli quam prodigij non minoris. Romæ Sacerdos è Societate concionibus & fama notissimus à nobis discessit, abeundi causa ex iis fuit, quæ perseuerantis constantia iactura puniuntur. Hic anno sesquimillesimo nono, & nonagesimo, altero oculo grauiter laborans, tandem illum amisit: conuenit illum officij gratia adiutor è Societate, qui S. Ignatij admoto chirographo mira conlauerat patrare: Optauit ægrotus huius quoque beneficij fieri particeps, cæcoque oculo chirographum appressit, sanctum rogans, vt lucem redderet; sed euentu rogantis commerita, non preces secuto, post amotum chirographum, altero etiam quem sanum habebat oculo, cæcatum se comperit, sancto arbitror id volente, vt ea cæcitas excæcati animi collyrium fieret.

XXXVIII.
Simile præcedenti.

XXXIX.
Simile item Roma.

XL.

XLI.
Concionator è Societate egressus S. Ignatij chirographo oculum amittit.

XLII.

Ex lapsu mo-
riturus sana-
tur anno
1600.

Michaël Hokolzerus in Collegio Sallienſi ædituus campanariæ turris ex culmine in præceps ruit, & mirum tam alto allifu non fuiſſe ſubito extinctum: attrito tamen grauiter corpore, capite faucio, & emortuis ſenſibus in proximum lectum conicitur. Chirurghi, vt caput hiare conſpiciunt tot, ac tam lethalibus fracturis, & ex valido afflicti cerebri reſuſu conuelli hominem ſæpius, pluſque vices breuiſſimo tempore epilepticis affectibus corripi, vitam illico deſperant. Sacro itaque oleo vngitur, magiſque de mortis quàm vitæ præſidiis illi proſpiciunt. Succurrit nihilominus Patri cuidam, vt S. Ignatio illum commendaret, cuius effigie capiti iacentis pie impoſita, cum domo vniuerſa quæ tanquam morituro ſuis precibus aderat, eum à S. Ignatio petit, fuitque illicò rata petitio. Redit ſenſuum vſus, monetur ſanctum inuocare; interrogatur num eius imaginem agnoſcat? Ego vero, inquit, hanc probè agnoſco, ſed alia ſpecie, ac multo illuſtrius illum vidi. Quonam autem modo tametſi neſcitur, at ſcitur quamprimum valuiſſe, nulloque in poſterum ruinæ illius ſenſu ſolita ministeria integræſe.

XLIII.

Graviſſimè
agrotans viſa
S. Ignatij ſa-
natur anno
1598.

Reſſredam Floſiam Duaci in Belgio natam, morbi diuturnitas vix iam curabilem fecerat; cumque indormiſſet, duos videt in ſomnis Societatis cultu Sacerdotes, quorum alterum ſatis norat Maximilianum Capellium, quo dum is viueret, à conſeſſionibus uſa erat; alterum quis eſſet ignora- bat. Maximilianus accedens propius, vides, ait, iſtum qui mecum huc venit, is eſt Pater Ignatius, proin ſi quid eſt quod à Deo velis, illo vttere precatore, certòque, quid vis impetrabis? Hic virgo pridem S. Ignatio inprimis addicta, reſpondit ſe tantum optare temporis, quantum ad componendum negotium ſat foret, quod alioqui ſe tunc moriente peſſum ibat. Quæ dum diceret attendebat defixis oculis, ecquid optatis Sanctus annueret. At is placido vultu, & ſilens annuit, manùque bene adpreca- tus abceſſit. Excitata Virgo talique ſomnio mirè læta, multo effuſius gauiſa eſt cum ſe voti compotem aduertit, lecto enim ſurgens inopino conſpectu familiares territauit; quoad recenſita miraculi ſerie, cum iis Deo & S. Ignatio laudes meritas perſoluit: ipſa non modo conualeſcens, ſed primis viribus redonata, domeſticas operas repetiit.

XLIV.

Navis mani-
feſto nauſtra-
gio eripitur.
anno 1601.

Soluerat nauis S. Thomæ Philippinas verſus magno militum, & vecto- rum numero, inter quos nonnulli è Societate. Poſt duorum, & ſexaginta dierum navigationem, comparet terra quam arbitrati ſunt nauarum caput ſpiritus ſancti eſſe. Hanc tempus obortis nebulis per obſcurum oculis eripit; inde mari torrente in incertum abrepti, deferuntur in locum ſcopulis, præterquam à puppi circumſeptum, ex quibus nauis, duabus iuſdem quæ ſe induerat faucibus, nulla velorum, & venti diſpenſatione, eximi potuit, pertinaci aura ſemper in ſcopulos ad certum nauſtragium repellente. Nox inter hæc ingruens, in anchoris, ad metum; in voris ad Deum exigitur, iamque illuxerat, cum tempeſtatis aucta violentia proximum exitium indicebat. Quare datur tormento ſignum ad reuocandum nauigium, quod plagæ explo- randæ

randæ cauſa dimiſſum fuerat, vt poſſet nauſtragis ſubſidio eſſe. At hic, nauis Prætori, Antonio Maldonato Riberææ, cogitatio incidit, eius in cultum S. Ignatij præclariffimo ſtudio mirè quadrans, implorandi nimirum ipſius auxiliij tum vt atrox diſcrimen diſcuteret, tum quantà eſſet in cœlis gratiâ palam incredulis faceret; pridiè ſiquidem de ſanctimonia illius, nondum videlicet Beatis adſcripti altercatio fuerat, & quantum ad aliquos minus honorifica quam deceret. Vt autem conſtaret gratiam quæ poſtularetur, eius beneficio deberi, rogauit vt horis ante meridiem duabus, ventum, qua valebat apud Deum poteſtate mutaret, quo poſſent iis defuncti ſcopulis portum tenere incolumes. Supererant quatuor ad diſtam decimam tantum horæ; quidam è Patribus, temoni S. Ignatij imaginem appendit; atque illa omnino quam Prætor ſtatuerat decima, tantum ventus remiſit, quantum deſinite opus fuit ad explicandam nauim ex illis faucibus, implicandam proxiſus nauarum iudicio, in alios ſcopulos, ſi quauis alia venti meſura veheretur, ſic ſalvi, læti, & alacres portum breui tractu optatum attigerunt.

Transibat Mediolano Philippus Lopeſius Villanouanus, vbi iurgatus cum quodam ſibi noto, etiam ad manus venit, ac dum colluctantur, detractum ille Philippo pugionem ſub eius mamilla deſigit, inter nonam & octauam coſtam. Increuit vulneri febris ingens, pulſus durities, & ſudor frigidus cum deliquio ſpirituum, & ægro anhelitu: chirurgus plagam pal- mi altitudine metitur, & tam ipſe cum perito ſodali, quàm medicus, ex communi examine non plus ei vitæ, horis quadraginta reſtare pronuntiant. Iam quidem peccata expiarat apud Sacerdotem quem primum neceſſitas obtulerat, ſed quod Caſtellanè non ſatis caperet, ne quid reſideret animo ſcrupuli Sacerdotem acciuit è Societate, qui poſtquam audiit conſitentem, plurimum ſuaſit, vt in patrocinio S. Ignatij vitam deponeret, peteretque ab eo ſeruari, ſi è re animæ futurum proſpiceret: morem ſaucius geſſit, vouitque ſe ad eius ſepulchrum, ſi ſanus euaderet, donarium ex argento miſſurum. Quibus ita peractis febris ponit; redit ſpirandi facilitas; vulnus poſtridie, bolidem vix vno digito admittit; quod ſuſpicati medici ex tumore ortum, futuri abceſſus prænuntio, noua conſilia diſtulerunt quoad clarioribus indiſciis docerentur. Sed erat hæc conglutinatione, non tumor vulneris, quod intra quartum diem cum planè coiſeſſet, ſeptimo ægrotus lecto ſe expedit, nono iter quod cœperat in Belgium repetit.

Fuit Staniflao Philipponio Varſauiæ proconſuli quadrimus filius Hiacinthus vitæ ex morbis conclamata, cuius in momenta mors expectabatur. Auſtor fuit matri Sacerdos Canonicus, ferendi puerum in Societatis templum, nuncupandique pro illo ad S. Ignatium voti. Paret pie ſuadenti mater, patre licet admodum repugnante, quod moriturum prius crederet filium, quàm ad templi fores ventum eſſet. Verum longè ſecus quam metuerat euenit; tulit puerum mater, toto ſacri tempore coram

XLV.

Ex lethali
vulneri ſa-
natur.

XLVI.

Quadrinus
puer Varſa-
uia ſanatur
anno 1611.

S. Ignatij effigie sustinuit brachiis, flens sancti suffragio commendauit: peracta re sacra, sic sanum deprehendit, vt impositus altari, per se in pedes confisteret, quod piæ matris acerbas lacrymas gratulatoriis mutauit.

Annam Barcellonaiam sexagenariam, ea biennium tenebat paralysis, vt gressum nisi miserè se trahens, & fulciete aliquo, non moueret. Huic interuenit apoplecticus affectus, & intercluso medio corpore, lecto affixit immobilem, ad hæc sæui dolores partem apoplexi superstitem, ita cruciant, vt toto octiduo oculos in somnum non clauderet. Nihil ergo deinceps humanitus ab hominibus expectantem, adegit necessitas eò fidentius ad S. Ignatium confugere, ac inuito licet membrorum stupore, obstinavit animum per se illi se sistere, confisa illum haudquaquam passurum, vt domum inanis rediret; nec eam sua persuasio fefellit, adminicula sibi tot adiunxit, vt exiguum illud quod intererat spatij ab suis ædibus in templum nostrum, duabus horis demum confecerit. Ibi sancto promittit, nouendialem precem, sacrum vinum, cereum anathema, confessionem peccatorum, & in eius sacello sacre Eucharistiæ sumptionem. Votum ediderat, & miratur se repente sanari, reniuiscit, excussisque tot morbis domum redit absque adminiculo sola; posttidie integrè iam valens, templum repetit liberatura promissi fidem.

Est Manebrega Hispaniæ oppidum duabus ab Calataiude leucis, illic in æde curiali Valerius Piquerius è Societate per quadragesimam concionatus est anno 1623; cumque in templi sacrario animaduertisset S. Ignatij tabulam, stantis & caluam mortui altera, librum manu altera præferentis, rogauit eam in templum transferri; & ad publicam venerationem in sacello reponi. Quod solemnè ac frequenti pompa die altero paschæ peractum est, verba fecit ad populum pater de sancti laudibus, & miraculis, eius deprecatione impetratis. Quibus in eius fiduciam ex iis qui aderant mulier, accendi se sensit: erat hæc Hieronymi Ladronij Gueuarenis vxor Mariæ Gasconix nomine, & crure altero deformiter claudicans, procedere tres passus non poterat nisi aliquo sustentante. Promisso igitur se S. Ignatio obstringit si valetudinis optato se dignetur bono, ex templo miraculum voce contenta vulgaturam. Vix precationem votumque clauserat, cum enodari pes, laxari producique nerui, ipsa consurgere, stareque in pedes tam firmiter, vt si nunquam iis fuisset affecta. Voce ergo quantum potest elata mixtis præ gaudio lacrymis Miraculum inclamat, procurritque ad sacellum festina in quo sancti effigies locata fuerat, stupente populo, quam dudum viderat incensu priuatam momento valuisse

XLIX.

Brachio capta
repente sanatur.

Nouitatem rei spectabat Maria Patientia Alfonsi Boëssij coniux, & liberalitate permota S. Ignatij, tantulis precibus tanta indulgentis; eadem qua prior conditione ausa est petere læuum brachium sibi restitui, stupore emortuum, & medicatione chirurgorum, quam suo nocte malo deterius. Auditur precantis fiducia, ex crepitu ossium, & peruadente brachium vigore insolito sanari se sentit, experturæque rem brachij motu, vbi valens

&

& viuudum deprehendit, assurgit, & absque dolore illud circumagens, inclamat & ipsa, se Sancti Ignatij inuocatione ac miraculo persanatum.

Nec huius diei beneficentia, hic finem habuit. Mariæ Sanctiuisæ ad cæcitatem nihil deerat præter extinctionem tenuissimi luminis quo solum admota propius, ta metis confusè, & quasi per nebulam cernebat. Sibi hæc etiam integram visus facultatem à sancto petiit, seque rem sacram in eius honorem semel curaturam; & exorauit confestim quod rogarat. Velut enim quiddam euelli sibi ex oculis visum est, quos in diuersa repente coniciens eminus, cominus probauit esse vbique perspicaces.

Excellit tamen in his Munebregæ diuinitus gestis, Bernardæ Benediddæ Philippi Gomezij vxoris sanatio. Nam cum esset annorum duorum, & triginta, postremos octo cõsistata fuerat tot malis, vt prodigio haberetur quod viueret. Brachium vlcere, pulmo tabe, pectus plaga languebat, ore sanguinem purulentum mittebat sæpius, cruciatibus stomachi acerbissimis torquebatur, iamque sexennio quicquid cibi sumpisset, reiectare post paulum cogebatur. Ac demum subinde patiebatur animi periculosa deliquia: huic erat filius adolescens, qui edita illic quæ dixi prodigia, quorum & ipse spectator fuerat, matri referebat, rogans confidenter & supplicans, vt se quoque veller in beati sacellum, quocumque tandem modo importari, vbi cum aliæ vsque adeo facillè fuissent morbis expeditæ; multo procliuus id esset adeptura quæ grauius aliis, & miserabilius laborabat. Verum mulieri deferri ad templum, quasi efferri ad tumulum videbatur, ita erat viribus destituta, sed eius interuentu Valerij, à quo inaginem S. Ignatij narraui sacello illatam, erecta est in spem remedij, edocta est opem ex eo quærere, applicitas sibi eius reliquias reuerenter excepit, marito simul noem sacra vouente ad sancti altare celebranda. Ipsa voluntate quam potuit maxima, eius apud Deum merita implorauit. Atque hic illam subitus occupat animi defectus, & toto corpore ingens sudor. Post quem restituta exclamat, salua sum prorsus, & morbo plane omni soluta; lectoque mox surgens, & valida, eo ipso die, in S. Ignatij sacellum se confert valetudinis ac vitæ meritas gratias professura.

Aliquanto post hæc admiranda, in pago, cui Pardo nomen, duodennis puella ex profluuiio sanguinis diem obierat. Flebat mater dolore confixa coram S. Ignatio, flagitans vt suam, hoc etiam in filix casu, potentiam celebraret, nec enim illi operosius futurum mortuo vitam à Deo obtinere, quam membrorum officiis capto, restitutionem. Horas iam quatuor iacebat mortua, cum ecce vocem appellantis se, mater excipit, Viuo, inquit, mater, S. Ignatius me vitæ reddidit; surgensque, non modo sanitate, sed plenè viribus donata, paulo post ad oues pascendas rediit.

Neque huic vni puellæ mortuæ, vitam S. Ignatius exorauit; Munebregensis Medici filium fere adhuc trimestrem, offula ex vino præfocarat, dabatque iam parens de illius funere mandata, ex opposito mater eius vitam ab Sancti Ignatio repescens, infantem oleo lininit quo lampas in

L.

Visum prope
caca perspicacem recipit.

LI.

Multis diuinitis, & grauibus morbis implicata sanatur.

LII.

Puella mortua vita reditur.

LIII.

Infans mortuus suscitatur.

eius sacello lucebat, statimque infans, fletu vitam rediisse testatus est.

LIV.

*Miracula
æu:um & eo
plura mensis
vnius spatio
Munebregæ
parata.*

Sed hæc, gesta dumtaxat Munebregæ, extra modum ferantur si velim singula persequi, vno enim tantummodo mense supra centum illic, virtus S. Ignatij patrauit miracula. In iis paralyti annorum duodecim absolutus; elingui vocem articulare vix vnâ valenti explicata est lingua; cæcis quatuor, data videndi facultas, & eorum vni labra excedens cancer extinctus; multis brachiorum, & crurum stupor emortuus, actuoso spiritu animatus; cuidam ex iis pes putridus proximèque refecandus, ad vsum pristinum reductus. Ferunt nihilominus acta illic iuridicè confecta, & scriptis inde relata literis, sanatarum prodigia mentium plura fuisse quam corporum; hominèsq; sceleratissimos in ipso aditu sacelli, ad aspectum illius imaginis magnoperè perimotos; dolore, ac lacrymis emolliri, nec prius egredi, quam confessionis veræ piaculo admissorum conscientiam purgarint. Hæc dum venerabilis fama, vicinis circum oppidis ostentaret, vir pius Calataiudensis quæ spectauerat ipsemet, multa cuidam amico memorabat, sed is amici credulitatem inurbanè, sancti debilitatem impiè illudens, itane ait, Ignatij miracula Munebregæ: quid potest miraculi præstare tabula? versusque ad asserem qui magna mole innitebatur parieti, quasi supplicabundus sannio; facere, inquit, Munebregæ dicunt miracula tabulam, fac tu hic item Calataiude ô mea tabula. Mimimum vix egerat, cum resiliens è muro, magno impetu asser in eum reuoluitur, & graui pondere caput, corpusque sacrilegi atterit, condigno sanè precatione illius miraculo.

LV.

*Monialis ex
contractis of-
sibus repente
sanatur.*

Isabella Rosellia Barcinone, S. Elizabethæ monialis, annum agens à sexagesimo septimum, lapsa ex edito, coxendicem fregerat, ossibus in schidia comminutis anno 1601. hanc carnificina medicationis per dies quadraginta, vt cruciatibus ita patientiæ merito auxit. Accessit tumor cum acutissimo dolore, aliaque subinde, ac demum amens furor ex quibus omnibus vltra paucos dies non fore in viuis medici affirmarunt. Tota ergo ad S. Ignatium ab inanibus præsiidiis conuersa, soluit coxendicis fascias, emplastra proiicit, S. Ignatij reliquias, comminutis ossibus apponit, tertio Pater, & Aue recitat, sancti viri implorans salutarem manum. Postque tam breuem precatiunculam, en ossa committi, & conglutinari, detumescere carnes, dilabi dolor; illa miraculum exclamare, vestes poscere vt illicò surgeret, quod cum facere vetarent moniales, vt nihil iam obstare, vetantes doceret; quod prius sine cruciatu non poterat crus coram expeditè ac faciliè mouit. Iusso itaque valere lectulo, & vltro citroque ambulans, parti sanatæ plus inesse vigoris ostendit, quam vnquam asfectæ.

LVI.

*Desperata
curationis
Febriens sa-
natur.*

Ioannes Leida Maioricensis anno huius sæculi quinto, ex febre acuta iacuit tam impotenti stomachi nausea, morbique augmento, vt fore lethalis primum creditus sit; deinde sanationis expers ob neglectam sanguinis missionem quæ præscripta ægrotò fuerat. Verum vt erat in S. Ignatium

mirè

mirè pius, audita medicorum sententia, ad superioris medici tribunal pro-uocat, eius præsidium implorat, post quæ in somnum lapsus, tamdiu placide quiescit, dum ingenti splendore excitatur, & Anna Blanca! inquit, (erat hæc eius vxor) videsne hanc lucem, & in ea S. Ignatium qui mihi salutem attulit? Ac visum quidem mulier non vidit, sed eius illico fructu gauisa est; surgens enim maritus, seque nullo iuuante vestibus induens in Societatis templum festinauit gratiarum officio pro vita, & valetudine functurus.

Michaëlem Ludouicum nobilem germanum miserat parens in Lotaringiam, vt Gallicam linguam in aula Ducis discerere. At enim iuuenis præter linguam, mores didicit parum sanos, inter quos ludendi væcors, & impotens libido panè illi exitio fuit. Amisissis enim foliorum ludo quascumque habebat pecuniis, solusque secum iacturam suam dolens, versabat animo si dæmon pro fictis, vt vulgo facere dicebatur, veros sibi ac notæ optimæ nummos daret, nullam se ab eo conditionem reiecturum. Hæc mente conceperat tantum, cum ei extemplo se sistit æquæuus iuuenis, præstanti gratæque specie, & cultu nobili; cuius tamen etsi elegantis, multumque vrbani aspectu inhorruit, suspicatus haud falsò hunc esse dæmonem; at is ei arridens, & humerum palps, homo nihili, ait, quid tute hic inætuis? tibine aded insulsus videor, & ore deformis, vt fastidio sim. Age modo, vide sis tantum argentum an velis? Familiari hoc affatu factus audacior infelix, argentum? inquit, verum cuiusmodi? adulterinum, vmbraile, meo nobilis sumptui indecorum? per bonum dico, subinfert dæmon, sincerum, ac probatum. At scin qua copia? quanta tibi lubitum fuerit. En, & manum pecunia onerans, vide, examina, vtere ac si qualem tibi ego illam præsto probaueris, redi vt de cœtero condicamus. Hæc instructus pecunia, sodales reuisit ludo adhuc immerfos, ludum instaurat, iacturam refarcit quam fecerat, nummis omnes exhaurit, reditque alacer quo illum hostis opperiebatur, qui obuiam misero procedens summe, inquit, iam verax, an non? nummi ecquid veri ac boni? imò optimi ait adolescens. Alterum tantum vtinam habeam: alterum tantum? dic sodes, velim, in promptu fuerit; subdit dæmon. Sed tu mihi vicissim quid dabis? Excusanti egestatem in præsens Michaëli; deest tibi, vrget cadæmon aliquid sanguinis? non potes mihi quatuor stillas dare? pre-codæmon aliquid sanguinis? non potes mihi quatuor stillas dare? pre-hensaque eius læua nullo sensu doloris, visus est musculum brachio eximere, & inde guttas sanguinis aliquot putamine glandis excipere, porrectaque carta, & calamo, scribe, ait, dictatque characteres omnino decem, quorum in huius miraculi tabulis formam vidi, suntque maximam partem græci, sed nullum quod quidem significet vocabulum componunt. Multo vero plures iussit altera in carta scribere prioribus similes. Post hoc, tua esto, inquit, hæc cartula, eamque inseruit vulneri ex quo seu duxerat, seu visus erat musculum ducere, idque momento ita copulauit, vt vna eius appareret cicatrix. Pergensque porro. Vi huius cartulæ, quæcumque ait

LVII.

*Adolescens à
dæmone cui
se tradiderat
liberatur.*

430

De Vita & Instituto

operaberis, à me feres, quodcumque iusseris impetratum, & factum putabis, idque per solidos septem annos, quibus expletis meus futurus es, id enim hac altera in carta quam penes me seruo, tuo chirapho promittis. placetne tibi conditio? ad hæc altum suspirans inconsultissimus iuuenis, assensit nihilominus, moxque dæmon eius se oculis abstulit. Postridie tamen, bene matutinus, ad eum reuertit, suasilique quarundam precularum quas consueuerat recitare, deinceps morem omitteret, pios quoque ex eo libellos quibus vsus fuerat emunxit, vt possimus, aiens, frequentius inuicem, maiori consensu, & alacrius agere. Exin vaferrimus adolescenti diu noctu adesse, famulari qualibet specie, quacumque in re voluisset, docere illum maximè cariota, sed nunquam non pessima, nouos illi quotidie flagitiorum modos, ac figuras describere. Iamque conditi septennis bona pars fluxerat, attigeratque ætatis vigesimum, cum domum à patre reuocatur, expectante ab aula filium liberaliter institutum, nec generi suo indecorem. At heu! nihil eo turpius, nihil profligatius, pauci menses tempori deerant quo se dæmoni manciparat, & quæ eius impulsu, quæ detestabilis conscientia furis se ipse desperans, cœpit absona quæuis, & alienissima tentare, sed semper sceleratissima: nam parentem vtrumque venæno petiit; igne castrum paternum; etsi neutrum Deus licere dæmoni voluit, à quo ille magicum puluerem ad hoc acceperat; vt nec miserum fuit manus sibi voluntas inferre, bis enim laxata in pectus catapulta, ignis vltra fomitem non iuit. Quæ postrema hominis rabies, calamitatis execrandæ quam mente premebat, inditium fecit: sororibus si quidem furioso adstantibus, ne idem tertio in se nefas tentaret; alteraque earum rogante cum lacrymis, vnde illi tam demens, & abominandum consilium? quive illius aut mœror, aut timor tantus, cui non posset nisi morte occurri? breui fore respondit quod tunc confectum voluerat; non esse penes se, vt secus faceret, aut secus viueret. Quibus mater summatim acceptis, rescire ex eo particulatim singula voluit, nec sine deliquio animi audiuit. Sed cum esset Suuefeldiana hærefeos, induissetque in eam filium, eius magis lamentabatur vicem quam vera remedia requirebat, donèc die quodam vidit coram, illum: dæmoine corripit, retortoque in tergum corpore, in glomum reuolui, vnde medium rumperet, accurrènsque tunc Deo commendauit, tandem vtriusque coacta religiosi hominibus curandum tradidit, quorum ille fastidio nauseam simulans, breui Eistadium aufugit, sceleratius quam ante victurus. Verum à germano Herbipolensi canonico retractus, tutoque vinculis adstrictus, Molshemium ducitur, committiturque Societatis patribus, omni ope iuuandus, quam tunc illic S. Ignatius se liberaliter impertiri multi prodigijs testabatur. Quare hinc cruenta bestia prospectans, dolensque prædam sibi è faucibus abstrahi, dici non potest, quot minis, quot ludis quanto terrore, & artibus, eam asserere contendit: incurfabat iuuenem leoni nigro nunc similis, nunc alijs feris, tanquam in frustra discepturus quibus

quibus perterrefactus, & vociferans miser in patrum brachia procurrebat; ac licet præter illum nemo spectra hæc cereret, quandoque tamen rugitus, ac fremitus dæmonis etiam alios percellerat. Curationi fecit initium totius vitæ confessio seria, cui apparandæ præmissæ sunt aliquot ex primis Exercitiorum meditationes: sed malignus hostis à patribus, & iis quacumque suggerent, tam auersum adolescenti animum iniecit, vt eorum conspectum pro supplicio odisset; ac si mentem interdum applicaret meditationi, occinebat in aurem continuo dæmon ne se iis cogitationibus maceraret. Forma demum syluestris hominis pilosa reuersus, perpulit aliud syngraphum fingere priori conuento geminum, & in obuium locum proiicere, vt eo facile inuento, restitutum à dæmone, verum syngraphum putaretur, & pacta pro irritis dissoluta, liberque in posterum amitteretur à patribus. Subodoratus dolum famulus qui perpetuo lateri hærebat, Rectorem monuit, & acri obiurgatione, adolescentem Rector ita confirmauit, vt confessionem denique integrè pararet, ac rite obiret, at quanto suo cum sudore? ad vsque subinde interclusi animi defectum, ob simulacra formidabilia, & insultus feros, quibus illum exagitabat dæmon: sed iteratis crebro exorcismis, aqua lustrali, & feruidis ad Deum precibus, confessioni finem qui optabatur imposuit, ex quo mirificè reflectus, magnos sibi animos addi sensit ad impugnationes dæmonis frangendas. Inde in sacello S. Ignatij, imploratòque illius auxilio execrationes sacræ instituuntur in dæmonem, vt adigeretur insertum manus detrahare syngraphum, & alterum quod sibi retinuerat reddere. Ad hoc dies dictus Octobris duodecimus, ad quem se iuuenis cum spontaneis pœnis, cilicio, flagellatione, inedia armasset; Rector de S. Ignatio sacrum fecit; iuuenis testibus externorū, & Patrum plurimis, Catholicam fidem sanctè professus est; eiurauitque pactum omne cum dæmone initum, ac vtrumque sua scriptum manu Rectori tradidit, à quo altari impositum, Deoque oblatum. Post hæc sacra hostia confirmatus, horrendum in modum expauit, & consternatus, ac tremens, proclamauit, duos sibi terribiles hinc inde ad latera dæmones adstare. Corroboratus aduersus hunc metum, peractaque re sacra liberatus est à portentoso illo spectro abactis ab eo dæmonibus repetitione exorcismi, & S. Ignatij inuocatione, qui lectus potissimum fuerat ad vindicandam suo præsidio miseri iuuenis libertatem. Spectri porro quo exterritus est figura hæc erat: stabant vtriusque ad latus altaris duo specie caprorum ingentium dæmones, in posteriores arrecti pedes, anterioribus quisque inter ungulas, vnum tenebat ex syngraphis, quæ sacra imprecatione repræsentare cogebantur: iis ergo in fugam compulsis, cum eæ cartulæ quærerentur, ecce tibi ad pedes exorcistæ breuior illa comparuit, quam iuuenis manus inditam diximus, cuius agnitu lacrymans, & eolætiore quo læuam intuens, vnde sine sensu reuulsa fuerat, animaduertit illam quæ ab initio hæserat productiorem cicatricem sic euanuisse, vix vt eius exile vestigium cereretur. Supererat alia necessariò dæmoni extorquenda,

quenda, instaurantur quæcumque ad recipiendam priorem adhibita fuerant pœnæ, professio fidei, eiuratio dæmonis, exorcismi, S. Ignatij merita, & votium de illo sacrum, ac diuini epuli sumptio, sub quæ grandis eiconiæ deformi corpore adest dæmon, minore tunc inuenis iam diuinitus confirmati, quam exorcistæ spectantis metu. Syngraphum alterum rostro bestia sustinebat, quod precibus ad S. Ignatium ardentem, & crebro iteratis, velut sibi excidere passa est, statimque conspici desit. Curiosius humi diu frustra quæsitum in altari tandem comparuit, eo ipso loco vbi eiurantis dæmonem iuuenis, chirographum fuerat à Sacerdote repositum. Hinc Deo, Ecclesiæ, ac sibi redditus adolescens, suæ post Deum libertatis S. Ignatio debitor, Christianè deinceps vitam instituit.

LVIII.

Certo exitio à S. Ignatio apparente ereptus.

Noctu cælo pluuio, & obscuro Ioannes Luzzanus Olbesiensis plaustrum vehebatur, cum aliquot itineris fociis, veneratque ad locum, Turriculæ nomine, præcipitem, & angustum. Quare deflectens in prærupta plaustrum, ruinam traxit in subiectum solum altitudine hominum trium. Ioannes cadens exclamauit; ades S. Ignati! Quod autem solutum allisu vehementi plaustrum Ioannem operiret, obtritum comites putarunt, accurreruntque ad illum inde extrahendum, sed præter improvisum metum, nihil ei acciderat; nam quem in auxilium vocarat, adstiterat iuuantis habitu, atque ipsas quoque in heri gratiam seruauit mulas.

LIX.

In paru periculoso præsidium.

Fuit Victoria Delphina Laurentij Altierij nobilissimi Romani coniux: ad hanc partui vicinam anno huius sæculi tertio vocatus est è nostris Sacerdos, confessionem auditorus, & adfuturus morienti, nam defectiones animi crebræ, suspiriosi anhelitus, & profluvia sanguinis immodica, mortem instare nunciabant. Perfunctus officio confessarius, imaginem illi S. Ignatij protulit adhortans plurimum, ad salutem ab eo certa cum fiducia sperandam: illa, imagine reuerenter accepta Sancto Ignatio vicem suam ex totis præcordiis commendat. Sacerdos maritum afflictissimum consolatur, qui eo auctore vouet de sepulchro S. Ignatij ter pie adeundo, Eucharistia sumenda, religioso donario affigendo; quod votum ægrota ratum etiam habuit; Pergebant interea defectiones cordis, virium, sanguinis etiam ad triginta libras, credebaturque obitus imminere, at confidentior affirmabat confessarius, rem propterea in extrema deduci, vt esset miraculi euidentia clarior. Nec vero illum fefellit opinio; dum enim nostri ex veteribus erga nos domus illustrissimæ meritis, ægrotantis periculo solliciti S. Ignatio supplicant, sensim illam inuadit partus dolor, cessant animæ deliquia, vires instaurantur, intra horæ dimidium, partum edit solito grandiosem, & mortuum, sed viuorum more præmissis capite effusum; & contra quam virium, & sanguinis, ferebat iactura, hoc vno se ex partu ægrota robustior & expeditior, quam ex vilo antea recepit: quod miraculo factum qui iacentem curarant testati sunt medici Marsilius Cagnatus, & Angelus Victorius. Ipsa virtutis tota Roma perspectæ, multas deinceps vitæ horas, quam S. Ignatio acceptam ferebat, ad eius sepulchrum quotidie orando expendit.

Mariam

Mariam Hieronymi Barardi vxorem Maioricæ partus difficultas iam quadriduum cruciabat, & cum medicis obstetrix, actum de illa censuerat quod vires iacenti deessent, ad foetum mortuum expellendum. Afferuntur ad illam sanctorum reliquiæ, & in iis brachium S. Leonardi, ad emendandam illorum gratiam, sed hanc Deus S. Ignatij gloriæ cedere voluit: inferente sermonem nescio quo de fortunatis ab S. Ignatio partibus, accersuntur mox è Collegio aliquæ illius reliquiæ, quas cum religioso affectu sibi imposuisset parturiens, mortuam post paulum eiecit puellam, conglobato, & putri iam corpore, ex quo tamen utroque nihil planè accepit detrimenti.

Mirabilis aliud Carpentoracti in comitatu Veniesino factum. Matronam nobilem, diurni iam partus torquebant dolores cum manifesto vitæ discrimine: agebatur dies S. Ignatij quem canonicus, iacentis cognatus, pie veneraturus collegij templum adierat. Illic forte oculos coniecit in votiuam ex partu tabulam, visus sibi est doceri cœlitus de ferendo, cognatæ remedio: ad eam accurrit, iubet illi suo nomine inculcari, vt spem suam omnem in S. Ignatij precibus locaret: morem gessit suadenti, & peperit, sed deformem, monstrosam, sine sensu, ac motu foetum, nec satis liquido sacri fontis capacem. Fore tamen haudquaquam mutilam S. Ignatij gratiam, confusus canonicus, qui nostrum in templum reuertebatur, sed æquè filio vt matri liberalem; per se ac nostros precando urgebat, vt beneficio materno infantis sanitas cumulum adderet; cum adest lætus qui domo nunciat insperato reuiuiscere infantem, & incertum quo modo pulchellum euasisse. Ita preces gratulatio excepit, & pij canonici aduersus S. Ignatium mirè creuit religiosa fiducia. Foret mihi scriptu difficile periculosos partus numerare quos S. Ignatius suo beneficio fortunauit, & parentes quibus liberos impetrauit, vtrunque Deo magnificè serui sui gloriam propagante. Habuit vrbes quædam vel ab eo subscripta literis chirographa, vel ex eius reliquiis aliquid, quod in occasiones huiusmodi fere perpetuo circumfertur, cum manifesto, & prodigioso diuinæ opis auxilio.

Leccij anno 1594. Patientiæ Simonix ancilla crudelem in modum, ex renum incendio torquebatur, excreabatque iam triduo cum puræ sanguinem; his acuta interuenit Febris qua in delirium, & in extrema redacta est: iamque illi funebria parabatur, cum heræ succurrit experiri S. Ignatij preces, & merita, detractis sibi eius reliquiis frontem, & pectus ægrotae consignat, fufisque pro illa ad sanctum precibus lecto reliquias appendit. Post quæ in somnum, quo pridem caruerat ægrota soluitur, videtque in somnis venerabili aspectu virum è Societate, à quo iubetur valetudinem à Deo postulare, futurumque omnino, vt eam reciperet. Fecit, vt poterat quod imperabatur: at intulit sanctus; heram tuam moneto, vt de mea veste quod tenet in scrinio frustulum reuidentius habeat. His occupatam audiendis cernendisque excitauit conserua, negotioli cuiuspiam causa, cui

l i i illa

LX.

Partus item fortunatus.

LXII.

Mirabilis præcedenti.

LXII.

Moribunda S. Ignatij viso sanatur.

illa magna voce parcat tibi Deus, inquit, somnium abstulisti, quo nullum videram in vita iucundius. Quamuis proflus haudquaquam somnium sit, re siquidem vera sum sana, & valeo, lectoque mox surgens, visa, & audita heræ suæ narrauit. Segmentum vestis frustra diu alibi requisitum in scrinio, vt Sanctus monuerat repertum. Ex quo licet conici potuit quis mortem ab ægra morbúmque depulisset, multo euentius cum S. Ignatij obiecta sibi effigiè, illic agnouit eum ipsum esse quem dormiens viderat, fuitque illius cultui dum vixit maximè addicta.

LXIII.

Transfuga à Soc. & pœnitens, subito ex peste sanatur.

Ionas quidam Sacerdos Germanus; è Societate, ad Treuirensis Archiepiscopi obsequium transfuga, peste correptus est, licet eius vitandæ gratia in arcem secessisset: illic vna eius vicem dolente anicula, omni præter illam subsidio, & accessu priuatum, subinde vis morbi sibi eripere, subinde reddere obiectarèque misero infelicissimum corporis, & animæ statum, cuius utrobique remedium desperans, manum suomet iugulo violentam intendit; remque peregerat, nisi anicula cultrum insano abstulisset, prohibere tamen non valuit, quin se daret è fenestra præceps in subiectam saxorum congeriem. Illic graui afflictum, & attritum casu, diuina bonitas, vitæ improbæ, mortisque sceleratæ horrore perculit, aususque ad læsum, & desertum patrem oculos tollere, S. Ignatio omni fide promisit, si hoc defungeretur exitio, Romam se pedibus ad Franciscum Borgiam iturum, desertionis sacrilegæ exsolutorum pœnas, & repetiturum infimis precibus Societatem ex qua profugerat, qua si indignus haberetur, serui saltem perpetui ministerium domi patribus nauaturum. Hanc promissionem cum lacrymis editam consecuta est subita valetudo, cui nec de fracti corporis obritu, nec de pestilenti, qua necabatur lue quicquam superfuit; pauloque post Romam cum Francisco Costero, soluturus quod vouerat contendit.

LXIV.

Colico, & calculi dolore liberata.

Elizabetham Calderoniam, colica tormina, & calculi rabies sic discruciant, vt sæpius anima destitueretur, cassisque iam medicaminibus fere malis confecta putabatur. Huic soror, nomine Maria, S. Ignatij imaginem obtulit, suavitque vt eius inuocatione plurimum niteretur. Illa; ô beate Pater Ignati! qui tot ac tantis Gaudiæ splendes, & clares miraculis, mihi quoque exorabilem te præbe, in te mea omnis spes recumbit. Voto me si conualuero, altare tuum nouendiali prece frequentaturum. Post quæ dicta confestim, dolore omni, quo tunc cruciabatur acerrimo, immunis, noctem totam tranquillè dormiuit, mane absque vilo punctiois sensu inopinato calculum eiecit è renibus, sanaque ac vegeta in templum nostrum venit, actura gratias, votique fidem præstitura.

LXV.

Hydropica in specum Manresa sanatur.

Agnes, Ioanne Tibaldo Manresæ nata, anno huius æui tertio, in dolij modum, vt testes loquuntur, hydrope turgēbat. Huius longa per annū & violenta, sed inanis plane curatio medicos adegit ab ea absistere. Fuit qui Matti auctor esset, portandam iuberet in specum S. Ignatij qui se tam facilem in audiendis precibus inuocantium præstaret. Paruit mater, & vicinas quinque sibi

sibi socias adiunxit: quibus flexo genu, puellæ salutem efflicijm rogantibus, visa est inflatio paulatim discuti, mutari color, virtus, & habitus membrorum reparari, dum tandem haud multo post, pristinam integrè recuperauit sanitatem.

Ineunte hoc sæculo in morbum incidit Vicarius Auenionensis, vir quidem à puero Deiparæ Virgini, & S. Ignatio mirificè addictus, sed qui occalluerat viuendo solutiùs, aduersus assiduos instinctus Dei acriter admonentis: cum ergo medici iam arti diffiderent, ille maiori fiducia, multisque lacrymis pro vita Virgini supplicare, commemorare illi sua erga ipsam obsequia, mores in posteram emendatos, sanctissimè spondere. At hic Virgo, importunam magis inuocantis audaciam auersata quam exorabilis, oranti adstitit, vultuosa, & exprobrans obstinatam duritiam pectoris, delusas catenus diuinæ clementiæ motiones, inanitatem promissorum; quæ tunc ab eo, mortis exprimeret timor, non desiderium vitæ melioris, quæ autem memorabat officia, ex impuro, & contaminato animo profecta, nec sibi placuisse, nec ab se admilla, nec mercede, aut gratiis digna. Quibus dictis vehementer confusum, & mortis securum, ad parandam illam serio intentum reliquit. Sacerdotem vocat è Societate, vitam à principio orditur retexere, iamque promouerat cum accessione insolenti, deliquio cordis, & mentis conturbatione inhibetur. Illi dum solus cum febrili luctatur, adest denuo Virgo Parens, vultu quo prius iratæ similis, sed S. Ignatio flexis ad pedes ipsius genibus, prostrato; Filio vero tam prope adstante, vt lateris vulnus, sua ipsa manu contegeret. Quod ægrum acerbius quam quiduis antea perculit, interpretatum fontem misericordiæ sibi à Virgine obitru, etsi alioqui S. Ignatium pro se audiret ardentè deprecantem. Erant autem illius eiusmodi preces, & fideiubentis hæc intercessio, fore illum à primo diuersum penitus, vita sanctiorem, exemplo spectabiliorē, quibus veluti expugnata iam se virgo ægrotō præbuit, mitiorem, & interrogauit, si condonaretur ei vita, quo pacto esset ea vsurus? Ille flens ac tremens ô Domina! quidquid meo nomine fideiussit, sponsor meus Sanctus, fidelissimè præstabo: ad hæc virgo immersam Filij lateri sacram manum, intinctam viuido sanguine eduxit, quo cum ægrotum inuulisset, visi totius theatrum euanuit. Ipse non modo extra periculum, sed omnino sanus ex eo remansit: inde vitam exorsus est qualem sponderat viuere ac fideiussori patrono suo gratus, totam rei huius historiam Rectori Collegij scripto dedit, cumque inter beatos, nondum Ecclesia Ignatium adlegisset, peritam ipsius tabulam populo colendam exposuit.

Nec vero tunc primum Ignatius clientum suorum periculis impenderat gratiam, qua summa pollebat apud cœli reginam; fecit hoc etiam dum in viuis esset, eo euentu, quem is ipse cui contigerat legitimo suo testimonio describit. Erat is Petrus Ferrius Patavinus, hic anno elapsi sæculi sexto, & quadragesimo, cum Roman venisset, consuetudine Ignatij profecit ad ineundam vitæ rationem quæ magis decreter Christianum. Ali-

LXVI.

Viso S. Ignatij animo, & corpore sanatur morti proximus.

LXVII.

Ignatius adhuc viuens, morituro vitam à B. V. exorat.

quanto post febrî exceptus est continua, quæ cum hominem dies septuaginta tres confecerit, in pestilentem denique desit, opinionésque omnes medicorum præcidit. Visibat iacentem frequens Ignatius, & confirmabat quidem patientiæ monitis, sed erigebat sanationis fiducia, quam pollicebatur semper à matre Virgine, ipsoque adeò, quo sacro viatico munitus est die, sic asseueranter hoc idem inculcauit, vt videretur prænosse diuinitus. Nocte igitur illa quæ fore vltima putabatur, ægroto adstitit in veste candida venerabili aspectu, & placido matrona, cincta Virginum choro, egregiâ formâ præstantium, compellansque benignè vigilantem, visne, ait, Petre sanari? cui Petrus, si Deus id prober, & sancta eius parens, libenter sanabor. Tum facta propior imaginem illi ea specie in manus dedit, qua Cryptæ Ferratæ virgo depingitur, iubens, vt cordi apponeret, quod vbi fecisset quietissimo somno indormiit. Adest postridie sub luc. m. medicus, an adhuc viueret dubius. Dormientem nactus, & arteriæ temperatissimæ, vetuit prius expergeri quàm cum reuissere, addiditque, inesse rei miraculum. Venit Ignatius postea, ipsoque ingressu. Numquid, ait, es sanus? sanus; & quidem eximie, inquit Petrus. Numquidnam dixeram, inquit Sanctus, Di. iparæ beneficio te sanandum, aliaque adiunxit ad singularem illius consolationem. Fuit hæc Petro instauratio vitæ, ac valetudinis, incitamentum perpetuum propensæ in Virginem voluntatis, & reuerentiæ qua profecutus est S. Ignatium cui ferebat acceptam à Deipara sanitatem.

LXVIII.
Ex le. halli
morborum
compl. atione
sanatus.

Peculiarem habet admirationem quoddam anno huius æui quinto in Hieronymo Maggio Neapoli actum est: huic febrî continua, defectionibus, flatibus, hydropè simul implicito triduum omnino medici assignabant, nisi citius illum repentinus aliquis accessus extingueret. Quare hominum exspes, appensis ad pectus S. Ignatij Lipsanis, medicam illius implorauit manum. Hæserant appressa pectori horas ferè tres lipsana, cum febrî, flatibus, hydropè, morbis omnibus sic absolutus est, vt ne vllius quidem vestigium vllum superesset.

LXIX.
Plaga oculi
repen-
te sanata.

Biennio ante in S. Iacobi vrbe regni Chilensis primaria, Catharinæ Moralesiæ nobili virgini nata sunt diuersis in partibus vlcera quæ cum incrudescerent in dies, lecto demum illam sine motu fixere. Vnum præ cæteris eò molestius, ac periculosius, quod permitti medentis oculis præterquam matris non poterat; quæ cum esset medendi imperita, filia instabat vt chirurgum senem, & antiquæ virtutis admitteret, fore ni faceret, mortis suæ ream. Assensit itaque parenti virgo, haud paulo maiori remedij odio quam mali, quod vtrumque, vt ab se arceret conductâ in sequentem diem chirurgi operâ, nocte vehementer, ac diu, multisque cum lacrymis ab S. Ignatio petiit, vt si minus discrimini vlceris, honestati saltem suæ consulere. Annuit tam religiosè, ac impensè precanti Sanctus; somno enim mox capta, post aliquot horas cum euigilaret, corpus bellè omnino valens absque vilo plagatum vestigio comperit.

Cazorlæ,

Cazorlæ, oppido Toletani Archiepiscopi, Virgo ab teneris in perpetuum Deo sacra, vitam in precibus, & pœnis spontaneis ducebat; afficiebatur autem incredibiliter erga S. Ignatium, atque ad eius effigiem, quotidiana lege magnam partem religiosæ pietatis exigebat, & vndecumque vrgeret necessitas securum in ea sibi perfugium locarat. Accidit vero vt perditam clauim diu frustra requireret, quâ suas pecunias claudebat: quare noto patrociniò assueta, illam à S. Ignatio rogauit. Per noctem vero appellari se audiens nominatim, apertis oculis, videt sanctum adstare, vultu Beatorum lætitiâ spirante, ex eo didicit vbi clavis lateret, atque insuper momenti non leuis aliquanto prius amissâ syngrapha. Sed hæc magis ad sancti beneuolentiam, quam ad rationes piæ virginis spectant. Mirabilius illud quod paucis ab hinc annis eidem euenit: cum enim sic obscuruisset, vt ne quidem clamores sibi assidentium audiret, Dei quidem ad nutus valdè morigera, ob hoc tamen solum ægrè ferebat surditatem, quod conciones, & confessarium audire non posset, quibus fere duobus omnis eius consolatio inerat. Quamobrem suscepit depulsionem huius incommodi apud S. Ignatium expedire, sumptaque in manus sacra illius effigie testatur primùm quæ corpus attinent nihil se facere mutum, cæcum, surdum, vtrumque Deo visum foret, quæ animum tangerent; iis vero se tangi, vt erat surditas; quæ multum ei officeret, & proinde ex cordis intimo precatur, hoc ab se malum amoueri, eò saltem vt aures ad diuina liberarè haberet, aliorum auditu facilè carituram. Sub quæ imaginem sancto osculo venerata, vtrique appressit auriculæ, vtque illi mos erat in templum se contulit. Ecce autem ipso ab aditu, Sacerdotum vocem sacris operantium explicatissimè audire; dein confessarij etiam; postea concionatoris. Sed quod miraculi miraculum quoddam est, è templo egressa, surda vt antea nihil audire, ingressa auditum recipere, perpetuata prodigij mirabilitate, hæc enim anno sæculi tertio dum perscriberentur, vnus iam anni continua experientia ea comprobat.

Die anni eiusdem septimo, Petrus Guijarrus ex S. Iacobi nouæ Cantabriæ, cohortem suorum militum Durangum in oppidum reducebat, ducebatur, & Iuda partum suum gerens ante dies viginti editum, sed vsque adeò infirmum vt post iter diei Petrus morti proximum contuens sacro fonte abluerit. Non diu post feliciter functum, mater Mancipium barbarum, leuatura se illo pondere, abiiciebat in viam publicam: milites ob reuerentiam baptismi subitaria humo volebant contegi: dux in pagum Corralem Morcilij, deferri iussit, vt sacro tumulo conderetur; atque ad hoc matri colligari, vt vel ingratis secum illum portaret. Colligatusque est tam arcuè (quod testes affirmant) vt si foret infans adhuc viuens, vel iis vinculis necari potuisset. Iniecit inter hæc duci Deus vt flagitaret innocentis vitam ab S. Ignatio reddi, quem peculiari sensu pietatis colebat, idemque, vt milites votis communibus facerent magna. Expectatione persuasit exacto in precibus, & itinere illo die, Corralem deuenitur; Indus qui cadaver infantis filij, matri

LXX.
Surdæ statim
locis audi-
tum reci-
piens.

LXXI.
Infans à
mortuis ex-
cisus.

438

De Vita & Instituto

alligarat, explicitum vinculis, sepeliendum humi sternit. Dux mortuum intuens, ab S. Ignatio etiamtum rogando non absistit, cumque ad cadaver proximè accessisset, repente infans reuiuiscit, incredibili matris, & ducis gaudio qui festis propterea gratias, S. Ignatium celebrauit.

LXXII. Sed dignum maioribus fuit, quod sæculi huius anno vndecimo Manresæ sanctus vitam infanti vtramque contulit temporariam, & æternam. Natus fuerat post mortem, & seorsum interim abiectus, dum matri consulti- tur, ex eo partu pene morienti: à matre obstetrix ad infantem reuersa, li- uentem, & mortuum, & Baptismi carentem piaculo, miserata; positus geni- tus S. Ignatium obsecrat, per quicquid illi esset Manresæ carum, vbi tot à Deo fuerat bonis cumulatus, animam redderet infelici, ad hoc saltem, vt Christi lauacro tingeretur. Quæ dum orat, videt infantem moueri, & ocu- los aperire, exclamansque cum iis quæ illic aderant factum miraculum, vi- uentem, gratulabunda ad matrem retulit.

LXXIII. Burgi anno lapsi sæculi nonagesimo altero, Maria Alaua Pinzocheria ex S. Francisci Ordine, tentationibus indomitis, & angustiis animi nullum pridem flendo, precando, leuamen inuenerat. Franciscæ Bernuicæ extra il- lam urbem moniali, cum id indicasset, S. Ignatij ab ea imaginem accepit, de illius adiutorio vnice secuta cuius tot sibi prodigia narrauerat Franciscæ, imaginis etiam illius ministerio impetrata. Oblita vero Ignatij nomen quod esset illi vix antea auditum; sic illum precabatur, ô Pater Athanasi quando tam prodigè tuis supplicibus tua beneficia dispensas, me quoque miseram adspice, hoc egentiolem tua ope, quod mihi non mors, aut morbus agitur, sed grauius vtroque peccandi periculum, precantem audi Pater Athanasi, hæc orantem, vox clara distinctè admonet, Ignatium dici quem Athanasium vocabat, æquo tamen animo esset, exoratum enim quod ipsa petierat. Cuius iam tum pignus, serenum animi quoddam hau- sit, singularémque voluptatem: quod illa demirans, vt quid igitur, ait, vir apud Deum gratia tam potens, nondum vindicatus est inter sanctos? Res- pondit vox eadem, etsi non est in terris, sed in cælo, iam est sanctorum numero adscriptus. Nec plura & mulier, omnes quas tolerauerat animi an- gustias oblita, summa quiete potita est.

LXXIV. Anno autem æui huius vicesimo pridie S. Ignatij Paula Sbarballia, Ioan- nis Oltramarij cognati septimestrem filiolum inter brachia gestabat. Or- to imbris, & turbinum subito conflictu occurrit in superiora conclauia, vt occluderet aquæ specularia vitrea: in eorum vno difficilius laborans sursum versus cum dextro brachio corpus extra fenestram exporrigit, infans pecto- re tenus præcinctus laxius, subsultans in vicum decidit altitudine vlnarum. 8. mulier puero cadente Iesum, & S. Ignatium inclamat, in quem impensius afficiebatur, labiturque, & ipsa in proximam arcam. Vbi, cum breui ani- mum recepisset; Vidi, (ait ipsamet) his meis oculis S. Ignatium ad latus, qui mihi infantem quem tenebat, in vlnis reposuit, appressitque tam diu sustineas, dum quæ animo linquente exciderant vires rediissent. Erat vir sanctus

sanctus in vfitata Societati veste, palliatus; ætatis specie virili, vultu quem nullum vbi hoc miraculum contigit satis assimilaret apographum, infans alacer, & festiuus gerulæ corridens, pannus quo fuerat inuolutus in imò fenestræ iacebat.

Mutinæ anno 1605. Alberti Fontanæ filiolo ardens febris, capitique ac faucium tumor, sic animæ viam obstruxerat, vt nisi ægerrimè spiritum du- cere non possèt, nedum nutricis lac sugere. Lugebat mater iam iam præfo- candum; matris cognata Liuia Fontana, eius æquè vt infantis misera, in genua procidens valetudinem puero ab S. Ignatio petiit cuius mirificè pa- tröcinio confidebat, tum eius reliquiis quas gestabat in cruce argentea, guttur eius signauit, inflatione mox & febris, horæ non integræ spatio dif- flatis, puer, vt vnquam egregiè valuit.

Coloniæ Gerardus Otmarlesius Sacerdos è Societate cum anno sæculi duodecimo ex morbo periclitaretur, votum S. Ignatio nuncupauit, & sacris ipsius lipsanis pectus, & caput consignauit, vitæ de cætero vsque adeo securus, vt cum validissimis febribus per decem dies æstuarer, nunquam illi de morte dubitatio succurrerit: nocte porro hos dies consecuta, ex inopinato deliquio resectus, eos crurum dolores expertus est, quibus in vi- ta nihil passus esset crudelius, ratusque id præter naturam esse, proximam ex eo sanationem expectauit, inde abalienatus ab sensibus, paulo post sensit inhalari sibi in os exilem flatum, sed vna immensis animum inun- dare deliciis, argumento receptæ sanitatis: vnde in cantum eucharisticum. Te Deum erupit, festis lachrimis & pio singultu verba pene singula inter- pungens.

Maceratæ Anno proximi sæculi nono supra nonagesimum, expetitæ sunt preces Lucretiæ Aurispæ ad S. Catharinam Antistitæ, pro Isabella Moronia, illic educata, tunc grauitè admodum ægotante. Illa multam in noctem precata cum ad quietem se composuisset, videre visa est Mar- tyres Virgines, Catharinam, & Ursulam eius cœnobij patronas quæ di- cerent saluam fore Isabellam beneficio S. Ignatij Societatis Iesu Fundato- ris; mandarent præterea id illi nunciari: monerique illam, esset in poste- rum in sospitorem tam beneficum grata. Sub hæc videbat Isabellam è lecto assurgere in genua, & S. Ignatio gratias agere. Experrecta miratur id somnium, quod S. Ignatium nec de illa valetudine rogasset, nec eum vnquam peculiariter coluisset; quærir ex Valterio medico, quo statu Isa- bellæ res essent, & audiens, pessimo, iubet ab se illorum fieri certiolem quæcumque audisset, & vidisset. Sed quo tempore Virgines, Lucretiæ ob- iectæ fuerant, Isabellæ eodem Ignatius, præstanti ac splendida specie ad- stiterat, & manu præhensam cetta sanitatis expectatione confirmarat, mo- nueratque de genibus Deo gratias agere, à quo id illi donum impetrasset, & visa sibi erat iubenti paruissè. Huius autem visi, ac promissi gaudio ex- citata, longè se à periculo cui indormierat deprehendit; matri, & focui sibi adstantibus, somnium exponit; & valetudinem promissam, quod vtrum- que

LXXV.

Infans morti
proximus, mi-
nore quam
hora spatio
sanatur.

LXXVI.

Periculosè
ægotium sa-
natur.

LXXVII.

Similis præ-
cedenti sana-
tio.

que ab iis pro delirio febrientis est habitum, donec adueniente medico, antistita nuncio composita sunt inter se somnia, exploratum est concors visus, arteriæ indicium, denique sic ægra valuit, vt medico postea non indigerit.

LXXVIII.
Ex suppressa
lethaliter
urina sanatur.

Burburgi in Belgio, anno 1609. puella duodennis ex suppressa vrina, discruciabatur atrociter, puellæ parens Alexander Iuriconsultus, & vrbs consiliarius, flocci pendens itinera, & sumptus circumduxit illam quocumque rescisset mali eius insignem medicum versari. Sed nisi violentis artibus, & defectione intolerabili, & quarto vel quinto quoque die ille humor nulla potuit industria educi, cui nouum etiam in diem, obstructis plane meatibus intercluso, ne instrumenta quidem chirurgica dare exitum potuerunt. Crescebat interea doloris acerbitas, cibi horror, & tumor totius corporis, quibus accedens febris ratamcitamque eius mortem medicis indicauit. Hoc loco dum esset Burburgum fortè, Bergæ illuc aduenit Sacerdos è Societate, motusque illius miseratione, plurimum Deo illam commendauit; tum illi cunctisque domesticis vehementer suasit S. Ignatium intercessorem adhiberent. Parque ab eo, malo remedium fidenter expectarent. Inde Sancti gesta, præsertim miracula legenda iis dedit, & Berga eius reliquias per celerem nuncium petiit. Quæ ubi perlatae sunt, puella S. Ignatium ex imis visceribus in auxilium aduocans vouet se sancti vigiliam ieiunio annuo, festum communionis sacra obituram si compos fieret sanitatis. Postremo quæ renum furebat præcipuè dolor, sacra lipsana admouet, lapsaque in somnum horarum aliquot, nouis punctationibus excitatur, quibus non diu tenta se sanam exclamat, febrisque vacuum, & valentem. Et vero statim post copiosissimas vrinas, absque vilo dolore, & difficultate, imò quod consueuerat antea sine arenis, & calculis eiecit. Omni adeo tumore, febrisque vestigio absoluta, vt die illo Iulij X V. anni 1610. grates seruatori suo S. Ignatio in templo perfolueret.

LXXIX.
Repentina
flagitiosa
conuersio.

Bazaini in Orientalibus Indiis, Christianum femina ethnica perditè deperibat; spe flagitij pronioris, sacrilegè Baptismum suscipit, suscipiturque domi à pia matrona, moribus secum imbuenda professionis nouæ sanctimonia condignis: at enim scelerata sensim se prodidit longè aliud spectare, quàm precatorios globulos, & sacrorum frequentationem; persanctèque ob violatum baptismum flammam execrabilem diabolo, amens, & teneri non ferens, in hortum se deiecit, ex quo retracta, minabatur se ignem ædibus subiecturam. Itaque matrona nequissimæ bestia importunitati propemodum cedens, prius tamen rem omnem Sacerdoti nostro aperuit; qui satis intelligens, suas hic partes dæmonem agere, S. Ignatii reliquias matronæ dedit quas infanientis collo indueret. Dum ergo solito rabiosius baccharetur, minaretur, & fureret, hera quasi optato discessui assensura, velle interim ait donare illam gemma ingentis pretij, & vittam sericam eius collo iniecit ex qua pendebant sancti reliquiae. Atque hic illustri, manifestoque portento, ad earum contactum grassantis in venas libidinis, incendium omne

omne illicò concidit; hælit quasi stupens misera tantisper, tum in fletu effusa, crimen suum, & mentem falsâ est contemerati baptismatis. Complexa poenitentem matrona cum lacrymis S. Ignatium agnoscere docuit, mutationis tam subitæ auctorem, eiusque lipsana gemmam esse quam dare se dixerat; duxit è vestigio in templum rogantem, ac inter eundem multis cum lachrimis, sacra lipsana assiduo osculo venerantem, inde animo apud Sacerdotem expurgato, ille penitus excidit, cuius insanierat amore.

Sensit in causa admodum dispari, par S. Ignatii patrocinium alia matrona, agebat illa Catanzari, non modo Christianam vitam sed non vulgaribus studiis virtutum exercitam, potissimum vero contemplationi celestium, cui Deus vicissim magnas reponere animi voluptates. Factum, nihilominus aliquando, vt hæc illi vena deliciarum arefceret, & obtenebrata mente, precationis pabulum alias tam dulce pro supplicio haberet; ac tentabat quidem omni ratione teneritatem priorum sensuum, sed frustra reuocare; quoad fortè coniectis in S. Ignatium oculis, quem in altari domestico colebat; supplex, ingentique affectu, præsentis suæ inopiæ subsidium ex eo petiit, qui tam cello gradu familiaris apud Deum gratiæ fuisset; mox tanquam aperto sibi cælo, luce subito tam clara tantoque ardore perfundi, vt duarum horarum spatio, Dei amore tota disfluere, diei reliquum, suauissimis in Deum animi motibus frueretur, quos multis postea identidem mensibus, eius diei repetita memoria accendit.

Cuenca vrbs est in nouo regno Granatensi. Illic nobilis matrona videns infantem filiolum in oculis morientem, ad S. Ignatium cuius habebat depictam tabulam conuersa, moriturum ei filium obtulit, vt si placitum Deo foret seruaret incolumem. En autem hic latè splendere vultu sanctus, & infantem versus brachia pandere; vice versa infans exporrigere in sanctum brachia, velut in amplexus mutuos enitens, & in eo conatu innocentem animam efflauit. Mater luctu in iucundissimam consolationem commutato, miris gaudiis prosecuta est filium ab S. Ignatio extra salutis pericula inter sanctos subductum.

In S. Ignatii (quæ vna est de septem coloniis ad Paranam Paraquaiæ fluiuium sitis) nostrorum curæ commissus iuuenis, calumniam passus est, ob quam eiectus è Sodalitate B. V. etiam carcere clauditur, cuius casus dolorem non ferens, laqueo vitam finire decreuit; quod haud scio quo pacto interceptum misero non processit. Itaque de media nocte, eandem animo versabat desperationem, cum ianuarum rimas magna luce distendi aduertit, conspiciaturque esse aliquem ex amicis à quo viseretur. Erat is verè amicus S. Ignatius, qui se illi spectantem præbuit luce immensa fulgens, orèque exporrecto, & hilari, vt qui desperantem erecturus venisset, tum eius capiti manu blandè imposita; esto, ait securus, fili, nihil istic abs te peccatum est, breuique hinc liber amitteris: quibus dictis recessit. Adolescens ex magna commotione animi, in clamorem erumpens, vicinos

LXXX.

Ariditas
mentis repente depulsa.

LXXXI.

Infantis mors cum miraculo beata.

LXXXII.

Desperans ab S. Ignatio confirmatur.

exiuit, qui & carcerem deprehendere clausum, & iuuenem vbertim lacrymantem, paulo vero post, fidem fecit promisso, restituta insontri, post contemptam innocentiam libertas.

LXXXIII.
Serua Inda
bis, sanatur.

Gaudiana Mexici pago, serua Inda luxatis vertebris iam biennium iacebat, vt præter grauem cruciatum, corpus nisi admodum ægrè non posset sustinere. Illac transiens è nostris Sacerdos, vicemque infelicis dolens S. Ignatium illi medicum aduocauit, quòd iam nihil spei ab aliis restaret; tum sancti fiducia illam erecturus; recensuit illi prodigia in vicinis ab eo patrata: denique in illam, precationem recitauit qua consuevit orari sanctus, eiusque auxilium implorauit. Quo puncto temporis, sic persanata est vt statim surgeret, iuambulet in oculis omnium, & in argumentum receptæ sanitatis sublatum in humeros onus baiularet. Verum redituris, forte doloribus nimis stultè cauens, & fouendo quem receperat vigori; cum à patris discessu calefacto balneo vti voluisset; vix illud subierat, & diro totius corporis cruciamento statim capta, reportanda in lectum fuit, leuitatem suam plurimum inculans, & beneficij accepti frigidam æstimationem. Fletu ergo & precibus, tum facti veniam, tum amissi doni restitutionem enixè flagitans, orationes aliquot recitat, nouòque statim miraculo confestim, vt fuerat sana sit, & prudentius quam fuerat cauta.

LXXXIV.
Sudor ex S.
Ignatij effigie
duas sanat
agrotas.

Ibidem anno huius æui secundo, tribus vna occasione miraculis serui sui gloriam illustrauit Deus. Puellam paucorum annorum diuturnæ febres in supremum discrimen redegerant, & desperauerant medici; parens ad nostros accurrit mœstissimus, petit ab iis quam apud se habent imaginem pictam S. Ignatij flexis genibus ante Christum de cruce pendentem; concessam fert domum, & sanctum pro filia salute cum familiaribus precatus, illius capiti imaginem admouet; exin prodigiosus sudor ex sacra imagine guttatim fluere, gemmarum instar colore spectabili & magnitudine: stupere adstantes rei nouitate, in quibus mulier graue quo tumebat apostema, intincto reuerenter in factum humorem digito inungens, repente curata est. Puellam quoque sacrae imaginis tactus, febris & periculi securam effecit.

LXXXV.
Nonius ap-
parente sibi
S. Ignatio.

Romam venit Guillelmus Guardefordius Sacerdos anglus anno 1594. Societatem quam obtinuerat ingressurus, cupiens autem summo opere die illo tirocinium inire, qui Augustino Anglorum Apostolo sacer est dissimulauit febrim, qua illo ipso die correptus ardebat, sed ea postridie ingrauescens virèsque prosternens, & alia edens tristioris prognostici omina, iacentem grauius afflixit, vitæ metu tunc statim perdendæ, cum ei primum grata esse cœpisset. Tantisper igitur se lecto attollens, ardentem institit Sancto Ignatio, à quo, iam patre, confidebat se tanquam filium aspici; ne tam præmaturè bono illo orbari se sineret, quod ipse tot annos, & tantis itineribus quæsitum vix tandem possedisset. Differret morbum in aliud tempus, ne Societati attulisse cadauer videretur, & penè illi prius moriens, quam viuens, eam vix dum adeptus amitteret. Mouit orantis gemitus Sanctum

etum patrem, nocte insequenti spectabilem sese illi exhibuit, in eo cubi- culi latere in quod conuersus orauerat. Adstabant illi sex de Societate, habitu erat vsitato, cum superiori veste, & baccillo, vt viuenti mos fuit, accessit ad lectulum propius, & perinde vt coruos, & canes à cadauere abigeret, ita circum scipionem agebat; inde paulum recedens, blando illum, & perquam beneuolo aspectu dignabatur. Accessit & de sociis alius, ex quo æger (quem sensus recuperatæ sanitatis, alacrem fecerat) interrogauit, an possent & ipsi tantumdem præstare, ad quæ ille subridens, prehensum humeris, à dextro in læuum conuertit, stragulisque compositis innuit vt dormiret. Tunc vero altè in placidum, & multarum horarum depressus somnium, cum euigilasset, ita consanuisse se comperit, vt die eodem lecto exiret, & solita cum aliis ministeria obiret.

Hoc inter superos beatus, suum hunc filium beneficio affecit sanctus pater, hunc vero qui sequitur, superstes adhuc, eundemque in finem. Cō- quum Romæ agebat in domo professi Ioannes Baptista, sanctæ vir humi- litatis & sui egregius domitor: hic ministerij opportunitate ad contem- plandum æque vt ad laborem vsus, ex illo quem tractabat igne, illos per- pendere discebat damnatorum ignes sempiternos, vnaque lethalis imma- nitatem culpæ, quæ tam atroces commereretur pœnas; his cogitationibus immerfus, & vitæ in seculo actæ horrore, extra fas in sui odium magno impetu raptus, manum iniecit flammis ardentibus, totamque adussit, odoris graueolentia ministrum domus illac fortuito transeuntem aduertit, cu- linam ingreditur, causam rogar, cruciamenti violentia extorquente inuito lacrymas, manum profert ambustam, suisque iam errati conscius veniam de genibus petit. Defertur ea res ad sanctum patrem, spargitur tota domo, damnant multi, & censent dimitti oportere, qui se suapte insipientia pror- sus inutilem Societati effecisset. At perspicacior sancti mens, censuit gra- tia quam pœna digniorem. Bonam noctis partem pro illo precibus impendit, exorauitque quod petebat adèò cumulatè, vt postridie fratris ma- nus comparuerit sana, integra, vegeta, & qualis antequam vire- retur.

LXXXVI.
Adiuuoria
manus resti-
tuitur ab S.
Ignatio vi-
uente.

Princeps Itala, Serenissima ex domo postridie Calendas Nouembris an- no 1605. deprehensa est possideri à dæmone: sesquiannum eam tenuerat. ignotis occupatam morbis quos in artam bilem medici referebant; nam hebdomadas, & menses iacebat amens, immobilis, elinguis, etiam ad in- terrogata, nec videbatur nosse adeuntes. Multos dies aut cibum respuebat, aut expuebat, ore tenuis admissum, exsucca, exanguis, instarque cadaue- ris, accedentes tamen inuadebat furens, se ipsam quoque nisi cura custodum obstitisset in præceps datura, & cōscissura vuhneribus. Suspicati sunt ergo me- dici fascinū, qui morbus credebatur; cum obseruassent suo omni labore, cru- ciatus ægrotæ in cassum augeri, corpusque adeo defectū vix posse naturæ vi- ribus animam retinere, parenti duci suspicionem suam aperiant: adhibetur è nostris Sacerdos qui exorcismos in dæmonem torqueat interposito S. Ignatij

LXXXVII.
Arreptitia à
dæmonibus
liberata.

nomine; & hic demum se palam verisq; indicis dæmones proferunt. Se illic sedem ingenti numero habere, obtinere corpus vniuersum beneficis obstrictum; nihil omisisse quo illud perimerent, fuisseque planè rem confecturos, nisi eo sibi tantoperè exolo Ignatij nomine compellerentur, se prodere; post hoc sibi vicissim animos addere, & extimulare mutuo ad standum in gradu, & vim quamlibet sustinendam. Egit tamen hæc prima occulti hostis manifestatio, vt esset ægra immunis à feбри, serenior animo & tractabilior, cibumque admitteret, tametsi, quam parcissimum poterat, si esset sacris precibus expiatus, quem à profano bellè discernebat. Eductis iam in campum hostibus initur pugna; præmittitur à serenissimis parentibus ipsaque ægrota S. Ignatio votum, adeundi Romæ illius sepulcri, ornandique piis donatiis in eucharisticum liberationis. Vnaquæque sacrarum execrationum vibratio adiuncta S. Ignatij inuocatione, magno numero hostes expellebat; iussi prodire qui laterent, & præsto esse ad linguam, vel pedes, imperatis parebant; signa dabant coacti discessus quæ iniuncta fuissent; ab Iesu Maria vnoque Ignatio se pelli conclamabant, licet alios item sanctos alij Sacerdotes in opem accerferent. Fuit inter nefarios spiritus obstinatè potens, qui ne tanta vi vrgeretur, possessam ad extrema redegit, & pertinaciter obluetatus, tandem in exitu tam deformi specie exterruit, vt eius deinde recordatione inhorreret. Dierum viginti conflictus hic fuit, & die Conceptæ Deiparæ debellatum est denique, suaque cum turma residuus hostium, stationem penitus liberam reliquit, morbisque omnibus quos consueuerant dæmones absolutam, decantatæ Deo ex ritu Ecclesiæ laudes, votaque in sancti honorem religiosè persoluta.

LXXXVIII. Condomi Vasconia vrbe, cuius alioqui honestus, perinfecto erat non modo in Societatem, sed in eius quoque Parentem odio, tantumque aberat, vt quæ nomen decerent, honorèmq; Beati, Ignatio recens attributum de illo loqueretur, vt passim potius simulationis illū fugillaret, & histrionica pietatis, atque ad hoc eius lectitaret gesta, vt ea vel in hypocrisim malignè detorqueret, vel in malam historici fidem, pergeretque ex iis conuicia, & dicteria fingere. Spectabat hunc suum è cælo Ignatius inimicum velut phreneticum medicus, eique à Deo misericordiam poscebat. Nocte igitur, incertum dormientinè, an vigili, adstitit beatà verendus maiestate, & choro stipatus cælestium, tacens quidem, sed per aliquam horæ partem spectandum se sistens, sub discessum vero tam blando illum intuitus est vultu, tam dulci amoris perfuso illecebra, vt hic eius animum oculorum iactus configeret. Lecto desilit, conturbatus, flens, fronte humum verrens, iniuriarum veniam ab eo petit, sumptam ex abaco eius vitam suauatur, rigatque lacrymis, sanctè pollicitus, tum S. Ignatio, tum Societati æterna deinceps obsequia, & obseruantiam tantò sanctiorem quanto ipse fuisset iniuriosior.

LXXXIX. Longè aliter cessit cuidam alteri, sed religioso, cuiuscumque tandem Ordinis

Ordinis fuerit, indigno certe religiosa veste. Is Girondæ in Aragonia sæculi huius anno vndecimo, seu inuidus siue incredulus, satyram aduersus S. Ignatium aggressus est scribere, cuius cum partem affectam relegit, miratur suam manum, suo ab ingenio diuersam, contraria omnia dictanti ingenio vel malitiæ scripsisse; nam præter laudes nihil re legebat qui nihil præter probra manui suæ dictauerat. Errore igitur factum suo id putans, resumpto stylo, quod conceperat mente, denuo contextit; at ecce tunc etiam dictanti scelerato, manus propria Ignatij laudes, pro conuitiis reddidit, ac mirum, quantumuis furiosè in cœpta incumbenti, non venisse in mentem illam manus, inuito ingenio, operam, non posse errori attribui. Repetitâ ergo tertium rabie, eodem successu delusus est, sed nihilominus stupido pariter, sibi que indignanti, dum sacrilegium integrat, reuulsus calamus in medium cubiculi diffilit, ipsaque eadem occulta vi intorta eius manus ingentem ipsimet colaphum impexit, quo tandem aliquando pudefactus, & pauens, collegit sese, stylumque, & animum erga S. Ignatium mutauit.

Raphaël Valcanerius Maioricensis, quadriennis ægrotus destitutione virium interibat. Cibi quatuor iam dies nihil admiserat, fueratque ad supremam luctam sacro oleo inunctus, vocatus è Societate, qui eum iuuaret vt Christianè moreretur, reliquias secum S. Ignatij attulit, & licet expertem rationis, & stupentem, iis tamen ducta cruce signauit, commendauitque S. Ignatio, quod ipsum, & vxor præstitit, spondens si conualesceret se diem S. Ignatij Festo annuo culturam, daturamque tribus pauperibus prandium. Votum conceperat, & vires statim redire, circumspicere adstantes, mentem recipere, moueri, cum tanquam cadaver antea iaceret, feбри denique posita valere. His foror acceptis, magnoperè indidem remedium carcinomati sperauit, quo erodebatur iam per biennium. Suscepit ex voto facellum S. Ignatij nouem diali cultu adeundum, illius imaginem ab vno è nostris patribus acceptam, parti affectæ apposuit, & inde iam sibi melius fieri aduertens, paucos intra dies bellissimè va-luit.

Benedictum Lopesium iuuenem, præfectum vnius ex Peruuji fodinis, dum fugitiuum requirit mancipium, latrones quinque ex insidiis inuadunt, equo deturbant, proterunt, vulnerant, pro mortuo relinquunt. Cumque illos primum conspicatus, enixè S. Ignatium in sui defensionem inuocasset, vidit illum semper interponentem se illorum furori, vibratòsque ictus perinde pallio, vt scuto retudentem; surgens demùm post eorum discessum, vestes, & pileum multis locis punctum, cæsum, forata, & lacera comperit, intacto corpore, ac ne minima quidem punctione præstricto.

Gandia anno sæculi primo Vincentiæ Corziæ septenni paellæ, fauces intercluserat angina, iamque triduo nihil cibi transmittens non diu superfutura credebatur; affertur ad eam imago S. Ignatij, quam eius auus sculptor coronide ornandam acceperat, docetur sancti opem rogare, seque ab eo (vti &

Aduersus S. Ignatium scribens, castigatur.

X C. Moribundum sanatur.

X C I. Aduersus quinque grafones, inuocantem se S. Ignatius defendit.

X C II.

446

De Vita & Instituto

aliis Gandiæ contigerat) persanandam erigitur in genua suorum brachiis, Pater, & Ave recitato, iconem faucibus appropinquat, ad hanc momento dolor ponit, inflatio residet, expirat inflammatio, cibum poscit, sumit, conualescit.

XCIII.

Quadriennis
pedibus ca-
pius sanatur.

De beatorum honoribus S. Ignatio decretis Potosium nunciij venerant, & festis populi gaudiis soluebantur. Hinc tristis Christophoro Martinesio dolendi ansa, quod eorum in partem non veniret, erat enim membris iam quadriennium ita interceptis, ut nisi fulcris alaribus non posset insistere, coniecta itaque in sanctum confidentia, effusoque in eum animo, Itane, inquit, Beatissime Patriarcha Ignati! communes inter lætities quæ tuo nomini celebrantur, ego doleam solus, & aliis omnibus honori tuo chorus ducentibus, vnus ego non possim vel gressum mouere? pios questus non spreuit sanctus Pater, eo ipso temporis puncto vigorem membris infudit tam validum, ut fulcra proiecerit, & die proximè subsequenti omni ex parte sanauerit.

XCIV.

Capta pedi-
bus sanatur.

Huic plane consimile, hoc eodem anno, sæculi huius nono Maioricæ contigit. Dum enim apud nos, honores tunc recens Beato Ignatio dicatos, prosequeretur communibus gaudiis gratulatio publica, mulier pedum vsu priuata, iis tamen ingratis, adesse in templo statuit. Dimouebat hanc soror ab imprudenti consilio, immensum obiciens populi concursam, deiectum iri à conferta turba, & pedibus proterendam. Quibus nihil mora, domo ut poterat, conatu difficili tandem exit, vixque in vico constiterat, & explicari mox pedum nodos, redire iis spiritus, & vires, ipsa fulcris alaribus procul à se abiectis, valens, & alacris templum petit, sancto gratias agit, epulo sacro illius memoriam, & beneficium celebrat.

XCV.

Liberatus à
demonis cui
se mansipa-
rat.

Michaëlem Schrammeum annorum septemdecim iuuenem studiorum causa parens Herbipolim miserat, sed is, quod solent suo arbitrio permitti iuuenes, in consuetudinem se dedit perditorum, à quibus inter alia scelera, etiam dæmonem pro magistro habere didicit in hunc modum res tota gesta est. Dabat operam iuri, & insigni Mago, eius quidem amicus, Michaëlem cum socio eiusdem ætatis, magi domum perducit. Illic alacriter bibitur; inde magus suas artes iactare; non fuit multa opus mangonia, ad infatuanda capita stultorum iuuenum, & protitandam curiositatem, noua & mira factitandi; præsertim cum sterili curioso, spes quoque vtilis adderetur, suam enim quandam extollebat radicem magus, quæ linguæ indita, nihil non efficeret, iubendo quidem si linguæ inesset; tangendo autem digito inhærens fores referaret, & scrinia; comminueret catenas, subterraneos thesauros in apertum extraheret, & tauraturgiæ similia ederet complura. Cæterum eam vili fore, dumtaxat tantillum animi opus esse ad ferendum semel dæmonis conspectum non ingrata specie adfuturi, ad tradendam illi vrbauitatis causa, exiguo syngrapho animæ potestatem: immensum prærium excreandus diaboli proxenetes, teruntij fecerat; sed stolidi iuuenes præpotentis radicis desiderio ebrij, nihil abnuere, sed pactis addi voluere, animæ potestatem

testatem non se vltius dæmoni tradere, quam dum ea radice vterentur, vbi lubitum foret eam dæmoni abdicare, tunc se pacto solutos intelligi velle. Contestati hanc legem, mago digitum porrigunt, ex quo stillas aliquot exprimit sanguinis, dictatque nouis discipulis formulam mancipationis, qua se dæmoni suo & sanguine, & chirographo obstringunt. Post hæc baccillis quibusdam instructos extra urbem ducit, in quadriuo consistit, humum circulo notat; ad characteres, & carmina comparet in medio circulo improuisus dæmon, adolescentis vultu teneræ ætatis. Horrent ad nefanda spectacula nouitij scelerum, certi, quod erat, cacodæmonem iis tegi, pallent, silent, mutuo contuentes, circumspiciunt at fugam, at consceleratus artifex, sui prælagus periculi arcanis vinculis defixerat miseros, ut nullo conatu valuerint se inde eximere; animauit insuper aded, ut inserto quisque baccillorum suorum fuscinulæ, chirographo suo, se dæmoni dederet, medium circum semper occupanti. Quibus ita peractis diu collocutus est cum tyranno spiritu detestabilis magus, sed ignota lingua, postea illorum mediis digitis, rima ex qua sanguinem presserat tenui, promissam radicem nullo sensu doloris infixit, cum ea in urbem se referunt; illic in ædibus sceleratissimi præceptoris, experimentum radicis & dare, & capere; mira vere, & fictè patrare, quæcumque illis conuento prædicta fuerant; quæuis sera admoto digito recludi, sepultus infra duos palmos ducatus argenteus exilire de terra, & ut ferrum magneti, admotæ manui adhærere. Concha aquæ plena contactu diuidi, attolli & velut conglaciata sublime pendere; catena quam sibi data opera circum adstrinxerant, comminuta frustatim ad pedes concidere, hac illi experientia, duplo quàm quæ agebant incantati, vel decem si tot suppeterent animas pro tam beata radice datas voluissent. Inter hæc Michaël patriam repetit, vbi pueriliter hæc ostentans, palamque factitans, reserandis præsertim feris, & scriniis, vix furcam euasit. Furti enim grandis eam ob rem suspectus, reus, an insons, ægrè se laqueo subduxit; nec minus discrimen ab fociis adiit, qui se noctos thesauri latebras arbitrati, iuuenem in syluam pelliciunt, minis vrgent, & præsentī nece, ad prodendam sibi thesaurorum manifestariam radicem; quibus ipse quæ prima se obtulit cum dedisset, idcirco germanam putarunt, quod is eam tenens, nescio quid mirum, icantato digito, coram peregisset. Ita se illorum manibus, & morti eripuit. Ex his oculos sensim ad sua damna aduertere, fructum agnoscere venenatæ radicis, intelligere quam exitiali amentia oppignerasset animam æternis suppliciis, & exitio corporis plusquam probabili ad paciscendum denugis cum dæmone, denique serio cogitare de rescindendis feralibus conuentis: quæ cum amico Sacerdoti viro probato aperuisset, ab eo imprimis, edoctus est immanitatem culpæ & periculi cui esset obnoxius, deinde plurimum confirmatus ad ferendum quiduis, & agendum, quod tyrannidis admittissæ iugum excuteret. Postremo Molshemium ad Patres Societatis destitatus, ut ope S. Ignatij iam iis in casibus explorata, recuperaret consignatum dæmoni syngraphum, & pacta conuena rescinderet. Domi apud nos egit

448

De Vita & Instituto

egit dies duodecim, in ieiunio, cilicio, aliaque simili afflictatione, & paranda tum vitæ omnis expiatione, tum fideli dæmonis eiuratione. Condito in eam rem die ducitur iuuenis in sacellum S. Ignatij, eiusque patrocinio creditur, aderant complures, inter quos Suffraganeus Argentoractensis, Rector Collegij votiuum S. Ignatio sacrum facit, Michaël fidem solemnem ex formula profitetur, quam cum aggreditur legere, horrere mox, tremere & vocem Renuncio pronuntiaturus interstricta gula, præfocari, quoad is penes quem cura eius erat, lateri assidens, cruce sancta signatum, vocato Sancto Ignatij nomine sibi restituit, peruicitque inuito dæmone, ut eiurationem eius absolueret; quam Rector exceptam Deo obtulit, sacroque altari imposuit. Haudquaquam tamen comparebat aut dæmon, aut syngraphum. Quare instauratis per aliquot dies spontaneis pœnis, precationibus, contestatione, & sacro S. Ignatij; solemnem commendatione, illius præsidium, dæmonibus ineluctabile denuo iuueni rogatur. Die itaque decimo tertio anni 1613. Rector operans sacris ad Canonem venerat, cum excipitur à cunctis qui aderant stridor quidam velut præstricti carta parietis, nihil tamen vndeuis dimissum conspicitur. Sed vidit Michaël à dextro altaris latere dæmonem, ostentantem sibi suo scriptum sanguine syngraphum quod ei Herbioli dederat, deinceps eo projecto vanescentem. Hoc vero postmodum peracto sacro sub altaris mappa superiore repertum est, actæque Deo, & S. Ignatio communes, & lætæ ab omnibus gratiæ.

XCVI.

Pestilentia
istæ sanatur.

Grassabatur pestilens morbus Paracuaij anno huius sæculi quinto, depascebatur inter alias honesti viri familiam numerosam, ex qua breui iam duo perierant, iacebant alij qua ægroti, qua morti proximi. Patribus è Societate illuc forte appulsi, dum ea loca Apostolicis excursionibus obeunt, lacrimabilem domus suæ statum exponit, & ab iis quidem consolationem quæ Christianum decebat accipit, sed præterea S. Ignatij iconem, ut eius familiam suo patrocinio tueretur, essetque sanis amuletum, & ægrotis salus. Magnam vir optimus sancti fiduciam suis omnibus mouet, iubet huic affectu præcipuo pro valetudine supplicent, faciunt, & quidem ex animo; redit postridie ad patres, gaudio gestiens, narrat ex quo imago domum subierat, & familiares, illius medicam implorauerant manum, omnes ad vnum valuisse etiam illos qui in extremis essent.

XCVII.

Dentium cruciatus sanatur.

Anno eodem in S. Iacobi, vrbe regni Chilensis, moniali gingiua putris, vermes, & saniem mittebat, cum intolerabili dentium cruciatur, quem nulla sedabant, sed nec leuabant remedia. Nocte aliquando atrocius solito laborans, imaginem S. Ignatij ab vna ex religiosi sororibus accepit, quam flens, & flagitans aliquod tam sæuo dolori solatium, ori piè applicuit, eoque ita dolorem abstersit, ut in miraculi argumentum dentes dentibus quateret, cum absque sensu peracerbo contingi antea mutuo ne leuiter quidem sustineret. Visa simplici femine res tanti, tam repentina curatio, ut suspicata sit esse fortuitam potius quam diuinam, reputans nimis alienum, ut leui tactu, imago hominis nondum inter sanctos adlecti, cruciatus momento dissipasset,

dissipasset, quos nulla pharmaca domuissent; at enim, incauta non diu anceps hæsit, vix suspitioni attenderat, cum tormento dentium integrato, incredulitatem suam, & stoliditatem damnare didicit. Quare petitam cum lacrimis veniam & sanationem iteratam obrinuit.

Rochum Bondium Siculum Sacerdotem anno sæculi voluentis tertio Vibonæ pleuritis opprimebat, accedentèque febri peracuta & excretionis sanguinis copiosa, extra spem humani remedij iam deposuerat. Potentiori ergo consilius medico ab S. Ignatio valetudinem petiit, eius effigie impressam icunculam ori inseruit tanquam præsentem morbo medicinam, & vero quantum sperauerat, tantumdem pia fiducia euicit, cum enim indormisset, post breuem somnum experrectus, febri, sputis cruentis, abscessu, dolore lateris caruit.

XCVIII.

Pleuritis per-
sanata.

Anno 1626. fœda luporum eluuiæ montibus delapsa valles aliquot Pedemontiorum fecerat inaccessas, interque has vallem quæ Lanzus dicitur, numero, ac rabie armati adoriebantur incautos magna strage, nec ruri greges, nec homines, ab iis se satis tuebantur. Fuerat non pridem in templo principe Menezilis positum S. Ignatio sacellum, illuc oppidani nouemdiæ supplicationem publicè decernunt, & sacrum solemne, ad auertendam ferarum infestationem, magnis & frequentibus damnis furētium. Supplicantium agmina procedere cœperant, cum statim quod expetierant, impetratum tulere, vi enim diuina Lupi turmatim abacti fugere, vitare occurrentes; puero vel agno si forte obuij fuissent, resilire velut exterriti; duobus, solum ad euidentiã miraculi permissum sæuire; alter pusillum in gregem incidens, custode septenni puella, cum fratre annis duobus minori, ommissis ouibus, & puella, ferox puerum occupat, sternit, rostro huc illuc versat, & agitat, presso tamen semper & innocuo dente. Sed erat vicinia, S. Ignatij usque adedò secura, ut soror accurreret, Lupum baculo cæderet, ac nihilo mitius, eiulanti puero infestum, auribus prenderet, amotumque à pueri corpore, in montem retruderet: audacior alter tugurium subiens, ex aliquot pueris illic hærentibus, correptum collo, quinquennem abstulit, & in syluam refugit. Mater terram haud procul fodiens ad eiulatus, fletumque pueri accurrit, raptum videns, S. Ignatio ante omnia supplex adiuuatur, post insequitur montem versus, quæ Lupus puerum tulerat, sed nullis diu vestigijs assecuta, inopinatò audit inter saxa quædam compellari se ab eo, mater! Adsum mater, & saluus: narrat deinde quo pacto foret de repente ab Lupo dimissus aliquamdiu fixis tuente oculis, exsufflante, ac demum in syluam se abdente: comparatis autem horæ articulis cognouit mater dimissum tunc à bellua filium cum eum S. Ignatij tutelæ crediderat.

XCIX.

Lupi Lanzus
pulsus.

Hisolæ, & Turture, pagis vallis eiusdem duobus, magna strage, animalium pestis sæuiebat, pari damno infelicium rusticorum. Huic ut occurrerent ad S. Ignatium studia conuertunt, cuius in exterminandis Lupis experti erant beneficentiam. Ex voto illi sacram ædem designant in monte proximo, cui Bastiæ nomen, construendam; ex veteris castri congestis illic rudibus.

L L I

ribus.

C.

tibus. Nuncupato voto, cessat strages, diffilatur pestilientia, ægra sanantur animalia, sacellum extruitur, quod tanta statim S. Ignatij veneratione, tanto frequentatur populorum concursu, ut ex montis altero latere noua opus fuerit ad sacellum via, præter quod eminens è montis vertice, & subiectis latè conspicuum, sua quisque ex domo multi preces illuc, cultumque mittebant. His sanctus erga se tam piè religioseque animatis paganorum affectibus non crebra modo respondit liberalitate, in supplicum gratiam; verum illic quoque se adpectabilem præbuit. Paulæ, Thomæ Mulfani coniugi filium sanarat Ignatius, cum ab hernia tam malè haberet, ut in vno chirurgi ferro remedium omne positum censeretur. Hæc recitatis quas sancto vouerat precibus, si saluum ab eo filium exorasset, ut has ei offerret ad montem oculos conuertit: illic autem sanctum editiori saxo conspicit insidentem: quæ eius altari locus fuerat designatus, erat vestium ut solet hominum de Societate, sed pulchrior atque ornatior, vultus cælum spectabat, affidebat haud procul, sed paulo inferior, eodem ornatu socius, sed minus elegantis. Agnouit sanctum mulier, tum interiore afflatu monita, tum voluptate animo impressa, qua se sensit illic delibutam. Rem communicauit cum parochio Ceris (quæ curia est in confinio Mezenilis) illius suasu preces, in sancti honorem, & sacræ Hostiæ sumptionem feruentius solito frequentauit, sic enim Parochus futurum confidebat, ut promereretur secundò idem visum spectare, quo prioris fides certior constaret. Nec prudentem virum sua cogitatio fefellit. Paula, anni eiusdem, Decembris vigesimo, casu nescio quo, vehementer afflictæ, cum se suæque sancti præsidio ardentè commendasset, in sacellum oculos, montem versus reflectit, & videt secundò, eodemque in saxo S. Ignatium qui aspectus, mœrorem quo obruebatur puncto temporis discussit, & miris animum exaggerauit delitiis. Hæc totis circum vulgata pagis, & oppidis, magnos erga sanctum pietatis motus exciuit, quibus creuit in eum multis locis religio, ædificatæ aræ, & sacella, cultus, præmissis ieiuniis, dies eius anniuersarius, festa, & solempni veneratione.

INDEX

INDEX

RERVM ET VERBORVM,

Quæ in hoc Libro continentur.

A

DVERSARIORVM infestationes Societati peritiles. pagin. 127
Aduersariorum nullum genus periculosius, quam aduersariis carere. p. 128
Egrotis aderat omni ope S. Ignatius p. 17
Afflictandi corporis mensuram communem omnibus, cur Societas non habeat, sed viribus singulorum congruentem? p. 215
Amor S. Ignatij quantus in Deum, etiam cum periculo vitæ. p. 351
Apparet S. Ignatij in aère, & domum inuocatis incendio liberat. p. 404
Apparet S. Ignatius post mortem Ioanni Pasqualio. p. 70. & 71
Iacobo Tyrio. p. 402
Romæ adhuc viuens, Coloniae se sistit visendum. ibidem

Guillelmo Guardefordio Nouitio. p. 442
Ardor S. Ignatij salutis alienæ, quantum. p. 320
Ardor primus S. Ignatij ad pietatem pag. 9
Ardor Xauerij in vexando corpore. p. 149
Arma capeffit Ignatius. p. 3
Arma sua appendit in veteri templo montis ferrati. p. 15
Aspectiæ Cleri mores dissolutos restituit. p. 140
Ludendi libidinem tollit. ibid.
Vsum meridianæ precis inducit. ibid.
Auctorum nomina qui scribunt Ignatium eiusque ordinem, hæresibus nostrorum temporum diuinitus oppositum, & Indorum Conuersioni destinatum. p. 2

Index Rerum

B

B Arnabitæ quanti fecerint Sanctum Ignatium. p.373
 Barnabitarum post S. Ignatij obitum consolatoria ad Societatem Epistola. ibidem

C

C Alumniatores Ignatij, latâ iuridicè sententiâ puniuntur. pagin. 175
 Carcere clauditur Salmanticæ. p. 79. & 80
 Caritatem inter suos quantam optaret S. Ignatius. p. 248
 Caritas eius erga Pauperes Ferrariæ. p. 63
 Caritatis fructus à S. Ignatio collecti Aspeitiæ. p. 139
 Caritas Sociorum Ignatij Venetiis in Nofodochio. p. 154
 Caritas eius erga vnum ex sociis ægrotum. p. 159
 Caritas Ignatij in summis annonæ angustiis. p. 180
 Caritas in curandis suorum animis. p. 275
 Castimoniæ dono B. Virgo ornat Ignatium. p. 10
 Causæ turbarum in Societatem seprem. p. 114
 Causa prima. p. 115
 Causa secunda. p. 116
 Causa tertia. p. 118
 Causa quarta. p. 119
 Causa quinta. p. 120
 Causa sexta. p. 121
 Causa septima. p. 124
 Colloquium Ignatij cum P. Chartusiano suo quondam Magistro de Societate fundanda. p. 142

Concordiam in Societate quibus modis S. Ignatius constituit p. 249
 Concurfus ad eum populi tantus erat, vt nullo templo capi posset, & erat ei sub aperto cælo dicendum Aspeitiæ. p. 139
 Confessione sacra vitam purgat in monte Serrato. p. 15
 Constantia Ignatij in susceptis negotiis Dei causa. p. 337
 Constitutionum S. Ignatij diuisio in decem partes, earumque nexus. p. 210
 Conuersio eius ad Deum in legenda Sanctorum vita. p. 7
 Curatur à Sancto Petro. p. 5

D

Dæmon recta Ignatij consilia inturbare conatur. p. 63
 Dæmon per fœminam arreptitiam restatur suam iram & rabiem in socios Ignatij. p. 155
 Dæmones contemnit Ignatius. p. 72
 Dignitatum reiiciendarum votum, & contentio S. Ignatij in iis à Societate repellendis. p. 250
 De exclusis ab Societate dignitatibus Sapientum iudicia. p. 253
 Quanto foret Societati damno ambitus dignitatum. p. 255
 Professi dignitates admittere coacti, ex voto debent Generalis consilia audire. p. 260
 Domus concutitur, dum se Deo deuouet Ignatius. p. 10
 Dona singularia Ignatio cælitus collata. p. 24

E

Eleemosynæ corrogatæ deterrima sibi seruabat; alia in pauperes

Verborum,

peres partiebatur. p. 66
 Eleemosynarum quærendarum causa Parisiis in Belgium quotannis excurrerebat. p. 82
 Eleemosyna, an possit quæri absque suorum dedecore, abdicato ob Christum sæculo? ibidem
 Epigraphe sculpta in Pyramide pro foribus Nofocomij Mantefæ in honorem S. Ignatij. p. 54
 Epigraphe in Memoriam eius ad latus Altaris Montis ferrati, marmoreæ Laminæ affigitur. p. 16
 Epistolæ Ignatij ad suos quàm efficares? p. 325
 Epistola consolatoria Cardinalis Augustani, ad Societatem post obitum Ignatij. p. 375
 Epistola alia Ioannis Vega Proregis Sicilia. ibid.
 Examinis particularis forma. pagina 348
 Exercitia Ignatij, quid sint, quo fine, quo ordine condita. p. 27
 Exercitia cum fructu tradere non est cuiusuis. p. 33
 Exercitiorum fructus mirabiles. pagin. 35
 Exercitia S. Ignatij quanto magis impugnata, tanto illustriora, & magis probata. p. 42
 Exercitia S. Ignatij approbata à Paulo Papa tertio ann. Domini 1548. p. 47
 Exercitiorum S. Ignatij vsurpator, falsi damnatur. p. 49
 Existimatio magna Ignatij in locis proximis Mantefæ. p. 26

F

Fama sanctitatis eius apud suos. p. 365

Familiaris agendi ratio Ignatij cum proximo. p. 337
 Familiaritas agendi cum fæminis nimia, vel ignem vrentem creat, vel fumum denigrantem. pagin. 386
 Fiducia Ignatij in Dei prouidentiam. p. 56. & 343
 Fiduciæ Dei edita ab Ignatio exempli. p. 343
 Francisc. Strada quomodo ad Deum & Societatem adductus. p. 168. & 169

G

Generalis Societatis Ignatius eligitur. p. 189
 Gradus professorum, Adiutorum, Scholarium in Societate, & cur? pag. 22 r

H

Habitu certo cur Societas non vtatur. p. 211
 Hæreticorum fraudes ad inficiendam Romæ Ignatij domum. pagin. 340
 Hæreticorum in Germania cum sociis Ignatij congressus. p. 150
 Hæreseos suspectum Ignatium dæmon facit. p. 155
 Hozius primus moritur ex Societate. p. 163

I

IGNATIUS ortus, genus, patria, ingenium. p. 1
 Ieiunium & inedia à Sabbato ad sequens Sabbatum producit Ignatius. p. 2 r

Index Rerum

Eius statura & habitus corporis.
 p.364
Vilus est ad quatuor & quinque palmos à terra efferri, & flexis genibus pendere in aëre. pagin.67
Exceptus pro sancto Aspeitia.
 p.137
Exemplar fuit suis optimæ Gubernationis. p.262
Animi sui motibus quàm perfectè imperaret. p.265
Mira eius dexteritas accommodandi sese singulis. p.266
Eius cautio in suis occupandis.
 p.270
Magna eius de suis opinio & in eos amor. p.281. & 272
Suis prospicit curâ ingenti, præfertim ægrotis. p.273
Ægros noctu, bis teruè tacitè inuisibat. p.275
Nemo non gratam ab eo repulsam tulit, adèd explicitas rei negatæ dabat rationes. ibidem
Quanta vi & sapientia, tentatos in proposito confirmaret. pagin.276
Mirus eius modus peccatores ad Confessionem inuitandi. p.277
Quanti esset violatio communis disciplinæ Ignatio regente. pagin.285
Alienus erat à statuendis legibus ob priuatos errores. p.288
Quantopere tutatus sit Societatis famam. p.290
Peculiaribus Dei donis ad maiorem sui abiectionem vitur. pagin.301
Suorum affectuum Dominus. pagin.310
Summa in purgando animo cura.
 p.347

Illius examina. ibidem
Hora ei exibat nulla quin sese colligeret. ibidem
Rebus terrenis omnibus superior Ignatij animus. p.349
Ex re qualibet in Dei cognitionem assurgebat. p.353
Obiit ultimo Iulij 1559. p.360
Qui sensus sociorum in obitu eius. p.364

L

Libri famosi aduersus innocentes quantum noceant. p.111
Litterarum fasciculum à Loiola exceptum, statim in ignem coniecit Ignatius præfente illo qui tulerat. p.112
Loiolæ palatium, quantæ sit venerationi. ibid.
Loiolæ, dies festus celebratur magno animarum bono. p.113
Loiolæ hospitio exceptis, quid mali acciderit, quòd quid minus castum tentassent? contra verò quid nonnullis bonæ mentis ibidem pernoctantibus. p.113

M

MIRACULA. Mortuus qui sibi vitam laqueo abruperat, in vitam reuocatus ad confessionem peccatorum. p.69
Trecentis passibus remoti æquè vt proximi distinctè audiebant, licet exili voce ac debili loquentem. p.139
Aridum brachium fecminæ restitutum. p.393
Homini manus quàm ignis perdidit restituta. ibid.
Tabida

& Verborum.

Tabida Sanatur cuius nulla spes erat. ibid.
Arreptitius à Dæmone liberatus. ibidem
A comitali morbo epilepticus. ibidem.
Alius à torminibus stomachi. ibidem
A feбри pestifera & lethali, complures. ibid.
Tentationes & spectra dæmonum dissipabat. p.394
Miraculorum S. Ignatij derisor, morte id luit Arbosij in Comitatu burgundiæ. p.397
Simile præcedenti accidit prope Cordubam. ibidem
Arreptitiæ quatuor liberantur. pagin.397. & 398
Cretenfis pueri vulnus sanatur repente. p.401
Iacobus Mongiardinus, ob suppressam iam quinque diebus vrinam moribundus, & desperatæ salutis, pectori admota S. Ignatij imagine, sanatur. p.401
Opilatio triennis in hydropem effusa sanatur. ibidem
Florentiæ domus, à comparente S. Ignatio, incendio liberatur. p.404
Hispani mulier ab Incubo liberata. ibid.
Thomasa Baiona feбри heclicâ tabida & moribunda Gandiæ repente sanatur. p.406
Siliquæ semen ex aure pueri ostensis post septennium miraculo educum. ibid.
Collegium Societatis Laureti ab infestatione dæmonum purgatum. p.407

Iosepha Castellina, Gandiæ, morbo comitali à quindecim annis laborans, emisso voto ad Sanctum Ignatium, sanatur. p.409
Puella linqui animo solita, sanatur. p.410
Moribundus osculo chirographi Ignatij repente sanatur. ibid.
Hydrops & alijs ex opilatione morbis; S. Ignatij reliquijs repente sanatur. p.411
Dæmon ab hæretica expellitur. p.412
Caca visum recepit reliquijs sancti Ignatij. p.413
Mamillæ dolor repente sanatur effigie S. Ignatij. p.418
Concionator è Societate egressus, S. Ignatij Chirographo admoto oculum amittit. p.423
Ex lapsu moriturus, effigie S. Ignatij capiti dolentis picè imposta sanatur anno 1600. p.424
Grauiissimè ægrotata, visu S. Ignatij sanatur anno 1600. ibid.
Philippus Lopesius ex lethali vulnere sanatur voto ad eius sepulchrum emisso. p.425
Paralitica sanatur, promissâ nouendiali prece in eius sacello. p.426
Crure capta repente sanatur emisso voto. ibid.
Puellæ mortuæ vita redditur, effusis à matre ad S. Ignatium precibus, & paulò post ad oues pascendas rediit. p.427
Infans mortuus suscitatur litus oleo lampadis in eius sacello luentis. ibid.
Lupi, voto emisso ad S. Ignatium Lanzo pelluntur. pagin.449

Iuridens:

Index Rerum

Irridens miracula eius punitur.
p.428
Adolescens à dæmone cui se tradiderat liberatur. p.429
In partu periculoso præsidium fuit.
p.432
Partus item fortunatus impositis sibi à prægnante reliquiis Sancti Ignatij. p.433
Transfuga à Societate, & pœnitens subito ex peste sanatur.
p.434
Infans à fenestra lapsus altitudine vlnarum octo, in sinu gerulæ reponitur. p.438
Sudor ex S. Ignatij effigie duas sanat ægrotas. p.442
Aduersus S. Ignatium Satyram scribens, castigatur. p.445
Pestilentia icti sanantur. p.448
Dentium cruciatus sanatur Imagine S. Ignatij ori dolentis applicata. ibid.
Vno tantummodo mense, supra centum virtus S. Ignatij patrauit miracula Munebregæ. pagin.428
Sanatarum mentium plura prodigia quàm corporum. ibidem
MIRACULA animorum varia à S. Ignatio. p.415
Adiutorem ad desertionem obstinatum, præsentia suæ obiectu reuocauit Ignatius. ibid.
Stulta menti restituta. p.417
Infans respondet velle se vocari Ignatium. ibid.
Puella Lemurum infestatione liberatur exhibita S. Ignatij effigie. p.418
Modestia exterior Ignatij. p.314
Moniales Barcinonenses in me-

liorem frugem reuocat. p.67
Monser ratensem Deiparam adit.
p.14
Moriendi Ignatij desiderium ad Deum videndum. p.358
Mortificatio sui. p.17
Naufragio manifesto nauis eripitur, appensa temoni Ignatij imagine. p.421
Naufragium patitur nauta, spreto luloque Ignatio. p.62. & 346

O

Obedientia S. Ignatij. De coniunctione partium cum capite quam necit obedientia, & de vnus, quam statuit Ignatius, Gubernatione. p.241
De obedientia, Dictata à S. Ignatio sub vitæ exitum. p.243
Epistola S. Ignatij de obedientia ab vno de Societate, impugnatur. p.244
Quàm perfectam à suis Ignatius obedientiam exigeret. p.246
Oratio Ignatij erat horarum septem, eaque de genibus præter diuina officia & sacrum quibus intererat in Manresano Nosocomio. p.16

P

Parisensem adit vniuersitatem. p.82
Paupertas Ignatij & Societatis. pagin.306
Paupertas sociorum Ignatij tanta vt toto triduo panem non inuenirent ad leuandam famem. pagin.155
Petrus Faber primus Ignatij socius, eius

& Verborum.

R

eius dotes, qua via illi adiunctus. p.90. Prodigia multa & clara edidit Aspeitia. p.141
Tres Ignatio, socios Parisiis adiungit. p.146
Pœnitentia, & vitæ asperitas Ignatij in Nosocomio Manresano. p.16
Pœnitentia & vitæ asperitas Ignatij in spelunca. p.18
Prædictiones Ignatij de quibusdam volentibus illi adiungere se. pagin.69
Prædictiones de ortu, spiritu & operibus Societatis. p.185
Præsidia quæ S. Ignatius ex contemplatione & actiuosa vita ad finem suum elegit. p.203
Præsidia Societ. augenda à S. Ignatio præscripta. p.226
Præsidia iuandarum animarum Societati ab Ignatio præscripta. pagin.322
Præsidium primum, est delectus admittendorum. p.226
Præsidium secundum, de probandis Tyronibus. p.229
Præsidium tertium, de dimittendis à Societate. p.230. Qui & quomodo ab Societate dimitterentur à S. Ignatio. p.231
Professio solemnis Ignatij & sociorum ad S. Pauli extra muros. pagin.192
Prudentia mira Ignatij in regendo. pag.264. Et passim per totam illius vitæ historiam, & seorsum in singulis, non tantum mira, sed etiam diuina, & coelitus hausta.

Rationem à suis exigebat accuratam gestorum in proximi salutem. p.323
Regulæ quædam religiose viuendi à S. Ignatio Societati initio traditæ. p.196
Regulæ strictioris, esse Institutum Societatis, in multis. p.218
Ribadeneira interrogatus Madriti coram Pontificis Nuncio de vita & sanctitate Ignatij: manu pectori admota, respondit habere se Ignatium pro sancto. p.368
Ribadeneira adductus fuit vt haberet Ignatium pro sancto, decem rationibus quas deducit. p.368. & 369. & 370
Ribadeneiram à consilio deserenda Societatis paucis verbis dimouit Ignatius. p.277

S

Scrupulis vexatur à dæmone Ignatius. p.20
Scrupulos peritissimè cernebat, & curabat. p.22
Scrupulus quid sit? p.23
Sensus idem Xauerij cum Ignatio de Societate ab indignis purganda. p.236
Sensus idem Simonis Roderici cum Ignatio & Xauerio quoad dimissiones. p.238
Sepultura Ignatij in Societatis templo Romæ. p.389
Seruitutis fructus quam B. Virginii Societas profiteretur. p.130
Singularia quædam Sancti Ignatij in Palestina. p.60
Societas in domo Virginis concipitur

Index Rerum

- tur Parisiis, & Romæ nascitur. p.133
Societas autoritate Apostolica in religionem formatur. p.182
Societas exagitata eiectionibus & famosis Libris. p.109
Societatem domi suæ natam **B. Virgo** ut rem suam tueretur. p.130
Societatem esse Clericalem, nihil Hierarchiæ officit, & præstat summo Pontifici eam voto teneri quàm Episcopo. p.204
Societatis fundandæ consilio in Italiam venit. p.143
Societatis in Religionem formandæ deliberatio. p.180
Socij accedunt Ignatio, Iac. Lainius, Alfonso Salmero, Nicolaus Bobadilla, & Simon Rodericus. p.99
Socij Ignatij Parisiis Venetias petunt. p.148
Socij eius in varias Vrbes sperguntur. p.162
Socij de nomine Societatis Iesu assumendo statuunt. p.163
Sociorum pia opera, & molestiæ Paduæ & Bononiæ. p.164
Sociorum Ignatij primorum leuitas, & exitus infœlix. p.83
Speluncam S. Ignatij, ingressis impudicis, quid acciderit. p.56
- T**
- T**entat frustra frater eius maior natu, an possit eum à proposito dimouere. p.10
Tentationes, & mentis agitationes variæ Ignatij. p.8
Testimonia sanctitatis Ignatij externa, domesticis accedunt. pagina. 371
- Tyrones** quomodo exerceret Ignatius, maxime si forent alicuius auctoritatis. p.268
Translationes corporis Ignatij, & quid in eis contigerit. p.390
- V**
- VATICINIA.** Absentia, longè que distita nouerat: ut fugam vnus ex nouem sociis, obitum amicorum trium, Hozij, Codurij, Agnetis Pasqualiæ, & multa alia. p.394 395. & 366
Videt B. Virginem Infantem Iesum brachiis sustinentem. p.10
Vidit animam Hozij inter Beatos. p.164
Vestes suas dat pauperi, & pœnitentis cultu induitur in Monte ferrato. p.14
Vindicat Deus honorem Ignatij morte calumniatoris. p.78
Virginitatem Deiparæ contra Maurum Mahumeti sectatorem tuetur. p.14
Visiones Ignatij. p.24
Virtutes sanctorum scribere difficilius est quàm alia ad eos spectantia. p.295
Vitæ vnus rationem, quæ ab omnibus seruaretur, statuit. p.162
Voluptates mundi posthabuit carceribus, & catenis pro Deo. p.81
Vota Ignatij & sociorum in Sanctæ Mariæ de Monte-Martyrum prope Parisiis, quod fuit primum Societatis Iesu rudimentum. pagina. 106
Vota simplicia in Societate, licet non solemnia, Religiosos verè efficiunt: sunt per se perpetua, quomodo tamen solui possint? p.223
Vulgus

Verborum,

- Vulgus** malus Iudex Virtutum. p.319
Vulneratur Ignatius. p.5
- X**
- X**auerio desperata valetudo miraculo restituitur. p.150
Xauerio per noctem adstitit B. Hieronymus. p.162
- Xauerius** primum Ignatij contemptor, post eius socius. p.95
Xauerius quo pacto Deo & Ignatio adiunctus. ibid.
Xauerius Lutetiam profectus, tertio post studiorum anno, artium Magister appellatur. p.95
Xauerius quanta patrarit publicè Venetiis in Nofodochio. p.154

FINIS.

ERRATA

p. 4. Alberti
 p. 8. iifce
 vir
 13. Nazareto
 19. viui
 68. obiecit.
 288. Ferro & signi
 ibid. vetaret

L. Albreti p.3. Maurico l. Manrico
 l. his se l. iturum.
 l. vix.
 l. Nauareto
 l. vicit.
 l. obierit
 l. & igni
 l. iuberet.

